

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

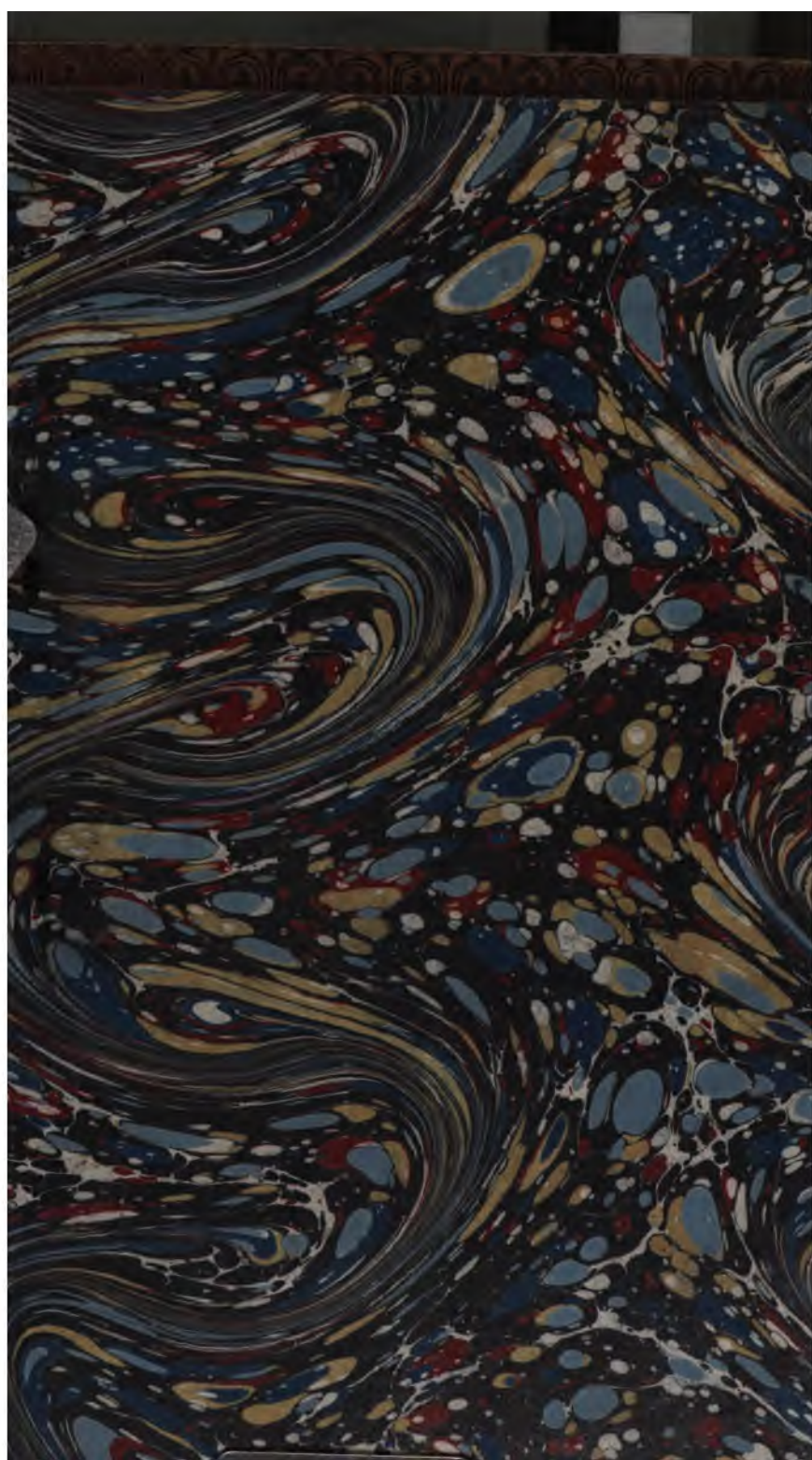
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

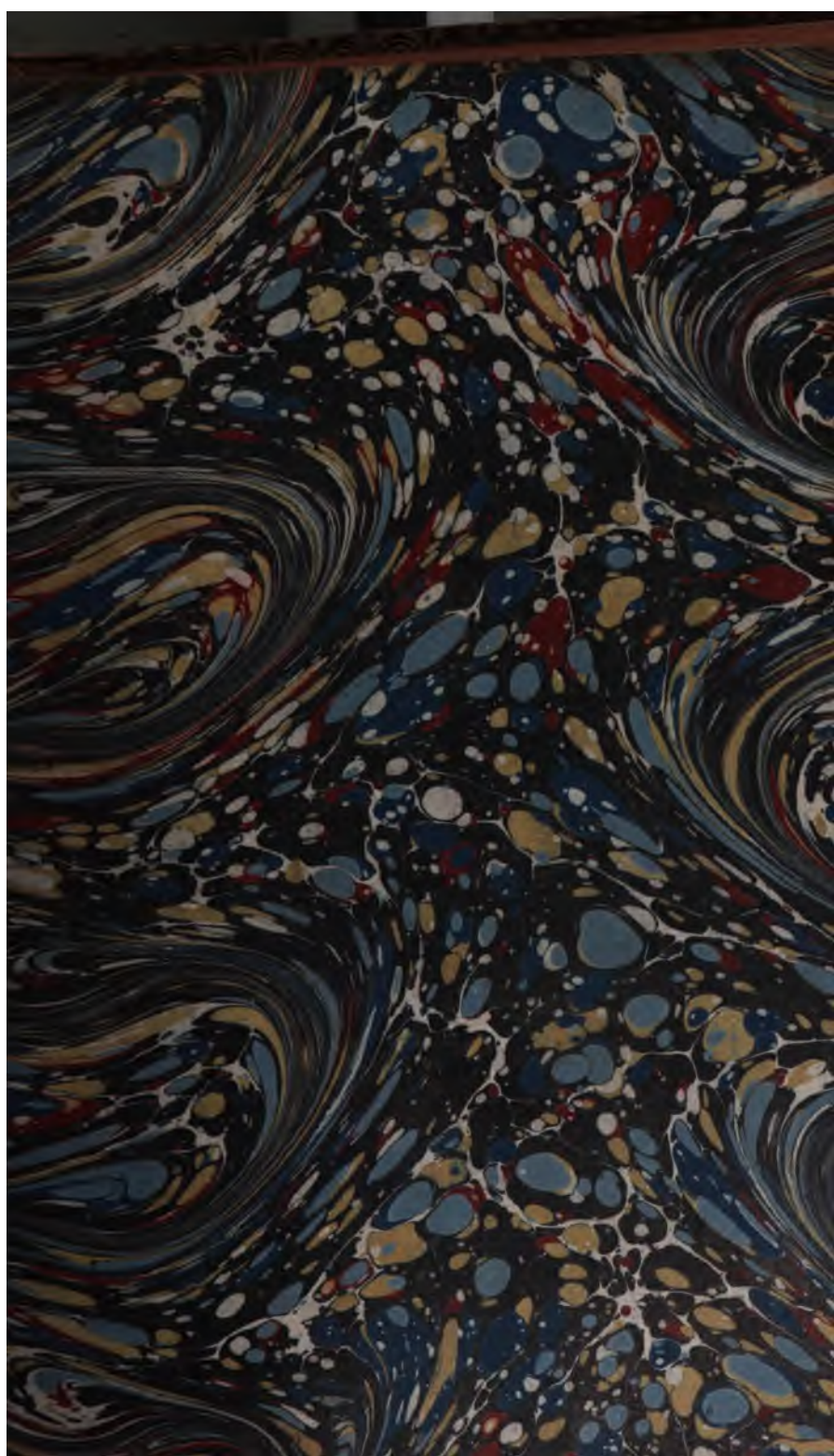
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

P. H. Prior.

RELIQUIÆ SACRÆ:

SIVE,

AUCTORUM FERE JAM PERDITORUM

SECUNDI TERTIIQUE SÆCULI

POST CHRISTUM NATUM

QUÆ SUPERSUNT.

ACCEDUNT SYNODI, ET EPISTOLÆ CANONICÆ,

NICÆNO CONCILIO ANTIQUIORES.

AD CODICES MSS. RECENSUIT, NOTISQUE ILLUSTRAVIT,
MARTINUS JOSEPHUS ROUTH, S.T.P.

COLLEGII S. MAGDALENÆ OXON. PRÆSES.

EDITIO ALTERA.

VOL. II.

OXONII:

E TYPOGRAPHEO ACADEMICO.

MDCCCXLVI.

INDEX AUCTORUM

QUI

IN HOC TOMO SECUNDO COLLOCATI SUNT.

	Reliquiae. Pag.	Annotationes. Pag.
CONCILIIUM CÆSARIENSE	3	4- 7.
POLYCRATES	11- 16	17- 36.
CONCILIIUM LUGDUNENSE	39- 41	42- 73.
MAXIMUS	77-107	108-121.
CAIUS	125-134	135-158.
S. ALEXANDER HIEROS.	161-167	168-179.
AUCTOR ADVERSUS CATAPHRYGAS	183-193	194-217.
JULIUS AFRICANUS	221-309	312-509.

CONCILIUM CÆSARIENSE.

VOL. II.

B

FRAGMENTUM SYNODICÆ EPISTOLÆ

CONCILII CÆSARIENSIS

FERME EXEUNTE SÆCULO SECUNDO CELEBRATI.

Ex fine Epistolæ.

5 ΤΗΣ δ' ἐπιστολῆς ἡμῶν πειράθητε κατὰ πᾶσαν παροι-
κίαν ἀντίγραφα διαπέμψασθαι, ὅπως μὴ ἔνοχοι ὦμεν
τοῖς ῥαδίως πλανῶσιν ἑαυτῶν τὰς ψυχάς. δηλοῦμεν δὲ
ὑμῖν ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἄγουσιν,
ἥπερ καὶ ἡμεῖς. παρ' ἡμῶν γὰρ τὰ γράμματα κομίζεται
10 αὐτοῖς· καὶ ἡμῖν παρ' αὐτῶν· ὥστε συμφώνως καὶ ὁμοῦ
ἄγειν ἡμᾶς τὴν ἁγίαν ἡμέραν. Hoc attulit Eusebius lib. v.
Hist. cap. 25.

Date operam ut epistolæ
nostræ exemplaria per omnes
15 ecclesias mittantur, ne nobis
crimen imputent qui animas
suas a recto veritatis tramite
facile abducunt. Illud etiam
vobis significamus, eodem quo

apud nos die Pascha Alexan-
driæ celebrari. A nobis enim
ad illos, et vicissim ab illis ad
nos literæ perferuntur; ita ut
uno consensu et simul sacro-
sanctum peragamus diem.

ANNOTATIONES

IN CONCILIUM CÆSARIENSE.

P. 3. l. 5. Τῆς δ' ἐπιστολῆς ἡμῶν &c.] Caput 23. lib. v. *Eusebiana Historiæ* totum apposui, tanquam utile et intellectui valde serviens celeberrimæ quæstionis de pascha ab auctoribus mox secuturis tractatæ. Ζητήσεως δὴτα κατὰ τοῦσδε οὐ σμικρὰς ἀνακινηθείσης, ὅτι δὴ τῆς Ἀσίας ἀπάσης αἱ παροικίαι ὡς ἂν ἐκ παραδόσεως ἀρχαιότερας, σελήνης τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ᾤοντο δεῖν ἐπὶ τῆς τοῦ σωτηρίου πάσχα ἑορτῆς παραφυλάττειν, ἐν ᾗ θύειν τὸ πρόβατον Ἰουδαίοις προηγόρευτο· ὡς δέον ἐκπαντὸς κατὰ ταύτην, ὅποιά δ' ἂν ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος περιτυγχάνοι, τὰς τῶν ἀσitiῶν ἐπιλύσεις ποιεῖσθαι· οὐκ ἔθους ὄντος τοῦτον ἐπιτελεῖν τὸν τρόπον ταῖς ἀνὰ τὴν λοιπὴν ἅπασαν οἰκουμένην ἐκκλησίαις, ἐξ ἀποστολικῆς παραδόσεως τὸ καὶ εἰς δεῦρο κρατήσαν ἔθος φυλαττούσας· ὡς μὴ δ' ἑτέρᾳ προσήκειν παρὰ τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἡμέραν τὰς νηστείας ἐπιλύεσθαι· σύνοδοι δὲ καὶ συνκροτήσεις ἐπισκόπων ἐπὶ ταῦτον ἐγίνοντο· πάντες τε μὲν γνώμῃ δι' ἐπιστολῶν ἐκκλησιαστικὸν δόγμα τοῖς πανταχόσε διετυποῦντο, ὡς ἂν μὴ δ' ἐν ἄλλῃ ποτὲ τῆς κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐπιτελοῖτο τοῦ Κυρίου μυστήριον· καὶ ὅπως ἐν ταύτῃ μόνῃ τῶν κατὰ τὸ πάσχα νηστεiῶν φυλαττώμεθα τὰς ἐπιλύσεις. φέρεται δ' εἰσέτι νῦν τῶν κατὰ Παλαιστίνην τηνικάδε συγκεκροτημένων γραφῇ, ὧν προὔτετακτο Θεόφιλος τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας ἐπίσκοπος, καὶ Νάρκισσος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τῶν ἐπὶ Ῥώμῃς δὲ ὁμοίως ἄλλῃ περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, ἐπίσκοπον Βίκτορα δηλοῦσα. τῶν τε κατὰ

Πόντον ἐπισκόπων ὧν Πάλμας ὡς ἀρχαιότατος προϋτέτακτο· καὶ τῶν κατὰ Γαλλίαν δὲ παροικιῶν, ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει· ἔτι τε τῶν κατὰ τὴν Ὀσροηνὴν καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις· καὶ ἰδίως Βακχύλλου τῆς Κορινθίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου, καὶ πλείστων ὅσων ἄλλων, οἱ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν δόξαν τε καὶ κρίσιν ἐξηγηρεγμένοι, τὴν αὐτὴν τέθεινται ψῆφον, καὶ τούτων μὲν ἦν ὅρος εἰς, ὃ δεδηλωμένος. *Iisdem temporibus gravi controversia exorta, eo quod omnes per Asiam ecclesiæ vetusta quadam traditione nitæ, quartadecima luna salutaris paschæ festum diem celebrandum esse censebant, quo die præscriptum erat Judæis ut agnum immolarent: eaque omnino luna in quemcunque demum diem septimanæ incidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant: cum tamen reliquæ totius orbis ecclesiæ alio more uterentur, qui ex apostolorum traditione profectus etiamnum servatur, ut scilicet non alio quam resurrectionis Dominicæ die jejunia solvi liceat: Synodi ob id, cœtusque episcoporum concenere. Atque omnes uno consensu ecclesiasticam regulam universis fidelibus per epistolas tradiderunt: ne videlicet ullo alio quam Dominico die mysterium resurrectionis Domini unquam celebretur: utque eo duntaxat die paschaliū jejuniorum terminum observemus. Exstat etiamnum epistola sacerdotum, qui tunc in Palæstina congregati sunt: quibus præsidebant Theophilus Cæsareæ Palæstinæ, et Narcissus Hierosolymorum episcopus. Alia item exstat epistola Synodi Romanæ, cui Victoris episcopi nomen præfixum est. Habentur præterea literæ episcoporum Ponti, quibus Palma utpote antiquissimus præfuit. Epistola quoque ecclesiarum Galliæ exstat, quibus præerat Irenæus. Ecclesiarum quoque in Osdroenæ provincia et in urbibus regionis illius constitutarum literæ visuntur. Seorsum vero Bacchylli Corinthiorum episcopi, aliorumque plurimum epistolæ exstant. Qui omnes eandem fidem eandemque doctrinam proferentes, unam edidere sententiam. Et hæc quidem fuit, ut dixi, illorum definitio. Cons. notam infra ad POLYCRATIS Fragmenta p. 17. Rursus vero cap. 25. fragmento, quod hic affero, verba istæc Eusebius præmisit: Οἱ γεμὴν ἐπὶ Παλαιστίνης οὓς ἀρτίως διεληλύθαμεν, ὃ, τε Νάρκισσος καὶ Θεόφιλος· καὶ σὺν αὐτοῖς Κάσσιος τῆς κατὰ Τύρον ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, καὶ Κλάρος τῆς ἐν Πτολεμαῖδι, οἳ τε μετὰ τούτων συνελθούτες περὶ τῆς κατελθούσης εἰς αὐτοὺς ἐκ διαδοχῆς τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ πάσχα παραδόσεως πλείστα διειληφότες· κατὰ τὸ τέλος*

τῆς γραφῆς, αὐτοῖς ῥήμασι ἐπιλέγουσι ταῦτα. ΤΗΣ δ' ἐπιστολῆς &c. *Episcopi vero Palæstinæ quos paulo supra memoravimus, Narcissus scilicet et Theophilus, et cum illis Cassius Tyri, et Clarus Ptolemaïdis episcopi, et qui simul cum ipsis convenerant, postquam de traditione diei paschalis quæ jam inde ab apostolis ad ipsos continua successione manaverat, multa in suis literis disseruerunt, tandem ad finem epistolæ his utuntur verbis.* DATE operam ut epistolæ &c. Hieronymus autem Theophilum ecclesiasticis scriptoribus his verbis adjecit; *Theophilus Cæsareæ Palæstinæ, quæ olim Turris Stratonis vocabatur, episcopus sub Severo Principe adversum eos qui decima quarta cum Judæis pascha faciebant, cum cæteris episcopis synodicam valde utilem composuit epistolam.* De Viris Ill. cap. xliii. Ubi ait Ernestus Cyprianus; an Theophilus epistolæ auctor sit, incertum esse, illi tamen rectius quam cuiquam ex aliis, qui synodo interfuerunt, tribui, cum Cæsariensis episcopus, tanquam Palæstinæ metropolitanus alios omnes in Palæstina, atque ipsum quoque Hierosolymæ episcopum auctoritate superaret, et primum locum in synodis obtineret. Hunc insuper Theophilum et Narcissum Hierosolymæ episcopum aliosque nonnullos ait Eusebius esse, ὧν γε μὴν ἔγγραφος ἡ τῆς πλότεως εἰς ἡμᾶς κατῆλθεν ὀρθοδοξία, qui rectæ fidei doctrinam scriptis suis proditum nobis reliquerunt. cap. 22. Ceterum habet MS. *Norfolc.* τῆς δὲ ἐπιστολῆς δι' ἡμῶν.

P. 3. l. 5. παροικίαν] Hanc editionis Stephani lectionem codicibus Regio, Parisino utroque et Florentinis stabilitam pro ἐκκλησίαν revocat jam Burtonus, quem secutus sum. Habet ἐκκλησίαν παροικίαν lectionem duplicem Cod. *Norfolc.*

Ibid. l. 8. καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ] Habet MS. *Norfolc.* καὶ οἱ ἐν Ἀλ. quod potest esse verum; id tamen ex unius tantum codicis auctoritate recipere volebam. Neque interea *Rufinus* idem invenisse videtur, qui vertit, *Designamus igitur vobis quia apud Alexandriam eadem, qua apud nos die, paschæ solemnitas geritur.* Abest particula καὶ a MS. *Bodl.* seu *Savil.*

Ibid. l. 9. παρ' ἡμῶν γὰρ τὰ γράμματα] παρ' ἡμῶν δὲ τ. γ. Sic ex codice Regio edidit Rob. Stephanus. In codice Medicæo legitur παρ' ἡμῶν τε τὰ γράμματα. Nicephorus vero in capite 36. libri quarti habet παρ' ἡμῶν γὰρ τὰ γράμματα, atque ita codex Mazarinus, Fuk. et Savil. Intelliguntur autem hic

literæ paschales, quas ἐορταστικὰς vocabant. Ceterum hujus Synodi Cæsariensis acta quædam exstant apud Bedam in libro de vernali æquinoctio: quæ licet a nonnullis illegitima habeantur ac spuria, haudquaquam spernenda mihi videntur. Baronius certe ea pro veris amplexus est. VALESIIUS. Præstat γὰρ *Cod. quoque Norfolk. Rufinusque* vertit, *quia et ipsorum nobis litteræ.* Nunc addit Burtonus *codices Venetum et Florentinos.* Acta autem a Valesio hic commemorata, quanquam antiquitatis aliquid, fatente Basnagio in *Annal.* ad an. 190. præ se ferunt, prætermittenda censui, quum non sine causa suspecta sint multis viris doctis, tam ex illis, qui a Romani pontificis stant partibus, quam ex Protestantibus. Sed non tantum verba epistolæ, quæ ab Eusebio servata sunt, Gallandius in tomo ii. *Bibliothecæ suæ PP.* cum adnotatione Valesii collocavit, verum etiam Acta posuit, de quibus loquimur, Theophili nomine inscripta, in Prolegom. ejusd. tomi pag. xx. Hoc præterea notandum est, pertinere ad hæc acta *Orationem* illam *Theophili*, quæ in *Catalogo Codd. MSS. Bibliothecæ Bodl.* ad num. 1664. memoratur. Scripta est ante annos 800. judice H. Dodwello in Schedis suis nondum editis, quas ego possideo.

P. 3. l. 11. τὴν ἀγίαν ἡμέραν] Videsis notas ad POLYCRATIS CONCILIIQUE LUGDUN. Fragmenta. Festum paschale die Dominico observari oportere significaverant episcopi, qui juniorum paschalium solutionem cum die resurrectionis conjungebant, ut ne alio quoquam præter diem Dominicum mysterium resurrectionis Domini celebraretur. Alioquin pascha suum luna quarta decima comedentibus id sæpe contineret, ut post dies aliquot, sed ante diem Dominicum festum resurrectionis agerent. Extare in *codice Veneto* ἐορτὴν pro ἡμέραν, nunc refert Burtonus.

POLYCRATES.

VOL. II.

C

POLYCRATES.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus*, cap. xlv.
p. 119.

POLYCRATES Ephesiorum episcopus, cum cæteris episcopis Asiæ, qui juxta quamdam veterem consuetudinem cum Judæis decimaquarta luna Pascha celebrabant, scripsit adversus Victorem, episcopum Romanum, Epistolam Synodicam, in qua docet se Apostoli Joannis et veterum auctoritatem sequi; ^a de qua hæc pauca excerptimus. *Nos igitur inviolabilem &c.* Hæc propterea posui, ut ingenium et auctoritatem viri ex parvo opusculo demonstrarem ^b. Floruit temporibus ^c Severi Principis, eadem ætate qua Narcissus Hierosolymæ.

^a Quæ prius excerpterat Eusebius, ea hic Latine vertit Hieronymus. Hanc autem Hieronymianam versionem ad Græca infra apposui, quo facilius inter se conferantur Polycratis verba atque vetus eorum interpretatio.

^b Eusebius lib. v. *Hist.* cap. 22. post commemoratum una cum aliis episcopis Polycratem, de iisdem ait, ὡν γεμὴν ἐγγραφὸς ἡ τῆς πίστεως εἰς ἡμᾶς κατῆλθεν ὀρθοδοξία, τούτους εἰκότως ὀνομαστὶ κατέλεξαμεν.

^c Qui imperare cœpit an. Christ. 193. et mortuus est an. 211. Victor autem episcopus Romanus vivere desiisse perhibetur anno 197, decimo tertio sui episcopatus. Floruit ergo Polycrates, qui annos sexaginta quinque nunc vixerat, Antoninorum quoque temporibus.

FRAGMENTUM SYNODICÆ EPISTOLÆ,

QUAM SCRIPSIT

POLYCRATES EPHESINUS EPISCOPUS,

AD VICTOREM ROMANÆQUE URBIS ECCLESIAM,

5

FERME EXEUNTE SÆCULO SECUNDO.

Interprete S. Hieronymo.

ἩΜΕΙΣ οὖν ἀραδιούρ-
γητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν·
μήτε προστιθέντες, μήτε
10 ἀφαιρούμενοι. καὶ γὰρ καὶ
κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα
στοιχεῖα κεκοίμηται· ἃ τινὰ
ἀναστήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῆς
παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἐν
15 ᾗ ἔρχεται μετὰ δόξης ἐξ
οὐρανῶν, καὶ ἀναστήσει
πάντας τοὺς ἁγίους· Φί-
λιππον τὸν τῶν δώδεκα
ἀποστόλων, ὃς κεκοίμηται

Nos igitur inviolabilem cele-
bramus diem, neque addentes
aliquid, neque dementes. Et-
enim in Asia elementa maxima
dormierunt, quæ resurgent in
die Domini, quando venturus
est de cælis in majestate sua,
et suscitaturus omnes Sanctos;
Philippum loquor de duodecim
apostolis, qui dormivit Hiera-

20

H. VALESII INTERPRETATIO.

Nos igitur verum ac genuinum agimus diem: nec addentes
quidquam, nec detrahentes. Etenim in Asia magna quædam
lumina extincta sunt, quæ illo adventus Dominici die resurrec-
tura sunt, cum Dominus e cælo veniet plenus majestate et gloria,
25 sanctosque omnes suscitabit. Philippus scilicet unus e duodecim

poli, et duas filias ejus, quæ virgines senuerunt: et aliam ejus filiam, quæ Spiritu sancto plena in Epheso occubuit. Sed et Joannes, qui super pectus Domini recubuit, et pontifex ejus auream laminam in fronte portans, martyr et doctor in Epheso dormivit: et Polycarpus episcopus et martyr Smyrnæ cubat. Thræseas quoque episcopus et martyr de Eumenia in eadem Smyrna requiescit. Quid necesse est Sagaris episcopi et martyris recordari; qui in Laodicea soporatur; et Papirii beati, et Melitonis in sancto Spiritu Eunuchi, qui semper

ἐν Ἱεραπόλει, καὶ δύο θυγατέρες αὐτοῦ γεγηρακυῖαι παρθένοι· καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἁγίῳ πνεύματι πολιτευσαμένη, ἥ ἐν 5 Ἐφέσῳ ἀναπαύεται· ἔτι δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ Κυρίου ἀναπεσών· ὃς ἐγενήθη ἱερεὺς τὸ πέταλον πεφορεκώς, καὶ μάρ- 10 τυς καὶ διδάσκαλος· οὗτος ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται. ἔτι δὲ καὶ Πολύκαρπος ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς· καὶ Θρασέας καὶ ἐπί- 15 σκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Εὐμενείας, ὃς ἐν Σμύρνῃ κεκοίμηται. τί δὲ δεῖ λέγειν Σάγαριν ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, ὃς ἐν Λαο- 20 δικείᾳ κεκοίμηται; ἔτι δὲ καὶ Παπείριον τὸν μακάριον, καὶ Μελίτωνα τὸν εὐνοῦχον, τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύ-

apostolis, qui mortuus est Hierapoli, et duæ ejus filiæ quæ 25 virgines consenuerunt: alia quoque ejusdem filia, quæ Spiritu sancto afflata vixit, et Ephesi requiescit. Præterea Joannes qui in sinu Domini recubuit: qui etiam sacerdos fuit, et laminam gestavit: martyr denique et doctor exstitit. Hic, inquam, Joannes apud Ephesum extremum diem obiit. Polycarpus quoque 30 qui apud Smyrnam episcopus et martyr fuit, itemque Thræseas Eumeniæ episcopus et martyr, qui Smyrnæ requiescit. Quid Sagarim episcopum eundemque martyrem attinet dicere, qui Laodiceæ est mortuus? Quid beatum Papirium, quid Melitonem

ματι πάντα πολιτευσά-
 μενον· ὃς κεῖται ἐν Σάρ-
 δεσι περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν
 οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, ἐν ᾗ ἐκ
 5 νεκρῶν ἀναστήσεται. οὗτοι
 πάντες ἐτήρησαν τὴν ἡμέραν
 τῆς τεσσαρεσκαδεκάτης τοῦ
 πάσχα κατὰ τὸ εὐαγγέλιον·
 μηδὲν παρεκβαίνοντες, ἀλλὰ
 10 κατὰ τὸν κανόνα τῆς πίσ-
 τεως ἀκολουθοῦντες· ἔτι δὲ
 καὶ γὼ ὁ μικρότερος πάντων
 ὑμῶν Πολυκράτης, κατὰ
 παράδοσιν τῶν συγγενῶν
 15 μου, οἷς καὶ παρηκολούθη-
 σα τισὶν αὐτῶν. ἑπτὰ μὲν
 ἦσαν συγγενεῖς μου ἐπί-
 σκοποι, ἐγὼ δὲ ὄγδοος· καὶ
 πάντοτε τὴν ἡμέραν ἡγα-
 20 γον οἱ συγγενεῖς μου, ὅταν
 ὁ λαὸς ἤρνευε τὴν ζύμην.
 ἐγὼ οὖν, ἀδελφοί, ἐξήκοντα
 πέντε ἔτη ἔχων ἐν Κυρίῳ·
 καὶ συμβεβληκὸς τοῖς ἀπὸ

Domino serviens, positus est in
 Sardis, et expectat in adventu
 ejus resurrectionem? Hi om-
 nes observaverunt paschæ diem
 decima quarta luna, ab evan-
 gelica traditione in nullam par-
 tem declinantes, et ecclesiasticum
 sequentes canonem. Ego quo-
 que minimus omnium vestrum
 Polycrates, secundum doctrinam
 propinquorum meorum, quos et
 secutus sum (septem siquidem
 fuerunt propinqui mei episcopi,
 et ego octavus) semper pascha
 celebravi, quando populus Ju-
 dæorum azyma faciebat. Itaque,
 fratres, sexaginta quinque annos
 ætatis meæ natus in Domino, et

25 Eunuchum, qui Spiritu sancto afflatus cuncta gessit; qui et Sar-
 dibus situs est, adventum Domini de cælis, in quo resurrecturus
 est, exspectans. Hi omnes diem paschæ quartadecima luna juxta
 evangelium observarunt: nihil omnino variantes, sed regulam
 fidei constanter sequentes. Ego quoque omnium vestrum mini-
 30 mus Polycrates, ex traditione cognatorum meorum, quorum etiam
 nonnullos assectatus sum: fuerunt enim septem omnino ex cog-
 natis meis episcopi, quibus ego octavus accessi. Qui quidem omnes
 semper paschæ diem tunc celebrarunt, cum Judæorum populus
 fermentum abjiceret. Ego inquam, fratres, quinque et sexaginta
 35 annos natus in Domino, qui cum fratribus toto orbe dispersis

a multis ex toto orbe fratribus eruditus, peragrata omni Scriptura, non formidabo eos, qui nobis minantur. Dixerunt enim majores mei : Obedire Deo magis oportet, quam hominibus.

τῆς οἰκουμένης ἀδελφοῖς· καὶ πᾶσαν ἀγίαν γραφὴν διεληλυθὼς, οὐ πτύρομαι ἐπὶ τοῖς καταπλησσομένοις. οἱ γὰρ ἐμοῦ μείζονες εἰρή- 5 κασι, ἡπειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις.

Ἐδυνάμην δὲ τῶν ἐπισκόπων τῶν συμπαρόντων μνημονεύσαι, οὓς ὑμεῖς ἠξιώσατε μετακληθῆναι ὑπ' ἐμοῦ, καὶ μετεκαλεσάμην· ὧν τὰ ὀνόματα ἔαν γράφω, πολλὰ 10 πλήθη εἰσὶν. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν μικρόν μου ἄνθρωπον, συνηνδόκησαν τῇ ἐπιστολῇ· εἰδότες ὅτι εἰκὴ πολλὰς οὐκ ἤνεγκα, ἀλλὰ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ πάντοτε πεπολίτευμαι. Attulit hæc Eusebius lib. v. *Hist.* cap. 24.

sermones sæpe contuli, qui scripturam sacram omnem perlegi, nihil moveor iis quæ nobis ad formidinem intentantur. Et enim ab illis qui me longe majores erant, dictum scio; Obedire oportet Deo magis quam hominibus.

Possem etiam episcoporum qui mecum sunt, facere men-

tionem, quos petiistis ut con- 15 vocarem, sicut et feci. Quorum nomina si adscripsero, ingens numerus videbitur. Hi cum me pusillum hominem invisissent, epistolam nostram assensu suo 20 comprobarunt, gnari me canos istos non frustra gestare, sed vitam ex præceptis institutisque Jesu Christi semper egisse.

ANNOTATIONES

IN POLYCRATEM.

P. 13. 1. 7. 'Ημεῖς οὖν ἀραδιούργητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν, &c.] Fragmento præmisit Eusebius, quæ hic sequuntur. Τῶν δὲ ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐπισκόπων τὸ πάλαι πρότερον αὐτοῖς παραδοθὲν διαφυλάττειν ἔθος χρῆναι διῤσχυριζομένων, ἤγεῖτο Πολυκράτης· ὃς καὶ αὐτὸς ἐν ᾗ πρὸς Βίκτορα καὶ τὴν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν διευτύσαστο γραφῇ, τὴν εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσαν παράδοσιν ἐκτίθεται διὰ τούτων. 'ΗΜΕΙΣ οὖν ἀραδιούργητον &c. *Episcopis vero Asia, qui morem sibi a majoribus traditum retinendum esse acriter contendebant, Polycrates præerat. Qui quidem in ea epistola quam ad Victorem et ad Romanæ urbis ecclesiam scripsit, traditionem ad sua usque tempora propagatam exponit his verbis. NOS igitur verum ac genuinum &c.*

Ibid. ἀραδιούργητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν] 'Αραδιούργητον, vocem lexicis et glossariis pæne ignotam, Rufinus vetus interpres Latine vertit *intemeratam*, et Valesius, quomodo vides. Habent enim *Gloss. Vet.* ῥαδουργία, *falsum*, et ῥαδιουργός, *falsarius*. Docuit interea cel. Moshemius in *Commentariis De Rebus Christianorum ante Constant. M.* Sæc. ii. §. 71. in magno versatos esse errore recentiores scriptores, qui fere ad unum omnes opinentur, Asiaticos Christianos ideo a reliquis reprehensos, quod diem memoriæ Servatoris resurgentis sacrum eodem tempore celebrarent, quo Judæi pascha suum agere solerent; cum revera objectum fuerit a ceteris, *pascha* illos egisse, hoc est, epulum paschale celebrasse, haud secus ac Judæos, quarta

decima luna post æquinoctium, non nocte resurrectionis Domini, atque adeo solvisse, seu interrupisse solenne jejunium. Attamen hinc factum esse ait, festum illos resurrectionis Christi non eodem semper, quo reliquos Christianos, die Dominico nimirum, sed diversis hebdomadæ diebus celebrasse, quippe cum decima quarta luna, post quem diem biduo completo resurrectionis festum agebant, non in eundem singulis annis diem hebdomadæ incideret. In hunc modum vir doctissimus.

Et satis bene cum hac expositione convenit tum Eusebii historia in notis ad CONCILII CÆSARIENSIS Fragmentum transcripta supra, tum Anatolii Laodicensi verba, quæ infra adduxi. Vid. pag. 28. Constat certe ex Polycratis verbis, quæ in hac epistola mox sequuntur, οἱ πάντες ἐτήρησαν τὴν ἡμέραν τεσσαρεσδεκάτης τοῦ πάσχα ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ, hoc loco agere venerandum senem de festo, quod quarto decimo die lunæ post exemplum Christi in evangelio celebratum est. Neque verba neglexit adducere Moshemius. Remittendus autem lector est ad ipsum Moshemianum opus, ut sciat, quibus ibi argumentis hæc opinio a celebri scriptore Gallico Gabr. Daniele, Jesuita, primum in publicum edita, sed a Tillemontio in *Mem. Eccl.* not. 1. in *S. Victor.* fusius oppugnata, explicetur atque stabiliatur. Eundem vero Tillemontium video in not. ad *Historiam suam Concilii Nicæni* postea editam, sect. 13, Chrysostomi loco quodam inductum, dubitare, an revera pertineret, ut ante se opinatum fuisse ait, hæc disputatio ad exspectandum diem Dominicum, donec observaretur *resurrectionis* festum; anne potius tunc temporis, vel saltem posteris temporibus, quæreretur, quinam fuerit dies ille lunæ decimæ quartæ, qui paschæ tempus demonstraret; dum, mea quidem sententia, utraque res olim venit in controversiam, quod ex Irenæi verbis proxime post hæc Polycratis afferendis, aliisque auctoribus, colligendum est.

Sed solum Epiphanium testem affert Moshemius p. 440—442. operis modo dicti, quo ostendatur, veteres Christianos haud secus ac Judæos, stato die cœnam paschalem celebrare atque agnum comedere solitos, ad H. Dodwelli librum *De Usu Thuris in Ecclesia* pro pluribus testimoniis nos relegare contentus. In hoc autem opere, postquam ipsum mihi videre

contigit, pauca tantum inveni de nupero, quem vocat Dodwellus, usu benedicendi atque edendi agni paschalis causa quadragesimalis jejunii solvendi, cujus quidem consuetudinis originem, sed minus vere fortasse, Caroli Magni temporibus idem vir cl. Dodwellus adscribere videtur. Vid. p. 207, 208. Age igitur jam alterum addam auctorem, qui hunc morem commemoravit, Hieronymum *De Vita Clericorum ad Nepotianum*. Is nimirum, postquam dixit, si tantum literam sequamur, omnes omnino ritus Judaicos nobis amplectendos esse, hæc scribere pergit; *Crescamus et multiplicemus et repleamus terram*, nec immolemus agnum, nec mysticum pascha celebremus, *quia hæc absque templo fieri prohibemur*. pag. 15. ed. Froben. Immo nunc alium testem accipe S. Jacobum Nisibenum in *Sermonibus* lingua Armeniaca atque Latina primo editis anno 1756. *Demum*, inquit, *et illud adjunxit* (Spiritus S.), *Comedent festinanter. Hoc in ecclesia Dei servatur. Nam festinanter comedunt agnum, stantes in pedibus suis, cum reverentia*. Serm. xiv. p. 346. Verum hæc tantum probant agni esum, non itidem tempus edendi, quoniam novimus obtinuisse morem in ecclesia Romana, ut Dominica paschatis ederent agnum consecratum. Et profecto, ut dicam, quod sentio, valde dubito, utrum Epiphanii locus, a Moshemio fuse quidem expositus, si recte intelligeretur auctoris propositum et sententia, agni vel esui probando sufficeret. Pascha quidem τὸ σταυρώσιμον, seu tempus crucifixioni Christi sacrum, aliis testimoniis satis stabilitur ab ipso Moshemio adductis, sed nihil præterea; opus igitur est, ut aliquid in hac parte addamus, quo vetus tempus agni edendi probetur. *De Esu Agni* sermo quidam est in *Vigilia Paschatis* inscriptus, qui inter opuscula S. Hieronymo falso adscripta extat, ubi vigiliam diei mortis Christi dicatæ significare videntur verba sub initium tractatus posita; *Hodie agnus Dei qui tollit peccata mundi pro omnium salute jugulatur, hodie sanguinis illius postes domorum &c. Præparemus nos, fratres charissimi, ad immolationem agni &c.* Atque extitisse morem solvendi jejunium die quinto hebdomadæ sacræ apud Christianos non Quartadecimanos manifesto ostendit Concilii Africani canon XLIV., quem tamen morem abrogare voluerunt canone suo XXIX. patres Trullani, canonem quinquagesimum

secuti Concilii Laodicensi, quod seculo quarto celebratum fuerat. Porro, quod ad rem pertinere videtur, in collegii Magdalenensis libris expensarum antiquioribus commemoratam vidi, *cœnam vocatam Le Maundy, quæ facta est antiqua et laudabili consuetudine* (sic scriptum est) *in die cœnæ Dominicæ*. Confer Mabillonii *Vetera Analecta* vol. IV. p. 455. Verum, quamlibet hæc de feriæ quintæ paschalis cultu satis ostendi videantur, recte dubitari potest, an Victoris atque Irenæi temporibus apud Christianos Asianis oppositos mos observandæ cœnæ Dominicæ obtineret, qui ipsi τῇ ἐπιλύσει jejunii paschalis ante diem Dominicum se opposuerint. Quod attinet ad Asianos istos, seu Quartadecimanos, si modo ante cœnam suam paschalem jejunare hi consueverint, constat eos statuisse, haud solvi, vel certe non concludi, solenne jejunium epulo hoc paschali; quis enim credat, eos non jejunasse per tempus aliquantum inter epulum idem et festum suum resurrectionis Christi, quod alio die præter Dominicum, teste Eusebio v. 24. ut plurimum agebant? Vide infra notas ad CONCIL. LUGD. et S. Dionysii Alex. *Epist. Canonicam*. Sed hæc hæc hactenus.

P. 13. l. 10. καὶ γὰρ καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν] Particulam καὶ ex altero Eusebii loco, lib. iii. cap. 31. ante κατὰ addidi, ubi hæc Polycratis ab his vocibus usque ad illa ἐν Ἐφέσῳ κεκοιμηται, p. 14. l. 12. proferuntur. Optime enim, ni fallor, cum loci sententia particula convenit, quoniam, ut Gul. Hooperus, episcopus olim Batho-Wellensis, in *Tractatu* Anglice scripto *De Quadragesima*, part. I. cap. i. §. 4. probabili ratione argumentatus est, a Polycrate ideo memorantur apostolorum martyrumque sepulturæ, quod Victor episcopus Romanus in epistola sua de sepulchris fortasse Petri Paulique et aliorum sanctorum, quorum auctoritatem Polycrati objecit, mentionem fecisset. Et simile quid super respondente Caio Romano ad illa Procli Phrygiæ hæresis antesignani videas fuisse a Valesio observatum, ad lib. vi. *Euseb. Hist.* cap. 20. Ille enim hæresiarcha de Philippo filiabusque ejus, atque ipsorum sepulchris mentionem fecerat; contra autem Caius Petri atque Pauli crepabat tumulos. Aitque nunc Burtonus, se non dubitare, quin Polycrates ita scripsisset; censet vero ab Eusebio

omissam fuisse particulam. Ac fateor haud reperiri particulam illo etiam Eusebii loco quem supra memoravi in *cod. MS. Bodl. et codd. tribus* in usus meos collatis, *duobus* scil. *Vaticanis* et *uno Vindobonensi*, qui eadem continent Polycratice ex eodem Eusebii loco sumpta. Nunc addit his Burtonus *codd. Norf. Paris. 1. Florentinosque*. Memorabilia interea sunt atque pietatis plena S. Chrysostomi verba in *Homil. 26. in Epist. ad Hebræos*, quæ cum ad historiam apostolicam illustrandam pertineant, huc afferam. Τί δὲ, εἰπέ μοι, τοῦ Μωϋσέως αὐτοῦ τὰ ὁστὰ οὐκ ἐν ξένῃ κείται; τὰ δὲ Ἀαρὼν, τὰ δὲ τοῦ Δανιήλ, τὰ δὲ τοῦ Ἱερεμίου; τὰ δὲ τῶν ἀποστόλων οὐδὲ ἴσμεν τῶν πολλῶν ὅπου κείται. Πέτρου μὲν γὰρ καὶ Παύλου καὶ Ἰωάννου καὶ Θωμᾶ δῆλοι οἱ τάφοι· τῶν δὲ ἄλλων τοσούτων ὄντων, οὐδαμοῦ γνώριμοι γεγόνασι. μηδὲν τοίνυν ὑπὲρ τούτου κοπῶμεθα, μηδὲ οὕτω μικροψυχῶμεν· ὅπου γὰρ αὖ ταφῶμεν, τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. p. 561. tom. iv. ed. Savilii. Ubi maxime notandum illud de S. Thomæ sepultura, cujus sepulchrum Indi orientales hodie ostentant. Vide notam supra ad S. PANTÆNUM, vol. I. p. 376. Ceterum his quidem verbis suis haud agnoscere videtur Chrysostomus, sed nescire Philippi apostoli sepulturam Hierapolitanam, neque mentionem fecit SS. Andreæ et Lucæ, quorum reliquias ab Imperatore Constantio Constantinopolim translata fuisse narrat tum Hieronymus, tam Philostorgius, hic in l. iii. *Hist. Eccl.* cap. 2. ille *De Viris Ill.* cap. 7.

P. 13. l. 11. *μεγάλα στοιχεῖα*] Hieronymus et Musculus *elementa* vertit. Christophorsonus *seminaria*. Sed optime Rufinus *lumina* interpretatur. Nam Græci signa zodiaci *στοιχεῖα* solent appellare. Sic apud Diogenem Laërtium in vita Menedemi πῖλος ἀρκαδικὸς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχων ἐνυφασμένα τὰ δώδεκα στοιχεῖα. Sic autem vocabant ea signa Gentiles, quod principia vitæ hominum ac fortunæ in iis posita esse existimarent, ut docet Epiphanius in hæresi Phariseorum. τὰ ματαίως νομιζόμενα εἰς ἀριθμὸν στοιχείων τοῖς πεπλανημένοις ὀνόματα ἃ ζώδια καλοῦσιν. Ubi εἰς ἀριθμὸν ponitur pro εἰς λόγον. Et Hær. Manich. c. 9. Quare fallitur Salmasius in lib. de annis Climact. p. 577. Neque enim Græci *στοιχεῖον* unquam dixerunt imaginem aut figuram. Septem quoque planetas Græci *στοιχεῖα*, Latini *Elementa* interdum vocant. Hieronymus in *Epist. ad Hedybiam* quæstione 4. *omnis hebdomada in Sab-*

batur, et in primam, et in secundam, et 3. et 4. et 5. et sextam Sabbati dividitur. quas Ethnici Idolorum et Elementorum nominibus appellant. Chrys. in Homil. 58. in Matth. ὁ γὰρ θαύμων ἐπὶ διαβολῇ τοῦ στοιχείου καὶ ἐπιτίθεται τοῖς ἀλοῦσι καὶ ἀνίσιν αὐτοὺς κατὰ τοὺς τῆς σελήνης δρόμους. Nec aliter sumit hoc nomen Gregor. Nyssen. in libr. de vita Sanctæ Macrinæ, ubi ait tantam esse audaciam pictorum, ὥς καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων τὰς εἰκόνας διὰ τῆς μμήσεως ἀνατυποῦσθαι (conferas Valesii notam ad Theodoreti *Hist. Eccl.* 5. 30.) VALESIIUS. Ut astra recte dicuntur στοιχεῖα, ἀπὸ τοῦ στοιχεῖν, quia ordinatas periodos decurrunt, sic minus commode vocari videntur *elementa*, nisi dixeris ita mundum constare orbibus cœlestibus, ut litteris vocabula et orationem. Sive ut Valesius p. 54. ad Euseb. ideo sic dicta a Gentilibus, quod principia vitæ hominum ac fortunæ in iis posita esse existimarent. Unde astrologi apotelesmatici dicti στοιχειωματικοί, Salmas. p. 578. de annis Climactericis. In Testamento supposititio Salomonis apud Gaulminum in notis ad Psellum p. 13. daemones: ἡμεῖς ἐσμὲν τὰ λεγόμενα στοιχεῖα οἱ κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τούτου. FABRICIUS ad Polycratis loc. apud *Hieronymum De Viris Ill.*

P. 13. l. 12. ἃ τινὰ ἀναστήσεται] ἃ τινὰ καὶ ἀναστήσονται *Cedrenus. Hist. Compend.* p. 203. ed. Basil. qui hujus ῥήσεως pauca quædam excerpsit.

Ibid. l. 13. τῇ ἡμέρᾳ] τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ *Euseb.* supra lib. iii. cap. 31. STROTH. Adde *Rufinum*, eo saltem Eusebii loco, *Cedrenum*, *Juliumque Pollucem* in *Chronico*, p. 208. ex codice biblioth. Monacensis ab Hardtio nuper publici juris facto, quod tamen prius ex Ambrosiana Mediolani bibliotheca anno 1779. sine nomine auctoris Julii Pollucis prodierat, ubi hæc Polycratis afferuntur usque ad voces, ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμῃται. Habent *codd. Vatic.* et *Vindobon.* modo memorati τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας Κυρίου, *Vindobonensis* tamen articulum τοῦ ante Κυρίου servavit. Extat ἐσχάτῃ l. c. in *codd. omnibus*.

Ibid. l. 15. ἐξ οὐρανῶν] ἐξ οὐρανοῦ Eusebii locus prior, *codd. Vatic.* et *Vindobon.* *Juliusque Pollux* in *Chronico*.

Ibid. l. 16. ἀναστήσει] ἀναζητήσῃ Eusebii locus prior. *codd. Vatic.* *Rufinusque* utroque loco habens, *requiret*. His adde *Julium Pollucem*. Sed invenisse *Hieronymus* videtur lectionem alteram ἀναστήσει, quam præ se fert Græcus ejus interpretes

Sophronius, comprobante Fabricio. Immo etiamsi priorem illum Eusebii locum exprimit *codex Vindobonensis*, in eo tamen libro ἀναστήσει servatur. Et imitatus fortasse est Polycrates additamentum illud τῶν ο' ad finem libri *Job*, γέγραπται δὲ αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι μεθ' ὧν ὁ Κύριος ἀναστήσει, vel ἀνίστησιν, quod memorat Origenes verba afferens sub init. *Epist. ad Africanum* §. 3. His vero notam subjungendam censui viri doctissimi Keilii ad ed. nuperam *Fabricianæ Biblioth. Gr.* vol. vii. p. 169. Scripserat ibi quoque Fabricius, apud Eusebium iii. 31. male legi ἀναζητήσει pro ἀναστήσει. "De quo tamen," ait cl. Keilius, "non sine causa contra statuit Tellerus in *Prolus. De Actis inter Asiaticos &c. super paschatis tempore*, qua partem Actorum super hac controversia ex Eusebii Commentariis exhibet p. 13. cui prius illud vocabulum præferendum videtur, non solum ob ἀναστήσεσθαι, quod jam adhibuerat, et totum scribendi genus in hac epistola ἰδιωτικώτερον, sed maxime etiā ob Rufini auctoritatem, qui ex *presse vertit*, requireret." Judicet lector. Hæc olim attuli. Nunc annotat Burtonus ad locum, "Certo certius videtur Eusebium, qui non semper sibi constat, scripsisse, in iii. 31. ἀναζητήσει, hic vero ἀναστήσει: utrum scripserit ipse Polycrates, judicet lector: sed ἀναζητήσει, ut quod minus aptum videri posset quam ἀναστήσει, pro ipsa hac causa præferendum esse existimo." Hæc ille.

P. 13. l. 17. Φίλιππον τὸν τῶν δώδεκα ἀποστ.] Christophorus hoc loco nequaquam boni interpretis officio functus est, qui pro Philippo uno ex 12. Apostolis, Philippum unum ex septem diaconis substituit. Vetus quidem hic error fuit, ut Philippum diaconum et evangelistam cum Philippo apostolo confunderent. Et quia in Actibus Apostolorum cap. xxi. Philippi evangelistæ quatuor filias virgines prophetasse legunt, Philippum apostolum conjugem habuisse et filias suscepisse dixerunt. Ita præter Polycratem Clemens Alexandrinus supra in capite 30. et Papias infra. (vid. supra vol. I. p. 12.) Verum ex Actibus Apostolorum manifesto colligitur Philippum diaconum, eum a quo Eunuchus baptizatus est, et qui quatuor habuit filias prophetantes, alium fuisse a Philippo apostolo. Vide Isidorum Pelusiotam in libro primo Epistola 447. et sequentibus, ubi id apertissime demonstrat. VALESIIUS. (Vide

quæ notabuntur ad voces καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ). Φίλιππος τῶν δώδεκα ἀποστ. *Margo Exemplaris Jones*. Φίλιππον τῶν δώδεκα ἀπ. ed. *Steph. Philippus evangelista* Rufin. STROTH. Habet cod. quoque *Norfolc*. Φίλιππος ὁ τῶν δ. ἀ. Et *codd. Vatic.* atque *Vindobonensis* habent ὄντα pro τὸν, addiditque *Niceph.* ἓνα post ἀποστόλων. Proxime post Φίλιππος τῶν edit. *Steph.* adscripsit Scaliger. Nunc refert Burtonus lectionem τὸν τῶν extare in *codd. Med. Maz. Fuket. Savil. Par. 2. Venetoque*, sed ait se motum codicum variationibus utroque Eusebii loco τὸν expunxisse. Mihi quidem τὸν istic distinguere videtur inter duos Philippos apostolum et evangelistam.

P. 14. l. 3. καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ] Tertiam hanc Philippi filiam sejungit Polycrates a duabus aliis quæ in virginitate conseruierunt. Ex quo colligitur, tertiam hanc viro nuptam fuisse. Neque vero id pugnat cum capite xxi. Actuum Apostolorum. Responderi enim potest, tum quidem cum ea gererentur quæ memorat Lucas, Philippi filias fuisse virgines. Postea tamen unam ex illis a patre nuptum datam. Idque innuere videtur Clemens Alexandrinus in verbis quæ supra citantur ab Eusebio. (Scil. lib. iii. c. 30. ἡ καὶ τοὺς ἀποστόλους ἀποδοκιμάζουσι· Πέτρος μὲν γὰρ καὶ Φίλιππος ἐπαιδοποιήσαντο. Φίλιππος δὲ καὶ τὰς θυγατέρας ἀνδράσιν ἐξέδωκε· καὶ ὁ γε Παῦλος οὐκ ὀκνεῖ ἐν τινι ἐπιστολῇ τὴν αὐτοῦ προσαγορεῦσαι σύζυγον. Hæc verba ex Clem. Al. *Strom.* lib. iii. cap. vi. p. 535. ed. Potteri citantur.) Porro Christophorsonus tertiam hanc Philippi filiam, cum duabus illis prioribus confudit. Cujus versio merito turbavit Baronium, ut patet ex *Annalibus* ad annum Christi 58. cap. 113. Repetit hunc Polycratis locum Eusebius noster in lib. v. cap. 24. ubi Christophorsonus tres Philippi filias recte distinxit; et priorem suum errorem emendavit. Ceterum quæri hic merito potest, cur Polycrates tres duntaxat Philippi filias memoraverit, cum in Actibus quatuor filiæ Philippi numerentur. Respondeo Polycratem earum duntaxat mentionem fecisse, quæ in Asia mortuæ sepultæque essent, ut videre est in integra ipsius Epistola quæ refertur in libro v. Cum igitur una ex quatuor illis filiabus Cæsareæ aut alibi mortua esset, ideo nullam ejus mentionem fecit Polycrates. Porro ex filiabus Philippi una Hermione, altera Eutyche dicebatur. Sic enim scribitur in Menæo Græcorum. *Die 4. Septembris*

commemoratio S. Hermionæ, unius ex quatuor filiabus Philippi apostoli, qui baptizavit Eunuchum Candaces. Hæc et soror ejus Eutychis in Asiam venit post mortem Joannis apostoli, &c. Sepulta est Ephesi. Igitur ex Menæo discimus, tertiam illam Philippi filiam, de qua hic loquitur Polycrates, Hermionem appellatam fuisse. Etenim Polycrates eam Ephesi sepultam esse dicit, cum duæ ejus sorores sepultæ essent Hierapoli. VALESIIUS, ad priorem Eusebii locum. Volunt et alii multi viri docti confudisse inter se Polycratem Philippum apostolum et Philippum unum ex septem diaconis evangelistam. Proclus quidem Montanista, æqualis fere Polycratis, existimasse videtur, mulieres hasce, quæ in Asia sepultæ sunt, easdem fuisse atque Philippi filias, quæ tanquam prophetissæ in *Actibus Apostolorum* commemorantur. Ita enim loquitur Proclus apud Caium, quem affert Euseb. lib. iii. *Hist.* cap. 31; μετὰ τοῦτο δὲ προφήτιδες τέσσαρες αἱ Φιλίππου γεγέννηται ἐν Ἱερραπόλει τῇ κατὰ τὴν Ἀσίαν, ὁ τάφος αὐτῶν ἐστὶν ἐκεῖ, καὶ ὁ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Idem quoque fortasse censuit Eusebius, quippe qui proxime post subjecit locum ex *Actibus*; sed postea in cap. 39. Philippum Hierapolis incolam τὸν ἀπόστολον appellat, cujus filias bene noverat Papias Hierapolis episcopus; cum vero in epistola sua de tribus, non de quatuor feminis, iisque omnibus, ait S. Lucas, prophetantibus, mentionem fecerit Polycrates; cumque constet ex iisdem *Actibus Apostolorum*, Philippum evangelistam cum filiabus suis apud Cæsaream Palæstinæ vixisse, quorum cubicula Paulam proficiscentem Roma ad Bethlehemum vidisse, tradit Hieronymus, *Epitaph. Paulæ* p. 173. ed. Froben. haud plane absurdum fuerit statuere, non confudisse duos inter se Philippos vel Polycratem vel doctissimum patrem Clementem Alexandrinum in lib. iii. *Strom.* ubi dicitur apostolus Philippus filias suas in matrimonio collocasse, quod tamen de una tantum ipsarum recte ponas. Saltem credo, neminem, quidquid contra statuit Valesius, dubitasse, quin Philippus diaconus et evangelista in *Actibus Apostolorum* commemoratus, alius fuerit a Philippo ex duodecim apostolis. Dignum aliquatenus et hoc quoque notatu est, Nicephorum in lib. ii. *Hist.* c. 44. Eusebii illa in lib. iii. jam ante allata repetentem, corrigere auctorem suum; addit enim, agere ea, quæ ex *Actibus Apostolorum* ab

Eusebio afferuntur, de altero Philippo, non de apostolo, qui in urbe Hierapoli sepultus est. Mitto interim ea, quæ narrat *Martyrologium Romanum* ad 6. Junij, sicut illud *Adonis* ad 8. Id. Jun. de *sepulto* Philippo diacono cum tribus ex filiabus ejus, non Hierapoli, sed Cæsareæ, quoniam ibidem asseritur, quartam filiam ejusdem Philippi plenam Spiritu Sancto Ephesi occubuisse, id quod Polycratis verbis alio detortis debetur. Mitto id quoque, memorare Nicephorum, aliosque scriptores, martyrium passum esse in Hierapoli Philippum apostolum; quia certum est ex Clementis Alex. *Strom.* iv. c. 9. p. 595. ed. Potteri, Heracleonem hæresi quidem Valentinianæ addictum, sed ante medium sæculum secundum florentem, narravisse, Philippum, apostolosque Matthæum, Thomam, Levim, qui viris doctis est Lebbæus, aliter dictus Judas et Thaddæus, mortem siccam absque sanguine obiisse.

Cæterum, quid velit illud ἐν ἁγίῳ πνεύματι πολιτευσαμένη de tertia Philippi filia a Polycrate scriptum, satis clare, opinor, ostendunt Hieronymus et Rufinus interpretes, quorum hic vertit *Spiritu Sancto repleta*, ille autem *Spiritu Sancto plena*, hoc est, ni fallor, prophetiæ charismate donata. Melius ergo verba reddit Valesius posteriore hoc Eusebii loco, quam ante, lib. iii. cap. 31. ubi verba Polycratis ita Latine verterat, *quæ spiritualem quandam vitam duxit*. Sed et recte idem Valesius verba similia ejusdem Polycratis de Melitone, qui propheta habitus est, interpretatus est, ubi nota ejus adeunda est. Hæc quidem olim adnotavi. Nunc vero certior factus sum, existimasse virum sane doctissimum Samuelem Parr hic verbo πολιτευσαμένη significari mulierem quæ res sacras in ecclesia administraret; cui quidem interpretationi favet Hieronymus in superioribus hoc modo vertens illud Eusebii de Melitone τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον, *semper Domino serviens*.

P. 14. l. 5. ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἀναπαύεται] Textu suo eliminavit ἡ Strothius; idem olim suggerente Jacobo Gronovio in collatione codicum Florentinorum; et nunc quoque Burtonus in utroque loco Eusebiano relativum omisit Rufino vet. interpreti atque Nicephoro ignotum. Verum agnoscunt illud *codd. Regius et Parisienses* Hieronymusque in interpretatione. Ceterum ἀναπέπνται pro ἀναπαύεται scribitur in *codd. Vaticanis et Vin-*

dobonensi, atque hoc quidem Eusebii loco ἀνάπανσται in *cod. Norfolc.* etsi mendose.

P. 14. l. 6. ἔτι δὲ καὶ Ἰωάννης] ὅτι δὲ *ed. Steph.* ἐπὶ δὲ *Bongarsii Lectt.* STROTH. de priori quidem Eusebii loco hoc adnotans. ἔτι τε hoc quidem loco *codex Norf.* Ceterum hæc scribit in *Epistola* sua *ad Clerum Populumque CP.* Concilium Ephesi generale—ἐν τῇ Ἐφησίῳ (ecclesia), ἔνθα ὁ θεόλογος Ἰωάννης, καὶ ἡ θεοτόκος πάρθενος ἡ ἀγία Μαρία. tom. iii. *Concil. ed. Labbe.* Sed vero Ephesinam S. Mariæ sepulturam, si modo hoc loco sepultura, non sola habitatio ejus significetur, nescivisse Polycrates videtur, qui de ea silet. Joannem autem in illa urbe sepultum fuisse, Coelestinus episcopus Romanus in *Epistola ad Synodum Ephesinam* his verbis commemorat—τὴν φωνὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, οὗ τὰ λείψανα παρόντες τετιμῆκατε, p. 666. ejusd. vol. Ad hæc Ephesi extitisse temporibus illis ecclesiam Joannis nomine appellatam ex Actis ejusdem Concilii constat.

Ibid. l. 7. ἐπὶ τὸ στήθος] ἐν τῷ στήθει *ed. Steph.* STROTH. Huic addit Burtonus *codd. Reg. et utrumque Parisinum.* Non ita vero Stephani *editio* in loco Eusebii priore. Exhibent τοῦ Ἰησοῦ pro τοῦ Κυρίου *codd. Vatic.*

Ibid. l. 9. τὸ πέταλον πεφορεκῶς] Hieronymus in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis hæc Polycratis verba sic vertit: *qui supra pectus Domini recubuit, et Pontifex ejus fuit, auream laminam in fronte portans.* Rufinus vero ita interpretatur: *qui fuit summus sacerdos et pontificale πέταλον gessit.* De pontificatu Judæorum hæc non esse accipienda, satis apparet. Neque enim Joannes pontifex fuit Judæorum, aut ex genere sacerdotali. Itaque recte Hieronymus vocem addidit *pontifex ejus*, id est Christi. Tria enim in Joanne notat Polycrates, quæ ad commendationem ejus faciebant. Primum quod sacerdos fuerit, deinde quod martyr; tertio quod doctor seu evangelistes. Proinde ut martyr Christi, ut evangelistes Christi fuit, sic etiam sacerdos Christi intelligatur necesse est. Quod autem de lamina dicit Polycrates, credibile est primos illos Christianorum pontifices exemplo Judaïcorum pontificum, hoc honoris insigne gestasse. Certe et Jacobum fratrem Domini qui primus Hierosolymis episcopus est ordinatus, pontificalem

laminam in fronte gestasse auctor est Epiphanius in hæresi Nazaræorum, et in hæresi 78. Idem de Marco evangelista tradit auctor MS. passionis ejus. *Quem quidem B. Marcum juxta ritum carnalis sacrificii, pontificalis apicis petalum in populo gestasse Judæorum, illustrium virorum syngraphæ declarant: ex quo manifeste datur intelligi, de stirpe eum Levitica, immo pontificis Aaron sacre successionis originem habuisse.* VALESIIUS. Ad eorum sententiam amplectendam magis propendo, qui hoc tropice dici velint. Scilicet, summo illi pontifici Judæorum, cui tale ornamentum ex legis præscripto in Exodi cap. xxviii. comm. 36, 37, 38. posito gestare moris erat, confertur Joannes magnus Christi apostolus ac sacerdos, dum innuit collatio ista præstantiam apostoli super illos, qui postea memorantur, martyres et episcopos.

Ita quoque sensu improprio Melitonem hoc loco eunuchum appellari, plerique existimant. Certe premunt alteram petali hujus interpretationem nonnullæ difficultates, quas urget Steph. Lemoynius in *Notis ad Varia Sacra*, pagg. 26, et 27. Neque ea est auctoritas Epiphanii sæculo quarto labante scribentis, qui Jacobum fratrem Domini pontificalem laminam in fronte revera gestasse narrat, ut in re quidem hujusmodi assensum extorqueat. Ac somniasse aliquid de sacerdotio Jacobi tanquam ab Aarone oriundi Epiphanium, constat ex *Hæres. LXXVIII. c. 12.* Eundem interea Jacobum solitum esse sindone vestiri, forsitan ex imitatione sacerdotum Judæorum, tradit supra vetustissimus auctor HEGESIPPUS, vol. I. p. 208. Cl. autem Lampus *Prolegom. Comment. in Joannis Evangelium* lib. I. cap. iii. §. 4. multos recentiores nominat scriptores, qui ita rem administrari velint, ut tale aliquid, licet fabulosum, de Joanne revera credidisse ac tradidisse statuatur Polycrates. Dum conjecturam facit Binghamus, *Orig. Eccl.* lib. ii. cap. 9. §. 5. loco illo persuasus *Passionis S. Marci*, quem Valesius protulit, narratum fuisse novum istud de duobus apostolis Joanne atque Jacobo, propterea quod sacerdotes fuisse Judaici, stirpeque Aaronica prognati censerentur. Denique Valarsius ad S. Hieronymum *Lib. De Viris Ill.* uti jam mihi constat opus hoc iterum edituro, hæc docte adnotavit. “Pro-
“ nomen ejus, quod maxime Valesius probat, non addit Poly-
“ crates, qui nec auream laminam dicit, nec in fronte gestari

“ solitam, sed tantum τὸ πέταλον πεφορηκῶς, nisi si πέταλον, ut
 “ quibusdam placet, bracteam auream significat. Cæterum
 “ nec verisimile sit, auream laminam Joannem in fronte ges-
 “ tasse, ut Valesius et Petavius credunt, sed figurate hoc dici
 “ eo sensu, quo Horatius de virtute prædicat,

“ *Non sumit nec ponit secures,*

“ *Judicio popularis auræ.*

“ Ut perinde sit, auream laminam inter Christianos gestare,
 “ ac pontificis dignitatem, cujus illud insigne est, obtinere.
 “ Ad hunc modum et Epiphanius, qui de Jacobo, et qui idem
 “ de Marco tradit Auctor Passionis ejus a Valesio laudati,
 “ commodè exponi possunt.” Sed hæc hactenus. Ceterum
 pro πεφορεκῶς *ed. Steph.* habet priore quidem Eusebii loco,
 πεφορηκῶς, itidem *Nicephorus, Cedrenus, Julius Pollux*, quam
 quidem scripturam Readingius illo quidem loco, Strothius
 autem utroque substituit. Sine causa, atque aliter *editio*
Valesii, firmantibus *MStis meis*, forsitan *Vindobonensi*. Et
 nunc refert Burtonus πεφορεκῶς habere editt. omnes præter
 Stroth., et codd. scriptos tantum non omnes. Mox omisisse
 illud, οὗτος ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται, *Nicephorum*, notat Strothius.
 Juxta Ephesum sepultum Joannem fuisse tradit et Hiero-
 nymus in *Lib. de Viris Ill.* Mentionem autem de Polycarpo
 a Polycrate hic factam *MStus Bodl.* post illam Sagaris
 commemorationem posuit.

P. 14. l. 10. καὶ μάρτυς] Conferas Cavium in *Vitis Apostolorum*,
 p. 122. Certe in insula Patmo exulabat Joannes διὰ τὴν μαρ-
 τύριον Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Apoc. I. 1. 9.*

Ibid. l. 13. Πολύκαρπος ἐν Σμύρνῃ] Burtonus ait “ π. δ. ac
 “ ἐν Σμ. editiones, codd. *Reg. Med. Maz. Fuket. Savil. Norf.*
 “ *Niceph.* ὁ omittit *Paris. Venet. Florentini, Hieron.* qui vertit
 “ *Et Polycarpus episcopus et martyr Smyrnæ cubat*, quos se-
 “ quor.” Burtonum nunc secutus sum, quia Polycrates, reli-
 quos sanctos dum memorat, locum sepulturæ eorum signat.

Ibid. l. 15. καὶ Θρασέας] Hic est Thræsea martyr, cujus
 mentionem facit Apollonius in libro contra Cataphrygas supra
 cap. 18. in fine καὶ Θρασέα δέ τις τῶν τότε μαρτύρων μνημο-
 νέει. Hunc in urbe Smyrna martyrio consummatum esse
 scribit Rufinus, quem secuti sunt Beda, Ado et ceteri qui mar-
 tyrologia scripsere. Polycrates tamen tantum dixit ὁς ἐν

Σμύρνη κεκοιμήται. VALESIIUS. Articulum δ' ante ἀπὸ Εὐμένειας posuit Nicephorus. Corrigebat Εὐμένειας pro Εὐμενίας Strophius. Neque aliter urbis nomen scripsit Sophronius Hieronymi Græcus interpres; suffragantibus Eusebii *MSSis Regio et Parisino priore*, ut testatur Burtonus, et *Dresdense*, referente Heinichenio.

Ibid. l. 19. Σάγαριν ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα] Hujus martyris mentionem facit Melito Sardinianus episcopus in libro de Pascha his verbis ἐπὶ Σερούλιου Παύλου ἀνθυπάτου τῆς Ἀσίας, ᾧ Σάγαρις καιρῷ ἐμαρτύρησεν, ἐγένετο ζήτησις πολλὴ ἐν Λαοδικείᾳ, &c. quæ citavit Eusebius supra in libro iv. (Vid. supra vol. I. pag. 115. et not. ad loc.) Fuit hic episcopus Laodiceæ in Asia: Cujus temporibus commota est quæstio in urbe Laodicea de festo paschali. In veteri martyrologio Romano quod edidit Rosweyodus, quinto die Octobris hæc habentur: *Eumenia Thraceæ episcopi, apud Smyrnam coronati, qui unus fuit ex antiquis*. Die autem sequenti hæc notantur: *Sagaris episcopi Laodicensis, de antiquis Pauli apostoli discipulis*. VALESIIUS. Hujus nomen supra quoque posuit Σάγγαριν Nicephorus, Σαβαρίην *MS. Norfolk*. Videsis de hac, quam ferunt, Paulina disciplina notam ad MELITONIS Fragmenta p. 127.

P. 14. l. 22. Παπείριον τὸν μακάριον] In codice Maz. Med. et Fuk. scriptum inveni Παπίριον, quod est nomen Romanum. Et Polycrates quidem non dicit cujus urbis episcopus fuerit hic Papirius. Invenio tamen apud Symeonem Metaphrastem, Papirium hunc successorem fuisse B. Polycarpi Smyrnæorum episcopi. Verba Symeonis hæc sunt in vita S. Polycarpi, κατέστησε δὲ ὁ Πολύκαρπος καὶ ἄλλους μὲν διακόνους· ἕνα δὲ ᾧ ὄνομα Καμέριος, ὃς καὶ τρίτος ἀπ' αὐτοῦ μετὰ Παπύριον ἐπίσκοπος γεγένηται. Rufinus quoque Papyrium vocat. Sic enim præferunt vulgatæ editiones: sed vetustissimus codex Corbeiensis habet *Papirium*. VALESIIUS. Ita per *i* nomen scribitur in *codicibus* quoque *Rufini*, tum meo, tum illo qui in Collegio S. Magdal. Oxon. servatur. In *ed.* autem *Mantuana* anno 1479. impressa extat, *sed et Papiam et Macharium*. Παπίριον item exhibent Eusebii *MSti Bodl.* seu *Savil.* et *Norfolk*. Nunc addit Burtonus *codd. Florentinos*, et *Dresdensem* Heinichenus. Sed Παπύριον cum *v Niceph.* atque *Sophronius* Hieronymi interpres Græcus, etsi Hieronymi codices *Papirium* præstant.

Ibid. l. 24. τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον] Hieronymus in libro de scriptoribus Ecclesiasticis hæc Polycratis verba ita vertit: *Et Melitonis in sancto Spiritu eunuchi, qui semper Domino serviens positus est in Sardis.* Ex quibus apparet, Hieronymum verba Polycratis male distinxisse in hunc modum: Μελίτωνα τὸν εὐνοῦχον τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι, πάντα πολιτευσάμενον. Rectius Rufinus ita interpretatur *Melitonem propter regnum Dei eunuchum, et Spiritu sancto repletam.* Sic enim supra Polycrates de Philippi filia locutus est, καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἁγίῳ πνεύματι πολιτευσαμένη, id est *Spiritu sancto repleta.* Certe Melitonem a plerisque prophetam existimatum fuisse testatur ipse Hieronymus in libro de scriptoribus Ecclesiasticis ita de eo scribens. *Hujus elegans et declamatorium ingenium laudans Tertullianus in septem libris quos scripsit adversus ecclesiam pro Montano, dicit eum a plerisque nostrorum prophetam putari.* VALESIUS, τὸν abest a Niceph. STROTH.

P. 15. l. 3. περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, &c.] Clemens Romanus in *Epistola*, οἱ φανερωθήσονται ἐν τῇ ἘΠΙΣΚΟΠῇ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. cap. 50.

Ibid. l. 5. οὗτοι πάντες &c.] Hæc Polycratis, de quibus supra egi pag. 117. &c. sua fecerat vel ante Eusebium scribens Anatolius Laodicens, sæculi tertii auctor, in *Canone suo Paschali*, cujus vetus versio ab Ægidio Bucherio primum edita est. Sic vero Anatolius, aut saltem Latinus opuseuli interpres Rufinus, Polycratis verbis prius allatis; *Illi quidem in xiv. die mensis primi diem paschæ observabant, secundum evangelium, ut putabant, nihil omnino extrinsecus addentes, sed fidei regulam per omnia conservantes. Hi autem (alterius sententiæ statores) Dominicæ passionis diem transeuntes, ut tristitia ac mœrore repletum, confirmant ne liceat aliquando, nisi in die Dominica in qua resurrectio Domini a morte facta est, et in qua nobis exorta est sempiternæ causa lætitiæ, Dominicum paschæ celebrare mysterium.* sect. vi. p. 445. edit. Antverp. Verba porro Polycratis, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, ita interpretanda esse videntur: ii omnes vespera, hoc est, ineunte sacro die paschatis τοῦ σταυρωσίμου, cœnabant, quemadmodum fecerat Christus D. N. non expectantes per biduum resurrectionis diem, ut pascha celebrarent.

P. 15. l. 12. πάντων ὑμῶν] ὑμῶν καὶ πάντων Niceph. STROTH. ὑμῶν πάντων verso tantum ordine MS. Norfolk.

Ibid. l. 15. οἷς καὶ παρηκολούθησά τισιν αὐτῶν] PAPIAS supra, p. 8. εἰ δέ που καὶ παρηκολούθηκός τις τοῖς πρεσβυτέροις ἔλθοι. Polycratem ita vertit Rufinus, *Sed et ego omnium vestrum minimus Polycrates secundum traditionem parentum meorum obserco, eorum duntaxat, quos et ab initio secutus sum.*

Ibid. l. 16. ἐπὶ μὲν ἦσαν συγγενεῖς &c.] Rufinus existimavit septem ordine parentes seu propinquos Polycratis, episcopatum Ephesi gessisse. Sic enim vertit: *Septem namque ex parentibus meis per ordinem fuerunt episcopi, et ego octavus.* Certe hic sensus ex verbis Græcis elici potest. Tamen cum Polycrates non addat, propinquos suos Ephesinæ urbis omnes episcopos fuisse, possumus intelligere illos in diversis Asiæ urbibus sacerdotium obtinuisse. VALESIIUS. Rufin. *septem ex parentibus meis.* Ubi parentes pro cognatis posuit, non pro genitoribus, ut Brutus parens Tarquini Eutropio lib. I. cap. 7. et Getæ Gepidæque parentes Jornandi c. 17. Plura scriptorum loca notarunt Viri docti ad scriptores Hist. August. et Menagius Originibus Gallicis in *parent.* FABRICIUS ad Polycratem apud Hieron. Fieri poterat, ut ex Polycratis domo hi episcopi, quorum traditionem ille se secutum esse ait, ab Ephesiis longo ordine desumpti essent, cum propter alia merita, tum propterea quod primitiæ Ephesinæ ecclesiæ, vel inter primitias ejus, domus ista fuisset. Ita hujusmodi quid de Stephanæ domo in *epist. priore ad Corinthios* capite ultimo ab apostolo significatum esse non nemo, sed vir doctus, haud ineptè statuit, cujus nomen memoria mea excidit. Apud ethnicos quidem per multas ætates

—domus Herculei custos Pinaria sacri.

Virg. *Æn.* viii. 270.

Et, quod ad rem magis pertinet, diu post excisam urbem sacram manebat inter Judæos mos ille ipsorum vetustus, ut in officiis parentibus filii succederent. Cons. Epiphan. *Hær.* xxx. n. 7. Sed vel propius accedit Jacobi fratris Domini in episcopatu Hierosolymæ constitutio, Symeonisque ex cognatis ejus in eadem sede successio, atque sacerdotalia nepotum Judæ, alterius fratris Domini, munera, quos ἡγήσασθαι τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς ἀν δὴ μαρτύρας ὁμοῦ καὶ ἀπὸ γένους ὄντας τοῦ Κυρίου,

diserte affirmat Hegesippus supra pag. 214. electionem tamen factam significans tam ob merita, quam ob cognationem. Posteris quoque temporibus adhuc perstitisse eundem morem apud Armenios ostendit Canon. xxxiii. *Concilio in Trullo*, qui sic incipit. Ἐπειδήπερ ἐγνωμεν ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων χώρα μόνους ἐν κλήρῳ τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοῦ κατάγεσθαι, Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσι ἐπομένων τῶν τοῦτο πρότερον ἐπιχειρούντων. Ubi statuit Concilium, dignos, qui in cleri catalogum referantur, promovendos esse, sive sint ex sacerdotibus majoribus suis orti, sive non. Verum etiam diu post hoc ævum apud Scotos, Hibernos, Britonesque inveterasse hanc consuetudinem, refert cl. Jamieson in *Veterum Culdeorum Historia* capp. 2. et 3.

P. 15. l. 19. καὶ πάντοτε τὴν ἡμέραν ἡγαγον] Horum loco Hieronymus habet, *semper pascha celebravi, quando populus Judæorum azyma faciebat*, adeoque verba οἱ συγγενεῖς aut non legit, aut expungenda duxit. Ea retinuit Rufinus. COUSTANT. ad Polycratis Fragmentum, quod *Rom. Pontificum Epistolis* inseruit pag. 98. Hoc quoque Fragmentum cum Valesii notis repetiit in *Bibliothecæ suæ PP.* tomo ii. cl. Gallandius.

Ibid. l. 20. ὅταν ὁ λαὸς ἤρυνε] ὅταν ὁ λαὸς ἤρυνε. Hæc lectio ferri non potest. Nam quartadecima luna primi mensis populus Judæorum non parabat fermentum, sed potius projiciebat. Sic enim diserte Lex jubet. Quare hoc loco restituenda est scriptura optimorum codicum Vaticani, Regii et Mazarini, in quibus diserte scriptum est ἤρυνε τὴν ζύμην. In Fuk. scriptum inveni ἤρυνε. Sed et in codice Mediceo prius scriptum erat ἤρυνε: sed postea erasa litera ν, ejus loco τ substitutum est. Est autem ἀρνέειν plebeium vocabulum: cujusmodi verbis amat uti Polycrates, ut ex hac epistola apparet. Significat autem tollere, remove: unde et ἀρνέισθαι. Ceterum in antiquis codicibus Vaticano et Mazarino ad marginem scriptum est eadem manu Γρ. ἤρυνε, id est, alias scribitur ἤρυνε. Quam deteriore lectionem Rob. Stephano placuisse miror. Certe Rufinus ἤρυνε legit, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit. *Qui omnes ita observarunt hunc diem, ut conveniret cum illo quo fermentum Judæorum populus aufert.* Facessat igitur deinceps emendatio eorum, qui ἤρυνε τὰ ἄζυμα hic restituant. VALESIIUS. ἤρυνε τὰ ἄζυμα *Christoph. Lectt.* idem conjicit Langus ad *Nicephor.* (qui habet ὅτε τῶν Ἰουδαίων ὁ λαὸς

ἦρνε τὴν ζύμην.) STROTH. Veriorem lectionem ἦρνε præstat *MS. Bodl.* seu *Savil.* eodemque sensu ἦρε *MS. Norfolk.* Hesychius Ἡρνεεν, ἡκυβλοτα interpretatus est. Vet. Gloss. Κυβιστιᾷ, *cernulat.* Anglice *turns topsy-turvy.* Nunc addit MSStis ἦρνε præstantibus *codicem Dresdensen* Heinichenus, et *Parisinos, Venetum, et Florentinum priorem* a prima manu Burtonus; sed ἦρνε habere a manu prima *posteriorem* ait. Ceterum voces τῶν Ἰουδαίων ante illas ὁ λαὸς ex *Nicephoro, Rufino, Christophorsono,* recepit Strothius, quæ tamen magis ex interpretamento orta sunt. Mox ἐγὼ γοῦν pro ἐγὼ οὖν *Niceph.*

P. 15. l. 22. ἐξήκοντα πέντε ἔτη ἔχων ἐν Κυρίῳ] Nisi aliud suaserint ea quæ de Polycratis cognatis supra memorantur, annos numerare hic Polycrates videretur a conversione sua ad Christum, cum ortus esset ab ethnicis parentibus. Omnes vero vitæ suæ annos venerandum senem recensere Tillemontius putat in *Mem. Eccl. S. Victor.* Art. v. Et forsitan eodem sensu Polycarpus proconsuli ad maledicendum Christo se cohortanti pulcherrime respondet, Ὀγδοήκοντα καὶ ἐξ ἑτῆ ἔχω δουλεύων αὐτῷ καὶ οὐδέν με ἡδίκησεν καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου, τὸν σώσαντά με; §. 9. Certe duo veteres scriptores, qui sunt *Chronici Alexandrini* auctor p. 258 et Gregorius Turonensis *Hist. Francorum* i. 28. verba Polycarpi ita interpretati sunt. Sed tamen multi viri docti de annis fidei, non vitæ, hæc Polycarpi intelligere malunt; de quibus nunc licet consulere cl. Jacobsonum ad *S. Polycarpi Martyrium.* Ceterum καὶ ante πέντε, quod præstant *ed. Steph. et Rufinus,* textui restituit Strothius, dum notat scriptum fuisse istud numeris *ξέ,* ut apud *Nicephorum* extat, ideoque a diversis librariis pro arbitrio vel cum copula vel sine ea scribi potuisse. Ita copulam habente *MS. Norfolk.* et ut testatur Burtonus, *codd. Regio et Parisinis,* non habet *MS. Bodl.* nec fortasse invenit eam *Hieronymus.*

P. 16. l. 7. ἡ ἀνθρώποις.] Post hæc ait Eusebius, Τούτοις ἐπιφέρει περὶ πάντων γράφων τῶν συμπαρόντων αὐτῷ, καὶ ὁμοδοξούντων ἐπισκόπων, ταῦτα λέγων ἘΔΥΝΑΜΗΝ δὲ &c. *Posthæc de episcopis, qui simul aderant, cum hæc scriberet, et eadem cum ipso sentiebant, sic loquitur.* POSSEM etiam &c. Coniungenda autem erant, ut in Græcis faciendum curavi, duo hæc

Polyeratis loca, quum olim ab auctore interjectum esse nihil videretur. Et video Coustantium hac de re mihi consentientem, qui, ubi supra, scil. ad *Epp. Rom. Pontif.* p. 99. hanc Rufini culpat interpretationem, *Et post pauca, de his qui secum aderant episcopis ista subjungit. Nicephorus* tamen locum in hunc modum refinxit; Ἐπὶ δὲ τῷ τέλει καὶ πάντων μέμνηται τῶν συμπαρόντων καὶ ὁμοδοξούντων αὐτῷ ἐπισκόπων, ταῦτα λέγων. Ceterum ex edit. Eusebii principe sive *Steph.* recepit in suam Strothius, τούτοις ἐπιφέρει περὶ τῶν γράφοντι συμπαρόντων αὐτῷ καὶ ὁμοδοξούντων ἐπισκόπων ταῦτα λέγων, ubi notat, πάντων *Nicephorum* legisse videri, sed *Rufinum* ad Stephani lectionem propius accedere. Certe lectio Stephaniana sententiam illorum vel fortius propugnat, qui hanc epistolam synodicam fuisse autumant, quod quidem alii negarunt. Similiter *cod. Norfolc.* habet τούτοις ἐπιφέρει συμπάντων παρόντων αὐτῷ καὶ ὁμοδοξούντων ἐπισκόπων &c. Strothium secutus est Zimmermannus.

P. 16. l. 8. Ἐδυνάμην δὲ] ἡδυνάμην δὲ *Niceph.* Et abest τῶν ab *ed. Steph.* ante συμπαρόντων. STROTH. Omittit particulam δὲ, referente Burtono, *Codex Savil.*

Ibid. l. 9. οὗς ὑμεῖς ἡξιώσατε μετακληθῆναι ὑπ' ἐμοῦ] Scripsit igitur Victor Papa ad Polycratem Ephesinæ urbis episcopum, ut convocato episcoporum Asiæ concilio, literas suas et sententiam Romani concilii de celebratione festi paschalis ipsis recitaret: minatus sese illum a communione Romanæ ecclesiæ segregaturum, nisi decretis suis obtemperaret. Et minis quidem Victoris ita respondet Polycrates, οὐ πτόρομαι ἐπὶ τοῖς καταπλησσομένοις. Ceterum quod attinet ad convocationem episcoporum, Polycrates Victori obtemperavit, ut ex hoc loco apparet. VALESIIUS. Tandem finita est hæc controversia Nicæni Concilii decreto.

Ibid. l. 11. ἰδόντες τὸν μικρόν μου ἄνθρωπον] εἰδότες *Niceph. Rufin.* Non male. STROTH. Qui omnes scientes parvitatem meam consensu suo quæ scribimus confirmant, Rufini interpretatio est. Nunc addit Burtonus εἰδότες habere *codd. Med. Maz. Fuket. Savil. Florentinosque*; sed et *Dresdensensem* Heinichenus. Quod ad τὸν μικρόν μου ἄνθρωπον attinet, adnotat cl. Heinichen. ad h. l. sæpius genitivum ita poni, ut vel speciem significet, quæ subjicitur generi, vel appositionis partes te-

neat. Sic ille. Apostolus habet similem vocum constructionem, ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, *Rom.* vi. 6. et ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος, *2 Cor.* iv. 16.

P. 16. l. 13. ἀλλὰ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ] *Stephani* quidem lectionem ἀλλὰ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Strothius restituit, præstante quoque *Nicephoro*, ἀλλ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Vertit Rufinus, *in disciplina Christi semper conversati sumus*. Nunc addit Burtonus *cod. Regium et Parisinos*. Sed cum lectione a Valesio recepta consentiunt ceteri MSSi.

CONCILIUM LUGDUNENSE.

FRAGMENTA SYNODICÆ EPISTOLÆ,

QUAM SCRIPSIT

S. IRENÆUS, LUGDUNENSIS EPISCOPUS,

AD VICTOREM EPISCOPUM ROMANUM,

5

FERME EXEUNTE SÆCULO SECUNDO.

— ΟΥΔΕ γὰρ μόνον περὶ τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ τῆς νηστείας. οἱ μὲν γὰρ οἶονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν· οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας. οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμε-
10 ρινὰς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν.
(for. ut Vet. Interp. συμμετροῦντες, ὀρίζουσι τὴν ἡ. αὐ.)
καὶ τοιαύτῃ μὲν ποικιλία τῶν ἐπιτηρούντων· οὐ νῦν ἐφ' ἡμῶν γεγονυῖα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πρότερον ἐπὶ τῶν πρὸ ἡμῶν· τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς ὡς εἰκὸς κρατούντων, τὴν
15 καθ' ἀπλότητα καὶ ἰδιωτισμὸν συνήθειαν εἰς τὸ μετέπειτα πεποιηκότων· καὶ οὐδὲν ἔλαττον πάντες οὗτοι εἰ-

— Neque enim de die solum controversia est, sed etiam de forma ipsa jejunii. Quidam
20 enim existimant unico die sibi esse jejunandum: alii duobus, alii pluribus: nonnulli etiam quadraginta horis diurnis ac nocturnis computatis diem suum
25 metiuntur. Atque hæc in ob-

servando jejunio varietas non nostra primum ætate nata est, sed longe antea apud majores nostros cæpit: qui negligentius ut verisimile est præsidentes, ex simplicitate et imperitia ortam consuetudinem posteris tradiderunt. Nihilominus tamen et omnes isti pacem inter

ρήνευσάν τε, καὶ εἰρηνεύομεν πρὸς ἀλλήλους· καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας, τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι. Attulit hæc Eusebius lib. v. *Hist.* c. 24. et proxime post ait:

Τούτοις καὶ ἱστορίαν προστίθουσιν (Irenæus) ἣν οἰκείως παραθήσομαι τοῦτον ἔχουσιν τὸν τρόπον.

Ἐν οἷς καὶ οἱ πρὸ Σωτῆρος πρεσβύτεροι οἱ προστάντες τῆς ἐκκλησίας ἥς σὺ νῦν ἀφηγῇ, Ἀνίκητον λέγομεν καὶ Πίον, Ὑγῶν τε καὶ Τελεσφόρον καὶ Ξύστον, οὔτε αὐτοὶ ἐτήρησαν, οὔτε τοῖς μετ' αὐτῶν ἐπέτρεπον· καὶ οὐδὲν ¹⁰ ἔλαττον αὐτοὶ μὴ τηροῦντες, εἰρηνεον τοῖς ἀπὸ τῶν παροικιῶν ἐν αἷς ἐτρεῖτο ἐρχομένοις πρὸς αὐτούς. καὶ τοι μᾶλλον ἐναντίον ἦν τὸ τηρεῖν, τοῖς μὴ τηροῦσι. καὶ οὐδέ ποτε διὰ τὸ εἶδος τοῦτο ἀπεβλήθησαν τινές· ἀλλ' αὐτοὶ μὴ τηροῦντες οἱ πρὸ σοῦ πρεσβύτεροι, τοῖς ἀπὸ ¹⁵ τῶν παροικιῶν τηροῦσιν ἔπεμπον εὐχαριστίαν. καὶ τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου ἐπιδημήσαντος τῇ Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀνικήτου· καὶ περὶ ἄλλων τινῶν μικρὰ σχόντες πρὸς

se retinuerunt, et nos invicem retinemus. Ita jejuniorum diversitas consensionem fidei commendat.

Narrationem deinde subjungit, quam hic opportune inseram. Est autem hujusmodi.

Sed et presbyteri illi qui ante Soterem, ecclesiam cui tu nunc præes gubernarunt: Anicetum dico et Pium et Hyginum cum Telesphoro et Xysto, neque ipsi unquam observarunt: neque his qui cum ipsis erant, ut id observarent permiserunt. Ipsi tamen cum hoc minime observarent, pacem nihilominus colebant cum iis qui

ad se venissent ex ecclesiis in quibus id observabatur. Atqui ²⁰ observantia inter eos qui minime observabant tanto magis contraria videbatur. Nec ulli unquam ob ejusmodi consuetudinem rejecti sunt. Verum illi ²⁵ ipsi qui te præcesserunt presbyteri, quamvis id minime observarent, ecclesiarum presbyteris qui id observabant, eucharistiam transmiserunt. Et cum ³⁰ beatissimus Polycarpus Aniceti temporibus Romam venisset, atque inter illos de quibusdam aliis rebus modica esset controversia, statim mutuo pacis osculo ³⁵ se complexi sunt: de hoc capite

ἀλλήλους, εὐθὺς εἰρήνευσαν· περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου
 μὴ φιλεριστήσαντες εἰς ἑαυτούς. οὔτε γὰρ ὁ Ἀνίκητος
 τὸν Πολύκαρπον πείσαι ἐδύνατο μὴ τηρεῖν, ἅτε μετὰ
 Ἰωάννου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ τῶν λοιπῶν
 5 ἀποστόλων οἷς συνδιέτριψεν, ἀεὶ τετηρηκότα· οὔτε μὴν
 ὁ Πολύκαρπος τὸν Ἀνίκητον ἔπεισε τηρεῖν, λέγοντα τὴν
 συνθήκειν τῶν πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέρων ὀφείλειν κατέχειν.
 καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐκοινώνησαν ἑαυτοῖς· καὶ ἐν
 τῇ ἐκκλησίᾳ παρεχώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν εὐχαριστίαν
 10 τῷ Πολυκάρπῳ κατ' ἐντροπὴν δηλονότι, καὶ μετ' εἰρήνης
 ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, πάσης τῆς ἐκκλησίας εἰ-
 ρήνην ἐχόντων καὶ τῶν τηρούντων καὶ τῶν μὴ τηρούντων.
 Apud Eusebium ibidem.

non magnopere inter se conten-
 15 dentes. Neque enim Anicetus
 Polycarpo persuadere unquam
 poterat ut observare desineret,
 quippe qui cum Joanne Domini
 nostri discipulo, et cum reliquis
 20 apostolis quibuscum familiariter
 vixerat, eum morem perpetuo
 observasset. Neque item Poly-
 carpus Aniceto persuadere co-
 natus est ut observaret, cum Ani-
 25 cetus eorum qui ante se fuerant

presbyterorum morem sibi reti-
 nendum esse diceret. Quæ cum
 ita se haberent, communicarunt
 sibi invicem: Et Anicetus in
 ecclesia consecrandi munus Poly-
 carpo honoris causa concessit:
 tandemque cum pace a se in-
 vicem discesserunt: tam iis qui
 observabant, quam illis qui mi-
 nime observabant, pacem com-
 munionemque totius ecclesiæ re-
 tinentibus.

Ex eadem Epistola.

Ἐν ᾧ ἂν τις δύναιτο εὖ ποιεῖν τοῖς πλησίον καὶ οὐ
 ποιεῖ· ἀλλότριος τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου νομισθήσεται.

Hoc attulit Maximus Confessor Serm. 7. *De Eleemosyna*, tom. ii.

30 Op. p. 554. ed. Combefis.

In quacunque re possit aliquis
 proximis benefacere, nec faciat,
 VOL. II.

alienus a Domini dilectione ha-
 bebitor.
 α

ANNOTATIONES

IN CONCILIUM LUGDUNENSE.

P. 39. l. 6. Οὐδὲ γὰρ μόνον &c.] His præmittit Eusebius, Ἐπὶ τούτοις (h. e. postquam epistolam accepit Victor, quæ jam ante adducta est, Polycratis) ὁ μὲν τῆς Ῥωμαίων προεστῶς Βίκτωρ, ἀθρόως τῆς Ἀσίας πάσης ἅμα ταῖς ὁμόροις ἐκκλησίαις τὰς παροικίας ἀποτέμνειν ὡς ἑτεροδοξούσας, τῆς κοινῆς ἐνώσεως πειρᾶται· καὶ στηλιτεύει γε διὰ γραμμάτων, ἀκοινωνήτους ἄρδην πάντας τοὺς ἐκείσε ἀνακηρύττων ἀδελφούς. ἀλλ' οὐ πᾶσί γε τοῖς ἐπισκόποις ταῦτ' ἡρέσκετο. ἀντιπαρακελεύονται δῆτα αὐτῷ, τὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἐνώσεώς τε καὶ ἀγάπης φρονεῖν. φέρονται δὲ καὶ αἱ τούτων φωναί, πληκτικώτερον καθαπτομένων τοῦ Βίκτορος. ἐν οἷς καὶ ὁ Εἰρηναῖος ἐκ προσώπου ὧν ἠγείτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν ἐπιστείλας, παρίσταται μὲν τῷ δεῖν ἐν μόνῃ τῇ τῆς κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἀναστάσεως ἐπιτελεῖσθαι μυστήριον· τῷ γεμῆν Βίκτορι προσηκόντως ὡς μὴ ἀποκόπτοι ὅλας ἐκκλησίας Θεοῦ ἀρχαίου ἔθους παράδοσιν ἐπιτηρούσας, πλείστα ἕτερα παραινεί· καὶ αὐτοῖς δὲ ῥήμασι τάδε ἐπιλέγων. ΟΥΔΕ γὰρ μόνον &c. &c. *His ita gestis, Victor quidem Romanæ urbis episcopus illico omnes Asiæ vicinarumque provinciarum ecclesias*

tanquam contraria rectæ fidei sentientes, a communione (vel, a communi unitate, uti vertit Christophorsonus) abscindere conatur; datisque literis unicursos qui illic erant fratres proscribit, et ab unitate ecclesiæ prorsus alienos esse pronuntiat. Verum hæc non omnibus placebant episcopis. Proinde Victorem ex adverso hortati sunt, ut ea potius sentire vellet quæ paci et unitati caritatique erga proximum congruebant. Erstant etiamnum eorum literæ, quibus Victorem acerbius perstringunt. Ex quorum numero Irenæus in epistola quam scripsit nomine fratrum quibus præerat in Gallia, illud quidem defendit, solo die Dominico resurrectionis Domini mysterium esse celebrandum: Victorem tamen decenter admonet, ne integras Dei ecclesias morem sibi a majoribus traditum custodientes, a communione abscindat. Et post multa alia in eam sententiam dicta, his etiam utitur verbis. NEQUE enim de die solum &c. &c.

Quamquam studet in annotatione ad hæc Eusebiana ostendere Valesius, Romanum episcopum ecclesias Asiæ a communione non revera sejunxisse, sed id tantum conatum atque interminatum esse, tamen plerique docti etiam contrariarum inter se partium hac de re aliter sentiunt, verbis illis Eusebii præcipue nixi; καὶ στηλιτεύει γε διὰ γραμμάτων, ἀκοινωνήτους ἄρθῳ πάντας τοὺς ἐκεῖσε ἀνακηρύττων. Certe Nicolaus primus sæculo nono papa Romanus, jus excommunicationis sedi suæ vindicans, hæc scribit in *Epistola ad Manuelem Imperatorem*. Deinde cum Asiani omnes inter ceteros, evangelista Joanne auctore, quarta decima luna cum Judæis putarent pascha celebrandum, hos præsul meritis et nomine Victor a communione collegii separavit. At illi omnes cum nonnullis ecclesiarum præsulibus non solum huic manus minime præbuerunt, verum etiam pertinaciæ redarguerunt. Ep. ix. tom. viii. Concil. Labbe et Cossart p. 341. Scripserat enim Hieronymus in lib. *De Viris Ill.* voce *Irenæus*.—*Feruntur ejus et alie ad Victorem episcopum Romanum de quæstione paschæ epistolæ: in quibus commonet eum non facile debere unitatem collegii scindere. Siquidem Victor multos Asiæ et Orientis episcopos, qui decima quarta luna cum Judæis pascha celebrabant, damnandos crediderat. In qua sententia hi qui discrepabant ab illis, Victori non dederunt manus. Cum Eusebiano autem loco Cornelii ille apud eundem Eusebium lib. vi. cap. 43. etiam propter alias causas conferri*

meretur, ubi Romanus ille episcopus de Mose beato martyre, qui presbyter tantum fuit, hoc ait, ἀκουώνητόν ἐποίησε (Novatum, seu Novatianum,) σὺν τοῖς πέντε πρεσβυτέροις τοῖς ἅμα αὐτῷ ἀποσχίσασιν ἑαυτοὺς τῆς ἐκκλησίας, hoc est, ut recte ibidem adnotat ipse Valesius, se a communione illorum separavit. Id quod fortasse Victor de Asianis perfecit, re insuper ceteris ecclesiis per literas significata, atque ad earum imitationem proposita; τὰς παροικίας ἀποτέμνειν, inquit historicus, ὥς ἐτεροδοξούσας τῆς κοινῆς ἐνώσεως πειρᾶται. Sed conatus spem frustratus est. Victoris autem pertinacia hisce literis Irenæi expugnata tandem fuisse tum Dodwello aliam rem agenti videtur, *Dissert. iii. in Irenæum*, §. 23. p. 266. tum Eoustantio ad *Epistolas Rom. Pontif.* pag. 99. cujus notam ad finem fragmenti hujus apponam; in qua præcipue observandum est Anatolii Laodicensi episcopi pro pace redintegrata testimonium, *utrisque partibus*, ait ille, *in sua regula perseverantibus*. Is, ut dixi, ante Eusebium sæculo tertio nondum finito scripsit; et ibidem præterea refert, sect. vi. *Can. Paschalis*, p. 444. ed. Antv. episcopos omnes Asiæ ad usque sua tempora paschale festum luna decima quarta celebrasse. Constantini vero temporibus ecclesias hasce etiam ante habitam synodum Nicænam in usitatorem morem cessisse ipse testatus imperator est in *Epistola ad Ecclesias De Synodo Nicæna* apud Euseb. *De Vita Constantini* lib. iii. cap. 19. Ita haud diuturnum fuit dissidium, ecclesiarumque Asianarum disjunctio ab urbis Romæ episcopis. Ceterum illis assentiendum esse haud puto, qui ex Eusebii verbis in historia sua præmissis colligant, duo tantum, vel maxime tria concilia, quæ sunt, Ephesinum sub Polycrate, Cæsariense sub Theophilo, Romanumque sub Victore, in hac causa esse celebrata, nec synodicas fuisse epistolas quæ ab episcopis Galliæ, Ponti, Orientis, Corinthive sint conscriptæ. Adisis verba ipsa Eusebii, quæ ad initium CONCILII CÆSARIENSIS in notis collocavi.

P. 39. l. 6. *περὶ τῆς ἡμέρας*] Si quis cum Irenæanis istis tres locos contulerit FRAGMENTI POLYCRATIS in pag. 371. lin. 3. et lin. 15. et pag. 369. lin. 7. is mecum fortasse sentiet, hic quidem agi de die, quo oporteret epulum paschale celebrare Christianos, uti supra docuit Moshemius, non de festo resurrectionis Christi, etsi hoc quoque per accidens, ut loquuntur,

venerit in controversiam. Dissentiendi enim ab Asiaticis causa fuit contraria opinio aliorum fere omnium judicantium, haud alio die atque Dominico mysterium resurrectionis Domini celebrandum, simulque solvendum paschale jejunium, ut docet Eusebius V. 23. Atque melius esse differre epulum, quod in memoriam ultimæ cœnæ celebratum est, quam anticipare diem Dominicum, statuit non tantum Eusebius, cap. 23. sed etiam scriptor ille tertii sæculi Anatolius, *Can. Paschal.* sect. vii. *Nos, inquit, usque ad xx. lunam propter diem Dominicam melius extendi pascha decernimus, quam propter xiv. lunam diem Dominicam anticipare; in qua nobis in principio lux, et nunc in fine omnium bonorum præsentium commoda, et auspicia futurorum ostensa sunt.* Vindicari autem paschæ comedendæ morem Dominicæ diei propter resurrectionem Domini novimus omnes; eodem sic scribente Anatolio §. xii. *Si xv. vel. xvi. et usque ad xx. luna fuerit incenta, pro reverentia Dominicæ resurrectionis, quæ in die Dominica facta est, nobis similiter celebrandum est; ita tamen ut principium paschæ finem sollemnitatis eorum, id est vicesimam lunam, non excedat.*

P. 39. l. 7. ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ τῆς νηστείας] Duplicem ait Irenæus tunc temporis fuisse dissensionem in ecclesia: primam de die paschæ, alteram de forma jejunii. Non dicit dissensionem fuisse de jejünio, sed tantum de jejunii forma; id est quot diebus esset jejunandum, ut postea explicat Irenæus. Omnes enim, tam ii qui pascha die Dominico celebrabant, quam illi qui cum Judæis quarta-decima luna festum illud peragebant, in eo quidem conveniebant, quod ante pascha jejunarent. Quod jejunium ex traditione apostolica susceperant perinde ac festum paschale. Certe Eusebius in libro secundo, capite decimo-septimo, testatur Christianos in Ægypto temporibus beati Marci evangelistæ, paschale jejunium celebrasse. Ac licet fortasse quis concesserit Eusebium illic falli, qui Therapeutas illos de quibus Philo in libro de vita contemplativa, Christianos fuisse crediderit: illud tamen ex eo loco colligitur, paschale jejunium usitatum fuisse temporibus apostolorum juxta Eusebii sententiam. Idem quoque ex Epiphanio licet colligere. VALESIIUS.

Ibid. τῆς νηστείας] Tres apud veteres Christianos fuere jejunii species. Primum fuit jejunium quartæ et sextæ feriæ,

quod solvebatur hora diei nona, post finem stationis seu συνάξεως. Quare a Tertulliano vocantur stationum semi-jejunia. In typico monasterii sancti Sabæ dicitur νηστεία τῆς ἐννάτης. Secunda species fuit jejunium quadragesimale, quod sub vesperam solvebatur. Nam hora nona fiebat Synaxis, et post missarum solemniam vespertinum canebatur officium, ac deinde populus dimittebatur, ut docent Epiphanius, Amalarius et concilia Anglicana. Tertium genus jejunii fuit omnium strictissimum, quod usque ad galli cantum et primæ lucis exitum producebatur. Quod ideo ὑπέρθεσι dicebatur, Latine superpositio. Hæc tria jejunandi genera aperte distinguit Epiphanius in expositione fidei Catholicæ, quæ legitur ad calcem librorum illius contra hæreses. Postquam enim de jejunio quartæ et sextæ feriæ, itemque de jejunio quadragesimæ locutus est, transiens ad jejunium paschalis hebdomadis, ait fideles per eam hebdomadam solo pane et aqua vesci ad vesperam. Additque ἀλλὰ καὶ οἱ σπονδαῖοι διπλὰς καὶ τριπλὰς καὶ τετραπλὰς ὑπερτιθέασιν, καὶ ὅλην τὴν ἐβδομάδα τινὲς ἄχρις ἀλεκτρύνων κλαγγῆς. Id est: *Verum hi qui studiosi sunt, biduum ac triduum et quatrividuum superponunt: quidam totam hebdomadem usque ad galli cantum.* Dionysius quoque Alexandrinus in epistola ad Basilidem, νηστείαν et ὑπέρθεσιν aperte distinguit. Postquam enim dixit, per sex illos jejuniatorum dies qui pascha antecedunt, non ex æquo ab omnibus jejunari, subdit hæc verba. οἱ μὲν πάσας ὑπερτιθέασιν ἄστικοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδεμίαν· καὶ τοῖς μὲν πάνυ διαπονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερθέσεσιν, εἰτα ἀποκαμοῦσι καὶ μονοῦ ἐκλείπουσι, συγγνώμῃ τῆς ταχυτέρας γεύσεως· οἱ δὲ τινες οὐχ ὅπως οὐχ ὑπερτιθέμενοι, ἀλλὰ μηδὲ νηστεύσαντες, [ἢ καὶ τρυφήσαντες τὰς προαγούσας τέσσαρας, εἴα ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τελευταίας δύο καὶ μόνas ἡμέρας, αὐτὰς ὑπερτιθέντες τὴν τε παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον, μέγα τι καὶ λαμπρὸν ποιεῖν νομίζουσιν ἂν μέχρι τῆς ἑω scil. Dominicæ resurrectionis διαμείνωσιν.] Id est: *Alii quidem totum sex dierum spatium superponunt, jejuni perseverantes: alii vero biduum, quidam triduum, nonnulli quatrividuum: alii ne unum quidem diem superponunt. Et iis quidem qui multum in superpositionibus desudarunt, ac deinde fessi propemodum deficiunt, indulgenda est celerior refectio. Si qui vero non modo non superposuerunt, sed ne jejunarunt quidem,*

&c. Vides jejunium a superpositione hic distingui a Dionysio : et *ὑπέρθεσιν* quidem sumi pro abstinentia a cibo usque ad galli cantum : jejunium vero pro inedia usque ad vesperam. Tertullianus quoque tres agnoscit species jejunii. Primam penitus sublatis cibi : secundam diminuti ; tertiam demorati. Primam simpliciter jejunium solet appellare : secundam vero alicubi vocat portionale jejunium et Xerophagiam : tertiam, stationum semi-jejunia. Cum tres ergo fuerint species jejunii, quæri non immerito potest, de qua loquatur hic Irenæus. Ac primum constat Irenæum non hic loqui de jejunio quartæ et sextæ feriæ, seu de jejunio stationum. Quippe Irenæus hic manifeste loquitur de jejunio diei solidi, non autem dimidiati. Ait enim οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν, &c. At jejunium quartæ et sextæ feriæ, non erat plenum jejunium, nec diei solidi, ut supra dixi. Quare locus Irenæi de hoc jejunio intelligi non potest. Restat ergo ut vel de jejunio quadragesimali quod solvebatur ad vesperam, vel de superpositione locum hunc accipiamus. Ac Dionysius quidem Alexandrinus et Epiphanius in locis supra memoratis suadere videntur, ut de superpositione potius intelligamus. VALESIIUS. Hæc vir eruditissimus ; ut vero cum eo sentiendum, verba quæ proxime post sequuntur interpretanda esse de horarum quadraginta jejunio, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινὰς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦντες &c. ita verbis hisce οἱ μὲν γὰρ μίαν ἡμέραν &c. ab Irenæo indicatum putem, cetera jejunia memorata diversæ formæ fuisse, neque per noctem, sive horas nocturnas, continuata ; sed ad vesperam completa. Attamen nullus dubito, quin omnes fideles Irenæi temporibus, qui die proximo ante resurrectionis festum jejunaverint, *superposuisse*, sive jejunium continuasse ad tempus, quo Dominum crederent resurrexisse. Qua autem hora noctis id factum, minime inter se consentiebant Christiani ; εἶγε καὶ ἄδελφος ἦν, ait aut Glycas, aut Isidorus Pelusiota apud Glycam, ἡ ὥρα τῆς ἀναστάσεως, καθὰ δὴ καὶ ἡ τῆς δευτέρας παρουσίας αὐτοῦ. *Annal.* P. iii. p. 223. ed. Labbæi.

P. 39. l. 7. οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν &c.] Hæc Irenæi verba varie a variis accepta sunt, dum pro suo quisque studio Irenæum ad suas partes trahere conatur. Bellarminus quidem de quadragesima locum hunc intellexit, id est de

quadraginta dierum jejunio ante pascha. Itaque cum Irenæus scribit quosdam unum diem jejunasse, id Bellarminus ita intelligit, ut diem unum, verbi gratia secundam feriam, absque ullo transegerint cibo, ac deinde modica refectione corpus curaverint. Idem deinceps tertia feria, idem quarta, quinta et sexta fecerint, donec totam quadragesimam explessent. Verum hæc explicatio, et a verbis et a sensu Irenæi penitus abhorret. Nonnullos vidi qui hunc Irenæi locum de quadraginta quidem dierum jejunio acciperent, sed ita explicarent, ut quidam uno die, quidam biduo aut triduo jejunarent per singulas quadragesimæ hebdomadas. Quæ quidem expositio priore illa multo videtur probabilior. Alii inter quos est Cardinalis Perronius, Irenæi locum accipiunt, non de tota quadragesima sed de hebdomade paschali, quæ incipit a secunda feria majoris hebdomadæ. Confirmat hanc sententiam Dionysius Alexandrinus in epistola ad Basilidem, his verbis ἐπεὶ μηδὲ τὰς ἐξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως μηδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν, &c. ut supra. Non ovum ovo similis est, quam sunt inter se similia hæc duo loca, Irenæi ac Dionysii: adeo ut Dionysius cum hæc scriberet, Irenæi locum in mente habuisse mihi videatur. Tertius his adjungi potest locus Epiphani in expositione fidei Catholicæ, supra jam a nobis commemoratus. VALESIVS.

P. 39. l. 7. οἱ μὲν οἶονται μίαν ἡμέραν &c.] Sine dubio intelligit Irenæus sextam feriam majoris hebdomadæ. Cum enim de jejunio paschali loquatur, et quosdam uno duntaxat die jejunare dicat, quem alium diem intelligere potest quam diem paschæ? Sic enim vocabatur dies ille, ut ex Tertulliano jam pridem ab aliis observatum est. Quo quidem die, communis et publica jejunii religio erat, ut scribit Tertullianus in libro de oratione. Qua de re insignis est Methodii locus in convivio virginum, oratione tertia, qui hic meretur adscribi. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐν ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα καὶ τῆς νηστείας ἐπισφαλῶς νοσηλευομένῳ προσέφερε τροφήν, καὶ ἐκέλευε διὰ τὴν ἀσθένειαν ἀπογεύσασθαι τούτων τῶν προσφερομένων, λέγων· ὥς ἄρα τὸ μὲν ἀληθῶς, ὃ οὖτος, καλὸν, ἐχρῆν ὥσπερ δὴ καὶ ἡμᾶς, καὶ σε καρτερῶς διαμείναντα, τῶν αὐτῶν μεταλαβεῖν· ἀπηγόρευται γὰρ σήμερον διαίτης ἐπιμνησθῆναι τὸ σύνολον. Id est: *Nam quemadmodum si cui periculose ægrotanti die paschæ ac jejunii, cibum aliquis*

porrigat, jubeatque ut ob corporis infirmitatem degustet aliquid ex iis quæ porriguntur, ita dicens: bonum revera esset o amice: oportebat te quoque, sicut et nos, fortiter perseverantem eadem percipere. Hodie enim penitus interdictum est ullam cibi mentionem facere. Et hoc est jejunium quod in canonibus Timothei Alexandrini vocatur ἡ νηστεία τοῦ πάσχα. De ejusdem diei solemnij jejunio Tertullianus in libro de jejunio ita loquitur. *Cur stationibus quartam et sextam sabbati dicamus, et jejunijis parasceuem?* Quippe hic dies κατ' ἐξοχὴν dicebatur parasceue. Cyrillus Hierosolymitanus in catechesi 18. διὰ δὲ τὸν κάματον τὸν προγενόμενον ὑμῶν ἐκ τε τῆς ὑπερθέσεως τῆς νηστείας τῆς παρασκευῆς, καὶ τῆς ἀγρυπνίας, &c. Id est: *Ob laborem vero antecedentem, tum ex superpositione jejunij parasceues, tum ex pervigilio, &c.* VALESIUS. Grabio, in Notis ad Irenæum p. 465. locum hunc de die proximo ante festum resurrectionis exponenti, et verba sequentia ex lib. v. *Constit. Apost.* cap. 18. ad sententiam suam comprobendam afferenti, *In parasceue et sabbato ex parte omni jejunate, quibus sat virium suppetit, nihil penitus gustantes usque ad nocturnum galli cantum: si quis vero duos dies continere (in Græcis συνάπτειν) non valet, saltem sabbatum servet;* Grabio, inquam, de magno sabbato μίαν ἡμέραν exponenti, ita respondet Georgius Hooperus episcopus Batho-Wellensis in Nota postuma ad Tractat. suum *De Quadragesima* cap. iii. p. 161. ed. nov. *Operum* ejus. “Μία ἡμέρα. “Quibus unica jejunabatur, Tertulliani tempore Sexta esse “debebat feria, abstinentiæ solenni dedicata. Constitutiones “Apostolicæ posteriores sunt. At hæ, cum infirmiores, quos “vires non sinunt totum biduum tolerare, Sabbatum saltem “continuari jubent, non minus voluerunt, ut usque ad Sextæ “feriæ vesperam tamen jejunarent.” Obiter vero hoc notabo, omnia hæc de sexta feria sanctæ hebdomadæ, et magno quod dicitur sabbato, sub conditione tantum pertinere posse ad illos, qui teste Eusebio in loco supra pag. 5. allato, luna decima quarta, in quocunque diem septimanæ incidisset, jejunia solverent, et alio interdum die quam Dominico festum resurrectionis celebrarent. Hos autem jejunasse vel levius vel strictius diebus inter epulum paschale et resurrectionis festum suum interjectis, haud dubitandum est.

P. 39. l. 8. οἱ δὲ δύο] Parasceuem scilicet et sabbatum magnum. His enim diebus catholici omnes, nisi quibus morbus causa esset, jejunabant. Tertullianus in libro de jejunio. *Certe in evangelio illos dies jejuniis determinatos putant, in quibus ablati sunt sponsus; et hos esse jam solos legitimos jejuniorum Christianorum.* Et infra capite 13. ejusdem libri. *Ecce enim convenio vos et præter pascha jejunantes, citra illos dies quibus ablati sunt sponsus.* Denique in capite 14. eos dies parasceuem fuisse et sabbatum significat his verbis. *Cur stationibus quartam et sextam sabbati dicamus et jejuniis parasceuem? Quamquam vos etiam sabbatum continuatis: si quando, (si quando continuatis, Tertulliani edd. pleræque omnes) nunquam nisi in pascha jejunandum secundum rationem alibi redditam.* VALESIUS.

Ibid. l. 9. οἱ δὲ τεσσαράκοντα &c.] Antequam hunc locum exponamus, stabilienda est ejus lectio. Christophorsonus quidem et Savilius hunc locum ita legerunt ac distinxerunt. οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν· οἱ δὲ δύο· οἱ δὲ καὶ πλείους· οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας τε ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς συµμετροῦσι, τὴν ἡμέραν αὐτῶν. Cui lectioni favet Rufini interpretatio. Sic enim vertit Rufinus: *Quidam enim putant uno tantum die observari debere jejunium, alii duobus: alii vero pluribus; nonnulli etiam quadraginta; ita ut horas diurnas nocturnasque computantes, diem statuant.* Eandem lectionem secutus est Joannes Langus, qui Nicephorum interpretatus est. Verum huic lectioni omnes nostri codices refragantur. Certe in codice Maz. hic locus uno tenore ita scribitur οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινὰς τε καὶ νυκτερινὰς συµμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. In Medicæo vero et Fuketiano post vocem ὥρας apponitur virgula. Reginus autem codex ita interpungit οἱ δὲ, τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς, συµμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. Quod si post vocem τεσσαράκοντα distinctionem affixeris, nullus jam erit sensus. Quo enim referentur verba illa quæ sequuntur ὥρας ἡμερινὰς, &c. utrum ad illos qui unum diem, an ad hos qui quadraginta dies jejunant? Ad hos certe referenda potius videntur, utpote ultimo loco positos. Jam vero si ad hos retuleris, illud necessario consequetur; eos qui quadraginta dies jejunabant, toto illo tempore nihil prorsus comedisse: quandoquidem horas tam

nocturnas quam diurnas jejunio deputabant. Deinde cum Irenæus jam dixerit alios uno die, alios biduo, alios vero pluribus diebus jejunare, quid necesse est addere alios quadraginta diebus jejunare: cum in eo quod plures dies dixit, quadraginta satis comprehendantur? Verior itaque est nostrorum codicum scriptura, quam Musculus in interpretatione sua fideliter expressit hoc modo: *Si quidem alii unum sibi diem jejunandum esse putant, alii duos, alii plures; alii quadraginta horas diurnas et nocturnas computantes, diem suum statuunt.* Constituta jam lectione hujus loci, ad illius expositionem veniamus. Ait igitur Irenæus quosdam quadraginta continuis horis diurnis simul ac nocturnis jejunasse. Sunt qui existiment, hoc quadraginta horarum jejunium ab illis celebratum fuisse in memoriam spatii illius, quod a morte Christi ad ejus resurrectionem interfuit. Id autem spatium fuit horarum circiter quadraginta: ab hora scilicet sexta parasceues, usque ad diluculum primæ feriæ. Ego vero, illud quadraginta horarum jejunium ab his potius celebratum esse crediderim in honorem ac memoriam quadraginta dierum ac noctium, quibus Christus in solitudine jejunavit. Nam cum veteres illi Christum omnibus modis imitari studerent, jejunium illud quadraginta dierum, quod supra humanas vires erat, hoc saltem quadraginta horarum jejunio æmulabantur. Tria igitur ex hoc Irenæi loco colligimus. Primum est, jejunium antepaschale jam inde ab apostolicis temporibus semper in ecclesia usitatum fuisse. Alterum, jejunium illud in honorem quadragesimæ Christi fuisse celebratum. Postremo, varie a variis fuisse jejunatum. Semper autem meminisse debemus, Irenæum hic loqui de jejunio superpositionis, quod per magnam hebdomadam a Christianis celebrabatur. Ceterum semel admissa hebdomadis paschalis jejunio, etiam quadragesima admittenda est. Nam hebdomas paschalis, pars est quadragesimæ. Ac interdum quidem jejunium illius hebdomadis distingui videmus a jejunio quadragesimæ, ut apud Epiphanium in expositione fidei; apud Clementem in constitutionibus apostolicis. Sed et vetus auctor in tractatu contra Græcos quem edidit Petrus Steuartius in tomo singulari insignium auctorum pag. 599. de Græcis ita scribit. *Nec quadragesimam celebrant; cum quadragesima sit jejunium quadraginta dierum. Ipsi vero majorem*

septimanam a numero quadragesimæ secludentes, sex hebdomadis quadragesimam claudunt. Tot enim sunt a prima eorum septimana, usque ad sabbatum quod palmarum ramos præcedit. In quo universaliter ab illis cantatur: Quæ animæ utilis est complemus quadragesimam. Verba sunt ex officio Græcorum in sabbato ante Dominicam palmarum. Verum neque hic auctor nec plerique alii recentiores satis intellexisse mihi videntur, cur hæc magna hebdomas interdum distinguatur a quadragesima. Non enim ita distinguitur, quasi revera non pertineat ad quadragesimam. Verum ab illa distinguitur, ut pars a toto. Cur autem a quadragesima interdum distincta fuerit, duplex ratio afferri potest. Prima, quod districtiori jejunio celebraretur, superpositionis scilicet ut supra ostendimus. Secunda ratio, quod hæc hebdomas proprie ad pascha pertinet. Feriæ enim hebdomadis denominantur a sequente Dominica, et ad eam pertinent, ut alibi demonstrabitur. Quare cum hæc hebdomas Dominicam paschalem proxime antecedit, merito etiam ad eam pertinet. Hinc est quod hebdomas *μεγάλη* dicitur. Cujus vocabuli causas affert Chrysostomus Homilia 30. in Genesim. Sed vera illius vocabuli ratio est quam dixi. Cum enim hæc sit hebdomas paschæ, dies autem paschæ appelletur *ἡ μεγάλη κυριακὴ τοῦ πάσχα*, recte etiam hæc hebdomas sancta et magna cognominatur. In typico sancti Sabæ, singuli dies hujus hebdomadis sancti et magni vocantur hoc modo: *ἡ ἁγία καὶ μεγάλη δευτέρα*, et sic deinceps. Incipiebat autem hebdomas illa a feria secunda, ut discimus ex Cyrillo et Theophilo in homil. paschal. et ex Epiphanio in Aërianis. Porro quamvis a quadragesima nonnunquam distingueretur ob eas quas dixi causas, revera tamen conjuncta erat quadragesimæ, ejusque extrema pars erat et complementum. Certe id manifeste colligitur ex homiliis paschalibus Cyrilli: in quibus hæc septimana perpetuo distincta legitur a reliqua quadragesima; et septimana paschæ vocatur. Eadem tamen quadragesimæ contribuitur, quippe quæ quadraginta dierum numerum adimpleat. Denique illud etiam observandum est, quod scribit Socrates in lib. v. cap. 22. veteres Christianos paschale suum jejunium vocasse quadragesimam, quamvis non totis quadraginta diebus omnes jejunarent. Ejusque vocabuli varias a variis causas afferri dicit.

Mihi quidem quadragesima dicta videtur eodem modo, quo quinquagesima quæ est post pascha. Nam ut quinquagesima seu pentecoste, proprie quidem est dies ultima de quinquaginta illis diebus paschale festum subsequentibus; tamen late sumpto vocabulo, interdum significat totum illud spatium dierum, quod est a pascha ad pentecosten: ut apud Hieronymum in epistola ad Marcellam, apud Cassianum et complures alios. Sic etiam quadragesima, proprie quidem est dies unus de quadraginta: dies scilicet parasceue, qui quidem apud Alexandrinos erat quadragesimus, ut ex Cyrilli homiliis paschalibus constat. Latius tamen sumpto vocabulo, designat etiam quadraginta dies jejuniorum qui pascha antecedunt. VALESIIUS. Vexatissimus locus, quem etiam aliorum codd. MStorum, nondum inspectorum ope sanari, veramque ejus lectionem ac distinctionem restitui posse, dubito. Nos interim ex pluribus malis lectionibus eam elegimus, quæ nostro judicio minus est mala, simul tamen antiquissima, cæterasque enumerabimus ordine. [Vide supra Valesii notam; quod ad ceteras attinet lectiones a Strothio indicatas, abest ab *ed. Steph.* τε post vocem ἡμερὺς, et, nunc indicante cl. Burtono, a *cod. Regio et Parisinis*. Exhibent *Lectt. Gruteri*, et *Marg. exemplaris Jones*, allat. a Readingio ad calcem edit. suæ νυκτερὺς αἷς συμμετροῦσι, receptam autem a Strothio lectionem, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας τε ἡμερὺς καὶ νυκτερὺς &c. extare ait ille apud *Rufinum, Niceph. Sav. Christoph.* probante Beve-regio, sed lectio dubia est *Nicephori* Græce impressi, atque errat Strothius in lectione *Saviliani codicis*, qui quidem, prout *cod. Norfolc.* cum *Valesiana editione* consentit. Neque etiam Langus *Nicephori* interpres Latinus ita vertisse mihi visus est, ac si alteram lectionem invenisset, cum interpretationem ejus consului, quæ ante Nicephorum Græce editum typis anno 1560. mandata est. Ex mutata autem Langi Versione a Frontone Duæo deceptum Valesium fuisse existimo. Nunc addit Burtonus, virgulam post οἱ δὲ, item post νυκτερὺς, ponere *cod. Regium*.] Quod si conjecturæ locus esset, scribere pergît Strothius, quæ fere necessario adhiberi debet, quum συμμετρῆν cum gemino accusativo, atque adeo pro ποιῆν seu potius τιθέναι positum, constructionem efficiat nimis solæcam ac insolitam, legeremus vel: οἱ δὲ τεσσαράκοντα καθ' ὥρας ἡμε-

ρινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦντες τὴν ἡμέραν. vel οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥραις ἡμεριναῖς τε καὶ νυκτεριναῖς συμμετροῦντες τὴν ἡμ. vel etiam οἱ δὲ καὶ πλείονας. καὶ οἱ μὲν ὥραις ἡμεριναῖς, οἱ δὲ καὶ νυκτεριναῖς συμμετροῦσι τὴν ἡμ. Ac ne forte alicui hæc emendatio nimis violenta videatur, notandum est, τεσσαράκοντα, quod unico characterē μ'. scribebatur, cum μὲν compendiose scripto facillime permutari posse. Atque cum in hac particula semel principium corruptionis factum esset, cætera etiam mutari necesse erat. Quum enim accusativi præcessissent, atque μ'. seu τεσσαράκοντα ad sequentes traheretur voces, et in iis accusativus pro dativo ponebatur. Certe in nostra lectione neque geminum accusativum, neque συμμετροῦσι concoquere possum, sed potius participium desidero. Cæterum verbum compositum significationi simplicis nihil fere addere, sed positum esse, quoniam ad utramque vocem ἡμερινὰς et νυκτερινὰς referretur, puto. Quum autem hoc ipsum verbum nonnihil difficultatis efficiat, addere lubet loca nonnulla, quæ neque in vulgatis lexicis, neque in *Stephani* Thesaurο inveniuntur, in quibus simili significato obvium est. *Herodotus* lib. iv. sect. 158. ait: καὶ τὸν κάλλιστον τῶν χώρων ἵνα διεξιόντες οἱ Ἕλληνες μὴ ἴδοιεν, συμμετρησάμενοι τὴν ὥρην τῆς ἡμέρης, νυκτὸς παρεξήγον. *Dionysius Halicarn.* Antiqu. lib. vii. cap. 10. νυκτὶ μὲν εἰς ὄρθρον, ἡμέρᾳ δὲ εἰς νύκτα συμμετρεῖσθαι τὰς ἐφόδους, et de admir. vi dicendi in *Demosth.* c. 10. ὁ ῥήτωρ τοὺς καιροὺς συμμετρεῖται. Sed de toto loco alii judicent, qui me præstant ingenio. *STROTH.* Hæc quidem *Strothius*; velim ego posteriora hæc, συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν, ex *Rufino* corrigere Latine vertente, ita ut diurnas nocturnasque computantes diem statuant suam, συμμετροῦντες, ὀριζοῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. Facilis corruptio verborum fuit. Sed hac re missa, similiter ac *Strothius* jam pridem vir doctissimus *Samuel Petitus* in *Var. Lectt.* iii. 4. legendum conjecerat ὥραις τε ἡμεριναῖς καὶ νυκτεριναῖς, sejuncta voce τεσσαράκοντα ab ὥραις. Sed pro lectione recepta, quam Græci tuentur codices, et *Musculus* interpres ante *Valesium* amplexus est, verba apprime faciunt veteris ejusdam scriptoris a Beato *Rhenano* in epistola sua ante *Rufini Hist. Eccl.* adducta. “ Incidi nuperrime (inquit *Rhenanus*) in Σύνοψιν quandam τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας Græcam, “ quam cum evolverem, occurrerunt forte fortuna *Irenæi*

“ verba, quæ Eusebius cap. 23. libri v. citat de jejuniorum
 “ diversitate, sic Græce habentia : φησιν ὅτι τινὲς καὶ περὶ τοῦ
 “ νηστεύειν διαφόρως παρέλαβον, οἱ μὲν γὰρ μίαν μόνην ἡμέραν
 “ ἐνήστευον, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας, οἱ δὲ τεσσαράκοντα
 “ ὥρας μόνας ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς, ὥραν ἀντὶ ἡμέρας νη-
 “ στεύοντες· καὶ πᾶσι συνεχωρίσθη (συνεχωρήθη) τοῖς ἀρχαίοις
 “ ἔθεσι χρῆσασθαι.” Cum autem exemplar ejusdem, ni fallor,
 opusculi in bibliotheca nostra Bodleiana extet, quod nihil
 fere aliud est quam Eusebiani operis synopsis, verba hæc
 nonnihil ampliata hic exhibere potui. Numero 2408. hic
 liber in *Catalogo MSSorum* signatus est. Sed et in veteri *De*
Genis Concilii Cæsariensis Narratione, quæ Bedæ temporibus
 vetustior est, jejunium quadraginta horarum ita commemo-
 ratur. *Orientales, sicut historia Eusebii Cæsariensis narrat,*
quocunque die mense Martio quartadecima luna evenisset, pascha
celebrabant. In Italia autem alii plenos quadraginta dies jeju-
nabant, alii triginta. Alii dicebant septem diebus, in quibus
mundus concluditur (h. e. absolutus est) *sibi sufficere jejunare :*
Alii, quia Dominus quadraginta dies jejunasset, illi horas qua-
draginta deberent. In Baluzii *Nov. Collect. Concil.* p. 14.

Mihi quidem attento animo consideranti diversas pro utra-
 que interpretatione rationes, quibus illustres viri jejunium, vel
 quadraginta horarum, vel contra quadraginta dierum, ad-
 struere solent, *horarum* illud ab Irenæo designatum fuisse,
 persuasum est. Cum vero hic de jejunio in sancta hebdomade
 servato loquatur Irenæus, non de superpositione illa solenni,
 quæ, ut infra refert S. VICTORINUS *De Fabrica Mundi* p. 456.
in alterum fit diem, aliquid præterea addendum est. Qui com-
 edere omittebant ante meridiem diei crucifixionis, quo quidem
 tempore prandium seu antecœnium sumere solitum est, jeju-
 nantes usque ad tertiam horam nostram matutinam diei
 Dominicæ, quo circiter tempore jam ante resurrexisse Christum
 constat, hi jejunium quadraginta horarum servabant, ab hora
 nostra undecima matutina diei crucifixionis numerare inci-
 pientes; completis *diebus*, ut ait Tertullianus, *quibus ablatus*
est Sponsus.

Interea, dum supra Valesius ait, necessario consequi, eos
 qui quadraginta *dies* jejunarent, toto illo tempore nihil pror-
 sus comedere potuisse, eo quod horas tam nocturnas quam di-
 urnas jejunio deputarent; hoc certe viros, qui colligunt jejunium

quadraginta *dierum*, premit. Ad consuetudinem vero quod attinet quadragesimalem, antequam Valesius scriberet, ostendit Petitus libro modo laudato, pag. 92, non *omnibus* diebus, sed quibusdam tantum intra dies illos quadraginta quacunque ratione homines jejunasse; probat enim vir doctissimus jejunium servasse quadragesimale Romanos temporibus Augustini ac Leonis Magni tres tantum ferias singulis illis hebdomadis ad maximum jejunando. Immo Beveregius Annotat. in *Canones Apost.* lxi. pag. 34. a Readingio ad imam pag. 247. Eusebii sui positus, Valesio ita respondet; "In jejniis celebrandis, præsertim hoc paschali, non ab omni prorsus alimento, ut cuique notum est, sed a carnibus tantum, vel aliis fortasse nonnullis ciborum generibus, abstinebant, at reliquis vesci licebat. Hoc egregie confirmatur ex Concil. Laod. "Can. 50." Sed rursus Beveregio Thomam Ittigium video inconstantie notam inurentem in *Dissert. De Hæresiarchis*, sect. ii. cap. 13. §. 9. "Dicit quidem Beveregius lib. iii. cap. 7. "Can. Apost. p. 397. non omni cibo per quadraginta illos dies Christianos abstinuisse, sed jejunasse *ξηροφαγούντας*, et pane tantum cum sale et aqua utentes. Postea vero p. 419. asserit per ejusmodi xerophagias jejunium proprie non celebratum sed solutum potius fuisse, 'Si igitur per xerophagiam jejunium solutum fuit,' quomodo per quadraginta dies horis diurnis pariter et nocturnis pro die computatis jejunare potuerunt Christiani?" Hæc Ittigius. Certe Valesium vix tangit Beveregii responsio a Readingio allata, et ipsum illud, *horas diurnas atque nocturnas computantes*, dici videtur non de xerophagiis, sed commune est strictissimæ jejunii formæ, *superpositio* vocatæ.

P. 39. l. 10. *συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν*] Miror tot homines eruditos, qui hunc Irenæi locum in suis libris exposuerunt, ejus vitium non animadvertisse. Quis enim est sensus horum verborum? aut quis unquam credat fuisse homines, qui quadraginta horarum spatio diem metirentur. Atqui quadraginta horæ biduum jejunantibus efficiunt. Equidem non dubito, quin Irenæus ita scripserit. οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερίδας τε καὶ νυκτερίδας συμμετροῦσι τὴν νηστείαν. Qua scriptura nihil planius esse potest. Quare aut Irenæus omnino ita scripsit, aut certe ita scribere debuit. Sed antiquarii, vocabulo ex superiore linea huc translato locum corruerunt.

VALESIUS. Nullis, quod meminerim, ex erudita civitate, ut-
cunque diversa inter se sentientibus, Valesii conjectura se
probavit. Neque vero omnibus placuit Grabii expositio, qui
in Notis ad *Iren.* p. 465. cum vocem τῆς ἡμέρας in primo hujus
fragmenti versu *tempus* perperam, ni fallor, interpretatus esset,
itidem vocibus τὴν ἡμέραν αὐτῶν, quæ hoc loco occurrunt,
generalem temporis notitiam attribuit. Ita enim Irenæus in
tantulo spatio unam eandemque vocem in plane diversam
sententiam acciperet, siquidem proxime ante in iis, οἱ μὲν γὰρ
οἴονται μίαν ἡμέραν &c. voci ἡμέρα sensus ejus usitatus sub-
jectus fuerat. Proptereaque idem doctissimus Grabius, ut,
postquam hæc scripseram, vidi, hoc nomine vapulat a Mas-
suetto *Dissert. Præv.* ii. in *Irenæum* p. 87. atque itidem ab
Hoopero *De Quadragesima*, p. 161. ed. Nov. qui tamen iidem
viri clarissimi, minus recte, meo quidem judicio, contra Gra-
bium distinctioni post τεσσαράκοντα a Rufino positæ patrocini-
antur, ut jejunium quadraginta *dierum* apud Irenæum inve-
niant, quod quidem tempus nusquam apud Tertullianum ap-
paret Irenæo æqualem, in opere composito maxime de jejniis.
Neque a vera loci interpretatione aut Valesius aut Grabius
discedere videtur, dum de *superpositione* verba exponunt, quæ
tamen solito citius concludebatur. Verum plures superpo-
sitiones, prout cuique abstinere placebat, in hac hebdomada
servari consueverunt. Epiphanius in *Hæresi* xxix. num. 5.
hæc habet, ubi Essenorum, tanquam si revera Christiani
fuissent, commemorat mores: ἐν ἡμέραις γὰρ τῶν πάσχω ἑκεῖ
γενόμενος, τὰς τε αὐτῶν πολιτείας ἐθεάσατο (Philo Judæus), καὶ
ὥς τινες ἐβδομάδα τὴν ἁγίαν τῶν πάσχω ὑπερτιθέμενοι διητέλουν,
ἄλλοι δὲ διὰ δύο ἐσθλοντες [alternis cibum diebus capientes],
ἄλλοι δὲ καὶ καθ' ἑσπέραν. p. 120. ed. Petavii. Conferas autem
Philonem ipsum in lib. *De Vita Contemplativa*, et Eusebium
lib. ii. *Hist.* cap. 17. De superpositione plura posthac ad
Dionysii Alex. *Epist. ad Basilidem*. Hæc fere omnia in priori
harum Reliquiarum editione dixi. Nunc addo, monuisse ad
locum Jacobum Gronovium in adnotatiunculis ad Historiam
Eusebianam penes me MSSis, "τὴν ἡμέραν αὐτῶν, id est, non
" diem, sed quod fit in die eo, nempe jejunium, *νηστίαν*. Nil
" muto." Neque cl. Olshauseno, qui anno 1820. *Hist. Eccles.*
Vet. Monumenta Præcipua edidit, Strothii conjecturæ supra
p. 53. memoratæ probantur, dum ait, si constructionem verbi

συμμερεῖν admittas, lectionem præsentem explicari posse, etiamsi legas ἡμέραν. p. 275. Immo Eusebii nuperus editor C. Heinichen. in Excursu suo VII. p. 379. de hoc loco disserens hæc posuit. "Puto verba Irenæi, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας τε ἡμερῶν τὰς καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν ita expl. i. e. cari posse et debere; alii quadraginta horas diurnas et nocturnas tanquam diem h. e. tempus quo jejunt, seu tanquam tempus suum jejunandi computant, i. e. numerant (ne scilicet vel per longius vel brevius tempus jejunt.)" Hæc vir c. qui et optime monuit, verba περὶ τῆς ἡμέρας spectare ad tempus diei paschalis, et verba sequentia ad diversitatem temporis jejunii antepaschalis, improbata interea sententia Vallesii et Grabii verba illa de jejunio superpositionis interpretantur. Zimmermanno vero, qui anno 1822 ante Heinichenum Eusebium ediderat, locus nisi conjiciendo vix sanabilis visus est. Ego ex Rufino verba corrigenda esse duxi. Vid. supra pag. 54.

P. 39. l. 12. ποικιλία] ἡ ποικιλία Niceph. STROTH.

Ibid. l. 13. τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς ὡς εἰκὸς κρατούντων] Hunc locum non intellexerunt interpretes. Solus Musculus sensum assecutus est, sed ex parte tantum. Sic enim vertit: *Et ista jejunantium varietas, non nostro demum tempore, sed multo antea per illos cepit qui ante nos præter accuratam diligentiam, ut verosimile est, rerum habenis potiti, simplicem ac vulgatam consuetudinem posthabuerunt ac mutarunt.* Est certe hic Irenæi locus admodum intricatus et obscurus. vult autem ostendere Irenæus, unde orta sit tanta diversitas jejunii paschalis. Ait igitur eam natam esse, non ex lege aliqua ab apostolis aut a Christo data, sed paulatim usu quodam increbuisse; ac postea episcopos quosdam, in iis quæ ad disciplinam pertinent parum diligentes nec satis accuratos, id quod simpliciter introductum fuerat, licet singulare et ab aliarum ecclesiarum more diversum, in consuetudinem vertisse ac posteris observandum reliquisse. Reprehendit igitur illos Irenæus, quod παρὰ τὸ ἀκριβὲς egerint. Est enim diligentis episcopi, videre ne quid novum in ecclesiam inducatur præter reliquarum ecclesiarum consuetudinem. Ita Socrates hunc Irenæi locum cepisse videtur in cap. 22. lib. v. ubi postquam de jejuniorum et hujusmodi rituum apud varias ecclesias discrepantia abunde disseruit, ita con-

cludit. αἵτιοι γὰρ, ὡς ἡγοῦμαι, τῆς τοιαύτης διαφωνίας οἱ κατὰ καιρὸν τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες· οἱ δὲ ταῦτα παραλαβόντες, ὡς νόμον τοῖς ἐπιγινομένοις παρέγραψαν. VALESIIUS. Strothius post vocem κρατούντων subaudit τῆς ἐκκλησίας, qui de episcopis loqui Irenæum, juxta ac Valesius, putat. Sed vetus interpres Rufinus verba ita vertit, *Quæ varietas observantiæ non nunc primum, neque nostris temporibus cæpit, sed multo ante nos ex illis, ut opinor, qui non simpliciter, quod ab initio traditum est tenentes, in alium morem vel per negligentiam, vel per imperitiam postmodum decidere.* Et Græbius ait, ad Irenæum, ubi supra, “Ruffini potius interpretationem secutus sum, quam Musculi et Valesii, qui per κρατούντας intellexerunt ecclesiarum præsides. ducti auctoritate Socratis hunc Irenæi locum, quem, uti conjicere licet, præ oculis habuit, ita loco citato imitantis: αἵτιοι γὰρ, ὡς ἡγοῦμαι, τῆς τοιαύτης διαφωνίας οἱ κατὰ καιρὸν τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες &c. Haud memini enim, me uspiam in primevis scriptoribus voce κρατούντων ita simpliciter posita *episcopos* designatos legisse; altera vero significatio in ipso sacro codice Marc. vii. 3, 4. et in Patrum monumentis frequentissime occurrit, et hoc loco antecedenti verbo ἐπιτηρούντων bene respondet. Quocunque autem sensu accipiatur, culpæ τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς κρατούντων, non ipsa jejunii ante-paschalis religio, sed diversa observandi ratio ab Irenæo adscripta censi debet.” De interpretatione vocis κρατούντων Græbio consentiunt doctissimi præsules Gunningius et Hooperus in Tractat. suis *De Quadragesima*, Beveregius *Cod. Can.* lib. vii. c. 3. §. 4. Massuetusque, Notis ad Irenæum p. 340. et alibi. Loco porro addas S. Scripturæ a viro cl. allato illum *Apocalypsis*, capite ii. comm. 15. Ἐχeis καὶ σὺ κρατούντας τὴν διδαχὴν τῶν Νικολαϊτῶν. Voces interea παρὰ τὸ ἀκριβὲς omissas esse in Scaligeri codice scripto constat; sed contra fidem aliorum omnium codicum id contigit. Immo ex his verbis, τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς κρατούντων, mihi nata est opinio, Irenæi animo versatum esse præter alia Asianorum errata calculum eorum minus accuratum decimæ quartæ lunæ paschatis, quem iis adversarii objecerant. Inter Clementis Alexandrini libros recensetur ab Eusebio ὁ ἐπιγεγραμμένος κανὼν ἐκκλησιαστικὸς, ἥ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὃν Ἀλεξάνδρῳ τῷ δεδωλωμένῳ ἐπισκόπῳ ἀνατέθεικεν. lib. vi. *Hist.* cap. 13. Vide

et *Constantini Imp. Epistolam ad Ecclesias* in Eusebii *Vitae* ejusd. *Constantini* lib. iii. cap. 18. Valesiique notam, et *Constitutionem Apost.* v. 17.

Ita cum Judæis non tantum circa diem, sed etiam de mense convenisse Asiaticos, docet Josephus Scaliger in *Opusculo De Emendatione Temporum* lib. ii. p. 154. et alibi. Vid. et Buxtorfii *Epist. ad eund. Scaligerum*, in *Sylloge Epistolarum* per P. Burmannum edit. vol. ii. p. 363. Utrum vero hi quattadecimani, ait Scaligeri adversarius Dion. Petavius, Judaicum cyclum, an alium quemlibet, tenuerint, divinari utcumque potest, pronunciari certo non potest. *De Doctr. Temp.* lib. ii. cap. 58. Certe tamen videntur ipsa Irenæi verba innuere, præsertim si alia cogitas, minus accurate versatos fuisse nonnullos in paschæ annuo tempore computando.

P. 39. l. 14. τὴν καθ' ἀπλότητα καὶ ἰδιωτισμὸν συνήθειαν] Ad hunc Irenæi locum videtur alludere Tertullianus in libro de Virginibus velandis, cum ait: *Ex his enim fere consuetudo initium ab aliqua ignorantia vel simplicitate sortita, in usum per successionem corroboratur.* VALESIUS. Consimilia Cyprianus quoque in *Epist. ad Cæcilium*, ubi de calice Dominico vino et aqua misceri debito ita scribit: *Si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter non hoc observavit et tenuit, quod nos Dominus facere exemplo et magisterio suo docuit, potest simplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi.* Ep. lxiii. p. 109. ed. Benedictin. Sed male aliqui, ut Musculus interpres, in bonum sensum verba τὴν καθ' ἀπλότητα καὶ ἰδιωτισμὸν &c. accipiunt. Certe contrarium sensum persuadent cum auctorum loci modo adducti, tum vero voces Latinae, quæ his Græcis respondent in alio Tertulliani opusculo, *Simplices enim quique, ne dixerim imprudentes et idiotæ, quæ major semper credentium pars est* &c. *Adv. Præream.* cap. 3. Mendose εἰς τὸ μὴ μετέπειτα pro εἰς τὸ μετέπειτα *MS. Norfolk.*

Pag. 39. l. 16. πεποιηκότων.] Jam tandem mihi innotuit Prudentii Marani de Irenæi verbis conjectura, quam protulit anno 1742. in *Notis ad Quæstiones et Responsiones ad Orthodoxos* in Appendice ad *Opera S. Justinii M.* collocatas. Ejus autem adnotationem posui seorsum a cæteris, quæ fere omnes de lectione verborum recepta tractant. “Hunc locum et sua

“ sponte corruptum et variis interpretationibus vexatum emen-
 “ dare et explicare conabor. Unum est quod clarum et per-
 “ spicuum sit, nempe de jejunio Dominicam resurrectionem
 “ proxime antecedente aliquid ab Apostolis fuisse præscriptum,
 “ quod in ecclesiis nonnullis ab eorum, qui præerant, negli-
 “ gentiam observari desierit. Præterea repugnat omnino
 “ constans ille ex quadraginta horis nocturnis et diurnis dies.
 “ Sed si pro quadraginta horis legamus viginti quatuor; et
 “ contextus enitescet et quam consuetudinem a nonnullis vio-
 “ lari moleste ferat Irenæus, facile investigabimus. Erat in
 “ antiqua Ecclesia mos Apostolicus, ut sabbati sancti dies
 “ sine ullo prorsus cibo duceretur, nec quidquam degustaretur
 “ ante galli cantum post mediam noctem. Præcipitur in con-
 “ stitutionibus Apostolicis, lib. v. cap. 19. *ut reliquis diebus*
 “ *ante Parascevem hora nona vel vespere unusquisque comedat,*
 “ *vel ut quisque poterit : at Sabbato usque ad gallicinium per-*
 “ *maneant, μέχρις ἀλεκτοροφωνίας παρατείνοντες.* Theophilus
 “ Alexandrinus in epist. 2. Paschali apud Hieronymum tom. 4.
 “ p. 716. *Juxta Apostolicas traditiones finiamus jejunia intem-*
 “ *pesta nocte octavo decimo die supradicti mensis Pharmuthi : et*
 “ *altero die, qui dominicæ resurrectionis est symbolum, id est,*
 “ *nono decimo ejusdem mensis verum Pascha celebremus.* Hiero-
 “ nymus in cap. 25. Matthæi testatur *traditionem Apostolicam*
 “ *permansisse ut in die vigiliarum Paschæ ante noctis dimidium*
 “ *populos dimittere non liceat.* Vid. Method. in Conviv. Virg.
 “ apud Combefis. p. 85. et Palladium Vit. S. Joannis Chry-
 “ sostomi, p. 84. ubi eadem laudatur Apostolica consuetudo.
 “ Sed tamen quamvis transmissa ab Apostolis fuisset, non
 “ eandem ubique auctoritatem obtinebat. Nam ut legimus
 “ in Can. 1. S. Dionysii Alexandrini, jejunium sabbato sancto
 “ sub galli cantum solvendum esse censebant Romani Chris-
 “ tiani: non deerant ecclesiæ, in quibus id vespere faciendum
 “ videretur. Dionysius Alexandrinus ea de re consultus, *ut*
 “ *negligentes et intemperantes,* reprehendit eos, *qui nimium fes-*
 “ *tinant et ante mediam noctem jejunium solcant.* Non videntur
 “ Irenæi querelæ alio pertinere. Non enim eos vituperasset
 “ qui totum Sabbati diem jejunii traducebant; nihil enim
 “ amplius præscribebat Apostolica traditio. Multo minus
 “ eos reprehendisset qui duobus aut pluribus diebus jejuni

“manebant. Ibi ergo soli in illius reprehensionem incur-
 “rerunt, qui non expectabant galli cantum sed horis viginti
 “quatuor a cœna hesterna elapsis cibum sumebant. Horum
 “accurata diligentia in horis nocturnis et diurnis numerandis
 “confirmat id quod dixi, eos jejunii legem sic interpretatos
 “esse, ut diem suum non quadraginta horis, ut est in textu,
 “sed viginti quatuor metirentur. Neque enim numerantur
 “horæ, ubi fervor præcepti finibus non coercetur. His adde
 “numerus quadragenarium cum eo, quem restituimus, facile
 “confundi. Uterque enim literis non multum discrepantibus
 “exprimitur, nimirum M. 40. ΚΔ. 24.” pag. 490. Hæc vir
 doctissimus; quæ tamen mihi non ita placent, ut propterea
 lectionem omnium codicum Eusebianorum deserendam putem.

P. 40. l. 1. ἡ διαφωνία τῆς νηστείας, τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως
 συνίστησι] Idem ait Augustinus in Epist. 86. ad Casulanum.
Sit ergo una fides universæ quæ ubique dilatatur ecclesiæ, tan-
quam intus in membris, etiamsi ipsa fidei unitas quibusdam di-
versis observationibus celebratur, quibus nullo modo quod in fide
verum est, impeditur. VALESIIUS. Locum olim ita exposuit vir
 doctissimus Petrus Gunning, Eliensis episcopus, in Tractat.
 Anglice scripto, *De Quadragesima* p. 40; Scilicet omnes fidem
 suam ostendebant in sponsi mortem illam et passionem, cujus
 memoriam unanimiter præ se ferebat consensus eorum in je-
 junando diebus proximis ante resurrectionis festum, etsi in
 rebus nonnullis circumstantibus inter se discrepaverint. Ita
 ille. Porro verum et vetus dictum est, atque ex hoc ipso
 Irenæi loco fortasse desumptum, *Differentiæ rituum commen-*
dant unitatem doctrinæ. Namque, ut ait Casaubonus, hanc
 diversitatem adeo nihil nocere vult Irenæus summæ fidei
 Christianæ, ut contra non mediocriter eo pacto consensus in
 præcipuis fidei capitibus confirmetur. Confer *Exercitt.* ejus *ad*
Annales Baronii xiii. 1. p. 210. ed. Genev. Habet ὁμολογίαν
 pro ὁμόνοιαν *MS. Norfolk.*

Ibid. l. 7. ἐν οἷς καὶ οἱ πρὸ Σωτῆρος] ἐν οἷς καὶ οἱ πρὸ Σ. *ed.*
R. Steph. Duas priores voces expunxi, quippe quæ abessent a
 quatuor nostris codicibus Maz. Med. Fuk. et Savil. nec lege-
 rentur in interpretatione Rufini. Paulo post in iisdem exem-
 plaribus Πίον legitur accentu acuto in prima syllaba, quod magis
 placet. Cum enim primam syllabam habeat brevem, circum-

lecti non debet. VALESIIUS. Nunc demum, cum istud ἐν οἷς Burtonus, probante Heinichen, in *Supplemento Notarum*, fide nixus *codicum Regii, Paris. Florentinorum, Nicephorique* revocaverit, idem in hac editione duxi faciendum. Scripserat paulo ante Eusebius, ἐν οἷς καὶ ὁ Εἰρηναῖος. In *MS. Norfolk.* ut ante vol. I. p. 217. ita hic Σωτηρίχου scribitur pro Σωτήρος, qua de re in notis; mox deest οἱ ante προστάντες. Ceterum Sixtus, qui antiquissimus est episcoporum hic recensitorum, sextus post Petrum Petro non computato secundum Irenæum et Eusebium, ecclesiam rexit Romanam, paulo post initia hujus sæculi secundi ad sedem evectus. Confer not. p. 206. vol. I.

P. 40. l. 8. ἡς σὺ νῦν ἀφηγγῇ] Nunc Burtonum post Zimmermannum orationem pronomine σὺ augmentem, quod in Nicephoro et in codicibus suis omnibus præter *Regium Paris. et Venetum* invenit, imitatus sum.

Ibid. l. 9. οὔτε αὐτοὶ ἐτήρησαν] Hoc est, lunam quartam decimam, qua agnum sacro die paschatis ineunte comedebant. Confer notam primam ad POLYCRATIS Fragmentum.

Ibid. l. 10. οὔτε τοῖς μετ' αὐτῶν ἐπέτρεπον] In libro Turnebi ac Moræi ad marginem emendatur μετ' αὐτῶν. Atque ita legit Rufinus, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit: *Neque ipsi ita tenuerunt, neque hi qui cum ipsis erant.* Posset etiam scribi οὔτε τοῖς ὑπ' αὐτοῖς, id est presbyteris suis ac diaconis, et populo sibi commisso. VALESIIUS. Habent quidem *edd. omnes τοῖς μετ' αὐτοῖς*, cum vero *MS. Norfolk.* præter *Gruteri Lectt.* in ed. Genev. *marginisque* librorum, quos Valesius commemoravit, alteram præferret lectionem, eam recepi. Grabio quoque probata est. Hæc olim notavi. Nunc *codices* addit Burtonus *Paris. priorem Florentinosque ac Valesium in Versione* lectionem præstantes a me receptam.

Ibid. l. 12. καὶ τοι] καὶ τί *Christoph. Lectt.* STROTH. Atqui τι encliticum *MS. Savil. seu Bodl.* Ait vero Petrus Coustantius in *Notis ad Rom. Pontif. Epistolas*, p. 105. magis sibi placere cum Christophorsono Græce καὶ τί quam καὶ τοι, atque ita vertit, *et quid magis repugnat quam id observare, quod alii non observant?* Neque aliter quidem interpretatus est Christophorsonus, si interrogationem spectes. Verum, ut interrogatio melior sit, quod non putem, imperfecta foret oratio, nam particula ἡ ante τὸ τηρεῖν desideraretur.

P. 40. l. 13. τοῖς μὴ τηροῦσι] Amplector emendationem quam in libris Turnebi ac Moræi habetur ad marginem, ἐν τοῖς μὴ τηροῦσι. Est autem hic hujus loci sensus. Cum observantia alicujus moris et inobservantia sint inter se contraria, tamen quoties is qui morem observat quempiam, versatur inter eos qui minime observant, tunc ipsa diversitas magis elucet. Hoc est quod vulgo dicitur in scholis philosophorum: contraria juxta se invicem posita magis elucescunt. VALESIIUS. Addidit Gruteri Lectt. Strothius, in quibus ἐν τοῖς μὴ τηροῦσι positum sit. Conjectura optima. Haud vero invenit particulam ἐν Rufinus, qui sic vertit, cum utique et ipsis contrarium videretur, quod non etiam cæteri similiter observarent. Anne ergo ita supplendus sensus?—*quamvis observantia magis contraria videretur non observantibus*, quam neglectus moris observantibus. Sed nihil affirmo. Verbum τηροῦσι Scaligeri MS. omisit.

Ibid. l. 14. ἀπεβλήθησαν τινες] Rufinus hanc vocem pluribus verbis exposuit, quæ scholii vicem præstant. *Nunquam tamen ob hoc repulsi sunt ab ecclesiæ societate, aut venientes ab illis partibus non sunt suscepti.* ἀποβάλλειν igitur duo significat, aut ejicere ab ecclesia, quæ frequentior significatio est, ut in capite ultimo hujus libri; aut omnino non admittere venientem. VALESIIUS. Eruditus Tillemontius tom ii. pag. 460. ceteris Victoris decessoribus hic ab Irenæo memoratis Soterem et Eleutherum ideo non adjungi suspicatur, quia illi primum Asianos in urbe Roma ecclesiarum suarum more pascha celebrare prohibuerint. Et probabile quidem est, controversiam de pascha Anicetum inter et Polycarpum coeptam, inter utriusque successores paulatim magis ac magis exarsisse. Quod si ita est, neque respuendum erit quod Beda et Ado tradunt, decretum ab Eleuthero de pascha editum, quod Victor confirmavit; et cum eadem exceptione intelligendum erit quod de Victoris decessoribus generatim dicitur, eos nimirum ecclesiarum presbyteris, qui aliter pascha observabant, eucharistiam transmisisse. COUSTANT. At vero obstare videtur, ne quid Soteri atque Eleuthero affingatur a mansuetudine priorum episcoporum diversum, id quod de universa pace in ῥήσει superiore scriptum est; etsi nonnihil de duobus hisce antistitibus in parte litterarum suppressa locutus esse Irenæus videtur. Sed forsitan erit, ut ex hoc loco cum majori veri

specie et Lampius in Prolegom. *Comment. in S. Joannis Evang.* lib. I. cap. iii. §. 8. et ante eum Pearsonius plus semel in *Operibus Postumis*, collegisse videantur, Xystum, sive Sixtum, primum inter præsules Romanos fuisse, qui pascha cum Judæis luna quarta decima celebrare desierit. Sed hac re in præsens missa, quidquid fecisse circa pascham Eleutherus atque Soter existimentur, quorum mansuetudo ac lenitas hic commemorari videtur, altum de ausu tali silentium prohibet nos credere, conatos esse hos episcopos quomodo Victorem, si hoc velit Coustantius, homines alienigenas contra sentientes communionem ecclesiastica deprivare.

P. 40. l. 16. *ἐπεμπον εὐχαριστίαν*] Solebant olim episcopi, tempore paschalis festivitatis eucharistiam ad alios episcopos eulogiarum nomine transmittere. Idque tandem vetitum fuit concilio Laodiceno capite 14. At Rhenanus hunc locum aliter intellexit. Sic enim adnotavit ad marginem Rufini. *Ex hoc Irenæi loco apparet, quod si episcopus aliquis Romam venisset, Romanus pontifex eucharistiam hospiti solemniter transmittibat.* In quo dupliciter fallitur; tum quod id pontificis Romani privilegium esse sensit; tum quod solis hospitibus seu advenis id præstari existimavit. Atqui ex concilio Laodiceno discimus, hunc morem promiscuum fuisse, et ab omnibus passim episcopis usurpatum, ut ad aliarum civitatum episcopos benedictionis nomine eucharistiam transmitterent. Putavit scilicet Rhenanus, in his Irenæi verbis τοῖς ἀπὸ τῶν παροικιῶν, subaudiri verbum ἐλθοῦσι. Quod tamen non est necessarium. Nam οἱ ἀπὸ τῶν παροικιῶν, sunt episcopi ecclesiarum: quemadmodum ἀπὸ Δεβέλτου, est episcopus Debelti: ἀπὸ Εὐμενείας episcopus Eumeniæ, ut supra observavimus. Porro ad hunc morem transmittendæ eucharistiæ, facit in primis locus Justiniani in prima Apologia, εὐχαριστήσαντος δὲ τοῦ προεστῶτος, καὶ ἐπεμφθῆσαντος παντὸς τοῦ λαοῦ οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῶν διάκονοι διδόνασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν, ἀπὸ τοῦ εὐχαρισθηέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέρουσι· καὶ ἡ τροφή αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῶν εὐχαριστία. Id est: *Postquam Antistes gratiarum actionem perfecit, et populus omnis apprecatus est, diaconi ex pane et vino et aqua consecratis partes dividunt unicuique præsentium, et ad absentes portant. Hic cibus vocatur eucharistia.* Scio quidem Justiniani locum de ægris

explicari posse. Sed nostra explicatio planior esse videtur. Illustre etiam hujus moris exemplum exstat in Actis Luciani martyris. Notandum porro est in loco Justinii supra citato, panem consecratum a Christianis vulgo dictum esse eucharistiam; quod confirmat etiam Irenæus tum in hoc loco, tum in libro v. contra hæreses cap. xi. Clemens I. Stromat. p. 117. Tertullianus in lib. de Pudicitia c. 9. VALESIIUS. Addas his scriptoribus alium etiam Justino antiquiorem Ignatium Antiochenum, qui duobus locis *Epistolæ ad Smyrn.* scil. §§. 7, et 8. et semel in *Ep. ad Philadelph.* §. 4. nomen eucharistiæ hoc sensu usurpavit. Rectius vero explicandus videtur Justinii locus de τοῖς θλιβομένοις h. e. ægrotantibus et infirmis, uti fecerunt Grabius et Ashtonius in editionibus *Justinii Apologiarum* suis, sub fin. Quippe deportatio S. eucharistiæ per diaconos, inquit Grabius ad *Irenæum* p. 466. cujus quidem rei apud Justinum facta mentio est, sæpius et ordinarie, ut aiunt, fieri solebat, altera vero, paschali, vel alio extraordinario tempore. Immo vero notat Coustantius, loco supra indicato, Innocentium Romanum episcopum, etiam cum floreret Christiana religio, a Decentio Eugubino consultum, num eucharistia per paræcias deferenda esset, hoc minime faciendum putare se *Epist. xxv. n. 8.* respondisse; *quia nec longe portanda sunt sacramenta.* Quapropter hoc quidem Irenæi loco post verba, *eucharistiam miserunt*, subaudiendum arbitratur Coustantius, *cum Romam venissent*; et ad illos missam eucharistiam eodem modo intelligit, quo Innocentius, in dicta epistola ad Decentium, ubi eam ad presbyteros ecclesiarum intra urbem constitutarum die Dominico mittere se solere significat; nimirum *ut se, inquit, a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos.*

P. 40. l. 16. καὶ τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου &c.] Baronius in Annalibus, hunc Polycarpi adventum in urbem Romam refert anno 5. M. Aurelii Antonini, eodemque anno pontificatum Aniceti orditur: quod nequaquam probabile mihi videtur. Hoc enim anno, Polycarpus major erat octogenario. Mortuus quippe est anno 7. M. Aurelii Imperatoris, cum sextum et octogesimum ætatis annum jam exegisset. Ita enim scribitur in epistola ecclesiæ Smyrnensis quam supra retulit Eusebius in lib. iv. *ὀγδοήκοντα καὶ ἑξ ἔτη δουλεύω αὐτῷ.* Id est, *Octoginta*

et sex annos illi servio. Quod si annos illos non a primo statim ortu, sed a pueritia ordiri lubet, quando primum homines ratiocinari incipiunt; sequetur omnino, Polycarpum centenario majorem aut proximum, e vivis abiisse. Atque ita juxta computationem Baronii necesse erit dicere, illum nonagesimo ætatis anno venisse Romam, quod profecto nequaquam credibile est. Eusebium vero hæc objectio nullatenus involvit. Quippe Eusebius Aniceti pontificatum orditur sub Antonino Pio, decem fere annis ante Baronium. Idipsum in Baronio reprehendit Halloixius in Notationibus ad caput 10. vitæ B. Polycarpi. VALESIIUS. Male Baronius Hieronymum reprehendit, quod Polycarpum ad Anicetum Pio imperante Romam venisse scripserit. Nam non tantum Eusebius in Chronico id in literas retulit, sed et in Historia lib. iv. cap. 23. (14.) eique adhærent Hieronymus, Marianus Scotus, Ado in Chronico, Suidas in Polycarpo, alique, a quibus primus dissensit Baronius, ut observavit Halloixius in Notationibus ad Vitam S. Polycarpi, cap. 10. *Ant. Pagi, Crit. Annal.* vol. I. pag. 160. a READINGIO allatus. Fasti Siculi (sive Chron. Alex.) docent Polycarpum Romam venisse sub Tertullo et Sacerdote, qui anno Dom. CLVIII. hoc est Pii xx. consulatum gessere. *Pearson. de Annis priorum Rom. Episc.* cap. xiv. initio, ab eodem READINGIO allatus.

Ceterum addidit particulam δὲ post μακαρίου *Niceph.* qui etiam ἐν 'Ρώμῃ pro τῇ 'Ρώμῃ similiter atque *ed. Steph.* habet; idemque a Strothio in edit. suam revocatum est. Consentit *MS.* quidem *Norfolc.* sed lectionem *Valesianam* tuetur *MS. Bodl.* seu *Savil.* Et scripsit hoc modo cap. 8. lib. iii. *Contra Hæres.* ipse quoque Irenæus, ubi ejusdem rei mentionem facit, de Polycarpo ita locutus, ὃς καὶ ἐπὶ 'Ανικίτου ἐπιδημήσας τῇ 'Ρώμῃ. Hæc olim notavi. Nunc vero Burtonus ἐν τῇ 'Ρώμῃ dedit, " e duabus (ait) inter se conflatis lectionibus. Legunt " enim ἐν 'Ρώμῃ *Steph. Stroth. Zimmerman. codd. Reg. Paris.* " *uterque Norf. Venet. Niceph.* τῇ 'Ρώμῃ, *Valesius codd. Med. Maz. Fuket. Sav. Florentini.* Ipse Irenæus apud Euseb. iv. " 11. habet ἐπὶ ἐν τῇ 'Ρώμῃ, deinde iv. 14. ἐπὶ τῇ 'Ρώμῃ."

P. 40. l. 18. σχόντες] ἔχοντες *Niceph. Stroth.* Ita et *MS. Norfolc.*

P. 41. l. 1. εὐθὺς εἰρήνευσαν] εἰρήνευσαν εὐθὺς *Niceph. Idem*

verba *περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου* antecedentibus jungit. Verum aliter *Rufin.* STROTH.

Ibid. *περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου*] Pessime hunc locum interpretatus est Christophorsonus; ejus versio Baronium postea in errorem induxit. Sic enim vertit. *Quin pro hoc festo observando, quod controversiæ caput videbatur, caritatis vincula neutiquam ruperunt.* Cui interpretationi nimium fidens Baronius ad annum Christi 167. scribit Polycarpum ideo Romam venisse, ut dissidia quæ de paschali festo orta fuerant, cum Aniceto componeret: idque Eusebium et Irenæum affirmare. Atqui Irenæus id non dicit, nisi forte ex versione Christophorsoni. Hoc tantum ait Irenæus, cum Polycarpus Romam venisset Aniceti temporibus, et leves quasdam cum illo de aliis rebus controversias habuisset, ambos tamen illico pacem inter se fecisse, ac de festo paschæ noluisse inter se contendere. Non igitur ob quæstionem de festo paschæ, sed ob alias quasdam controversias Romam venerat Polycarpus. Scio Hieronymum in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, Baronii sententiam confirmare. Sic enim ait de Polycarpo. *Hic propter quasdam super die paschæ quæstiones sub Imp. Antonino Pio, ecclesiam regente Aniceto, Romam venit.* Ita etiam Eusebius noster in lib. iv. cap. 14. Sed cum Hieronymus id ex Eusebio sumpserit; Eusebius autem ex Irenæo; inquirendum est a nobis, non quid Eusebius dixerit ac Hieronymus, sed potius quid senserit Irenæus. VALESIIUS. Atqui hoc ipsum Irenæi verba loquuntur, nempe Polycarpum Romam venisse ob quæstionem quandam, quæ de die paschæ inciderat, *διὰ τὸ ζήτημα περὶ τῆς κατὰ τὸ πάσχα ἡμέρας* Euseb. lib. iv. cap. 14. *M. Shorting.* in locum, a READINGIO adductus. Sin velit ille, voces istas Irenæi esse, non Eusebii, ita quidem Irenæum narrasse scribentis, in hoc fallitur. Quin et Grabius et Massuetus, qui Irenæum ediderunt, cum Valesio faciunt. Sed interea, cum vidissem Melitonem in fragmento operis sui *De Paschate* supra pag. 115. Vol. I. collocato narrantem, magnam circiter illa tempora extitisse controversiam, πολλὴν ζήτησιν, super hac re; Irenæique in hac epistola narrationem mecum considerassem; vix dubitavi, quin cum ob alia, tum propter quæstionem de observatione paschæ Polycarpus Romam adierit. Profecto dum ibi manebat Polycarpus, mul-

tos ab hæretico errore correxit, ut tradit Eusebius tam in *Chronico* quam in *Historia*, teste ejusdem rei Irenæo quoque lib. iii. cap. 3. §. 4. qui hoc notabile de viro sancto adjecit; *unam et solam hanc veritatem annuntians ab apostolis percepisse se, quam et ecclesia tradidit.* Proxime post εἰς ἑαυτοὺς MSS. Bodl. et *Norfolc.* pro πρὸς ἑαυτούς. Nunc adducentem sex alios MSS. Stos Burtonum, atque in textum εἰς recipientem, virum cl. propter vicinum πρὸς ego secutus sum.

P. 41. l. 5. μὴν] A *Niceph.* abest. STROTH. Mox, notante id Joanne La Placette viro doctiss. *Observ. Historico-Eccl.* p. 84. verbum ἐπεισε, *persuasit*, minus recte reddit Valesius *persuadere conatus est.* Rectius habet vetus interpres Rufinus, *neque enim aut Anicetus Polycarpo suadere poterat, &c.*

Ibid. l. 7. πρὸ αὐτοῦ] πρὸ ἡμῶν *Niceph.* STROTH. Proxime post addit καὶ ταῦτα ante ὀφείλειν MS. *Norfolc.* sed frustra.

Ibid. l. 9. παρεχώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν εὐχαριστίαν] Hunc honorem Anicetus pontifex Romanus habuit venerabili seni Polycarpo, ut illum in ecclesia sacra facere sineret, et quidem præsente se, quod in primis notandum est. Sic Irenæi verba et Rufinus et ceteri interpretes acceperunt. Sed Franciscus Florens antecessor Aurelianensis, vir doctus, et nobis dum vixit amicissimus, hæc Irenæi verba aliter intelligenda esse contendit in tractatu ad Titulum 7. Decretalium de translatione episcopi. Vult enim Anicetum porrexisse duntaxat eucharistiam Polycarpo, non autem concessisse illi jus sacra mysteria celebrandi. Verum si hunc Irenæi locum ita intelligimus, quid honoris tributum fuerit Polycarpo ab Aniceto? Hoc enim diserte notat Irenæus, tum illo verbo παρεχώρησε, quod de suo jure concedere significat; tum illis verbis quæ addit, κατ' ἐντροπὴν δηλονότι. Id est, honoris causa et contemplatione, ut vertit Rufinus. Certe si eucharistiam tantum Polycarpo porrexisset Anicetus, nullum ei præcipuum honorem detulisset; cum omnibus peregrinis episcopis id passim tribui soleret, ut cum episcopo civitatis simul communicarent, quemadmodum scribit ipse Florens ibidem. Sed et in concilio Arelatensi capite 20. decretum est, ut peregrino episcopo locus sacrificandi detur. VALESIIUS. Idem, quod decreverunt Arelatenses, inveniendum est, Lowthio ad Eusebium indicante, in *Constit. Apost.* lib. ii. cap. 58. Et hæc quidem Valesii

mihi magis placent, quam Lemoyonii illa in Prolegom. ad *Vas. Sacr.* fol. 14. et seq. ubi Florentis amplexus est sententiam Attamen idem placuisse nunc video cl. Heinichen. ad l. C. tum quod durissima esset locutio παραχωρεῖν τὴν εὐχαριστίαν, eo sensu ut sit, *conservandæ eucharistiæ munus concedere*, tum quod interpretanda non sint cum Valesio verba κατ' εὐτροπή *honoris causa*, sed *reverentiæ causa*, quam scilicet Anicetus habebat erga Polycarpum. Deerat præpositio ἐν ante τῇ ἐκκλησίᾳ in *MS. Norfolk.*

P. 41. l. 11. πάσης τῆς ἐκκλησίας εἰρήνην ἔχόντων καὶ τῶν τηρούντων καὶ τῶν μὴ τηρούντων] Cum deesset καὶ priore loco, et τῶν posterius in *ed. principe* sive *Steph.* atque *Niceph.* hos Strothius in *ed. sua* secutus est. Sed *Valesii* lectionem tuentur *MSS. Bodl. et Norfolk.* alique codd. teste Burtono, nec Rufinus vet. interp. aliud hic invenisse videtur. Ceterum Eusebius finitis Irenæanis hæc verba addidit: Καὶ ὁ μὲν Εἰρηναῖος φερώνυμός τις ὦν τῇ προσηγορίᾳ, αὐτῷ τε τῷ τρόπῳ εἰρηνοποῖς, τοιαῦτα ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης παρεκάλει τε καὶ ἐπρέσβευεν. ὁ δ' αὐτὸς οὐ μόνον τῷ Βίκτορι καὶ διαφόροις δὲ πλείστοις ἄρχουσιν ἐκκλησιῶν, τὰ κατάλληλα δι' ἐπιστολῶν περὶ τοῦ κεκυημένου ζητήματος ὤμλει. *Et Irenæus quidem nomini suo vere respondens, nec solo nomine sed etiam vitæ instituto ac proposito pacificus, pro ecclesiarum pace hæc monuit et allegavit. Nec vero ad Victorem solum, sed ad multos alios ecclesiarum antistes de questione proposita literas in eandem sententiam misit.*

Ibid. l. 13. Eusebium] Haud propterea secum pugnare credendus est Eusebius, cum Victorem dicit conatum esse Asianos abscindere (vid. supra pag. 42.). Et abscidit enim re vera Asianos, cum eos a communione sua removit; et conatus est ab ecclesiæ corpore segregare, cum ceteris episcopis ad idem præstandum et litteris et exemplo auctor fuit. At plerique eum potius commonendum censuerunt, ut in proposito non permaneret. Quo spectat illud Hieronymi de script. eccl. c. 45. *Victor multos Asiæ et Orientis episcopos, qui xiv. luna cum Judæis pascha celebrabant, damnandos crediderat: in qua sententia hi qui discrepabant ab illis, Victori non dederunt manus.* Immo Victorem ipsum his manus dedisse, atque eorum monitis morem gessisse haud temere sentiamus. Et id quidem Anatolius Laodicens episcopus, qui Probo imperatore circa

annum Christi 276. floruit, apud Bucherium pag. 444. diserte asserit. *Contentio, inquit, quædam exorta est inter eorum successores, Victorem scilicet Romanæ urbis eo tempore episcopum, et Polycratem, qui tunc in episcopis Asiæ primatum gerere videbatur: quæ Irenæo tunc Galliæ partis præsule rectissime pacata est, utrisque partibus in sua regula persecerantibus, nec a cæpto antiquitatis more declinantibus.* Quocirca Firmilianus epist. 75. edit. Pamel. ad Cyprianum scribit: *Scire quis etiam inde potest, quod circa celebrandos dies paschæ et circa multa alia divinæ rei sacramenta videat esse apud illos (Romanos) aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter, quæ Jerosolymis observantur. Secundum quod in ceteris quoque provinciis multa pro locorum et nominum diversitate variantur: nec tamen propter hoc ab ecclesiæ catholicæ pace atque unitate aliquando discessum est.* Celeritas quippe qua, ut credere est, pax ad modicum interturbata, in integrum restituta est, unitatis ruptæ oblivionem ita peperit, ut ab ea aliquando discessum esse Cypriani ætate ne recoleretur quidem. Hic tacere nobis non licet. Epiphaniï atque Sozomeni ex simili nominum confusione dissimilia errata. Epiphanius nempe, ubi ait, (Epiph. hæ. 70. n. 9.) *Polycarpi ac Victoris temporibus Orientales ab Occidentibus ita divulsos esse, ut pacificas a se invicem litteras nullas acciperent,* Polycratis loco Polycarpi nomen substituisse convincitur. Sozomenum vero, (Sozom. lib. vii. c. 19.) quæ de Aniceto dicenda erant, de Victore dixisse planum est, cum scripsit, *Victori et Polycarpo communi consilio placuisse, ut singuli festum prout consueverant celebrantes, a mutua inter se communione nequaquam discederent.* COUSTANT. Hæc ille, neque ab sententia ejus de rebus gestis Victoris discrepat Tillemontius in *Mem. Eccl.* Not. v. in S. Victor. Conferas porro quæ super his argumentis supra annotata sunt. Tantum hic addam, Socratem lib. v. *Hist. Eccl.* cap. 22. dum optime h. e. docte atque candide, de hoc paschali aliisque ecclesiæ ritibus exponit, ostendisse, neutras partes ad traditionem confirmandam scriptum aliquod testimonium afferre potuisse, quod de testimonio litteris mandato ævo apostolico intelligendum esse videtur; paschale autem festum singulis locis usu quodam ac consuetudine varie celebratum fuisse. Ut, si liceat judicium meum his interponere, dicerem, rem ita quodammodo com-

paratam videri. Cum ex testimoniis Polycarpi atque Polycratis constet, ipsum Joannem aliosque præterea apostolos decimo quarto die lunæ pascham celebrasse, id quoque observatum esse fere ubique terrarum existimem ex imitatione eorundem apostolorum, qui ipsi non tantum in annuo festo, celebrando, sed et in tempore paschæ Judæos secuti fuerant. Eundem autem morem, perinde ac sabbati cultum, aliosque ritus Judaicos, non apud Romanam tantum, verum etiam alias ecclesias complures, paulatim in desuetudinem abiisse; apud nonnullas cito, apud alias serius; dum mos diversus cum honore diei Dominicæ atque resurrectionis Domini, cumque odio Judæorum, conjunctus postea ita invaluit, ut in nonnullis saltem ecclesiis consuetudinis vetustioris observatores, præ ceteris jam pauci facti, Ἰουδαῖον viderentur. At tamen Eusebius initio Notarum in CONCIL. CÆSAR. allatus pag. 4. tum vero ipsi Palæstini episcopi, contrarium Asiæ tempus defendunt, περὶ τῆς κατελθούσης εἰς αὐτοὺς ἐκ διαδοχῆς τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ πάσχα παραδόσεως πλείστα διεληφότες. Vid. supra pag. 5. Sed velim in memoriam revoces, quanta rerum fieret mutatio in ecclesia ipsa Hierosolymitana, post victos Judæos ab Hadriano Imp. per totam Judæam et alias regiones rebellantes. Tunc τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας ἐξ ἙΘΝΩΝ συγκροτηθείσης, verbis utor ejusdem Eusebii lib. iv. *Hist. cap. 6.* πρῶτος μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς ἐπισκόπους τὴν τῶν ἐκεῖσε λειτουργίαν ἐγχειρίζεται Μάρκος. Immo vero vel nomen Hierosolymæ nova urbe Ælia ex memoria vicinarum gentium cito deletum est; id quod ex dubitatione Romani præsidis, cum pristinum Hierosolymæ nomen ex martyre quodam audivisset, satis constat. Vid. Euseb. *De Martyr. Palæstinis* cap. xi. Atqui apostolicam originem, qualem gloriabantur præsules Palæstini, consuetudini illi expectandi diem Dominicum vindicat Imp. Constantinus in *Epistola* apud Socratem *Hist. Eccl. l. 9.* cons. et Sozomen. *H. E. vii.* capp. 17. et 19. Qui enim mos in ecclesiis singulis, seu ab apostolo seu secus fundatis, semper obtinuisse videbatur, is, præscribente regula, habitus est apostolicus.

P. 41. l. 27. Ἐν ᾧ ἂν τις δύναιτο &c.] Eadem Irenæi sententia citata quoque legitur in Claromontano Parallel. Damasceni Codice lit. E. tit. 44. edita ab Halloixio in Vita

Irenæi pag. 499. nec non in alia Collectione Sententiarum ex Patribus Cod. 143. Barocc. fol. 17. pag. 1. et Cod. 238. in Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi. Sed in solo Maximo adscriptus est locus, nempe ἐκ τῆς πρὸς Βίκτωρα ἐπιστολῆς, *ex Epistola ad Victorem*. GRABIUS ad *Irenæum* pag. 466. Apud Damascenum, seu rectius, Joannem Monachum, sic variatur ῥῆσις: 'Εν ᾧ ἂν τις δύναται εὖ ποιεῖν τῷ πλησίον, ἢν μὴ ποιῇ, ἄλλότριος &c. p. 480. ed. Lequien. *Op. S. Joan. Damasceni*. In iis autem, quæ præfatus est Eusebius in hoc fragmentum Epistolæ ad Victorem, positum est istud, 'Αντιπαρακελεύονται (episcopi Βίκτωρι,) τὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἐνώσεως καὶ ἀγάπης φρονεῖν.

Quin et Irenæum ἐν τῷ περὶ τοῦ πάσχα λόγῳ adduxit Auctor *Quæstionum et Respons. ad Orthodoxos* inter *Opera Justin*, Quæst. 145. ex qua quidem Irenæana ῥῆσις constat consuetum esse ab Apostolicis usque temporibus, ut non flecteretur genu in orationibus, neque die Dominico, neque pentecoste. Quum vero haud liqueat, desumptum illud esse ex hac Irenæi ad Victorem epistola, quæ nomine fratrum Galliæ conscripta est, cum ad alios, ut refert supra Eusebius, de festo paschæ Irenæus scripserit, arripiendum istud tanquam synodicum aliquid, et propterea ad rem meam pertinens, non putavi.

MAXIMUS.

MAXIMUS.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus*,
cap. xlvii. p. 122.

MAXIMUS sub iisdem principibus (Commodo Severoque) *famosam quæstionem insigni volumine ventia-
vit, unde malum, et quod materia a Deo facta sit.

* Πλείστα μὲν οὖν παρὰ πολλοῖς εἰσέτι νῦν τῶν τότε σώζεται παλαιῶν καὶ
ἐκχριστιανικῶν ἀνδρῶν, ἐναρέτου σπουδῆς ὑπομνήματα· ὧν γε μὴν αὐτοὶ
λέγωμεν, εἴη ἂν τὰ Ἑρακλείτου εἰς τὸν ἀπόστολον, καὶ τὰ Μαξίμου περὶ
τοῦ πολυθρῦλλήτου παρὰ τοῖς αἰρεσιώταις ζητήματος, τοῦ πόθεν ἡ κακία, καὶ
περὶ τοῦ γεννητῆν ὑπάρχειν τὴν ὕλην. Euseb. H. E. v. 27. et Niceph.
iv. 35. Per αἰρεσιώτας Valentinianos intellige et Marcionitas.
FABRICIUS.

GUL. CAVIUS, *Hist. Lit.* tom. I. pag. 95.

MAXIMUS, οὐκ ἄσημος ἀνὴρ τῆς Χριστοῦ διατριβῆς.
Vir inter Christianos insignis (Euseb. Præp. Evang.
lib. vii. c. 22. p. 357.) claruit an. 196. Scripsit vo-
lumen de vulgatissima illa apud philosophos *Quæstione*,
Unde sit Malum, sive περὶ τῆς ὕλης, vel, *de eo quod*
Materia sit facta, et *malorum non sit causa*. Ex eo

amplissimum fragmentum exhibet Eusebius (ubi supra) quod in Origenis etiam dialogo contra Marcionistas totidem verbis habetur. Hinc nata viris eruditissimae dissidii seges. Vir cl. Wetstenius in Præfat. ad Origenis Dialog. id e Maximi libro *περὶ τῆς ὕλης* acceptum dialogo suo inseruisse Origenem contendit. E contra Doctiss. Huetius, Append. ad Origenian. lib. iii. §. 9. p. 276. censet, Maximum nostrum, quem ad Constantini tempora detrudit, dialogum istum sub Origenis nomine composuisse, operique suo *περὶ τῆς ὕλης* intexuisse, et exinde fragmentum illud ab Eusebio depromptum esse. Cæterum infirmo plane tibicine fulciri mihi videtur sententia Huetiana, et vix verisimilitudinis umbram habere. Si Constantino imperante scripsisset Maximus, quomodo id Eusebium in conquirendis virorum ecclesiasticorum monumentis eo ipso tempore versatissimum effugere potuit? Quid? quod Eusebius Maximum diserte accenset eis, *τοῖς εἰσέτι νῦν*, de Commodi imperio loquitur, qui tunc temporis vixerunt, et plurima laudabilis diligentiae monumenta post se reliquerunt (Euseb. H. E. v. 27.). Et Hieronymus quidem (De Script. cap. 47.) Eusebium de Commodi Severique imperio recte interpretatur. Immo Basilius et Nazianzenus in Philocalia Origeniana cap. 24. in fine, Maximo disertissime ascribunt, etsi id totidem verbis in Origenis dialogo contra Marcionitas se reperisse fateantur. Ut nulla non ratione concludi possit, autorem dialogi, sive Origenes sit, seu quis alius, fragmentum illud ex Maximi libro *περὶ τῆς ὕλης* desumpsisse.

MONITUM.

UT Excerptum Maximi nomine inscriptum vindicaretur auctori sæculi ecclesiæ secundi, non quarti, quod docuerat illustris Huetius, Cavo in superioribus optimo jure placuit. Hoc autem simul monuerim, non omnes, sed tantum paucas istius longæ *ρήσεως* in Eusebii *Præparatione Evangelica* positæ particulas, dispersorum atque disjectorum membrorum instar, in *Dialogo* Origeni falso adscripto conspici; multo autem plures portiones ejus, in S. Methodii, qui tertio scripsit sæculo, apparere opusculo *De Libero Arbitrio*, cujus fragmenta primus edidit Meursius, deinde Combefisius. Quæ quidem fragmenta, sed ab excerptore quodam breviata atque mutata, una cum aliis quibusdam *ρήσεσι* ejusdem operis Methodiani, *Bibliothecæ* suæ Photius interseuerat. Sed et alia multa præter Eusebianum Maximi excerptum insunt communia *Dialogo* jam commemorato cum Methodio; quæ etiamsi *Dialogi* auctor ex Methodio desumpsisse censeatur, tamen vix dubito, quin partim ad eundem Maximum, tanquam primum illorum auctorem, pertinerent. Cum vero Maximi nomen ex more apud veteres solito supprimatur, neque alius quis-

quam præter Eusebium, dum excribit, eum nominaverit, ista frustula haudquaquam tam fidenter Maximo adscribi potuerint, quam nostra hæc ab Eusebio prolata. Ad Huetii sententiam quod attinet, vix ea se sustinebit; viro doctissimo scilicet statuente, quia Maximi fragmentum, ut ait is quidem, in *Dialogo De Materia* compareat, cujus tamen fragmenti pars tantum, ut dixi, ibidem extat, ideo retulisse in litteras *Dialogum* illum sæculo quarto Maximum, atque operi suo *περὶ ἑλγῆς* intexuisse; at vero constat S. Methodium ante Constantini M. ætatem, quo regnante *Dialogum* verbis in eo quibusdam nixus scriptum esse ait Huetius, hocce fragmentum utendum accepisse, quod Maximi esse ipse vir præstantissimus recte statuit.

Quid autem est, quod Gilbertus Genebrardus Latinus Origenis *Philocaliæ* interpretes hoc Maximi excerptum, quod SS. Basilius et Gregorius Naz. si modo ab illis scholium a Cavo memoratum sit adjectum, ex *Præparatione Eusebii* in *Philocaliam* suam se desumpsisse testantur, hoc titulo signaverit, *E Tractatû Origenis in primum caput Geneseos?* Pauca illa quæ jam extant Origenis in Genesin, reliquiæ sunt, ut cl. Galeus in notula quadam ab Wetstenio ad Dialogi modo dicti finem collocata monuit, pleniorum Commentariorum super eodem argumento. Eusebius autem in *Præparatione* sua *Evangelica* paululum antequam Maximiana attulit, alia quædam de ipsa hac quæstione, quod materia ortu non careat, ex Origenis his Commentariis adduxit. Potuerunt igitur hæc Maximi, vel pars saltem eorum, in Origenis his Commentariis olim extitisse. At vero præter morem erat Origenis, ut in commentariis suis longas aliorum *ρήσεις* proferret, vel ut tacito nomine faceret aliena sua; et forsitan idonea causa fuit sanctis illis *Philocaliæ* editoribus, ut libello suo electorum Origenis ista Maximi insererent de materiæ ortu agentia,

cum eorum partem in *Dialogo* Origeni adscripto invenissent. Sumpta vero esse a Basilio et Gregorio ex *Eusebiana* potius *Præparatione* Maximi ista, ut omnes, ni fallor, *Philocaliæ* codices testantur, id ex eo contigit, quod pleniora et perfectiora quam alii eadem servaverat Eusebius. Scholium *Philocaliæ* adjectum hic afferam. Ταῦτα ἀπὸ τοῦ ζ' λόγου τῆς Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς παρεκβέβληται. Μαξίμου δὲ εἰσιν, ὥς φησιν ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος, οὐκ ἀσήμου ἐν τοῖς Χριστιανοῖς συγγραφέως (elogium est ab Eusebio τῇ ῥήσει præmissum). αὐτολεξεῖ δ' εὔρηται ταῦτα κείμενα, καὶ ἐν τῷ Ὁριγένους πρὸς Μαρκωνιστὰς καὶ ἄλλους αἵρετικούς διαλόγῳ, Εὐτροπίου δικάζοντος, Μεγεθίου δὲ ἀντιλέγοντος.

Sed vero Methodius, quocum fere consentit in lectionis varietate *Dialogi* contextus, plenius interdum atque correctius quam, vel *Eusebii*, vel *Philocaliæ*, hodierni codices, partes Excerpti præstitit, ut vel eo nomine deslendum sit, haud extare integrum Methodii *De Libero Arbitrio* opus, sed supplendam esse ex abbreviatore Photiano partem ejus posteram. Hujus tamen excerptoris ope orationem Maximi in locis quibusdam insigniter augere mihi licuit. Sin alicui in mentem venerit suspicio propter illum a Genebrardo præfixum fragmento titulum, tribui posse idem Origeni tanquam primo ejus auctori, potius quam Maximo, is non tantum sibi objicere debet Eusebii auctoritatem in rebus gestis et scriptis Origenis versatissimi, qui illud Maximo attribuit, verum hoc quoque, quod omnibus notissimum est, tam infensum fuisse Methodium Origeni, ut vix credibile sit, illum, cantus ejus, quod aiunt, suis carminibus immiscuisse. Ejusdem quoque Eusebii auctoritas, tam in *Historia Ecclesiastica*, quam in ipsa hac *Præparatione Evangelica*, Maximo opus de *Materia* tribuentis, satis, ni fallor, valebit contra alios, si qui fuerint, Methodio hæc vindicantes. Vel denique, si quis

contra putaverit, fragmenta operis *περὶ αὐτεξουσίου*, sive *De Arbitrio Libero*, sub Methodii nomine a Meursio et Combefisio edita, simul cum Excerptis ejus a Photio inventis (cui quidem critico aliorum quoque Methodii operum compendia obtigerunt) *ψευδεπίγραφα* esse, atque ad Maximianum omnia pertinere opus; obstat huic opinioni non tantum Hieronymus in Catalogo libellum *de libero arbitrio* Methodio adscribens, sed etiam nitidus ejus compositusque sermo ab eodem Hieronymo commemoratus, qui cum inest ceteris Methodii opusculis, tum maxime in limine fragmentorum *περὶ αὐτεξουσίου* conspicuus est.

Sed hæc hactenus. Hujus Excerpti contextus quatuor de fontibus præcipue ortus est, Eusebii *Præparatione Evangelica*, *Philocalia* Origenis, Methodiique *Reliquiis*, et *Dialogo* Origeni adscripto *Contra Marcionitas*; quorum librorum tantum duo priores, *Eusebii Præparatio* et *Philocalia*, totam seriem sermonis præstant. Ad Eusebium quod attinet, præter Stephanianam editionem anno 1544 typis impressam, atque Vigerianam illam anni 1628, unum adhibui codicem scriptum, qui in bibliotheca Collegii S. Joan. Baptistæ servatur, melioris notæ librum, sed vero haud valde antiquum. *Philocaliæ* autem, in quam ex Eusebio *ῥῆσις* desumpta est, tres MSS. in auxilium vocare licuit, quorum primi copiam mihi fecerunt custos et socii Collegii Novi, quod quidem exemplar pulcherrimum Poli Cardinalis olim fuit; alterum autem bibliotheca tenet splendidi Collegii SS. Trinitatis Cantabrigiæ, cujus lectiones discrepantes a *Philocalia* Tarini, qui primus Græca edidit anno 1619, mihi inde humanissime transmissæ sunt, rem procurante viro ornatissimo Thoma Jones, S. T. B. ejusdem, dum viveret, collegii socio. Codex olim clarissimi Galei fuit; et testatur Cavius quidem *Hist. Lit.* vol. I. Tit. *Origenes, Philocaliam* Græce MS. ha-

buisse Galeum emendatam ex variis scriptis codicibus, novaque versione donatam; hic vero an liber idem sit atque ille in usus meos collatus, quærant alii. Certe obstat quod de lectionibus ex aliis MSSis petitis a Cavo dicitur, cum lectionis varietas in ora hujus libri adposita (sed de Maximi tantum fragmento loquor) editionibus Eusebii ac *Philocaliæ* debeatur. Tertium *Philocaliæ* exemplar in bibliotheca extat Bodleiana, numero 3036 signatum, hujusmodi tamen indice adjecto, *Collectanea ex Variis Origenis Operibus*. Chartaceum est, et recentiori ævo scriptum.

Quanquam vero aliud præterea *Philocaliæ* exemplar in eadem bibliotheca conservatur, omissa tamen in illo sunt capita sex ultima, in quorum quidem tertio, sive capite vicesimo quarto, fragmentum hoc Maximi poni solet. Transcripsit exemplar istud Georgius Contius natione Græcus, anno 1627, ex codice apud montem Athonem servato, quem vocat autographum Contius in epistola præmissa ad Thomam Roe equitem auratum, regis nostri ad Turcam legatum. Cui viro de autographo quidem vix credo, quippe cum omittantur omnia hæc capita refragantibus ceteris *Philocaliæ* codicibus; eaque olim omissio orta inde fuisse videatur, quod titulus sectionis secundæ capitis vicesimi primi idem sit, atque ille, qui vicesimo septimo, seu capiti vulgo ultimo, præfixus est. Sin vero Contius ipse hæc capita omiserit, eo magis *παρόραμα* nobis deflendum foret, quod ita jacturam auxilii ex antiquissimo codice, immo autographo, (nisi quod indices hujusmodi ex alio codice in alium transcribi solent) fecerimus. Est quoque alius quidam codex in Museo Saviliano servatus, qui in Bodleiano Catalogo numero 6558 notatur; is vero tria tantum capita continet *Philocaliæ* Origenis, capp. 21, 25, 27. Sed de his duobus codicibus satis

superque. Quod ad *Methodiana Fragmenta* attinet, Combefisiana editione anno 1644, typis impressa, una cum Photii opere, *Bibliotheca* dicta, usus sum. *Dialogum* autem, qui Origenis vocatur, *contra Marcionitas*, Græce primus edidit Basileæ Jo. Rodolph. Wetstenius anno 1674. Hujus opusculi extat in bibliotheca Bodleiana exemplar MS. quocum edita, sed parvo cum fructu, contuli. Neque majorem mihi præbuit opem Delaruaëana *Dialogi* apud Origenem editio, quæ quidem ad verbum ex Wetsteniana illa desumpta nullam variantem lectionem præter unam nihili habendam ex codicibus scriptis suppeditat.

Archetypus vero nostri textus est Eusebii *Præparatio Evangelica*, sed ex Origenis *Philocalia* cæterisque, quos adhibui, operibus a me mutata atque interdum aucta. Ita cum variationes *Philocalia* habeat a textu Eusebiano ad ducentas, Maximum fere quadragies inde emendare potui. Porro sæpius solito ex *Methodio Dialogo*que orationem totis sententiis amplificare mihi licuit, quod quidem non ad ostentationem profero, sed ut demonstretur, quanto correctiores quandoque fieri possint auctores plurium ope librorum, maxime eorum, qui remotiori inter se cognatione jungantur. Quæ vero loca hujus longæ *ρήσεως* fuerint ex libris a me mutata, omnia ea signavi, reliqua fere varietate neglecta. Ad versionem Latinam quod attinet, Vigeri illam adjunxi, iis tantum locis vel auctam vel mutatam, quos quidem ad Græca quasi postliminio redeuntia refingere oporteret. De his tantum.

Ceterum ex antiquorum scriptis colligere licet, etiam sæculo ecclesiæ secundo necessarium fuisse, ut Christiani in hujusmodi quæstionibus de materiæ origine diligenter versarentur, quippe cum hæretici ethnicos philosophos secuti innatam materiam esse, et, ut ita

loquar, *infectam* statuerent, Deum qualitatibus tantum opificem esse asserentes. Quod quidem ostendit Irenæi fragmentum illud fine operum ejus positum, *περὶ τοῦ μὴ εἶναι ἀγέννητον τὴν ὕλην*, sive, *περὶ τοῦ μὴ εἶναι τὸν Θεὸν ποιητὴν κακῶν*, tum vero Tertulliani multi ac varii tractatus.

Monendus vero est lector, hoc Maximi fragmentum a cl. Gallandio in tomo ii. *Bibliothecæ* suæ SS. *Patrum* nuper collocatum fuisse, sed ex Eusebii *Præparatione* ad verbum repetitum. Idem autem Gallandius in Prolegomenis p. xvii. haud spernenda conjectura statuit, tum nominis, tum claritudinis, tum etiam temporis, ratione ductus, auctorem istum Maximum Hierosolymæ episcopum fuisse, qui ab Eusebio in *Chronico* ad annum Commodi Imp. sextum, Christi 185. collocatur. Idem censuerat ante Fabricius, ut constat ex *Delectu Argumentorum* &c. *Pro Veritate Rel. Christ.* p. 162. sed nulla, ut ait Gallandius, reddita sententiæ ratione. Eusebius quidem nostri Maximi munus ecclesiasticum nusquam vel in *Historia* sua vel in *Præparatione* commemorat, is vero magnum quoque Dionysium Alexandrinum paulo ante in eodem opere *Præparationis* adductum omnia patriæ et officii mentione, ut notat ibidem Vigerus, satis frigide nominavit. Res tamen incerta est, quam statuere vult Gallandius.

MAXIMI,

QUI SUB FINEM SÆCULI SECUNDI FLORUIT,

FRAGMENTUM.

Ab Eusebio libro vii. *Præparat. Evang.* cap. ult. allatum.

5 *Ex libro de Materia, qui in dialogi modum compositus est.*

“ΟΤΙ μὲν ἀδύνατον ὑπάρχειν ἀγέννητα δύο ἅμα, οὐδὲ
σὲ ἀγνοεῖν νομίζω, εἰ καὶ τὰ μάλιστα δοκεῖς προλαβὼν
τοῦτο προστεθεικέναι τῷ λόγῳ· ὥς πάντως ἐξ ἀνάγκης
τὸ ἕτερον δεῖ λέγειν, ἥ ὅτι κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ Θεός,
10 ἡ αὖ πάλιν, ὅτι ἀμέριστος αὐτῆς τυγχάνει. εἰ μὲν οὖν
ἠνώσθαί τις αὐτὰ εἰπεῖν ἐθέλοι, ἐν τὸ ἀγέννητον λέξει·
ἐκάτερον γὰρ τούτων, μέρος ἔσται τοῦ πλησίον. ἀλλή-
λων δὲ μέρη τυγχάνοντα, οὐκ ἔσται ἀγέννητα δύο, ἀλλ’

Fr. Vigeri Interpretatio,

15

Ad hanc Fragmenti recensione correctæ.

Equidem duo simul quæ ortu
careant esse non posse, quin
mecum intelligas, non dubito:
licet hoc ponere insuper atque
20 addere videaris: quoniam e
duobus necessarium alterutrum
est, ut vel segregatus a materia
Deus, vel cum eadem omnino
conjunctus esse dicatur. Qui
25 ergo ea conjuncta esse volet di-

cere, is unum duntaxat aliquid
statuet, quod ortu careat; tunc
enim alterius alterum pars uti-
que foret; quæ vero mutuam
inter sese partis rationem ha-
bent, eadem, quæ ortu careant,
duo simul esse non possunt, sed
unum ex diversis consistens.
Neque enim hominem diversis
constantem membris dividimus

ἐν ἐκ διαφόρων συνεστός. οὐδὲ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἔχοντα
 διάφορα μέλη κατακερματίζομεν εἰς πολλὰ γεννητά.
 ἀλλ', εἰ ὡς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ἔν τι γεννητὸν, τὸν ἄν-
 θρωπον, πολυμερὲς πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι φαμέν·
 οὕτως ἀνάγκη εἰ μὴ κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ Θεός, ἐν τῷ
 ἀγέννητον εἶναι λέγειν. εἰ δὲ κεχωρίσθαι φήσκει τις,
 ἀνάγκη εἶναι τι τὸ ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων, ὅπερ καὶ τὸν
 χωρισμὸν αὐτῶν δείκνυσιν. ἀδύνατον γὰρ ἐν διαστάσει
 ἐξετάζεσθαι τι ἀπὸ τινος, οὐκ ὄντος ἐτέρου καθ' ὃ ἡ
 διάστασις ἐκατέρου γίνεται. ὅπερ οὐ μέχρι τούτου ἴστα-
 10 ται καὶ μόνου, ἀλλὰ καὶ πλείστων ὄσων. ὃν γὰρ ἐπὶ
 τῶν δύο ἀγεννήτων εἵπομεν λόγον, τοῦτον ἐξ ἀνάγκης
 ὁμοίως προχωρεῖν (for. addend. δεῖ), εἰ τὰ ἀγέννητα δοθείη
 τρία. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἐροίμην ἂν, εἰ κεχώρισται
 ἀλλήλων, ἢ αὖ πάλιν ἕκαστον ἦνῳται τῷ πλησίον· εἰ
 15 μὲν γὰρ ἠνώσθαι τις εἰπεῖν ἐθέλοι, τὸν αὐτὸν ἀκούσει
 τῷ πρώτῳ λόγον· εἰ δ' αὖ πάλιν κεχώρισθαι, οὐ φεύ-
 ξεται τὴν ἐξ ἀνάγκης τοῦ χωρίζοντος ὑπόστασιν.

in diversa genita ; verum si, ut
 ipsa ratio postulat, rem unam
 quidem genitam, variis tamen
 ex partibus constitutam, homi-
 nem a Deo procreatum esse
 dicimus ; sic necesse plane est,
 si Deum a materia sejunctum
 esse negas, unum duntaxat ali-
 quid, quod genitum non sit,
 agnoscere. Sin ab eadem se-
 cretum esse voles, medium ne-
 cessario quiddam inter utrumque
 statuendum erit, quo utriusque
 discidium ostendatur. Nec enim
 unius ab altero divortium con-
 stitui, dignoscive potest, nisi
 tertium aliquid suberit, ex quo

divortium illud æstimetur. At-
 que hæc ratio, non tantum vel 20
 in hoc, vel in uno quopiam, sed
 etiam in pluribus locum habet.
 Quod enim de duobus ortu ca-
 rentibus dictum est, id similiter
 valere necesse erit, si tria po- 25
 nentur ortu carentia. Nam de
 illis eodem modo quæram, utrum
 disjuncta illa sint, an singula
 inter sese conjuncta. Si con-
 juncta quis esse volet defendere, 30
 idem ego contra, quod paulo
 ante argumentum opponam. Sin
 distincta fatebitur, nunquam il-
 lius quarti necessitatem effugiet,
 quod hoc discidii genus efficiat. 35

β'. *Αν δ' ἄρα τις καὶ τρίτον εἶναι λέξει λόγον, ὥς
 ἁρμόζοντα περὶ τῶν ἀγεννήτων λέγεσθαι, τουτέστι τὸ
 μήτε κεχωρίσθαι τῆς ὕλης τὸν Θεὸν, μήτ' αὖ πάλιν ὥς
 ἐν μέρει ἠνωσθαι, εἶναι δὲ καθάπερ ἐν τόπῳ τῇ ὕλῃ τὸν
 5 Θεὸν, ἣ καὶ τὴν ὕλην ἐν τῷ Θεῷ, τὸ συνέχον ἀκουέτω,
 ὅτι ἐὰν τόπον τοῦ Θεοῦ τὴν ὕλην εἴπωμεν, ἐξ ἀνάγκης
 αὐτὸν καὶ χωρητὸν λέγειν δεῖ, καὶ πρὸς τῆς ὕλης περι-
 γραφόμενον. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμοίως αὐτὸν τῇ ὕλῃ ἀτάκτως
 φέρεσθαι, μὴ ἴστασθαί τε μηδὲ μένειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ
 10 ἀνάγκη, τοῦ, ἐν ᾧ ἐστίν, ἄλλοτ' ἄλλως φερομένου. πρὸς
 δὲ τούτοις, καὶ ἐν χείροσι γεγονέναι τὸν Θεὸν εἰπεῖν
 ἀνάγκη. εἰ γὰρ ἦν ποτε ἄκοσμος ἡ ὕλη, ἐκόσμησε δὲ
 αὐτὴν εἰς τὸ κρεῖττον τρέψαι προαιρούμενος, ἦν ποτε ὅτε
 καὶ ἐν ἀκοσμήτοις ἦν ὁ Θεός. Δικαίως δ' αὖ καὶ τοῦτον
 15 ἐροίμην τὸν λόγον, πότερον ἐπλήρου τὴν ὕλην ὁ Θεός, ἢ
 ἐν μέρει τινὶ τῆς ὕλης ἦν. εἰ μὲν γὰρ ἐν μέρει τινὶ τῆς

2. Quod si tertium quiddam
 existimet, de illis ortu carenti-
 bus commodè satis responderi
 20 posse, Deum videlicet nec pe-
 nitus a materia secretum, nec
 tamen partis in morem, cum
 eadem esse conjunctum; sed
 vel materia Deum, vel mate-
 25 riam ipsam Deo, sic tanquam
 loco proprio contineri: ex hac
 opinione consequens illud om-
 nino fuerit, ut si Dei locum ma-
 teriam esse dicamus, eundem
 30 necessario et capi ab aliquo, et
 materia ipsa circumscribi posse
 fateamur. Quin etiam illum ne-
 cesse erit, perinde ut materiam,
 perturbate ferri, nec eundem
 35 in se ipso manere semper im-

motumque consistere, cum illud,
 in quo erit, huc illucque per-
 petuo rapiatur. Ad hæc, locum
 in deterioribus Deum ipsum ha-
 buisse concedendum erit. Nam
 si rudis olim et incondita ma-
 teria fuit, eamque Deus in ele-
 gantiorē et ornatiorē speciem
 conformare statuit, fuit pro-
 40 fecto, cum Deus etiam in rudi
 et incondita mole versaretur.
 Præterea hunc etiam in modum
 urgere liceat, utrum Deus ma-
 teriam impletet universam, an
 in aliqua duntaxat ejus parte
 collocatus esset. Nam si in
 parte solum fuisse volent, mirum
 quam angustiorē illi nobis
 materia Deum faciunt, cum pars

ὑλης εἰπεῖν τις ἐθέλοι τὸν Θεὸν, πλείστον ὅσον μικρό-
 τερον αὐτὸν τῆς ὑλης λέγει· εἴ γε δὴ μέρος αὐτῆς, ὅλον
 ἐχώρησεν αὐτόν. εἰ δ' ἐν πάσῃ εἶναι λέγοι, καὶ δι' ὅλης
 κεχωρηκέναι τῆς ὑλης, πῶς ταύτην ἐδημιούργει φραστέον.
 ἀνάγκη γὰρ ἢ συστολήν τινα τοῦ Θεοῦ λέγειν, ἥς γενο- 5
 μένης ἐδημιούργει ἐκεῖνο, ἀφ' οὗ ὑπεχώρησεν, ἢ καὶ
 ἑαυτὸν τῇ ὑλῇ συνδημιουργεῖν, οὐκ ἔχοντα ὑποχωρήσεως
 τόπον. Εἰ δὲ τὴν ὑλὴν ἐν τῷ Θεῷ εἶναί τις λέξει,
 ὁμοίως ἐξετάζειν δεῖ, πότερον ὡς διυσταμένου αὐτοῦ ἀφ'
 ἑαυτοῦ, καὶ ὥσπερ ἐν ἀέρι ζώων ὑπάρχει γένη, διαιρου- 10
 μένου καὶ μεριζομένου αὐτοῦ εἰς ὑποδοχὴν τῶν γινομένων
 ἐν αὐτῷ, ἢ ὡς ἐν τόπῳ, τουτέστιν ὥσπερ ἐν γῇ ὕδωρ. εἰ
 μὲν γὰρ εἵπομεν ὡς ἐν ἀέρι, μεριστὸν ἀνάγκη τὸν Θεὸν
 εἰπεῖν. εἰ δ' ὥσπερ ἐν γῇ τὸ ὕδωρ, ἣν δὲ ἄτακτος ἡ ὑλὴ
 καὶ ἀκόσμητος, πρὸς δὴ τούτοις ἔχουσα καὶ κακὰ, τὸν 15
 Θεὸν λέγειν ἀνάγκη τόπον εἶναι τῶν ἀκοσμήτων καὶ

ejus aliqua Deum integrum con-
 tineret. Sin totam ab eo occu-
 patam esse dicent, et per to-
 tam eum pervadere materiam,
 dicant ipsi quoque, quemad-
 modum eam elaborare Deus ac
 perpolire potuerit. Siquidem
 aut sese Deum collegisse ne-
 cesse erit, itaque partem eam
 conformasse, ex qua secesserat,
 aut quod loci in quem sece-
 deret nihil omnino superesset,
 cum materia se ipsum una con-
 formasse. Jam vero, si mate-
 riam in Deo esse respondeant,
 quærendum similiter fuerit,
 utrum sic in eo statuatur, ut a
 se ipso quasi disjunctus ille
 distractusque sit, quomodo sic

in aere tot animantium genera
 versantur, ut idem ad ea ca-
 pienda quæ in ipso fiunt, ali-
 quam partium suarum divisio- 20
 nem patiatur, an potius, tan-
 quam in loco, hoc est, ut aqua
 in terra collocatur. Si quem-
 admodum in aere, Deum jam
 habemus, qui in partes distrahi 25
 secarique possit. Sin ut aqua
 in terra est, materia vero per-
 turbata atque indigesta erat,
 adeoque mala gremio suo con-
 tinebat, superest omnino, ut 30
 ipsum quoque Deum, et rerum
 imperfectarum et malorum se-
 dem ac locum esse dicamus.
 Quod mihi quidem cum minus
 religiose dici, tum abs te peri- 35

τῶν κακῶν. ὅπερ οὐκ εὐφημον εἶναί μοι δοκεῖ, ἐπισφαλές δὲ μᾶλλον. ὕλην γὰρ συνεῖναι θέλεις, ἵνα μὴ τῶν κακῶν ποιητὴν εἴπῃς τὸν Θεόν· καὶ τοῦτο φεύγειν προαιρούμενος, δοχεῖον αὐτὸν τῶν κακῶν εἶναι λέγεις.

5 γ'. Εἰ μὲν οὖν τὴν ὕλην, ἐκ τῶν ὑποστάντων γενη-
τῶν ὑπονοῶν, ἀγέννητον ὑπάρχειν ἔλεγες, πολὺν ἂν
περὶ αὐτῆς ἐποίησάμην λόγον, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι
ἀδύνατον ὑπάρχειν αὐτὴν ἀγέννητον. ἐπεὶ δὲ τὴν τῶν
κακῶν γενεσιν, αἰτίαν ἔφησθα εἶναι τῆς τοιαύτης ὑπό-
10 νοιας, διὰ τοῦτ' ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τούτων ἔρχεσθαι δοκῶ.
φανερὸν γὰρ γενομένου τοῦ λόγου, καθ' ὃν τρόπον ἐστὶ
τὰ κακὰ, καὶ ὅτι οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἀναίτιον τῶν κακῶν
εἰπεῖν τὸν Θεόν, ἐκ τοῦ ὕλην αὐτῷ ὑποτιθέναι, τὴν τοι-
αύτην ὑπόνοιαν ἀναιρεῖσθαι μοι δοκεῖ.

15 δ'. Φῆς τοίνυν ἄποιον ὕλην συνυπάρχειν τῷ Θεῷ, ἐξ
ἧς τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γενεσιν ἐδημιούργησεν; οὕτω
μοι δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἡ ὕλη, γέγονε
δὲ κόσμος πρὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἱ ποιότητες,

culosius responderi videretur.

20 Quippe materiam enim vis si-
mul existere, ne malorum auc-
torem Deum esse fatearis, idem
tamen, ut hoc ipsum effugias,
malorum eum receptaculum ag-
25 noscere cogeris.

3. Et sane si ex rerum geni-
tarum ortu atque natura in eam
te mentem adductum esse di-
ceres, ut ortu carere materiam
30 putares; ortu eam carere non
posse, pluribus equidem rationi-
bus ostenderem. Nunc quoniam
malorum procreationem hanc tibi
suspicionem movisse ais, singu-
35 larem propterea de illis dispu-

tationem instituendam putavi.
Num ubi semel intellectum erit,
quemadmodum existant mala, ac
simul qui Deo materiam sup-
ponat, ei quoque Deum malorum
auctorem habendum esse con-
stiterit, tum una suspicionem
istam funditus sublatam iri ex-
istimo.

4. Tu ergo materiam ab omni
qualitate vacuam, ex qua Deus
mundum hunc procreavit, cum
eo simul esse contendis. Ita
mihi quidem videtur. Ergo si
ab omni qualitate vacua materia
fuit, et procreatus a Deo mun-
dus est, et qualitates in mundo

τῶν ποιότητων ποιητῆς γέγονεν ὁ Θεός; οὕτως ἔχει. Ἐπεὶ δέ σου καὶ λέγοντος ἔμπροσθεν ἦκουον, ὥς ἀδύνατον ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι τι, πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀποκρίναι τὴν ἐμήν. δοκεῖ σοι τὰς τοῦ κόσμου ποιότητας μὴ ἐξ ὑποκειμένων ποιότητων γεγονέναι; δοκεῖ. Ἔτερον δέ τι παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς. οὕτως ἔχει. Εἰ μὲν οὖν μήτε ἐξ ὑποκειμένων ποιότητων τὰς ποιότητας ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς, μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν, τῷ μηδὲ οὐσίας αὐτὰς εἶναι, ἐκ μὴ ὄντων αὐτὰς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγονέναι εἰπεῖν ἀναγκαῖον. ὅθεν περιττῶς ἐδόκει μοι λέγειν, ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν, ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι τι πρὸς τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὧδε ἔχέτω. καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν θεωροῦμεν ἀνθρώπους ἐξ οὐκ ὄντων ποιούντάς τινα, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα δοκοῦσι ποιεῖν ἓν τι, οἷον ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων τὸ παράδειγμα λάβωμεν. Καὶ γὰρ οὗτοι ποιοῦσι πόλεις οὐκ ἐκ πόλεων, καὶ ναοὺς ὁμοίως οὐκ ἐκ ναῶν. εἰ δ', ὅτι τούτοις οὐσίαι ὑπόκεινται, οἷε ἐξ ὄντων αὐτοὺς

sunt, istarum profecto qualitatum auctor Deus est. Utique. Quoniam igitur ex te ipso paulo ante audiebam, ex nihilo fieri nihil omnino posse, hoc tu mihi respondeas velim. Existimas tamen, ni fallor, mundi qualitates haud subjectis ex qualitatibus factas esse. Ita. Et a naturis esse distinctas. Omnino. Si ergo qualitates a Deo, neque subjectis ex qualitatibus, neque etiam ex naturis productæ sint, quod naturæ non sint, eas ex nihilo certe quidem productas esse necesse est. Quare frustra, opinor, rem ita se habere di-

cebas, nihil ut omnino Deus ex nihilo efficere potuisse credere. tur. Quanquam hunc etiam in modum hac ipsa de re disputare licet. Ab hominibus interdum videmus, ex eo quod nusquam est, nonnulla fieri; ut in alio quopiam susceptum opus efficere maxime videantur. Nam ut in architectis exemplum statuamus, urbes illi quidem, non tamen ex urbibus, templa quoque non ex templis ædificant. Si enim quod substantiæ quædam iis subjectæ sint, illos idcirco ex iis quæ ante jam essent, ista moliri existimes, tuum te fallit argumentum. Nec

ταῦτα ποιεῖν, σφάλῃ τῷ λόγῳ. οὐδὲ γὰρ ἡ οὐσία
 ἐστίν, ἡ ποιούσα τὴν πόλιν, ἢ αὖ πάλιν τοὺς ναοὺς,
 ἀλλ' ἡ περὶ τὴν οὐσίαν τέχνη· ἡ δὲ τέχνη οὐκ ἐξ ὑπο-
 κειμένης τινὸς ἐν ταῖς οὐσίαις τέχνης γίνεται, ἀλλ' ἐξ
 5 οὐκ οὔσης ἐν αὐταῖς γίνεται. ἀπαντήσῃ δέ μοι δοκεῖς
 οὕτω τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ τεχνίτης ἐξ ἧς ἔχει τέχνης τὴν ἐν
 τῇ οὐσίᾳ τέχνην ποιεῖ. πρὸς δὲ τοῦτο λέγεσθαι τοῦτ' εὖ
 ἔχειν μοι δοκεῖ, ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τινος ὑποκει-
 μένης τέχνης προσγίνεται. Οὐ γὰρ ἔνεστιν αὐτὴν ἐφ'
 10 ἑαυτῆς οὔσαν δοῦναι τὴν τέχνην· τῶν γὰρ συμβεβηκότων
 ἐστίν, καὶ τῶν τότε τὸ εἶναι λαμβανόντων, ὅποταν ἐν
 οὐσίᾳ τινὶ γίνωνται. ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, καὶ χωρὶς τῆς
 ἀρχιτεκτονικῆς ἔσται· ἡ δ' οὐκ ἔσται, εἰ μὴ πρότερον
 ἄνθρωπος ᾖ. ὅθεν τὰς τέχνας ἐξ οὐκ ὄντων εἰς ἀνθρώ-
 15 πους πεφυκέναι γίνεσθαι, λέγειν ἀναγκαῖον. Εἰ τοίνυν
 τοῦτο οὕτως ἔχον ἐπ' ἀνθρώπων ἐδείξαμεν, πῶς οὐχὶ
 προσῆκε τὸν Θεὸν μὴ μόνον ποιότητος ἐξ οὐκ ὄντων
 φάναι δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ οὐσίας; τῷ γὰρ δυ-

20 enim ejusmodi substantia, vel
 urbem, vel templum efficit, sed
 ea tantum ars, quæ circa sub-
 stantiam versatur. Ars ista por-
 25 ro, non jam ex simili quodam
 artis genere, quod iis substantiis
 includatur, existit, sed ex nulla
 prorsus antegressa in illis arte
 perficitur. At enim occurrēs,
 30 Artificem ex ea demum qua præ-
 ditus arte est, artem in sub-
 stantia geminam efficere. Atqui
 ne in ipso quidem homine, ex
 antegressa quadam arte ars illa
 accedit. Nec enim fas est artem,
 35 quæ per se ipsa sit, ullam sta-
 tuere, cum accidentium, adeoque

rerum illarum ex genere sit, quæ
 tum primum alterius beneficio
 esse incipiunt, cum in substan-
 tia aliqua insunt. Etenim ut
 architectura nulla sit, homo ta-
 men erit: eadem, si non prius
 homo fuerit, esse nulla poterit.
 Ita concludendum necessario est,
 ejusmodi artium esse naturam,
 ut in hominibus ex eo quod nus-
 quam est oriantur. Quod si ve-
 rum in hominibus esse osten-
 dimus, quisquamne porro negare
 audeat, ex nihilo vel qualitates,
 vel ipsas quoque substantias a
 Deo fieri posse? Nam quæ
 ratio fieri omnino quicquam ex

νατὸν φανῆναι γίνεσθαι τι ἐξ οὐκ ὄντων, τὸ καὶ τὰς οὐσίας οὕτως ἔχειν δείκνυται.

έ. Ἐπεὶ δὲ πόθος ἐστὶ σοι περὶ τῆς τῶν κακῶν γενέσεως ζητεῖν, ἐπὶ τὸν τούτων ἐλεύσομαι λόγον. καὶ σου βραχεία πυθέσθαι βούλομαι. τὰ κακὰ πότερον οὐσῖαι σοι δοκοῦσιν εἶναι, ἢ ποιότητες οὐσιῶν; ποιότητας οὐσιῶν εὖ ἔχειν λέγειν μοι δοκεῖ. Ἡ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν καὶ ἀσχημάτιστος; οὕτω προλαβὼν ἐξεῖπον τῷ λόγῳ. Οὐκοῦν εἰ τὰ κακὰ ποιότητες ὑπάρχουσιν οὐσιῶν, ἢ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν, τῶν δὲ ποιότητων ποιητὴν ¹⁰ εἶπας τὸν Θεὸν εἶναι, ἔσται καὶ τῶν κακῶν δημιουργὸς ὁ Θεός. ὅτε τοίνυν οὐδ' οὕτως ἀναίτιον τῶν κακῶν εἶπεν δυνατόν τὸν Θεόν, ὕλην αὐτῷ προσάπτειν περιττὸν εἶναί μοι δοκεῖ. εἰ δέ τι πρὸς ταῦτα λέγειν ἔχεις, ἄρχου τοῦ λόγου. εἰ μὲν ἐκ φιλονεικίας ἡμῖν ἡ ζήτησις ¹⁵ ἐγίνετο, οὐκ ἂν δεύτερον περὶ τῶν κακῶν ἡξιῶν ὀρίζεσθαι. ἐπεὶ δὲ φιλίας ἔνεκα μᾶλλον, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ὠφελείας τὴν ἐξέτασιν ποιούμεθα τῶν λόγων,

nihilo posse demonstrat, eadem in substantiis quoque valere debet.

5. Sed quoniam de malorum procreatione aliquid audire gestis, in eam deinceps disputationem ingrediar. Ac primum pauca ex te sciscitari libet. Utrum ergo mala substantias, an substantiarum qualitates esse putas? Substantiarum qualitates, inquis. Materia ut qualitate, sic figura omni spoliata erat. Hoc jam ante positum declaravi. Igitur si et substantiarum qualitates mala sunt, et materia qualitate omni carebat, Deum porro

qualitatum auctorem esse confessus es, erit idem malorum ²⁰ etiam architectus. Itaque Deo materiam adjungere supervacaneum est, cum ne sic quidem malorum procreatione solutum et immunem Deum habere pos- ²⁵ sis. Tu, si quid habes, quod huic argumento respondeas, incipe vero, etenim si contentionis et pugnæ studio, hæc a nobis suscepta disputatio foret, ma- ³⁰ lorum rationem in quæstionem iterum vocari non paterer. Sed quoniam amicitia potius, et proximi utilitas in hujusmodi nos sermonem adduxit, age, hanc de ³⁵

ἄνωθεν περὶ τούτων ὀρίζεσθαι ἀξιῶ συγχωρεῖν. Τὴν
 μὲν προαίρεσιν τὴν ἐμὴν, ἐκ πολλοῦ σοι φανεράν εἶναι
 δοκῶ, καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπουδὴν, ὅτι οὐ πιθανῶς
 εἰπὼν ψεῦδος νικῆσαι θέλω, ἀλλὰ δειχθῆναι τὴν ἀλή-
 5 θειαν μετὰ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως. καὶ σε δὲ οὕτω δια-
 κεῖσθαι σαφῶς ἐπίσταμαι· ὅθεν οἷα τρόπῳ χρώμενος
 νομίζεις δύνασθαι τὸ ἀληθὲς εὑρεῖν, τούτῳ χρῆσαι μηδὲν
 δυσωπούμενος. οὐ γὰρ σεαυτὸν ὠφελήσεις μόνον, χρη-
 σάμενος τῷ κρείττονι, ἀλλὰ πάντως καὶ με περὶ ὧν
 10 ἀγνοῶ.

ζ'. Σαφῶς παραστήναί μοι δοκεῖς καὶ τὰ κακὰ οὐσίας
 ὑπάρχειν τινάς. οὐδὲ γὰρ ἐκτὸς οὐσιῶν αὐτὰ ὄντα
 βλέπω. Ἐπεὶ τοίνυν, ὦ οὗτος, καὶ τὰ κακὰ οὐσίας εἶναι
 λέγεις, ἀνάγκη τὸν τῆς οὐσίας ἐξετάζειν λόγον. δοκεῖ
 15 σοι τὴν οὐσίαν σωματικὴν τινα σύστασιν εἶναι; δοκεῖ.
 Ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς ὑπάρχει οὐ
 δεομένη τινός, οὐ γενομένου τὸ εἶναι λήψεται; οὕτως

20 integro quæstionem disceptare
 liceat. Equidem sensum tibi
 meum, quidve hac in disputa-
 tione sequar, notum abunde tibi
 et exploratum esse non dubito:
 25 hoc me nimirum agere, non ut
 verisimilibus argumentis falsum
 extorqueam, sed ut accurata dis-
 quisitione illustratum et confir-
 matum verum habeamus. Nec
 alio te animo esse prorsus in-
 telligo; qua te ergo ratione ve-
 30 rum assequi posse arbitraris, ea
 tibi libere atque ingenue uten-
 dum statue, nam dum eo, quod
 melius est, abuteris, rem utique
 non tibi modo, sed etiam mihi,
 35 quem ignorantia liberabis per-
 utilem feceris.

6. Substantias quasdam, opi-
 nor, mala esse voles, quod ea,
 præterquam in substantiis, nus-
 quam omnino videantur. Ergo,
 bone vir, cum substantias mala
 esse putes, sequitur profecto ut
 excutienda nobis substantiæ na-
 tura sit. An tu substantiam
 corporeæ molis coagmentationem
 aliquam esse arbitraris? Arbi-
 tror vero. Ista porro corporea
 moles num ita existit ipsa per se
 se, nullius ut opem omnino de-
 sideret, ac eo præsentē tum esse
 incipiat? Prorsus. Quid?
 Num tibi mala in actione qua-
 dam videntur esse posita? Vi-
 dentur sane. Actiones autem
 num esse tunc primum incipiunt,

ἔχει. Δοκεῖ δέ σοι τὰ κακὰ ἐνεργείας εἶναί τινος ; οὕτω μοι φαίνεται. Αἱ δὲ ἐνεργεῖαι τότε τὸ εἶναι λαμβάνουσιν, ὅπότ' ἂν ὁ ἐνεργῶν παρῇ ; οὕτως ἔχει. Οὐκ ὄντος δὲ τοῦ ἐνεργοῦντος, οὐδ' ὅπερ ἐνεργεῖ ἔσται ποτέ ; οὐκ ἔσται. Οὐκοῦν εἰ ἡ οὐσία σωματικὴ τίς ἐστι σύστασις, ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις οὐ δεῖται τινος, ἐν ᾗ γενομένη τὸ εἶναι λήψεται· τὰ δὲ κακὰ ἐνεργεῖαι ὑπάρχουσιν τινος, αἱ δὲ ἐνεργεῖαι δέονται τινος, ἐν ᾗ γενόμεναι τὸ εἶναι λαμβάνουσιν· οὐκ ἔσονται οὐσίαι τὰ κακά. εἰ δὲ οὐσίαι τὰ κακὰ, κακὸν δὲ ὁ φόνος, οὐσία ἔσται ὁ φόνος· ἀλλὰ μὴν ὁ φόνος, ἐνεργεῖα ὑπάρχει τινός· οὐκ ἔστιν ἄρα οὐσία ὁ φόνος. εἰ δὲ τὰ ἐνεργοῦντα οὐσίας εἶναι θέλεις, σύμφημι καγώ. οἷον ἄνθρωπος ὁ φονεὺς, καθ' ὃν μὲν λόγον ἄνθρωπός ἐστιν, ὑπάρχει οὐσία· ὁ δὲ, ὃν ποιεῖ, φόνος, οὐκ ἔστιν οὐσία, ἀλλ' ἔργον τὶ τῆς οὐσίας. λέγομεν δὲ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν κακόν, διὰ τὸ φονεῦν· ποτὲ δ' αὖ πάλιν ἀγαθόν διὰ τὸ ἐνεργεῖν ἀγαθόν. καὶ προσπλέκεται ταῦτα τὰ ὀνόματα τῇ οὐσίᾳ

cum is qui agit præsens adfuerit? Utique. Sin qui aget, nullus erit, ne id quidem quod ipse agat esse poterit? Non poteris. Ergo si et substantia corporeæ molis coagmentatio quædam est, nec ullius præsentiam requirit corporeæ molis coagmentatio, in quo sata existendi vim accipiat: contra vero mala alterius cujusdam actiones sunt, actiones istæ porro alicujus præsentiam postulant, in quo dum fiunt, tum existere primum incipiunt; restat profecto, ut substantiæ mala esse non possint. Sin autem substantiæ mala sint, et malum sit cædes, cædes erit substantia;

cædes tamen alicujus actio est, cædes igitur substantia esse non potest. Jam si quæ agendi vim habent, ea substantias esse vis; fateor id quidem: homo enim cædis alicujus auctor, quatenus homo est, substantia quædam est: quæ tamen cædes ab eo fit, ea non substantia, sed substantiæ quoddam opus est. Cæterum hominem aliquando malum ob cædem ab illo patratam; ali- quando bonum, propter bonum ab eodem effectum appellamus: quæ nomina, propter ea quæ substantiæ contigerint, ad ipsam adhærescunt illa quidem, substantia tamen ipsa non sunt. Nec

ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ, ἅτινα οὐκ ἔστιν αὐτή·
οὔτε γὰρ φόνος ἐστὶν ἢ οὐσία, οὔτ' αὖ πάλιν ἢ μοιχεία,
οὔτε τι τῶν ὁμοίων κακῶν· ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ τῆς γραμ-
ματικῆς ὁ γραμματικὸς λέγεται, καὶ ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς,
5 ὁ ῥήτωρ, καὶ ἀπὸ τῆς ἱατρικῆς, ὁ ἱατρὸς, τῆς οὐσίας
οὔτ' ἱατρικῆς οὔσης, οὔτε μὴν ῥητορικῆς, οὔτε γραμ-
ματικῆς· ἀλλ' ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ τὴν προσ-
ηγوریαν λαμβανούσης, ἀφ' ὧν οὕτως ὀνομάζεσθαι δοκεῖ,
οὐδ' ὁπότερον αὐτῶν οὔσα· ὁμοίως μοι φαίνεται καὶ ἀπὸ
10 τῶν δοκούντων εἶναι κακῶν τὴν οὐσίαν ὄνομα προσ-
λαμβάνειν, οὐδ' ὁπότερον οὔσαν αὐτῶν. καὶ μοι ὁμοίως
ἐπινόησον, εἴ τινα ἕτερον ἀναπλάττεις ἐν τῷ νῷ τῶν
κακῶν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιον· ὥς κᾷκεῖνος, καθὼ ἐν
τούτοις ἐνεργεῖ καὶ ὑποβαλλεῖ ποιεῖν τὰ κακὰ, ἔστι καὶ
15 αὐτὸς κακὸς ἐξ ὧν ποιεῖ. διὰ τοῦτο γὰρ κᾷκεῖνος κακὸς
εἶναι λέγεται, ὅτι τῶν κακῶν ἐστὶ ποιητής. ἃ δέ τις
ποιεῖ, οὐκ ἔστιν αὐτὸς, ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ, ἀφ' ὧν
τὴν προσηγορίαν τοῦ κακοῦ λέγεσθαι λαμβάνει. εἰ γὰρ
αὐτὸν ὑπάρχειν εἴποιμεν, ἃ ποιεῖ, ποιεῖ δὲ φόνους, καὶ

20 enim aut cædes, aut adulterium,
aut aliud quodcunque malum,
substantia est. Sed quemad-
modum a grammatica gramma-
ticum, rhetorem a rhetorica, a
25 medicina medicum nominamus
cum tamen neque medicina, ne-
que rhetorica, neque grammatica
substantia sit; sed tantum ex iis
quæ sibi eveniunt hanc nomi-
30 num, quorum ipsa nullum est, va-
rietatem sortiatur: sic ab iis quæ
vulgo mala censentur, substantiæ
nomen imponi statuo, quorum
tamen ipsa nullum est. Perinde
35 autem philosophari debes, ut

alium aliquem hominibus ma-
lorum auctorem animo et cogi-
tatione fingas; eumque simili-
ter, quatenus in ipsis male agendi
principium et causa quædam est,
ob illa ipsa quæ agit, malum esse.
Nam malus utique dicitur ipse
quoque, quod malorum auctor
ipse sit; quæ porro quis agit,
ea non jam ipse, sed ipsius tan-
tum actiones quædam sunt; unde
mali nomen haurit. Enimvero
si quæ a quoque fiunt, eadem
ipsum esse diceremus, cum cæ-
des, adulteria, furta, aliaque id
genus scelera ab aliquo patra-

μοιχείας, καὶ κλοπὰς, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια, αὐτὸς ἔσται ταῦτα. εἰ δὲ ταῦτ' ἐστὶν αὐτὸς, ταῦτα δ' ὅτε γίνεται τὴν σύστασιν ἔχει, οὐ γινόμενα δὲ καὶ τοῦ εἶναι παύεται, γίνεται δὲ ταῦτα πρὸς ἀνθρώπων, ἔσονται καὶ ἑαυτῶν οἱ ἀνθρώποι ποιηταὶ, καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μηκέτ' εἶναι αἴτιοι. εἰ δὲ ταῦτα ἐνεργείας αὐτοῦ φῆς, ἐξ ὧν ποιεῖ τὸ κακὸς εἶναι ἔχει, οὐκ ἐξ ὧν ἐστὶν ἡ οὐσία. κακὸν δὲ εἵπομεν λέγεσθαι ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῇ οὐσίᾳ, ἅτινα οὐκ ἐστὶν ἡ οὐσία, ὡς ἀπὸ τῆς ἱατρικῆς, ὁ ἱατρός. εἰ δὲ ἐξ ὧν ἐνεργεῖ, ἕκαστος ὑπάρχει κακὸς, ἃ δὲ ἐνεργεῖ ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει, ἥρξατο κακεῖνος εἶναι κακὸς, ἥρξατο δὲ καὶ ταυτὶ τὰ κακά. εἰ δὲ οὕτως ἔχει, οὐκ ἔσται ἀνάρχως τις κακὸς, οὐδὲ ἀγέννητα τὰ κακά, τῷ γεννητὰ πρὸς αὐτοῦ εἶναι φάναι.

ζ'. Τὸν μὲν πρὸς τὸν ἕτερον, ὃ φίλε, λόγον ἱκανῶς 15 μοι πεποιηκέναι δοκεῖς. ἐξ ὧν γὰρ προὔλαβες τῷ λόγῳ, ἐκ τούτων συνάγειν ἔδοξας καλῶς. ὡς ἀληθῶς γὰρ, εἰ ἄποιοις ἐτύγγανεν ἡ ὕλη, τῶν δὲ ποιότητων δημιουργὸς

rentur, hæc omnia simul unus idemque foret. Ejusmodi porro si erit; cum istæc omnia tum existant modo cum fiunt, ac simul esse desinant, cum fieri desinunt, fiant autem ab hominibus; homines utique et sui ipsorum factores, et quamobrem modo sint, modo non sint, causæ ipsimet erunt. Quod si ejusdem actiones ista esse concedis; ex iis tantum quæ fecerit, non ex iis quibus substantia constat, is habet ut malus sit. Mali enim appellationem, ex iis quæ substantiæ contingunt, quæque substantia ipsa non sunt, petendum esse diximus; quemadmodum a

medicina medicum nominamus. Atqui si ob ea quæ quisque facit, 20 malus est, quæ autem facit, principium habent, ut sint, ille quoque malus esse cæpit, ipsaque adeo mala simul esse cæperunt. Quod si verum est, neque malus 25 malitiæ suæ principio, neque mala ipsa ortu carebunt, cum ab illo profecta esse dicantur.

7. Præclare quidem et abunde superioris opinionis errorem, 30 o amice, tam luculenta disputatione confutasti: ex iis enim quæ ante posueras egregie confectares est. Enimvero si qualitate omni spoliata materia erat, pro- 35 indeque si et qualitatum auctor

ὑπάρχει ὁ Θεός, ποιότητες δὲ τὰ κακὰ, τῶν κακῶν ἔσται
 ποιητὴς ὁ Θεός. οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος πρὸς ἐκείνον
 εἰρήσθω καλῶς, ἐμοὶ δὲ ψευδὸς δοκεῖ τὴν ὕλην ἄποιον
 εἶναι λέγειν. οὐδὲ (for. οὐδενὶ) γὰρ ἔνεστιν εἰπεῖν περὶ
 5 ἡστυνοσοῦν οὐσίας, ὡς ἔστιν ἄποιος· καὶ γὰρ ἐν ᾧ
 ἄποιον εἶναι λέγει, τὴν ποιότητα αὐτῆς μηνύει, ὅποια
 ἐστὶ ἡ ὕλη διαγραφόμενος, ὅπερ ἐστὶν ποιότητος εἶδος.
 ὁθεν εἰ σοι φίλον ἐστὶν, ἄνωθεν ἔχου πρὸς ἐμὲ τοῦ
 λόγου. ἐμοὶ γὰρ ἡ ὕλη ἀνάρχως ποιότητος ἔχειν δοκεῖ.
 10 οὕτως γὰρ καὶ τὰ κακὰ ἐκ τῆς ἀπορροίας αὐτῆς εἶναι
 λέγω, ἵνα τῶν κακῶν ὁ μὲν Θεὸς ἀναίτιος ᾗ, τούτων δὲ
 ἀπάντων ἡ ὕλη αἰτία. Τὴν μὲν προθυμίαν τὴν σὴν
 ἀποδέχομαι, ὧ φίλε, καὶ σου τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπουδὴν
 ἐπαινῶ. προσῆκε γὰρ ὡς ἀληθῶς ἕκαστον τῶν φιλομα-
 15 θῶν, μὴ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε συγκατατίθεσθαι τοῖς
 λεγομένοις, ἀλλ' ἀκριβῆ ποιεῖσθαι τὴν ἐξέτασιν τῶν
 λόγων. οὐδὲ γὰρ εἰ ὁ προσζήτων, παρὰ λόγον ὀρι-

Deus est, et qualitates istæ mala
 sunt, Deum plane malorum auc-
 20 torem esse csequetur. Quare
 quod priorem illam sententiam
 attinet, ab ea sum tua hac ra-
 tione deductus. esto. nunc au-
 tem falsum illud mihi videtur,
 25 materiam qualitatibus vacuum
 fuisse. Nam substantia nulla
 qualitate omni carere dici potest:
 cum eo ipso, quo materiam quis
 omni qualitate spoliata esse di-
 30 ceret, propriam ejus qualitatem
 indicaret, dum qualis materia sit
 explicaret, quod ipsum utique
 singularis quædam ratio quali-
 tatis est. Deinceps ergo, nisi
 35 molestum est, hanc mihi rursus
 a capite disputationem arcesse.

Jam enim materiam qualitatibus
 ex omni æternitate præditam,
 malaque simul omnia ex quodam
 ejus defluxu nata esse defendo,
 ne Deo caussa malorum assigne-
 tur, quæ solam in materiam con-
 ferenda sit. Mihi vero tuus hic
 animus, o amice, admodum proba-
 batur; placet hoc in concerta-
 tionis genere tam studiosa con-
 tentio. Atque idem profecto
 eorum omnium, qui se discendi
 cupidos profitentur, consilium
 esse oporteret, ut non simpliciter
 ac temere quicquid ab aliis di-
 citur acciperent, sed rationum
 vim atque pondus suis accurate
 ac diligenter momentis æstima-
 rent. Nec enim si ille, qui cum

σάμενος ἀφορμὴν παρέσχε τῷ προσδιαλεγομένῳ συν-
 ἄγειν ὡς ἐθέλει, τοῦτο καὶ τὸν ἀκροατὴν πείσει· ἀλλ'
 εἴ τι (for. εἰ ὅ, τι Viger.) δοκεῖ δυνατόν εἶναι λέγεσθαι
 καλῶς, τοῦτο λέξει· παρ' ὧν δυοῖν θάτερον ἔσται· ἢ
 γὰρ καὶ πρὸς (for. πρὸς ἐκείνου) ὃ κινεῖσθαι δοκεῖ ἀκού- 5
 σας, τέλεον ὠφεληθήσεται, ἢ τὸν προσδιαλεγόμενον
 ἐλέγξει οὐ τάληθῇ λέγοντα.

ἦ. Οὐ δοκεῖς δέ μοι δεόντως εἰρηκέναι τὴν ὕλην
 ἄνωθεν ποιότητος ἔχειν, εἰ γὰρ τοῦθ' οὕτως ἔχει, τίνος
 ἔσται ποιητῆς ὁ Θεός; εἴτε γὰρ οὐσίας ἐροῦμεν, προ- 10
 εἶναι ταύτας φαμέν· εἴτ' αὖ πάλιν ποιότητος, καὶ ταύτας
 ὑπάρχειν λέγομεν. οὐκοῦν οὐσίας τε οὕσης, καὶ ποιο-
 τήτων, περιττὸν εἶναί μοι δοκεῖ δημιουργὸν λέγειν τὸν
 Θεόν. ἵνα δὲ μὴ ἐμαυτῷ κατασκευάζειν τινὰ δόξω λόγον,
 ἀπόκριναί μοι νῦν ἐρωτώμενος, τίνι τρόπῳ δημιουργὸν 15
 εἶναι φης τὸν Θεόν; πότερον ὅτι τὰς οὐσίας ἔτρεψεν
 εἰς τὸ μηκέθ' ὑπάρχειν ἐκείνας, αἵπερ ἦσαν ποτε, ἀλλ'
 ἐτέρας παρ' αὐτὰς γενέσθαι; ἢ ὅτι τὰς μὲν οὐσίας

altero disserit, rem aliter ac par-
 est, definierit, indeque alteri
 disputatori ansam præbuerit,
 quod volet, concludendi, auditori
 propterea hoc persuaserit; sed
 aliquid tum demum is egerit, si
 quod abs se cum ratione dici
 posse videbitur, id in medium
 proferet. Nam tum e duobus
 alterum consequetur. Aut enim,
 qui audiet, quo impelli se se fer-
 rique senserit, in eo tandem mag-
 no cum suo fructu acquiescet,
 aut adversarium ipse suum er-
 roris falsique convincet.

8. Ergo, ut ad rem veniam,
 equidem sic existimo, minus abs
 te vere qualitatibus ab omni ævo

materiam instrui. Hoc enim si
 verum est, cujus tandem rei 20
 Deum auctorem habebimus?
 Substantiarum? at eas jam prius
 extitisse dicimus. Qualitatum?
 at illas quoque jam ante fuisse
 agnoscimus. Cum igitur et sub- 25
 stantia per se se jam, et quali-
 tates existant, quamobrem Deum
 conditorem appellemus, superest
 profecto nihil. Verum ne ar-
 guti quidpiam ipse mihi moliri 30
 velle videar, dic mihi obsecro,
 qua tu ratione conditorem Deum
 esse putes. An quod substan-
 tiarum naturam immutarit, ut
 quam nactæ prius fuerant ex- 35
 uentes, novam ipsæ quandam et

ἐφύλαξεν ἐκείνας, αἵπερ ἦσαν προτοῦ· τὰς δὲ ποιότητας
 ἔτρεψεν αὐτῶν; οὐ τι μοι δοκεῖ ἀλλαγὴν τινα οὐσιῶν
 γεγονέναι· καὶ γὰρ ἄτοπον τοῦτο λέγειν μοι φαίνεται.
 τροπὴν δὲ τινα τῶν ποιότητων γεγονέναι φημί, καθ' ἧς
 5 (scilicet. καθ' ἣν) δημιουργὸν εἶναι λέγω τὸν Θεόν, καὶ
 ὥσπερ εἰ τύχοι λέγειν (scilicet. λέγομεν) ἐκ λίθων οἰκίαν γε-
 γονέναι, ἐφ' ᾧ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὡς οὐκ ἔτι λίθοι μένουσι
 τῇ οὐσίᾳ, οἰκία γενόμενοι οἱ λίθοι· τῇ γὰρ ποιότητι τῆς
 συνθέσεως τὴν οἰκίαν γεγονέναι φημί, τραπέισης δη-
 10 λονότι τῆς προτέρας τῶν λίθων ποιότητος· οὕτω μοι
 δοκεῖ καὶ τὸν Θεόν, ὑπομενούσης τῆς οὐσίας, τροπὴν τινα
 τῶν ποιότητων αὐτῆς πεποιηκέναι, καθ' ἣν τὴν τοῦδε τοῦ
 κόσμου γένεσιν πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι λέγω. Ἐπεὶ
 τοίνυν τροπὴν τινα τῶν ποιότητων πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγο-
 15 νέναι φῆς, ἀπόκριναί μοι βραχέα πυθέσθαι προαιρου-
 μένω. λέγε δὴ. Εἰ ὁμοίως καὶ σοι δοκεῖ τὰ κακὰ ποιό-
 τητας εἶναι τῶν οὐσιῶν; δοκεῖ. Ἄνωθεν δὲ ἦσαν αἱ
 ποιότητες αὗται ἐν τῇ ὕλῃ, ἣ ἀρχὴν ἔσχον τοῦ εἶναι;

alienam induerent? An potius,
 20 quod substantiis in propria
 naturæ suæ ratione conserva-
 tis, earum tamen qualitates mu-
 tarit? Ego vero nullam in
 substantiis mutationem conti-
 25 gisse arbitror. Absurdum enim
 id utique fuerit. Qualitates
 ergo mutatas fuisse aio, quod
 mutationis genus conditoris Deo
 nomen indiderit, quemadmodum
 30 enim si domum aliquam e lapi-
 dibus factam esse dicamus, non
 tamen continuo verum sit, la-
 pides, exuta priore substantia,
 eam in domum esse conversos:
 35 quippe certo quodam ex com-
 positionis genere domum exti-

tisse contendo, priori lapidum
 qualitate mutata. Sic videtur
 mihi Deus, integra manente
 substantia, quandam ipsius qua-
 litatum mutationem effecisse, ex
 qua mundus iste hoc habeat, ut
 a Deo conditus esse dicatur.
 Cum igitur peculiarem quandam
 ejusmodi qualitatum rationem a
 Deo profectam esse statuas,
 pauca mihi tantum abs te re-
 sponderi velim. Dic amabo.
 Num tu similiter qualitates istas
 substantiarum mala quædam esse
 opinaris? Omnino. Utrum igi-
 tur qualitates illæ jam inde ab
 omni ævo materiæ inerant, an
 existendi principium aliquod

συνεῖναί φημι ἀγεννήτως τῇ ὕλῃ ταυτασὶ τὰς ποιότητας. Οὐχὶ δὲ τὸν Θεὸν φησὶ τροπὴν τινα τῶν ποιότητων πεποιηκέναι; τοῦτό φημι. Πότερον οὖν εἰς τὸ κρεῖττον, ἢ εἰς τὸ χεῖρον; εἰς τὸ κρεῖττον λέγειν μοι δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ ποιότητες τῆς ὕλης τὰ κακὰ, τὰς δὲ ποιότητας αὐτῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν ὁ Θεὸς, πόθεν τὰ κακὰ, ζητεῖν ἀνάγκη. οὐ γὰρ ἔμειναν αἱ ποιότητες ὅποιαι ποτ' ἦσαν τῇ φύσει· ἢ εἰ μὲν πρότερον οὐκ ἦσαν κακὰ, ἐκ δὲ τοῦ τραπῆναι πρὸς τοῦ Θεοῦ τὰς πρώτας τοιαύτας περὶ τὴν ὕλην γεγονέναι ποιότητάς φησὶ, αἴτιος ἔσται τῶν κακῶν ὁ Θεὸς, τρέψας τὰς οὐκ οὕσας ποιότητας κακὰς, εἰς τὸ εἶναι κακάς.

θ'. Ἡ τὰς μὲν κακὰς ποιότητας, εἰς τὸ κρεῖττον οὐ δοκεῖ σοι τρέψαι τὸν Θεὸν, τὰς δὲ λοιπὰς καὶ μόνας ὅσαι ἀδιάφοροι ἐτύγχανον τῆς διακοσμήσεως ἕνεκα πρὸς τοῦ Θεοῦ τετράφθαι λέγεις. οὕτως ἄνωθεν ἔσχον ἐγώ. Πῶς τοίνυν αὐτὸν τὰς τῶν φαύλων ποιότητας ὥς εἶχον

habuere. Inerant vero citra ul-
lum ortus sui principium. Quid?
Num tu aliquam a Deo muta-
tionem qualitatum istarum ef-
fectam esse contendis? Plane.
Utrum eam in melius, an vero
in deterius factam arbitraris?
In melius certe quidem. Si ergo
qualitates materiæ mala sunt,
eædemque cum melioribus a
Deo commutatæ fuerunt: unde
mala profluxerint, quærendum
necessario est. Non enim qua-
litates istæ quales erant natura,
tales manserunt: aut si, cum
prius malæ non essent, illa ta-
men divinitus facta mutatione,
quæ priorem naturam expulerit,
ejusmodi quas nunc habet, in-

ustas materiæ qualitates esse
arbitraris; malorum profecto
caussa Deus erit, qui quæ malæ
per se se non erant, eas in malas
commutarit.

9. At forte ne malas quidem
qualitates Deus in meliores
convertit, sed reliquas tantum,
hoc est eas, quibus nihil esset
cum bonis malisve commune,
ut major ex ea mutatione or-
natus existeret. Ita quidem jam
inde ab initio sentiebam. Quo-
modo igitur quæ malæ per se
se erant, eas sine ulla mutatione
relictas ab eo fuisse ais? An
quod illas ut tollere similiter
ac delere potuisset, noluerit ta-
men? an potius quod id perf.

καταλελοιπέναι λέγεις ; πότερον δυνάμενον μὲν κακείνας
 ἀνελεῖν, οὐ βουληθέντα δὲ, ἢ τὸ δύνασθαι μὴ ἔχοντα ;
 εἰ μὲν γὰρ δυνάμενον λέξεις, οὐ βουληθέντα δὲ, αὐτὸν
 αἴτιον τούτων εἰπεῖν ἀνάγκη, ὅτι δυνάμενος ποιῆσαι μὴ
 5 εἶναι κακὰ, συνεχώρησεν αὐτὰ μένειν ὡς ἦν, καὶ μάλιστα
 ὅτε δημιουργεῖν τὴν ὕλην ἤρξατο. εἰ γὰρ μὴδ' ὅλως
 ἔμελεν αὐτῷ τῆς ὕλης, οὐκ ἂν αἴτιος ἦν ὧν συνεχώρει
 μένειν· ἐπεὶ δὲ μέρος μὲν τι αὐτῆς ἐδημιούργει, μέρος δὲ
 τι οὕτως εἶα, δυνάμενος κακείνο τρέπειν εἰς τὸ κρεῖττον,
 10 αἰτίαν ὀφλισκάνειν ἄξιός εἶναι μοι δοκεῖ, καταλιπὼν
 μέρος ὕλης εἶναι πονηρὸν ἐπ' ὀλέθρῳ οὐ ἐδημιούργησε
 μέρους. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ μέγιστα κατὰ τοῦτο τὸ μέρος
 ἡδικῆσθαι μοι δοκεῖ, τοῦθ' ὅπερ κατεσκεύασε τῆς ὕλης
 μέρος ἀντιλαμβανόμενον τανῦν τῶν κακῶν. εἰ γάρ τις
 15 ἐξετάζοι ἐπ' ἀκριβὲς τὰ πράγματα, χαλεπώτερον νῦν εὐ-
 ρήσει τὴν ὕλην πεπονθυῖαν τῆς προτέρας ἀκοσμίας. πρὶν
 γὰρ αὐτὴν διακριθῆναι, τὸ μὴδὲ αἰσθῆσθαι τῶν κακῶν
 παρῆν αὐτῇ· νυνὶ δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς αἰσθησιν

cere nullo modo potuerit? Si
 20 potuisse concedis, negas volu-
 isse; illarum causam in Deum
 conferas necesse est, qui cum
 eas innata malitia liberare posset,
 suam tamen iis conditionem re-
 25 linquere maluerit, quo potissi-
 mum tempore materiam elabo-
 randam conformandamque sus-
 ciperet. Nam si materiam sus-
 que deque habuisset, non jam
 30 qualitatibus earum, quas integras
 manere sinebat, causa diceretur.
 Nunc vero, cum ejusdem ma-
 teriæ partem expoliret, partem
 indigestam ac rudem uti erat,
 35 relinqueret: qui illud quoque,
 melius efficere potuisset, is mihi

quidem culpæ alicujus affinis
 videtur fuisse, dum in altera
 materiæ parte nativam etiam
 tum malitiam, in ejus quam elabo-
 raret exitium, hæreere pate-
 retur. Et quidem gravis prorsus
 hoc in genere, huic quam
 elaboravit materiæ parti, eo
 nomine facta videtur injuria,
 quod tantam malorum vim subire
 ac sustinere cogatur. Quisquis
 enim accurate rem æstimare
 volet, is longe deteriore hoc
 tempore, quam impolita dum
 esset, materiæ conditionem esse
 reperiet. Nam antequam varias
 digeretur in partes, nullum ea
 malorum suorum habebat sen-

λαμβάνει τῶν κακῶν. καί μοι ἐπ' ἀνθρώπου τὸ παρά-
 δειγμα λάβε. πρὶν γὰρ εἰκονισθῇ καὶ ζῶον γένηται τῇ
 τοῦ δημιουργοῦ τέχνῃ, τὸ μήθ' ἐνὸς ἀντιλαμβάνεσθαι
 τῶν κακῶν, παρὰ τῆς φύσεως εἶχεν· ἀφ' οὗ δὲ πρὸς τοῦ
 Θεοῦ ἄνθρωπος γίνεται, καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ προσπε- 5
 λάζοντος κακοῦ προσλαμβάνει· καὶ τοῦθ' ὅπερ ἐπ' εὐερ-
 γασία τῆς ὕλης πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι λέγεις, εὐ-
 ρίσκεται μᾶλλον ἐπὶ τῷ χείρονι προσγενόμενον αὐτῇ. εἰ
 δ' ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν Θεὸν ἀνελεῖν τὰ κακὰ, τὸ μὴ
 πεπαῦσθαι λέγεις, ἀδύνατον τὸν Θεὸν φήσεις ὑπάρχειν. 10
 τὸ δὲ ἀδύνατον, ἥτοι τῷ φύσει ἀσθενῇ ὑπάρχειν αὐτὸν
 ἔσται, ἢ τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ δεδουλωμένον πρὸς τινος
 κρείττονος. εἰ μὲν οὖν τὸν Θεὸν φύσει ἀσθενῇ ὄντα
 τολμήσεις εἰπεῖν, περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς κινδυνεύει
 μοι δοκεῖς. εἰ δὲ τῷ νικᾶσθαι φόβῳ πρὸς τοῦ μείζονος, 15
 μείζονα ἔσται τοῦ Θεοῦ τὰ κακὰ, νικῶντα τῆς προαι-
 ρέσεως αὐτοῦ τὴν ὁρμήν· ὅπερ ἄτοπον εἶναί μοι λέγεις
 περὶ Θεοῦ δοκεῖ. διὰ τί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον ταῦτ' ἔσονται

sum, quo nunc partes ejus sin-
 gulæ vehementer laborant. At-
 que ut ab homine sumatur ex-
 emplum. Priusquam animal
 opificis arte conformatum esset,
 a natura hoc habebat, nihil ut
 omnino mali pateretur. Ex
 quo autem a Deo procreatus
 homo est, mali etiam immi-
 nentis sensu afficitur. Ita, quod
 tu Divini erga materiam Nu-
 minis beneficium interpretaris,
 hoc ipsi jam in deterius ces-
 sisse reperies. Jam vero, si
 quod mala Deus tollere non po-
 tuerit, eadem perstitisse voles,
 Deum ergo impotentem facis.

Impotens autem si erit, aut
 propter nativam imbecillitatem 20
 erit, aut quod servilem in mo-
 dum potentioris alicujus terrore
 superetur. Natura imbecillum,
 citra manifestum salutis peri-
 culum, affirmare audebis nun- 25
 quam. Sin majoris formidine
 victum esse dices, mala Deo
 simul antepones, quæ vim ejus
 impetumque voluntatis impe-
 dian. Quod sane de natura 30
 Divina prædicari non nisi ab-
 surde potest. Quidni enim
 mala ipsa potius Deorum loco
 habeantur, si et Deum, ut ais,
 superare possunt, et Deum il- 35

ικᾶν κατὰ τὸν λόγον τὸν σὸν δυνάμενα τὸν Θεόν,
 θεὸν ἐκεῖνό φαμεν, ὃ τὴν ἀπάντων ἐξουσίαν ἔχει ;
 βραχέα δέ σου καὶ περὶ τῆς ὕλης αὐτῆς πυθέσθαι
 καὶ μοι φέρων λέγε, πότερον ἀπλῇ τις ἦν ἢ
 σύνθετος. ἡ γὰρ διαφορὰ τῶν γεγονότων εἰς
 μὲν με περιύστησιν ἐξέτασιν τοῦδε τοῦ λόγου. εἰ
 ἀπλῇ τις ἐτύγχανεν ἢ ὕλη καὶ μονοειδής· σύνθετος
 ὁσμος, καὶ ἐκ διαφόρων οὐσιῶν τε καὶ κράσεων
 στασιν ἔχει· ἀδύνατον τοῦτο (cor. τοῦτον) ἐξ ὕλης
 καὶ λέγειν, τῷ τὰ σύνθετα μὴ οἶόν τε ἐξ ἐνὸς
 τὴν σύστασιν ἔχειν, τὸ γὰρ σύνθετον ἀπλῶν
 αἰξίν μὴνύει. εἰ δ' αὖ πάλιν τὴν ὕλην σύνθετον
 ἐθέλοις, πάντως ἐξ ἀπλῶν τινῶν συντεθεῖσθαι
 εἰ δὲ ἐξ ἀπλῶν συνετέθη, ἦν ποτὲ καθ' ἑαυτὰ τὰ
 ὧν συντεθέντων, γέγονεν ἢ ὕλη, ἐξ οὐπερ καὶ
 ἡ οὐσα δείκνυται. εἰ γὰρ σύνθετος ἢ ὕλη, τὰ δὲ
 αὐτῆς ἐξ ἀπλῶν τινῶν σύστασιν ἔχει, ἦν ποτὲ καιρὸς,
 ὥστε ἢ ὕλη οὐκ ἦν, τουτέστι πρὶν τὰ ἀπλὰ συνελθεῖν. εἰ
 ποτὲ καιρὸς, ὅτε ἢ ὕλη οὐκ ἦν· οὐκ ἦν δὲ ποτε

e demum agnoscimus,
 ummam habeat rerum
 potestatem?
 ed juvat præterea non-
 te de materia quærere.
 ur, amabo te, simplicem
 eriam an compositam
 ites? Nam rerum tanta
 s ad hujus me discep-
 quæstionis adducit. Si
 iplex uniusque duntaxat
 ic figuræ materia fuit,
 autem compositus et ex
 substantiis et tempera-
 constans, fieri non potest
 ur hoc compositum ex

materia factum, eo quod compo-
 sita non possint ex uno quali-
 tate omni spoliato constare: quod
 enim compositum dicitur, id
 sane plurium simplicium mix-
 tionem involvit. Sin eandem
 compositam fuisse vis, ex sim-
 plicibus igitur composita fuit.
 Quod si verum est, fuerant jam
 olim simplicia illa per se se,
 quorum ex compositione materia
 conflata est. Hinc porro geni-
 tam esse materiam efficitur. Nam
 si composita materia est, com-
 posita vero ex simplicibus coag-
 mentata sunt, tempus illud certe

καιρὸς, ὅτε τὸ ἀγέννητον οὐκ ἦν, οὐκ ἔσται ἀγέννητος ἡ ὕλη. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἔσται πολλὰ τὰ ἀγέννητα. εἰ γὰρ ἦν ἀγέννητος ὁ Θεὸς, ἦν δὲ ἀγέννητα καὶ τὰ ἀπλᾶ ἐξ ὧν ἡ ὕλη συνετέθη, οὐκ ἔσται δύο καὶ μόνα τὰ ἀγέννητα. ἵνα παρήσω τὸ ἐπιζητῆσαι τί ὄντα ἐστὶν (for. ἐστὶν ὄντα) ἀπλᾶ ὕλη ἢ εἶδος· πολλὰ γὰρ οὕτως ἄτοπα ἀκολουθήσειαν. δοκεῖ δέ σοι μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντικεῖσθαι; δοκεῖ. Ἀντίκειται δὲ τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ; ἀντικεῖσθαι μοι φαίνεται. Ὁμοίως δὲ καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος, καὶ τῷ ψυχρῷ τὸ θερμὸν, πρὸς δὴ τούτοις καὶ τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρόν; οὕτως ἔχει μοι δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντίκειται, ἀλλήλοις δὲ ταῦτα ἀντίκειται, οὐκ ἔσονται ὕλη μία, οὐδὲ μὴν ἐξ ὕλης μιᾶς. ὅμοιον δέ τινα τούτῳ λόγον πάλιν πηθεῖσθαι σου βούλομαι. δοκεῖ σοι τὰ μέρη μὴ ἀναιρετικὰ τυγχάνειν ἀλλήλων; δοκεῖ. Εἶναι δὲ τῆς ὕλης μέρη, τό τε πῦρ καὶ ὕδωρ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ λοιπά; οὕτως ἔχω. Τί δέ,

fuit, quo nulla dum materia esset, hoc est antequam ea simplicium inter se se conjunctio fieret. Quod si tempus ejusmodi aliquod fuit, quo materia necdum esset; nullum autem unquam tempus fuit, quo res ortu principioque carens, nondum existeret, ortu materia caruisse non poterit. Cæterum plura deinceps ortu carentia statuemus. Si enim et Deus, et simplicia ista, ex quibus concreta materia est, ortu carebunt, non jam duo tantum ortu carentia censebuntur; ut prætermittam id quærere, quid fuerint simplicia, materia an forma. nam vel sic multa absurda sequentur. Postremo, num

tu rem plane nullam, quæ secum ipsa pugnet, esse concedis? Nullam. Cum igne vero num aqua pugnat? Pugnat sane. Similiter et luci tenebræ, et frigido calidum, et sicco humidum adversatur? Utique. Igitur si res nulla secum ipsa pugnat, hæc autem secum pugnant, sequitur omnino nec unquam esse materiam istas, nec unica tantum ex materia constare. Cui persimile ac geminum illud est quod sequitur. Quid enim, annon partes aliis alias exitium ac pestem creare confiteris? Equidem. Materiæ vero partes, ignem, et aquam, et reliquas esse concedis? Et libenter. Ignem porro aqua, lux tenebras,

οὐ δοκεῖ σοι ἀναιρετικὸν μὲν εἶναι τοῦ πυρὸς τὸ ὕδωρ, τοῦ
 δὲ σκότους τὸ φῶς, καὶ τᾶλλα ὅσα τούτοις παραπλήσια;
 δοκεῖ. Οὐκοῦν εἰ τὰ μέρη οὐκ ἐστὶν ἀλλήλων ἀναι-
 ρετικά, τὰ δὲ τῆς ὕλης μέρη ἀναιρετικά ἀλλήλων ἐστὶν,
 5 οὐκ ἔσται ἀλλήλων μέρη. εἰ δὲ οὐκ ἐστὶν ἀλλήλων μέρη,
 οὐκ ἔσονται ὕλης μιᾶς. ἀλλὰ μὴν, οὐδ' αὐτὰ ἔσονται
 ὕλῃ τῷ μηδέν τι τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ ἀναιρετικὸν
 ὑπάρχειν, κατὰ τὸν τοῦ ἀντικειμένου λόγον. οὐδὲ γάρ
 ἐστὶ τι αὐτῷ ἀντικείμενον· τὰ γὰρ ἀντικείμενα, ἑτέροις
 10 ἀντικεῖσθαι πέφυκεν. οἷον τὸ λευκὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ
 ἀντίκειται, πρὸς δὲ τὸ μέλαν ἀντικείμενον λέγεται. καὶ
 τὸ φῶς ὁμοίως, ἑαυτῷ μὴ ἀντικεῖσθαι δείκνυται, πρὸς δὲ
 τὸ σκότος οὕτως ἔχον φαίνεται, καὶ ἄλλα γοῦν ὁμοίως
 πλεῖστα ὅσα. Εἰ τοίνυν καὶ ὕλῃ μία τις ἦν, οὐκ ἂν
 15 αὐτὴ αὐτῇ ἀντέκειτο. οὕτω δὲ τῶν ἀντικειμένων ἐχόντων,
 τὸ μὴ εἶναι τὴν ὕλην δείκνυται.

atque ejusmodi cætera, non tol-
 lere se se mutuo ac perimere
 videntur? Plane. Si ergo par-
 20 tes nullæ mutuum sibi exitium
 afferunt, partes autem materiæ
 mutuum sibi exitium afferunt,
 nec mutuarum ista partium ra-
 tionem obtinebunt, nec proinde
 25 unius tantum materiæ, aut vero
 materia prorsus esse poterunt;
 cum res nulla interitum sibi pes-
 temque creet, uti contrariis con-
 traria solent. Nec enim idem
 30 contrarium est ipsi sibi; con-

traria siquidem aliis duntaxat
 contraria sunt: quemadmodum
 nec album albo, sed nigro tan-
 tum; nec luci, sed tenebris con-
 traria lux est, similiterque de
 aliis plerisque philosophari potes.
 Quare, si materia quoque una
 quædam et simplex esset, nun-
 quam secum ipsa pugnaret. Ex
 qua tandem propria contrariorum
 ratione concluditur, locum om-
 nino isti materiæ nullum super-
 esse.

ANNOTATIONES

IN MAXIMUM.

P. 87. l. 6. Ὅτι μὲν ἀδύνατον &c.] Eusebius in *Præparatione Evangelii* hæc præmisit: Καὶ τὰ μὲν τοῦ Φίλωνος τοῦτου ἐχέτω τὸν τρόπον. Μαξίμω δὲ τῆς Χριστοῦ διατριβῆς οὐκ ἀσήμω ἀνδρὶ, καὶ λόγος οἰκεῖος συγγέγραπται ὁ περὶ τῆς ὕλης, ἐξ οὗ μοι δοκῶ μέτρια χρησίμως παραθήσεσθαι, ἐς ἀκριβῆ τοῦ προβλήματος ἔλεγχον. *Ita Philo. Cæterum, quoniam Maximus professor Christianæ religionis non obscurus, librum quoque singularem ac proprium de materia scripsit, juvat ex eo nonnulla proferre, quæ ad exquisitam propositæ quæstionis disceptationem conducant.* Proxime post sequitur lemma istud, Ὅτι μὴ ἀγέννητος ἡ ὕλη, μηδὲ κακῶν αἰτία.

Ibid. ἀγέννητα] ἀγέννητα cum *ν* simplici, *non facta*, hic et infra codices quidam tam scripti quam impressi præstant. Verum, quamvis inter has voces, quemadmodum inter illas γεννητῶν et γενητῶν, theologi ante et post synodum Nicænam distinxerint, id minus curasse antiqui auctores, tam ethnici quam Christiani, videntur, vel certe librarii qui opera illorum descripserint. Sed Lucas tamen Holstenius, *Dissert. Secundâ in Loca Quædam Concilii Nicæni*. ad calcem Valesianæ edit. *Hist. Eccl. Theodoriti et aliorum* posita, cum harum vocum con-

fusionem inter legendum animadvertisset, corrigendas eas suasit. Ita et ἀγέννητα hic quidem præferendum erat.

P. 87. l. 6. οὐδὲ σέ] Ita scribitur ἐμφατικῶς nonnullis in libris pro οὐδέ σε, quod hoc loco editiones Eusebii Origenisque et aliorum pleræque habent. Supra enim posuerat heterodoxus apud Methodium, εἰδοξέ μοι συνυπάρχειν τι αὐτῷ (Deo), ᾧ τοῦνομα ὕλη, ἐξ ἧς τὰ ὄντα ἐδημιούργησε &c. *De Libero Arbitrio* p. 355. ed. Combefisii. Confer et *Dial.* p. 88. Ita hoc Maximi loco dicitur heterodoxus prius adjecisse istud sermoni; duo simul *existere, quæ ortu careant, ὑπάρχειν ἀγέννητα δύο ἄμα.*

Ibid. l. 8. ὡς πάντως—δεῖ λέγειν] Ita ex *Methodio* edidi, adstipulante *Dialogo contra Marcionitas*, qui πάντως γὰρ—δεῖ λέγειν habet, dum apud *Eusebium* atque in *Origenis Philocalia*, τὸ πάντως—δεῖν λ. scilicet cum antecedentibus conjungendum, scribitur. Quæ quidem lectio, parum expedita cum sit, duos interpretes Latinos, Joan. Tarinum *Philocaliæ* editorem, atque Eusebii editorem Vigerum duxit in errorem. Melius enim convenit cum argumentis, quæ sequuntur, altera scriptura ὡς πάντως &c.

Ibid. l. 11. αὐτὰ] *Methodianam* prætuli lectionem *Eusebianæ* αὐτὸν, quæ in *Præparatione Evang.* et in *Origenis Philocalia* extat. Habet αὐτῷ *Dialogus*.

Ibid. l. 13. ἀλλ' ἐν—γεννητά] Hunc locum usque ad vocem *γεννητὰ* supplavi itidem ex *Methodii* opusculo. Vulgo hæc sola ponuntur, ὡς οὐδὲ διάφορα μέρη τυγχάνοντα κατακερματιζόμενα εἰς πολλὰ γεννητά. Utinam longiora *Methodii* excerpta superessent. Extat autem illud orationis membrum, ἀλλ' ἐν ἐκ διαφόρων συνεστὸς, in *Dialogo adscripto Origeni*, etsi συνεστὸς ibi legitur, sicut *γεννητὰ* pro *γεννητὰ* apud *Methodium*, quæ quidem scriptura apud eum obtinet.

P. 88. l. 3. ἀλλ' εἰ] Abest εἰ ab Eusebii *Præp. edita*, sed habet ἀλλ' εἰ ejusdem *codex MS. Coll. D. Joan.* quod nunc recepi. Habent ἀλλ' ἢ *Philocalia* et *Methodius*. Deficit inter hæc nobis *Dialogus*, usque dum venerimus ad voces, εἰ δὲ κεχωρίσθαι φήσει τις, lin. 6.

Ibid. l. 11. ἀλλὰ καὶ πλείστον ὅσων] Pro istis posuit ille, qui *Methodium* apud *Photium* brevavit, εἰ δὲ κεχωρίσθαι ἀπαιτεῖ ὁ λόγος, πάλιν τὸ χῶριζον ἀπαιτητέον, ἕως ἂν ἀπείρων ἡμῖν ἀγενήτων ἑσμός ἀναφανῇ. Proxime post in illis, ὃν γὰρ &c. vel subau-

diendum est λέγομεν aut φαμέν, aut quid ejusmodi, vel dicendum excidisse δεῖ post προχωρεῖν.

P. 88. l. 15. εἰπεῖν ἐθέλοι] Ita *Methodius* et *Philocalia* plenius quam *Eusebii Præparatio*, quæ præstat solum εἶποι. Vide et supra, et p. 89. l. 14. Deficit inter hæc *Dialogus*.

P. 89. l. 2. τὸ μήτε κεχωρίσθαι] Ita posui ex *Methodio Dialogo*que, dum μὴ pro μήτε exhibet tam Eusebius in *Præparat.* quam *Philocalia Originis*.

Ibid. l. 3. ὥς ἐν μέρει] Uniri velut in parte, vel ut pars unitur parti. Est altera probatio ab altero modo unionis, per modum contigui, locatique et loci, quæ et ipsa ad hominem procedit; supposita crassa illa æstimatione de Deo, in qua erant Valentiniani. COMBEFISIUS Notis in *Methodium* p. 463.

Ibid. l. 7. χωρητὸν] Ita *Methodius*, *Philocal.* *Dialogus*que. Sed in *Præp. Evang.* Eusebius vulgo habet χωρητικόν, alteram tamen præstante lectionem altero *MSto* penes Vigerum, cui quoque probata est.

Ibid. l. 14. καὶ ἐν ἀκοσμήτοις] Particulam καὶ ex *Philocalia* desumpsi.

Ibid. l. 16. εἰ μὲν γὰρ] Particulam γὰρ, quæ in *Methodio*, *Philocal.* *Dialogo*que extat, *Eusebiano* οὖν prætuli, quod tamen fortasse par et æquale est, quodque nonnulli etiam *Philocaliæ* codices, teste Tarino, exhibebant. Insuper αὐτὸν post μικρότερον addidi ex *Methodio* et *Dialogo*.

P. 90. l. 2. εἰ γε δὴ] Ita optime *Methodius*. Sed *Præparatio edita* εἰ δὲ, ubi monuit Vigerus, δὲ mutandum in γε vel δὴ. Extat δὴ in *MS. Coll. S. Joan.* et in *Dialogo*, γε in *Philocalia*.

Ibid. l. 3. καὶ δι' ὅλης κεχωρηκέναι τῆς ὕλης] Hoc addidi ex *Methodio Dialogo*que, dum in *ceteris* solum positum est τῇ ὕλει cum ἐν πάσῃ constructum, ubi tamen minus apte ἐν πάσι habet *Dialogus*.

Ibid. l. 7. οὐκ ἔχοντα ὑποχωρήσεως τόπον] Ait Vigerus, Annot. in *Euseb. Præp. Evang.* hæc argumenta nonnisi adversus eos, qui corporeum Deum fingerent, momenti quicquam habere posse. Firmissima autem ea esse adversus omnes, qui Deum in mundo tanquam in loco sibi proprio contineri, ex opinione Stoicorum, statuerint, monuit Stillingfleetus, *Originum Sacr.* lib. iii. cap. 2.

P. 90. l. 12. ἐν αὐτῷ] Præpositionem ἐν, quam deesse notaverat Vigerus, ex *Methodio*, *Philocalia*, *Dialogo*que recepi.

Ibid. ἡ ὥς ἐν τόπῳ] Ait Combefisius, ubi supra, “videri “supplendum addito ἰδίῳ, nisi legendum sit ἀγγεῖον, cujus continentiae exemplum statim in terra ponat, hoc est, vase “terreo et fictili continente aquam.” At vero verba ipsa, ἐν τόπῳ εἶναι, aliquem in loco sibi peculiari seu proprio ita versari significant, ut ille alias omnes corporales substantias eodem loco excludat.

P. 91. l. 2. ἔλην γὰρ συνεῖναι θέλεις] συνεῖναι ex *Dialogo* pro εἶναι, quod *ceteri* habent, recepi. Sed apud Photium *Methodii epitomator* posuit ὥς ἔλην ὑποτιθέμενος. Putabat Vigerus, qui εἶναι invenit, disputationis hujus ordinem postulare, ut ἀγέννητον hic inseratur.

Ibid. l. 5. ἐκ τῶν ὑποστάντων γενητῶν ὑπονοῶν] Apud *Methodium* ὑπονοῶν pro ὑπονοεῖν inveni. Inserit quidem *Dialogus* θέλεις ante ὑπονοεῖν, et particulam καὶ ante ἀγέννητον seu ἀγέννητον, quemadmodum ibi scriptum est, sed minus apte. Atque legendum opinatur Combefisius ad *Methodium*, ξέω τῶν ὑποστάντων γενητῶν, pro ἐκ τῶν ὑ. γ. quod non probo, Vigerique interpretationem amplector. Mox vocem ἀγέννητον post αὐτὴν ex eodem *Methodio* supplevi, quam hoc loco desiderari jam viderat Vigerus.

Ibid. l. 10. ἔρχεσθαι δοκῶ] ἔχεσθαι Eusebius in *Præp. Evang. impressa*, quod tamen corrigend. ex altero suo MS. et ἔρχεσθαι reponendum, notavit Vigerus, hancque ait lectionem etiam *Montacutii librum* representasse. His codicibus addas illum Collegii S. Joan. Oxon. Nunc ἔρχεσθαι receptum est in *Præparationis* editionem Lipsiensem anno 1842 typis impressam, quæ in hoc Maximi fragmento Vigerum non deserit. Quod ad vocem δοκῶ attinet, in ea eligenda *Dialogum* secutus sum. *Præp. enim Evang.* et *Philocalia* habent μοι δοκῶ, præstatque *Methodius* μοι δοκεῖ, quod sequitur in lin. 12. ubi tamen νόει pro μοι δοκεῖ *Philocalia* exhibet.

Ibid. l. 13. ἐκ τοῦ ἔλην αὐτῷ ὑποτιθέναι] αὐτὸν, quod habet *Præp. Evang.* mutavi cum αὐτῷ fidens *ceteris*. Ita infra habes p. 94. l. 13. ἔλην αὐτῷ προσάπτειν. Ceterum de re ipsa bene Tertullianus *adv. Hermogenem* cap. 10. Ergo, inquit, (scil. Hermogenes) ex nihilo faceret (Deus), ut mala quoque arbitrio

ejus imputarentur? Magna, bona fide, cæcitas hæreticorum pro hujusmodi argumentatione, cum ideo aut alium Deum bonum et optimum volunt credi, quia mali autorem existiment creatorem, aut materiam cum creatore proponunt, ut malum a materia, non a creatore deducant, quando nullus omnino Deus liberetur ista quæstione, ut non autor mali videri proinde possit, quisquis ille est, qui malum etsi non ipse fecit, tamen a quocunque et unde unde passus est fieri.

P. 91. l. 14. μοι δοκεῖ] Post hæc additum est apud *Methodium*, sed ex nota in margine, ni fallor, textui inductum: "Οτι εἰ τὰς ποιότητας μὴ οὖσας ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς, καὶ τὰς οὐσίας ὁμοίως. Spectantur nimirum, quæ sequuntur in pag. 93.

Ibid. l. 16. τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν] Ita ex *Philocalia* edidi. Sed τήνδε τοῦ κ. γ. *Præp. Evang.* et τὴν τοῦ κ. γ. *Methodius* atque *Dialogus*. Habes autem infra quoque τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν.

P. 92. l. 1. ποιητῆς] Ita omnes præter *Præp. Evang.* ad quam tamen Vigerus ex altero MS. ποιητῆς pro ποιότης legendum monuit.

Ibid. l. 4. δοκεῖ σοι—γεγονέναι; δοκεῖ.] Ita locum ordinant *Methodius Dialogusque*; idque melius quam vel Eusebius qui in *Præp. Evang.* habet δοκεῖς μοι—γεγονέναι δοκεῖν, vel *Philocalia*, ubi extat, καὶ σοι—γίνεσθαι δοκεῖ.

Ibid. l. 7. μήτε ἐξ] Ita *Methodius* et *Dialogus* pro μὴ ἐξ, quod *Præp. Evang.* et *Philocal.* Mox addunt iidem *Method.* et *Dial.* verbum ὑπάρχουσι post illa μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν.

Ibid. l. 11. ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν] Sic *Philocal. Dialogus*, scriptusque *Eusebius* in Coll. S. Joan. et *Methodius*, nisi quod ab hoc auctore verbum abest εἶναι. Sed in *Præp. Evang.* edita his vocibus præmittitur istud, συλλελογίσται ὡς οὐκ, ubi notat hæc Vigerus: "Corrupta ista sunt, nec saniora illa Manuscr. "συλλελογίσται ὡς οὐκ ἀδύνατον ἐξ οὐκ ὄντων δημιουργὸν τὸν Θεὸν, ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν &c. Facile tamen emendari "possunt, si legeris, ὡς συλλελογίσται ἀδύνατον εἶναι δοξάζειν " &c." Ita vir doctiss. hæc vero ex nota posita in margine profecta esse clarius luce constat.

Ibid. l. 12. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὧδε ἐχέτω] Concessio non est, sed quasi transitio. VIGERUS. Mihi quoque particula ὧδε, ut fere fit, ad sermonem spectare sequentem, non ad præteritum, videtur.

P. 92. l. 18. οὐκ ἐκ ναῶν] His verbis clauditur Methodii Fragmentum a Combefisio, post Meursium, editum. Reliqua ejusdem Methodii debentur Photio, qui excerptum attulit, in quo valde breviatur contrahiturque auctor. Ceterum in *Philocaliæ MS. Bodl.* legitur, neque id male, hoc loco ἐξ οὐ ναῶν, sicut proxime ante, ἐξ οὐ πόλεων pro οὐκ ἐκ π.

P. 93. l. 2. πάλιν] Hoc ex *Philocalia* addidi. Deficit nobis inter hæc verba Dialogus Origeni adscriptus a vocibus πρὸς τοῦ Θεοῦ l. 12. usque ad illa οὔτε γὰρ φόνος p. 97. l. 2.

Ibid. l. 6. ἐξ ἧς ἔχει τέχνης τὴν ἐν τῇ οὐσίᾳ τέχνην ποιεῖ] Pro his omnibus habet τῇ ἐν τῇ οὐσίᾳ τέχνην ποιεῖ *Methodii Photianus Excerptor*, ubi hæc Combefisius notavit; "Quæritur, num ars ex præjacente arte fiat, in habente, velut ex arte quam artifex substantialiter habeat, ut ista solutio contendit; vel ex nihilo sui, tanquam verum accidens, quod tantum sit, cum in substantia aliqua fuerit factum, quod Methodius intendit, ut eo evinceat, posse Deum aliquid majus; nempe ex nihilo etiam subjecti et absolute, nec solum accidentia sed et substantias creare, eoque non habuisse opus materia adjunctrice."

Ibid. l. 11. ἐν οὐσίᾳ τινὶ] Addidi ex *Methodii Excerptore* τινὶ, qui et supra præbuit illud προσγίνεται pro γίνεται.

Ibid. l. 14. ἡ δ'] Hoc posui pro ἡ δ', quod in *Præp. Evang.* extat, nam et *Philocalia* et *Methodii Excerptor* habent ἡ δέ.

Ibid. l. 14. ὁθεν τὰς τέχνας ἐξ οὐκ ὄντων &c.] Subtiliora sunt quam solidiora. Nec enim ὑλώδεις isti mundum ex alio mundo, sed ex materia factum volebant: et satis, opinor, vidissent, artes illas singulares ac proprias, non jam ex nihilo repente nasci, sed acri studio, continenti usu, improbo labore, ac similium artium imitatione paulatim excitari ac perfici. VIGERUS. Hæc Vigerus ad Eusebii *Præparat.* Legendum monet Tarinus in *Notis in Philocal.* πεφυκέναι δύνασθαι ex *Philocaliæ Codd. Thuan*i pro πεφυκέναι γίνεσθαι, qua tamen mutatione nihil opus videtur.

Ibid. l. 18. τῷ γὰρ δυνατόν] Ita recte *Philocalia* atque *Eusebii MS. Coll. S. Joan.* Sed *Præp. Evang. edita Methodii*que *Excerptor Photianus* τὸ γὰρ δ. Nunc video hoc correctum esse in nupera editione Photii Bekkeriana.

P. 94. l. 8. οὕτω προλαβὼν] Clarius esset, οὕτω γὰρ προλαβὼν.

Cæterum hoc argumentum firminus est. VIGERUS. At vero hoc ipsum ad partes respondentis pertinere videtur; conferas enim quæ initio dicuntur sectionis prioris. Quæ ergo in sect. septima sequuntur, ea fortasse tertio cuidam interlocutori attribuenda sunt.

P. 94. l. 15. εἰ μὲν ἐκ φιλονεικίας &c.] Ex *Philocalia* particulam γὰρ post εἰ μὲν olim addidi, cum ejusdem interlocutoris esse, cujus priora sunt, hæc mihi viderentur. Jam contra, alterius esse, qui partes respondentis sustinere pergit, verba ista existimo. Inter hæc autem non tantum in *Dialogo adversus Marcionitas*, omnia præterita sunt, verum etiam apud *Methodii Excerptorem*, usque dum veneris ad verba, καὶ προσπλέκεται, p. 96. l. ult. Plurima interea hujusmodi ornamenta quæ Platoni summo dialogorum artificii hic debet Maximus, in opuscula sua transferre amat S. Methodius.

P. 95. l. 5. καὶ σε δὲ οὕτω διακείσθαι &c.] Partes disputationis nunc ita distinxī, ut hæc, perinde atque illa verba, οὐδὲ γὰρ ἐκτὸς οὐσιῶν αὐτὰ ὄντα βλέπω, ad respondentis personam pertineant.

Ibid. l. 11. παραστήναι] Usitatius fuerit παραστήσαι. VIGERUS. Quod de malis hic statuitur, ἐπανόρθωσις videtur esse eorum, quæ initio sectionis prioris de iisdem malis prolata fuerant.

Ibid. l. 16. ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις] Ita *Philocalia* explicatius, quam *Præp. Evang.* in qua solum extat αὕτη δέ.

P. 96. l. 10. κακὸν δὲ ὁ φόνος—φόνος] Ita legitur in *Philocal.* et *Præparatione Evang. Coll. S. Joan. MSta*, præterquam quod in hoc codice κακοῦ (sic) pro κακὸν perperam positum est, perinde atque in *editis* κακοῦ, ubi verba quoque οὐσία ἔσται ὁ φόνος, ἀλλὰ μὴν ὁ φόνος, propter repetitas voces omittuntur; cui quidem lacunæ mederi voluerat Vigerus legendo, εἰ δὲ μὴ οὐσίαι τὰ κακὰ, κακὸν δὲ ὁ φόνος, ἐνέργεια &c.

Ibid. l. 12. οὐσίας] Hoc ex *Philocal.* pro οὐσίαν accepi.

Ibid. l. 15. ἀλλ' ἔργον τὶ τῆς οὐσίας] Ex *eodem libro* τὶ sump-tum addidi.

Ibid. l. 17. ἀγαθὸν διὰ τὸ ἐνεργεῖν ἀγαθόν] Ita plenius et emendatius *Philocal.* pro διὰ τὸ εὐεργετεῖν, ἀγαθόν.

Ibid. l. 18. τῇ οὐσίᾳ] h. e. homine, qui οὐσία est. Vid. infra.

P. 97. l. 1. τίνα οὐκ ἔστιν αὕτη] Ita *Philocal.* sed αὕτη pro

αὐτῇ in *Præp. Evang.* extat. Verba omisit *Methodii Excerptor Photianus*, qui inter hæc orationem resumit.

P. 97. l. 12. εἰ τινα ἕτερον—αἴτιον &c.] Hic τι pro τινα habet *Methodii Excerptor*. Loci sensus videtur esse—*utrum alium quem fingas malorum auctorem, præter actiones humanas, quæ accidentia subjecti sunt, sive hominis.* Vide quod ante et post statuitur. Denique κακείνος est ἄνθρωπος ὁ φονεὺς, qui supra commemoratur l. 12. p. 96.

P. 98. l. 1. αὐτὸς ἔσται ταῦτα] Pro ἔστι lectione *Præp. Evang.* ἔσται ex ceteris recepi.

Ibid. l. 4. ἔσονται καὶ ἐαυτῶν—ποιηταὶ] Ita locum restitui ex *Dialogo Contra Marcionitas*. Pro vocibus enim καὶ ἐαυτῶν, præstat τούτων *Præp. Evang.* ἄρα τούτων *Methodii Excerptor*, τούτων autem *Philocalia*. Unde Vigerus ait, “*Ἀσυλλόγιστος*” videtur ista conclusio. Referendum enim potius fuisset, “*hominis quoque naturam, pro tanta rerum istarum et actionum mutatione mutari, quæ sui tantopere dissimilis esse*” toties et inciperet et desineret.”

Ibid. l. 10. ἕκαστος ὑπάρχει κακὸς, ἃ δὲ ἐνεργεῖ] Supplevi hæc ex *Methodii Excerptore* desumpta, quæ quidem τὸ ὁμοιοτέλετον abstulit. Quatuor ultima verba, κακὸς, ἃ δὲ ἐνεργεῖ, *Dialogus* præstat. Supra præbuit ὁ ἱατρὸς *Philocal.* pro ἱατρὸν.

Ibid. l. 13. τις] Ope *Methodiani Excerptoris* additum est.

Ibid. l. 15. Τὸν μὲν πρὸς τὸν ἕτερον &c.] Videtur hic esse tertius collocutor, ejus mentio initio fit, (scil. p. 256. *Methodiani libri De Libero Arbitrio*) ut eadem hæresi laborantis atque *Valentiniani*, qui modum alium tuendi errorem, socio pene revicto, suggerat. COMBEFIS. Notis in *Methodium* p. 464. Extat in *Excerptis Methodianis*, ἐξ ὧν γὰρ προλαβὼν ἔδωκε τῷ λόγῳ loco horum, ἐξ ὧν γὰρ προὔλαβες τῷ λόγῳ. Ita Platoni solenne est, scenæ suæ inducere unam vel plures personas, quæ alteri disputatori opem ferant laboranti et ad incitas, ut aiunt, redacto.

Ibid. l. 16. πεποιηκέναι δοκεῖς] Lectio hæc *Methodiani Excerptoris* est atque *Philocaliæ*. Extat in *Præp. Evang.* πεποιησθαι δοκεῖς. Deficit inter hæc verba *Dialogus*.

P. 99. l. 1. ἔσται] Hoc ex *Methodii Excerpto* et *Philocalia* pro ἔστι sumpsit.

Ibid. l. 4. οὐδὲ γὰρ ἔνεστιν εἰπεῖν] Propter verba, quæ sequuntur, καὶ γὰρ ἐν ᾧ ἄποιον εἶναι λέγει, videtur vel legendum οὐδενὶ γὰρ ἔνεστιν εἰπεῖν, *nemini enim licet dicere*, vel addendum *tis* ante λέγει, prout in Latinis vertendum duxit Vigerus. Ἔστι pro ἔνεστιν in libris legitur nonnullis.

Ibid. l. 5. οὐσίας] Hanc vocem pro αἰτίας habent *Methodii Excerptor*, *Philocalia edita*, cum *eiusdem Exemplaribus MSSis*, quæ in Collegio Novo et Biblioth. Bodl. servantur; in marg. quoque *Præp. Evang.* a Vigero vox eadem adposita est. Sed αἰτίας *Philocaliæ MS. Coll. Trin. Cantabrigiæ* et *Præp. Evang.* cum *edita*, tum *scripta in Coll. S. Joan. Bapt.* Alteram tamen lectionem in codice suo invenisse videtur Georgius Trapezuntius *Præparationis* ante Græca typis impressa Latinus interpres.

Ibid. l. 17. παρὰ λόγον] Ita ex *Philocalia* edidi, etsi παράλογον *Præparationis* lectionem in hunc modum exponit Vigerus comprobante etiam Gul. Spencero, qui *Philocaliam* post Tarinum edidit. “Hic ἀφορμὴν,” ait Vigerus, “pro eo sumi arbitror, quod medium vulgo Logici nominant, ejusque tam in majori quam in minori collocationem: παράλογον autem ἀφορμὴν, Sophisticam et ἀπατηρικὴν argumentandi rationem, qua quis velut ἀφορμῇ quadam, ad facilius alterum in errorem inducendum abutatur. Quales ἀφορμὰς Socratici captare videbantur.” Hæc Vigerus; sed *Philocaliæ* interpretem Tarinum in hoc quidem loco vertendo magis sequendum puto, verbis ab eo ita Latine redditis, *etsi enim qui quærit rem aliter, ac par est, definierit, indeque alteri ansam præbuerit quodlibet concludendi, non idcirco auditori persuadebit*. Scribitur in *Philocal.* τοῦτο κ. τ. ἀ. πέσει pro edito τοῦτο, sed aliter *eiusd. MS. Coll. Trin. Cant.*

P. 100. l. 3. ἀλλ’ εἴ τι δοκεῖ &c.] Ante ἀλλὰ minori tantum distinctione opus est: pro εἴ τι vero, malim εἰ, ὅ, τι. VIGERUS. Amplectenda est emendatio Vigeri. Clausula autem sententiæ in *Philocalia* sic legitur, τοῦτο λέγει παρῶν δυοῖν γὰρ θάτερον ἔσται. *Ejusd.* quoque *duo codd. penes Thuanum*, Tarino teste, pro λέγει habebant δέξει, quod quidem verbum additur in *Cod. MS. Coll. Trin. Cant.* Deficit autem inter hæc nobis non *Dialogus* tantum, sed et *Methodii Excerptor*: quod propter sequentia deffendum est.

P. 100. l. 4. ἡ γὰρ καὶ πρὸς ὃ κινεῖσθαι δοκεῖ ἀκούσας &c.] Supplevit καὶ ante πρὸς *Philocalia*. Tum autem, vetus etsi mendum est, videtur mihi vox ἐκείνου post πρὸς exeidisse, ut legatur, ἡ γὰρ καὶ πρὸς ἐκείνου ὃ κινεῖσθαι δοκεῖ ἀκούσας, τέλεον ὠφελήσεται, ἡ &c. aut enim et ab illo audiens, quod videtur agitari, fructum plane percipiet. Præcesserat vox ἐκείνου in superioribus, p. 99. l. 2. Ad verbum κινεῖσθαι quod attinet, posuit nimirum Olympiodorus *Præfatione Scholiorum in Gorgiam Platonis*, quam olim ex MSto edidi, ἐντεύξεις καὶ θεωρημάτων κινήσεις, colloquia et speculationum agitationes, sive speculationes, §. ii. p. 563. et Eunapius, de Chrysanthio philosopho ait, οὕτως ἀλλοιότερός τις ἐν ταῖς λογικαῖς κινήσεσι ἐφάλνετο p. 151. ed. Commelin. Legisse, vel legere voluisse, οὗ pro ὃ Genebrardus videtur, qui *Philocaliam* Latine interpretatus est, sic enim vertit, Nam vel auditor ex quo videtur moveri plane proficiet.

Ibid. l. 12. λέγομεν] Hoc ex *Philocalia* sumptum addidi.

Ibid. l. 14. ἵνα δὲ μὴ ἐμαντῶ κατασκευάζ.] Ita *Philocal.* et *Præparationis MS.* in *Coll. D. Joan.* Exhibet liber editus, ἵνα δὲ καὶ μὴ κατασκευάζ. sine voce ἐμαντῶ. Mox addidi μοι post ἀπόκριναι ex ead. *Philocal.*

P. 101. l. 1. προτοῦ] Hanc *Philocalia* lectionem prætuli alteri *Præparationis* πρὸ τούτου.

Ibid. l. 4. καθ' ἧς] Anne legendum καθ' ἣν, quod quidem simili in causa habes infra lin. 12? Præstatque καθ' ὅπερ *Dialogus*. Sed tamen retineri potest lectio altera καθ' ἧς, quam ceteri exhibent. Videoque Delarueum in editionem suam ejusdem *Origeniani Dialogi* ex *Philocalia* eandem scripturam quasi optimam recepisse, pro καθ' ὅπερ.

Ibid. l. 6. καὶ ὥσπερ εἰ τύχοι λέγειν] Reponendum λέγομεν videtur; sequente οὕτω l. 10. Proxime post ἐφ' ᾧ pro ἐφ' ᾧ ex *Philocal. Methodii Excerptore*, *Dialogoque* et scripta *Præparationis Evang.* in *Coll. S. Joan.* recepi. Mox autem λέγομενοι habet pro γερόμενοι *Methodii Excerptor*.

Ibid. l. 16. λέγε δὴ. Εἰ ὁμοίως &c.] Ita ordinare locum post *Dialogum*, ut fecerat Vigerus in Latina interpretatione sua, malui, quam cum *Præp. Evang.* sic Græca partiri, Λέγε δὴ, εἰ ὁμοίως &c. *Philoc.* habet Λέγε δὲ, ὁμοίως εἰ.

P. 102. l. 6. ἔτρεψεν ὁ Θεός] Ita *Philocal.* et *Methodii Ex-*

cerptor. Sed *Præp. Evang.* ἔτρεψε ὁ Κύριος, cujus *MS. in Coll. S. Joan.* verba omisit propter illa τὰ κατὰ hic repetita.

P. 102. l. 7. οὐ γὰρ] Hoc posui pro ἡ γὰρ, quod in textum *Præparationis* invexit ipse Vigerus, ut ex Latina ejus interpretatione constat. Certe non tantum *Philocal.* οὐ præstat, sed etiam prius edita a Roberto Stephano Eusebii *Præparatio*, et *MS. Coll. S. Joannis.*

P. 103. l. 9. καὶ κεῖνα] Ita omnes præter *Præp. Evang.* in qua extat καὶ κεῖνα.

Ibid. l. 17. διακριθῆναι] διακοσμηθῆναι, quod præstat *Methodii Excerptor*, Combefisio magis probatur.

P. 104. l. 3. τὸ μὴθ' ἐνὸς] Ita *Præparationis MS. Coll. S. Joan.* et τὸ μηδενὸς *Philocal.* sed τὸ μεθ' ἐνὸς *Præparat. edita*, ubi Vigerus, “Legendum videtur μὴθ' ἐνὸς, vel unico verbo μη-“ θενός.” Nihil ad rem habet *Methodii Excerptor*, vel *Dialogus*.

Ibid. l. 6. ἐπ' ἐνεργείᾳ] Cum in *Præparatione edita* ἐστὶν ἐνεργείᾳ hic exstitisset, idcirco, quod sequitur, monuit Vigerus. “Sensus postulat ἐπ' ἐνεργείᾳ, maxime cum sequatur, “ἐπὶ χερσιν.” Extatque lectio ipsa in *MS. Coll. S. Joan.* necnon in *Philocal. Dialogo, Methodiique Excerptore*, præterquam quod *Philocaliæ MS. Coll. SS. Trin. Cant.* in textu suo habet ἐπεσθαι ἐπὶ mendose pro ἐπ' ἐνεργείᾳ.

P. 105. l. 1. δυνάμενα] *Præparatio δυνάμενοι*, ubi Vigerus; “Præstat omnino δυνάμενα, ut referatur ad ταῦτα, non ad “Θεοί.” Atque extat hæc lectio in *Philocal.* et *Dialogo*. Verba hic præteriit nonnulla *Methodii Excerptor*. Proxime ante restitui τὸν ante σὸν, quod omiserat *Vigeriana Præparat. editio*.

Ibid. l. 7. σύνθετος δὲ ὁ κόσμος &c.] Cum verba, quæ sequuntur, a textu omnia abessent, ἀδύνατον τοῦτο ἐξ ὕλης γεγενῆναι λέγειν—τὴν σύστασιν ἔχειν, ea *Methodiani Excerptoris* solius ope restitui, in quibus tamen τοῦτον malim legere pro τοῦτο. Ita nunc correxit Photium cl. Bekkerus. Deerant autem verba in *Præparatione* et *Philocalia* propter τὸ ὁμωρέλετον. Desieratque Maximum describere *Dialogus* Origeni adscriptus. Ita vero in Annot. ad *Præp. Evang.* Vigerus, “Mutila ista sunt. Commode sic expleas, πῶς δὲ σύνθετός

“ἐστὶν ὁ κόσμος, καὶ &c.” Et Trapezuntii quidem versio, qui Eusebianum opus ante Græce illud editum interpretatus fuerat, Vigeri emendationi favet. *Codex* interea *Præparationis* in Coll. S. Joan. servatus locum hoc modo ordinavit, σύνθετος δὲ ὁ κόσμος καὶ ἐκ διαφόρων οὐ. τ. κ. κ. συνεστώς, (Habet συνεστώς ἐστὶν *Methodii Excerptor*) τὸ σύνθετον ἀπλῶν τινῶν μίξιν μηνύει. Ceterum in vocibus, τὸ γὰρ σύνθετον scribitur in *Præparat. edita* τὸν pro τὸ, ubi tamen Vigerus τὸ rescribendum admonuit.

P. 105. l. 14. ἦν ποτὲ καθ’ ἑαυτὰ] Negari facile posset, quod hic assumitur. VIGERUS.

Ibid. l. 15. ἡ ἔλη] Ita hic et infra l. 16. scribitur in *Codice Coll. S. Joan.* et *Philocalia*, sed a *Præparatione edita* utroque loco abest articulus; posteriorem quidem omisit *Methodii Excerptor* ab Hoeschelio et Combesio editus, nunc vero a Bekkero emendatur.

P. 106. l. 3. ἦν δὲ ἀγέννητα] Hoc supplevit *Methodii Excerptor*; itidem particulam καὶ in vocibus δύο καὶ μόνα. Habes initio Maximiani Fragmenti, ὅπερ οὐ μέχρι τούτου ἴσταιται καὶ μόνου. pag. 88. lin. 10. Ceterum desunt plurima in ipsis illis Methodianis ob τὸ ὁμοιοτέλετον omissa.

Ibid. l. 4. ἵνα παρήσω—ἀκολουθήσειαν] Hoc totum cum supplevisset *Methodii Excerptor*, αὐτὰ pro ὄντα legendum olim censui, cum illo ἀπλᾶ constructum; nunc vero rescribere malim, τί ἐστὶν ὄντα ἀπλᾶ.

Ibid. l. 7. δοκεῖ δέ σοι μηδὲν &c.] Haud simplicem esse materiam, auctor iterum probaturus est.

Ibid. l. 11. Οὐκοῦν εἰ μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ &c.] Et hæc consequentia oppido quam infirma. Tota enim hæc ἀντιμάχησις, est κατ’ εἶδος, non καθ’ ἔλην. VIGERUS. Geminum quid de subtilioribus istis monuit scholium ab Hoeschelio in *Notis ad Photium* pag. 81. allatum; εἰ κατὰ τὴν ἔλην, ἀλλὰ μὴ κατὰ τῶν ποιότητων (an τὰς ποιότητας?) ἡ ἀντίθεσις ἦν, ἰσχυροὶ οἱ λόγοι.

Ibid. l. 12. ἀλλήλοις δὲ ταῦτα ἀντίκειται] Debeo hoc quoque *Methodianis*.

Ibid. l. 15. δοκεῖ σοι τὰ μέρη μὴ ἀναρρηκὰ &c.] Sibi responderi hæc quæstio vult, partes materiæ non alteram alteri ferre exitium. Conferas quæ infra occurrunt pag. 107.

lin. 3. Rem aliter administravit in interpretatione Vigorius.

P. 106. l. 17. οὕτως ἔχω] Ita *Philocal.* et *Methodii Excerptor* pro οὕτως ἔχει. Verba conferas, quæ supra habes pag. 95. lin. 10.

P. 107. l. 4. ἀναιρετικὸν] Ita *Philocal.* et *Methodii Excerptor* pro ἀνατρεπτικόν. Sæpenumero in superioribus ἀναιρετικὸν adhibetur.

Ibid. l. 4. τὰ δὲ τῆς ὕλης—ἐστίν] Hoc membrum orationis *Philocalia* supplevit. Hodie enim a *Præparatione Evang.* abest; olim vero fortasse Georgius Trapezuntius, qui Eusebium interpretatus est, in codice suo simile quid invenit. Habet quoque *Methodii Excerptor*, ταῦτα δὲ ἀναιρετικά τυγχάνει.

Ibid. l. 6. οὐδ' αὐτὰ ἔσονται ὕλη] Suspicietur quispiam legendum esse, οὐδ' αὐτὰ ἔσονται ὕλη μία, ut supra lin. 13. Et Genebrardum video, qui *Philocaliam Origenis* e codd. MSSis interpretatus est, ita vertisse, *non erunt unius materiæ, neque una materia*. Sed nihil mutandum esse infra patebit.

Ibid. l. 16. τὸ μὴ εἶναι τὴν ὕλην δείκνυται] Georgius quidem Trapezuntius, quem plus semel commemoravi, locum ita Latine expressit; *Cum autem aliæ rerum aliis opponuntur, non eadem esse videtur materia omnium*. In omnibus tamen libris lectio recepta extat, neque etiam Genebrardus in *Philocalia sua* hic quidem diversum quid posuit. Post illa autem τὸ μὴ εἶναι subaudiendum est αὐτὰ hoc est τὰ ἀντικείμενα, quomodo supra colligitur.

Ibid. δείκνυται] In *Præparatione Evang.* Eusebius addidit; Τοσαῦτα καὶ ὁ προδηλωθεὶς συγγραφεύς. In *Philocalia* autem scholium hic adjectum est, quod supra attuli in Monito, Ταῦτα ὑπὸ τοῦ ζ'. λόγου τῆς Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς παρεκβέβληται. Μαξίμου δὲ εἰσιν, ὥς φησιν ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος, οὐκ ἀσήμεν ἐν τοῖς Χριστιανοῖς συγγραφέως (elogium est ab Eusebio τῇ ῥήσει præmissum). αὐτολεξεὶ δ' εὖρηται ταῦτα κείμενα, καὶ ἐν τῷ Ὁριγένους πρὸς Μαρκωνιστὰς καὶ ἄλλους αἵρετικούς διαλόγῳ, Εὐτροπίου δικάζοντος, Μεγεβίου δὲ ἀντιλέγοντος. Joannes Tarinus, qui scholium edidit, ait; summorum theologorum, Basilii et Gregorii, qui *Philocaliam* ex variis Origenis comment. excerpserunt, hanc esse, non ex-

scriptoris alicujus, observationem, sibi satis probari tum forma ipsius, tum quod in tribus codicibus (nescit, an et in omnibus) reperiatur. Certe in tribus illis, quos ego in usus meos adhibui, eadem hæc annotatio adscripta est. Denique hoc monebo, præter Maximi istæc alia ejusdem argumenti a Photiano Methodii abbreviatore afferri, quorum pars fortasse eidem Maximo debetur, pariter ac nonnulla quæ in integra parte ejusdem Operis Methodii *De Libero Arbitrio* comparent. Videsis Monitum Maximo præmissum sub init.

1

1

1

CAIUS.

1

CAIUS.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus*,
cap. lix. p. 136.

GAIUS, ^asub Zephyrino Romanæ urbis episcopo, id est, sub Antonino Severi filio, disputationem adversum Proculum, Montani sectatorem, valde insignem habuit; arguens eum temeritatis, ^bsuper nova prophetia defendenda: et in eodem volumine Epistolas quoque

^a Hunc Caium etiam volunt viri docti auctorem *σπουδάσματος* sive scripti adversus Artemonis hæresin apud Euseb. v. 28. secuti Photium Cod. 48. quanquam Eusebius diserte testatur se aliquid afferre ex libro *μὴ τὴν προσηγορίαν ἐπαγομένη τῶν συγγραμμένων*. Ex neutro horum scriptorum quicquam extat præter pauca ea quæ Eusebius ex illis retulit.—Antoninus Caracalla, Severi filius Imperator ab A. 211. ad 217. FABRICIUS. De libro adversus Artemonem vid. infra. Photius Cod. 48. p. 35. *Τοῦτον τὸν Γαῖον πρεσβύτερον φασὶ γεγενῆσθαι τῆς κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίας ἐπὶ Οὐίκτορος καὶ Ζεφύρινου τῶν ἀρχιερέων. χειροτονηθῆναι δὲ αὐτὸν καὶ ἐθνῶν ἐπίσκοπον.*

^b Euseb. vi. 20. de Caii adversus Proclum loquens Dialogo: *ἐν ᾧ τῶν δι' ἐναντίας τὴν περὶ τὸ συντάττειν καινὰς γραφὰς προπέτειάν τε καὶ τόλμαν ἐπιστομίζων*. Bene καινὰς γραφὰς de Prophetiis novis Montanistarum interpretatur Hieronymus, quarum non modo defensionem sed et *σύνταξιν* maxime et compositionem illis Caius vitio vertit jure merito. FABRICIUS.

Pauli, ^ctredecim tantum enumerans, decimam quartam quæ fertur ad Hebræos, dicit non ejus esse: ^dsed et apud Romanos usque hodie quasi Pauli apostoli non habetur.

^c Euseb. vi. 20. τῶν τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου δεκατριῶν μόνον ἐπιστολῶν μνημονεύει, τὴν πρὸς Ἑβραίους μὴ συναριθμήσας ταῖς λοιπαῖς. Ex hoc loco Rich. Simon. lib. I. Hist. Criticæ Novi Test. p. 175. colligebat Caium primum fuisse qui hanc Epistolam Paulo eripuerit, nisi quod Tertullianus maluit eam ad Barnabam quam ad Paulum referre. FABRICIUS.

^d *Apud Romanos quosdam* debebat dicere ex Eusebio; ἐπεὶ καὶ εἰς δεῦρο παρὰ Ῥωμαίων τισὶν οὐ νομίζεται τοῦ ἀποστόλου τυγχάνειν. FABRICIUS. Hac de re videsis, quæ superius annotantur in Vol. I. ad ANONYMI FRAGMENTUM De *Canone Novi Testamenti* pp. 421, 422. Vid. etiam infra pp. 17, 18.

CAII,

QUI CIRCITER INITIA SÆCULI TERTII FLORUIT,

FRAGMENTA.

EX DIALOGO, VEL DISPUTATIONE,

5 CUM PROCLO, SIVE PROCULO, MONTANISTA.

ΚΑΙ ἐν τῷ Γαῖον δὲ (inquit Eusebius lib. iii. *Hist.* cap. 31.) οὐ
μικρῷ πρόσθεν (cap. 28. ejusd. lib.) ἐμνήσθημεν διαλόγῳ, Πρόκλος
πρὸς δὲ ἐποιεῖτο τὴν ζήτησιν, περὶ τῆς Φιλίππου καὶ τῶν θυγατέρων
αὐτοῦ τελευτῆς συνάδων τοῖς ἐκτεθείσιν οὕτω φησὶν· Μετὰ
10 τοῦτον δὲ προφήτιδες τέσσαρες αἱ Φιλίππου γεγένηται
ἐν Ἱεραπόλει τῇ κατὰ τὴν Ἀσίαν· ὁ τάφος αὐτῶν ἐστὶν
ἐκεῖ, καὶ ὁ τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

Præterea in dialogo Caii cujus
supra fecimus mentionem, Proculus
15 adversus quem instituta est dis-
putatio, de Philippi ejusque filia-
rum exitu, plane consentiens cum
iis quæ modo retulimus, sic ait:

Quatuor posthæc Philippi filiæ
prophetides fuerunt Hierapoli
Asiæ civitate, ubi etiam earum
et patris Philippi sepulcrum
visitur.

Ex eodem Opere.

20 Ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι. ἐὰν
γὰρ θελήσης ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸν Βατικανόν, ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν
τὴν Ὡστίαν, εὐρήσεις τὰ τρόπαια τῶν ταύτην ἰδρυσαμέ-
νων τὴν ἐκκλησίαν. Attulit hoc Eusebius lib. ii. *Hist.* cap. 25.

Ego vero apostolorum tro-
35 pæa possum ostendere. Nam
sive in Vaticanum, sive ad Os-

tiensem viam pergere libet, oc-
current tibi tropæa eorum qui
ecclesiam illam fundaverunt.

Ex eodem Opere.

— Ἀλλὰ καὶ Κήρινθος [ὁ] δι' ἀποκαλύψεων ὥς
ὑπὸ ἀποστόλου μεγάλου γεγραμμένων, τερατολογίας ἡμῶν
ὥς δι' ἀγγέλων αὐτῷ δεδειγμέναις ψευδόμενος ἐπεισάγε-
λέγων, μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπίγειον εἶναι τὸ βασιλείου
τοῦ Χριστοῦ· καὶ πάλιν ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ἐν Ἱερου-
σαλὴμ τὴν σάρκα πολιτευομένην δουλεύειν. καὶ ἐχθρὸν
ὑπάρχων ταῖς γραφαῖς τοῦ Θεοῦ, ἀριθμὸν χιλιονταε-
τίας ἐν γάμψ ἑορτῆς θέλων πλανᾶν λέγει γίνεσθαι—
Hæc posuit Eusebius lib. iii. *Hist.* cap. 28.

—Sed et Cerinthus per reve-
lationes quasdam a se tanquam
a magno quodam apostolo con-
scriptas, portenta quædam quasi
ab angelis sibi ostensa commentus
nobis introducit, affirmans post
resurrectionem regnum Christi
in terris futurum, ac rursus ho-

mines Hierosolymis degente-
cupiditatibus et voluptati cor-
poris obnoxios fore. Additque
hostis ille divinarum scriptu-
rarum, mille annorum spatium
in nuptialibus festis transactum
iri, quo facilius imperitos ho-
mines decipiat.

De eodem Opere.

Ἦλθε δὲ εἰς ἡμᾶς (inquit Eusebius lib. vi. *Hist.* cap. 20.) κα-
Γαίου λογιωτάτου ἀνδρὸς διάλογος, ἐπὶ Ῥώμης κατὰ Ζεφυρίων
πρὸς Πρόκλον τῆς κατὰ Φρύγας αἵρέσεως ὑπερμαχοῦντα κεκινη-
μένος· ἐν ᾧ τῶν δι' ἐναντίας τὴν περὶ τὸ συντάττειν καινὰς γραφὰς
προπέτεϊν τε καὶ τόλμαν ἐπιστομίζων, τῶν τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου
δεκατριῶν μόνων ἐπιστολῶν μνημονεύει, τὴν πρὸς Ἑβραίους μὴ
συναριθμήσας ταῖς λοιπαῖς.

Pervenit etiam ad nos Caii diser-
tissimi viri disputatio Romæ habita
temporibus Zephyrini, adversus
Proclum quemdam Cataphrygarum
hæresis propugnatorem. In qua
ille dum adversariorum in com-

ponendis novis scripturis temeri-
tatem et audaciam suggillat, tre-
decim solum divini apostoli com-
memorat epistolas: eam quæ ad
Hebræos inscripta est, cum reli-
quis non adnumerans.

QUÆ SEQUUNTUR,
EX PARVO LABYRINTHO SUMPTA SUNT,
QUI VEL CAII,

VEL ANONYMI SCRIPTORIS EJUSDEM ÆVI EST.

5 Φασὶ γὰρ (Hæretici) τοὺς μὲν προτέρους ἅπαντας καὶ
αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους παρεληφέναι τε καὶ δεδιδαχέναι
ταῦτα, ἃ νῦν οὗτοι λέγουσι· καὶ τετηρήσθαι τὴν ἀλήθειαν
τοῦ κηρύγματος μέχρι τῶν Βίκτορος χρόνων, ὃς ἦν τρις-
καιδέκατος ἀπὸ Πέτρου ἐν Ῥώμῃ ἐπίσκοπος· ἀπὸ δὲ
10 τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ζεφυρίνου, παρακεχαράχθαι τὴν
ἀλήθειαν. ἦν δ' ἂν τυχὸν πιθανὸν τὸ λεγόμενον, εἰ μὴ
πρῶτον μὲν ἀντέπιπτον αὐτοῖς αἱ θεῖαι γραφαί· καὶ
ἀδελφῶν δέ τινων ἐστὶ γράμματα πρεσβύτερα τῶν
Βίκτορος χρόνων, ἃ ἐκεῖνοι πρὸς τὰ ἔθνη ὑπὲρ τῆς ἀλη-
15 θείας, καὶ πρὸς τὰς τότε αἱρέσεις ἔγραψαν· λέγω δὲ
Ἰουστίνου καὶ Μιλτιάδου καὶ Τατιανοῦ καὶ Κλήμεντος
καὶ ἐτέρων πλείονων, ἐν οἷς ἅπασι θεολογεῖται ὁ Χριστός.
τὰ γὰρ Εἰρηναίου τε καὶ Μελίτωνος καὶ τῶν λοιπῶν τίς
ἄγνοεῖ βιβλία, Θεὸν καὶ ἄνθρωπον καταγγέλλοντα τὸν
20 Χριστόν; Ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς

Affirmant enim priscos qui-
dem omnes, et ipsos apostolos,
ea quæ ab ipsis nunc dicuntur,
et accepisse et docuisse: ac
25 prædicationis quidem veritatem
esse custoditam usque ad Vic-
toris tempora, qui tertius deci-
mus a Petro Romanæ urbis epi-
scopus fuit: a Zephyrini au-
30 tem temporibus qui Victori suc-
cessit, adulteratam fuisse veri-
tatem. Ac fortasse id quod di-
cunt, credibile videretur, nisi
eis refragarentur primum qui-
35 dem divinæ Scripturæ: deinde

fratrum quorundam scripta,
Victoris ætate antiquiora, quæ
illi adversus gentes et contra
sui temporis hæreticos pro ve-
ritatis defensione scripserunt.
Justinum intelligo, et Miltia-
dem et Tatianum ac Clemen-
tem, aliosque quamplurimos: in
quorum omnium libris Christi
divinitas adstruitur. Nam Ire-
næi quidem et Melitonis et re-
liquorum scripta quis est qui
ignoret, in quibus Christum
Deum simul atque hominem
prædicarunt? Psalmi quoque et

ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσθαι, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες. πῶς οὖν ἐκ τοσούτων ἐτῶν καταγγελλομένου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος, ἐνδέχεται τοὺς μέχρι Βίκτορος οὕτως ὡς οὗτοι λέγουσι κεκηρυχέναι ; πῶς δὲ οὐκ αἰδοῦνται ταῦτα Βίκτορος καταψεύ- 5 δεσθαι· ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι Βίκτωρ τὸν σκυτέα Θεόδοτον τὸν ἀρχηγὸν καὶ πατέρα ταύτης τῆς ἀρνησιθεοῦ ἀποστασίας, ἀπεκήρυξε τῆς κοινωνίας, πρῶτον εἰπὼντα ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν. εἰ γὰρ Βίκτωρ κατ' αὐτοὺς οὕτως ἐφρόνει ὡς ἡ τούτων διδάσκει βλασφημία, 10 πῶς ἂν ἀπέβαλλε Θεόδοτον τὸν τῆς αἰρέσεως ταύτης εὐρετήν ; Attulit hæc Eusebius lib. v. *Hist.* cap. 28.

cantica fratrum jam pridem a fidelibus conscripta, Christum Verbum Dei concelebrant, divinitatem ei tribuendo. Cum igitur tot abhinc annis ecclesiastica doctrina predicata sit, qui fieri potest ut omnes usque ad Victoris tempora eam quam isti dicunt doctrinam promulgaverint ? Quomodo eos non pudet hujusmodi calumniam adversus Victorem concinnare,

cum certo sciant Theodotum coriarium qui defectionis illius Deum abnegantis parens et 15 auctor fuit, primusque Christum nudum esse hominem asseruit, per Victorem a communione ecclesiæ ejectum fuisse. Nam si, ut aiunt, Victor eadem 20 sentiebat quæ illorum docet impietas, cur Theodotum opinionis illius auctorem ab ecclesia removit ?

Ex eodem Opere.

25

Ἵπομνήσω γοῦν πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν πρᾶγμα ἐφ' ἡμῶν γενόμενον· ὃ νομίζω ὅτι ^α εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγεγόνει, 30 τυχὸν ἂν καὶ κείνους ἐνουθέτησε. Νατάλιος ἦν τις ὁμο-

Facinus nostra ætate gestum, multis fratrum nostrorum in memoriam revocabo. Quod

quidem si Sodomis admissum fuisset, ipsos, ut arbitror, in- 30 colas ad pœnitentiam provocare

^α Mat. xi. 32.

λογητῆς οὐ πάλαι, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμετέρων γενόμενος
 καιρῶν. οὗτος ἡπατήθη ποτὲ ὑπὸ Ἀσκληπιοδότου
 (for. Ἀσκληπιάδου. vid. notam) καὶ ἐτέρου Θεοδότου
 τινὸς τραπέζιτον· ἦσαν καὶ οὗτοι ἄμφω Θεοδότου τοῦ
 5 σκυτέως μαθηταί, τοῦ πρώτου ἐπὶ ταύτῃ τῇ φρονήσει,
 μᾶλλον δὲ ἀφροσύνῃ, ἀφορισθέντος τῆς κοινωνίας ὑπὸ
 Βίκτορος ὡς ἔφην τοῦ τότε ἐπισκόπου. ἀνεπίεσθη δὲ ὁ
 Νατάλιος ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ σαλαρίῳ ἐπίσκοπος κληρωθῆναι
 ταύτης τῆς αἰρέσεως, ὥστε λαμβάνειν παρ' αὐτῶν μηνιαία
 10 δηνάρια ἑκατὸν πεντήκοντα. γενόμενος οὖν σὺν αὐτοῖς,
 δι' ὁραμάτων πολλάκις ἐνουθετεῖτο ὑπὸ τοῦ Κυρίου. ὁ
 γὰρ εὐσπλαγχνος Θεὸς καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρισ-
 τὸς, οὐκ ἐβούλετο ἔξω ἐκκλησίας γενόμενον, ἀπολέσθαι
 μάρτυρα τῶν ἰδίων παθῶν. ἐπεὶ δὲ ῥαθυμότερον τοῖς
 15 ὁράμασι προσεῖχε, δελεαζόμενος τῇ τε παρ' αὐτοῖς
 πρωτοκαθεδρίᾳ, καὶ τῇ πλείστοις ἀπολλυούσῃ αἰσχρο-
 κερδεῖᾳ, τελευταῖον ὑπὸ ἀγίων ἀγγέλων ἐμαστιγώθη, δι'
 ὅλης τῆς νυκτὸς οὐ σμικρῶς αἰκισθεῖς· ὥστε ἔωθεν
 ἀναστῆναι, καὶ ἐνδυσάμενον σάκκον, καὶ σποδὸν κατα-

20 potuisset. Erat quidem Natalis
 nomine, confessor: qui non ita
 pridem, sed nostra ætate vixit.
 Hic forte in fraudem inductus
 est ab Asclepiodoto et altero
 25 quodam Theodoto argentario.
 Ambo autem isti discipuli erant
 Theodoti illius coriarii, qui pri-
 mus ob hanc doctrinam, seu po-
 tius insaniam, a Victore, ut dixi,
 30 tunc temporis episcopo ab ec-
 clesiæ communione remotus est.
 Hi persuaserunt Natali, ut ac-
 cepto salario hæresis illius epi-
 scopus crearetur, ea scilicet con-
 35 ditione ut menstruos centum
 quinquaginta denarios ab illis
 acciperet. Sociatus igitur il-

lorum partibus, sæpe a Domino
 corripiebatur in somnis. Cle-
 mentissimus enim Deus ac Do-
 minus noster Jesus Christus,
 eum qui passionum suarum tes-
 tis exstiterat, perire extra ec-
 clesiam nolebat. Sed cum noc-
 turnas ejusmodi visiones negli-
 geret Natalis, utpote honore pri-
 mæ apud illos sedis, et turpis
 lucri cupiditate (quæ multis
 mortalibus exitio est) inescatus,
 tandem a sanctis angelis per to-
 tam noctem flagris cæsus et gra-
 vissime verberatus est. Adeo
 ut primo diluculo consurgens,
 saccum induerit, et cinere cons-
 persus confestim cum lacrimis

πασάμενον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ δακρύων προσ-
 πεσεῖν Ζεφυρίνῳ τῷ ἐπισκόπῳ, κυλιόμενον ὑπὸ τοὺς
 πόδας οὐ μόνον τῶν ἐν τῷ κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν·
 συγχέαι τε τοῖς δάκρυσιν τὴν εὐσπλαγχνον ἐκκλησίαν
 τοῦ ἐλεήμονος Χριστοῦ· πολλῇ τε τῇ δεήσει χρησά- 5
 μενον, δείξαντά τε τοὺς μώλωπας ὧν εἰλήφει πληγῶν,
 μόλις κοινωνηθῆναι. Attulit hæc Eusebius ibid.

ad pedes Zephyrini episcopi sese
 abjecerit, non solum cleri, ve-
 rum etiam sæcularium vestigiis
 advolutus; et Christi miseri-
 cordis ecclesiam ipsam quoque
 misericordem fletibus suis com-

moverit atque concusserit. Mul-
 tisque precibus usus, ostensis
 etiam vibicibus plagarum quas 10
 pro Christi confessione pertu-
 lerat, vix tandem ad commu-
 nionem admissus est.

Ex eodem Opere.

Γραφὰς μὲν θείας ἀφόβως ῥεραδιουργήκασιν· πίστεως 15
 δὲ ἀρχαίας κανόνα ἠθετήκασιν· Χριστὸν δὲ ἡγνοήκασιν·
 οὐ τί αἱ θεῖαι λέγουσι γραφαὶ ζητοῦντες, ἀλλ' ὅποῖον
 σχῆμα συλλογισμοῦ εἰς τὴν τῆς ἀθεότητος εὐρεθῇ σύ-
 στασιν, φιλοπόνως ἀσκοῦντες· καὶ αὐτοῖς προτείνῃ τις
 ῥῆτὸν γραφῆς θεϊκῆς, ἐξετάζουσι πότερον συνημμένον 20
 ἢ διεξευγμένον δύναται ποιῆσαι σχῆμα συλλογισμοῦ.
 καταλιπόντες δὲ τὰς ἀγίας τοῦ Θεοῦ γραφὰς, γεωμετρίαν
 ἐπιτηδεύουσιν· ὥς ἂν ἐκ τῆς γῆς ὄντες καὶ ἐκ τῆς γῆς

Sacras quidem scripturas au-
 dacter adulteraverunt: primi-
 tivæ autem fidei regulam reje-
 cerunt: Christum ipsum deni-
 que ignoraverunt: non inqui-
 rentes quid sacræ doceant scrip-
 turæ; sed cujusmodi syllogis-
 morum figura ad confirmandam

impietatem suam reperiatur, as-
 sidue meditantes. Quod si quis 25
 aliquem divinæ Scripturæ locum
 eis objiciat, examinant utrum
 connexum an disjunctum syllo-
 gismi genus ex eo confici possit.
 Relictisque atque abjectis sacris 30
 Dei Scripturis, geometriæ stu-

^b Joan. iii. 30, 31.

λαλοῦντες, καὶ τὸν ἄνωθεν ἐρχόμενον ἀγνοοῦντες. Εὐκλείδης γοῦν παρά τισιν αὐτῶν φιλοπόνως γεωμετρεῖται· Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Θεόφραστος θαυμάζονται· Γαληνὸς γὰρ ἴσως ὑπό τινων καὶ προσκυνεῖται. οἱ δὲ ταῖς τῶν
 5 ἀπίστων τέχναις εἰς τὴν τῆς αἰρέσεως αὐτῶν γνώμην ἀποχρώμενοι, καὶ τῇ τῶν ἀθέων πανουργίᾳ τὴν ἀπλὴν τῶν θείων γραφῶν πίστιν καπηλεύοντες· ὅτι μὴδὲ ἐγγὺς πίστεως ὑπάρχουσι, τί δεῖ καὶ λέγειν; διατοῦτο ταῖς θείαις γραφαῖς ἀφόβως ἐπέβαλον τὰς χεῖρας, λέγοντες
 10 αὐτὰς διωρθωκέναι. καὶ ὅτι τοῦτο μὴ καταψευδόμενος αὐτῶν λέγω, ὁ βουλόμενος δύναται μαθεῖν. εἰ γάρ τις θελήσει συγκομίσας αὐτῶν ἐκάστου τὰ ἀντίγραφα ἐξετάζειν πρὸς ἄλληλα, κατὰ πολὺ ἂν εὗροι διαφω-
 νούντα. ἀσύμφωνα γοῦν ἔσται τὰ Ἀσκληπιάδου τοῖς
 15 Θεοδότου. πολλῶν δέ ἐστιν εὐπορῆσαι, διὰ τὸ φιλο-
 τήμως ἐγγεγράφθαι τοὺς μαθητὰς αὐτῶν τὰ ὑφ' ἐκάστου αὐτῶν ὥς αὐτοὶ καλοῦσι κατωρθωμένα, τουτέστιν ἡφα-
 νισμένα. πάλιν δὲ τούτοις τὰ Ἑρμοφίλου οὐ συνάδει·

dent; quippe qui terrestres sint
 20 et loquantur terrena, et illum qui de cælo advenit ignorent. Euclidis igitur geometria apud nonnullos eorum studiose excolitur. Aristoteles vero et Theo-
 25 phrastus summa admiratione suscipiuntur: Galenus autem a quibusdam etiam adoratur. Proinde istos qui infidelium artibus ac disciplinis ad stabiliendam hæ-
 30 resis suæ opinionem abutuntur, et subtili impiorum hominum versutia simplicissimam divinarum Scripturarum adulterant fidem, remotissimos esse a fide
 35 quid attinet dicere? Hinc est quod divinis Scripturis audacter

manus intulerunt, eas a se emendatas esse dicentes. Atque id a me non falso eis objici, quisquis voluerit facile cognoscet. Nam si quis exemplaria illorum undique conquisita simul inter se contulerit, inveniet profecto illa inter se plurimum dissentire. Certe Asclepiadoti exemplaria non conveniunt cum illis quæ sunt Theodoti. Multa porro hujusmodi exemplaria nancisci licet, propterea quod discipuli illorum studiose perscripserunt ea quæ a magistris suis ut ipsi dicunt emendata, hoc est corrupta fuerant. Jam Hermophili exemplaria cum illis quæ dixi,

τὰ γὰρ Ἀπολλωνίδου οὐδὲ αὐτὰ ἑαυτοῖς ἐστὶ σύμφωνα.
 ἔνεστι γὰρ συγκρίναι τὰ πρότερον ὑπ' αὐτῶν κατα-
 σκευασθέντα, τοῖς ὕστερον πάλιν ἐπιδιαστραφεῖσι, καὶ
 εὐρεῖν καταπολὺ ἀπάδοντα. ὅσης δὲ τόλμης ἐστὶ τοῦτο
 τὸ ἀμάρτημα, εἰκὸς μὴδὲ ἐκείνους ἀγνοεῖν. ἡ γὰρ οὐδ'
 πιστεύουσιν ἀγίῳ πνεύματι λελέχθαι τὰς θείας γραφὰς,
 καὶ εἰσὶν ἄπιστοι· ἡ ἑαυτοὺς ἡγοῦνται σοφωτέρους τοῦ
 ἀγίου πνεύματος ὑπάρχειν· καὶ τί ἕτερον ἢ δαιμονῶσιν;
 οὐδὲ γὰρ ἀρνήσασθαι δύνανται ἑαυτῶν εἶναι τὸ τόλ-
 μημα, ὅποταν καὶ τῇ αὐτῶν χειρὶ ἢ γεγραμμένα· καὶ¹⁰
 παρ' ὧν κατηχήθησαν μὴ τοιαύτας παρέλαβον τὰς γρα-
 φάς· καὶ δεῖξαι ἀντίγραφα, ὅθεν αὐτὰ μετεγράψαντο,
 μὴ ἔχωσιν. ἔνιοι δὲ αὐτῶν οὐδὲ παραχαράσσειν ἠξίωσαν
 αὐτὰς, ἀλλ' ἀπλῶς ἀρνησάμενοι τὸν τε νόμον καὶ τοὺς
 προφήτας· ἀνόμου καὶ ἀθέου διδασκαλίας προφάσει¹⁵
 χάριτος· εἰς ἔσχατον ἀπωλείας ὀλεθρον κατωλίσθησαν.
 Attulit Eusebius ibid.

minime consentiunt. Ea vero
 quæ dicuntur Apollonidis ne se-
 cum quidem ipsa concordant.
 Nam illa quæ prius ediderat,
 cum illis quæ postea invertit at-
 que luxavit, conferre quilibet
 potest, atque inter se dissonantia
 deprehendere. Quantæ porro
 audaciæ sit ejusmodi facinus, ne
 ipsos quidem ignorare credibile
 est. Aut enim sacras Scripturas
 a sancto Spiritu dictatas esse
 non credunt, ac proinde infideles
 sunt: aut semetipsos Spiritu
 sancto sapientiores esse existi-
 mant, ac proinde quid aliud sunt

quam Dæmoniaci? Neque enim
 negare possunt hoc facinus a se
 admissum esse, cum ipsorum²⁰
 manu descripta sint exemplaria;
 neque ab illis, a quibus in Chris-
 tiana fide instituti sunt, ejus-
 modi codices acceperint: nec os-
 tendere possint exemplaria, ex²⁵
 quibus sua illa descripserunt.
 Quidam autem ex ipsis ne adul-
 terare quidem scripturas dignati
 sunt: sed legem ac prophetas
 absolute repudiantes, per ille-³⁰
 gitimam et impiam doctrinam,
 sub obtentu gratiæ in altissimum
 exitii gurgitem delapsi sunt.

ANNOTATIONES

IN CAII FRAGMENTA.

P. 127. l. 7. *διαλόγῳ*] De Caii adversus Proclum libro videndus est Photius in bibliotheca. (Cod. 48.) Apud Theodorum in libro iii. hæreticarum fabularum, ubi mentio fit hujus libri, *κατὰ Πατρόκλου* scribitur pro *Πρόκλου*. Erat autem hic liber dialogus, in quo Proclus Montani prophetiam defendens inducebatur, ut patet ex libro iii. Eusebii cap. 31. Ubi verba ipsius Procli afferuntur, quibus ad adstruendam Montani prophetiam, docebat semper in Asia prophetas viguisse: et adhuc sua ætate exstitisse apud Hierapolim sepulcra filiarum Philippi, quæ prophetiæ dono insignes fuerant. Quibus Procli verbis respondens Caius, ait Romanos longe illustrioribus sepulcris gloriari, Petri scilicet ac Pauli. Verba Caii habes in libro ii. capite penultimo. (hic proxime post collocata.) VALERIUS, ad lib. vi. *Hist. Eusebii* cap. 20. Conferas notas supra ad POLYCRATIS Fragmenta pag. 20. et 25.

Ibid. l. 9. *Μετὰ τοῦτον δὲ &c.*] *τοῦτον* pro edito *τοῦτο* nunc recte recepit Burtonus ex *codicibus scriptis Med. Maz. Fuket. Sacil. Norf. Florentinisque*, hoc addito, "Nescientes librarii de quo Proculus ante loqueretur, *τοῦτον* in *τοῦτο* mutabant: at "si totus iste dialogus exstisset, viri cujusdam apostolici "dono prophetico præditi nomen invenissemus; talibus enim "exemplis novas suorum prophetias Montanistæ defendebant." Ita vir cl., qui refert omisisse particulam *δὲ edit. Steph. codd. Paris. 1. Norf. Venet. Florentinos Nicephorumque*. Vertit Rufinus, *post hæc autem*; habet *τούτων Niceph.* Mox in *Cod.*

Norf. additur καὶ ante ὁ τάφος, et in *Savilii MSto* deficit articulus ὁ ante τοῦ πατρός.

P. 127. l. 20. Ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια &c.] Eusebius præmisit; Παῦλος δὲ οὖν ἐπ' αὐτῆς Ῥώμης τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι, καὶ Πέτρος ὡσαύτως ἀνασκολοπισθῆναι κατ' αὐτὸν (eodem Nerone regnante) ἱστοροῦνται. καὶ πιστοῦνται γε τὴν ἱστορίαν ἢ Πέτρου καὶ Παύλου εἰς δεῦρο κρατήσασα ἐπὶ τῶν αὐτόθι κοιμητηρίων πρόσρησις. Οὐδὲν δ' ἦττον καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ Γάϊος ὄνομα, κατὰ Ζεφυρίων Ῥωμαίων γεγονώς ἐπίσκοπον· ὃς δὲ Πρόκλῳ τῆς κατὰ Φρύγας προϊσταμένης γνώμης ἐγγράφως διαλεχθεὶς, αὐτὰ δὲ ταῦτα περὶ τῶν τόπων ἔνθα τῶν εἰρημένων ἀποστόλων (Petri et Pauli) τὰ ἱερὰ σκηνώματα κατατέθεται, φησὶν. ἘΓΩ δὲ τὰ τρόπαια &c. *At Paulus quidem capite truncatus, Petrus vero cruci sufficiens fuisse eodem regnante traduntur. Quam quidem narrationem abunde confirmant Petri Paulique nomine insignita monumenta, quæ in urbis Romæ cœmeteriis etiamnum videntur. Sed et Caius quidam vir catholicus, qui Zephyrini Romanæ urbis episcopi temporibus floruit, in eo libro quem scripsit adversus Proculum patronum sectæ Cataphrygarum, de loco in quo prædictorum apostolorum sacra corpora deposita sunt, ita loquitur. EGO vero apostolorum &c. Ubi ait Valesius, vocem ecclesiasticum interdum designare virum catholicum, et opponi hæretico, atque in hac significatione malle se vocem accipere hoc loco, "tum quia hæc frequentior hujus vocabuli significatio est, tum quod Eusebius de Caii libro adversus Proclum loquens, utrumque proprio epitheto designavit. Caium enim "ecclesiasticum hominem appellat: Proclum vero Cataphrygarum sectæ patronum, id est hæreticum. ὃς δὲ Πρόκλῳ τῆς κατὰ Φρύγας προϊσταμένης γνώμης ἐγγράφως διαλεχθεὶς, &c. "Quippe Cataphrygarum secta in duas partes divisa est. "Alterius princeps fuit Proclus: alterius vero Æschynes. "cui Proclum sequebantur, dicebantur οἱ κατὰ Πρόκλον. Qui "Æschyni favebant, dicebantur οἱ κατὰ Ἀσχύνην, ut docet "Tertullianus in libro de præscriptione Hæreticorum." h. e. cap. penult. *Libri Adversus Omnes Hæreticos* Tertulliano adjuncti. Monuit ad Eusebium suum cl. Heinichen., cum de Caio sermo sit, melius vertendum, *doctor vel scriptor catholicus.**

P. 127. l. 21. ἐπὶ τὸν Βατικανὸν] Mirum est in omnibus nostris codicibus uno consensu haberi Βασικανοί, nec aliter legi-

tur in Chronico Georgii Syncelli. In sequentibus verbis ἡ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν ὀστίαν omnes nostri codices ὀστίαν habent. Verum in hoc dissentiunt, quod Mazarinus quidem et Medicæus codex cum leni spiritu scriptum habent ὀστίαν: Regius autem et Fuketianus asperum adhibent spiritum. Porro Vaticanus quidem ad B. Petrum referri debet, qui sepultus est in Vaticano. Ostiensis autem via Paulum denotat, qui sepultus est in via Ostiense. VALESIUS. MS. quoque Savil. seu Bodl. exhibet βασικᾶν, et Syncellus, prout edidit hunc Goarus, ὀστέαν præstat. Ait Strothius, Eusebii editor, *Lectiones Veneti codicis* ὀστίαν habuisse, quod ipse in textum recepit, notatque, Stephanum edidisse ὀστίαν cum spiritu aspero, *Nicephorum* autem exhibere Ὀσθησίαν. Habet MS. *Norfolc.* ὀσθισίαν, dum septem variationes in hac vocula se observasse nunc ait Burtonus, quas videas ad Eusebium ejus. *Rufinus* vetus interpretes posuit, *Si enim procedas via regali, quæ ad Vaticanum ducit, aut via Ostiensi* &c. Nunc Burtonus codicibus Valesianis βασικαρόν habentibus addit *codd. Parisinos Venetum et Florentinos.* Ceterum de sepultura beatorum apostolorum quædam ex *Gregorio Magno* Baronius profert in *Annalibus* ad an. 221. tom. ii. p. 360. ed. Antverp.

P. 127. l. 22. τὰ τρόπαια τῶν ταύτην &c.] Adversus Metaphrasten, qui hæc Caii et alia quædam Dionysii Corinthii perperam intellexit, vide disputantem Valesium supra ad ejusdem DIONYSII Fragmenta, pag. 193. vol. I. De Petri et Pauli martyrio, ibid. supra p. 192.

P. 128. l. 2. Ἀλλὰ καὶ Κήρυθος &c.] Eusebius, Κατὰ τοὺς δεδλωμένους χρόνους (scil. Trajano imperitante) ἑτέρας αἰρέσεως ἀρχηγὸν γενέσθαι Κήρυθον παρειλήφαμεν. Γάϊος οὖ φωνὰς ἤδη πρότερον παρατέθειμαι (lib. ii. cap. 25.) ἐν τῇ φερομένη αὐτοῦ ζητήσῃ (conf. cap. 31) ταῦτα περὶ τοῦ αὐτοῦ γράφει. ἈΛΛΑ καὶ Κήρυθος &c. *Eadem tempestate alterius hæresis auctorem fuisse Cerinthum accepimus. De quo Caius is cujus verba superius retulimus, hæc in Disputatione sua scribit: SED et Cerinthus &c.*

Ibid. l. 3. μεγάλον] Vox abest a MS. Bodl. Mox δεδιδαγμένας pro δεδειγμένας *Nicephorus* et vitiose δεδιδειγμένας MS. *Norfolc.* sed revelatas *Rufinus.* δεδιδειγμένους *Florent.* prior in marg. a prima manu, et *F'lor. posterior.*

P. 128. l. 5. τὸ βασιλείον τοῦ Χριστοῦ] Idem referens dogma usitatori voce βασιλεία usus ait Dionysius Alex. ἐπίγειον ἔσεσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν, in hoc Eusebii capite testis citatus. Supra ἐπισυνάγει pro ἐπεισάγει *MS. Norfolk.* Et infra χιλιοετίας pro χιλιονταετίας et ἐν γάμον ἑορτῇ pro ἐν γάμῳ ἑορτῆς habet *Nicephorus.* Ex collatione penes me Jacobi Gronovii nunc mihi constat, legi χιλιοετίας in *codd. Florentinis,* et γάμον ἑορτῇ in *altero* ipsorum extare, et dicere virum eundem cl. malle se χιλιετίας.

Ibid. l. 9. θέλων πλανᾶν] θέλων σπλανᾶν. Sic in editione Rob. Stephani nescio quo casu excusum est. Quem Typographorum errorem secuti sunt postea Genevenses. Nos vero ex manuscriptis codicibus et ex Nicephori libro, veram hujus loci scripturam restituimus θέλων πλανᾶν. VALESIIUS. His consentiunt *codices Bodd. et Norfolk.* atque Scaliger in exemplo *edit. Steph.* a me sæpe adducto. Neque discrepat vetus interpres, nec codices a Burtono nunc collati.

Ibid. λέγει γίνεσθαι.] Deest λέγει in *Cod. MS. Bodd. γένεσθαι* pro γίνεσθαι *MS. Norfolk.* et *Niceph.* et *Flor.* a sec. manu. Pondus habent argumenta, quibus probare studet Leonardus Twelsius, *Examinat. Crit. Nov. Text. et Interp. Nov. Test.* Anglica lingua scripta. P. iii. part. 2. cap. ii. §. 3. Caium ad aliam quandam a Cerintho suppositam apocalypsin spectare, non ad illam, quæ apud ecclesiam recepta est; quippe cum Cerinthus de hominibus genio suo et voluptati indulgentibus locutus sit, cujus quidem luxus S. Joannes in canonico libro nullam spem fecit. Adde quod, nisi totus error, Caius non videtur τὴν χιλιονταετίαν improbare, quæ a Joanne commemoratur, sed tantum depravationem ejus detestari ab inimico divinarum scripturarum, in quibus ea sit posita, introductam. Quod autem maximum est, quidquid opinatus est de libro Caius, Cerinthi de Filii incarnati persona scitum omnino discrepabat a doctrina de Filio Dei apud Apocalypsin. At vero constat, retulisse disertis verbis Alexandrinum Dionysium, nonnullos ex iis, qui se tempore antecesserant, repudiata Joannis apocalypsi, eaque per singula capita exagitata et correctæ, affirmasse Cerinthum istius libri verum auctorem fuisse; cum vero magnæ auctoritatis nomen ad faciendam fidem commento suo vellet præfigere, Joannis titulum eidem

indidisse. “ Quippe hanc, inquiunt” (verba afferō Dionysii a “ Valesio Latine versa) “ Cerinthi opinionem fuisse, ἐπίγειον
 “ ἔσεσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν, et in iis maxime rebus,
 “ quas ipse utpote carnalis et voluptatibus corporis deditus
 “ præcipue concupiscebat, hæsurum, in ventris scilicet, et
 “ eorum quæ sub ventre sunt satietate, id est, in cibis ac po-
 “ culis, καὶ γάμοις, et in iis quibus ista honestius parari posse
 “ existimabat; festis nimirum et sacrificiis et hostiarum mac-
 “ tationibus.” Hæc Dionysius, proxime post hoc Caii frag-
 mentum ab Eusebio adductus, iterumque ab eo in lib. vii. cap.
 25. ut cuius facile fuerit suspicari, magnum virum Dionysium
 ista Caii verba, inter alia auctorum loca, sibi proposuisse.
 Ad hæc dici possit, existimasse (sed falso tamen, immo falsis-
 sime) germanæ apocalypsis adversarios cum veteres tum recen-
 tiores, satis convenire librum illum cum terrenis carnalibusque
 Cerinthi opinionibus. Quin et multi viri docti in ea sententia
 fuerunt, ut statueretur Caius Joannis apocalypsin revera signi-
 ficasse. Ita verbi gratia, Lardnerus *De Hist. Evang. Fide.*
 part. ii. lib. i. cap. xliii. §. 15; sed et alii etiam plerique, tes-
 tibus Stoschio *De Canone Librorum N. T.* §. lxi. p. 195. et
 Keilio in nota ad ed. novam *Fabricianæ Biblioth. Gr.* tom. iv.
 p. 792.

Attamen dignum hoc est observatu, Theodoretum in *Hæret.*
Fab. Compend. lib. ii. cap. 3. ubi non tantum de Cerinthi re-
 velationibus mentionem fecit, sed et ista quæ Eusebius lau-
 daverat Caii Dionysiique loca sibi evidenter proponit, sic scrip-
 sisse; οὗτος (Cerinthus) καὶ ἀποκαλύψει τινὰς ὡς αὐτὸς τεθεα-
 μένος ἐπλάσαστο; tanquam si illa Caii verba apud Eusebium,
 ἀλλὰ καὶ Κήρινθος ὁ δι' ἀποκαλύψεων ὡς ὑπὸ ἀποστόλου μεγάλου
 γεγραμμένων, de Cerintho venditante seipsum ut magnum apo-
 stolum, non tanquam alii cuius revelationes a se fictas ad-
 scribente, intellexisset. Quæ fortasse fuerit haud aliena a mente
 Caii interpretatio. Ita de Montanista quodam Themisone
 nominato hoc ait APOLLONIUS apud Euseb. lib. v. *Hist.* c. 18.
 ὡς μάρτυς καυχώμενος, ἐτόλμησε μιμούμενος τὸν ἀπὸστολον, καθο-
 λικὴν τινα συνταξάμενος ἐπιστολὴν, κατηχεῖν μὲν τοὺς ἄμεινον
 αὐτοῦ πεπιστευκότας. Supra Vol. I. p. 468.

Quidquid autem hac de re statuitur, existimetur Caius,
 necne, ad Joannis apocalypsin spectasse, obiter commemorare

mihi liceat, librum hunc omni veneratione dignum, saltem a decem auctoribus tanquam θεόπνευστον adductum fuisse, qui quidem omnes aut vetustiores Caio, aut ipsi æquales fuerunt; et quorum nomina supra ad Fragmentum de CANONE SCRIPTURÆ commemoravi, Vol. i. p. 427. contraque adeo vecordes fuisse nonnullos ex adversariis hujus libri, *Alogorum* nomine ab Epiphanio appellatos, ut non tantum apocalypsin Cerinthis esse dixerint, a cujus decretis notissimis tam de persona Jesu Christi, quam de creatore mundi, isthoc opus plurimum distabat, sed etiam eidem hæretico Joannis quoque evangelium, librum Cerintho oppositum, adscribere haud vererentur. Vid. *Hær.* li. num. 3. et Philastrium *De Hæresibus*, cap. 60. Edidit porro S. Hippolytus sub Caii tempora *Apologiam pro Apocalypsi et Evangelio Joannis*, testibus cum Hebediesu in *Catalogo Libb. Chaldaeorum* p. 17. tum Status Hippolyti, in qua inscripti sunt operum ejus tituli, Romæ olim effossa. Quæ forsitan defensio adversus Alogos istos suscepta est; nam *Capita* illa Hippolyti *adversus Caium* ab eodem Hebediesu commemorata, etsi suspicionem moveant, huc pertinuisse non affirmaverim.

P. 128. l. 20. Ἦλθε δὲ εἰς ἡμᾶς—πρὸς Πρόκλον] Cataphrygarum secta in duas partes divisa est. alterius princeps fuit Proclus, alterius Æschines, ut scribit Tertullianus de præscriptione hæreticorum in fine. (Vid. supra.) Qui Proclum sectabantur, dicebantur οἱ κατὰ Πρόκλον, teste ibidem Tertulliano. Ex quo apparet Græcum hominem fuisse. Accedit quod Gaius adversus eundem Proclum Græce scripsit. Quare non assentior Baronio, qui hunc Proclum eundem esse vult cum Proculo Afro Latino Grammatico, cujus meminit Capitolinus. Ceterum Proclus Montanista insignem librum scripserat adversus Valentinianos, ut scribit Tertullianus in libro adversus Valentinum. VALESIIUS. Cujus notam de hoc Caii dialogo initio a me collocatam consulas.

Ibid. l. 23. καινὰς] κένας solenni permutatione *MS. Norfolc.* Alteram invenit lectionem, quæ melior est, in codd. suis *Rufinus*. Is tamen τοῦ δι' ἐναντίας pro τῶν δι' ἐ. legisse videtur. De his vero novis scriptis videsis Fabricium supra ad Hieron. *De Viris Ill.* aliquid annotantem, cui consentit Tillemontius *Mem. Eccl.* tom. iii. in *Caio*. pag. 76. ed. Bruxell.

P. 128. l. 26. λοιπαίς.] Eusebius proxime post addit : ἐπεὶ καὶ εἰς δεῦρο παρὰ Ῥωμαίους τισὶν, οὐ νομίζεται τοῦ ἀποστόλου τυγχάνειν. Ubi hæc Valesius. Eusebius supra in lib. iii. cap. 3. de Pauli Epistolis disserens, ait quosdam Epistolam ad Hebræos ut falsam rejecisse, asseverantes Romanam ecclesiam de ejus epistolæ auctoritate dubitare, πρὸς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ὥς μὴ Παύλου οὔσαν αὐτὴν, ἀντιλέγεσθαι φήσαντες. Rufinus in utroque Eusebii loco *Latinos* vertit. Hieronymus tamen in catalogo *Romanos* interpretatur, ubi de Caio. *Decimam quartam*, inquit, *quæ fertur ad Hebræos, dicit non ejus esse. Sed et apud Romanos usque hodie quasi Pauli apostoli non habetur.* Inter Romanos scriptores qui ita censuerunt, numerari potest Hippolytus Portuensis episcopus. Hic enim in libro adversus hæreses, Epistolam ad Hebræos Pauli apostoli non esse affirmavit, teste Photio in bibliotheca cap. 121. Hæc VALESIIUS. Ad Fragmentum DE CANONE SCRIPTURÆ, admoneo fieri posse, ut Hippolytus, prout olim fecerat magister ejus Irenæus, hanc epistolam si minus tanquam Paulinam, tamen inter libros sacros receperit. Ceterum etsi Fabricius, quod ante vidimus, ad *Hieronymum* suum notavit, scribere debuisse eum post Eusebium apud Romanos *quosdam*, non apud Romanos; de suis ipsius temporibus id affirmare poterat Hieronymus, quippe qui testatus alibi est, Latinorum consuetudinem non recipere hanc epistolam inter scripturas canonicas. *Ep. ad Dardanum* p. 69. ed. Froben. quo tamen loco dicitur suscepta ea fuisse semper a Græcis, tanquam si Pauli apostoli fuerit.

P. 129. l. 5. Φασὶ γὰρ &c.] Eusebius hæc præmisit : Τοῦτων ἐν τινος (scil. ex orthodoxis quidem et ecclesiasticis auctoribus, sed Eusebio ignotis) σπουδάσματι κατὰ τῆς Ἀρτέμωνος αἱρέσεως πεπονημένῳ, ἣν αὐθις ὁ ἐκ Σαμοσάτων Παῦλος, καθ' ἡμᾶς ἀνανεώσασθαι πεπείραται· φέρεται τις διήγησις ταῖς ἐξεταζομέναις ἡμῖν προσήκουσα ἱστορίαις. τὴν γὰρ τοι δεδηλωμένην αἵρεσιν ψιλὸν ἀνθρώπου γενέσθαι τὸν Σωτῆρα φάσκουσιν, οὐ πρὸ πολλοῦ νεωτερισθεῖσαν διευθύνων· ἐπεὶ δὲ σεμνύνειν αὐτὴν ὥς ἂν ἀρχαίαν οἱ ταύτης ἤθελον εἰσηγηταί· πολλὰ καὶ ἄλλα εἰς ἐλεγχον αὐτῶν τῆς βλασφήμου ψευδηγورίας παραθεῖς ὁ λόγος, ταῦτα κατὰ λέξιν ἱστορεῖ. ΦΑΣΙ γὰρ &c. Porro in cujusdam ex illis auctoribus libro adversus Artemonis hæresim elaborato, quam Paulus Samosatensis nostris temporibus renovare aggressus est : exstat quædam nar-

ratio, historice quam præ manibus habemus valde accommodata. Supradictam enim hæresim quæ Christum merum hominem esse dicebat, ante paucos annos invecam esse coarguens auctor ille, quandoquidem sectæ illius principes vetustissimam illam esse jactabant: post alia multa adversus impium eorum mendacium adducta, hæc ad verbum refert. AFFIRMANT enim &c. Ubi hæc annotavit Valesius: Nicephorus in libro iv. cap. 21. hunc librum auctoris ignoti inscriptum esse dicit μικρὰν λαβύρινθον. Photius autem in bibliotheca capite 48. Caium hujus libri auctorem facit. τοῦτον τὸν Γάϊον πρεσβύτερόν φασι γεγενῆσθαι τῆς κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίας, συντάξαι δὲ καὶ ἕτερον λόγον ἰδίως κατὰ τῆς Ἀρτέμωνος αἰρέσεως, &c. Hic est ipse liber cujus fragmenta hic profert Eusebius, quem tamen a labyrintho Photius aperte distinguit. Sed Nicephori sententiam confirmat Theodoretus in libro ii. hæreticarum fabularum capite quinto: ubi agens de Theodoto coriario, eamque de Natale episcopo referens historiam quam hic narrat Eusebius, ex libro qui parvus labyrinthus dicitur, illam esse depromptam testatur. VALESIIUS.

Ostendere conati sunt multi viri doctissimi, Pearsonius, Lemoynæus, Cavius, alii, hoc scriptum adversus Artemonis hæresin, quod quidem titulo *Parvi Labyrinthi* insignitum fuisse testantur Theodoretus Nicephorusque, Caii hujus fuisse, Photium enim aiunt, sed alio quidem loco, hunc Labyrinthum Caio attribuisse. Nihilominus a Caio abjudicandum opus esse, vel certe rem in dubio relinquendam, censet cum Fabricius ad *Hieron.* supra, tum Lardnerus *De Hist. Evang. Fide* part. ii. lib. iii. cap. 32. §. 1. propterea quod ignorasse auctoris nomen Eusebius Hieronymusque et Theodoretus videntur. Immo vero Photii ipsius verba, quem solum secuti viri doctissimi opus Caio attribuunt, rem non ex propria ipsius Photii, sed aliena tantum sententia declarant. Verba Photiana a Valesio supra adducta in præsens omitto; illa vero altera ex eodem capite a viris illis prolata quibusdam debentur annotationibus, quas in opere *De Causa Universi* Photius invenerat adscriptas. Potest tamen fieri, ut veteres critici, qui hunc librum *Labyrinthum* nominatum ejus esse dixerunt, recte id fecerint, scripti enim neque tempus nec indoles huic opinioni refragatur. Saltem æquali cuidam Caii adjudicari idem debet,

ut ex verbis ipsius scriptoris evidenter patet, quippe qui de re quæ Zephyrini tempore contigit, ita locutus est; ὑπομνήσω γούν πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν πρᾶγμα ἐφ' ἡμῶν γενόμενον. Νατάλιος — οὐ πάλαι, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμετέρων γενόμενος καιρῶν. Vid. supra pp. 8 et 9. Obiit vero Zephyrinus Romanus episcopus circiter an. 216. Ait quidem Photius in loco a Valesio adducto narratum esse a quibusdam, scripsisse Caium et alium præterea librum contra Artemonis hæresim; sed profecto hunc librum diversum esse a Parvo Labyrintho, si modo omnia auctorum testimonia, et fortasse ipsius Photii verba, nam minime liquida ac distincta sunt, inter se conferantur, vix credendum est. At vero probabiliter contendere quis possit, opus, de quo agimus, Parvum Labyrinthum, adscribendum Hippolyto esse, a nemine tamen adhuc, quod sciam, in re præsentī commemorato. In catalogo enim marmoreo operum ejus, Romæ medio sæculo decimo sexto reperto, adscribitur ei *Liber contra Platonem de Universo*, Photiani autem critici, de quibus paulo supra, auctorem aiebant *Parvi Labyrinthi* fine operis sui testatum reliquisse scriptorem se esse *Libri de Universo*. An vero liber ille *de Universo* idem fuerit atque iste a se lectus, id sibi nondum liquere, ait Photius. Illud autem opus Caio, non Hippolyto, vindicasse constat eosdem criticos, quippe qui Labyrinthum a Caio compositum fuisse statuebant. Sed de Libro dicto de Universo mox harum notarum fine.

Cum vero aliqui olim, teste eodem Photio, dixissent, Origenem fuisse scriptorem Labyrinthi, id Theodoretus haud verum esse judicavit. Enarraturus enim historias, quæ sequuntur, de Natali, atque corruptione librorum sacrorum ab hæreticis tentata, hæc ait; Κατὰ τῆς τούτων (Artemonis atque Theodoti) αἱρέσεως ὁ σμικρὸς συνεγράφη Λαβύρινθος, ὃν τινες Ὠριγένους ὑπολαμβάνουσι ποίημα, ἀλλ' ὁ χαρακτήρ ἐλέγχει τοὺς λέγοντας. lib. ii. *Hæret. Fab.* cap. 5.

Ceterum de Labyrinthi titulo hæc habet Lemoynæus, *Var. Sacr.* tom. ii. p. 942. "Labyrinthus parvus, non proprie a forma, sed a rationum pondere et vi nomen sortitus videtur, quæ ita adversarios stringebant, ut ab illarum flexibus non possent se liberare, et quocunque se verterent, irretitos cogere se profiteri. Unde vocatur σπούδασμα πεπονημένον, *Eus.* lib. v. cap. 28. magna arte et labore adornatum."

Utrum autem contra Artemonem sua direxerit auctor hujus libelli, quæstionem movet cl. Wesselingius, *Probab.* cap. 21. qua de re postea ad Antiocheni Concilii fragmenta, in quibus Artemon commemoratur, plura dicemus. Is interea, recte, opinor, monuit, non necesse esse, ut Eusebii verba ita alligentur, quasi Artemon ipse a scriptore impugnatus esset, etsi confutaretur ab eo hæresis, quæ Artemonia postea appellata est. Certe in his Fragmentis Theodotus tanquam hæresis τῆς ἀρησιθέου auctor inculpatur, non Artemon. Et mox quoque post primam ῥῆσιν adductam ait Eusebius de libelli scriptore, προστίθησι δὲ ὁ τὸ προειρημένον συντάξας περὶ τοῦ κατάρξαντος τῆς δηλωθείσης αἵρέσεως (qui erat Theodotus) βιβλίον, καὶ ἄλλην &c. Verum ut ita sit, vix illud tamen ex Eusebii verbis initio hujus notæ positis colligere quis poterit, existimasse eum, Artemonem ad longum post ævum, hoc est, ad tempora sua, haud minus atque Paulum illum Samosatenum, pervenisse.

P. 129. l. 9. ἀπὸ δὲ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ζεφυρίνου, παρακεχαραχθαι] *Sed ab ejus successore Zephyrino fuisse adulteratam.* Quod cum Valesius Latine ita reddidit, *a Zephyrini autem temporibus, qui Victori successit, adulteratam fuisse*, non satis expressit hoc ipsimet Zephyrino ab Artemone ejusque asseclis fuisse objectum. Anonymus Zephyrino æqualis, quem Caium nonnulli putant, mendacia Artemonis et asseclarum refellens, ubi Justinum, Miltiadem, Tatianum, Clementem, Irenæum et Melitonem recensuit; aliosque tacere se indicavit, in quorum scriptis pariter Christus Deus simul et homo prædicatur: eos summæ impudentiæ arguit, quod Victorem impietati suæ consensisse gloriabantur, atque hac ratione confutat: *Si, ut aiunt, Victor eadem sentiebat quæ illorum docet impietas; cur Theodotum opinionis illius auctorem ab ecclesia removit?* Unde conficitur, eos non solum Victoris temporibus, sed et Victori ipsi calumnia imposita, sanctum illum papam perversæ doctrinæ suæ assertorem mentiri non timuisse. His igitur consentanea loquitur Eusebius, cum hæreticos eosdem inducit affirmantes, veritatem ab ipso Zephyrino Victoris successore primum fuisse adulteratam. Nec alia videtur ratio, cur illum veritatis adulteratorem esse calumniarentur, nisi quia eum acriorem experiebantur seu perversitatis suæ hostem, seu divinitatis

Christi defensorem. Tanto ejusdem deitatis tuendæ studio accendebatur, ut cum confessor quidam Natalis nomine ad Theodotianos Christi Dei adversarios defecisset, ægerrime, ac nonnisi multis sinceræ pœnitentiæ ejus indiciiis victus, adduci potuerit, ut eum ad communionem admitteret. PETRUS CONSTANT. ad *Rom. Pontif. Epistolas*, in quibus hæc *Parvi Labyrinthi* posuit pag. 107. Zephyrinum Victori in cathedra Romanæ ecclesiæ successisse circiter annum Christi ducentesimum, consentiunt omnes.

P. 129. l. 13. πρεσβύτερα] πρεσβυτέρων *Niceph.* quod melius videtur. Mox apud eundem articulus deest ante ξθνη, contra post Τατιάνον additur τε. STROTH. Quum lucidior sit altera lectio et veritati ipsi forsán propior, non assentiendum est Strothio de voce πρεσβυτέρων. A *Nicephoro* quoque abest καὶ ante Τατιάνον, ubi et semper scribitur Βίκτωρος, quod præstant, cum *Gruteri Lectiones*, tum *codex Barocc.* qui numero 142. in *Catalogo MStorum Bodleianæ Bibliothecæ* signatus est. Ceterum propter voces hic repetitas, τῶν Βίκτωρος χρόνων, ommissa fuisse in *Rufini* veteris interpretis codice verba videntur omnia, quæ interveniunt. Habet χρόνων τῶν Βίκτωρος *MS. Bodl.* seu *Savil.* Nunc addit Burtonus *codd. Med. et Maz.* Recepit in textum suum Burtonus particulam καὶ ante voces πρὸς τὰ ξθνη ex *codd. sumptam Veneto et Florentinis.*

Ibid. l. 16. Κλήμεντος] Clementem esse Romanum, non autem Alexandrinum, qui hic commemoratur, paullum aberat, quin dicerem ostendere verba illa συγγράμματα πρεσβύτερα τῶν Βίκτωρος χρόνων. Hic enim Victor Romanæ urbis episcopus anno 185. in locum Eleutheri subrogatus fuisse a plerisque statuitur.

P. 129. l. 20. ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσθαι] ἀπαρχῆς *ed. Steph.* ex *Regio* quidem *MS.* Scribendum est ἀπ' ἀρχῆς, ut habet *codex Med. Fuk. Savil.* et *Nicephorus.* Porro ex his verbis apparet morem fuisse antiquissimum in ecclesia, hymnos et psalmos in honorem Christi componere. Certe *Plinius* in *Epistola ad Trajanum* narrat, Christianos in unum convenientes Christo hymnos canere consuevisse. De his psalmis et hymnis intelligendus videtur *Hippolytus* in oratione de consummatione mundi sub finem. τὸ στόμα ὑμῶν πρὸς δοξολογίαν καὶ αἶνον καὶ ψαλμοὺς καὶ ᾠδὰς

πνευματικὰς ἡντρεπίσα λαλεῖν. Hujusmodi hymnus in honorem Jesu Christi a Clemente Alexandrino compositus exstat ad finem ejus librorum qui pædagogi inscribuntur. VALESIIUS. Pro ὅσοι mavult legere ὅσοι cl. Whitaker. in nupero libro vernacula lingua scripto *De Arianismi Origine* p. 294. Sed lectionem ego receptam retineo, quam codices omnes atque vetus interpret Rufinus agnoscunt; verbaque ψαλμοὶ δὲ ὅσοι &c. hunc in modum vertenda esse censeo, *Psalmi autem quotquot sunt* &c. In hymnis autem ab hoc antiquo auctore designatis recensendum putat vir doctissimus Thomas Smithus, Collegii S. Magdalensæ magnum olim decus, hymnum illum pene divinum, qui Matutinus Græcorum dicitur, quique hodie secundum ritus ecclesiæ Anglicæ post recepta elementa consecrata recitari solet. Vide *Miscell.* ejus tom. I. p. 137. Ejusdem fere antiquitatis censet Smithus esse hymnum Vespertinum; quod quidem carmen S. Basilius Magnus antiquum vel suis temporibus haberi testatur in *Lib. De Spiritu S.* cap. 29. Quapropter hunc hymnum, in quo, juxta ac priore illo Matutino, SS. Triadis laudes celebrantur, eum talem tantumque habeat antiquitatis suæ testem, ad finem opusculorum tertii hujus sæculi oportebit apponere, etsi possit vel hoc sæculo vetustius esse canticum, quod a S. Basilio διὰ τὴν τοῦ χρόνου ἀρχαῖότητα adducatur. Sanctus interea apostolus apud Ephesios suos et Colossenses hymnorum in laudem Christi Domini mentionem facere videtur. Vid. *Eph.* v. 19. et *Coloss.* iii. 16. Immo vero, ut preces in *Epist. posteriori ad Corinthios* xii. 8. 9. ita δοξολογίαν ipse eidem, ni fallor, offert in cap. ult. *Epistolæ ad S. Timotheum posterioris* comm. 18. Confer comm. 1. et 8. Cons. et *Apoc.* i. 5. 6. v. 8. 13. et vii. 10, 17. et 2 *Pet.* ipso fine epist. Ceterum hoc notandum est, S. Hippolyti opus *De Consummatione Mundi* a Valesio modo commemoratum ab omnibus fere vocari in dubium, ut ait Cavius *Hist. Lit.* tom. I. p. 108.

P. 130. l. 2. θεολογούντες] Supra, ἐν οἷς ἅπασι θεολογεῖται Χριστός. Ita et fine ipso lib. quarti *Contra Celsum* Origenes: Θεὸς δὲ δοῖη διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὅς ἐστι Θεὸς λόγος καὶ σοφία καὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, καὶ πᾶν ὃ, τι ποτὲ θεολογεῖσθαι περὶ αὐτοῦ φασὶν ἱερὰ γραφαί, ἀρξασθαι ἡμᾶς καὶ τοῦ πέμπτου τόμου, ἐπ'

ὠφελεία &c. p. 577. ed. Delaruan. Mox deest vox ἐτῶν in *MS. Bodl.*

P. 130. l. 4. τοὺς μέχρι Βίκτορος] χρόνους addunt *Niceph.* et *Gruteri Lectt.* Paulo superius articulus ante λόγον deest apud *Niceph.* STROTH. χρόνου *Margo* exhibet *exemplaris Jonesiani* a Readingio allati, χρόνους, teste Burtono, *Paris. prior.*

Ibid. l. 5. καταψεύδασθαι] καταψεύσασθαι *Niceph.* Mox idem, Θεόδοτον τὸν σκυτία τὸν μετ' Ἀρτέμωνα ἀρχηγόν. Sine dubio per contemptum σκυτεὺς, ut supra Marcion ναύτης dictus est. STROTH. Scil. in RHODONIS Fragmentis vol. I. p. 447. Habent *Codd.* quoque *Bodl.* et *Norfolc.* Θεόδοτον τὸν σκυτία hoc ordine verborum; quibus nunc addit Burtonus *Med. Maz.* et *Florentinos.* Cum vero etiam infra p. 131. lin. 4. post hujus Theodoti nomen τοῦ μετ' Ἀρτέμωνα scribat *Nicephorus* pro τοῦ σκυτεὺς, videtur ipse sponte sua voces μετ' Ἀρτέμωνα hoc quoque loco addidisse. Dubito autem, an τὸν σκυτία per contemptum, ut loquitur Strothius, posuerit auctor, cum id posset adicere, ut distingueretur Theodotus hic coriarius a discipulo ejus Theodoto trapezita, quem infra nominavit. Neque aliter sentire de Strothii opinione cl. Olshausen nunc video ad *Hist. Eccl. Monumenta*, p. 280. De hoc porro Theodoto coriario, sive majori, ut appellant, intelligendus est Hippolytus, qui florens sub tempora quibus libelli hujus scriptor vixit, in opusculo *Contra Noetum*, discipulos Noeti, Patripassianos dictos, verbis ait S. Scripturæ ita uti, quemadmodum usus fuisset Theodotus, ἄνθρωπον συνωτᾶν ψιλὸν (Christum) βουλόμενος. cap. iii.

Ibid. l. 7. τὸν ἀρχηγὸν καὶ πατέρα] “ Quod dicit auctor “ apud Eusebium, defectionis illius Deum abnegantis architectum ac parentem (Theodotum) qui primus Christum nudum esse hominem asseruit, voluit, opinor, hunc primum “ inter mere Christianos, hoc est Christianos ex gentibus “ dogma illud asseruisse; cum priores istius blasphemiae assertores fere sub Christiana professione Judaismum propugnarent.” Hæc *Bullus in Judicio Ecclesiæ Cathol.* cap. iii. pag. 26. a READING. adductus. Addas utiliter Pearsonii *Vindic. Ignat.* part. ii. ad fin. cap. 2.

Ibid. τῆς ἀρνησιθέου ἀποστασίας] Confer illud Patrum Antiochenorum in *Synodica Epistola* apud *Eusebium* lib. vii. cap. 30.

de Paulo Samosateno, τοῦ καὶ τὸν Θεὸν τὸν ἑαυτοῦ καὶ Κύριον ἀρνούμενον. Et vix dubitandum, quin verba apostolica, Petri in *Epistola posteriori* II. 1. et Judæ comm. 4. etiamsi hoc loco Judæ non censenda sit germana vox Θεὸν, causam fuisse et originem, ut ἡ ἀρνησιθεὸς ἀποστασία hæresis Anti-Trinitariorum appellaretur. Mox εἰσάγοντα pro εἰπόντα scribitur in *codicis Norfolk.* ibi vero vertit Rufinus, *qui primus Romæ ausus est dicere purum hominem fuisse Christum.* Deinde ἀπέβαλε pro ἀπέβαλλε *MS. Norfolk.* et *Niceph.* Nunc addit Burtonus *codic. Florentinos.*

P. 130. l. 26. Ὑπομνήσω γοῦν πολλοὺς &c.] Inter hanc atque priorem ῥῆσιν posuit verba, quæ sequuntur, Eusebius, καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Βίκτορα τοιαῦτα. τοῦτου δὲ ἔτεσι δέκα προστάντος τῆς λειτουργίας, διάδοχος καθίσταται Ζεφυρίνος, ἀμφὶ τὸ ἔννατον τῆς Σεβήρου βασιλείας ἔτος. προστίθῃσι δὲ ὁ τὸ προειρημένον συντάξας περὶ τοῦ κατάρξαντος τῆς δηλωθείσης αἱρέσεως βιβλίον, καὶ ἄλλην κατὰ Ζεφυρίνου γενομένην πρᾶξιν, ὧδὲ πῶς αὐτοῖς ῥήμασι γράφων ὙΠΟΜΝΗΣΩ γοῦν πολλοὺς &c. *Ac de Victore quidem ita se res habet. Qui cum decem annis Sacerdotium administrasset, Zephyrinus ei successor substitutus est, anno principatus Severi circiter nono. Porro idem ille qui supradictum librum de hæresis illius auctore composuit, aliam quoque rem Zephyrini temporibus gestam adjungit his verbis.* FACINUS, inquit, &c. Habent πίστους pro πολλοὺς *Christophorsoni Lectt.* et *Interp.*

Ibid. l. 26. ἐφ' ἡμῶν] Tillemontius quidem *Mem. Eccl.* tom. v. in *Caio*, vertendum propter sequentia ait, non, *nostro tempore*, sed *apud nos*. Certe ita vertunt *vetus interpres* et *Christophorsonus*, sed hujus significationis exemplum desidero.

Ibid. l. 28. Νατάλιος ἦν τις] Nescio an hic sit Cæcilius Natalis, qui disputatione Octavii Januarii coram Minucio Felice Romæ habita, ad Christi fidem conversus est, ut scribitur in dialogo Minucii Felicis. Nomen certe convenit, et tempus atque professio. VALESIIUS. Νατάλιος τις ἦν ordine mutato *MS. Norfolk.* et *Cod. Barocc.* 142. de quo MSto ad HEGESIPPUM nos supra pag. 229. vol. I.

P. 131. l. 2. οὗτος] μὲν addunt *Christoph. Lectt.* STROTH.

Ibid. Ἀσκληπιωδότου] Ἀσκληπιάδου *MS. Norfolk.* et Theodoretus lib. ii. *Hæret. Fab.* cap. 5. Cumque infra idem,

ni fallor, vir in omnibus Eusebii codicibus atque in Theodoretō *Asclepiades* nominetur, etsi eo quoque loco *Nicephorus Rufinus*que habent *Asclepiodotum*, malim hic quoque legere *Asclepiadem*, potius quam infra cum Strothio Ἀσκληπιόδοτον, quod rejiciunt Eusebii codices præter unum omnes atque Theodoretus, in textum pro Ἀσκληπιάδου recipere. Nomen utrumque apud auctores obvium.

P. 131. l. 8. κληρωθῆναι] κληθῆναι ed. Steph. Ita scriptum præfert codex Reginus, cui consentit Rufini interpretatio. Sed quatuor reliqui codices Maz. Med. Fuk. et Savil. scriptum habent κληρωθῆναι. VALESIIUS. Non displicet quod apud Rufinum, nominaretur; ex quo et liquet eum Græce legisse κληθῆναι. Neque vero obscurum est Natali vanum episcopi sine re nomen indultum fuisse, cum non esset inter illos hæreticos episcopus qui ei ordinationem conferre posset. Hinc non alijus urbis, sed hæresis illius episcopus nuncupatus est. Quocirca et infra dicitur *prima cathedra* insignitus, non quia episcopus aliquibus, sed quia toti hæresi præsideret. COUSTANT. qui, ut modo docui, in *Epistolis Rom. Pontif.* pag. 110. hanc locavit historiam. In *MS.* quoque *Norfolc.* et *Barocc. codice*, ejus supra mentionem feci, scribitur κληθῆναι. Sed pro altera lectione κληρωθῆναι testes addidit Strothius *Cod. Veneti Lectt. ed. Genov. Marg. Christophorsonique Interp.* quibus adjungendus est *Margo exemplaris Stephanianæ ed.* in Bodleiana servati; jamque teste Burtono *cod. Venetus unusque de Florentinis.*

Ibid. l. 9. μηνιαία δηνάρια πν'.] Quinque circiter libras Anglicæ monetæ hæc summa valebat. Theodoretus vero, ubi supra, ὑπέσχοντο δὲ παρέξειν αὐτῷ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν δηνάρια, promittebant autem illi daturos se in singulos dies denarios 150. Post illum *Nicephorus* quoque, δηνάρια δὲ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα καθ' ἑκάστην ὑπισχνούντο παρέχειν αὐτῷ. Sed diurnum fuisse, haud menstruum, hocce salarium, vero absimile est. Vetus habet interpretes *menstruæ præstationis*. Quinetiam antiqua hæc consuetudo ex Cypriani verbis in *Epistola* 33. positis colligitur. Cæterum, inquit, *presbyterii honorem designasse nos illis* (confessoribus lectoribus) *jam sciatis ut et sportulis iisdem cum presbyteris honorentur, et*

divisiones mensurnas æquatis quantitatibus partiantur, sessuri nobiscum propectis et corroboratis annis suis.

P. 131. l. 11. δι' ὁραμάτων] “Istiusmodi visionum exempla
 “alia apud tertii etiam sæculi scriptores, eosque probatissimæ
 “fidei, non pauca reperiuntur. Qua de re videsis doctissimi
 “Dodwelli Dissert. Cyprian. iv. ad Epist. 8.” *Bullus* *Judicio*
Eccles. Cathol. cap. iii. p. 27. a READING. allatus. In *Dissert.*
 quoque sua in *Irenæum* secunda §. 45. de hac ipsa agit his-
 toria Dodwellus. Coustantiusque, qui vertit, *reprehendebatur*
in visis, et infra, *sed cum visis illis obtemperare negligeret*, ad
 locum hæc ait; “Rufinus, vertit, *admonebatur in somniis*.
 “Valesius vero, *corripiebatur in somnis*; et infra, *sed cum noc-*
 “*turnas ejusmodi visiones negligeret*; quo in loco Rufinus non
 “addidit *nocturnas*. In utroque loco placuit litteræ Græcæ
 “adhærere, in qua nihil est unde somniantine, an vigilantii
 “hæc visa ostensa sint, conjectemus. Immo Petrus Gillius
 “in *Lexico* observat τὸ ὄραμα, quo constanter utitur Anony-
 “mus, de visis vigilantium proprie dici.” At vero nocte ver-
 beratus fuisse Natalis dicitur. Et qui similem prorsus narra-
 tionem literis consignavit Beda de correpto flagellis a Petro
 apostolo Laurentio Cantuarensi archiepiscopo, rem ita narrare
 cœpit. *Cum vero et Laurentius Mellitum Justumque secuturus,*
ac Britanniam esset relicturus, jussit ipsa sibi nocte in ecclesia
beatorum apostolorum Petri et Pauli, de qua frequenter jam
diuimus, stratum parari, in quo cum post multas preces ac lacry-
mas ad Dominum pro statu ecclesiæ fusas, ad quiescendum
membra posuisset atque obdormisset, apparuit ei beatissimus
apostolorum princeps, et multo illum tempore secretæ noctis
flagellis artioribus afficiens, sciscebatur, &c. Laurentius mox
 mane facto venit ad regem, et relecto vestimento quantis esset
 verberibus laceratus, ostendit. Hæc, ad exemplum fortasse
 vetustioris narrationis excogitata, cujus quidem veritas nixa
 est fide atque judicio Natalis, apud Bedam extant lib. ii. *Hist.*
Eccl. Gent. Angl. cap. vi.

Ibid. l. 11. πολλάκις] Abest ab *ed. Steph.* STROTH.

Ibid. ὁ γὰρ εὐσπλαγχνος Θεὸς καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστός] Formula est apud S. Cyprianum qui medio hoc sæculo
 scripsit, satis obvia, *Dominus et Deus noster Jesus Christus*. Ita

iisdem quoque temporibus Fortunatus, unus ex episcopis tertii de baptismo Concilii Carthaginensis, qui loco decimo septimo protulit sententiam, hoc modo locutus est, *Jesus Christus Dominus et Deus noster, Dei Patris et Creatoris Filius, super petram ædificavit ecclesiam suam, non super hæresin.* p. 233. Op. Cypriani ed. Oxon. Vide et in eodem Concilio ad numeros xxix. et xlix. alios duos episcopos similibus vocibus utentes, tum vero partem illam *Synodicae Epistolæ Concilii Antiocheni*, quæ ab Eusebio allata est in lib. vii. *Hist.* cap. 30. Conveniunt autem ista cum verbis S. Pauli in *Ep. ad Titum* cap. ii. com. 13. προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν &c. Quæ quidem solum Christum significare, olim intellexit S. Hippolytus, qui Irenæum audivisse dicitur. Sic enim ille in fine ipso opusculi *De Antichristo*, προσδεχόμενος τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἐν ᾗ ἀναστήσας τοὺς ἁγίους ἡμῶν, σὺν αὐτοῖς εὐφρανθήσεται, δοξάζων πατέρα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. p. 33. ed. Fabricii. Porro ita Didymus Alexandrinus in opere nuper edito, *De Trinitate*, lib. iii. cap. 2. §. 16. Εἰ τοῦ μόνου Θεοῦ ἐξαίρετον τὸ ὑμνεῖσθαι μέγας Θεός· ἀναφθέγγεται δ' ὁ Παῦλος, τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, &c. Ita et se habet titulus *Homiliæ* primæ, quæ S. Amphilocho adscribitur, Εἰς τὰ γένεθλα τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Sic præterea illud *Constitut. Apost.* l. 8. c. 1. Τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Denique in eundem modum locum Pauli interpretati sunt commentatores veteres, Chrysostomus, Theodoretus, Œcumenius, alique. Ex quibus omnibus hoc saltem colligitur, non nostrarum tantum dierum esse tale apostolicæ orationis interpretamentum. Conferas et hic utiliter 2 *Pet.* i. 1. et clausulam epistolæ ejusd. et *Apoc.* xix. 9, 17. Postquam vero hæc scripsi, duos viros eruditissimos Waterlandum et Wordsworthum vidi catholicam verborum horum interpretationem adstruentes, illum in *Concionibus suis Moyeranis*, Serm. iii. hunc vero in *Epistola ad Grancillium Sharp.* Epp. v. et vi. p. 121—131. Ceterum desunt voces καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, quas præstant cum omnes Eusebii codices, tum Rufini interpretatio vetus, in *MSto Barocc.* 142.

ubi infra scribitur τοῦ Θεοῦ pro Χριστοῦ p. 10. l. 5. Codex continet *Eusebii Historiarum Excerpta*, ut supra ostendi.

P. 131. l. 14. μάρτυρα τῶν ἰδίων παθῶν] Coustantius, ubi supra, Rufini interpretationem adposuit, *martyrem suum qui sibi in multis passionibus testis extiterat*. Atque hinc firmes illud S. Clementis Romani in *Epistola ad Corinthios*, τοῖς ἐφ' ὁδοῖς τοῦ Θεοῦ ἀρκοῦμενοι—καὶ τὰ ΠΑΘΗΜΑΤΑ αὐτοῦ ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. cap. ii. ubi Patricius Junius παθήματα in μαθήματα mutatum voluit. Ceterum παθημάτων pro παθῶν codd. Venetum habere testatus est Burtonus.

P. 132. l. 4. τὴν εὐσπλαγχνον ἐκκλησίαν] Ea vide, quæ supra annotavi ad EPIST. LUGD. ET VIENNENS. pag. 367.

Ibid. l. 5. πολλῇ τε τῇ δεήσει χρυσάμενον] De Pœnitentium habitu gestuque vide Tertullian. de Pudicitia cap. 13. Item de Pœnitentia c. 9. et Beveregium Annot. in Can. xi. Concilii Nicæni Primi, p. 72. READING.

Ibid. l. 6. τοὺς μώλωπας ὧν εἰλήφει πληγῶν] Valesius post Rufinum addidit, *pro Christi confessione*. Et hic hærendum Græco duximus: maxime cum flagellorum, quibus Natalis a sanctis angelis cæsus est, proxima mentio, plagas pro Christi desertione potius, quam *pro Christi confessione* acceptas hic intelligi postulet. COUSTANT.

Ibid. l. 15. Γραφὰς μὲν θέλας &c.] Eusebius hæc interposuit, Τούτοις ἐπισυνάψωμεν καὶ ἄλλας περὶ τῶν αὐτῶν τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως φωνὰς τοῦτον ἐχούσας τὸν τρόπον ΓΡΑΦΑΣ μὲν θέλας &c. *His adjiciemus alia quoque ejusdem scriptoris de iisdem hæreticis verba, quæ sic habent: SACRAS quidem, inquit, scripturas &c.*

Ibid. ῥεραδιουργήκασι] Vertit quidem post Rufinum veterem interpretem Musculus *corruperunt*, Valesiusque *adulteraverunt*, et similiter Christophorsonus *depraverunt*. Dubitandum autem est, utrum hic quidem verbo ῥαδιουργεῖν adulterandi subjiciatur notio, etsi ita deinceps de iisdem hominibus tanquam falsariis scribat auctor, ταῖς θείαις γραφαῖς ἀφόβως ἐπέβαλον τὰς χεῖρας, λέγοντες αὐτὰς διωρθωκέναι, lin. 9. pag. proxime sequentis. Ea enim quæ proxime post dicuntur, suadere hic possint, ut de prava potius sanctæ scripturæ interpretatione, quam de corruptione ejus, postulari hæretici isti censendi sint. Certe

cum significatione τῆς παρερμηνείας idem verbum Irenæus initio operis sui posuit; Καὶ διὰ τῆς πανούργως, inquit, συγκεκριμένης πιθανότητος παράγουσι τὸν νοῦν τῶν ἀπειροτέρων, καὶ αἰχμαλωτίζουσιν αὐτοὺς, ραδιουργοῦντές τὰ λογία Κυρίου, ἐξηγηταὶ κακοὶ τῶν καλῶς εἰρημένων γινόμενοι. *Adv. Hæres.* vid. et cap. iii. lib. I. p. 17. ed. Massueti.

P. 132. l. 15. πρίστω δὲ] δὲ et hoc loco et post abest a *Nicphoro.* apud eundem ordine mutato legitur, οὐ τί λέγουσιν αἱ θεῖαι γραφαί. *STROTH.* τε pro particula δὲ *MS. Bodl.* in quo codice scribitur δ' ἡγνοήκασιν.

Ibid. l. 20. πότερον συνημμένον ἢ διεzeugμένον] Quid sit *συνημμένον* et quid *διεzeugμένον*, docent Dialectici. Pronuntiata quæ Stoici ἀξιώματα vocant, alia sunt simplicia, ut illud: *dies est*: alia non simplicia. Ex his quæ non sunt simplicia, alia sunt *συνημμένα* id est connexa, quæ constant ex duobus diversis pronuntiatis; ut illud, *si dies est, lux est.* Alia *διεzeugμένα* seu disjuncta: ut illud, *aut dies est, aut nox est.* Vide Diogenem Laërtium in Zenone. Sextus Empiricus τὸ *συνημμένον* definit, τὸ συνεστὸς ἐξ ἀξιώματος διαφορουμένον, ἢ ἐξ ἀξιωμάτων διαφορόντων, διὰ τοῦ εἰ ἢ εἴπερ συνδέσμου. Et exemplum connexi quod fit ex pronuntiato *διαφορουμένῳ* hoc affert: si dies est, dies est. Ex quo corrigendus est Diogenes Laërtius in Zenone hoc modo, ἐξ ἀξιώματος μὲν διαφορουμένον, οἷον, εἰ ἡμέρα ἐστίν, ἡμέρα ἐστίν. Porro tam apud Sextum quam apud Laërtium mallet scribere *διφορουμένον*, quemadmodum legitur apud Alexandrum Aphrodisiensem in priora Analytica. Nam *διφορούμενον*, idem est quod *δις λαμβανόμενον*. Et hæc quidem de harum vocum interpretatione dicta sufficiant. Quod vero spectat ad hujus loci interpunctionem, scripti codices inter se dissentiunt. Nam Regius quidem codex quem secutus est Rob. Stephanus, post vocem *διεzeugμένον* virgulam habet appositam; ut scias voces illas *συνημμένον καὶ διεzeugμένον*, referendas esse ad τὸ ῥητὸν quod præcessit: non autem ad σχῆμα συλλογισμοῦ quod proxime sequitur. Sed reliqui codices Maz. et Med. cum Fuk. et Saviliano, post vocem *διεzeugμένον* nullam adhibent distinctionem, sed tantum post vocem *συνημμένον*. Quam distinctionem secutus Rufinus ac reliqui interpretes, connexum ac disjunctum, duo syllogismorum genera esse existimarunt. Mihi prior distinctio magis placet. VAL-

LESIVS. At vero in interpretatione Latina sua Valesius alteram distinctionem secutus erat.

P. 132. l. 22. τοῦ Θεοῦ] Abest a *MS. Norfolk.*

P. 133. l. 1. τὸν ἄνωθεν ἐρχόμενον] Christophorsonus vertit: *Christum qui de caelo venturus est penitus ignorant.* Quam interpretationem equidem non damno. Sic enim loqui solent sancti patres de supremo adventu Christi, quo mundum iudicaturus est; non quasi de futuro, sed tanquam de praesenti: ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Ita Hegesippus in martyrio sancti Jacobi, et alii passim ab Eusebio citati. Possunt tamen haec verba etiam de primo Christi adventu intelligi, quomodo accepit Rufinus. VALESIVS. Christi coelestis origo, seu divina natura, humili terrenæque Theodotianorum sententiæ opponi videtur. Nam proposuit sibi auctor illud *S. Joannis* iii. 30. ubi Baptista ait, ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι· ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστὶ, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστὶ. Ceterum de cultu artium et scientiarum, quem auctor improbat, videatur Moshemius, *Comment. De Rebus Christianorum ante Constant. M. Sæc. Secund. sect. xxvi.*

Ibid. Εὐκλείδης γοῦν παρά τισιν αὐτῶν φιλοπόνως γεωμετρεῖται] Rufinus vertit, *Denique Euclides apud eos vel maxime in geometricæ disciplinis viget.* Musculus, *terram sedulo metitur.* Sed Christophorsonus, *propter geometricæ artem enixe recolitur,* quæ quidem interpretatio Valesianæ satis similis est, magis secundum sensum, quam ad litteram.

Ibid. l. 3. Γαληνὸς γὰρ ἴσως] Galenus enim de figuris syllogismorum et de tota philosophia libros conscripserat, ut ex librorum ejus indice cognoscimus. Est autem illustre hoc testimonium de Galeno, quippe quod auctoris sit antiquissimi, et Galeni temporibus pene æqualis. Nec vero ex hoc tantum scriptore, verum etiam ex aliis quampluribus idem colligere licet, qui Galenum Aristoteli ac Theophrasto, ipsique adeo Platoni æquare non dubitarunt. Certe Alexander Aphrodisiensis in librum octavum Topicorum non procul ab initio, satis indicat ita omnes de Galeno existimasse. Postquam enim docuit problematum alia ἐνδοξα esse, alia ἄδοξα, et ἐνδοξα

quidem in duplici esse differentia: alia enim esse ἀπλῶς, alia ὠρισμένως: hæc subjungit; ὠρισμένως δ' ἐνδοξα, τὰ τῷδε τινὶ τῶν ἐνδόξων ἐπόμενα οἶον, Πλάτωνι ἢ Ἀριστοτέλει, ἢ Γαληνῷ.

VALESIIUS.

P. 133. l. 9. ἐπέβαλον] ἐπέβαλλον MS. Bodl.

Ibid. l. 14. τὰ Ἀσκληπιάδου] Apud Nicephorum scribitur Ἀσκληπιოდότου, quomodo etiam legit Rufinus. Paulo post ubi legitur τὰ γὰρ Ἀπολλωνίου restituendum est Ἀπολλωνίδου ex Theodorito in libro ii. hæreticarum fabularum capite 5. et ex Nicephoro ac Rufino. VALESIIUS. Ἀσκληπιოდότου, quod præstant Christoph. in *Lectt. et Interp.* atque *codex Flor. posterior*, quod item supra extat p. 131. Strothius, ut ostendi, in textum recepit. Fieri tamen posse fatetur ille, ut suum Ἀσκληπιოდότου e vicino Θεοδότου enascetur.

Ibid. l. 16. τὰ ὑφ' ἐκάστου] ταῦτα pro τὰ et λέγονσι pro καλοῦσι MS. Norfolk. ἐκατέρου pro ἐκάστου Christoph. *Lectt. et Interp.*

P. 134. l. 1. τὰ γὰρ] τὰ δὲ Christoph. *Lectt. et Interp.* idem enim Christoph. paulo ante legerat πάλιν μὲν τούτοις τὰ Ἑρμοφίλου. STROTH. Nomen Ἀπολλωνίδου pro Ἀπολλωνίου Strothius, quem secutus sum, recepit, *Rufinum Niceph. Theodoretumque* auctores habens, suasoremque Valesium. Nunc addi his potest MS. Norfolk. et referente Burtono, *codd. Flor. prior et posterior*; Ἀπολλωνιάδου *codex alter* secunda manu, *Venetusque*; Ἀπολλωνίδου nunc nuperæ Eusebii editt. habent.

Ibid. l. 2. ὑπ' αὐτῶν κατασκευασθέντα] Christophorsonus legit ὑπ' αὐτοῦ. Quomodo etiam Savilius ad oram sui codicis emendavit. Nostri tamen codices nihil mutant; et vulgata lectio confirmatur tum ex sequentibus, tum ex Theodorito. Nam Theodoritus in libro ii. hæreticarum fabularum cap. 5. hujus loci sensum ita expressit. καὶ οὐδὲ τοῦτο συμφώνως αὐτοὺς δεδρακέναι λέγει. ἀλλὰ ἄλλως μὲν τὸν Θεόδοτον, ἑτέρως δὲ τὸν Ἀσκληπιάδην καὶ Ἑρμοφίλον ἄλλως, καὶ τὸν Ἀπολλωνίδην ἑτέρως καὶ τούτων δὲ ἕκαστον ἐπιδιορθώσεις τῶν οἰκείων ποιήσασθαι. Ex quibus apparet, Theodorum hic legisse in plurali numero τὰ πρότερον ὑπ' αὐτῶν κατασκευασθέντα. Ipsa tamen orationis consequentia poscere videtur, ut ὑπ' αὐτοῦ potius scribatur. De solo enim Apollonide id affirmat Caius, seu quis alius auctor fuit parvi labyrinthi: illum scilicet duas editiones com-

posuisse sacrorum librorum, quarum posterior multum a priore differret. VALESIIUS. Ex MSto suo, quem bibliotheca Bodleiana nunc tenet, Savilius lectionem haud sumpserat, quam in margine exemplaris sui Stephanianæ edit. teste Valesio adposuit. *Rufinus* autem interpres, numerum pluralem, ni fallor, in codice suo invenit. Nuper vero edidit αὐτοῦ Zimmermannus.

P. 134. l. 6. ἀγὼ πνεύματι λελέχθαι] καὶ τῷ πνεύματι λελέχθαι MS. *Norfolc.*

Ibid. l. 9. ἐαυτῶν] μὴ αὐτῶν MS. *Norfolc.* nec male. Proxime post, ὅπου' αὖν τῇ ἐαυτῶν MS. *Bodl.* pro ὅπουσαν καὶ τῇ αὐτῶν.

Ibid. l. 10. καὶ παρ' ὧν κατηχήθησαν—ἔχωσι] Tota hæc pericope usque ad verba illa μὴ ἔχωσι, deest in codice Regio (nunc addit Burtonus *cod. Paris. priorem*.) nec admodum necessaria mihi videtur. habetur tamen in vetustissimo codice Maz. Med. ac Fuk. et in interpretatione Rufini. VALESIIUS. Addas ceteros codices in Burtoni usum collatos.

Ibid. l. 14. ἀρνησάμενοι τὸν τε νόμον καὶ τοὺς προφῆτας] Probro objectam supra fuisse his hæreticis veterum scripturarum antiqui fœderis corruptionem, non item novarum, fortasse ex his verbis colligendum est. Certe ita statuit Baronius, *Annal.* ad an. 207. p. 334. ed. Antverp. Valesius *Epist. ad Usserium de Versione τῶν ο'*, ab eo suo Eusebio subjecta, p. 791. Lardnerusque *De Hist. Evang. Fide* part. ii. vol. iii. lib. i. cap. 32. §. 2.

Ibid. l. 15. ἀνόμου καὶ ἀθέου διδασκαλίας] Subaudiendum videtur ἔνεκα vel διὰ τῆς ἀνόμου καὶ ἀθέου διδασκαλίας. Ita fere Langus et Musculus hunc locum interpretati sunt, melius profecto quam Christophorsonus. Male etiam Rufinus vertit: *et obtentu impiæ hujus assertionis*, quasi Græca sic construenda sint, ἀνόμου καὶ ἀθέου διδασκαλίας προφάσει. Atqui προφάσει χάριτος dixit Eusebius. Quippe hæretici illi, obtentu gratiæ quæ per evangelium donata est, legem ac prophetas repudiabant. Unde eorum doctrina merito ἀνομος et ἄθεος dicitur: ἀνομος eo quod legem rejicerent: ἄθεος eo quod prophetas unius ac veri Dei nuntios repudiarent. VALESIIUS. Valesius ad hos genitivos ἀνόμου καὶ ἀθέου διδασκαλίας intelligendum putat ἔνεκα. Mihi potius appositio τοῦ χάριτος videntur, ita utrumque ad προφάσει referatur, atque explicetur, προφάσει χάριτος, ἥτις ἦν ἡ ἀνομος καὶ ἄθεος αὐτῶν διδασκαλία. STROTH. Com-

probat hanc Strothii expositionem cl. Heinichen ad loc. eaque melior fortasse nulla est, quod libri omnes præter Rufini interpretationem cum scripti tum editi vocem *χάριτος* agnoscunt.

In S. Maximi *Eclogis* Serm. ii. 535. ed. Combefis. parvula extat *ῥῆσις* cujusdam *Caii*, sed inter excerpta ethnicorum auctorum. Similiter se res habet in codice bibliothecæ Bodl. quî numero 1607 signatur, in quo nullus, præter Eusebium, ecclesiasticus scriptor adductus est.

Sed ne quisquam miretur a me prætermisum fuisse Fragmentum Libri *De Causa Universi*, sive *περὶ τοῦ παντός*, quod Caio presbytero a multis vindicetur, monendus est lector, fragmentum istud ab Hœschelio in Notis suis ad Photii *Bibliothecam* primo editum, adjecisse Jo. Alb. Fabricium Hippolyti operibus, fide Catalogi marmorei, cujus mentionem supra feci pag. 143. atque auctoritate inductum. Ad hoc extat in *Parallelis*, quæ vocantur, S. Joannis Damasceni, seu potius Joannis monachi, tom. ii. p. 755. ed. Lequieni, particula quædam istius fragmenti Melitio Antiochiæ episcopo attributa. Posita quoque est altera portiuncula ejus in pag. 789. nomine *Josephi* inscripta, cui quidem historico, sicut Justino M., Irenæo, Caioque, teste Photio, *Cod. XLVIII.* opus *De Universo* a diversis scriptoribus olim assignatum est. Cum vero incertum sit, cujus revera id fuerit, utrum Justini, an Irenæi, an demum, ut plerique recentiorum statuunt, Hippolyti, potius quam Caii; cumque etiam Melitio quarti sæculi ad finem vergentis præsuli opus idem, nec perperam fortasse, ad partem quidem ejus quod attinet, adscriptum sit, a meis certe collectaneis deperditorum Ante-Nicænorum auctorum exulare debebat. Veruntamen lectorem operæ pretium est commonefacere, multo auctius idem extare opusculum finem versus codicis MS. Barocciani in Bibliotheca Bodleiana numero 26 signati, idque edidisse cl. Th. Hearnium in *Tractatum Curiosorum* Anglica lingua conscriptorum Appendice, una cum viri eruditissimi Gerardi Langbæniî Latina versione ac scholiis. Repetivit post Fabricium hoc opusculum inter Hippolyti Fragmenta Gallandius in tomo ii. *Bibliothecæ suæ PP.* qui præterea Eusebiana excerpta

Caii adjunctis Valesii atque Coustantii notis in eodem tomo collocavit.

De Fragmento Libri De Causa Universi tantum; de *Epistola S. Caii* fine tertii hujus sæculi episcopi Romani hæc addam: editam quidem illam Romæ esse anno 1628 a Cæs. Becillo Urbinati, subjectis *Martyrii Actis*, ut ex Hallervordi *Biblioth. Curiosa* memoravit Cavius in *Hist. Lit.* voce *Caius*. Mihi vero innotuit ex Oldoini *Additt.* ad Ciaconii opus *de Vitis ac Gestis Pontificum* epistolam hanc a Cæs. Becillo editam, haud aliam esse atque pseudonymam epistolam ejusdem Caii a Binio ceterisque editoribus in Conciliorum tomis positam. At vero servatam esse in archivis apud Christianos Malabaranos certiores nos fecit Geddesius hujus Caii episcopi Romani aliam quandam epistolam; in qua ferebant confessum esse Caium, non magis sui esse interponere se rebus ecclesiæ Babylonice, quam illius ecclesiæ membrorum esse immiscere se rebus ecclesiæ Romanæ. Vid. *Historiam ejus Ecclesiæ Malabar.* Anglica lingua conscriptam. p. 70.

S. ALEXANDER.

S. ALEXANDER.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus*, cap. lxii.
p. 141.

ALEXANDER, ^aepiscopus Cappadociæ, quum desiderio sanctorum locorum Hierosolymam pergeret, et Narcissus episcopus ejusdem urbis jam senex regeret ecclesiam, ^bet Narcisso et multis clericorum ejus revelatum est, altera die mane intrare episcopum, qui adjutor sacerdotalis cathedræ esse deberet. Itaque re ita

^a H. e. urbis alicujus in Cappadocia sitæ episcopus. Eusebius vi. 11. Καὶ δὴ μηκέθ' οἶοντε ὄντος (Narcissi) διὰ λιπαρὸν γῆρας, τὸν εἰρημένον Ἀλέξανδρον ἐπίσκοπον ἐτίρας ὑπάρχοντα παροικίας οἰκονομία Θεοῦ ἐπὶ τὴν αἶμα τῷ Ναρκίσσῳ λειτουργίαν ἐκάλει, κατὰ ἀποκάλυψιν νύκτωρ αὐτῷ, δι' ὁράματος φανείσαν. Ταύτη δ' οὖν ὥσπερ κατὰ τὸ θεοπρόπιον ἐκ τῆς τῶν Καππαδοκῶν γῆς, ἐνθα τὸ πρῶτον τῆς ἐπισκοπῆς ἠξίωτο, τὴν πορείαν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα εὐχῆς καὶ τῶν τόπων ἱστορίας πεποιημένον, &c. Hæc Eusebius, qui et supra in cap. 8. de Alexandro scripserat, Ἐν τούτῳ δὲ (h. e. imperante Severo) τῶν κατὰ τὸν διωγμὸν ἀνδρισμένων, καὶ μετὰ τοὺς ἐν ὁμολογίαις ἀγῶνας διὰ προνοίας Θεοῦ πεφυλαγμένων, εἰς τὸς ὧν ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ ἀρτίως ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἐδηλώσαμεν, οἰς ταῖς ὑπὲρ Χριστοῦ διαπρέψας ὁμολογίαις κατὰ τὸν τοῦ διωγμοῦ καιρὸν τῆς δηλωθείσης ἐπισκοπῆς ἀξιούται, ἐπὶ Ναρκίσσου, ὃς ἦν αὐτοῦ πρότερος, περιόντος τῷ βίῳ. De Alexandri sede episcopali plura infra in notis p. 170.

^b Itaque de Narcisso intellexit Hieronymus, quod legitur apud Eusebium (vi. 11.) κατ' ἀποκάλυψιν νύκτωρ αὐτῷ δι' ὁράματος φανείσαν,
VOL. II. Y

completa, ut prædicta fuerat, cunctis in Palæstina episcopis in unum congregatis, ^cadnitente quoque ipso vel maxime Narcisso, Hierosolymitanæ ecclesiæ cum eo gubernaculum suscepit. ^dHic in fine cujusdam epistolæ, quam scribit ad Antinoitas super pace ecclesiæ, ait: *Salutat vos Narcissus, qui ante me hic tenuit episcopalem locum, et nunc mecum eundem orationibus regit, annos natus circiter centum sedecim, et vos mecum præcatur, ut unum idemque sapiatis.* (Euseb. vi. 11.) Scripsit et aliam ad Antiochenses per Clementem presbyterum Alexandriæ, de quo supra diximus (cap. 38.): nec non ad Origenem, ^eet pro Origene contra Demetrium; ^feo

quod possis etiam de Alexandro accipere: nam utriusque mentio præcessit. Sed fateor probabiliorem mihi videri Hieronymi interpretationem. FABRICIUS. De Narcisso Rufinus quoque verba exponit, lib. vi. *Hist.* cap. 8.

^c Hoc non disertis verbis tradit, sed utique intelligendum innuit Eusebius. Adjunctus Narcisso Alexander in episcopatu Hierosolymitano A. C. 212. Confer Tillemontium tom. iii. Memor. p. 417. FABRICIUS.

^d *Ἐν ἰδίαις Ἐπιστολαῖς ταῖς πρὸς Ἀντινοείτας* (Euseb. vi. 11.) Ubi *Ἐπιστολὰς* dicit de unica Epistola, ut Vincentius Lirinensis in loco quem supra p. 114. annotavi, et Eusebius de Epistola Cornelii Rom. ad Fabium *ἦλθον εἰς ἡμᾶς Ἐπιστολαὶ Κορηλίου*. vi. 43. FABRICIUS. Eusebius loci sensum aperire videtur statim post dicendo, *ἐπὶ τέλει τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς*, vel *ἐπὶ τέλει τῆς ἐπιστολῆς*, prout legere mavult Valesius ex MSSis suis. At vero huic interpretationi adversatur cl. Keilius ad tom. vii. ed. novæ *Fabricianæ Bibl. Græcæ* p. 287. ubi quoque eam attulerat Fabricius.

^e Hanc Epistolam ad Demetrium Alexandri Hierosol. et Theotisti Cæsariensis Palæstinæ episcopi nomine scriptam tradit idem Eusebius vi. 19. ubi nonnulla ex eadem adducit. FABR.

^f Proficiscenti Alexandria Origeni *testimonium Ecclesiasticæ Epistolæ* dederat Demetrius, quod probantes episcopi jam memorati, atque Origenis virtutem et doctrinam admirantes illum deinde presbyterum in Palæstina ordinavere, ut dictum supra cap. 54. FABRICIUS.

quod juxta testimonium Demetrii eum presbyterum constituerit. ^ε Sed et aliæ ejus ad diversos feruntur epistolæ. ^h Septima autem persecutione sub Decio, ⁱ quo tempore Babylas Antiochiæ passus est, ductus Cæsaream, et clausus id carcere ^k, ob confessionem Christi martyrio coronatur.

^ε De his nihil apud Eusebium. FABRICIUS.

^h Circa A. C. 251. Λιπαρῇ γῆρει καὶ σεμνῇ πολιᾷ κατεστέμμενος, anno episcopatus Hierosolymitani 39. Vide Eusebium vi. 39. et 46. FABRICIUS.

ⁱ Eusebius vi. 39. τῷ δ' Ἀλεξάνδρῳ παραπλησίως ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῦ βαβύλα μετὰ τὴν ὁμολογίαν ἐν δεσμωτηρίῳ μεταλλάξαντος. Hieronymus supra cap. 54. et *Alexander Babylasque Hierosolymorum et Antiochenæ ecclesiæ Pontifices in carcere pro confessione Christi dormierint*. Mirum est ab Hieronymo non celebrari bibliothecam in Ælia urbe ab hoc Alexandro instructam, ex qua plurimum profecisse se ad historiam suam componendam prædicat Eusebius vi. 20. FABRICIUS.

^k Sed, ut bene notavit cl. Keilius ad nuperam edit. *Fabricianæ Bibl. Gr.* tom. vii. p. 287. non quidem violenta nece interemtus, sed in carcere tamen, in quem ob religionis professionem fuerat conjectus, mortuus, ut diserte tradunt Dionysius Alex. in *Epist. ad Cornelium* apud Euseb. *H. E.* vi. 46. et Eusebius ibid. cap. 39. Adde et Hieronymum ipsum a Fabricio proxima nota adductum.

SANCTI ALEXANDRI,

HIEROSOLYMÆ, TUNC ÆLIÆ, EPISCOPI,

QUI A TERTII SÆCULI INIITIS USQUE AD MEDIUM
SÆCULUM FLORUIT,

5

FRAGMENTA.

EX

EPISTOLA AD ANTIOCHENSES.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ δούλος καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ,
τῇ μακαρίᾳ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.
10 ἐλαφρά μοι καὶ κοῦφα τὰ δεσμὰ ὃ Κύριος ἐποίησε κατὰ
τὸν καιρὸν τῆς εἰρκτῆς, πυθομένῳ τῆς ἀγίας ὑμῶν τῶν
Ἀντιοχέων ἐκκλησίας κατὰ τὴν θείαν πρόνοιαν Ἀσ-
κληπιάδην τὸν ἐπιτηδειότατον κατ' ἀξίαν τὴν πίστιν
τῆς ἐπισκοπῆς (τῆς πίστεως, τὴν ἐπισκοπὴν Niceph.)
15 ἐγκεχειρισμένον. Hæc affert Eusebius lib. vi. Hist. cap. 11.

Alexander servus Dei, et vinc-	meæ tempore, postquam comperi
tus Jesu Christi, beatissimæ An-	Asclepiadem virum fidei merito
tiochensium ecclesiæ in Domino	maxime idoneum, sanctissimæ
salutem. Expedita mihi ac levia	ecclesiæ vestræ episcopatum di-
20 vincula Deus effecit custodiæ	vina providentia suscepisse.

Sub finem ejusdem Epist.

Ταῦτα δὲ ὑμῖν, κύριοί μου ἀδελφοί, τὰ γράμματα
ἀπέστειλα διὰ Κλήμεντος τοῦ μακαρίου πρεσβυτέρου,

Porro has literas, inquit, do-	byterum Clementem ad vos mi-
15 mini fratres per beatum pres-	si, virum virtute præditum et

ἀνδρὸς ἐναρέτου καὶ δοκίμου· ὃν ἴστε καὶ ὑμεῖς καὶ ἐπι-
γνώσεσθε· ὃς καὶ ἐνθάδε παρὼν κατὰ τὴν πρόνοιαν καὶ
ἐπισκοπὴν τοῦ Δεσπότη, ἐπεστήριξέ τε καὶ ᾠξήσῃ τὴν
τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν. Extant hæc ibidem.

probatum : quem vos et nostis dum hic apud nos præsens esset, 5
jam et amplius cognoscetis. Qui ecclesiam Christi et confirmavit
quidem Dei nutu ac providentia et magnopere auxit.

EX FINE

EPISTOLÆ AD ANTINOITAS.

Ἀσπάζεται ὑμᾶς Νάρκισσος ὁ πρὸ ἐμοῦ διέπων τὸν 10
τόπον τῆς ἐπισκοπῆς τὸν ἐνθάδε, καὶ νῦν συνεξετα-
ζόμενός μοι διὰ τῶν εὐχῶν, ἑκατὸν δεκαεξ ἔτη ἡνυκῶς,
παρακαλῶν ὑμᾶς ὁμοίως ἐμοὶ ὁμοφρονῆσαι. Attulit hæc
Eusebius *ibid.*

Salutat vos Narcissus, qui an- annos natus sexdecim supra cen- 15
te me episcopalem hujus ecclesiæ tum : hortaturque vos mecum
sedem tenuit, et qui nunc mihi ut idem omnes sentiat.

EX

EPISTOLA AD ORIGENEM.

20

Τοῦτο γὰρ καὶ θέλημα Θεοῦ ὡς οἶδας γέγονεν, ἵνα ἡ
ἀπὸ προγόνων ἡμῖν φιλία μένῃ ἄσυνλος· μᾶλλον δὲ θερ-
μοτέρα ἢ καὶ βεβαιότερα. πατέρας γὰρ ἴσμεν τοὺς μα-
καρίους ἐκείνους τοὺς προοδεύσαντας, πρὸς οὓς μετολίγον
ἐσόμεθα· Πάνταινον τὸν μακάριον ὡς ἀληθῶς καὶ κύριον 25

Hæc enim Dei voluntas fuit,
ut nosti, quo amicitia nostra jam
inde a majoribus inchoata, sacra
atque inviolata maneret, immo
ferventior ac firmior redderetur.

Patres quippe agnoscimus beatos
illos qui viam nobis præiverunt,
et quos brevi secuturi sumus ;
Pantænum scilicet vere beatum
ac dominum meum : et sanctum 30

καὶ τὸν ἱερὸν Κλήμεντα, κύριόν μου γενόμενον καὶ ὠφέ-
 λήσαντά με· καὶ εἴ τις ἕτερος τοιοῦτος· δι' ὃν σε ἐγνώ-
 ρισα τὸν κατὰ πάντα ἄριστον καὶ κύριόν μου καὶ ἀδελφόν.

Hæc posuit Eusebius lib. vi. *Hist.* cap. 14.

5 Clementem dominum item meum quos tu mihi innotuisti, domine
 qui me plurimum adjuvit: et si ac frater longe omnium præ-
 quis alius fuit hujusmodi. Per stantissime.

EX EPISTOLA

ALEXANDRI ET THEOCTISTI CÆSARIENSIS EPISCOPI

10

AD DEMETRIUM ALEXANDRIÆ EPISCOPUM.

Προσέθηκε δὲ (subaudiendum monet Valesius ἡ σὴ ἀγί-
 οτης) τοῖς γράμμασιν, ὅτι τοῦτο οὐδέποτε ἠκούσθη· οὐδὲ
 νῦν γέγνηται, τὸ παρόντων ἐπισκόπων λαϊκοὺς ὁμιλεῖν
 οὐκ οἶδ' ὅπως προφανῶς οὐκ ἀληθῆ λέγων. ὅπου γοῦν
 15 εὐρίσκονται οἱ ἐπιτήδαιοι πρὸς τὸ ὠφελεῖν τοὺς ἀδελ-
 φούς, καὶ παρακαλοῦνται τῷ λαῷ προσομιλεῖν, ὑπὸ τῶν
 ἀγίων ἐπισκόπων· ὥσπερ ἐν Λαράνδοις Εὐελπῖς ὑπὸ
 Νέωνος· καὶ ἐν Ἰκονίῳ Παυλῖνός ὑπὸ Κέλσου· καὶ ἐν
 Συννάδοις Θεόδωρος ὑπὸ Ἀττικοῦ τῶν μακαρίων ἀδελ-
 20 φῶν. εἰκὸς δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τοῦτο γίνεσθαι, ἡμᾶς
 δὲ μὴ εἰδέναι. Hæc attulit Eusebius lib. vi. *Hist.* cap. 19.

Quod vero in literis tuis ad-
 jecisti, nunquam antea visum
 nec adhuc factum fuisse, ut præ-
 25 sentibus episcopis laici concio-
 narentur; in eo nescio quomodo
 a veritate longissime aberrasti.
 Nam sicubi reperiuntur qui fra-
 tribus prodesse possint, eos sanc-
 30 ti episcopi ultro adhortantur ut

ad populum conciones habeant.
 Sic Euelpis Larandis rogatus
 est a Neone; Paulinus Iconii a
 Celso; Theodorus apud Synnada
 ab Attico fratribus nostris bea-
 tissimis. Idque etiam alibi fieri
 credibile est, quamvis nos igno-
 remus.

ANNOTATIONES

IN S. ALEXANDRI HIEROS. FRAGM.

P. 165. l. 8. 'Αλέξανδρος &c.] Præmisit verba, quæ sequuntur, Eusebius: Τῆς δὲ κατ' Ἀντιόχειαν ἐκκλησίας Σαραπίωνος ἀναπαυσαμένου, τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται Ἀσκληπιάδης ἐν ταῖς κατὰ τὸν διωγμὸν (Imp. Severi) ὁμολογίαις διαπρέψας καὶ αὐτός. μέμνηται καὶ τῆς τοῦτου καταστάσεως Ἀλέξανδρος, Ἀντιοχεῦσι γράφων ὧδε. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ &c. *Antiochiæ vero Serapione mortuo, episcopatum ecclesiæ suscepit Asclepiades: qui persecutionis tempore fidem Christi confessus, maximam gloriam retulerat. Hujus ordinationis mentionem facit Alexander in epistola ad Antiochenses his verbis.* ALEXANDER &c. SERAPIONIS Fragmenta supra adduxi, Vol. I. pag. 451. et deinceps. Epistolarum autem Alexandri chronotaxin constituit Sam. Basnagius in *Politico-Eccles. Annalibus* ad an. 251. p. 362; virumque sanctum ex Dionysii Alex. *Epistola ad Cornelium* apud Eusebium *H. E.* vi. 46. ostendit exeunte Novembri hujus anni 251, vel ineunte Decembri, quia is Decio imperante fato functus esset, vita decessisse; Fabium autem Antiochenum mortuum fuisse novo adhuc anno 252. Epistolarum vero primam illam esse putat vir cl. quæ Antiochenses adiit de Asclepiade, quem episcopum sibi imposuerunt imperante Severo; Clementique Alexandrino epistolam ferendam dedisse Alexandrum Basnagius ait anno circiter 211. Secundam statuit illam esse, quam de ecclesiæ pace misit Alexander ad Antinoitas. Tertiam direxisse ad Origenem. Denique quartam missam esse epistolam anno circiter 230. ad Demetrium Alexandriæ episcopum.

ut ostenderet fas fuisse laicis, præsentibus episcopis concionari. Sed et alias Alexandri ad diversos annotat idem vir cl. olim extitisse epistolas, teste Hieronymo, quæ temporum malignitate perierint. Gallandius autem Alexandri epistolarum fragmenta, prout extant apud Eusebium cum notis Valesii, tomo ii. *Bibliothecæ Patrum* suæ interseruit.

P. 165 l. 8. δοῦλος καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ] δοῦλος Κυρίου καὶ R. Steph. In codice Mod. Maz. et Fuk. inscriptio hujus epistolæ aliter legitur, hoc modo Ἀλέξανδρος ὁ δοῦλος καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ. quibus consentit Rufini interpretatio. VALESIIUS. Vocem Κυρίου addere *Christoph.* in interp. sua, notat Strothius, sed cum cæteris facere *Cod. Veneti Lectt. Nicephorumque*; quibus consentiunt etiam *codd. Savil. seu Bodl. et Norfolc.* His nunc addit Burtonus *Parisiensem utrumque, Venetum, et Florentinos.* Codici autem Norfolciensi, dum perinde atque *Regius* cum *Paris. utroque, Veneto, et Flor. utroque*, articulum præpositivum ὁ omittit, suffragantur epistolarum omnium τῶν ἐνδιαθέτων inscriptiones, tam in scriptis libris quam editis.

Ibid. l. 10. κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐρκτηῆς] Hanc epistolam scripsit Alexander fervente adhuc persecutione, cum esset in vinculis, nec dum ad episcopatum Hierosolymorum adscitus, ut ex his verbis apparet. Hinc est quod in inscriptione epistolæ appellat se vinctum Jesu Christi. Ex quo conficitur, male in Chronico Eusebii Asclepiadis ordinationem conferri in annum primum Antonini Caracallæ. Nam Asclepiadis ordinatione contigit eodem tempore, quo Alexander ob Christiani nominis confessionem in carcerem conjectus est. Id autem accidisse principatu Severi ipse Eusebius testatur in Chronico. VALESIIUS. Interea haud male statuit Petrus Th. Cacciari, qui Rufini *Hist. Ecclesiasticam* anno 1740. Romæ edidit, suspicari licere, Alexandrum, sub Severo comprehensum, nonnisi post initum imperium Caracallæ e vinculis dimissum esse, ex eo quod Severi persecutioni finem imposuerit ipsius imperatoris obitus. Cum autem prius expectanda fuerint ab urbe Roma novi imperatoris edicta, quam Christiani e carceribus educerentur, nihil ob stare, quo minus hoc temporis intervallo ad episcopalem sedem Asclepiades evectus sit, et ad Antiochenos scripserit Alexander. Scripserat Eusebius fine cap. 8.

Alexandrum ob insignem Christianæ fidei confessionem ad episcopatum Hierosolymorum evectum fuisse; initioque hujus cap. xi. ostendit, eundem, cum prius in Cappadocia episcopus fuisset, statim ut Hierosolymam tum orandi, tum locorum visendorum gratia adiverit, episcopum fuisse constitutum. Qui quidem mos loca sacra invisendi postea increbuit, ut constat ex variis S. Hieronymi operibus cum aliis, tum *Epitaphio* ejus *Paulæ Matris*, atque ex Gregorii Nysseni *de Euntibus Hierosolymam Epistola*, quam primus edidit Casaubonus. Res vero ob convenientiam ejus cum Alexandri historia notabilis in hac ipsa sede sub finem sæculi decimi sexti contigit, cum Germanus vir egregius, qui locorum sacrorum visendorum gratia Hierosolymam profectus erat, Abdallæ patriarchæ precibus persuasus est, ut apud eum maneret, atque in cathedra patriarchali ipsi mortuo succederet. Vide Lusignani *Itinerarium* Londini anno 1801. editum. vol. ii. p. 210. Ceterum in notis ad caput hoc xi. *Eusebianæ Hist.* Valesius se reperisse ait in lib. v. (lib. iv. p. 295.) *Juris Græco-Romani*, ubi agitur *de translationibus*, Flaviadis Cappadociæ urbis episcopum Alexandrum fuisse. Sed vero dubitat cl. Wesselingius *Probabil.* cap. xiii. p. 106. et seq. de isthac re, quia longe abesset Flavius a Cappadocibus, in Cilicia posita. Neque in loco de Alexandri sede Flaviade, qui a Valesio in *Jure Græco-Rom.* repertus est, urbs ea Cappadociæ fuisse dicitur. Certe Socrates historicus perinde atque Eusebius, ignorasse videtur nomen urbis, dum hæc scribit, Εὐσέβιος γὰρ ὁ Παμφίλου ἐν τῇ ἕκτῃ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ Ἀλέξανδρον μίᾱς τῶν ἐκ Καππαδοκίας πόλεων ἐπίσκοπον ὄντα εὐχῆς ἕνεκα ἐπὶ τὰ Ἱερουσόλυμα &c. lib. vii. cap. 36.

P. 165. l. 11. πυθομένῳ] Repetunt μοι post hoc verbum MSS. Bodl. et Norfolc. quibus nunc addit Burtonus codd. Med. Maz. Fuket. Florentinosque.

Ibid. l. 13. τὴν πλῆσιν τῆς ἐπισκοπῆς] Rectius Nicephorus κατ' ἀξίαν τῆς πίστεως, τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκεχειρισμένον. Quod sive ex libro, sive ex conjectura Nicephorus ediderit, omnino probum videtur. VALESIIUS. A Strothio quoque recte probatur lectio Nicephorii; etsi aliud suadent codices Eusebiani omnes referente Burtono, nisi quod τὴν ἐπισκοπὴν habet MS. Norfolc. Ceterum, etsi refert Zonaras in *Annalibus* lib. xii.

cap. 11. tradidisse Eusebium, opera aliquot istius Asclepiadis servata fuisse, ubi id fecerit historicus, plane ignoro; 'Εν δὲ Ἀντιοχείῳ ἐκκλησίᾳ, inquit Zonaras, Σαραπίωνος ἀναπαυσάμενον, Ἀσκληπιάδης τὴν ἐπισκοπὴν παρειλήφει, οὗ καὶ ὑπόμνηματα σώζεσθαι φησὶν ὁ Εὐσέβιος. Sed relativum οὗ ad priorem episcopum spectare ferme persuadent Eusebii verba in capp. 11, 12. lib. vi.

P. 165. l. 22. Ταῦτα δὲ ὑμῖν &c.] Inter hæc atque priorem ῥῆσιν hujus epistolæ interposuit verba, quæ sequuntur, Eusebius; Ταύτην δὲ τὴν ἐπιστολὴν σημαίνει διὰ Κλήμεντος ἀπεσταλέναι, πρὸς τῷ τέλει τοῦτον γράφων τὸν τρόπον· ΤΑΥΤΑ δὲ ὑμῖν &c. *Hanc autem epistolam Clementi se perferendam dedisse significat sub finem ita scribens: PORRO has literas &c.*

Ibid. l. 23. διὰ Κλήμεντος τοῦ μακαρίου πρεσβυτέρου] De Clemente Alexandrino hic loqui Alexandrum putavit Hieronymus in catalogo. Certe Clemens Alexandrinus usque ad Severi tempora vitam produxit, et in his regionibus peregrinatus est, ut ipsemet testatur in libro I. Stromatei. Sed et Alexandri episcopi familiaris fuit; (vid. supra p. 167.) cui etiam librum dicavit de ecclesiastica regula, seu adversus Judæos, ut scribit Eusebius infra cap. 13. Paulo post nostri codices Maz. Med. et Fuk. scriptum habent τὴν τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν (pro Stephani lectione τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκ.) sicut legit etiam Hieronymus. (c. 38. de *Clem. Al.*) VALESIIUS. In loco celebri libri I. *Stromatum* innuit Clemens, se apud Orientem versatum fuisse, quod quamvis ad Antiochiam magis quam ad Cappadociam, dioceseos Ponticæ quæ fuit, pertinet, Clementis tamen iter ad hanc quoque regionem ex verbis Alexandri atque Clementis bene colligendum videtur. Haud enim dubitandum est, etsi scribat Rufinus epistolam hanc missam esse per Clementem Antiochenæ ecclesiæ presbyterum, quin Clemens Stromateus ab Alexandro hic designetur propter rationes, quas attulit Valesius. Hujus quidem Clementis nomen apud Antiochenos in honore fuisse ex Alexandri epistola certum esse, monet cl. Hen. Dodwellus in *Dissert.* nondum edita de *Theophilo Antiocheno*. Quin librum illum ad Alexandrum a Clemente Al. missum memorat præter Eusebium Photius in *Bibliotheca* Codice cx1. Certe, ubi Clementem nominat Alexander in epistola ad Origenem, de Clemente Alex. ibi agi in-

fitiari nemo potest. Mortuum autem esse videri Clementem ante episcopatum Alexandri Hierosolymitanum ait Pearsonius, *Vindictis Ignat.* p. 1. cap. x. Jure quoque Valesius putabat, hanc epistolam scripsisse Alexandrum necdum ad episcopatum Hierosolymorum adscitum. Et quanquam ex Hierosolyma ab eodem missam esse statuit Cavius in Vit. S. Clementis, vol. I. *Vitt. PP.* p. 196. res non ita se habere videtur, siquidem in vinculis, hoc est, antequam Hierosolymam adierat, Alexander illam scripsit. Propter enim priorem sub Severo fidei suæ confessionem, uti testatur Eusebius, episcopus Hierosolymitanus constitutus est, idque statim post ejus ad urbem sanctam adventum, quem contigisse imperante Caracalla Severi filio, omnes consentiunt. Regente quidem Decio, Alexander vinculis iterum constrictus est, sed diu post Asclepiadis ordinationem, de qua hæc litteræ loquuntur. Ceterum habet *ed. Steph.* τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν pro τὴν τοῦ Κυρίου ἐ. præ se ferre autem τοῦ Θεοῦ *Rufinum* atque *Nicephorum*, monet Strothius, cui lectio ista optima videtur. Sed unum ex *Vaticanis MSSis Rufini* habere *Domini* Cacciari testatur, quod et præstat codex Rufini penes me vetustissimus. Porro cum Valesii *MSSis Hieronymo*que consentiunt mei libri, qui sunt *Bodl.* seu *Savil.* et *Norfolc.* Nunc addit omnes codices in gratiam suam collatos Burtonus præter *Paris.* 1. Illud τοῦ Δεσπότης vertit *Dei Hieronymus De Viris Ill.* cap. xxxviii. in interpretatione sua quæ sequitur verborum Alexandri. *Hæc vobis, Domini ac fratres, scripta transmissi per Clementem beatum presbyterum, virum illustrem et probatum; quem vos quoque scitis et nunc plenius recognoscetis; qui cum huc venisset, juxta providentiam et visitationem Dei confirmavit et auxit Domini ecclesiam.*

P. 166. l. 10. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Νάρκισσος &c.] Præmisit Eusebius, Μνημονεύει γέτοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἐν ἰδίαις ἐπιστολαῖς ταῖς πρὸς Ἀντινοείτας εἰσέτι νῦν παρ' ἡμῖν σωζομένας, τῆς Ναρκίσσου σὺν αὐτῷ προεδρίας, ταῦτα κατὰ λέξιν ἐπὶ τέλει γράφων τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. ἈΣΠΑΣΕΤΑΙ ὑμᾶς Νάρκισσος &c. Sane idem Alexander in suis ad Antinoítas epistolis quæ etiamnum exstant, episcopatus quem cum Narcisso collega gessit, meminit his verbis quæ ad calcem epistolæ leguntur. SALUTAT vos Narcissus &c. Quid velit istud, ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπιστολαῖς ταῖς πρὸς Ἀντινοείτας, cons. notam supra ad Hieronymum *De Viris*

III. De origine autem urbis Antinoëæ in Ægypto vid. supra HEGESIPPI Fragmenta p. 218. vol. I.

Ibid. l. 11. συνεξαζόμενός μοι διὰ τῶν εὐχῶν] Pessime hunc locum verterunt Rufinus et Christophorsonus. Recte autem Hieronymus, licet non ad verbum, interpretatur hoc modo. *Salutat vos Narcissus, qui ante me hic tenuit episcopalem locum, et nunc mecum eundem orationibus regit.* Hoc enim sibi vult Alexander, Narcissum in orationibus duntaxat, non in reliquo episcopali munere, sibi collegam fuisse. Quocirca addit, eundem Narcissum annos centum ac sedecim natum esse. Ex quibus apparet, Alexandrum non tam adiutorem quam episcopum in locum Narcissi, utpote jam decrepiti, factum fuisse: Narcissum vero nudum nomen episcopi atque honorem retinuisse. VALESIIUS. Qui paulo ante præterea adnotaverat; “Hieronymus in Catalogo et Nicephorus ipsum quoque Narcissum huic rei consensisse scribunt: quod procul dubio verum est. Invito enim episcopo adiutor dari non potest. Porro in hac Alexandri electione, duo contra ecclesiasticam regulam admissa sunt. Primum, quod ab uno episcopatu Alexander ad alium translatus est. Alterum, quod superstiti episcopo adiutor et coepiscopus est adjunctus. Atque hoc primum exemplum occurrit coadjutorum episcoporum. Quod licet postea vetitum fuerit in Concilio Sardicensi, ni fallor, nihilominus identidem in ecclesia usurpatum est.” Ita Valesius. Ante Sardicenses Concilium quoque Nicænum grassanti isti consuetudini canone suo octavo obsistere voluisse monet Lemoyneus in *Prolegomenis Variarum Sacr.* fol. 80. At vero memoria tenendum est, cum propter revelationes divinitus missas hæc gesta fuisse, tum rei communiter suffragatos fuisse vicinarum ecclesiarum episcopos. Ceterum de usu verbi συνεξαζόμενος *adnumeratus* lexica agunt.

P. 166. l. 13. ὁμοίως ἐμοὶ ὁμοφρονῆσαι.] Ed. Steph. ὁμοίως ἐμοὶ φρονῆσαι. In codice Med. ac Maz. et Fuk. et apud Nicephorum scribitur ὁμοίως ἐμοὶ ὁμοφρονῆσαι, rectius procul dubio, ut ex Rufini et Hieronymi interpretatione convincitur. VALESIIUS. Cum *Valesii MSSis* consentiunt *codices Bodl.* seu *Savil.* et *Norfolc.* et ceteri in Burtoni usum collati. In hoc autem posteriori *codice* scribitur παρακαλῶ pro παρακαλῶν.

Ibid. l. 21. Τοῦτο γὰρ καὶ θέλημα Θεοῦ] Eusebius, postquam

Clementis Alex. aliqua produxit, hæc ait; Τοσαῦτα ὁ Κλήμης. πάλιν δ' ὁ δηλωθεὶς Ἀλέξανδρος, τοῦ Κλήμεντος, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Πανταίνου ἐν τινι πρὸς Ὠριγένην ἐπιστολῇ μνημονεύει, ὡς δὴ γνωρίμων αὐτῷ γενομένων τῶν ἀνδρῶν. γράφει δὲ οὕτως· ΤΟΥΤΟ γὰρ καὶ θέλημα Θεοῦ &c. *Hactenus Clemens. Porro Alexander is de quo superius diximus, in quadam ad Origenem epistola, Clementis simul ac Pantæni tanquam familiarium suorum mentionem facit his verbis: HÆC enim Dei voluntas &c. In Alexandri verbis deesse καὶ ante θέλημα apud Niceph. notavit Strothius.*

P. 166. l. 21. ἡ ἀπὸ προγόνων φιλία] Constat ex sequentibus, paternam hanc amicitiam Origeni et Alexandro derivatam a patribus spiritualibus fuisse rerumque divinarum doctoribus. Hoc autem fortasse est illius epistolæ fragmentum, quam memorat Stephanus Gobarus apud Photium, Cod. cccxxii. his verbis: Καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Ἱεραπολέων (corrigo fidenter Ἱεροσολύμων, ni ipse errabat Stephanus) ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς πρὸς τὸν αὐτὸν Ὠριγένην γράφων, λίαν οἰκειοῦται τὸν ἄνδρα τοῖς λόγοις. Quanti autem vicissim optimum præsulem Alexandrum fecerit Origenes, testantur verba init. *Homil. ejus in Librum Regnorum. Sic ergo intelligamus (inquit Origenes) et in eo agro quem Deus plantat, quia non una sola arborum species est, quæ tantum dulcia ferat poma, sed aliqua dulcia, aliqua austera, suæ tamen unumquodque utilitatis et gratiæ. Nolite ergo in nobis illud requirere, quod in papa Alexandro habetis. Fatemur enim quod omnes nos superat in gratia lenitatis. Cujus gratiæ non solus ego prædicator existo, sed vos omnes experti cognoscitis et probatis. Et ideo ejusdem quidem agri plantæ esse possumus et optamus, non tamen eundem saporem reddere. In fructibus quidem confitemur nos habere aliquid amaritudinis in sapore, aut forte quod videtur magis, quam sit amarum, quia sermo correptionis amarus quidem videtur esse dum corripit, dulcis autem efficitur, cum emendat.* Vet. Lat. Versio. p. 481. tom. ii. ed. Delaruan.

Ibid. l. 22. μένῃ ἄσυλος] ἄσυλος διαμένῃ MS. *Norfolc.* μένῃ pro μένῃ MS. *Bodl.* Nunc addit Burtonus *codd. Florentinos.*

Ibid. l. 23. ἡ καὶ βεβαιότερα] Nescit hæc verba MS. *Norfolc.* et ἡ quidem abest ab *ed. Steph.* Mox deesse ἐκείνους apud *Nicephorum* notat Strothius.

P. 166. l. 25. Πάριταιον] De PANTÆNO vid. supra pag. 375. vol. I. Proxime post deest vocula ὥς ante ἀληθῶς in MS. *Norfolc.* Nunc addit Burtonus *codd. Regium, Paris. 1. et Florentinos.*

P. 167. l. 3. κύριόν μου καὶ ἀδελφόν.] κύριον καὶ ἀδελφόν μου MS. *Bodl.*

Ibid. l. 11. Προσέθηκε δὲ &c.] Eusebius prius de Origene hæc posuerat. Αὐθις ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπανήει. χρόνου δὲ μεταξὺ διαγενομένου, οὐ σμικροῦ κατὰ τὴν πόλιν ἀναρρίπισθέντος πολέμου· ὑπεφελθὼν τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ μηδὲ τὰς κατ' Αἴγυπτον διατριβὰς ἀσφαλεῖς ἑαυτῷ ἡγούμενος· ἐλθὼν ἐπὶ Παλαιστίνης (alii Παλαιστίνην) ἐν Καισαρείᾳ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο· ἔνθα καὶ διαλέγεσθαι, τὰς τε θείας ἐρμηνεύειν γραφὰς ἐπὶ τοῦ κοινου τῆς ἐκκλησίας οἱ τῇδε ἐπίσκοποι, καίτοι τῆς τοῦ πρεσβυτερίου χειροτονίας οὐδέπω τέτυκτο αὐτὸν ἡξίου. δ καὶ αὐτὸ γένοιτ' ἂν ἐκδηλον, ἀφ' ὧν περὶ τούτου Δημητρίῳ γράφοντες, Ἀλέξανδρος ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος καὶ Θεόκτιστος ὁ Καισαρείας, ὧδέ πως ἀπολογούνται· ΠΡΟΣΕΘΗΚΕ δὲ &c. *Alexandriam regressus est. Aliquanto post tempore cum Alexandria gravissimum bellum excitatum fuisset: clam inde aufugiens, ac ne in Ægypto quidem commorari tutum ratus, Palæstinam petiit, et Cæsareæ domicilium fixit. Ubi etiam ab illius regionis episcopis rogatus est ut publice in ecclesia dissereret, et divinas scripturas, tametsi nondum presbyter ordinatus exponeret. Atque id manifestum fuerit vel ex iis quæ Alexander Hierosolymorum et Theoctistus Cæsariensis episcopus ad Demetrium pro huius facti defensione scribunt in hunc modum. QUOD vero in literis tuis adjecisti &c. Vid. et cap. 27. huius lib. ubi hæc refert Eusebius, Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς Ἱεροσολύμων προεστὼς Ἀλέξανδρος Θεόκτιστός τε ὁ κατὰ Καισάρειαν, τὸν πάντα χρόνον προσανέχοντες αὐτῷ οἱ διδασκάλῳ μόνῳ τὰ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἐρμηνείας καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λόγου πράττειν συνεχώρουν. Quippe ab iisdem episcopis Origenes postea presbyter ordinatus est.*

Ibid. l. 11. Προσέθηκε δὲ] Alloquebantur Demetrium in tertia persona, idque honoris causa. Subaudiendum est igitur ἡ σὴ ἀγιότης, sanctitas tua. Quæ voces sine dubio præcesserant, ut constaret apertius, si totam epistolam haberemus. VALESIIUS. προσέθηκας *Rufin.* (Quod autem addidisti). *Gruteri Lectt. Margø exempluris Jonesiani*; at recte notavit Valesius sub-

audiendum esse ἢ σὴ ἀγιότης, ac Demetrium honoris causa in tertia persona appellari. ΣΤΡΟΤΗ. Proxime post οὐδέπω pro οὐδέποτε in *MS. Norfolk.* et οὐδὲ ἕως pro οὐδὲ νῦν, teste Burtono, habet *codex Venetus*, nec male.

P. 167. l. 13. τὸ παρόντων ἐπισκόπων &c.] Hinc colligitur Origenem qui catechetes fuerat Alexandriæ, in privato auditorio, non autem in ecclesia catechumenos instituisse. Neque enim Alexandro et Theoctisto episcopis id objiceret Demetrius, quod Origenem in ecclesia docere jussissent, si Alexandriæ idem ab Origene factum fuisset. Quare fallitur Rufinus, qui in cap. 3. hujus libri ita scribit. *Videns Demetrius episcopus quod ad ipsum præcipue doctrinæ gratia et prædicationis verbi Dei, multitudines plurimæ convolarent, catechizandi ei, id est docendi magisterium in ecclesia tribuit.* Certe catecheses olim non fiebant in ecclesia, sed in baptisterio, aut in aliquo alio extra ecclesiam loco: docet id Joannes Hierosolymitanus in epistola ad Theophilum Alexand. quam refert B. Hieronymus, *De fide*, inquit, *et omnibus ecclesiasticis dogmatibus hæc locuti sumus, quæ et semper gratia Dei indeficienter in ecclesia docemus et in catechesibus.* VALESIIUS. Inter sacras ad populum conciones, de quibus litigant episcopi cum Demetrio, atque catecheses, omnino distinguendum est; quamvis id facere neglexerit Ern. Cyprianus in Notis ad Hieron. *De Viris Ill.* ad cap. lxii. de *Alexandro.* ibi nonnulla scribens cum Valesii reprehensione conjuncta. Sed hoc misso; “In constitutionibus “Apostolicis lib. viii. cap. 32. prope finem inducitur Sanctus “Paulus” (affert hæc READINGIUS ex Joanne Pottero *De Regimine Ecclesiastico*, cap. v. p. 244.) “Laicis concedens ut concionarentur. ‘Ο διδάσκων, εἰ καὶ λαϊκὸς ἦ, ἔμπειρος δὲ τοῦ λόγου, καὶ τὸν τρόπον σεμνὸς, διδασκέτω. Conf. Concilii Carthaginensis iv. Can. 98. Leonis Papæ Epist. 62, 63. Hoc “autem usitatum non erat, cum in sæculo tertio episcopus “Alexandrinus nil tale unquam inaudivisset; quique Origeni “laico hoc munus permiserant episcopi, quorum intererat, “quam plurima poterant in sui defensionem allegare exempla, “tria tantum adducunt, et fatentur se plura nequaquam re- “scivisse.” Conferas utiliter doctissimi viri Petri Heylini *Ecclesiam Anglicanam Vindicatam*, opus itidem lingua vernacula scriptum, Part. ii. cap. v. P. 2. §§. 3, 4. et cl. Bing-

hami *Origines Ecclesiast.* lib. xiv. cap. iv. §. 4. Nihilominus cum ipso quoque Demetrio in gratiam rediit Origenes; etsi postea, cum jam mediæ esset ætatis (de Origene hæc scribit Hieronymus *de Viris Ill.* cap. LIV.) propter ecclesias Achaicæ quæ pluribus hæresibus vexabantur, sub testimonio ecclesiasticæ epistolæ Athenas per Palæstinam pergeret a Theoctisto et Alexandro Cæsareæ et Hierosolymorum episcopus presbyter ordinatus, Demetrii offendit animum. Confer et Photium *Biblioth. cod.* cxviii. p. 296, et Caviu Hist. Lit. v. *Origenes*.

P. 167. l. 14. οὐκ οἶδ' ὅπως &c.] Hæc epistola ad Demetrium scripta est ab Alexandro Hierosolymorum episcopo, viro disertissimo. unde singulari numero loquitur οὐκ οἶδα, quamvis non tantum suo, sed et Cæsariensis episcopi nomine literas scribat. VALESIIUS.

Ibid. l. 16. καὶ παρακαλοῦνται τῷ λαῷ προσομιλεῖν ὑπὸ τῶν ἀγίων ἐπισκόπων] Rufinus ita vertit, cum consuetudo hæc sit, ut sicubi inveniantur qui possint fratres instruere in ecclesia, et consolari populum, ad tractandum semper a sanctis episcopis invitentur, ut hujusmodi quid vetus ille interpret invenisse censi possit—καὶ παρακαλέσαι τὸν λαόν, προσκαλοῦνται ὁμιλεῖν ὑπὸ τ. ἀ. ἐ. Omisit verbum προσομιλεῖν *Nicephorus*, apud quem cum additur, τοῦτο οὐ πρόσκομμα post ἐπισκόπων, hoc ex scholio seu nota in margine profectum videtur.

Ibid. l. 17. Λαράνδοις] Lycaoniæ in Asia Minore urbe.

Ibid. l. 19. Συννάδοις] Scribendum est Συννάδοις (*editio Steph. Συνάδοις*). Certe Rufinus vertit apud *Synnadam*. Urbs est Phrygiæ notissima, sic dicta ἀπὸ τοῦ Συνναλεῖν, id est Συννοικεῖν: eo quod multi ex Macedonia illuc ad incolendum confluerint. unde primo quidem dicta est Συνναία, postea vero corrupto vocabulo Σύνναδα a finitimis vocata est. Stephanus in lib. de urbibus. τὸ μὲν πρῶτον Συνναία (scribe Συνναία) ἀπὸ τῆς συναγωγῆς καὶ συνοικήσεως προσαγορευθῆναι μετὰ δὲ ταῦτα παρεφθαρμένως ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων Σύνναδα κληθῆναι. Ex his apparet, Σύνναδα cum duplice ν scribi debere. Quod quidem confirmant etiam nummi veteres. Extat apud Joannem Tristatum nummus Caracallæ cum hac inscriptione CTNNAΔEΩN, ΔOΠIEΩN, IOΩNΩN. Quæ quidem inscriptio docet Synnadenenses fuisse Dorionas, id est Dorienses Ionibus permistos.

Erant enim origine Macedones, ac proinde Dorienses. Verum in medio Ioniae siti. VALESIUS. Si verioris scripturae aliud praeterea desideres exemplum, dabit *Strabo* lib. viii. a Thoma De Pinedo ad *Steph. Byzant.* adductus. Nunc refert Burton. habere *cod. Florentinum* 1. *Λύδδαις* pro *Συννάδοις*. sed in marg. legi, *ἐν ἄλλοις, ἐν συννάδοις*.

MURATORIUS vir cl. in *Anecdott. ex Ambrosianae Bibliothecae Codd.* tom. iii. p. 148. ed. Neap. post allatum S. Cyrilli *De Computo* libellum hæc posuit. "In Commentariis Victorini inter plurima hæc etiam scripta reperimus." (Dubito an hæc Muratorii verba sint, an potius veteris alicujus descriptoris hujusce fragmenti ex Victorinianis.) "Invenimus in membranis Alexandri episcopi qui fuit in Hierusalem, quod transcripsit manu sua de exemplaribus apostolorum. Ita viii. Kal. Janu. natus est Dominus N. J. C. Sulpitio et Camerino Coss." (Mendose pro Sulpicio Camerino et Poppæo Sabino Coss. vel pro Sulpicio Camerino Cos. hoc est, anno 9. æræ vulgaris.) "Et baptizatus est viii. Id. Jan. Valeriano et Asiatico Coss." (Pro Valerio Asiatico II. et Junio Sabino Coss. vel pro Valerio Asiatico Cos. h. e. anno 46. ejusd. æræ.) "Passus est x. Kal. Apr. Nerone III. et Valerio Messala Coss." (hoc est anno 58. ejusd. æræ). "Resurrexit viii. Kal. Apr. Coss. supra scriptis. Ascendit in coelos v. Non. Maj. post dies xl. Coss. supra scriptis. Joannes Baptista nascitur viii. Kal. Jul. et circumciditur Kal. Jul. Ad Mariam vero locutus est Angelus viii. Kal. Apr. sexto jam conceptionis mense" (for. legend. sextum j. c. mensem) "Elisabeth habere dicens. Ex quo supputatur, eodem die Dominum fuisse conceptum, quo et resurrexit."

Quantopere putida istæc nativitatem, baptismum, mortem Christi signantia ipsis sacris scripturis adversentur, quamque misere iis turbentur omnes cum historicæ tum chronologicæ rationes, non necesse est, ut operosius ostendam. Adduxi quidem ista ex libro his terris rariore, ne Alexandri notabile quid prætermisisse videar; etsi nemini ratum haberi queat, hunc verum esse Alexandri fœtum. Poteratne, quæso, ille, qui cum viris magnis Clemente Alex. atque Origene familiariter vixit, hujusmodi quid literis consignare, Dominum

nostrum prædicavisse, si Diis placet, per annos plusquam duodecim evangelium, cum unum tantum annum prædicationis, non, ut alii plerique tres annos, Clemens ille sibi cogitaret, similiter atque alii nonnulli ex veteribus, *Domini annum acceptum* hoc sensu interpretatus? Licuitve cuicumque Christiano, nedum erudito episcopo, censere, non ante passum esse Christum, quam Nero imperii sui annum quintum esset ingressus, cum ipsi quoque ethnici resciverint, Christum imperitante Tiberio esse crucifixum? Apage nugas; et fidei, quæ nulla est, nescio quorum commentariorum tenebrionis illius Victorini ineptiæ istæ remittantur.

1

2

AUCTOR
ADVERSUS CATAPHRYGAS.

AUCTORIS ANONYMI

AD AVIRCIIUM MARCELLUM

CONTRA

CATAPHRYGAS, SEU MONTANISTAS,

5 QUI POST INITIA SÆCULI TERTII FLORUIT,

FRAGMENTA ;

Ab Eusebio in lib. v. *Hist.* capp. 16. et 17. conservata.

Ex Operis Proœmio.

ἘΚ πλείστου ὅσου καὶ ἱκανωτάτου χρόνου, ἀγαπητὲ I.
10 Ἀουίρκειε Μάρκελλε, ἐπιταχθεὶς ὑπὸ σοῦ συγγράψαι
τινὰ λόγον εἰς τὴν τῶν κατὰ Μιλτιάδην λεγομένων αἵ-
ρεσιν, ἐφεκτικώτερόν πως μέχρι νῦν διεκείμην· οὐκ ἀπο-
ρία τοῦ δύνασθαι ἐλέγχειν μὲν τὸ ψεῦδος, μαρτυρεῖν δὲ
τῇ ἀληθείᾳ· δεδιὼς δὲ καὶ ἐξευλαβούμενος, μή πη δόξω
15 τισὼν ἐπισυγγράφειν ἢ ἐπιδιατάσσεσθαι τῷ τῆς τοῦ
εὐαγγελίου καινῆς διαθήκης λόγῳ· ὃ μήτε προσθεῖναι
μήτ' ἀφελεῖν δυνατὸν, τῷ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον αὐτὸ

Cum jamdudum id mihi mu-
nus injunxeris, Avirci Marcelle
20 carissime, et adversus Miltiadis
hæresim opus aliquod compo-
nerem, anceps tamen atque ani-
mo dubius hactenus substiti :
non quod aut mendacium re-
25 fellere, aut veritati patrocinari
minime valerem : sed quod ve-

rebar ac reformidabam ne forte
quibusdam viderer evangelicæ
novi Testamenti doctrinæ quid-
quam scribendo addere, et de-
nuo statuere voluisse : cui tamen
neque adjici quicquam neque
adimi fas est, ab eo præsertim
qui ex evangelii præceptis vitam
agere instituerit. Nuper vero

πολιτεύεσθαι προηρημένῳ. προσφάτως δὲ γενόμενος ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας· καὶ καταλαβὼν τὴν κατὰ τόπον ἐκκλησίαν ὑπὸ τῆς νέας ταύτης οὐχ ὡς αὐτοὶ φασὶ προφητείας· πολὺ δὲ μᾶλλον ὡς δειχθήσεται ψευδοπροφητείας διατεθρυλλημένην, καθόσον δυνατὸν, τοῦ Κυρίου παρασχόντος, περὶ αὐτῶν τε τούτων καὶ τῶν προτεινομένων ὑπ' αὐτῶν ἐκάστοτε διελέχθημεν ἡμέραις πλείοσι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ὡς τὴν μὲν ἐκκλησίαν ἀγαλλιασθῆναι, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπιβρῶσθῆναι· τοὺς δὲ ἐξεναντίας πρὸς τὸ παρὸν ἀποκρουσθῆναι· καὶ τοὺς ἀντιθέτους λυπηθῆναι. ἀξιούντων οὖν τῶν κατὰ τόπον πρεσβυτέρων, ὅπως τῶν λεχθέντων κατὰ τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ ὑπόμνημά τι καταλίπωμεν· παρόντος καὶ τοῦ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Ζωτικοῦ τοῦ Ὁτρηνοῦ, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπράξαμεν· ἐπηγγειλάμεθα δὲ ἐνθάδε γράψαντες τοῦ Κυρίου διδόντος, διὰ σπουδῆς πέμψειν αὐτοῖς.

cum essem Ancyrae in Galatia, et ecclesiam illius loci nova illa non ut ipsi dicunt prophetia, sed ut postea demonstrabitur pseudopropheta turbatam deprehendissem; quantum facere potui, Deo juvante tum de his ipsis, tum de reliquis omnibus quæ ab illis proponebantur, singillatim in ecclesia disserui pluribus diebus: adeo ut ecclesia quidem incredibili gaudio affecta, et in veritate fidei magnopere confirmata sit; adversarii vero

tunc quidem fugati et Dei hostes non mediocri dolore perculsi fuerint. Cum vero ejus loci presbyteri postularent, ut eorum quæ contra veritatis adversarios dicta fuerant, commentarium ipsis scriptum relinquerem: adstante etiam compresbytero nostro Zotico Otreno, id quidem minime præstiti; sed simulatque huc rediissem, scripturum me omnia, et ad ipsos quamprimum missurum Deo favente promisi.

Ididem ex libri primi initio.

Ἡ τοίνυν ἔκστασις αὐτῶν καὶ ἡ πρόσφατος τοῦ ἀπο- II.
σχίσματος αἵρεσις πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν αἰτίαν ἔσχε
τοιαύτην· κώμη τις εἶναι λέγεται ἐν τῇ κατὰ τὴν Φρυγίαν
5 Μυσία, καλουμένη Ἀρδαβαῦ τοῦνομα· ἔνθα φασὶ τινὰ
τῶν νεοπίστων, πρῶτως, Μοντανὸν τοῦνομα, κατὰ Γράτον
Ἀσίας ἀνθύπατον, ἐν ἐπιθυμία ψυχῆς ἀμέτρῳ φιλοπρω-
τείας δόντα πάροδον εἰς ἑαυτὸν τῷ ἀντικειμένῳ, πνευμα-
τοφορηθῆναί τε καὶ αἰφνιδίως ἐν κατοχῇ τινὶ καὶ παρ-
10 ἐκστάσει γενόμενον ἐνθουσιᾶν· ἄρξασθαι τε λαλεῖν καὶ
ξеноφωνεῖν, παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ διαδοχὴν
ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας ἔθος δῆθεν προφητεύοντα· τῶν δὲ
κατ' ἐκείνο καιροῦ ἐν τῇ τῶν νόθων ἐκφωνημάτων ἀκρο-
άσει γενομένων, οἱ μὲν ὡς ἐπὶ ἐνεργουμένῳ καὶ δαιμο-
15 νῶντι καὶ ἐν πλάνης πνεύματι ὑπάρχοντι, καὶ τοὺς ὄχλους
ταράττοντι ἀχθόμενοι ἐπετίμων, καὶ λαλεῖν ἐκώλουν·
μεμνημένοι τῆς τοῦ Κυρίου διαστολῆς τε καὶ ἀπειλῆς,

Igitur obstinata illorum coitio
adversus ecclesiam, et nova
20 perniciosi schismatis hæresis,
hanc habuit originem. Vicus
quidam esse dicitur in Mysia
contermina Phrygiæ nomine
Ardaba. In quo aiunt Mon-
25 tanum quemdam ex his qui fide-
lium numero recena adscripti
fuerant, immodica primi loci
cupiditate captum, primum sub
Grato Asiæ proconsule aditum
30 in se adversario spiritui præ-
buisse: et dæmone repletum,
subito quodam furore ac mentis
excessu concuti cœpisse, et nova
quædam atque inaudita prolo-

VOL. II.

qui; hariolantem ac prædi-
centem futura, præter morem
atque institutum ecclesiæ a
majoribus traditum et continua
deinceps successione propaga-
tum. Porro ex his qui tunc
temporis adulterinos hominis
sermones audierant, alii quidem
ut abrepticium et dæmoniacum
ac spiritu erroris actum, tur-
basque in populo excitantem in-
dignabundi objurgabant, et loqui
ulterius prohibebant. Quippe
qui in mente haberent discrimen
a Domino prænotatum, minasque
quibus jubemur adventum fal-
sorum prophetarum vigilanter

B b

πρὸς τὸ φυλάττεσθαι τὴν τῶν ψευδοπροφητῶν ἐγρηγο-
 ρότως παρουσίαν· οἱ δὲ ὡς ἀγίῳ πνεύματι καὶ προφη-
 τικῷ χαρίσματι ἐπαιρόμενοι· καὶ οὐχ ἥκιστα χαυνού-
 μενοι· καὶ τῆς διαστολῆς τοῦ Κυρίου ἐπιλανθανόμενοι·
 τὸ βλαψίφρον καὶ ὑποκοριστικὸν καὶ λαοπλάνον πνεῦμα
 προὔκαλοῦντο· θελγόμενοι καὶ πλανώμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
 εἰς τὸ μηκέτι κωλύεσθαι (for. κωλύεσθαι λαλεῖν, καὶ)
 σιωπᾶν. τεχνῇ δέ τινι, μᾶλλον δὲ τοιαύτῃ μεθόδῳ κακο-
 τεχνίας ὁ διάβολος τὴν κατὰ τῶν παρηκόων ἀπώλειαν
 μηχανησάμενος, καὶ παρ' ἀξίαν ὑπ' αὐτῶν τιμώμενος,
 ὑπεξήγειρέ τε καὶ προσεξέκαυσεν αὐτῶν τὴν ἀποκεκοι-
 μημένην ἀπὸ τῆς κατ' ἀλήθειαν πίστεως διάνοιαν· ὡς καὶ
 ἐτέρας τινὰς δύο γυναῖκας ἐπεγεῖραι, καὶ τοῦ νόθου
 πνεύματος πληρῶσαι· ὡς καὶ λαλεῖν ἐκφρόνως καὶ
 ἀκαίρως καὶ ἀλλοτριωτρόπως ὁμοίως τῷ προειρημένῳ.
 καὶ τοὺς μὲν χαίροντας καὶ καυχωμένους ἐπ' αὐτῷ, μακα-
 ρίζοντας τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ τοῦ μεγέθους τῶν ἐπαγ-
 γελμάτων ἐκφυσιοῦντος· ἔσθ' ὅπῃ δὲ καὶ κατακρίνοντας

ac sollicite observare. Alii vero
 velut sancto Spiritu et pro-
 phetiæ gratia elati inflatique
 mirum in modum, et distinc-
 tionis a Domino præmonstratæ
 penitus obliti, illum infatuantem
 et adulatorem vulgique seduc-
 torem spiritum ultro ad lo-
 quendum provocabant, capti ejus
 illecebris et in fraudem inducti.
 Hac igitur arte seu potius
 fraude ac versutia diabolus ad-
 versus eos qui dicto Domini
 audientes non erant, exitium
 machinatus, cum ab illis imme-
 rito coleretur, mentes eorum a
 vera fide secubantes somnoque

oppressas excitavit paulatim ac
 vehementius inflammavit. Quip-
 pe duas alias mulierculas susci-
 tavit, et adulterino spiritu re-
 plevit; adeo ut ipsæ quoque
 perinde ac supra memoratus
 ille, insana quædam et impor-
 tuna atque aliena loquerentur.
 Et eos quidem qui ea re delect-
 tabantur atque intumescabant,
 spiritus ille beatos prædicabat,
 et promissorum magnitudine
 supramodum inflabat. Inter-
 dum tamen conjecturis et fide
 dignis argumentis utens, palam
 eos condemnabat, quo scilicet
 etiam objurgatorius videretur. 35

στοχαστικῶς καὶ ἀξιοπίστως αὐτοὺς ἄντικρυς, ἵνα καὶ ἐλεγκτικὸν εἶναι δοκῇ· ὀλίγοι δ' ἦσαν οὗτοι τῶν Φρυγῶν ἐξηπατημένοι· τὴν δὲ καθόλου καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησίαν βλασφημεῖν διδάσκοντος τοῦ ἀπην-
 5 θαδισμένου πνεύματος, ὅτι μήτε τιμὴν μήτε πάροδον εἰς αὐτὴν τὸ ψευδοπροφητικὸν ἐλάμβανε πνεῦμα. τῶν γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν πιστῶν πολλάκις καὶ πολλαχῇ τῆς Ἀσίας εἰς τοῦτο συνελθόντων, καὶ τοὺς προσφάτους λόγους ἐξετασάντων καὶ βεβήλους ἀποφηνάντων καὶ
 10 ἀποδοκιμασάντων τὴν αἵρεσιν, οὕτω δὲ τῆς τε ἐκκλησίας ἐξέώσθησαν, καὶ τῆς κοινωνίας εἵρχθησαν.

Hi perpauci erant Phryges, hujusmodi fraude decepti. Un-
 15 versam vero, quæ per orbem terrarum sparsa est, ecclesiam, idem ille arrogantissimus spi-
 20 ritus maledictis appetere eos docebat, eo quod nec honorem, nec aditum ullum ad ipsam
 pseudopropheticus spiritus repe-

riret. Nam cum fideles qui in Asia erant, sæpius et in plurimis Asiæ locis ejus rei causa convenissent, novamque illam doctrinam examinassent, et prophanam atque impiam judicassent; damnata hæresi isti ab ecclesia et fidelium communione expulsi sunt.

Ex libro secundo hujus Operis.

Ἐπειδὰν τοίνυν καὶ προφητοφόντας ἡμᾶς ἀπεκάλουν, III.
 ὅτι μὴ τοὺς ἀμετροφώνους αὐτῶν προφήτας ἐδεξάμεθα·
 τούτους γὰρ εἶναι φασὶν οὓς περ ἐπηγγείλατο τῷ λαῷ
 25 πέμψειν ὁ Κύριος· ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν πρὸς Θεοῦ
 ἔστι τις, ὃ βέλτιστοι, τούτων τῶν ἀπὸ Μοντανοῦ καὶ

Quando igitur prophetarum nos interfectores vocarunt, propterea quod loquaces ipsorum
 30 prophetas non admisimus (hos enim esse affirmant, quos Do-

minus populo se missurum esse promiserit) respondeant nobis quæso per Deum: est ne aliquis eorum qui jam inde a Montano et mulierculis garrere pri-

τῶν γυναικῶν λαλεῖν ἀρξαμένων, ὅς τις ὑπὸ Ἰουδαίων
 ἐδιώχθη, ἢ ὑπὸ παρανόμων ἀπεκτάνθη; οὐδεὶς. οὐδέ γε
 τις αὐτῶν κρατηθεὶς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἀνεσταυρώθη;
 οὐ γὰρ οὖν· οὐδὲ μὴν οὐδὲ ἐν συναγωγαῖς Ἰουδαίων τῶν
 γυναικῶν τις ἐμαστιγώθη ποτὲ, ἢ ἐλιθοβολήθη; οὐδα- 5
 μῶσε οὐδαμῶς. ἄλλω δὲ θανάτῳ τελευτῆσαι λέγονται
 Μοντανός τε καὶ Μαξιμίλλα. τούτους γὰρ ὑπὸ πνεύ-
 ματος βλαψίφρονος ἐκατέρους ὑποκινήσαντος, λόγος
 ἀναρτῆσαι ἑαυτούς· οὐχ' ὁμοῦ κατὰ δὲ τὸν τῆς ἐκάστου
 τελευτῆς καιρὸν φήμη πολλή· καὶ οὕτω δὲ τελευτῆσαι 10
 καὶ τὸν βίον καταστρέψαι, Ἰούδα προδότου δίκην. κα-
 θάπερ καὶ τὸν θαυμαστὸν ἐκείνον τὸν πρῶτον τῆς κατ'
 αὐτοὺς λεγομένης προφητείας οἷον ἐπίτροπον τινὰ Θεό-
 δοτον, πολὺς αἰρεῖ λόγος, ὥς αἰρόμενόν ποτε καὶ ἀνα-
 λαμβανόμενον εἰς οὐρανούς, παρεκστῆναί τε καὶ κατα- 15
 πιστεῦσαι ἑαυτὸν τῷ τῆς ἀπάτης πνεύματι· καὶ δισκευ-
 θέντα, κακῶς τελευτῆσαι. φασὶ γοῦν τοῦτο οὕτω
 γεγονέναι. ἀλλὰ μὴ ἄνευ τοῦ ἰδεῖν ἡμᾶς ἐπίστασθαί τι

mun cœperunt, qui a Judæis
 persecutionem passus sit, aut ab
 impiis trucidatus? Nemo certe.
 Nec vero ullus eorum pro
 Christi nomine prehensus, in
 crucem actus est: sed neque
 ulla mulier in Judæorum syna-
 gogis aut flagris cæsa aut lapi-
 dibus impetita est. Nusquam
 profecto, nec unquam. Immo
 longe alio mortis genere inter-
 iisse dicuntur Montanus et
 Maximilla. Ambo enim ut fama
 est, ab insano spiritu incitati,
 laqueo sibi gulam fregerunt:
 non quidem simul, sed sæ quis-
 que mortis tempore: atque ita

instar proditoris Judæ vitam
 finierunt. Sic etiam admirabilis 20
 ille Theodotus, qui primus pro-
 phetiæ illorum quasi procurator
 quidam fuit, plurimorum ser-
 mone perhibetur falso mentis
 excessu abreptus fuisse, perinde
 ac si levaretur aliquando et as-
 sumeretur in cælum: cumque
 se totum fraudulentissimo spi-
 ritui permisisset, ab eo in altum
 jactatus miserabili exitu periisse. 5
 Et id quidem ita factum esse
 narrant. Sed quoniam ipsi non
 vidimus, nequaquam existima-
 mus nos quidquam eorum certo
 cognoscere. Nam forte hoc, 35

τῶν τοιούτων νομίζομεν ὃ μακάριε. ἴσως μὲν γὰρ οὕτως,
ἴσως δὲ οὐχ' οὕτως τετελευτήκασι Μοντανός τε καὶ
Θεόδοτος καὶ ἡ προειρημένη γυνή.

forte etiam alio mortis genere   hier illa jam a nobis nominata
5 Montanus ac Theodotus et mu-   occubuerunt.

Ex eodem libro hujus Operis.

Καὶ μὴ λεγέτω ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τῷ κατὰ Ἀστέριον IV.
Οὐρβανὸν τὸ διὰ Μαξιμίλλης πνεῦμα, διώκομαι ὥς
λύκος ἐκ προβάτων· οὐκ εἰμὶ λύκος· ῥῆμα εἰμὶ καὶ
10 πνεῦμα καὶ δύναμις. ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ πνεύματι δύναμιν
ἐναργῶς δειξάτω καὶ ἐλεγχάτω· καὶ ἐξομολογεῖσθαι διὰ
τοῦ πνεύματος καταναγκασάτω τοὺς τότε παρόντας·
εἰς τὸ δοκιμάσαι καὶ διαλεχθῆναι τῷ πνεύματι λαλοῦντι,
ἄνδρας δοκίμους καὶ ἐπισκόπους, Ζωτικὸν ἀπὸ Κομάνης
15 κώμης, καὶ Ἰουλιανὸν ἀπὸ Ἀπαμείας. ὧν οἱ περὶ Θε-
μίσωνα τὰ στόματα φιμώσαντες, οὐκ εἶασαν τὸ ψευδὲς
καὶ λαοπλάνον πνεῦμα ὑπ' αὐτῶν ἐλεγχθῆναι. ἐν ταυτῷ
δὲ πάλιν ἕτερα μεταξὺ πρὸς ἑλεγχον τῶν τῆς Μαξιμίλλης ψευδο-
προφητειῶν εἰπὼν, ὁμοῦ τὸν τε χρόνον καθ' ὃν ταῦτ' ἔγραφε ση-

20 Nec mihi jam dicat ille Maxi-
millæ spiritus, prout in eodem
Asterii Urbani libro relatum est.
"Arceor tanquam lupus ab ovī-
bus. Non sum lupus, sed
25 "verbum, spiritus et potentia."
Verum potentiam illam in spi-
ritu evidenter ostendat et ap-
probet, faterique et assentiri per
spiritum cogat eos qui tunc ad-
30 erant ut garrulum illum spiritum
alloquerentur et examinarent;

viros probos, et episcopali dig-
nitate præditos: Zoticum scilicet
Comanensem, et Julianum
Apamenum. Quibus Themison
alique os obturantes, mendacem
illum et vulgi seductorem spiri-
tum ab illis coargui vetuerunt.
In eodem quoque libro postquam
nonnulla ad falsam illam Maxi-
millæ prophetiam convincendam in-
terseruit, tum tempus ipsum quo
hæc scripta sunt designat, tum mu-
lieris illius vaticinia commemorat,

μαίνει, καὶ τῶν προῤῥήσεων αὐτῆς μέμνηται, δι' ὧν πολέμους
ἔσεσθαι καὶ ἀκαταστάσις προεμαντεύσατο· ὧν καὶ τὴν ψευδο-
λογίαν εὐθύνει ὧδε λέγων.

Καὶ πῶς οὐ καταφανὲς ἤδη γέγονε καὶ τοῦτο τὸ
ψεῦδος; πλείω γὰρ ἢ τρισκαίδεκα ἔτη εἰς ταύτην
τὴν ἡμέραν, ἐξ οὗ τετελεύτηκεν ἡ γυνή· καὶ οὔτε
μερικὸς, οὔτε καθολικὸς κόσμῳ γέγονε πόλεμος· ἀλλὰ
καὶ Χριστιανοῖς μᾶλλον εἰρήνην διάμονος ἐξ ἐλέους
Θεοῦ.

quibus bella et tumultus imminere
prædixerat. Quorum quidem vati-
ciniorum falsitatem convincit his
verbis.

Nonne, inquit, etiam hoc men-
dacium omnibus manifestum ap-
paruit? Etenim ab obitu Maxi-
millæ usque in hunc diem plus-

quam tredecim anni jam elapsi 10
sunt: nec tamen ullum aut par-
ticulare bellum aut universale in
terris fuit. Immo Christianis
præcipua quadam Dei miseri-
cordia, pax stabilis et firma per- 15
mansit.

Ex libro tertio ejusdem Operis.

- V. Ὅταν τοίνυν ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἐλεγχθέντες
ἀπορήσωσιν, ἐπὶ τοὺς μάρτυρας καταφεύγειν πειρῶνται·
λέγοντες πολλοὺς ἔχειν μάρτυρας, καὶ τοῦτο εἶναι τεκ- 20
μήριον πιστὸν τῆς δυνάμεως τοῦ παρ' αὐτοῖς λεγομένου
προφητικοῦ πνεύματος. τὸ δέ ἐστιν ἄρα ὡς ἔοικε παντὸς
μᾶλλον οὐκ ἀληθές. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων αἰρέσεων τινές,
πλείστους ὅσους ἔχουσι μάρτυρας· καὶ οὐ παρὰ τοῦτο

Postquam vero in omnibus
quæ supra posui convicti, nihil
habent quod respondeant, ad
martyres confugere conantur:
asserentes multos se martyres
habere, idque potentiæ prophe-
tici illius qui apud ipsos est

spiritus certissimum esse docu- 25
mentum. Sed hoc meo quidem
judicio, nihilo verius est. Nam
et aliarum hæreseon sectatores,
plurimos se habere martyres præ-
dicant: neque idcirco tamen eis 30
assentiemur, nec veritatem penes

θήπου συγκαταθησόμεθα, οὐδὲ ἀλήθειαν ἔχειν αὐτοὺς ὁμολογήσομεν. καὶ πρῶτοί γε οἱ ἀπὸ τῆς Μαρκίωνος αἵρέσεως Μαρκιωνισταὶ καλούμενοι, πλείστους ὄσους ἔχειν Χριστοῦ μάρτυρας λέγουσιν· ἀλλὰ τὸν γε Χριστὸν αὐτὸν κατὰ ἀλήθειαν οὐχ' ὁμολογοῦσι. καὶ μετὰ βραχεία τοῖς ἐπιφέρει λέγων·

“Ὅθεν τοι καὶ ἐπειδὴ οἱ ἐπὶ τὸ τῆς κατὰ ἀλήθειαν πίστεως μαρτύριον κληθέντες ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τύχωσι μετὰ τινων τῶν ἀπὸ τῆς τῶν Φρυγῶν αἵρέσεως
 10 λεγομένων μαρτύρων, διαφέρονταί τε πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ κοινωνήσαντες αὐτοῖς τελειοῦνται, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συγκαταθέσθαι τῷ διὰ Μοντανοῦ καὶ τῶν γυναικῶν πνεύματι. καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἐν Ἀπαμείᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ τυγ-
 15 χάνει γεγενημένον, ἐν τοῖς περὶ Γάϊον καὶ Ἀλέξανδρον ἀπὸ Εὐμενείας μαρτυρήσασι, πρόδηλον.

illos esse fatebimur. Primi certe qui Marcionis hæresim sequuntur, vulgo Marcionitæ cognominati, quamplurimos habere se dicunt martyres Christi. Et tamen Christum ipsum revera minime confitentur. Paucis deinde interpositis hæc subjungit.

25 Quamobrem, inquit, quotiescunque ecclesiæ viri ad martyrium pro vera fide subeundum vocati, una cum quibusdam de Phrygum hæresi qui martyres

dicuntur, casu quodam coierint, semper ab illis dissentiunt: et communionem eorum sollicitè vitantes, gloriosum martyrii exitum consequuntur; quippe qui Montani et muliercularum spiritui assensum commodare nefas ducant. Atque id verum esse constat ex iis quæ nostra ætate in urbe Apamea quæ ad Mæandrum sita est, gesta sunt a Caio et Alexandro martyribus, oriundis Eumenia.

Ex eodem libro hujus Operis.

- VI. Ταῦτα (λέξεις τινὰς) εὐρὼν ἐν τινι συγγράμματι αὐτῶν ἐνισταμένων τῷ Μιλτιάδου τοῦ ἀδελφοῦ συγγράμματι, ἐν ᾧ ἀποδείκνυσι περὶ τοῦ μὴ δεῖν προφήτην ἐν ἐκστάσει λαλεῖν, ἐπετεμόμην. 5

Hæc ego cum reperissem in peculiari opere docuerat non quodam libro ipsorum adversus decere prophetam in ecstasi loqui: in compendium redegi.

Ex eodem libro hujus Operis.

- VII. Ἄλλ' ὅγε ψευδοπροφήτης ἐν παρεκστάσει· ᾧ ἔπεται¹⁰ ἄδεια καὶ ἀφοβία· ἀρχόμενος μὲν ἐξ ἐκουσίου· ἀμαθίας, καταστρέφων δὲ εἰς ἀκούσιον μανίαν ψυχῆς, ὥς προείρηται. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον, οὗ τέ τινα τῶν κατὰ τὴν παλαιάν, οὔτε τῶν κατὰ τὴν καινὴν πνευματοφορηθέντα προφήτην δεῖξαι δυνήσονται·^a οὔτε Ἀγαβον·^b οὔτε¹⁵ Ἰούδαν· οὔτε Σίλαν· οὔτε τὰς Φιλίππου θυγατέρας· οὔτε τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν· οὔτε Κοδράτον· οὔτε γε δὴ τινὰς ἄλλους μηδὲν αὐτοῖς προσήκοντας καυχήσονται. αὐθις δὲ μετὰ βραχεία, ταῦτα φησίν

Εἰ γὰρ μετὰ Κοδράτον καὶ τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ²⁰

Pseudopropheta autem in falso mentis excessu cujus comes est licentia et audacia: a spontanea quidem imperitia initium sumens, in amentiam autem, ut jam dixi, involuntariam desinens. Hujusmodi vero spiritu nullum unquam nec in vetere, nec in novo Testamento prophetam af-

flatum poterunt demonstrare. Non Agabum, non Judam, non Silam, nec Philippi filias, nec Ammiam Philadelphensem, nec Quadratum, nec plures quoque²⁵ alios, qui nihil ad ipsos pertinent, prædicabunt. Paucis deinde interjectis sic loquitur.

Nam si quidem ut prædicant,

^a Act. xxi. 10. xv. 32. xxi. 9.

^b Act. xv. 32.

μίαν, ὡς φασιν, αἱ περὶ Μοντανὸν διεδέξαντο
 κύκες τὸ προφητικὸν χάρισμα, τοὺς ἀπὸ Μοντανοῦ
 τῶν γυναικῶν τίνες παρ' αὐτοῖς διεδέξαντο, δεῖξά-
 σω· δεῖν γὰρ εἶναι τὸ προφητικὸν χάρισμα ἐν
 τῇ ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς τελείας παρουσίας ὃ ἀπό-
 λος ἀξιοῖ· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοιεν δεῖξαι τεσσαρεσ-
 ἑκατον ἤδη που τοῦτο ἔτος ἀπὸ τῆς Μαξιμίλλης
 υἱῆς.

<p>Quadratum et Ammiam idelphensem mulieres illæ tani in prophetiæ gratiam sserunt, ostendant nobis um inter ipsos Montano ac xculis successerint. Et- prophetiæ donum in om-</p>	<p>ni ecclesia ad ultimum usque Domini adventum permanere de- bere auctor est apostolus. Sed nullum prorsus poterunt osten- dere, tametsi jam quartusdecim mus hic agatur annus ab obitu Maximillæ.</p>
---	---

^b 1 Cor. xiii. 8. Ephes. iv. 11, 12, 13.

ANNOTATIONES

IN ANON. AUCTOREM CONTRA CATAPHRYGAS.

P. 183. l. 9. Ἐκ πλείστον ὅσου &c.] Hæc præmisit Eusebius: Πρὸς μὲν οὖν τὴν λεγομένην κατὰ Φρύγας αἵρεσιν, ὅπλον ἰσχυρὸν καὶ ἀκαταγώνιστον ἐπὶ τῆς Ἱεραπόλεως τὸν Ἀπολινάριον, οὗ καὶ πρόσθεν μνήμην ὁ λόγος πεποίητο. (lib. iv. cap. 27.) ἄλλους τε σὺν αὐτῷ πλείους τῶν τηρικᾶδε λογίων ἀνδρῶν, ἢ τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχος ἀνίστη δύναμις· ἐξ ὧν καὶ ἡμῖν ἱστορίας πλείστη τις ὑπόθεσις καταλέλειπται. ἀρχόμενος γοῦν τῆς κατ' αὐτῶν γραφῆς τῶν εἰρημένων δὴ τις, πρῶτον ἐπισημαίνεται ὡς καὶ ἀγράφοις τοῖς κατ' αὐτῶν ἐπεξέλθοι ἐλέγχους. Προοιμιάζεται γοῦν τοῦτον τὸν τρόπον· Ἐκ πλείστον ὅσου &c. *Et adversus Cataphrygarum quidem hæresim propugnator veritatis Deus, tum Apollinarem Hierapolitanum cujus supra meminimus, tum alios cum illo quamplures doctrina et eloquentia præstantes, tanquam validum atque invictum telum excitavit. A quibus etiam uberrima nobis materia ad præsentem historiam relictæ est. Unus igitur ex illis in ipso principio operis quod adversus Cataphrygas composuit, prius se cum illis nuda voce dimicasse admonet, eorumque errores coarguisse. Sic enim sermonem suum orditur: CUM jamdudum &c. Hic autem ad verba εἰρημένων δὴ τις ait VALESIIUS; ita quidem ex codice Regio edidit Rob. Stephanus. Verum in optimis codicibus Mazar. ac Med. desunt duæ postremæ voces δὴ τις. In Fuketiano autem ita scriptum habetur τῶν εἰρημένων, ἥδη πρῶτον, &c. Porro quisnam sit iste ex cujus libro*

adversus Cataphrygas testimonium hic adfert Eusebius, variae sunt scriptorum opiniones. Rufinus quidem et Nicephorus in lib. iv. cap. 23. eosque secutus Baronius, hunc Apollinarem Hierapolitanum esse existimarunt, quem paulo ante nominavit Eusebius. Hieronymus vero in libro de scriptoribus Ecclesiasticis Apollonium esse credidit, graviore errore. Idem tamen de Miltiade loquens, Rhodonem hujus libri auctorem videtur facere. Nam in Apollonio quidem hæc dicit. *Apollonius vir disertissimus scripsit adversum Montanum, Priscillam et Maximillam insigne et longum volumen, in quo asserit Montanum et insanas vates periisse suspendio.* In Miltiade vero sic ait: *Miltiades cujus Rhodon in opere quod adversum Montanum, Priscillam, Maximillamque composuit, recordatur, &c.* Sed utrobique memoria labitur Hieronymus, dum Apollonio et Rhodoni tribuit, quæ dicta sunt a scriptore innominato, cujus hic fragmenta refert Eusebius. Hunc porro non esse Apollinarem Hierapolitanum, ex eo patet, quod Apollinaris quidem adversus Cataphrygarum hæresim adhuc nascentem libros scripsit, ut testatur Eusebius in fine lib. iv. Hic autem ignotus auctor, post Montani et Maximillæ ac Theodoti mortem libros suos exaravit, ut ex fragmentis liquet. Plura vide apud Halloixium in Notationibus ad vitam S. Apollinaris cap. 3. Qui tamen in eo fallitur, quod dicit librum Miltiadis ab hoc scriptore redactum esse in compendium. Quem quidem errorem abunde refellimus in capite sequenti. VALESIIUS. Cum *codicis Fuketiani* lectione consentit *Bodleianus* noster sive *Savilianus*, et propter ipsam illam in libris nonnullis vocalæ *ris* omissionem, ad Apollinarem pertinere egregia hæc fragmenta censebantur. Quid in codice altero *Norfolciensi* scribatur, cum mihi præsto non sit, haud certo scio. Hoc olim scripsi. Nunc vero Burtoni testimonio certior factus sum, extare voces *δῆ ris* cum in hoc codice, tum in *Parisinis Veneto et Florentinis*. Neque vero Valesio id concedendum, Hieronymum videri adeo sibi inconstantem fuisse, ut, cum in capite 39. opus hoc Rhodoni tribuisset, in eo quod proxime post sequitur, idem ab Apollonio compositum fuisse scriberet; quoniam illa de Apollonii adversus Montanum volumine ab Hieronymo dicta, non ex Eusebii historia, sed, ut ante indicatum est, ex ipso Apollonii libro, ab eo hausta videntur. Contra vero vult, fateor, Pear-

sonius *Vindic. Ignat.* part. I. cap. vi. p. 88. a se ipso discedisse Hieronymum. Sed mecum post vidi hac de re consentientem cl. Keilium in *Notis ad nuperam edit. Fabricianæ Biblioth. Gr.* vol. vii. p. 161. qui ait, multis visum fuisse, Hieronymum Anonymi opus contra Montanistas Apollonio attribuisse, sed admodum fallaci suspitione inductis. Revera autem Rhodoni attribuisse Hieronymum idem opus contra Montanistas constat, ut monuit supra Fabricius ad Hieronymi *Viros Ill.* in *Rhodone*, quod Hieronymus ait illum *Miltiadis* meminisse, in opere suo quod *adversus Montanum, Priscam, Maximillamque composuit*, hac mentione in his Fragmentis ab Eusebio servatis comparente. Ad hæc nunc mihi compertum est, Vallarsio Hieronymi editori probatam esse auctoris sui sententiam; facile enim Hieronymum posse ait, ex aliis monumentis, vel ex ipso Rhodonis libro, auctorem, quem Eusebius nesciverit, didicisse. Interea Gallandius secutus, ut ait, Valesium, Tillemontium, Longuerueumque, hæc fragmenta tanquam si *Asterii Urbani* fuerint in tomo iii. suæ *Bibliothecæ Patrum* una cum Valesii notis edidit. Sed hac de re paulo infra pag. 207. Ceterum scriptoribus qui *Apollinari* opus istud attribuerunt, adponendus est, ut puto, Auctor *Libelli Synodici* a Joanne Pappo primum editi, quod supra quidem ad S. APOLLINAREM, p. 173, Vol. I. ostendi. Immo Stephanus Baluzius (in *Nov. Collect. Conciliorum*) contra Valesium, ut monet Gallandius in Prolegom. tomi I. *Bibliothecæ PP.* p. cxxi. pro Apollinari in hac causa contendit.

P. 183. l. 10. 'Αουίρκιε Μάρκελλε] Αύίρκιε ex Regio ood. ed. Steph. Rectius in codice Maz. Med. et Fuk. scribitur 'Αουίρκιε. Apud Nicephorum in lib. iv. legitur 'Αβέρκιε. In Menologiis Græcorum ad diem 22. Octobris mentio fit τοῦ ἁγίου καὶ ἰσαποστόλου 'Αβερκίου ἐπισκόπου 'Ιεραπόλεως, τοῦ θαυματουργοῦ. Cujus vitam Græce edidit P. Halloixius in tomo ii. de illustribus orientalis ecclesiæ scriptoribus. Est autem id nomen Latinum, ut opinor, quippe cum nullam habeat Græce originis notam. VALESIIUS. *Editionis Steph.* lectionem in *codd. Regio et Paris.* 1. extantem, revocavit Strothius, alteram tamen præstantibus libris plerisque aliis.

Ibid. l. 11. τῇν τῶν κατὰ Μιλτιάδην λεγομένων αἵρεσιν] Nicephorus addit ἴσον δ' εἰπεῖν Μοντανόν, quod Scholii a vice

Nicephoro additum esse non dubito. Sed cur hic quisquis est innominatus auctor, hæresim Cataphrygarum, Miltiadis potius quam Montani sectam appellaverit, obscurum est. Non enim hic Miltiadem illum intelligit, de quo Eusebius in sequenti capite loquitur. Is enim pro catholica veritate adversus Cataphrygas scripsit. Itaque Joannes Langus, vir doctissimus qui Nicephorum interpretatus est, hoc loco Alcibiadem pro Miltiade emendavit. Certe Alcibiades inter præcipuos auctores sectæ Cataphrygarum memoratur ab Eusebio supra in cap. 3. hujus libri. Aut igitur hic legendum est Alcibiades, aut illic scribendum Miltiades. VALESIIUS. τῶν κατὰ Φρύγας λεγομένην αἵρεσιν *Christoph. Lectt. et Interp.* Recte Valesius monet pro Μιλτιάδην legendum esse Ἀλκιβιάδην, cujus supra inter principes Cataphrygarum sectæ mentionem fecerat Eusebius. Similis horum nominum permutatio deprehenditur infra cap. 17. STROTH. In loco quidem cap. tertii a Valesio indicato tres Cataphrygarum ductores, Montanus, *Alcibiades*, Theodotus, conjunctim memorantur, quorum duo Montanus et Theodotus hic postea reperti. In sexta autem ῥήσει quæ sequitur, pag. 192. nomen Alcibiadis pro Miltiade manifeste subditum erat. Propterea, cum res incerta sit, etsi melior fortasse corrigentium lectionem causa, quod proculdubio extitit Miltiades illustris auctor, qui contra Cataphrygas scripserit, nomen Miltiadis hic retinui. Neque id prætereundum est, etsi minus certum sit argumentum, quod attulit el. Gallandius Prolegom. tomi ii. *Biblioth. PP.* p. xxxi. is enim, eo quod Auctor *Fragmenti De Canone S. Script.* p. 396. in his Collectaneis supra collocati, de Mitiade, vel fortasse Miltiade, hæretico quodam mentionem fecerit, inde confirmari arbitratur Eusebii lectionem, Nicephorique eum exscribentis. Sed video el. Heinich. cum Zimmermanno Eusebii loco *Alcibiadis* nomen nuper repONENTEM. Is recte pro λεγομένην, quod in edit. Valesiana extat, Stephani lectionem λεγομένων post Strothium, ut nunc ego feci, revocavit. Præstant λεγομένων referente Burtono *codd. Regius Parisiensis et Florentini*, quibus addidit Heinichen. in *Supplemento Notarum suarum Dresdense*. Desunt voces λεγομένων αἵρεσιν apud Nicephorum. Hæc denique usque ad Num. II. omisit interpretari Rufinus, quod deflendum est.

Ibid. ἐφεκτικώτερόν πως] In codice Regio ac Medicæο πως

accentum rejicit in ultimam syllabam antecedentis vocabuli. Quod ideo notare volui, quia ad marginem editionis Genevensis idipsum indicatur paulo obscurius. In codice quoque Maz. et Fuk. πως accentum rejicit in antecedentem vocem. VALESIIUS. In ed. Steph. impressum fuerat πως cum circumflexo, cui et accentuum regula et codices scripti refragantur.

P. 183. l. 16. φ μήτε προσθεῖναι μήτ' ἀφελεῖν] Forsitan auctoris in mentem venit illorum in capite ult. *Apocalypsis*, comm. 18. et 19. Certe illuc spectant Tertulliani verba *Ado. Hermogenem*, cap. 22. *Scriptum esse doceat Hermogenis officium. Si non est scriptum, timeat vae illud adjicientibus aut detrahentibus institutum.*

P. 184. l. 2. τὴν κατὰ τόπον ἐκκλησίαν] Πόντον. (Steph.) Longe praeferenda est codicis Regii scriptura, quam confirmat etiam Nicephorus in libro iv. cap. 23. τὴν κατὰ τόπον ἐκκλησίαν. Id est ecclesiam illius loci, Ancyrae scilicet. Sic in inscriptione epistolae Smyrnenis ad reliquas ecclesias καὶ πάσαις ταῖς κατὰ πάντα τόπον τῆς ἀγίας καθολικῆς ἐκκλησίας παροικίαις. Et infra (lin. 11.) VALESIIUS. Apud Irenaeum quoque invenias, τῆς κατὰ τόπον ἐκκλησίας πάσης αἰτησαμένης. lib. ii. cap. 31. ed. Massueti. Cum *Regio MSto* consentit *Norfolciensis*, et Strothium secutus τόπον in textum recepi. Idem nunc fecerunt Zimmerman. Heinichen. Burtonusque, testes qui addit *codd. Parisienses*, Heinichenus cod. *Dresdensen*.

Ibid. l. 5. διατεθρυσμένην] Id est personantem ac perstrepentem. Tota enim ecclesia illius loci, rumore novae prophetiae personabat, cum ob tantae rei novitatem cuncti de ea re loquerentur. Ex quo apparet, donum prophetiae jam tum illis temporibus in ecclesia rarum atque inusitatum fuisse; quippe cum exorta Montani prophetia, tantos tumultus tunc temporis in ecclesia excitaverit. Quod certe non contigisset, si solemne tunc ac pervulgatum in ecclesia fuisset prophetiae donum. Porro διατεθρυσμένην Langus vertit *decantatam*. VALESIIUS. At vero disertis verbis narravit Eusebius lib. v. *Hist.* cap. 3. Montanum cum sociis opinione multorum prophetam habitum fuisse, eo quod πλείσται καὶ ἄλλαι παραδοσκοῖται τοῦ θείου χαρίσματος in diversis ecclesiis tunc etiam fieri solitae fidem fecerint κακείνους prophetica gratia donari. Sed et testes sunt doni prophetici iis quoque temporibus crebro

collati Irenæus, atque alius præterea scriptor ortui Montanistarum æqualis Justinus Martyr. Hæc enim Irenæus in lib. v. *Contra Hæres.* cap. 6. — καθὼς καὶ πολλῶν ἀκούομεν ἀδελφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικὰ χαρίσματα ἐχόντων, καὶ παντοδαπαῖς λαλούντων διὰ τοῦ πνεύματος γλώσσαις, καὶ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων εἰς φάνερον ἀγόντων ἐπὶ τῷ συμφέροντι, καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκδιηγουμένων. Et paulo ante S. Irenæum Justinus in *Dialogo cum Tryphone Judæo*; παρὰ γὰρ ἡμῖν καὶ μέχρι νῦν προφητικὰ χαρίσματα ἔστιν. ἐξ οὗ καὶ αὐτοὶ συνέναι ὀφείλετε, ὅτι τὰ πάλαι ἐν τῷ γένει ὑμῶν ὄντα εἰς ἡμᾶς μετετέθη. cap. lxxxii. p. 189. *Op. S. Justin.* ed. Benedictinorum. Taceo de Melitone, qui teste Tertulliano apud Hieronymum *De Viris Ill.* cap. xxv. a plerisque propheta putabatur; sed nunquam defecturum esse in ecclesia donum propheticum auctor hic Anonymus sine Fragmentorum statuit. Fortasse ergo animos hominum turbaverat tunc nova prophetia, ob novum atque insolitum oracula edendi apud Montanistas modum, παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ διαδοχὴν ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας ἔθος δῆθεν προφητεύοντος (Μοντανοῦ), ait ipse hic scriptor infra pag. 185. tum propterea quod nova edicta circa jejunia atque alias res præterea vates isti promulgare ausi fuerint.

P. 184. l. 7. ἐκάστοτε] ἑκάστα τε ed. Steph. Amplector emendationem Christophorsoni, qui ἐκάστοτε correxit, id est, assidue, quotidie. et sic Savilius ad oram libri sui emendavit. VALESIIUS. In textum ipsam emendationem recepi fide *codicis Norfolc.* nixus. Nunc vero refert Burtonus, id se in eodem non deprehendisse. Mox abest ἐν ante τῇ ἐκκλησίᾳ ab *eod. codice* atque *Nicephoro.*

Ibid. l. 10. καὶ τοὺς ἀντιθέτους] Malim ἀντιθέους, ut legitur ad marginem editionis Genevensis. Cum enim jam dixerit τοὺς ἐξεναντίας ἀποκρουσθῆναι, ineptissima esset repetitio, si τοὺς ἀντιθέτους iterum nominaret. Verum ἀντιθέους, quod longe gravius est, appellat Montanistas, id est Dei adversarios, eo quod novum Paracletum inducerent. Atque ita in codice Fuk. et Savil. scriptum habetur. Si quis vero ἀντιθέτους retinere maluerit, non repugnabo. Infra enim dicuntur ἀντιδιατιθέμενοι, ut et apud Greg. Nyssenum libr. I. contra Eunomium, et Paulum in ii. ad Timoth. VALESIIUS. Vox ἀντιθέους reposita est in *Marg. Exemplaris edit. Steph.* in biblioth. Bodl.

servati, quomodo a Scaligero allata est in libro Leidenſi. Nunc Burtonus ait ceteros codices ἀντιθέτους habere.

P. 184. l. 14. τοῦ Ὀτρηνοῦ] Male apud Nicephorum legitur Ὀστρηνοῦ. Distinguendus autem videtur hic Zoticus Otrenus, a Zotico Comanensi episcopo, cujus infra meminit hic auctor. Nam Comanensis ille antiquior fuit. VALESIVS. Contra censuerat Baronius in *Annalibus*, eosdem fuisse hos homines; Zoticum episcopum in Armenia ex Martyrologio Romano afferens; et hallucinari vult Nicephorum, qui eum presbyterum non episcopum nominat, quia auctor infra episcopum eum dicit ex vico Comana oriundum. Hæc ad an. Christi 205. Baronius, p. 329. ed. Antverp. Sed Zoticum Otrenum hic memoratum, qui satis aperte distingui videtur a Zotico illo Comano, episcopali honore haud donatum fuisse etiam ex vocabulo constat, quo appellat eum Anonymus hic Scriptor; et dicerem Nicephoro in causa fuisse vocem συμπρεσβύτερος, ut eum *presbyterum* recte nominaret. Post vidi Pearsonium in *Vindic. Ignatian.* part. ii. cap. 13. ubi pro distinguendo duos inter se Zoticos Dallæo adversatus agit, præterea statuentem, hunc ipsum Anonymum scriptorem presbyterum tantum fuisse, quia nullus, ea præsertim ætate, episcopus historiam sui temporis, et res ab ipso gestas, memorans, alium *episcopum* compresbyterum appellasset. Forsitan verissimum hoc est; sed tamen ipsius Anonymi presbyteratus inde non probatur, id vero tantum, Zoticum quidem Otrenum haud episcopum fuisse sed presbyterum; nil enim usitatius est, vel posterioribus temporibus apud veteres, quam ut episcopi viros in secundo sacerdotii ordine constitutos compresbyteros suos vocarent. Ait quidem sæpenumero vir summus, presbyterum sese vocare Anonymum, sed ille nusquam id fecisse censi potest, nisi hoc ipso loco, quo Zoticum compresbyterum suum appellat. Et res, quas se egisse testatur illo tempore Anonymus scriptor, cum munere episcopali mea quidem sententia magis conveniunt. Origenem quidem contra hæreticos apud Arabes similia fecisse ferunt, sed ab episcopis vocatum; Euseb. *H. E.* vi. 37. quocum conferas Niceph. *H. E.* v. 23. Ceterum Otrenen, a qua Zoticus appellatus, in Phrygia Salutari sitam esse monuit Pearsonius.

Ibid. l. 15. μὲν] Addunt αὐτόθι *Christoph. Lecti. et Interp.*

STROTH. Mox abest ἐνθάδε a *Cod. Norfolk.* cui nunc addit *MS. Venetum* Burtonus.

P. 184. l. 16. πέμψει] Hoc edidi pro πέμπειν ex *MSS. Norfolk.* et *Bodl.* seu *Savil.* extante tamen in hoc libro πέμψει. Sic infra pag. 187. lin. 24. habes ἐπηγγέλατο τῷ λαῷ πέμψειν. Idem jam fecit Burtonus, qui codices addidit πέμψειν præstantes *Maz. Florentinos*, et, ut coniecit, *Med.* et *Fuket.*

P. 185. l. 2. Ἡ τοίνυν ἐνστασις καὶ ἡ πρόσφατος &c.] Præmisit Eusebius; Ταῦτα καὶ ἐξῆς τούτοις ἕτερα κατ' ἀρχὰς εἰπὼν τοῦ λόγου, τὸν αἴτιον τῆς δηλουμένης αἰρέσεως προῶν τοῦτον ἀνιστορεῖ τὸν τρόπον Ἡ TOINTYN ἐνστασις &c. *Hæc et alia in exordio operis postquam dixit, paulatim ulterius progressus supradictæ hæresis auctorem describit his verbis: Igitur obstinata &c.* Abest articulus ante πρόσφατος a *Cod. Norfolk.* et *Bodl.* Nunc vero ait Burtonus deficere hunc articulum ἢ ante ἐνστασις in his codicibus atque *Florentinis*, sed dubito. Certe abest ἢ ante πρόσφατος referente Heinichenō a *cod. Dresdensi.*

Ibid. l. 4. ἐν τῇ κατὰ τὴν Φρυγίαν Μυσίᾳ] Rufinus vertit. Vicus quidam esse dicitur apud Phrygiam Mysiæ civitatem, ineptissime. Nec melius Musculus et Christophorsonus interpretantur apud Mysiam Phrygiæ. Quid enim, amabo, sibi vult Mysia Phrygiæ? Duplex olim fuit Mysia, sicut et Phrygia, teste Strabone in lib. xii. Alia major, quam Olympernem vocat Strabo, alia minor, quam Hellespontiam vocat Ptolemæus. Utraque porro Phrygiæ contermina fuit. unde natum proverbium apud Græcos χωρὶς τὰ Μυσῶν. Fuit et altera Mysia in Europa, Thraciæ contributa, quam Latini quidem Mœsiam vocant, Græci vero semper Μυσίαν. Ad hujus ergo distinctionem, ἡ κατὰ Φρυγίαν Μυσία hic dicitur Mysia Phrygiæ contermina, seu Asiatica. Porro vicus iste in codice *Maz.* dicitur Ἀρδαβᾶβ. VALESIIUS. Proverbium Græcum fere his verbis concipitur, Χωρὶς τὰ Φρυγῶν καὶ Μυσῶν ὀρίσματα. Exposuit Mich. Apostolius ἐπὶ τῶν ἐναντίων. Eustathius ad Dionysii *Periegesin* vers. 809. οὕτω δέ φασι δύσεργον εἶναι, διορίσαι Μυσοὺς καὶ Φρύγας, διὰ τὸ ἀδιάφορον τῆς οἰκίσεως, ὥστε τάχα καὶ τὴν παροιμίαν ἐντεῦθεν διεκπέσειν τὴν λέγουσαν, πόρρω τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὀρίσματα. p. 251. ed. Oxon. Mox Ἀρδαμᾶν pro Ἀρδαβᾶν exhibent *Christoph. Lectt.* et *Jonesiani Bodl.*

leianique exemplarium editionis Steph. Margines. et Codex MS. Bodl. seu Savil. Nunc addas *Scaligeri edit. Steph. exemplar in biblioth. Leiden.* Sed lectionem receptam Ἀρδαβαῦ præstare testatur Burtonus *codices* quoque *Regium, Parisienses, Vend. et Florentinos.* Ἀρδαβὰ nomen scribitur a *Nicephoro* lib. iv. cap. 22.

P. 185. l. 6. πρώτως] Hoc est, primum omnium, hæc secta incipiente, ante alios omnes. Non vertit Rufinus; in *MS. Bodl. πρῶτον* est sine circumflexo.

Ibid. κατὰ Γράτον] De Montanistarum ortu videsis nonnulla infra pag. 210. Montanus autem sacerdos ethnicus prius extitisse fertur. Vid. not. in APOLLONIUM Vol. I. p. 482.

Ibid. l. 11. παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ διαδοχὴν] Verba in sequentem modum vult interpretari cl. Moshemius in *Comment. De Rebus Christianorum ante Constant. M.* ea enim, ait, viros doctos sese intelligere negare: “Dicit scriptor antiquus “Montanum *res futuras vaticinatum esse παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ διαδοχὴν ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας ἔθως. præter morem atque institutum ecclesiæ a maioribus traditum et continua deinceps successione propagatum.* Veteri nimirum et perpetuo ecclesiæ more sic comparatum erat, ut quæ invidiam Christianis et pericula parere poterant dogmata et oracula, de Antichristo nimirum, de Romani orbis exordio, de malis et calamitatibus imminentibus, caute occultarentur, nec publice pronuntiarentur. Istam consuetudinem Montanus deseribat, atque ea quæ in arcanas aures dicenda erant, in vulgus efferebat. Montani, præceptoris sui, periculosissimum exemplum mulierculæ imitabantur, quæ partibus ejus sese adjunxerant. Prædicebat nempe Maximilla, πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, *bella et tumultus* in imperio Romano. (Eusebius infra p. 190.) atque se mortua nullam amplius mulierem fatidicam exorituram, sed συντέλειαν, *consummationem* scilicet τοῦ αἰῶνος seu mundi futuram esse. Hæc oracula sola, si vel cæteroquin nihil cum suis Montanus admisisset noxium, Christianos inducere debebant pro ecclesiæ salute vigilantes, ut ejusmodi homines incautos et audaces societate sua excluderent. Abundabat, quod veteres non dissimulant, Montanistæ vero prædicabant, secta Montani martyribus. Forte plerique horum non tam Christi, quam imprudentiæ ac te-

“meritatis suæ martyres erant, Romanisque iudiciis poenas
“violatæ majestatis imperii et orbis dederant.” Sæc. Secundi
sect. lxvii. p. 424. Vera quidem hæc sunt de cautione Chris-
tianorum, verisimilia et illa de temeritate Montanistica, et for-
sitan verba quæ mox sequuntur, καὶ τοὺς ὄχλους παράττοντι, ista
omnia Moshemii tueri videri possint; sed tamen, ni fallor,
modus prophetandi præter morem solitum et in ecclesia re-
ceptum, æque ac res ipsæ prædictæ, hoc quidem loco repre-
henditur; conferenda enim cum illis sunt, quæ postea pag. 192.
Eusebius exscripsit, ubi evangelici vates, qui διεδέξαντο pro-
phetiæ gratiam, ab auctore recensentur. Porro de more
modoque prophetandi disceptare consuevisse Catholicos et
Montanistas ex Tertulliano discimus, qui in lib. iv. *Contra*
Marcion. illud disertis verbis prodidit. Ita enim capite 22.
ὑπερασπιστὴς ille Montani, “Faciamus hic tria tabernacula,
“unum tibi, et Moysi unum, et Heliæ unum; sed nesciens
“quid diceret.” *Quomodo nesciens? utrumne simplici errore, an*
ratione quam defendimus in causa novæ prophetiæ, gratiæ ecstasin,
id est, amentiam, convenire? In spiritu enim homo constitutus,
præsertim quum gloriam Dei conspicit, vel quum per ipsum Deus
loquitur, necesse est excidat sensu, obumbratus scilicet virtute
Divina, de quo inter nos et Psychicos quæstio est. Ita et in lib.
v. ejusd. tractat. c. 8. ex voce ἔκστασις argumentum ducit idem
Tertullianus; *in ecstasi* (inquit) *id est, amentia, si qua lingvæ*
interpretatio, accessit. Cui quidem vocis interpretationi se
opposuit, loca multa sacræ scripturæ exponens, Epiphanius in
Hæres. xlviii. quæ tota adversus Cataphrygas disputatio fere
in eo versatur, ut ostendatur perturbatus atque phreneticus
vaticinandi modus, qui præter morem catholicæ ecclesiæ a
Montano et prophetis ejus adhibitus sit, apud veteris novique
testamenti vates nunquam obtinuisse. Confer Valesii notas
infra, in quibus Tertullianum et Epiphanium adducit, ad voces
παρεκστῆναι et παρεκστάσει, pp. 207. 214. Quod postremum
dicit Moshemius de magno numero sectæ hujus martyrum,
etsi nulli omnino martyres inter prophetas eorum teste hoc
veteri auctore in ῥήσει III. extitisse videntur, firmabitur tamen
ejusdem verbis in ῥήσει V. Et conferas quæ infra notavi ad
pag. 192. lin. 15.

P. 186. l. 3. χαρίσματι] Addunt πεπληρωμένω (for. πεπλη-
n d 2

ρωμένοι) *Christoph. Lectt. et Interp. cum Rufino. ut videtur, recte. STROTH. Μοχ καυχώμενοι pro χαυνούμενοι MS. Norfolk.*

P. 186. I. 5. βλαψίφρον καὶ ὑποκοριστικὸν] βλασφήμον φρένον (lectionis duplicis vestigium) καὶ ὑποκριτικὸν *MS. Norfolk. βλαψίφρονον MS. Savil. seu Bodl. Nunc addit Bartonus codd. Med. Maz. Fuket. Heinichenus cod. Dresdensium.*

Ibid. I. 7. εἰς τὸ μηκέτι κωλύεσθαι σιωπῇ] Olim pro κωλύεσθαι reponendum notavi verbum κελεύεσθαι propter jussos spiritus falsos silere, non tantum hoc loco et infra, sed etiam alibi apud SERAPIONEM Vol. I. p. 452. et Firmilianum *Epistola* §. 8. Nunc vero propter superiora verba καὶ λαλεῖν ἐκάλουν, retinendum puto κωλύεσθαι, et legendum, κωλύεσθαι λαλεῖν, καὶ σιωπᾶν. Facilis error propter τὸ ὁμοιοτελευτόν.

Ibid. I. 9. κατὰ τῶν παρηκόων] Rufinus *indisciplinatos* vertit, Musculus *immorigeros*, non male. Intelliguntur enim ii qui præceptum Domini, quo præmoniti fuerant ut a falsis prophetis caverent, negligebant; τῆς διαστολῆς τοῦ Κυρίου ἐπλανθανόμενοι, ut supra loquitur hic innominatus scriptor. Pes-sime Christophorsonus. VALESIIUS. Rufinus illud ὁ διάβολος de Montano male exposuit.

Ibid. I. 11. τὴν ἀποκεκοιμημένην] Metaphora est a mulieribus, quæ relicto mariti thoro furtim ad mœchum transeunt. Nam *κοιμάσθαι*, seu dormire, de hujusmodi adulteriis dici solet, ut in libris sacris occurrit non semel. Quod cum non intelligeret Christophorsonus, *erroris somno consopitam* vertit. VALESIIUS.

Ibid. I. 12. κατ' ἀλήθειαν] Ita per apocopen *MS. Bodl.*

Ibid. I. 13. καὶ ἑτέρας] Strothius ait, καὶ ἑτέρας *Christophorsonum* exhibere non male. Cui dum non assentior, puto hunc simili usum esse loquendi formula, atque S. Lucam in *Evangelio*; Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. *Luc. xxiii. 32.* Proxime post in *Flor. 1.* secunda manu additum est ὥς ante δῆθεν. Vertit nimirum Rufinus, *Alii autem velut a Sancto Spiritu repletum, et prophetiæ gratia repletum putabant.*

Ibid. I. 16. καὶ τοὺς μὲν χαίροντας καὶ καυχώμενους &c.] Hæc periodus connectenda est cum illa sequenti τὴν δὲ καθόλου &c. Sic enim sensus integer absolvitur; quod interpretes non animadvertenterunt. Tamen acumen interpretis in hoc præcipue elucet, ut verborum ac sensus ἀκολουθίαν diligentissime con-nectetur. Porro hic locus in codice Maz. Med. Fuk. et Savil.

ita legitur καὶ τοὺς μὲν χαίροντας καὶ χαυνουμένους ὑπ' αὐτῶν, &c. VALESII.

P. 187. l. 1. Ἰνα καὶ ἐλεγκτικὸν] Sciebat Montanus, seu dæmon qui per Montani os loquebatur, olim a Domino prædictum fuisse, fore ut Spiritus Dei in adventu suo mundum argueret de peccato. Itaque dæmon ille ut verum Dei Spiritum se esse auditoribus confirmaret, eos interdum arguebat et objurgabat. Vide Ambrosium in Epist. ad Thessal. cap. 5. Cujus verba hic merentur adscribi. *Hinc est unde et Joannis apostoli epistola. Nolite, inquit, omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. quia si multa bona dicat, in aliquo autem quod fidei adversum est promat, sciatur non esse Spiritus Sanctus. Nihil enim erroris in Spiritu Sancto poterit reperiri. Sed aut per exercitium eloqui, quædam spiritalia, quædam vero carnalia, quia omnis error carni deputatur; aut certe commento quodam astutiæ bona fingit, ut his inserat mala, sicut supra memorati: quemadmodum in Montano et Priscilla et Maximilla prophetis Cataphrygarum Spiritus mundi imitatione boni simulabat, ut per multa verisimilia, necnon et vera, mentiretur se esse Spiritum Sanctum.* VALESII. Confer 1. Cor. xiv. 24, 25. et Tertull. de Anima, cap. 9.

Ibid. l. 5. ὅτι μήτε τιμὴν] Omittit Margo ed. Genev. sed Christoph. μήτε πάροδον εἰς αὐτὴν μήτε τιμὴν. STROTH. Verba ὅτι μήτε τιμὴν cod. Savil. seu Bodl. non agnoscit.

Ibid. l. 8. εἰς τοῦτο συνελθόντων] Christophorsonus legisse videtur εἰς ταῦτό. VALESII.

Ibid. l. 22. Ἐπειδὴν τοίνυν &c.] Præmisit Eusebius. Ταῦτα ἐν πρώτοις ἱστορήσας, καὶ δι' ὅλου τοῦ συγγράμματος τὸν ἐλεγχον τῆς κατ' αὐτοὺς πλάνης ἐπαγαγών· ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς τελευταίας τῶν προδεδηλωμένων ταῦτα φησίν. ἘΠΕΙΔΑΝ τοίνυν &c. *His in principio operis commemoratis, ac per totum deinceps librum confutatione illorum erroris adjecta, supradictus scriptor in secundo libro de illorum quos dixi obitu ita scribit: QUANDO igitur &c. ἐπεὶ δὴ pro ἐπειδὴν, notante Strothio, habet Nicophorus.*

Ibid. προφητοφόντας] προφητοφῶντας Stephani MS. (hic est Medic.) Margo ed. Genev. et Margo Jonesiani Exemplaris. STROTH. Nunc addit Burtonus codices Maz. Fuket. Savil.

dum προφητεύοντας habent *Paris.* 1. et *Norfolc.* qui μὴ omittit. Conf. *Mat.* xxiii. 24. a Didymo Alex. fine harum Annotatt. seu potius a Maximilla pseudo-prophetissa allatum.

P. 187. l. 23. ἀμετροφώνους] Alludit ad epithetum illud, quo Homerus in Iliade Thersitem affecit, ἀμετροεπής, quod idem est ac falsiloquus. Nam qui mentiuntur, nullum in dicendo modum servare solent. VALESIIUS. τὰς ἀμετρ. αὐτῶν προφητείας ἐξεδεξάμεθα Nicephorus posuit. Præstant ἐξεδεξάμεθα teste Burtono *codd. Florentini.*

P. 188. l. 1. τῶν γυναικῶν] τῶν præfixi post *MSS. Bodl. et Norfolc. Nicephorumque*, cui lectioni favet illud infra p. 193. l. 2. τοὺς ἀπὸ Μουράνου καὶ τῶν γυναικῶν. Conf. et p. 191. Hoc olim notaveram. Nunc Burtonus τῶν recepit, quod quidem ait præstare codices omnes præter *Regium et Venetum.*

Ibid. ὑπὸ Ἰουδαίων] Hos dicit, propterea quod ad Judæam gentem missurum se esse prophetas Christus promiserat.

Ibid. l. 3. ὑπὲρ τοῦ νόμου] In Nicephoro legitur ὑπὲρ τοῦ νόμου, quod non probo. subauditur enim τοῦ Χριστοῦ, ut Rufinus et Christophorsonus supplevit. Sic infra cap. 18. loquitur Apollonius, ubi de Alexandro (supra Vol. I. pag. 470.) VALESIIUS. Additum est, sed secunda manu, in *cod. priori Florentino* illud τοῦ Χριστοῦ. Conferas Annott. in S. PETRUM ALEX. Vol. III. *Reliq. Sacr.* p. 353. et in *Auctorem Contra Hæreticos* Vol. I. *Script. Eccles. Opusc.* fine Annotatt. Ceterum ex prædictionibus Christi de prophetarum suorum vexationibus arguit hic auctor falsos prophetas illos Montani esse, qui fuerint illæsi. Post οὐδὲ γὰρ *MS. Norfolc.* pro οὐ γὰρ οὐν.

Ibid. l. 8. ἀποκινήσαντος] ἀποκινήσαντος *Gruteri Lectt. et Margo Jonesiani exempl.* STROTH.

Ibid. l. 9. κατὰ δὲ τὸν] κατὰ γὰρ τὸν *Christoph. Lectt.* STROTH.

Ibid. ἐκάστου] ἐκατέρου *Christoph. Lectt.* STROTH. Supra in lin. 8. pro ἐκατέρους scriptum est in *MS. Norfolc.* adverbium ἐκατέρως, additumque τοὺς ante ἑαυτούς.

Ibid. l. 13. οὗον ἐπ(τροπον] Rufinus hæc verba non agnoscit. Sic enim vertit *veluti primogenitum prophetiæ ipsorum, Theodotum nomine.* Omnes tamen codices et Nicephorus, hanc vocem agnoscunt. Erat apud Montanistas arca quædam, in

quam sodales stipem coniciebant ad prophetarum alimoniam. Primus Theodotus hujus arcæ curam gessit, quem idcirco procuratorem prophetiæ hic scriptor vocat, quod reditus illorum et prædia procuraret. Erat alioqui Montanus cum suis prophetissis, magnus æruscator, qui pecuniam undique corra-deret oblationum specie. Salaria etiam præbere solitus iis, qui doctrinam suam prædicarent, ut scribit Apollonius apud Eusebium in capite sequenti (supra p. 467.). Arcam igitur seu fiscum habuerit necesse est, et procuratorem ærarii, qui **salaria**, id est, pecunias numeraret iis quibus Montanus decreverat. VALESIIUS. At vocem ἐπίτροπον sensu improprio hoc loco dici monet post Lemoyneum in *Var. Sacr.* 1. p. 465. cl. Heinichen. ad locum, qui et opinatur, Rufinum liberius tantum verba οὖν ἐπίτροπον vertisse.

P. 188. l. 14. πολλὸς αἰρεῖ λόγος] In codice Medicæo Maz. et Fuk. legitur ἐρεῖ. Apud Eusebium tamen in lib. viii. bis ita scribitur ut hoc loco scriptum vides, πολλὸς αἰρεῖ λόγος. ubi αἰρεῖ idem valet ac κραεῖ. VALESIIUS.—Λόγος παρεκστῆναι τε καὶ καταπιστεῦσαι ἑαυτὸν τῷ τῆς ἀπάτης πνεύματι, ἀφ' οὗ αἰρόμενόν ποτε καὶ ἀναλαμβάνόμενον εἰς οὐρανοὺς *Christoph. Lectt. et Interp. ΣΤΑΥΡΗ.* In *MSto* quoque *Norfolk.* male ἐρεῖ. Ita et ceteri omnes, teste Burtono, præter *Regium, Venetum, Florentinos et Paris.* 2. Addit his posterioribus *cod. Dresdensen* Heinichenus.

Ibid. l. 15. παρεκστῆναι] Male interpretes omnes hunc locum cepere. παρεκστῆναι est falso mentis excessu abripi. Sic παρ-έκστασις supra sumitur, id est falsa ecstasis. Sunt enim veræ ecstases in ecclesia, cujusmodi fuit Petri apostoli, in Actibus cap. x. et xi. ubi Petrus vidisse dicitur in ecstasi visionem. Talis item fuit ecstasis Pauli apostoli, cum ad tertium usque cælum abreptus est. Puerorum quoque ecstases in testimonium adducuntur a Cypriano in epistola nona. Sunt item falsæ ecstases apud hæreticos, quæ παρεκστάσεις eleganter dicuntur ab hoc scriptore. Eodem modo quo παραδιωρθώσεις falsæ emendationes dicuntur a Porphyrio in quæstionibus Homericis. Et hæ quidem falsæ ecstases, propius ad furem accedunt, utpote a dæmone procuratæ. Illæ vero quæ a divino Spiritu immittuntur, placidæ sunt, nec statum mentis ullo modo perturbant, ut docet Epiphanius in hæresi Cataphrygarum, et hic auctor innominatus. Quare fallitur

Nicolaus Rigaltius, qui in Notis suis ad Epistolam nonam Cypriani, ecstases furorem et alienationem mentis interpretatus est. Non ita Hieronymus, cujus hæc sunt verba ad Suniam et Fretelam. *Aliter enim Latinus sermo έκστασις exprimeret non potest, nisi mentis excessum.* Ita etiam Tertullianus in libro de Anima cap. 45. *Hanc vim ecstasim dicimus, excessum sensus et amentiae instar.* Idem tamen *ecstasim* absolute *amentiam* interpretatur, aitque spiritalem esse vim qua constat prophetia. Sic in lib. de Anima cap. 21. et in libro iv. contra Marcionem cap. 22. Verum hæc a Tertulliano scripta sunt Montani erroribus jam decepto. VALESIIUS.

P. 188. l. 18. ἀλλὰ μὴ ἄνευ τοῦ ἰδεῖν ἡμᾶς ἐπίστασθαι τι τῶν τοιούτων νομίζομεν] In codice Regio, Maz. Fuk. Sav. et Med. scriptum reperi ἀλλὰ μή. Quam lectionem veriore esse existimo; eamque secutus est Musculus. At Christophorus hæc per interrogationem dici existimavit. VALESIIUS. μὴν *ed. Steph.* mox legitur ἄνευ τοῦ δεῖν in *MS. Steph.* et ad *marg. edit. Genev.* et μὴν δεῖν ἡμᾶς sine ἄνευ τοῦ *Jonesianum Steph. Exemplar.* STROTH. In *editionis Steph. exemplari*, quod in Bodleiana servatur, ἄνευ punctis notatum est, et abfuit a *Scaligeri MSto.* τι abest a *MS. Norfolk.* in quo scribitur νόμιζε pro νομίζομεν, respuitque vocem τοιούτων *MS. Bodl.* seu *Savil.* Nunc refert Burtonus codices omnes præter *Jonesii Lectt.* præstare μὴ, sed scribi δεῖν pro ἰδεῖν in *codd. Med. Maz. Fuket. Paris. 1.* et *Savil.* ad hæc extare in *Florentino posteriori*, atque a secunda manu in *priori*, νομίζωμεν pro νομίζομεν. Hoc quidem ex conjectura fortasse causa emendandi ortum est, sed particula μὴ post ἀλλὰ cum verbo ἐπίστασθαι construi debet. Ceterum Apollonium ecclesiasticum scriptorem tradidisse, *Montanum et insanas vates periisse suspendio*, ait Hieronymus *De Viris Ill.* cap. xl. Cons. not. ad APOLLONII Fragmenta supra Vol. I. p. 465. et ad horum Fragment. init.

P. 189. l. 7. Καὶ μὴ λεγέτω &c.] Alium præstiturus Eusebius ejusdem auctoris locum, hæc præmisit; Αὐθις δ' ἐν τῷ αὐτῷ φησι λόγῳ, τοὺς τότε ἱεροὺς ἐπισκόπους πεπειρᾶσθαι μὲν τὸ ἐν τῇ Μαξιμίλλῃ πνεῦμα διελέγξαι· κεκωλύσθαι δὲ πρὸς ἐτέρων, συνεργούντων δηλαδὴ τῷ πνεύματι. γράφει δὲ οὕτως. ΚΑΙ μὴ λεγέτω &c. Refert præterea in eodem libro sanctissimos episcopos spiritum illum qui in Maximilla residebat, confutare conatos quidem

fuisse ; sed ab aliis qui spiritui favebant, prohibitos. Verba ejus hæc sunt. Nec mihi jam dicat &c.

P. 189. l. 7. ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τῷ κατὰ Ἀστέριον Οὐρβανὸν] Hæc verba scholion esse mihi videntur, quod vetus quidam Scholiastes, seu Eusebius ipse, ad marginem libri sui annotaverat ad ea verba quæ paulo ante præcesserunt, αὐθις δὲ ἐν τῷ αὐτῷ φησὶ λόγῳ. Porro ex his verbis elicitur, Asterium Urbanum auctorem esse horum trium librorum adversus Cataphrygas, non autem Apollinarem, ut credidit Rufinus et Christophersonus. VALESIIUS. Verba ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τῷ κατὰ Ἀστέριον Οὐρβανὸν Valesius scholion aut ipsius Eusebii, aut librarii satis antiqui esse putat, ac inde huic Asterio Urbano tribuit fragmenta hæc : quod idem etiam Tillemontius fecit. At nos quidem jam ad versionem vernaculam (a Strothio ipso factam) notavimus, verba ἐν τῷ αὐτῷ κ. τ. λ. plane non pro Eusebii propriis esse habenda, sed potius auctori isti Anonymo, cujus fragmenta Eusebius refert,tribuenda. Retulerat nempe hic auctor antea quædam ex libro quodam Asterii Urbani, qui forsitan et ipse Montanista fuit, quæ Eusebius excerpere inde, ac nobiscum communicare, necesse non putavit. Nunc pergit idem ille Anonymus : *ne dicat, quemadmodum in eodem Asterii Urbani libro, (ex quo scilicet jam supra quædam retulimus) spiritus &c.* Hanc horum verborum sententiam quoque viderunt, Christophersonus, Dodwellus, Fabricius Bibl. Gr. vol. v. p. 190. ac S. V. Walchius in Histor. Hær. tom. I. p. 658. Sic enim Eusebius adducere sæpe solet aliorum verba, ut omittat ex antecedentibus, quæ ad intelligenda adducta fere necessaria sunt. STROTH. Dixit Strothius ad alium præterea Eusebii locum lib. v. c. 18. sive supra p. 471. ubi APOLLONII ῥήσεις afferuntur, καὶ πάλιν φησὶν (Apollonius) ὥς ἄρα Ζωτικὸς, οὗ καὶ ὁ πρότερος συγγραφεὺς ἐμνημόνευσεν, ἐν Πεπούζοις προφητεύειν ἤδη προσποιουμένης τῆς Μαξιμῆλης ἐπιστὰς, διελέγξαι τὸ ἐνεργοῦν ἐν αὐτῇ πνεῦμα πεπεύραται, dixit, inquam, Strothius, etiam ex hac appellatione, ὁ πρότερος συγγραφεὺς, confici posse, Eusebium ipsum ejus nomen ignorasse, atque adeo eum non esse Asterium Urbanum. Itidem cl. Keilius ad ed. nuperam *Fabricianæ Bibliothecæ Gr.* vol. vii. p. 161. ita commentatus est. “Hæc verba, ut bene jam vidit Gottl. “Wernsdorffius, *De Montanistis, Sec. ii. vulgo creditis Hære-*

"*ticiis*, p. 4. not. 8. haud obscure videntur declarare, istum
 " Asterium Urbanum ipsum fuisse Montanistam, inque secte
 " suæ gratiam Apologiam scripsisse. Omnino enim, quinam
 " fuerit iste Asterius, in ultimo veterum de eo silentio nos
 " totos fugit." Hæc Keilius. Et fortasse ad imitationem in-
 " scriptionis evangeliorum titulus hic præfixus est, *Λόγος κατὰ*
 " *Ἀστέριον Οὐρβανόν*, *Liber auctore Asterio Urbano*.

P. 189. l. 13. λαλοῦντι] λαλοῦντας *MS. Steph. Margg. ed. Genev. et Jonesiani Steph. exemplaris*. ΣΤΕΡΗ. Hi fortasse pro uno tantum teste habendi sunt, et cum recepta lectione facit vetus interpretatio *Rufini, spiritum qui loquebatur in Maximilla*. Ceterum hæc illustrantur verbis Pauli in 1 *Cor.* xiv. 24. 25. 29. quo respicit auctor.

Ibid. l. 14. Κομάνης] Oppidum videtur fuisse Pamphylia. Certe Ephesius episcopus Comanenus memoratur in epistola episcoporum Pamphyliae provinciae ad Leonem Aug. quæ refertur in parte tertia Concilii Chalcedonensis. p. 391. VALESIIUS. Κομάνης scriptum est in *MS. Norfolk*. Nunc addit Burtonus *codd. Med. Maz. Fukt. Paris 1. et Savil.* Comanam Armeniæ Secundæ adscripsit, sicut ante Baronius, itidem Pearsonius in loco jam indicato p. 200. Ad urbem alteram quod attinet Apameam, dubium videtur, utrum Apamea, quæ ad Meandrum dicta est, in Phrygia sita, quamque auctor infra memorat, designetur, an urbs cognominis apud Bithyniam.

Ibid. l. 15. οἱ περὶ Θεμίσωνα] Illustris hic fuit inter Montanistas, qui se confessorem et martyrem jactabat; aususque est epistolam catholicam exemplo apostoli scribere ad ecclesias, ut novam prophetiam commendaret. De hoc multa Apollonius in sequenti capite (supra p. 468.). VALESIIUS. Ibi scribit et Eusebius, consignasse litteris Apollonium hanc Zotici repulsam. Et simile quid passum fuisse Sotam Anchiali urbis Thraciæ episcopum, cum dæmonium Priscillæ ejicere voluisset, jurejurando testatum reliquit Ælius Publius Julius, Debelti antistes. Vid. SERAPIONIS Fragmenta supra in vol. I. pag. 451. et notam ad loc.

P. 190. l. 5. πλείω γὰρ ἢ τρισκαίδεκα ἔτη] Ita quoque ad fragmentorum finem auctor ait, *τρискаιδέκατον ἤδη πον τοῦτο ἔτος ἀπὸ τῆς Μαξιμιάλης τελευτῆς*. Atque inde, ni fallor, deprehendenda vera ipsius ætas est. Cavius quidem, quemad-

modum alii quoque, statuit, floruisse eum circiter an. P. C. 188. Sed scripsisse eundem post Apollonium Valesius ostendit. Apollonius enim, qui quadraginta annos completos fuisse prodit ab initio hæresis Montani ad tempus quo ipse scriberet, adhuc superstitibus Montano et prophetissa ejus opus suum composuisse videtur; dum alter hic auctor testatur se tredecim annos post Montani et Maximillæ obitum sua scripsisse. Vide Valesium supra ad APOLLONII Fragmenta, p. 482. Cum vero Eusebius in *Chronico* anno post Christum 172. Montanistarum ortum assignaverit, quem secutus est ipse Cavius *Hist. Lit.* in voce *Montanus*, posteriorem hunc auctorem constat post annum 225 librum suum litteris mandasse; si modo vera sit Eusebiana temporis computatio. Sin autem etiam numeri illi Epiphani, qui anno 156 Montanistas apponunt, vetustiores hos facientes, quam quævis aliæ rationes antiquæ, Pearsonio et Dodwello suadentibus, præferri deberent, nihilominus sæculo tertio, non secundo, hoc quidem opus foret attribuendum. Non me fugit statuuisse cl. Baraterium in *Disquis. De Successione Episcop. Rom.* cap. xi. etiam multo citius ortos esse Montanistas, sed vereor ut satis firmis argumentis fultus aliorum ferme omnium hac de re sententiis se opposuerit.

Quæ notavi, priusquam scriptum vidi a Gallandio in Prolegom. tom. iii. *Biblioth. Patrum* p. xii. ad annum usque 231 prorogasse hujus scripti ætatem Tillemontium. “Ex auctoris verbis colligit, subductis rationibus, Tillemontius *Mem. Eccl.* tom. ii. p. 441. ista scripsisse Asterium (vid. supra) circa “Domini annum 231, imperii vero Alexandri XI. et jure quidem: nam Alexander, Herodiano teste, *Hist. lib. vi.* sub “init. *εἰς τεσσαρεσκαίδέκατον ἐλάσας τῆς βασιλείας ἔτος ἀναι-* “*μωτὶ ἦρξεν* annis 14 extra sanguinem gessit imperium, ut “proinde quiete agere permissi fuerint Christiani eo imperante, adeoque pax illa, qua sub Antonino Caracalla, sub “Macrino, necnon sub Elagabalo fruebatur ecclesia, sub “Alexandri quoque imperio stabilis et firma permansit, ut “scribit noster auctor.” Sed vero nonnulli Herodiani narrationi contradicunt, quo minus pax longa ab auctoribus commemorata Alexandri imperio tribuatur. Esto, at nimia illa Montanistarum vetustas cum Eusebii saltem rationibus male

convenit in Historia non tantum in Chronico suo origines istius sectæ statuentis. Adeundum enim est libri v. cap. 3.

P. 190. l. 7. κόσμῳ] τῷ κόσμῳ *MS. Norfolk.*

Ibid. ἀλλὰ καὶ] Abest καὶ ab *ed. Steph.* sed idem exhibent *Rufinus* aliique. STROTH. Scriptum ἐλέους pro ἐλέου in *MS. Bodl.* Nunc addit Burtonus *codd. Med. Maz. Fuket. Florentinosque.*

Ibid. l. 18. Ὅταν τολύν &c.] Post libri secundi fragmenta ad alia ita pergit Eusebius: Καὶ ταῦτα δὲ ἐκ τοῦ δευτέρου συγγράμματος. καὶ ἀπὸ τοῦ τρίτου δὲ σμικρὰς παραθήσομαι λέξεις, δι' ὧν πρὸς τοὺς αὐχοῦντας, ὡς ἄρα πλείους καὶ αὐτῶν μεμαρτυρηκότες εἶεν, ταῦτα φησὶν ὍΤΑΝ τολύν &c. *Atque hæc in secundo leguntur libro. Ex tertio item volumine pauca proferre libet, ubi adversus eos qui jactabant plures illorum martyrio esse coronatos, hæc dicit: POSTQUAM vero &c.*

Ibid. l. 21. τῆς δυνάμεως] Non agnoscit *MS. Norfolk.* nec in codice invenit suo vetus interpres, qui sic vertit, *Et hoc esse indicium, quod verus sit apud ipsos propheticus sermo.*

P. 191. l. 4. τὸν γε] γε abest a *Nicephoro*, τὸν τε *ed. Steph. STROTH.*

Ibid. l. 5. κατὰ ἀλήθειαν] Phantasiastarum seu Docetarum opiniones, quibus Marcion imbutus est, signat auctor. Vid. Tertullian. lib. iii. *adv. Marcion.* cap. 8.

Ibid. l. 7. Ὅθεν τοι καὶ ἐπειδὴν &c.] In *Christophorsoni Lectt.* hoc ὅθεν τοι deest, et post οἱ sequitur illud ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας.

Ibid. l. 11. αὐτοῖς] Abest ab *ed. Steph. Rufinus, Niceph. Christoph. Lectt. editioque Valesii* exhibent. Mox verbum τελειοῦνται suo loco movent, ac demum post πνεύματι ponunt, *Christoph. Lectt. STROTH.* αὐτοῖς margo exhibet *exemplaris ed. Steph.* quod in Bodleiana servatur. Ita et margo *Scaligeriani exempli.* Sed abest, nunc testante Burtono, a *codd. Reg. et Parisinis.*

Ibid. l. 13. καὶ ὅτι—πρόδηλον] Musculus vertit: *Quod autem hoc verum, et nostris temporibus—factum sit, jam antea patet.*

Ibid. l. 15. ἐν τοῖς περὶ Γάϊον καὶ Ἀλέξανδρον] De hisce duobus martyribus quod posuit Baronius, quomodo se tueri possit, nescio, in *Notis ad Martyrol. Roman.* Martii 10; nisi forte ex pseudepigraphis, "Eorum martyrium scripsit S. Dionys. Episc. "Alexandrinus. Extat apud Euseb. Hist. lib. 5. c. 15. in fin."

scil. hoc loco, p. 126. ed. Venet. 1630. Eumenia, ex qua oriundus saltem Alexander, Phrygiæ urbs erat prope Apameam.

P. 192. l. 2. Ταῦτα εὐρὼν &c.] Pergit Eusebius capite 17. *Hist. suæ* ita scribere, 'Ἐν τούτῳ δὲ τῷ συγγράμματι καὶ Μιλτιάδου συγγράφειος (τοῦ συγγράφειος *MS. Norfolk.*) μέμνηται, ὡς λόγον τινὰ καὶ αὐτοῦ κατὰ τῆς προειρημένης αἰρέσεως γεγραφότος. παραθέμενος γοῦν αὐτῶν λέξεις τινὰς, ἐπιφέρει λέγων ΤΑΥΤΑ εὐρὼν &c. *In eodem quoque libro Miltiadis cuiusdam scriptoris mentionem facit, qui adversus supradictam hæresim librum conscripserit. Citatis enim quibusdam verbis illorum hæreticorum, ita deinde scribit: HÆC ego cum reperissem &c. Ubi Valesius: Ex his patet error Hieronymi in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis (cap. 39.) ubi hæc scribit, Miltiades, cuius Rhodon in opere suo, quod adversus Montanum, Priscillam, Maximillamque composuit, recordatur. Non Rhodonem, sed innominatum hunc scriptorem debuit dicere. Nam Rhodon adversus Montanum et Cataphrygas non scripsit, sed adversus Marcionis hæresim, ut testatur Eusebius. VALESIIUS. Aliter narrat Hieronymus in cap. 37. ejusd. op. Vid. supra not. ad init. horum Fragment. p. 195. De Miltiade, quem uti notavit infra ad Eusebium Valesius, ecclesiarum sophistam, id est rhetorem et disputatorem, vocat Tertullianus, addidit hæc ipse Eusebius fine hujus capituli, cum auctorem hunc Contra Cataphrygas missum fecisset; Οὗτος μὲν δὴ τοσαῦτα. Ὁ γέ τοι πρὸς αὐτοῦ δεδηλωμένος Μιλτιάδης, καὶ ἄλλας ἡμῖν τῆς ἰδίας περὶ τὰ θεῖα λόγια σπουδῆς μνήμας καταλέλοιπεν, ἐν τε οἷς πρὸς Ἕλληνας συνέταξε λόγους, καὶ τοῖς πρὸς Ἰουδαίους· ἐκατέρῳ ἰδίως ὑποθέσει ἐν δυσὶν ὑπαντήσας συγγράμμασιν· ἔτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας, ὑπὲρ ἧς μετῆι φιλοσοφίας, πεποίηται ἀπολογία.* Hunc inter scriptores, qui adversus gentes pro veritatis defensione et contra hæreticos se opposuerant, memorat Parvi Labyrinthi auctor. Vide CLI Fragmenta supra p. 129. Sed omnia Miltiadis opera, ait Cavius *Hist. Lit.* vol. I. in voce, adeo funditus perierunt, ut eorum ne fragmentum quidem hodie supersit.

Ibid. l. 3. Μιλτιάδου] Nescio quo fato Alcibiadis nomen pro Miltiade, et Miltiadis pro Alcibiade substitutum est. Nam superiore quidem capite Miltiadis vocabulum pro Alcibiade positum esse observavimus. Hic contra, Alcibiades pro

Miltiade irrepsit. Certe apud Nicephorum Μιλτιάδου legitur. quamquam nec Nicephorus, nec Christophorsonus hunc locum intellexit. VALESIIUS. Ἀλκιβιάδου nomen præ se ferunt omnes præter *Nicephorum* et *Christophorsonum* in versione; qui quidem non agnoscunt Eusebii verba illa, αὐτῶν ἐπισταμένων τῷ, nec posteriorem vocem συγγράμματι. Atque hinc ortus est error a Valesio supra p. 195. notatus, de libro Miltiadis ab auctore *Contra Cataphrygas* redacto in compendium. Omnia post prius συγγράμματι omittunt *Christoph.* *Lectt. Rufinus*, (qui tamen nomen *Miltiadis*, vel *Milciadis*, recte *Miltiadis* in MSto meo antiquissimo, inter hæc Eusebiana invenit;) *MS. Bodl. Margoque Jonesiani exemplaris*, propter τὸ ὁμοιοτέλευτον. Adde, quod αὐτοῦ λέξεις pro αὐτῶν λέξεις *Codex Norfolc.* et *Rufinus* in Eusebii verbis proxime ante positis præstant. Ceterum Strothius, nomine Miltiadis in textum recepto, quem ego secutus sum, sicut nuperi fecerunt Eusebii editores, Zimmermann. et Heinichenus, quibus addas cl. Olshausen., hæc ait, “ Ipsa ratio jam docet, etiam si omnes codd. Ἀλκιβιάδου exhiberent, scribendum esse Μιλτιάδου, quum et Alcibiades ipse “ (Euseb. v. 3.) Montanista fuerit, et Eusebius tam initio “ capitis quam in sequentibus aperte Miltiadis nomen posuerit. Et supra (p. 197.) contra positum erat Miltiadis “ nomen pro Alcibiadis, unde patet quam solennis fuerit librariorum horum nominum permutatio.” Hæc de re evidenti Strothius. Mox abest verbum ἐπετεμόμην a *codice Norfolc.* sicut δὲ in verbis Eusebii post ὑποκαταβάς. A Scaligeri quoque MSto abfuisse illud αὐτῶν, et istud ἐπετεμόμην, nunc mihi innotuit.

P. 192. l. 10. Ἀλλ’ ὅγε ψευδοπροφήτης ἐν παρεκστάσει] Male Rufinus et Baronius hæc verba ex Miltiadis libro desumpta esse existimarunt. Neque enim hic innominatus auctor, quicquam citat ex Miltiadis libro, sed tantum ex responsione Cataphrygarum adversus Miltiadis librum; quod non animadvertenter interpretes. Est autem hic hujus loci sensus; magnum esse discrimen inter veros prophetas et falsos. Veri enim prophetæ, qui Spiritu Dei repleti erant, quieto ac tranquillo animo prædicebant futura. Pseudoprophetæ vero, qualis erat Montanus, cum furore et insania loquebantur. Certe catholici hoc præcipue objiciebant Montanistis, qui se

prophético Spiritu plenos esse jactabant, quod in ecstasi prophetarent : cum tamen nec in novo, nec in vetere testamento prophetas in ecstasi unquam prophetasse legamus. Itaque Miltiades librum adversus eos scripsit hoc titulo, Περὶ τοῦ μὴ δεῖν προφήτην ἐν ἐκστάσει λαλεῖν. Et Epiphanius adversus hæresim Montanistarum cap. 2. ὅσα γὰρ οἱ προφήται εἰρήκασι, μετὰ συνέσεως παρακολουθοῦντες ἐφθέγγοντο. et cap. 4. ac sequentibus, hanc veræ ac spiritalis prophetiæ certissimam notam esse dicit, ut mentis suæ compotes sint, qui futura prædicunt. Similiter Joannes Chrysostomus Homilia 29. in Epistolam 1. ad Corinthios, ubi discrimen affert inter divinationem et prophetiam. Hoc enim, inquit, proprium est vatis seu divinatoris, emotæ esse mentis ; pelli ; trahi ; raptari tanquam furentem. Propheta vero non ita : sed mente sobria, et cum modesta ac temperata animi constitutione ; et quæ loquitur intelligens, dicit omnia. His adde Hieronymum in præfatione Commentariorum in Nahum. *Non enim loquitur in ἐκστάσει, ut Montanus et Prisca Maximillaque delirant : sed quod prophetat, liber est visionis intelligentis universa quæ loquitur.* Idem in præfatione Commentariorum in Habbacuc. Idem in libro ii. Commentariorum in Epist. ad Ephesios. *Aut igitur juxta Montanum patriarchas et prophetas in ecstasi locutos accipiendum, et nescisse quæ dixerint ; aut si hoc impium est (spiritus quippe prophetarum prophetis subjectus est) intellexerunt utique quæ locuti sunt, &c.* Porro notandum est hunc anonymum scriptorem nunquam ecstases appellare vanos illos mentis excessus Montanistarum, sed semper parecstases, ob eam rationem quam supra dixi. Quippe ecstases fere in bonam partem sumuntur a Cypriano et Tertulliano. Et viris sanctis immissæ leguntur a Deo, ut Adamo et Petro apostolo. Ac parecstasis semper in malam partem accipitur. VALESIIUS. Ante hæc Eusebius scripsit, ὑποκαταβάς δὲ ἐν ταύτῳ, τοὺς κατὰ τὴν καιρὴν διαθήκην προπεφητευκότας καταλέγει ἐν οἷς καταριθμεῖ Ἀμμίαν τινὰ καὶ Κοδράτον, λέγων οὕτως Ἄλλ' ὃ γε ψευδοπροφήτης &c. Deinde aliquanto post in eodem libro universos novi testamenti prophetas enumerat, inter quos Ammiam quandam et Quadratum recenset his verbis : PSEUDOPROPHETA autem, inquit, &c.

P. 192. l. 10. παρεκστάσει] παρεκτάσει MS. Steph. Margg. ed.

'Genev. et Jonesiani Steph. exempl. STROTH. Proxime post ἐν pro φ MS. Norfolk. sed male.

P. 192. l. 14. πνευματοφορηθέντα] πνευματοφορηθέντων Niceph.

Ibid. l. 16. τὰς Φιλίππου θυγατέρας] Commemorantur hoc quidem loco Philippi evangelistæ et diaconi filise, quarum mentionem facit S. Lucas in *Actis Apost.* sed de his atque Philippi apostoli filiabus, vid. supra ad POLYCRATIS Fragmenta p. 24.

Ibid. l. 17. Φιλαδελφεῖς] Hic et infra minus recte scribitur Φιλαδελφεῖς cum ι in MS. Bodl. Nicephoroque, et ad posteriorem locum nunc memorat Burtonus *codd. Maz. et Paris.* 1. Idem Nicephorus Ἀγαγον pro Ἀγαβον solenni literarum β et ν permutatione posuit.

Ibid. l. 17. Κοδράτον] De QUADRATO Hieronymus supra pag. 71. vol. I. Eum atque Philippi filias ita induxit Eusebius lib. iii. *Hist.* cap. 37. τῶν δὲ κατὰ τούτους διαλαμψάντων καὶ Κοδράτος ἦν. ὃν ἅμα ταῖς Φιλίππου θυγατρῶσι προφητικῷ χάρισματι λόγος ἔχει διαπρέψαι. Κοδράτον exhibet *προπερισπόμενον* Niceph.

Ibid. l. 18. οὔτε δὴ τινὰς ἄλλους] In codice Med. Maz. et Fuk. apud Nicephorum legitur οὔτε τινὰς, &c. VALESIIUS. ἤδη ante τινὰς ex cod. Regio ed. Steph. ἐτι Bongarsii *Lectt.* et Margo Jonesiani *exemplaris ed. Steph.* forsā recte. Nullam habent particulam *Rufini Interp.* et *ed. Valesii.* STROTH. Additum est ἐτι ante δὴ in Scaligeri exemplo. Particulam δὴ ex *codice Norfolk.* olim addideram. Nunc, cum referat Burtonus, qui δὴ mecum recepit, legi ἤδη in *codd. Reg. et Parisinis*, γε δὴ in *Veneto et Florentinis*, hoc posterius γε δὴ rescribere velim; idemque posui in Græcis.

P. 193. l. 1. Ἀμμίαν, ὥς φασιν] Nomen Ἀμμίαν deest in MS. Bodl. ὥς γε φασιν præstat Nicephorus.

Ibid. l. 2. τοὺς ἀπὸ Μοντάνου &c.] Hæc et verba quæ sequuntur usque ad vocem πάση in lin. 3. propter repetitam vocem χάρισμα in *cod. Norfolk.* desiderantur. Neque Rufinus priorem quidem partem eorum legisse videtur.

Ibid. l. 4. δεῖν γὰρ εἶναι τὸ προφητικὸν χάρισμα ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ] Minus bene *edit. Steph.* cum *cod. Regio et Niceph.* ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ. Censebat anonymus hic auctor, pariter atque Epiphanius, qui tamen antiquiorem se scriptorem,

judice Dodwello *Dissert.* iv. in *Cyprian*, §. 11. describit, prophetiam perpetuam fore apud ecclesiam, et ad mundi usque consummationem revera permansuram, Vid. Epiphan. *Hær.* xlviii. num. 2. Neque diversum quid indicant Maximillæ pseudo-prophetissæ verba apud Epiphanium ibidem servata: Μετ' ἐμὲ προφῆτις οὐκέτι ἔσται, ἀλλὰ συντέλεια. Opinatur porro Dodwellus, istud collegisse veteres ex apostoli loco in *Epist. ad Ephes.* cap. iv. comm. 11, 12, 13. Lardnerus autem auctorem spectare censet ad *Epist. priorem ad Corinth.* cap. xiii. comm. 8—10. *De Hist. Evang. Fide* part. ii. v. 3. lib. I. cap. 33. Et vero fieri potest, ut utramque ῥῆσιν apostolicam in hunc modum nonnulli olim interpretarentur. Fragmentum autem aliud a Didymo Alex. in opere *De Trinitate* servatum, quod quidem opus, ut sæpius notavi, apud Italos haud ita pridem primum editum est, diversum quid statuisset Catholicos de perseverantia donorum prophetorum nobis suggerit. Fragmentum hic sequitur, ex Montanistico quodam scripto desumptum. Λέγουσιν, ὅτι ὑμεῖς (catholici) οὐ πιστεύετε μετὰ τὴν πρώτην ἐπιφάνειαν τοῦ δεσπότου εἶναι προφήτας· εἶπεν δὲ, φησὶν (prophetissa), ὁ Σωτήρ· Ἴδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν (*Mat.* xiii. 34.). lib. iii. cap. penult. p. 448. Conferas cum his alia, quæ ibi posita sunt insignia ejusdem pseudo-prophetissæ effata.

JULIUS AFRICANUS.

.

JULIUS AFRICANUS.

S. HIERONYMUS, *Lib. De Viris Illustribus*, cap. lxxiii.
pag. 144.

JULIUS Africanus, ^acujus quinque de temporibus extant volumina, sub Imperatore M. Aurelio Antonino, ^bqui Macrino successerat, legationem pro instauratione ^curbis Emmaus suscepit, quæ postea Nicopolis appellata

^a Nobile opus Julii Africani ac præcipuum chronographiæ, sive ut Photio Cod. 34. *ιστορικόν*, quo res ab orbe condito ad A. C. 221. persecutus fuit libris quinque; Euseb. vi. 31. *Τοῦ δ' αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ ἄλλα τὸν ἀριθμὸν πέντε χρονογραφίων ἐπ' ἀκριβὲς πεποιημένα ἦλθεν εἰς ἡμᾶς σπουδάσματα.* FABRICIUS.

^b Imperator hic Helagabali nomine notior, qui imperio præfuit ab A. 218. ad 222. FABRICIUS. Georgius Abulpharagius *Chron. Syriaco*, quod anno 1789. ediderunt et Latine verterunt cl. viri Brunsius et Kirsch. *Antoninus Cæsar Heliogabalus annos 4. Ejus tempore Nicopolis Palestinæ, quæ est Emmaus, condita est. Ei extruenda præfecit Julium Africanum scriptorem Chronicorum.* p. 57.

^c Emmauntem, vicum cujus meminit Lucas xxiv. 13. sexaginta stadiis tantum Hierosolymis abfuisse, Emmauntem vero civitatem quæ et Nicopolis, stadiis centum et septuaginta sex, adeoque ab

est. ^dHujus est Epistola ad Origenem super quaestione Susannæ: eo quod dicat in Hebræo ^ehanc fabulam non haberi, nec convenire cum Hebraica etymologia ἀπὸ

illo longe diversam observat desideratissimus Relandus in *Palæstina* pag. 427, 758. FABRICIUS. Atque hujus posterioris urbis Africanum non tantum incolam sed etiam episcopum fuisse, vero hand absimile est, quoniam Africani episcopi Emmauntis *Commentaria* in Novum Testamentum et *Chronicon* memorat Hebedjesu *Catal. Lib. Syror.* p. 15. Et Dionysius Bar-Salibi Africanum testem citat episcopum Emmaus in *Commentario* suo in *Evang.* Vide Asseman. *Bibl. Oriental.* tom. iii. p. 14. et tom. ii. cap. 32. p. 130. Fratrem quidem Africanum vocat Origenes in *Responsione* ad eum, qui ipse tantum presbyter fuit, uti olim objecit Tillemontius *Mém. Eccl.* tom. iii. p. 111. sed ante Africani episcopatum hoc fieri poterat. Nominis vero Nicopolis originem et causam exponit Sozomenus *Hist. Eccl.* Ῥωμαῖοι δὲ μετὰ τὴν ἀλωσιν Ἱεροσολύμων καὶ τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων νίκην, Νικόπολιν ἀπηγόρευσαν ἐκ δὲ τοῦ συμβασιῶτος, οὕτως ὠνόμασαν. lib. v. cap. 21. Ita Nicopolis in Epiro post Augusti apud Actium victoriam ædificata est.

^d Euseb. vi. 31. Ἐπιστολὴ τοῦτου Ὀριγένει γραφεῖσα φέρεται, ἀποροῦντος ὡς ἂν νόθου καὶ πεπλασμένης οὐσης τῆς ἐν τῷ Δανιὴλ κατὰ Σωάνναν ἱστορίας, πρὸς ἣν Ὀριγένης ἀντιγράφει πληρέστατα. FABRICIUS.

^e Χαρίων μὲν σύγγραμμα, νεωτερικὸν δὲ καὶ πεπλασμένον vocat illam *περικοπὴν* Africanus, (in istac ad Origenem epistola, quæ etiamnum extat) rectius utique quam Porphyrius, qui ideo totum Danielis librum putabat *Græci sermonis esse commentum, quia in Susannæ fabula contineatur, dicente Daniele ad presbyteros, ἀπὸ τοῦ σχίσου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι*, ut notat Hieron. præf. in Daniel. Cæterum ex fabulæ vocabulo non licet concludere narrationem ipsam pro falsa ideo habitam ab Hieronymo, quoniam eodem interdum etiam de verissimis rebus testatissimisque utitur: ut in *Epist.* ad Philem. p. 448. *Longum est diversa Judicium gesta percurrere, et totam Samsonis fabulam ad veri solis, hoc quippe nomen ejus sonat, trahere sacramentum.* FABRICIUS. Ad Africanum vero quod attinet, is profecto ne veritati quidem narrationis favebat.

^f Ἐν μὲν οὖν Ἑλληνικαῖς φωναῖς τὰ τοιαῦτα συμφωνεῖν συμβαίνει· παρὰ

τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, contra quem doctam Epistolam scribit Origenes. § Extat ejus ad Aristidem altera Epistola, in qua super διαφωνία, quæ videtur esse in genealogia Salvatoris apud Matthæum et Lucam, plenissime disputat.

τὴν πρίνον πρίσαι καὶ σχίσαι παρὰ τὴν σχίνον, ἐν δὲ τῇ Ἑβραϊδὶ τῷ παντὶ διέστηκαν, Africanus respiciens ad illa quæ leguntur in narratione de Susanna; ubi Daniel ad eum qui dixerat se fœminam reperisse ὑπὸ σχίνου ait: ἦδε γὰρ ἄγγελος Θεοῦ σχίσαι σε μέσον. Et alteri qui ὑπὸ πρίνον, comminatur his verbis: μένει γὰρ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ τὴν ῥομφαίαν ἔχων πρίσαι σε μέσον ὅπως ἐξολοθρεύσῃ ὑμᾶς. FABRICIUS. Vid. notam infra ad Africani Epistolam.

§ Euseb. vi. 31. Καὶ ἑτέρα δὲ τοῦ αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ φέρεται ἐπιστολὴ πρὸς Ἀριστείδην περὶ τῆς νομιζομένης διαφωνίας τῶν παρὰ Ματθαίῳ τε καὶ Λουκᾷ τοῦ Χριστοῦ γενεαλογιῶν. FABRICIUS. Hujusce epistolæ fragmenta, partim ex Eusebii lib. I. *Hist.* cap. 7. partim vero ex codice MSto in Bibliotheca Vindobonensi servato mox præstiturus sum.

Denique in ipso *Chronico* suo, Num. L. sub fin., hæc posuit Africanus, Ἀπὸ δὲ Ἀρταξέρξου ὤθεν ὁ λόγος ἐξῆλθεν, οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλὴμ, ὁ. ἐβδομάδες συντελοῦνται, ἰδίᾳ δὲ περὶ τούτων καὶ ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ ἐβδομάδων καὶ τῆςδε τῆς προφητείας ἀπεδείξαμεν. Unde colligendum videtur, integrum ac singulare opus *de Septuaginta Hebdomadis* scripsisse Africanum, de quo silent Historiæ Litterariæ scriptores.

JULII AFRICANI

EMMAUNTIS, SEU NICOPOLIS, APUD PALÆSTINAM
EPISCOPI,

QUI POST INITIA SÆCULI TERTII SCRIPSIT,

5 RELIQUIÆ.

ἈΦΡΙΚΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΣΩΣΑΝΝΑΝ ἹΣΤΟΡΙΑΣ
ἘΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ὈΡΙΓΕΝΗΝ.

ΧΑΙΡΕ κύριέ μου καὶ υἱέ, καὶ πάντα τιμιώτατε Ὀρί-
γενες, παρὰ Ἀφρικανού. Ὅτε τὸν ἱερὸν ἐποιοῦ πρὸς
10 τὸν ἀγνώμονα διάλογον, ἐμνήσθης τῆς ἐν νεότητι προ-
φητείας τοῦ Δανιήλ· καὶ ὡς ἔπρεπεν, ἡσπασάμην τότε.
θαυμάζω δὲ, πῶς ἔλαθέ σε τὸ μέρος τοῦ βιβλίου τούτου
κίβδηλον ὄν· ἡ γάρ τοι περικοπὴ αὕτη χαρίεν μὲν
ἄλλως σύγγραμμα, νεωτερικὸν δὲ καὶ πεπλασμένον
15 δείκνυταί τε καὶ κατὰ πολλοὺς ἀπελέγχεται τρόπους.

EPISTOLA AD ORIGENEM.

Interprete J. Rodolf. Wetstenio.

Salve Domine mi, et fili, at-
que omnium honoratissime Ori-
20 genes, ab Africano. Quum sa-
crum haberes colloquium cum
Agnomone; mentionem injece-
ras prophetæ Danielis adhuc
VOL. II.

juvenis: atque tunc, ut par erat,
exosculatus sum. Miror autem,
quî te latuerit, hanc illius libri
partem adulterinam esse. Hæc
enim sectio lepidum quidem
scriptum est; novum autem esse

G g

Τῆς γὰρ Σωσάννης ἀποθανεῖν κεκελευσμένης, πνεύματι
 ληφθεὶς ὁ προφήτης ἐξεβόησεν, ὡς ἀδίκως ἢ ἀπόφασις
 ἔχοι. πρῶτον οὖν ὅτι Δανιὴλ ἄλλῃ τρόπῳ προφητεῖ
 ὁράμασι καὶ ὀνείροις διὰ παντὸς καιροῦ, καὶ ἀγγέλου
 ἐπιφανείας τυγχάνει· ἀλλ' οὐκ ἐπιπνοῖα προφητικῇ. ☞ !
 ἔπειτα μετὰ τὸ θαυμασίως πως οὕτως ἀποφθέγξασθαι
 καὶ παραδοξότοτά πως αὐτοὺς (for. αἰτίους vid. not.) ἀπε-
 λέγχει, ὡς οὐδὲ (for. ὡς οὐδ' ὁ) Φιλιστίνωνος μῖμος. οὐ
 γὰρ ἐξήρκει ἢ διὰ τοῦ πνεύματος ἐπίπληξις, ἢ ἰδίᾳ
 διαστήσας ἑκάτερον αὐτῶν, ἐρωτᾷ ποῦ αὐτὴν θεάσαιτο !
 μοιχωμένην. ὡς δὲ ὁ μὲν ὑπὸ πρίνον ἔφασκεν, ἀπο-
 κρίνεται πρίσειν αὐτὸν τὸν ἄγγελον· τῷ δὲ ὑπὸ σχῖνον
 εἰρηκότι, σχισθῆναι παραπλησίως ἀπειλεῖ. ἐν μὲν οὖν
 Ἑλληνικαῖς φωναῖς τὰ τοιαῦτα ὁμοφωνεῖν συμβαίνει,
 παρὰ τὴν πρίνον τὸ πρίσαι, καὶ σχῖσαι παρὰ τὴν σχῖνον !!
 ἐν δὲ τῇ Ἑβραϊδὶ τῷ παντὶ διέστηκεν. ἐξ Ἑβραίων δὲ
 τοῖς Ἑλλήσι μετεβλήθη πάνθ' ὅσα τῆς παλαιᾶς δια-
 θήκης φέρεται.

et fictum, ostenditur et multis
 evincitur modis. Cum enim
 Susanna mori juberetur, Spiritu
 raptus propheta exclamavit, in-
 justam esse sententiam. Unde
 primum argumentum: quod Da-
 niel alio prophetet modo, scil.
 per visiones, et insomnia, idque
 omni tempore, et angeli appa-
 ritionem interdum obtinet; sed
 non item per afflatum propheti-
 cum. Deinde, postquam mirum
 in modum sic exclamasset, etiam
 insolentissime illos redarguit;
 quomodo nec Philistionis mimus
 acturus fuisset. Non enim suf-
 fecerat ei objurgatio per Spi-

ritum facta; sed peculiari loco
 sejungens utrumque interrogat, ☞
 Ubi eam viderit adulterium com-
 mittentem? cum autem alter,
 sub *prino*, dixisset; respondit,
 fissurum eum angelum: alteri,
 sub *schino*, dicenti; eum scissum ☞ !
 iri, similiter minitatur. quæ qui-
 dem in Græcis vocibus, quod ad
 sonum convenire contingit; du-
 cendo, a *prino* fissuram, et a
schino scissuram: sed in Hebræa ☞
 lingua hæc omnino differunt. at-
 qui ex Hebræo Græcis traducta
 sunt, quæcunque veteris testa-
 menti esse dicuntur.

Item, quomodo captivi inter ☞ 5

Πῶς δὲ παρὰ Χαλδαίοις αἰχμάλωτοι ὄντες ἐν τῇ Βα-
 βυλῶνι, ἡστραγαλωμένοι ^b (ιστ. ἐστραγγαλωμένοι), καὶ
 ἐν ταῖς πλατείαις ἄταφοι ῥιπτούμενοι, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ
 αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ ἱστορεῖται, τῶν τε παίδων
 5 αὐτοῖς ἀποσπωμένων εἰς εὐνουχισμόν, καὶ τῶν θυγα-
 τέρων εἰς παλλακὰς ^c ὡς πεπροφήτευτο· οἱ δέ τε (ιστ.
 σὺδ' ἔτι) καὶ περὶ θανάτου ἔκρινον· καὶ ταῦτα τῇ βασι-
 λέως αὐτῶν γενομένου γυναικὶ Ἰωακεῖμ (ιστ. τὴν τοῦ
 βασιλέως αὐτῶν γενομένην γυναῖκα Ἰωακεῖμ), ^d ὃν σύν-
 10 θρόνον πεποίητο ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς; εἰ δὲ
 οὐχ οὗτος, ἀλλ' ἄλλος τις τοῦ λαοῦ Ἰωακεῖμ, πόθεν
 τοιαύτη κατάλυσις αἰχμαλωτῶ περιῆν, καὶ παράδεισος
 ἀμφιλαφῆς ἦν; πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων ἦδε ἡ περι-
 κοπὴ συν ἄλλαις δύο ταῖς ἐπὶ τῷ τέλει, τῷ παρὰ τῶν
 15 Ἰουδαίων εἰλημμένῳ Δανιὴλ οὐκ ἐμφέρεται. ἐπὶ δὲ
 πᾶσι, τοσοῦτων προωδοιπορηκόντων προφητῶν, ἐξῆς (ιστ.
 τῶν ἐξῆς) οὐδεὶς ἐστὶν ἕτερος ἐτέρου κεχρημένος ῥητῶ
 νοήματι· οὐ γὰρ ἐπτόχευσεν ὁ λόγος αὐτῶν ἀληθῆς ὢν.

Chaldaeos, talorum lusu venditi
 20 et distracti, et in plateis inse-
 pulti abjecti; (sicut in priori
 captivitate Israëlitis commemo-
 ratur) cum filii ipsis raperentur,
 ut eunuchi fierent, et filiae, ut
 25 pellices essent; sicut a prophetis
 prædictum erat: quomodo, in-
 quam, hi de morte iudicium fe-
 cissent, et hoc quidem contra
 illam, quæ uxor erat regis ip-
 30 sorum Joacimi; quem secum in
 thronum asciverat rex Babylo-
 niorum. Quod si non iste, sed

alius ex populo fuerit ille Joa-
 cimus; unde illi captivo tantæ
 ædes et hortus tam speciosus et
 amplus? Imprimis vero obstat,
 quod hæc sectio cum aliis dua-
 bus, quæ circa finem sunt, non
 continetur in iis, quæ Danielis
 nomine a Judæis acceptantur.
 Posthæc omnia, cum tot præ-
 cesserint prophetæ; nullus e
 posterioribus alterius expressa
 sententia usus est; (non enim
 indigebat ejus sermo eorum, qui
 verus erat) iste autem, cum ho-

^b Tob. ii. 3.

^c Jerem. xvi. 3, 4. Isa. xxxix. 7.

^d Jerem. lii. 31.

οὐτοσὶ δὲ ἐκείνων θατέρῳ ἐπαπειλῶν ὑπομνήσκει λέ—
γοντος τοῦ Κυρίου· ἁβῶν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς—
ἐξ πάντων τούτων ἐμοὶ δοκεῖ προσκεῖσθαι ἢ περικοπῇ.—
ἀλλὰ καὶ τῆς φράσεως ὁ χαρακτήρ διαλλάσσει.

Ἐκρουσα· σὺ δέ μοι καὶ ἤχησον, καὶ ἀντιγράφων —5
παίδευε. τοὺς κυρίους μου πάντας προσαγόρευε. σὲ οἱ —3
ἐπιστάμενοι πάντες προσαγορεύουσιν. ἐρῶσθαί σε ἅμα —2
τῇ συνοδίᾳ, (for. addend. σώματι vide not.) καὶ κατὰ νοῦν, —
Θεῷ εὐχομαι.

rum utrique minitaretur, com- sona: et respondendo erudi. —10
memorat Dominum dicentem: Omnes meos Dominos saluta. —
Innoxium et justum non occides. Te omnes docti (familiares) sa- —
Ex his omnibus mihi videtur, lutant. Te quoque una cum —
hæc sectio adjecta: quanquam comitatu, valere ex animo pre- —
etiam dictionis character differat. cor. —15

Pulsavi: tu autem mihi re-

• Exod. xxiii. 7.

EX

EPISTOLA AD ARISTIDEM,

DE GENEALOGIA SERVATORIS

IN EVANGELIIS.

20

I.

*Ex duobus Codicibus MSSis Vindobonensi et Coisluniano
sumptum.*

—Οὐκ ἀκριβῶς μέντοι τινὲς λέγουσιν· ὅτι δι-
καίως γέγονεν ἡ διάφορος αὕτη τῶν ὀνομάτων καταρίθ-15

—Haud vero accurate dicunt diversam hanc nominum enu-
aliqui, jure optimo factam esse merationem commixtionemque,

μησίς τε, καὶ ἐπιμξία τῶν τε ἱερατικῶν, ὡς οἴονται καὶ
 τῶν βασιλικῶν· ἵνα δειχθῇ δικαίως ὁ Χριστὸς ἱερεὺς
 τε καὶ βασιλεὺς γενόμενος· ὥσπερ τινὸς ἀπειθοῦντος·
 ἢ ἐτέραν ἐσχηκότες ἐλπίδα· ὅτι (anne legendum ἢ ὅτι?)
 5 ὁ Χριστὸς ἀρχιερεὺς ἐστὶ καὶ βασιλεὺς ὑπερκόσμιος.
 καὶ τοῦτο ἡμῖν προσήγγειλεν οὐχ' ὁ κατάλογος τῶν
 φυλῶν, οὐχ' ἡ μίξις τῶν ἀναγράπτων γενῶν, ἀλλὰ πα-
 τριάρχαι καὶ προφῆται. μὴ οὖν κατίωμεν εἰς τοσαύτην
 θεοσεβείας σμικρολογίαν· ἵνα τῇ ἐναλλαγῇ τῶν ὀνο-
 10 μάτων τὴν Χριστοῦ βασιλείαν καὶ ἱερωσύνην συνισ-
 τῶμεν. ἐπεὶ τῇ Ἰούδα φυλῇ τῇ βασιλικῇ ἢ τοῦ Λευὶ
 φυλῇ ἱερατικῇ συνεζύγη· τοῦ Ναασσῶν ἀδελφὴν τὴν
 Ἑλισάβετ Ἀαρὼν ἀξαμένον· καὶ πάλιν Ἑλεάζαρ τὴν
 θυγατέρα Φατιήλ· καὶ ἐνθὲνδε παιδοποιησαμένων. ἐψεύ-
 15 σαντο οὖν οἱ εὐαγγελισταὶ συνιστάντες οὐκ ἀλήθειαν,
 ἀλλ' εἰκαζόμενον ἔπαινον; καὶ διὰ τοῦτο, ^εὁ μὲν διὰ
 Σολομῶνος ἀπὸ Δαβίδ ἐγενεαλόγησεν ἐπὶ Ἰακώβ τὸν
 τοῦ Ἰωσήφ πατέρα· ^ηὁ δὲ, ἀπὸ Νάθαν τοῦ Δαβίδ ἐπὶ

tam sacerdotalium, ut opinantur
 20 quidem, quam regionum; ut os-
 tenderetur Christus jure sacer-
 dos atque rex factus fuisse; qua-
 si scilicet huic rei fidem quis ne-
 get, vel aliam spem habeat, præ-
 25 terquam Christum summum sa-
 cerdotem regemque supramun-
 danum esse; id vero annun-
 ciavit nobis non tribuum cata-
 logus, nec generum, quæ litteris
 30 mandata sunt, commixtio, sed
 patriarchæ et prophetæ. Ne
 igitur, vos oro, descendamus ad
 tam anxiam et minutam circa
 religionem curam, ut commu-

tatione nominum regnum ac sa-
 cerdotium Christi constituamus;
 nam cum regia tribu Judæ tri-
 bus sacerdotalis Levi conjuncta
 est, siquidem uxorem duxerit
 Aaron Elisabetham Naassoni
 sororem; et Eleazar porro
 Phatielis filiam; ex illisque
 liberos uterque procreaverit.
 Num igitur mentiti sunt evan-
 gelistæ, non veritate sed *ficta*
 laude constituta? ac propterea
 unus ex illis genus duxit per
 Solomonem usque a Davide ad
 Jacobum Josephi patrem; alter
 vero usque a Nathan Davidis

^ε Exod. vi. 23, 25.

^ε S. Matt. cap. i.

^η S. Lucæ cap. iii.

Ἦλὶ τὸν τοῦ Ἰωσήφ ὁμοίως ἄλλως (for. οὐδ' ἄλλως) πα-
 τέρα; καὶ τοι ἀγνοεῖν αὐτοὺς οὐκ ἔχρην ὡς ἑκατέρα τῶν
 κατηριθμημένων τάξεις τὸ τοῦ Δαβὶδ ἐστὶ γένος, ἢ τοῦ
 Ἰούδα φυλὴ βασιλική. εἰ γὰρ προφήτης ὁ Νάθαν, ἀλλ'
 ὅμως καὶ Σολομών, ὃ, τε τούτων πατὴρ ἑκατέρου· ἐκ πολ- 5
 λῶν δὲ φυλῶν ἐγίνοντο προφῆται· ἱερεὺς δὲ ἐξ οὐδεμῶς
 τῶν δώδεκα φυλῶν, μόνου δὲ, Λευΐται. μάτην αὐτοῖς ἄρα
 πέπλασται τὸ ἐψευσμένον. Μὴ δὴ κρατοῇ τοιαύτος
 λόγος ἐν ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ, ὅτι ψεῦδος σύγκειται εἰς—
 αἶνον καὶ δοξολογίαν Χριστοῦ. τίς γὰρ οὐκ οἶδε κα- 10
 κεῖνον τὸν ἱερώτατον τοῦ ἀποστόλου λόγον κηρύσσοντος—
 καὶ διαγγέλλοντος τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν—
 καὶ διῶσχυριζομένου τὴν ἀλήθειαν· μεγάλῳ φόβῳ λέ-
 γοντος· ὅτι εἰ Χριστὸν λέγουσί τινες μὴ ἐγγεῖρθαι—
 (for. excidit οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται) ἡμεῖς δὲ τοῦτο καὶ 1
 φασκόμεν καὶ πεπιστεύκαμεν, καὶ αὐτὸ καὶ ἐλπίζομεν καὶ
 κηρύσσομεν. καταψευδομαρτυροῦμεν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρε
 τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν. εἰ δὲ οὕτως, ὁ δοξολογῶν
 Θεὸν πατέρα, δέδοικε μὴ ψευδολόγος δοκοίῃ ἔργον παρά- —

filio ad Heli, simili ratione nec
 diversa, Josephi patrem? Atqui
 profecto ignorare illos haud opor-
 tebat, utramque seriem virorum
 enumeratorum Davidis genus
 esse, Judæ tribum regiam. Etsi
 enim propheta Nathan fuerit,
 sed itidem et Solomon, paterque
 eorum. Ex multis autem tri-
 bubus orti sunt prophetæ, sa-
 cerdos vero ex nulla duodecim
 tribuum, solique Levitæ sacer-
 dotes. Frustra ergo ab illis fic-
 tum mendacium. Minime pro-
 fecto valeat in ecclesia Christi

ista ratio, qua conflatur men-
 dacium in laudem et gloriam
 Christi. Quis enim nescit sanc-
 tissimum illum apostoli sermo-
 nem Servatoris nostri resurrec-
 tionem prædicantis atque annun-
 ciantis veritatemque affirman-
 tis, qui cum magno timore ait;
 Si Christum dicunt quidam
 non resurrexisse, nos autem hoc
 dicimus et credimus, idemque et
 speramus et prædicamus, falsum
 testimonium adversus Deum di-
 cimus, quod suscitaret Christum,
 quem non suscitavit. — Sin vero 20

1 1 Cor. xv. 12. et seqq.

δοξον διηγούμενος, πῶς οὐκ ἂν δικαίως φοβηθείη ὁ διὰ
 ψευδολογίας ἀληθείας σύστασιν ποριζόμενος, δόξαν
 οὐκ ἀληθῆ συντιθείς; εἰ γὰρ τὰ γένη διάφορα, καὶ
 μηδὲν καταφέρει γνήσιον σπέρμα ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ·
 5 εἴρηται δὲ μόνον εἰς σύστασιν τοῦ γεννηθησομένου, ὅτι
 βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς ἔσται ὁ ἐσόμενος· ἀποδείξεως μὴ
 προσούσης, ἀλλὰ τῆς τῶν λόγων σεμνότητος εἰς ὕμνον
 ἀδρανῇ φερομένης, δῆλον ὡς τοῦ Θεοῦ μὲν ὁ ἔπαινος
 οὐχ' ἄπτεται, ψεῦδος ὦν· κρίσις δὲ τῷ εἰρηκότι, τὸ
 10 οὐκ ὄν ὡς ὄν κομπάσαντι. Huc usque Codd. Vindob. et
 Coislin. quæ autem sequuntur, Eusebius adduxit lib. I. *Hist.*
 cap. 7.

adeo timebat ille, qui Deum pa-
 trem glorificabat, ne falsiloquus
 15 videretur, opus mirabile annun-
 tians; quidni jure is timeret, qui
 per *falsi-loquentiam* confirmatio-
 nem veritati pararet, opinione
 haud vera allata? Si enim ge-
 20 nera diversa sunt, neque ullum
germanum semen ad Josephum
 deferunt, dictaque sunt solum-
 modo ad confirmandum de nas-

cituro, futurum eundem esse re-
 gem et sacerdotem, dum demon-
 stratio non adest, sed gravitas ac
 sanctimonia sermonum ad glo-
 riam futilem facit, manifestum
 est, ad Deum haud pertinere
 laudem istam, cum falsa sit;
 damnandum vero illum esse, qui
 eandem protulerit, jactans de re,
 quæ non existit, tanquam si ex-
 titerit.

II.

25 ——— Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὀνόματα τῶν γενῶν ἐν Ἰσραὴλ
 ἠριθμείτο ἢ φύσει, ἢ νόμῳ· φύσει μὲν, γνησίου σπέρ-
 ματος διαδοχῇ (al. διαδοχῇ) νόμῳ δὲ, ἐτέρου παιδοποιου-
 μένου εἰς ὄνομα τελευτήσαντος ἀδελφοῦ ἀτέκνου· (ὅτι

Interprete Valesio.

30 Nam quoniam apud Israelitas
 generationum nomina, vel ex na-
 turæ, vel ex legis ordine nume-
 rabantur: naturæ quidem, cum
 legitimi filii parentibus succe-
 35 dunt; legis vero, quoties quis in

nomen ac familiam fratris sine
 liberis defuncti filios sustulit.
 (Cum enim certa spes resurrec-
 tionis nondum eis data esset, fu-
 turam ejus promissionem mor-
 tali quadam resurrectione de-

γὰρ οὐδέπω δέδοτο ἐλπίς ἀναστάσεως σαφῆς, τὴν μελ—
 λουσαν ἐπαγγελίαν ἀναστάσει ἐμμοῦντο θνητῇ, ἵνα—
 ἀνέκλειπτον μένη τὸ ὄνομα τοῦ μετηλλαχότος.) ἐπε—
 οὖν οἱ τῇ γενεαλογίᾳ ταύτῃ ἐμφερόμενοι, οἱ μὲν διε—
 δέξαντο παῖς πατέρα γνησίως· οἱ δὲ ἑτέροις μὲν ἐγεννή—
 θησαν, ἑτέροις δὲ προστετέθησαν κλήσει· ἀμφοτέρων—
 γέγονεν ἡ μνήμη, καὶ τῶν γεγεννηκότων, καὶ τῶν ὡς—
 γεγεννηκότων· οὕτως οὐδέτερον τῶν εὐαγγελίων ψεύ—
 δεται, καὶ φύσιν ἀριθμοῦν καὶ νόμον· συνεπεπλάκη γὰρ—
 ἀλλήλοις τὰ γένη, τό, τε ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος, καὶ τὸ—
 ἀπὸ τοῦ Νάθαν, ἀναστάσεσιν ἀτέκνων, καὶ δευτερο—
 γαμίαις καὶ ἀναστάσει σπερμάτων· ὡς δικαίως τοὺς αὐ—
 τοὺς ἄλλοτε ἄλλων νομίζεσθαι· τῶν μὲν δοκούντων—
 πατέρων, τῶν δὲ ὑπαρχόντων· ὡς ἀμφοτέρας τὰς διη—
 γήσεις κυρίως ἀληθεῖς οὔσας, ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ πολυ—
 πλόκως μὲν, ἀλλ' ἀκριβῶς κατελθεῖν.

Ἵνα δὲ σαφὲς ᾖ τὸ λεγόμενον, τὴν ἐπαλλαγὴν τῶν—
 γενῶν διηγῆσομαι. ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ διὰ Σολομῶντος τὰς—
 γενεὰς καταριθμουμένους, τρίτος ἀπὸ τέλους εὐρίσκεται —

lineabant, ut mortui nomen nul-
 lis unquam oblitterandum sæculis
 permaneret.) Quoniam igitur
 eorum qui inter majores Christi
 recensentur, alii naturali jure, ut
 filii, parentibus successerunt;
 nonnulli vero cum ab aliis pro-
 creati essent, aliis adscripti sunt:
 ideo utrorumque mentio facta
 est, tam eorum qui vere patres,
 quam illorum qui quasi patres
 fuerunt. Ita fit, ut neutrum
 evangeliorum falsum sit, cum al-
 terum naturam, alterum legem
 in majoribus enumerandis se-
 quatur. Nam familiæ quæ cum
 a Salomone, tum a Nathan de-

ducuntur, adeo inter se per-
 mixtæ sunt, partim reparatione
 nominis eorum qui sine prole de-
 cessissent, partim secundis nup-
 tiis, partim etiam seminis sus-
 citatione, ut iidem homines di-
 versos patres habuisse merito
 credantur; hos quidem ficticios;
 illos vero naturales. Quo fit,
 ut evangelii utriusque narratio
 absolute verissima, vario quidem
 linearum contextu, sed accurate
 ad Josephum usque descendat.

Verum ut id quod diximus,
 clarius fiat, utriusque stirpis
 seriem proponemus. Igitur si
 a Davide per Salomonem gene-

2

25

30

35

Ματθάν, ὃς ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ τοῦ Ἰωσήφ τὸν πατέρα· ἀπὸ δὲ Νάθαν τοῦ Δαβίδ κατὰ Λουκᾶν, ὁμοίως τρίτος ἀπὸ τέλους Μελχὶ, οὐ υἱὸς ὁ Ἡλὶ ὁ τοῦ Ἰωσήφ πατὴρ· Ἰωσήφ γὰρ υἱὸς Ἡλὶ τοῦ Μελχί· σκοποῦ τοί-
 5 νυν ἡμῖν κειμένου τοῦ Ἰωσήφ, ἀποδεικτέον πῶς ἑκάτερος αὐτοῦ πατὴρ ἱστορεῖται, ὃ, τε Ἰακώβ ἀπὸ Σολομώντος, καὶ Ἡλὶ ὁ ἀπὸ ταῦ Νάθαν ἑκάτερος κατάγοντες τὸ γένος· ὅπως τε πρότερον οὗτοι δὴ ὃ, τε Ἰακώβ καὶ Ἡλὶ δύο ἀδελφοί· καὶ πρὸς γε, πῶς οἱ τούτων πατέρες
 10 Ματθάν καὶ Μελχὶ διαφόρων ὄντες γενῶν, τοῦ Ἰωσήφ ἀναφαίνονται πέπποι. καὶ δὴ οὖν ὃ, τε Ματθάν καὶ ὁ Μελχὶ ἐν μέρει τὴν αὐτὴν ἀγαγόμενοι γυναῖκα, ὁμομητρίους ἀδελφούς ἐπαυδοποιήσαντο· τοῦ νόμου μὴ κωλύοντος χηρεύουσιν, ἥτοι ἀπολελυμένην, ἣ καὶ τελευ-
 15 τήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, ἄλλω γαμείσθαι· ἐκ δὲ τῆς Ἑσθᾶ, τοῦτο γὰρ καλεῖσθαι τὴν γυναῖκα παραδέδοται, πρῶτος Ματθάν, ὁ ἀπὸ τοῦ Σολομώντος κατάγων τὸ γένος, τὸν Ἰακώβ γεννᾷ· καὶ τελευτήσαντος τοῦ Ματθάν, Μελχὶ ὁ

rationes cum Matthæo nume-
 20 raveris, tertius a fine reperietur Matthan qui genuit Jacob patrem Josephi. Quod si cum Luca a Nathan Davidis filio numeres, tertius itidem a fine re-
 25 perietur Melchi, cujus filius fuit Heli pater Josephi. Sic enim ait; Joseph qui fuit Heli, qui fuit Melchi. Cum igitur velut scopus nobis propositus sit Jo-
 30 sephus, explicandum nobis est, quomodo uterque pater illius esse dicatur, tam Jacob qui ex Salomone; quam Heli qui ex Nathan originem ducit: ac præ-
 35 terea quomodo isti duo Jacob et Heli fratres fuerint; deinde vero

VOL. II.

qua ratione horum patres Matthan et Melchi, diverso genere procreati, avi Josephi fuisse probentur. Matthan et Melchi cum eandem uxorem alter post alterum habuissent, liberos ex ea, qui uterini fratres erant, suscepunt. Quippe lex minime vetabat, ne mulier vidua seu repudiata, seu viro ipsius mortuo, alteri nuberet. Igitur ex Estha (hoc enim mulieris nomen fuisse accepimus) primus Matthan qui a Salomone genus ducebat, Jacobum filium sustulit. Post Matthanis autem interitum, Melchi qui ad Nathanem originem referebat; cum ex eadem

u h

ἐπὶ τὸν Νάθαν κατὰ γένος ἀναφερόμενος, χηρεύουσιν ἐκ—
 μὲν τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἐξ ἄλλου δὲ γένους ὦν, ὡς προ—
 εἶπον, ἀγαγόμενος αὐτήν, ἔσχευεν υἱὸν τὸν Ἡλί. οὕτω ἐκ—
 διαφόρων δύο γενῶν εὐρήσομεν τὸν τε Ἰακώβ καὶ τὸν—
 Ἡλὶ ὁμομητρίους ἀδελφούς. ὦν ὁ ἕτερος Ἰακώβ ἀτέκ— 5
 νου τοῦ ἀδελφοῦ τελευτήσαντος Ἡλὶ, τὴν γυναῖκα παρα—
 λαβὼν, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τρίτον τὸν Ἰωσήφ· κατὰ—
 φύσιν μὲν ἑαυτῷ, καὶ κατὰ λόγον· διὸ καὶ γέγραπται—
 Ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ· κατὰ νόμον δὲ τοῦ—
 Ἡλὶ υἱὸς ἦν· ἐκείνῳ γὰρ ὁ Ἰακώβ ἀδελφὸς ὦν, ἀνέσ— 10
 τησε σπέρμα. διόπερ οὐκ ἀκυρωθήσεται καὶ ἡ κατὰ
 αὐτὸν γενεαλογία, ἣν Ματθαῖος μὲν ὁ εὐαγγελιστὴς—
 ἐξαριθμούμενος, Ἰακώβ δὲ, φησὶν, ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ—
 ὁ δὲ Λουκᾶς ἀνάπαλιν· ὁ δὲ ἦν υἱὸς, ὡς ἐνομιζέτο (κατὰ—
 γὰρ καὶ τοῦτο προστίθῃσι) τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλὶ, τοῦ— 1
 Μελχί· τὴν γὰρ κατὰ νόμον γένεσιν, ἐπιστημότερον οὐκ—
 ἦν ἐξειπεῖν· καὶ τὸ ἐγέννησεν ἐπὶ τῆς τοιαύτης παιδο—
 ποιᾶς ἄχρι τέλους ἐσιώπησε, τὴν ἀναφορὰν ποιη-

tribu sed diversa familia editus esset, ut antea diximus; uxorem eam sortitus, Heli filium suscepit. Hoc modo Jacob et Heli licet diverso genere prognatos, uterinos fratres reperiemus. Quorum alter, Jacob scilicet, cum frater ipsius Heli sine liberis decessisset, viduam ejus conjugem sibi accipiens, tertium ex ea Josephum genuit, naturali quidem ratione filium suum. Unde etiam scriptum est: Jacob autem genuit Joseph. Sed secundum legem filius erat Heli, quippe cum ei semen Jacobus frater suscitavisset. Proinde nec generis per eum deducta series, vana ac fu-

tilis deprehendetur: quam Matthæus quidem recensens, Jacob, inquit, genuit Joseph. Lucas vero e contrario a filiis ad parentes ascendens. Jesus, inquit, qui erat, ut putabatur, (hoc enim diserte addit) filius Joseph 25 qui fuit Heli, qui fuit Melchi. Neque enim poterat disertius exprimi ficticia illa generandi ratio quæ ex lege profecta est. Ideo in hujusmodi liberorum 30 generatione, verbum illud, genuit, ad finem usque reticuit, cum ad ipsum usque Adamum, qui fuit Dei, gradatim ascendendo, totius generis seriem per- 35 duxisset.

σάμενος ἕως τοῦ Ἀδάμ καὶ τοῦ Θεοῦ κατ' ἀνά-
λυσιν.

Οὐδὲ μὲν ἀναπόδεικτον ἢ ἐσχεδιασμένον ἐστὶ τοῦτο·
τοῦ γοῦν Σωτῆρος οἱ κατὰ σάρκα συγγενεῖς, εἴτ' οὖν
5 φανηγιῶντες, εἴθ' ἀπλῶς ἐκδιδάσκοντες, πάντως δὲ ἀλη-
θεύοντες, παρέδωκαν καὶ ταῦτα. ὥς Ἰδουμαῖοι λησταὶ
'Ασκάλωνι πόλει τῆς Παλαιστίνης ἐπελθόντες, ἐξ εἰ-
δωλείου Ἀπόλλωνος, ὃ πρὸς τοῖς τείχεσιν ἱδρυτο, Ἀντί-
πατρον Ἡρώδου τινὸς ἱεροδούλου παῖδα, πρὸς τοῖς
10 ἄλλοις σύλοις αἰχμάλωτον ἀπήγον· τῷ δὲ λύτρα ὑπὲρ
τοῦ υἱοῦ καταθέσθαι μὴ δύνασθαι τὸν ἱερέα, ὃ Ἀντί-
πατρος τοῖς τῶν Ἰδουμαίων ἔθεσιν ἐντραφεῖς, ὕστερον
'Υρκανῷ φιλοῦται τῷ τῆς Ἰουδαίας ἀρχιερεῖ. πρεσβεύσας
δὲ πρὸς Πομπήϊον ὑπὲρ τοῦ Ὑρκανοῦ, καὶ τὴν βασι-
15 λείαν ἐλευθερώσας αὐτῷ ὑπὸ Ἀριστοβούλου τοῦ ἀδελ-
φοῦ περικοπτομένην, αὐτὸς ἠτύχησεν ἐπιμελητῆς τῆς
Παλαιστίνης χρηματίσαι· διαδέχεται δὲ τὸν Ἀντί-
πατρον φθόνῳ τῆς πολλῆς εὐτυχίας δολοφονηθέντα, ὃ
υἱὸς Ἡρώδης· ὃς ὕστερον ὑπ' Ἀντωνίου καὶ τοῦ Σε-

20 Neque vero id certa ratione de-
stitutum aut temere confictum
est. Cognati enim Servatoris
nostri, sive ad ostendendam ge-
neris sui nobilitatem, sive ut
25 simpliciter rem docerent, veraci
utique sermone hæc nobis tra-
diderunt: latrones scilicet Idu-
mæos, cum Ascaloni Palæstinæ
civitati supervenissent, ex de-
30 lubro quodam Apollinis quod ad
ipeos urbis muros positum erat,
Antipatrum Herodis cujusdam
Hieroduli filium simul cum re-
liqua sacra præda captivum dux-
35 isse. Cum vero pro redemp-

tionem filii minister templi pre-
tium solvere non valeret, Anti-
pater Idumæorum more insti-
tutoque educatus, postmodum
Hyrçani summi Judæorum pon-
tificis amicus effectus est. Mox
legatus ad Pompeium missus ab
Hyrçano, cum ei regnum quod
Aristobulus maxima ex parte oc-
cupaverat, liberum restituisset,
ad summam felicitatem perve-
nit, curator Palæstinæ promotus.
Tandem ab iis qui felicitati ejus
invidebant, per insidias inter-
fectus, Herodem filium succes-
sorem reliquit, cui postea An-

βαστοῦ, συγκλήτου δόγματι τῶν Ἰουδαίων ἐκρίθη βασι-
 λεύειν· οὐ παῖδες, Ἡρώδης οἱ τ' ἄλλοι τετράρχαι. ταῦτα
 μὲν δὴ κοινὰ καὶ ταῖς Ἑλλήνων ἱστορίαις. ἀναγράφων
 δὲ εἰς τότε ἐν τοῖς ἀρχαίοις ὄντων (πάντων R^{ms}.) τῶν
 Ἑβραϊκῶν γενῶν, καὶ τῶν ἄχρι προσηλύτων ἀνα- 5
 φερομένων, ὡς Ἀχιὼρ τοῦ Ἀμμανίτου, καὶ Ροῦθ τῆς
 Μωαβίτιδος, τῶν τε ἀπ' Αἰγύπτου συνεκπεσόντων ἐπι-
 μίκτων, ὁ Ἡρώδης οὐδέν τι συμβαλλομένου τοῦ τῶν
 Ἰσραηλιτῶν γένους αὐτῶ, καὶ τῷ συνειδῶτι τῆς δυσ- —
 γενείας κρουόμενος, ἐνέπρησεν αὐτῶν τὰς ἀναγραφὰς 11
 τῶν γενῶν· οἰόμενος εὐγενὴς ἀναφανείσθαι, τῷ μηδὲ
 ἄλλον ἔχειν ἐκ δημοσίου συγγραφῆς τὸ γένος ἀνάγειν
 ἐπὶ τοὺς πατριάρχας, ἢ προσηλύτους, τοὺς τε καλου- —
 μένους Γειώρας τοὺς ἐπιμίκτους. ὀλίγοι δὲ τῶν ἐπι- —
 μελῶν, ἰδιωτικὰς ἐάντοῖς ἀπογραφὰς, ἢ μνημονεύσαντες 1
 τῶν ὀνομάτων, ἢ ἄλλως ἔχοντες ἐξ ἀντιγράφων, ἐνα- —
 βρύνονται (for. ἐνεβρύνοντο Scaliger.) σωζομένης τῇ μνή- —
 μῃ τῆς εὐγενείας· ὧν ἐτύγχανον οἱ προειρημένοι Δεσ- —

tonius et Augustus ex senatus-
 consulto regnum Judææ adju-
 dicarunt. Hujus Herodis filius
 fuit Herodes aliique tetrarchæ.
 Et hæc quidem gentilium etiam
 historiæ cum Judæica communia
 sunt. Ceterum cum ad id usque
 temporis in tabulariis publicis
 descriptæ essent origines tam fa-
 miliarum Hebræicarum, quam
 eorum qui ad proselytos, id est
 advenas genus suum referebant,
 verbi gratia ad Achior Amani-
 tem, et ad Ruth Moabitidem,
 eosque qui ex Ægypto simul cum
 Israelitis egressi per matrimonia
 cum ipsis permixti fuerant, He-
 rodes priscas illas Israelitarum

familias nihil ad se pertinere in-
 telligens, ignobilitatis suæ con- 2
 scientia stimulatus, omnia illa
 veterum familiarum monumenta
 concremavit: ratus se tum de-
 mum nobilem visum iri, cum
 nemo esset qui ex publicis mo- 2
 numentis originem generis sui,
 vel ad patriarchas, vel ad pro-
 selytos, vel ad permixtos Israe-
 litis peregrinos qui Γειῶραι di-
 cuntur, posset referre. Pauci 30
 tamen antiquitatis studiosi pri-
 vatos stirpis suæ commentarios,
 vel quod nomina ipsa memoriter
 callerent, vel ex archivis de-
 scriptos penes se habentes, in 35
 primis gloriabantur quod avitæ

πόσυνοι καλούμενοι, διὰ τὴν πρὸς τὸ σωτήριον γένος
 συνάφειαν· ἀπὸ τε Ναζάρων καὶ Κωχαβὰ κωμῶν Ἰου-
 δαϊκῶν τῇ λοιπῇ γῇ ἐπιφοιτήσαντες, καὶ τὴν προειρη-
 μένην γενεαλογίαν (ἐκ μνήμης supplet ex Rafino Strothius)
 5 ἔκ τε τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν εἰς ὅσον ἐξικνούντο ἐξηγη-
 σάμενοι. εἴτ' οὖν οὕτως, εἴτ' ἄλλως ἔχοι, σαφεστέραν ἐξή-
 γησιν οὐκ ἂν ἔχοι τις ἄλλος ἐξευρεῖν ὡς ἔγωγε νομίζω,
 πᾶς τε ὃς εὐγνώμων τυγχάνει. καὶ ἡμῖν αὕτη μελέτω,
 εἰ καὶ μὴ ἐμμάρτυρός ἐστι, τῷ μὴ κρείττονα ἢ ἀληθεσ-
 10 τέραν ἔχειν εἰπεῖν. τὸ μέντοι εὐαγγέλιον πάντως ἀληθεύει.
 Καὶ ἐπὶ τέλει δὲ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς, προστίθῃσι ταῦτα.

Ματθᾶν ὁ ἀπὸ Σολομώνος, ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ.
 Ματθᾶν ἀποθανόντος, Μελχὶ ὁ ἀπὸ Νάθαν, ἐκ τῆς
 αὐτῆς γυναικὸς ἐγέννησε τὸν Ἡλί. ὁμομήτριοι ἄρα
 15 ἀδελφοὶ Ἡλὶ καὶ Ἰακώβ. Ἡλὶ ἀτέκνου ἀποθανόντος,
 ὁ Ἰακώβ ἀνέστησεν αὐτῷ σπέρμα, γεννήσας τὸν Ἰωσήφ,
 κατὰ φύσιν μὲν ἑαυτῷ, κατὰ νόμον δὲ τῷ Ἡλί. οὕτως
 ἀμφοτέρων υἱὸς ἦν ὁ Ἰωσήφ.

nobilitatis memoriam conser-
 20 vassent. Ex quorum numero
 erant hi de quibus supra dixi,
 ob propinquitatem generis qua
 Servatori nostro juncti erant
 δεσπόσυνοι appellati. Qui e Na-
 25 zaris et Cochaba Judææ vicis in
 varias regiones dispersi, supra-
 dictam generis seriem, ex ephemeridum libro quam poterant fidelissime exposuerunt. Sive igitur
 30 ita se res habet, sive aliter,
 planiorem certe interpretationem,
 meo quidem iudicio aliorumque qui æqui rerum æstimatores esse volent, nemo facile
 35 repererit. Proinde hæc nobis sufficiat, tametsi nullo testimonio fulta; quando nec me-

liorem aliam nec veriore proferre possumus. Ceterum quin vera sit evangelii narratio dubitari non potest.

In fine autem ejusdem epistolæ Africanus hæc addit.

Matthan a Salomone genus ducens, Jacobum genuit. Mortuo deinde Matthane, Melchi oriundus ex Nathanis stirpe, ex eadem muliere genuit Heli. Quocirca Jacobus et Heli fratres erant uterini. Heli deinde sine liberis defuncto, Jacobus ei semen suscitavit, Josepho genito: qui natura quidem Jacobi, lege autem Heli filius fuit. Sic uterque Josephi pater recte dicitur.

EX

LIBRIS QUINQUE DE TEMPORIBUS,
SEU CHRONICO.

I.

Τὴν πρώτην ἡμέραν ὁ Ἀφρικανὸς νοητὴν λέγει, διὰ τὸς
ἀδιοργανίστον εἶναι τέως τὸ πρωτόκτιστον φῶς καὶ
κεχυμένον. Profert hoc Georgius Syncellus in *Chronographia*
sua pag. 3. edit. Goar.

Primum diem spiritualiter in- eo quod indigesta etiam fuerit
telligendum esse dicit Africanus, diffusaque primigenia lux. 10

II.

Οὗτοι δέ εἰσι οἱ περὶ τῆς ταφῆς τοῦ Ἀδὰμ εἰρηκότες, Ἀφρι-
κανὸς καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος. A Montfauconio in *Collect. Nov.*
Patrum Gr. tom. ii. p. 105. ex Cod. Reg. Paris. 2441. desumpt.
Est Catena in Joannem. 15

Hi de sepultura Adami dixerunt, Africanus et sanctus Athanasius.

III.

Ἐνὸς ^κ ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ
Θεοῦ πρώτος, τοῦτ' ἔστι προσαγορεύεσθαι ὀνόματι

Interprete Jac. Goaro. 20

Enos Domini Dei nomen pri- primus) speravit: hoc est Dei
mus invocare (nomine appellari nomine cepit appellari. Ex-

^κ Gen. iv. comm. ult.

Θεοῦ ἐρμηνεύεται γὰρ ὁ Ἐνὼς ὡσανεὶ ἄνθρωπος, κατὰ τὸν Ἑβραϊκὸν νοῦν. οὕτω δὲ καὶ ὁ Σωτὴρ, υἱὸς ὄντως ἀνθρώπου κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον. Ἀφρικανοῦ. Hæc affert Georgius Syncellus pag. 10. *Chronographiæ*.

5 ponitur enim Enos secundum hominis filius est juxta natura-
Hebraicæ literæ mentem, quasi lem rationem: ait *Africanus*.
homo, ita et Salvator veri (vere)

IV.

Λέγεται γὰρ ὁμωνύμως ὁ Θεὸς πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ,
10 ἐπειδὴ ἐν πᾶσι ἐστιν. Ἐν δὲ τῇ οἰκονομίᾳ, ὡς κατὰ
τὴν οὐσίαν ὅλην οὐσιωθείς, ἄνθρωπος λέγεται, κατὰ τὸ
εἰρημένον. Ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τῆς Θεότητος τὸ πλη-
ρῶμα σωματικῶς. Hæc in *Scholiis* extant Maximi Confessoris
in *Dionys. Areop.* p. 76. ed. Corderii *Op. S. Dion. Areop.* adscript.

15 *Interprete Balth. Corderio.*

Dicitur enim eodem nomine substantiam substantialis, homo
Deus omnibus quæ ex ipso sunt, dicitur, juxta quod dictum est :
quoniam in omnibus existit. In *In quo inhabitavit omnis plenitudo*
hac autem dispensatione tan- *divinitatis corporaliter.*
20 quam secundum totam hominis

V.

— περὶ οὗ (Mathusalæ) Ἀφρικανός (hoc sumptum est ex
Georgii Syncelli *Chronographia* pag. 21.) Οὗτος ἀπάντων
πλείονα χρόνον βιωί, τῶν τε πρὸ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐξῆς

25 *Interprete Goaro.*

—de quo Africanus. Hic præ posterioribus longiorem vitam
omnibus, cum majoribus, tum annis nimirum, nongentis sex-

εἰς ἡμᾶς· εἰς (for. εἰσὶ) ἔτη τὰ σύμπαντα, ¹ἐννακόσια
 ἐξήκοντα ἑννέα. τάχα τι (for. τε) σημαίνει τὸ πολυχρόνιον
 αὐτοῦ, διὰ τὴν ὑπερκόσμιον ὀγδοάδα, Κυριακὴν ἡμέραν.
 ὀγδοος γὰρ ἀπὸ τοῦ πρώτου τυγχάνει. ὁ δ' ὕστερεϊ τοῦτο
 (for. τούτῳ) πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς χιλιάδος, ²πάντων 5
 ὑπάρχων πλήρωμα, ἀνεπλήρωσεν ὁ Σωτήρ. εἶτα φησὶν
 °Εἰσὶ τρεῖς ὁμωνυμῖαι τῶν ἀπὸ Καὶν τοῖς ἀπὸ Σὴθ, ὡς
 Ἐνώχ, καὶ Μαθουσάλα, καὶ Λάμεχ.

aginta novem duxit. Forsan ejus
 vitæ diuturnitas nonnihil menti
 objicit, quod cælestem octo-
 narium diem, videlicet Domini-
 cum spectat. A primo siquidem
 ille numeratur octavus: prima
 vero millenarii perfectio (31. in-

tellige) quam addidit Salvator,
 ad complementum illi deficit. 10
 Tum subjungit. Tres sunt quæ-
 dam filiorum Cain filiis Seth ap-
 pellationes communes: Enoch,
 Mathusala, et Lamech.

15

VI.

Ἡ Ἀδὰμ γενόμενος ἐτῶν σλ'. γεννᾷ τὸν Σὴθ, καὶ
 τούτοις ἐπίζησας ἔτη ψ'. ἀπέθανεν, ἥτοι δεύτερον θά-
 νατον.

Σὴθ γενόμενος ἐτῶν σέ'. ἐγέννησεν τὸν Ἐνῶς. Ἀπὸ 20
 Ἡ Ἀδὰμ τοίνυν μέχρι γενέσεως Ἐνῶς ἔτη τὰ σύμπαντα
 υλέ'.

Ἐνῶς ὑπάρχων ἐτῶν ρζ'. γεννᾷ τὸν Καϊνᾶν.

Καϊνᾶν δὲ ἐτῶν ρό'. γεννᾷ τὸν Μαλαλεήλ.

Interprete Goaro.

25

Cum esset Adamus annorum
 230. genuit Seth: tum vero su-
 perstes annis 700. luce privatur,
 hoc est secundam mortem obit.

Seth annis 205. natus genuit
 Enos: ab Adamo itaque usque

ad Enos natalem diem nume-
 rantur anni 435.

Enos annorum 190. genuit
 Caïnan.

Caïnan autem annorum 170. 30
 genuit Malaleel.

= Gen. v. 27.   ° Joan. i. 16.   ° Gen. capp. iv. et v.   ρ Gen. v. 3—28.

Μαλαλεήλ δὲ ἐτῶν ρξέ'. γεννᾷ τὸν Ἰαρεδ.

Ἰαρεδ δὲ ἐτῶν ρξβ'. γεννᾷ τὸν Ἐνώχ.

Ἐνώχ δὲ ὑπάρχων ἐτῶν ρξέ'. γεννᾷ τὸν Μαθουσάλα.
καὶ εὐαρεστήσας τῷ Θεῷ, ἐπιζήσας ἔτη σ', οὐχ εὐ-
5 ρίσκετο.

Μαθουσάλα γενόμενος ἐτῶν ρπζ'. ἐγέννησεν τὸν
Λάμεχ.

Λάμεχ ὑπάρχων ἐτῶν ρπη'. γεννᾷ τὸν Νῶε.

Hæc affert idem Georgius pag. 81. *Chronographiæ*.

10 Malaleel vero annorum 165. centis superstes cum Deo pla-
genuit Iared. cuisset, non ulterius visus est.

Iared ætatis 162. genuit E- Mathusala annis 187. natus
noch. genuit Lamech.

Enoch vero annorum 165. Lamech annis 188. natus ge-
15 genuit Mathusala: annisque du- nuit Noe.

VII.

Ἡ Πλήθους ἀνθρώπων γενομένου ἐπὶ τῆς γῆς ἄγγελοι
τοῦ οὐρανοῦ θυγατράσιν ἀνθρώπων συνήλθον. ἐν ἐνίοις
ἀντιγράφοις εὔρον, οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. μυθεύεται δὲ, ὡς
20 οἶμαι. ἀπὸ (for. legend. οἱ μὲν ἀπὸ) τοῦ Σήθ ὑπὸ τοῦ
πνεύματος οἱ υἱοὶ Θεοῦ προσαγορεύονται, διὰ τοὺς ἀπ'
αὐτοῦ γενεαλογουμένους δικαίους τε καὶ πατριάρχας ἄχρι
τοῦ Σωτῆρος· τοὺς δ' ἀπὸ Κάιν ἀνθρώπων ἀποκαλεῖ
σποράν, ὡς οὐδέ τι θεῖον ἐσχηκότας, διὰ πονηρίαν γέ-

25 *Interprete Goaro.*

Aucta super terram hominum
multitudine, angeli cœli filiabus
hominum commixti sunt: in
quibusdam exemplaribus legi,
30 *filiî Dei*. Indicat, ut reor, Spi-
ritus sanctus a Seth patre Dei

filios vocari, ob enatos ex ejus
stirpe usque ad Salvatorem jus-
tos et patriarchas: Cain vero
progeniem, ceu nil divinum re-
ferentem, ob generis pravitatem,
ac confusæ naturæ dissimilitu-

1 Gen. vi. 1, 2.

νοὺς, καὶ διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀνόμοιον· ἐπιμυχθέντων αὐτῶν (for. δ' αὐτῶν) τὴν ἀγανάκτησιν ποιήσασθαι τὸν Θεόν. εἰ δὲ ἐπ' ἀγγέλων νοοῖτο ἔχειν τούτους (for. τοῦτο,) τοὺς περὶ μαγείας καὶ γοητείας, ἔτι δὲ ἀριθμῶν κινήσεως, (for. addend. ἐσχολακότας συνιέναι χρὴ, vide 5 notam) τῶν μετεώρων ταῖς γυναιξὶ τὴν γνῶσιν παραδεδωκέναι, ἅφ' ὧν ἐποίησαντο παῖδας τοὺς γίγαντας, δι' οὓς τῆς κακίας ἐπιγενομένης, ἔγνω πᾶν ἀφανίσαι ζώων γένος ὃ Θεὸς ἐν κατακλυσμῷ· ἀπειλήσας ρκ'. ἔτη οὐχ ὑπερβήσεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. μήδε νομ- 10 ζέσθω ζήτημα, διὰ τὸ πλείονα χρόνον τινας ὕστερον βιώναι. τὸ γὰρ διάστημα τοῦ χρόνου γέγονεν ἑκατὸν ἔτη μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν τῶν τότε· ἦσαν γὰρ εἰκοσαετείς. Ἐφ' Νῶε διὰ δικαιοσύνην εὐαρεστήσαντι κιβωτὸν ὑπέθετο κατασκευάσαι 15 Θεός· καὶ γενομένης, ὡς εἰσῆλθον εἰς αὐτήν, αὐτὸς τε Νῶε, καὶ οἱ υἱοὶ, καὶ ἡ γυνή, καὶ αἱ νύμφαι, καὶ ἀπὸ παντὸς ζώου ἀπαρχή, εἰς διαμονὴν τοῦ γένους. ἥν δὲ

dinem, hominum semen appellat: eisdemque indignationis suæ signa Deum inflixisse narrat. At si de angelis sermonem fieri sentiamus; magiis et præstigiis deditos accipi necesse est, qui astrorum et numerorum motum, rerumque sublimium, vel meteororum notitiam mulieribus tradiderunt, quorum congressu conceperunt illæ gigantes, a quibus scelerum omnium colluvie in universum orbem propagata, perfidum omne viventium genus diluvio perdere Deus decrevit, vicesimum et centesimum annum homines non superaturos mi-

natus. Nullus porro dubius hæsitet, aut quæstionem anxius 20 moveat, spatium hoc vitæ quosdam prætergressos contemplatus. Ætatis quippe, durationisque vitæ spatium post solos centum annos diluvio instante termi- 25 nandum, peccatoribus vicesimum jam annum agentibus, in scelerum pœnam, velut lata sententia fuit præfixum. Noe vero ob singularem justitiam sibi gra- 30 tum arcam construere jussit Deus: eaque absoluta, ingressi sunt in eam ipse Noe, et filii, uxor, et nurus, et selectæ quædam ad generis eorum cujusvis 35

† Gen. vi. 4.   * Gen. vi. 3.   ‡ Gen. vi. 9.   § Gen. vii. 7.   ¶ Gen. vii. 6.

ἐτῶν ἑξακοσίων ὁ Νῶε, ὅτε ὁ κατακλυσμὸς ἐγένετο.
^w ὥς δὲ ἔληξε τὸ ὕδωρ, ἡ κιβωτὸς ἰδρύθη ἐπὶ τὰ ὄρη
 Ἀραράτ, ἃ τινὰ ἴσμεν ἐν Παρθίᾳ εἶναι· τινὲς δὲ ἐν
 Κελαιναῖς τῆς Φρυγίας εἶναι φασίν· εἶδον δὲ τὸν τόπον
 15 ἐκάτερον. ἐπεκράτησεν δὲ ὁ κατακλυσμὸς ἐνιαυτόν· καὶ
 τότε ἐξηράνθη ἡ γῆ· ^x οἱ δὲ ἐξῆλθον τῆς κιβωτοῦ κατὰ
 συζυγίας, ὥς ἔστιν εὐρεῖν, καὶ οὐχ ὃν εἰσῆλθον τρόπον,
^y κατὰ γένη· ^z εὐλογοῦνται τε πρὸς τοῦ Θεοῦ. τούτων
 μὲν οὖν ἕκαστον τῶν διαφερόντων τι σημαίνει. Affert
 10 hæc idem Georgius, partim pag. 19. partim vero pag. 21.

conservandi fiduciam animan-
 tium primitiæ. Imminente porro
 diluvio annos vitæ sexcentos Noe
 jam attigerat: aquis vero sub-
 15 sidentibus, in montibus Ararat,
 quos esse Parthiæ novimus; qui-
 dam licet Celænis, vel in nigra
 Phrygia contendunt extare, (lo-
 20 est) arca constitit. Aquarum
 hæc inundatio anno integro ste-

tit: ac demum exsiccata est
 terra. Combinata demum mas
 et fœmina, prout reperiri con-
 tigit, non ordine quo juxta genus
 distincta fuerant ingressa, ex
 arca prodierunt animantia, quæ
 subinde a Deo prospera bene-
 dictionum accessione cumulan-
 tur; et eorum quidem, quæ no-
 bis conducunt, nonnihil ista sig-
 nificant.

VIII.

^w Νῶε ἦν ἐτῶν χ'. ὅτε ὁ κατακλυσμὸς ἐγένετο. γίνε-
 ται τοίνυν ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Νῶε καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ
 25 βσξβ'. ἔτη. Affert hoc Georgius pag. 83.

Interprete Goaro.

Ingruente diluvio 600. anno- tur versus Noe et diluvium nu-
 rum erat Noe. Ab Adamo igi- merantur anni 2262.

^w Gen. viii. 3, 4.

^x Gen. viii. 19.

^y Gen. vii. 9, 15, 16.

^z Gen. ix. 1.

^a Gen. vii. 6.

IX.

^b Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν Σὴμ ἐγέννησεν τὸν Ἀρφαξάδ. Ἀρφαξάδ δὲ γενόμενος ἐτῶν ρλέ. γεννᾷ τὸν Σαλὰ, βτλζ'. (Nescit Africanus, sicut codex Hebræus, τὸν δεύτερον Καϊνᾶν, qui inter Arphaxad Salamque hodie saltem in 5 Versione τῶν ὁ extat.) Σαλὰ γενόμενος ἐτῶν ρλ'. γεννᾷ τὸν Ἑβερ, βφκζ'. Ἑβερ γενόμενος ἐτῶν ρλδ'. γεννᾷ τὸν Φαλέκ, βχξά'. οὕτως ἐπικληθέντα διὰ τὸ ἐν ἡμέραις αὐτοῦ μερισθῆναι τὴν γῆν. Φαλέκ ἐτῶν ρλ'. ἐγέννησε τὸν Ῥαγαῦ, καὶ ἐπιζήσας ἔτη σθ'. ἐτελεύτησεν. Ἀπὸ 10 Ἀδὰμ ἐπὶ τελευτὴν Φαλέκ ἔτη γ.

Ῥαγαῦ ἐτῶν ρλβ'. γενόμενος ἐγέννησε τὸν Σερούχ. Σερούχ ρλ'. τὸν Ναχώρ. Ναχώρ σθ'. τὸν Θάρα. Θάρα ὁ. ἐτῶν ὦν τὸν Ἀβραὰμ, καὶ Ναχώρ, καὶ Ἀρρᾶν. Τῷ γσοζ'. ἔτει τοῦ κόσμου ἐπέβη Ἀβραὰμ τῆς 15 ἐπηγγελμένης Χαναναίτιδος γῆς.

Ἐνθεν ἄρχεται τῶν Ἑβραίων ἡ προσωνημία. Ἑβραῖοι γὰρ οἱ περάται ἐρμηνεύονται, διαπεράσαντος Εὐ-

Interprete Goaro.

Post diluvium Sem genuit Arphaxad. Arphaxad annis 135. natus genuit Sala: anno 2397. Sala annis 130. natus genuit Heber, anno 2527. Heber annis 134. natus, anno 2661. genuit Phalec, sic vocatum, quod ejus ætate divisa fuerit terra. Phalec annis 130. natus genuit Ragam, et superstes annis 209. morte sublati sunt. Ab Adam usque ad mortem Phalec anni 3000.

Ragam annis 132. natus genuit Saruch. Saruch anno centesimo trigesimo genuit Nachor. Nachor anno septuagesimo nono genuit Thara. Thara anno 70. genuit Abraham, Nachor, et 25 Aram. Anno mundi 3277. terram Chananitidem sibi promissam ingressus est Abraham.

Hic primum nomen Hebræorum auditum est. Hebræi 30 namque transmigrantes expiuntur, qui cum Abraham tra-

^b (Gen. xi. 10. et seqq.)

φράτην Ἀβραάμ· καὶ οὐχ, ὥς οἰονταί τινες, ἀπὸ Ἑβερ τοῦ προειρημένου.

Συνάγεται τοίνυν εἰς τὴν ἐπίβασιν τῆς κατηγγελμένης γῆς Ἀβραάμ, ἀπὸ μὲν τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ Νῶε, 5 γενεῶν δέκα ἔτη αἰέ. ἀπὸ δὲ Ἀδὰμ, γενεῶν κ'. ἔτη γσοζ'. Exstant hæc in pagg. 86. et 93. et 99. ejusdem Georgii Chronographiæ.

jecerunt Euphratem; et non, ut quidem autumant, ab Heber: de 10 quo alibi sermo habitus.

A præterito itaque diluvio, Noeque temporibus, usque ad

ingressum Abrahæ in terram promissam, generationum decem anni 1015. colliguntur: ab Adamo vero, generationum viginti anni 3277.

X.

Αἰγύπτιοι μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κομπωδέστερον, χρόνων 15 περιπτὰς περιόδους καὶ μυριάδας ἐτῶν, κατὰ θέσιν τινὰ τῶν παρ' αὐτοῖς ἀστρολογουμένων ἐξέθεντο. ἄς τινες τῶν ταῦτα ἀκριβοῦν δοξάντων συστέλλοντες σεληνιαίους εἶπον ἐνιαυτούς· οὐδὲν (for. οἱ οὐδὲν) ἔλαττον ἐπὶ τὸ μυθῶδες ἀπονευκότες, συμπίπτουσι ταῖς ὀκτῶ 20 καὶ ἐννέα χιλιάσιν ἐτῶν, ἃς Αἰγυπτίων οἱ παρὰ Πλάτωνα ἱερεῖς εἰς Σόλωνα καταριθμοῦντες οὐκ ἀληθεύουσιν.

Καὶ μετ' ὀλίγα. Τὰ γὰρ Φοινίκων τρισμύρια ἔτη, ἣ τὸν τῶν Χαλδαίων λῆρον, τὸν τῶν τεσσαράκοντα ὀκτῶ

Interprete Goaro.

25 Ægyptii certe de suæ ætatis antiquitate jactantius eloquuti, per annorum revolutiones et myriades prorogatam quandam seriem ex astrologicis experi- 30 mentis statuerunt: quas quidem ii, qui se penitus inspexisse arbitrantur, summatim legentes, fabulis nihilo secius addicti, annos hujusmodi lunares putandos 35 commenti sunt, et confictis octo

vel novem annorum millenariis, quæ Soloni velut authori Ægyptiorum sacerdotes apud Platonem quondam ascripserunt, a veritate probavere se longe dissitos.

Et quibusdam interjectis. A Phœnicibus pariter myriades annorum tres jactatas, Chaldæorumque deliria, nec non quadraginta et octo alias myriades, quid memorare necesse est? A Chal-

μυριάδων τί δεῖ καὶ λέγειν ; ἐκ τούτων γὰρ Ἰουδαῖοι τὸ ἀνέκαθεν γεγονότες, ἀπὸ Ἀβραὰμ ἀρξάμενοι, ἀτυφότερόν τε καὶ ἀνθρωπίνως, μετὰ (for. κατὰ) τοῦ ἀληθοῦς διὰ τοῦ Μωσέως πνεύματος διδαχθέντες, ἔκ τε τῶν λοιπῶν Ἑβραϊκῶν ἱστοριῶν, ἀριθμὸν ἐτῶν πεντάκισ χιλίων πεντακοσίων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτηρίου Λόγου τὴν ἐπὶ τῆς μοναρχίας τῶν Καισάρων κηρυττομένην παραδεδώκασιν. Extant hæc in ejusdem Georgii *Chronograph.* pag. 17.

dæis enim per Abrahamum patrem orti Judæi, vero Moysis spiritu imbuti, qua dedecet homines a fastu alienos, suique memores, modestia, ex relictis sibi Hebræorum monumentis an-

norum quinquies millium et 10 quingentorum numerum usque ad salutaris Verbi adventum sub Caesarum imperio mundo evulgatum posteris tradiderunt.

15

XI.

DYNASTIÆ ÆGYPTIÆ,

QUAS

EX ÆGYPTIACIS MANETHONIS COLLECTAS

AFRICANUS

20

IN LIBROS SUOS RETULIT DE TEMPORIBUS.

Titulus Dynastiarum apud Georgium Syncellum CPol.

Περὶ τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν Αἰγύπτου Δυναστειῶν,
ὡς ὁ Ἀφρικανός.

Ex primo Manethonis libro.

25

α'. Μετὰ νεκύας καὶ τοὺς ἡμιθέους Πρώτη Δυναστεία καταριθμεῖται βασιλέων ὀκτὼ, ὧν πρῶτος Μήνης

De Ægypti Dynastiis post Diluvium, secundum Africanum.

1. Post Mortuos et Semideos octo, quorum primus Menes
prima Dynastia censetur regum Theinites annis 62. regnavit, qui 30

Θεινίτης ἐβασίλευσεν ἔτη ξβ'. ὃς ὑπὸ ἵπποποτάμου
διαρπαγείς διεφθάρη.

β'. Ἀθῶθις υἱὸς ἔτη νζ'. ὁ τὰ ἐν Μέρμει βασιλεία
οἰκοδομήσας· οὗ φέρονται βίβλοι ἀνατομικαί, ἱατρὸς
5 γὰρ ἦν.

γ'. Κενκένης υἱὸς ἔτη λα'.

δ'. Οὐενέφης υἱὸς ἔτη κγ'. ἐφ' οὗ λιμὸς κατέσχε τὴν
Αἴγυπτον μέγας· οὗτος τὰς περὶ Κωχώμην ἤγειρε πυ-
ραμίδας.

10 ε'. Οὐσαφαῖδος υἱὸς ἔτη κ'.

ς'. Νιεβὲς υἱὸς ἔτη κς'.

ζ'. Σεμέμψης υἱὸς ἔτη ιη'. ἐφ' οὗ φθορὰ μεγίστη
κατέσχευ τὴν Αἴγυπτον.

η'. Βιηνεχὴς υἱὸς ἔτη κς'.

15 Ὅμοῦ ἔτη σνγ'. (σξγ'.) Extant hæc in *Chronographia*
ejusdem Georgii Syncelli pag. 54.

ab hippopotamo raptus periit.

2. Athothis filius, annis 57.
qui apud Memphim regiam ædi-
20 ficavit; cujus feruntur libri de
anatomia, medicus enim erat.

3. Cencenes filius, annis 31.

4. Venephes filius, annis 23.
sub quo fames ingens Ægyptum
25 invasit; hic apud Cochomen

pyramidas illas erexit.

5. Usaphædus filius, annis 20.

6. Niebes filius, annis 26.

7. Semempsis filius, annis 18.
sub quo maxima pestis Ægyp-
tum invasit.

8. Bieneches filius, annis 26.

Simul anni 253. (263.)

DYNASTIA II.

Δευτέρα Δυναστεία βασιλέων ἐννέα.

Ὦν πρῶτος Βῶχος ἔτη λη'. ἐφ' οὗ χάσμα κατὰ Βού-
βαστον ἐγένετο, καὶ ἀπώλοντο πολλοί.

30 *Interprete quidem Goaro, qui et reliquas Dynastias Latine vertit,*
Sed regum nominibus atque annis ad substituta Græca correctis.

Dynastia Secunda regum novem.

1. Quorum Bochas annis 38.
sub quo portentosus terræ hia-

tus ad Bubastin, quo plerosque
perire contigit.

β. Καιαχῶς ἔτη λθ'. ἐφ' οὗ οἱ βόες Ἄπιδι ἐν Μέμφει καὶ Μνεύιδι ἐν Ἡλιοπόλει καὶ ὁ Μενδήσιος τράγος, ἐνομίσθησαν εἶναι Θεοί.

γ. Βίνωθρις ἔτη μζ'. ἐφ' οὗ ἐκρίθη τὰς γυναῖκας βασιλείας γέρας ἔχειν. 5

δ. Τλᾶς ἔτη ιζ'.

ε. Σεθένης ἔτη μδ'.

ς. Χοέρης ἔτη ιζ'.

ζ. Νεφερχέρης ἔτη κέ'. ἐφ' οὗ μυθεύεται τὸν Νεῖλον μέλειτι κεκραμένον ἡμέραις ἐνδέκα ῥυῆναι. 10

η. Σέσωχρις ἔτη μή'. ὃς ὕψος εἶχε πηχῶν ε', πλάτος παλαιστῶν γ'.

θ. Χενερός, ἔτη λ'.

Ὅμου ἔτη τβ'.

Ὅμου πρώτης καὶ δευτέρας δυναστείας μετὰ τὸν 15 κατακλυσμόν ἔτη φνε'. (φξέ'). κατὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν Ἀφρικανοῦ. Extant hæc pag. 55. Georgii Syncelli.

2. Ceachos, annis 39. sub quo bos Apis Memphi et Mnevis Heliopoli et Mendesius caper habiti sunt Dei.

3. Binothris, annis 47. sub quo mulieres regno potiri decretum est.

4. Ilas, annis 17.

5. Sethenes, annis 41.

6. Choeres, annis 17.

7. Nephhercheres, annis 25. sub quo Nilum melleo liquore

permixtum diebus undecim fluxisse fabulantur.

8. Sesochris, annis 48. cujus 20 proceritas cubitis 5. latitudo tribus (palmis) protensa.

9. Cheneres, annis 30.

Omnium summa est annorum 302. 25

Primi vero secundique post diluvium principatus summa est annorum 555. (565.) juxta secundam Africani expositionem.

DYNASTIA III.

30

Τρίτη Δυναστεία Μεμφιτῶν βασιλέων ἐννέα· ὧν

α'. Νεχερόφης ἔτη κη'. ἐφ' οὗ Λίβυες ἀπέστησαν

Dynastia tertia regum Memphitarum novem, quorum

1. Necherophes, annis 28. cuius ætate Libyes ab Ægyptiis

defecerunt, luna tamen præter communem cursum aucta, metu 35

Αἰγυπτίων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ λόγον αὐξηθείσης,
διὰ δέος ἑαυτοὺς παρέδωσαν.

β'. Τόσορθρος ἔτη κθ'. οὗτος Ἀσκληπίως Αἰγυπτίους
κατὰ τὴν ἰατρικὴν νενόμισται, καὶ τὴν διὰ ξεστῶν λίθων
5 οἰκοδομίαν εὗρατο, ἀλλὰ καὶ γραφῆς ἐπεμελήθη.

γ'. Τυρίς ἔτη ζ'.

δ'. Μέσωχρις ἔτη ιζ'.

ε'. Σώυφισ ἔτη ις'.

ς'. Τοσέρτασις ἔτη ιθ'.

10 ζ'. Ἀχης ἔτη μβ'.

η'. Σίφουρις ἔτη λ'.

θ'. Κερφέρης ἔτη κς'.

Ὅμοῦ ἔτη σιδ'.

Ὅμοῦ τῶν τριῶν Δυναστειῶν, κατὰ τὸν Ἀφρικανόν, ἔτη
15 ψξθ'. (ψοθ'.) Extant hæc pag. 56. Syncelli.

ducti seipsos dediderunt.

2. Tosorthrus annis 29. hic
Æsculapius Ægyptiis ob medi-
candi peritiam habitus: sectis
20 lapidibus ædificandi artem in-
venit; et characteribus littera-
rum recte exarandis laborem et
industriam impendit.

3. Tyris, annis 7.

4. Mesochris, annis 17.

5. Soýphis, annis 16.

6. Tosertasis, annis 19.

7. Aches, annis 42.

8. Siphuris, annis 30.

9. Cerperhes, annis 26.

Horum summa annorum 214.
Trium simul principatuum ex
Africani mente summa 769.

25

DYNASTIA IV.

Τετάρτη Δυναστεία Μεμφιτῶν, συγγενείας ἐτέρας,
βασιλεῖς η'.

α'. Σῶρις ἔτη κθ'.

β'. Σούφισ ἔτη ξγ'. ὃς τὴν μεγίστην ἡγείρε πυρα-

30 *Dynastia quarta alterius cognationis Memphitarum regum octo.*

1. Soris, annis 29.

2. Suphis, annis 63.
vol. II.

pyramidem omnium maximam
erexit, quam a Cheope rege po-
κ k

μίδα· ἦν φησὶν Ἡρόδοτος ὑπὸ Χέοπος γεγονεναί. οὗτος δὲ καὶ ὑπερόπτης εἰς Θεοὺς ἐγένετο· καὶ τὴν ἱερὰν συνέγραψε βίβλον, ἦν ὡς μέγα χρῆμα ἐν Αἰγύπτῳ γενόμενος ἐκτησάμην.

γ'. Σοῦφισ ἔτη ξς'. 5

δ'. Μενχέρης ἔτη ξγ'.

ε'. Ῥατοίσης ἔτη κέ'.

ς'. Βιχέρης ἔτη κβ'.

ζ'. Σεβερχέρης ἔτη ζ'.

η'. Θαμφθῖς ἔτη θ'. 10

Ῥομοῦ ἔτη σοδ'. (σπδ'.)

Ῥομοῦ τῶν δ'. Δυνασθειῶν τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη αμς'. (αξγ'.) κατ' Ἀφρικανόν. Hæc extant in pag. 56. Syncelli.

sitam Herodotus scribit. Idem Peroptes dictus, inter divos relatus est, (contemptor Deorum extitit,) librumque de sacris conscripsit, quem velut pretiosam suppellectilem in Ægypto mihi comparavi.

3. Suphis, annis 66.

4. Mencheres, annis 63.

5. Ratoeses, annis 25. 15

6. Bicheres, annis 22.

7. Sebercheres, annis 7.

8. Thamphtis, annis 9.

Summa 274. annorum.

Quatuor post diluvium Dynastiarum summa, ex Africano, est 1046.

DYNASTIA V.

Πέμπτη Δυναστεία βασιλέων ἐξ Ἐλεφαντίνης. 15

α'. Οὔσερχέρης ἔτη κη'.

β'. Σεφρῆς ἔτη ιγ'.

γ'. Νεφερχέρης ἔτη κ'.

δ'. Σίσιρις ἔτη ζ'.

ε'. Χέρης ἔτη κ'. 30

Dynastia quinta regum ex Elephantina.

1. Usercheres, annis 28.

2. Sephres, annis 13.

3. Nephcheres, annis 20.

4. Sisiris, annis 7.

5. Cheres, annis 20.

ς'. 'Ραθουρις ἔτη μδ'.

ζ'. Μερχερης ἔτη θ'.

η'. Ταρχερης ἔτη μδ'.

θ'. 'Οβνος ἔτη λγ'.

'Ομοῦ ἔτη σμη'. (σιη').

Γίνονται σὺν τοῖς προτεταγμένοις αμς'. (αξγ').
ἔεσιw τῶν τεσσάρων Δυναστεῶν ἔτη αςζδ'. (ασπά').
Exstant hæc in pag. 57. Syncelli.

6. Rathuris, annis 44.

Summa est annorum 248.

7. Mercheres, annis 9.

Quæ cum prioribus 1046.

8. Tarcheres, annis 44.

Dynastiarum quatuor, annorum

9. Obnus, annis 33.

1294. summam componit.

DYNASTIA VI.

Ἑκτη Δυναστεία βασιλέων ἐξ Μεμφιτῶν.

α. 'Οθῶης ἔτη λ'. ὃς ὑπὸ τῶν δορυφόρων ἀνῆρέθη.

β. Φιὸς ἔτη νγ'.

γ. Μεθουσουφίς ἔτη ζ'.

δ. Φίωψ ἐξαετὴς ἀρξάμενος βασιλεύειw, διεγένετο
μεχρις ἐτῶν ρ'.

ε. Μεντεσουφίς ἔτος ἕν.

ς'. Νίτωκρις γεννικωτάτη καὶ εὐμορφοτάτη τῶν κατ'
αὐτὴν γενομένη, ξανθὴ τὴν χροιάw· ἢ τὴν τρίτην ἤγειρε
πυραμίδα· ἐβασίλευσεν ἔτη ιβ'.

Dynastia sexta regum sex Memphitarum.

1. Othoes, qui a satellitibus
est occisus.

2. Phius, annis 53.

3. Methusuphis, annis 7.

4. Phiops, sexennis regnare
cœpit, annis centum vixit (per-
mansit).

5. Mentessuphis, anno uno.

6. Nitocris nobilissima et for-
mosissima sui temporis mulierum,
vultu rubicunda, quæ pyrami-
dem tertiam erexit: et annis
duodecim regnavit.

Ὅμοῦ ἔτη σγ'.

Γίνονται σὺν τοῖς προτεταγμένοις ρσγδ'. (ρσπα'.)
τῶν ε'. Δυναστειῶν ἔτη ρυζζ'. (ρυνπδ'). Extant hæc in
pag. 58. *Syncelli*.

Summa, 203. anni.

nastiarum annis 1294. appositi, 5

Qui præordinatis quinque Dy-

conflant 1497.

DYNASTIA VII.

Ἑβδόμη Δυναστεία Μεμφιτῶν βασιλέων ο'. οἱ ἐβα-
σίλευσαν ἡμέρας ο'. Hoc apud *Syncellum* ibidem extat.

Dynastia septima regum 70. Memphitarum, qui diebus 70. reg-
navere.

DYNASTIA VIII.

Ὀγδόη Δυναστεία Μεμφιτῶν βασιλέων κζ'. οἱ ἐβα-
σίλευσαν ἔτη ρμς'. Γίνονται σὺν τοῖς προτεταγ-
μένοις ἔτη ρχλθ'. τῶν ὀκτὼ Δυναστειῶν. Extat apud 15
Syncellum ibid.

Dynastia octava regum 27.
Memphitarum, qui annis 146.
regnum tenuere. Supra me-

moratis itaque comprehensis Dy-
nastiarum octo annis insimul
sunt 1639.

DYNASTIA IX.

20

Ἐννάτη Δυναστεία Ἡρακλεοπολιτῶν βασιλέων ιθ'.

οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη υθ'· ὧν

Ὁ πρῶτος Ἀχθόης δεινότατος τῶν πρὸ αὐτοῦ γενό-
μενος, τοῖς ἐν πάσῃ Αἰγύπτῳ κακὰ εἰργάσατο· ὕστερον
δὲ μανία περιέπεσε, καὶ ὑπὸ κροκοδείλου διεφθάρη. 25
Extant hæc p. 59. *Syncelli*.

*Dynastia nona regum 19. Heracleopolitarum, annis 409. sceptrā
moderatorum ; quorum*

1. Achthoes vir majorum su-
orum crudelissimus, plura totius
Ægypti incolis ferocitatis argu-

menta dedit, versus est in amen-
tiam, et a crocodilo necatus est. 30

DYNASTIA X.

Δεκάτη Δυναστεία Ἡρακλεοπολιτῶν βασιλέων ιθ'.
οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη ρπέ'. Extat ibidem apud Syncellum.

Dynastia decima regum 19. Heracleopolitarum totis 185. annis
5 imperantium.

DYNASTIA XI.

Ἐνδεκάτη Δυναστεία Διοσπολιτῶν βασιλέων ις'.
οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη μγ'. Μεθ' οὗς Ἀμμενέμης ἔτη ις'.
Μέχρι τοῦδε τὸν πρῶτον τόμον καταγέοχεν ὁ Μα-
10 νεθῶ.

Ὅμοῦ βασιλεῖς ριβ'. (σ'). Ἔτη βτη'. (βσπγ').
ἡμέραι ο'. Extant hæc ibid. apud Syncellum.

Dynastia undecima 16. regum   Hucusque tomi primi argu-
Diospolitarum, annis 43. quibus   mentum deducit Manetho.

15 Ammenemes per annos 16. suc-
cessit.

Reges itaque sunt numero
192. anni 2308. dies 70.

ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ ΜΑΝΕΘΩ.

DYNASTIA XII.

10 Δωδεκάτη Δυναστεία Διοσπολιτῶν βασιλέων ἐπτά.

α'. Σεσόγχωσις Ἀμμανέμου υἱὸς ἔτη μς'.

β'. Ἀμμανέμης ἔτη λή'. ὃς ὑπὸ τῶν ιδίων εὐνούχων
ἀνῆρέθη.

γ'. Σέσωστρις ἔτη μή'. ὃς ἅπασαν ἐχειρώσατο τὴν

15 Ex secundo Manethonis tomo.

Dynastia duodecima regum septem Diospolitarum.

1. Sesonchosis Ammanemi	propriis eunuchis neci traditus.
filius, annis 46.	3. Sesostris annis 48. Hic
2. Ammanemes annis 38. u	novem annorum spatio totam

Ἀσίαν ἐν ἐνιαυτοῖς ἐννέα, καὶ τῆς Εὐρώπης τὰ μέγρι
Θράκης· πανταχόσε μνημόσυνα ἐγείρας τῆς τῶν ἐθνῶν
κατασχέσεως· ἐπὶ μὲν τοῖς γενναίοις, ἀνδρῶν· ἐπὶ δὲ
τοῖς ἀγεννέσι, γυναικῶν μόρια ταῖς στήλαις ἐγχαράσ-
σων· ὃς (Scaliger habet ὥς) ὑπὸ Αἰγυπτίων μετὰ Ὀσιρῶν
πρῶτον νομισθῆναι.

δ. Λαχάρης ἔτη η'. ὃς τὸν ἐν Ἀρσενοῖτῃ λαβύ-
ρινθον ἐαυτῷ τάφον κατεσκεύασεν.

ε'. Ἀμμερῆς ἔτη η'.

ς'. Ἀμμενέμης ἔτη η'.

ζ'. Σκεμίοφρις ἀδελφὴ ἔτη δ'.

Ὅμοῦ ἔτη ρξ'. Extant hæc apud *Syncellum* pag. 59.

Asiam subjugavit, cunctasque
Thraciam usque Europæ re-
giones: et devictæ nationis me-
moriam erecturus, quos gene-
rosos comperisset virorum geni-
talibus; imbelles muliebribus
effictis arguebat. Idem post O-
sirim ab Ægyptiis primo repo-
situs est loco.

4. Lachares annis 8. Hic
labyrinthum in Arsenoite sibi
elegit sepulturam. 15
5. Ammeres annis octo.
6. Ammenemes annis octo.
7. Scemiophris ejus soror an-
nis quatuor.
Summa anni 160. 20

DYNASTIA XIII.

Τρισκαιδεκάτη Δυναστεία Διοσπολιτῶν βασιλέων ξ'.
οὐ ἐβασίλευσαν νιγ'. ἔτη. Hoc extat pag. 61. *Syncelli*.

Dynastia decima tertia regum 60. Diospolitarum annis 453. 25
regnum moderatorum.

DYNASTIA XIV.

Τεσσαρεσκαιδεκάτη Δυναστεία Χοιτῶν βασιλέων
ος'. οὐ ἐβασίλευσαν ρπδ'. Extat in *MS*to *Syncelli*
altero Parisino. 30

Dynastia decima quarta regum Xoitarum 76. qui regnaverunt
annis 184.

DYNASTIA XV.

Πεντεκαδεκάτη Δυναστεία Ποιμένων.

Ἦσαν δὲ Φοίνικες ξένοι βασιλεῖς ς'. οἱ καὶ Μέμφιν
 εἶλον. οἱ καὶ ἐν τῷ Σεθροῖτῃ νομῷ πόλιν ἔκτισαν, ἀφ'
 5 ἧς ὀρμώμενοι Αἰγυπτίους ἐχειρώσαντο· ὧν
 α'. Σαῖτης ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ'. ἀφ' οὗ καὶ ὁ Σαῖτης
 νομός.

β'. Βνῶν ἔτη μδ'.

γ'. Παχνᾶν ἔτη ξα'.

10 δ'. Σταὰν ἔτη ν'.

ε'. Ἀρχλῆς ἔτη μθ'.

ς'. Ἀφωβίς ἔτη ξα'.

Ὅμου ἔτη σπδ'. Extat hoc pag. 61. Syncelli.

Dynastia decima quinta Pastorum.

15 Erant vero Phoenices peregrini reges sex, qui Memphim etiam ceperunt: qui in Sethroite quoque tractu condiderunt urbem, ex qua irruptione facta, 20 Ægyptios subjugavere, quorum	Saites vocata.
1. Primus Saites regnavit annis 19. a quo tractus et regio	2. Bnon annis 44.
	3. Pachnan annis 61.
	4. Staan annis 50.
	5. Archles annis 49.
	6. Aphobis annis 61.
	Summa anni 284.

DYNASTIA XVI.

Ἐκκαδεκάτη Δυναστεία, Ποιμένες ἄλλοι βασιλεῖς
 25 λβ'. ἐβασίλευσαν ἔτη φη'. Extat ibidem apud Syncellum.

Dynastia decima sexta pastorum aliorum, quorum reges 32. annis 518. regnaverunt.

DYNASTIA XVII.

Ἑπτακαδεκάτῃ Δυναστείᾳ, Ποιμένες ἄλλοι βασι-
λεῖς μγ'. καὶ Θηβαῖοι Διοσπολῖται μγ'.

Ὅμοῦ οἱ Ποιμένες, καὶ οἱ Θηβαῖοι ἐβασίλευσαν ἔτη
ρνα'. Extat ibidem apud Syncellum. 5

Dynastia decima septima a Summatim tum pastores, tum
liorum est pastorum, quorum Thebæi annis 151. impera-
reges 43. et Thebæi Diospolitæ runt.
43.

DYNASTIA XVIII.

10

Ὀκτωκαδεκάτῃ Δυναστείᾳ Διοσπολιτῶν βασιλέων ις'.
ὦν

Πρῶτος Ἄμωσ, ἐφ' οὗ ὁ Μωσῆς ἐξῆλθεν ἐξ Αἰ-
γύπτου, ὡς ἡμεῖς ἀποδείκνυμεν. Extat hoc pagg. 62 et 69.
Syncelli.

Δεύτερος [κατὰ Ἀφρικανὸν] κατὰ τὴν ιη'. Δυναστείαν
ἐβασίλευσε Χεβρὼς ἔτη ιγ'.

Τρίτος Ἀμενωφθις ἔτη κδ'.

Τέταρτος Ἀμερσις ἔτη κβ'.

Πέμπτος Μίσαφρις ἔτη ιγ'.

Ἐκτος Μισφραγμούθωσις ἔτη κς'. ἐφ' οὗ ὁ ἐπὶ
Δευκαλίωνος κατακλυσμός. Extant hæc pag. 70. Syncelli.

ζ'. Τούθμωσις ἔτη θ'.

Dynastia decima octava regum 16. Diospolitarum, quorum

Primus fuit Amos, sub quo
Moyses egressus est ex Ægypto,
prout demonstrabimus.

Secundus Dynastiæ 18. ex
Africano, regnavit Chebros an-
nis 13.

Tertius Amenophthis, annis 24.

Quartus Amersis, annis 22. 2

Quintus Misaphris, annis 13.

Sextus Misphragmuthosis, an-
nis 26. Sub quo Deucalio-
næum diluvium.

7. Tuthmosis annis 9. 30

ή. Ἀμενώφης ἔτη λα΄. οὗτός ἐστιν ὁ Μένμων εἶναι νομιζόμενος, καὶ φθεγγόμενος λίθος.

θ. Ὠρος ἔτη λζ΄.

ί. Ἀχερρήης ἔτη λβ΄.

ια΄. Ραθῶς ἔτη ἔξ.

ιβ΄. Χεβρήης ἔτη ιβ΄.

ιγ΄. Ἀχερρήης ἔτη ιβ΄.

ιδ΄. Ἀρμεσῆς ἔτη ε΄.

ιε΄. Ραμμεσσῆς ἔτος ἔν.

ις΄. Ἀμενώφ ἔτη ιθ΄.

Ὅμοῦ ἔτη σξγ΄. Extant hæc pag. 72. Syncelli.

8. Amenophis annis 31. Hic Memnon habitus, et lapis loquela præditus.

9. Horus annis 37.

10. Acherres annis 32.

11. Rathos annis 6.

12. Chebres annis 12.

13. Acherres annis 12.

14. Armeses annis 5.

15. Rammesses anno uno.

16. Amenoph annis 19.

Summa anni 263.

DYNASTIA XIX.

Ἐννεακαίδεκάτη Δυναστεία βασιλέων ζ΄. Διοσπολιτῶν.

α΄. Σέθως ἔτη να΄.

β. Ραψάκης ἔτη ξα΄.

γ. Ἀμμενέφθης ἔτη κ΄.

δ. Ραμεσῆς ἔτη ξ΄.

ε. Ἀμμενεμνῆς ἔτη ε΄.

ς. Θουωρίς, ὁ παρ' Ὀμήρῳ καλούμενος Πόλυβος, Ἀλκάνδρας ἀνὴρ, ἐφ' οὗ τὸ Ἴλιον ἐάλω, ἔτη ζ΄.

Dynastia decima nona regum Diospolitarum 7.

1. Sethos annis 51.

2. Rapsaces annis 61.

3. Ammenephthes annis 20.

4. Rameses annis 60.

5. Ammenemnes annis 5.

6. Thuoria, Polybus Homero dictus, Alcandræ conjux, sub quo captum est Ilium, annis 7.

Ὅμοῦ ἔτη σθ'. (σδ'.)

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δευτέρου τόμου Μανεθῶ βασιλεὺς
 45'. ἔτη βρκα'. (βσις'.) Extant ibid. apud Syncellum.

Summa anni 209.

libro reperiuntur reges 96. quo-
 rum imperium ad 2121. annos 5
 protractum est.

Eodem secundo Manethonis

ἘΚ Γ' ΤΟΜΟΥ ΜΑΝΕΘΩ.

DYNASTIA XX.

Εἰκοστὴ Δυναστεία βασιλέων Διοσπολιτῶν ιβ'.
 οὐ ἐβασίλευσαν ἔτη ρλέ. Extat hoc pag. 73. Syncelli. 10

Ex Manethonis libro tertio.

Dynastia vigesima regum 12. Diospolitarum, qui annis 135. reg-
 naverunt.

DYNASTIA XXI.

Πρώτη καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία βασιλέων Τανιτῶν ζ'. —

α'. Σμενδῆς ἔτη κς'.

β'. Ψουσένης ἢ Ψουνέσης ἔτη μς'.

γ'. Νεφελερῆς ἔτη δ'.

δ'. Ἀμενεωφθίς ἔτη θ'.

ε'. Ὄσοχῶρ ἔτη ς'. 2

ς'. Ψιναχῆς ἔτη θ'.

Dynastia vigesima prima regum Tanitarum septem.

1. Smendes annis 26.

4. Amenenophthis annis 9.

2. Psusenes vel Psuneses an-
 nis 46.

5. Osochor annis 6.

6. Psinaches annis 9. 25

3. Nephelcheres annis 4.

ζ'. Σουσέννης ἔτη ιδ'.

Ὅμου ἔτη ρλ'. Extant ibidem apud *Syncellum*.

7. Susennes annis 14.

Summa anni 130.

DYNASTIA XXII.

Εἰκόστη δευτέρα Δυναστεία Βουβαστιτῶν βασιλέων θ'.

Πρῶτος Σέσογχις ἔτη κα'.

β'. Ὀσόρθων ἔτη ιε'.

γ'. δ'. ε'. Ἄλλοι τρεῖς ἔτη κέ'.

ς'. Τακέλλωθις ἔτη ιγ'.

ζ'. η'. θ'. Ἄλλοι τρεῖς ἔτη μβ'.

Ὅμου ἔτη ρις'. Extant hæc ibid. apud *Syncellum*.

Dynastia vigesima secunda Bubastitarum regum 9.

1. Sesonchis annis 21.

6. Tacellothis annis 13.

2. Osortho annis 15.

7. 8. 9. Alii tres annis 42.

3. 4. 5. Alii tres annis 25.

Summa anni 116.

DYNASTIA XXIII.

Τρίτη καὶ εἰκοστή Δυναστεία Τανιτῶν βασιλεων δ'.

α'. Πετουβάστῃς ἔτη μ'. ἐφ' οὗ Ὀλυμπιάς ἤχθη πρώτη.

β'. Ὀσορχῶ ἔτη η'. ὃν Ἡρακλέα Αἰγύπτιοι καλοῦσιν.

γ'. Ψαμμοῦς ἔτη ι'.

δ'. Ζήτ ἔτη λα'.

Ὅμου ἔτη πθ'. Extant hæc pag. 74. *Syncelli*.

Dynastia vigesima tertia regum Tanitarum 4.

1. Petubastes annis 40. sub
mo prima Olympias duxit ini-
tium.

Herculem vocant Ægyptii.

3. Psammus annis 10.

4. Zet annis 31.

2. Osorcho annis 8. quem

Summa anni 89.

DYNASTIA XXIV.

Τετάρτη καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία.

Βόκχορις Σαΐτης ἔτη ς'. ἐφ' οὗ ἀρνίον ἐφθέγγετο.
[Ἔτη ἡλ'.] Hoc extat ibid. apud Syncellum.

Dynastia vigesima quarta.

5

Bocchoris Saïtes annis 6. cujus tempore loquutus est agnus.
(annis 990.)

DYNASTIA XXV.

Εἰκοστὴ καὶ πέμπτη Δυναστεία Αἰθιοπίων βασιλέων
τριῶν.

10

α'. Σαββάκων, ὃς αἰχμάλωτον Βόκχοριν ἐλὼν ἔκαυσε
ζῶντα, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη η'.

β'. Σεύηχος υἱὸς ἔτη ιδ'.

γ'. Ταρκὸς ἔτη ιη'.

Ὅμοῦ ἔτη μ'. Hæc extant ibid. apud Syncellum.

15

Dynastia vigesima quinta regum Æthiopum 3.

1. Sabbacon, qui Bocchorim
in captivitatem redactum com-
bussit vivum: regnavitque an-
nis 8.

2. Seuechus ejus filius annis
14.
3. Tarcus annis 18.
Summa anni 40.

20

DYNASTIA XXVI.

Ἑκτὴ καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία Σαΐτῶν βασιλέων ἐννέα.

α'. Στεφινάτης ἔτη ζ'.

β'. Νεχεψῶς ἔτη ς'.

γ'. Νεχαὸς ἔτη η'.

δ'. Ψαμμίτιχος ἔτη νδ'.

25

Dynastia vigesima sexta regum Saïtarum.

1. Stephinates annis 7.
2. Nechepeus annis 6.

3. Nechao annis 8.
4. Psammiticus annis 54.

έ'. Νεχαὼ δεύτερος ἔτη 5'. οὗτος εἶλε τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ Ἰωαχᾶς τὸν βασιλέα αἰχμάλωτον εἰς Αἴγυπτον ἀπήγαγεν.

5 5'. Ψάμμουθις ἔτερος (for. ἔτερος Ψαμμίτιχος vid. not.) ἔτη ἕξ.

ζ'. Οὐαφρις ἔτη ιθ'. φ' προσέφυγον ἀλούσης ὑπὸ Ἀσσυρίων Ἱερουσαλήμ οἱ τῶν Ἰουδαίων ὑπόλοιποι.

η'. Ἀμωσις ἔτη μδ'.

θ'. Ψαμμεχερίτης μῆνας 5'.

10 10 'Ομοῦ ἔτη ρν'. καὶ μῆνας 5'. Extant hæc pag. 75. Syn-
celli.

5. Nechao secundus annis 6.	Judæorum reliqui confugerunt.
Hic cepit Hierusalem, et Ioachas regem in Ægyptum abduxit.	8. Amosis annis 44.
15 6. Psammuthis alter annis 6.	9. Psammecherites mensibus sex.
7. Vaphris annis 19. ad quem Hierusalem ab Assyriis capta	Summa anni 150. cum mensibus 6.

DYNASTIA XXVII.

Ἐβδομὴ καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία Περσῶν βασιλέων η'.

20 α'. Καμβύσης ἔτη έ'. τῆς αὐτοῦ βασιλείας Περσῶν, ἐβασίλευσεν Αἰγύπτου ἔτη 5'.

β'. Δαρειῶς Ὑστάσπου ἔτη λς'.

γ'. Ξέρξης ὁ μέγας ἔτη κα'.

δ'. Ἀρταβανὸς μῆνας ζ'.

25 έ'. Ἀρταξέρξης ἔτη μα'.

ς'. Ξέρξης μῆνας δύο.

Dynastia vigesima septima regum Persarum octo.

1. Cambyses quinto sui in Persas regni anno, Ægyptum	3. Magnus Xerxes annis 21.
30 obtinuit annis 6.	4. Artabanus mensibus septem.
2. Darius Hystaspis filius annis 36.	5. Artaxerxes annis 41.
	6. Xerxes mensibus duobus.

ζ'. Σογδιανὸς μῆνας ζ'.

η'. Δαρείος Ξέρξου ἔτη ιθ'.

Θμοῦ ἔτη ρκδ'. μῆνας δ'. Extant hæc ibidem apud Syncellum.

7. Sogdianus mensibus septem.

8. Darius Xerxis annis 19. Summa anni 124. menses 4. 5

DYNASTIA XXVIII.

Εικοστὴ ὀγδὴ Δυναστεία.

Ἀμύρτεως Σαΐτης ἔτη 5'. Extat hoc pag. 76. Syncelli.

Dynastia vigesima octava.

1

Amyrteus Saïtes annis sex.

DYNASTIA XXIX.

Ἐννατὴ καὶ εἰκοστὴ Δυναστεία Μενδησίων βασιλέων δ'. —

α'. Νεφερίτης ἔτη 5'.

β'. Ἀχωρις ἔτη ιγ'.

1

γ'. Ψαμμουθις ἔτος α'.

δ'. Νεφορότης μῆνας δ'.

Θμοῦ ἔτη κ'. μῆνας δ'. Extant hæc ibid. apud Syncellum.

Dynastia vigesima nona regum 4. Mendesiorum.

1. Nephherites annis 6.

4. Nephorotes mensibus quatuor. 2

2. Achoris annis 13.

3. Psammuthis anno uno.

Summa anni 20. menses 4.

DYNASTIA XXX.

Τριακοστὴ Δυναστεία Σεβεννύτων βασιλέων τριῶν.

α'. Νεκτανέβης ἔτη ιη'.

5

β'. Τέως ἔτη β'.

Dynastia trigesima regum trium Sebennytarum.

1. Nectanebes annis 18.

2. Teos annis 2.

γ'. Νεκτάνεβος ἔτη ιη'.

Ὅμοῦ ἔτη λη'. Extant hæc pag. 77. Syncelli.

3. Nectanebus annis 18.

Summa anni 38.

DYNASTIA XXXI.

5 Τριακοστὴ πρώτη Δυναστεία Περσῶν βασιλέων
τριῶν.

α'. Ὀχος εἰκοστῷ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Περσῶν,
ἐβασίλευσεν Αἰγύπτου ἔτη 5'.

β'. Ἀρσῆς ἔτη γ'.

10 γ'. Δαρεῖος ἔτη δ'.

Ὅμοῦ ἔτη γ'. Τόμου (for. legend. ιγ' γ'. Τόμου) α'.

Extant hæc ibid. apud Syncellum.

Dynastia trigesima prima regum Persarum trium.

1. Ochus vigesimo in Persas
15 regni sui anno imperavit Æ-
gypto annis 6.

2. Arsēs annis 3.

3. Darius annis 4.

Summa anni 9. Summa to-
talis 1050. (Anni tomi tertii
1050.)

Μέχρι τῶνδε Μανεθῶς. Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἐξ Ἑλλη-
νικῶν συγγραφέων. Extat hoc ibidem apud Syncellum.

20 Huc usque Manethon. Quæ sequuntur ex Græcis authoribus
petenda.

XII.

De Diis Ethnicis.

Ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σήμ ἀνεφάνη ἄνθρωπος γιγαντο-
25 γένης· ὠνομάσθη δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Κρόνος, εἰς ἐπω-
νυμίαν τοῦ πλανήτου ἀστέρος, ὃς πρῶτος ἦρξε τῶν

Ex tribu Sem vir extitit de
gigantum prosapia. Idem Sa-
turnus a patre dictus est, cog-

nomento a planeta ducto; is
primus Assyrii imperavit. Ux-
orem autem habuit Semiramim,

Ἀσσυρίων. ἔσχε δὲ γυναῖκα Σεμίραμιμ, τὴν καὶ Ῥέαν καλουμένην, ἐξ ἧς ἔσχεν υἱὸν ὃς ἐπικλήθη Ζεὺς, ὁ καὶ Πίκος, γήμας τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν Ἥραν. ἔσχε δὲ Κρόνος καὶ ἑτέρους δύο υἱοὺς Ἄφρον, ἐξ οὗ καὶ Ἄφροι, καὶ Νῦνον. ὁ Ἄφρος γήμας τὴν Ἀστυνόμην ἐποίησε θυγατέρα τὴν Ἀφροδίτην. ὁ δὲ Κρόνος ἐξωσθεὶς τῆς βασιλείας ὑπὸ τοῦ ἰδίου υἱοῦ Διὸς, κατίων ἐν τῇ δύσει κρατεῖ τῆς Ἰταλίας. εἶτα ὁ Ζεὺς ὑποχωρήσας τῶν Ἀσσυρίων, παραγίνεται πρὸς τὸν πατέρα· ὁ δὲ παραχωρεῖ αὐτῷ βασιλεύειν τῆς Ἰταλίας. καὶ πολλοῖς ἔτεσι¹⁰ βασιλεύσας, εἶτα τελευτήσας κατατίθεται ἐν τῇ Κρήτῃ. Μετά δὲ Νῦνον ἐβασίλευσε τῶν Ἀσσυρίων Θοῦρας, ὁ καὶ Ἀρης κληθεὶς, ὡς πολεμκώτατος. τοῦτον οἱ Ἀσσύριοι Βάαλον, ἢ Βήλ, μετονομάσαντες καὶ ἀναστηλώσαντες σέβονται. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Διὸς τελευτήν,¹⁵ Φαῦνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν, ὃς μετονομάσθη Ἑρμῆς. ἦν γὰρ λογιώτατος πάνυ καὶ μαθηματικὸς, ὃς καὶ τὴν τοῦ χρυσοῦ ποίησιν ἐφεῦρεν ἐκ μετάλλων ἀνθρώποις. Ἡ μέντοι Ἀφροδίτη λογικὴ καὶ ποικίλη γε-

quæ etiam Rhea nominata est; ex qua procreavit filium, qui Jupiter appellatus est, nomine quoque Picus, qui uxorem duxit sororem suam Junonem. Habuit vero Saturnus duos alios filios, Afrum, a quo Afri, atque Ninum. Is Afër ducta Astynoma uxore Venerem genuit. Saturnus regno expulsus a filio suo Jove in occidentem devenit, atque Italiam obtinuit. Deinde Jupiter ab Assyriis discessit, atque ad patrem se contulit, qui ei regnum Italiæ dimisit. Cum vero per multos annos regnasset,

mortuus est, et in Creta sepul-²⁰ tus est. Post Ninum Thuras Assyriis regnavit, qui et Mars appellatus est, utpote bellicosissimus. Hunc Assyrii Baalum, sive Bel, mutato nomine appel-²⁵ lant, statuaque ei posita colunt. A morte Jovis Faunus filius ejus regnum tenuit, hic mutato nomine Mercurius appellatus est, quum facundus ad-³⁰ modum esset ac mathematicæ peritus. Idem hominibus auri ex metallis faciendi artem invenit. Venus autem erudita atque artibus exculta nupsit Ado-³⁵

νομένη ἐγαμήθη Ἀδώνιδι τῷ υἱῷ τοῦ Κινύρου φιλο-
 σόφῳ ὄντι καὶ αὐτῷ· οὓς καὶ ἄχρι θανάτου φιλο-
 σοφούντας σὺν ἀλλήλοις βιώσαι ἱστοροῦσι. Hæc extant
 in *Chronico MS. ab Orbe Condito* Symeonis Logothetæ; partimque
 5 apud Cedrenum. Ex Schedis Grabii Bodleianis.

nidi Cinyræ filio et ipsi philo- usque secum una philosophiæ
 sopho. Hos ferunt ad mortem vacasse.

XIII.

Λιμοῦ κατασχόντος τὴν γῆν τὴν Χανανίτιδα, κατῆλ-
 10 θεν εἰς Αἴγυπτον Ἀβραάμ· δεδιὼς δὲ μὴ διὰ τὸ κάλλος
 τῆς γυναικὸς ἀναιρεθῇ, ἀδελφὸς εἶναι σκίηπτεται. ἐπαι-
 νεθεῖσα δὲ ἡγάγετο Φαραῶ· οὕτω γὰρ Αἰγύπτιοι τοὺς
 βασιλεῖς ἐρμηνεύουσι. καὶ ὁ μὲν δίκας ἔτισε τῷ Θεῷ·
 ὁ δ' ἅμα τοῖς ἰδίοις Ἀβραάμ ἤδη πλουτῶν ἀπηλλάσ-
 15 σето. Ἐν Χαναὰν διεπληκτίσαντο ποιμένες τοῦ τε
 Ἀβραάμ καὶ τοῦ Λὼτ, καὶ δόξαντος αὐτοῖς, ἐχωρί-
 σθησαν, ἐλομένου Λὼτ ἐν Σοδόμοις οἰκεῖν δι' ἀρετὴν καὶ
 κάλλος τῆς γῆς, ἐχούσης πέντε πόλεις, Σόδομα, Γόμορρα,
 Ἀδαμα, Σεβωεῖμ, Σηγὼρ, καὶ τοσοῦτους βασιλεῖς.
 20 τούτοις οἱ πλησιόχωροι τέσσαρες βασιλεῖς Σύρων ἐπο-

Interprete Goaro.

Fame per terram Chananiti-
 dem grassante, Abraham descen-
 dit in Ægyptum: at ne ob ux-
 25 oris venustam speciem occide-
 retur, fratris nomine simulate
 accepto servatur. Saram forma
 laudatam abducit Phraeo: hoc
 quippe nomine reges appellant
 30 Ægyptii: Et ille quidem simul
 cum domesticis pœnas Deo sol-
 vit: Abraham vero cum famu-
 litio multis divitiis auctus di-

mittitur. Pastores Abraham et
 Loth rixis pugnisque conten-
 dunt, ipsi tamen communi sen-
 tentia separantur ab invicem,
 Loth propter terræ quinque ci-
 vitatibus Sodomis, Gomorrha,
 Adama, Seboim, et Segor, toti-
 demque regibus insignis, uber-
 tatem et gratam planitiem, So-
 domis habitare seligente. His
 vicini Syrorum reges quatuor,
 quorum dux præcipuus erat Cho-

λέμησαν ὧν ἡγεῖτο Ἡδολλαγομὸρ βασιλεὺς Αἰλάμ. συνέβαλον δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τὴν ἀλυκὴν, ἣ καλεῖται νῦν θάλασσα νεκρά· ἐν ταύτῃ πλείστα τῶν θαυμασίων τεθέαμαι. ζῶων τε γὰρ οὐδὲν ἐκεῖνο τὸ ὕδωρ φέρει. καὶ νεκροὶ μὲν ὑποβρύχιοι φέρονται· ζῶντες δὲ οὐδ' ἂν ῥαδίως βαπτίσαιντο· λύχνοι δὲ μὲν καιόμενοι ἐπιφέρονται, σβεννύμενοι δὲ καταδύουσιν. ἐνταῦθα εἰσὶν αἱ τῆς ἀσφάλτου πηγαί· φέρει δὲ στυπτηρίαν καὶ ἅλα ὀλίγον τι τῶν ἄλλων διαφέροντα· πικρά τε γὰρ ἐστὶ καὶ διαυγῇ. ἐνθα δ' ἂν καρπὸς εὐρεθῇ, κάπνου πλέονι εὐρίσκεται θολερωτάτου. τὸ δὲ ὕδωρ ἱάται τοὺς χρωμένους αὐτῷ. λήγει τε παντὶ ὕδατι πᾶσχον τὰ ἐναντία· εἰ δὲ μὴ Ἰορδάνην εἶχε τὸν ποταμὸν τροφὴν, ὡς πορφύραν διατρέχοντα καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντέχοντα, ἔληξεν ἂν θάπτον ἢ φαίνεται. ἔστι δὲ παρ' αὐτῇ πάμπολυς τοῦ βαλσάμου φυτὸν. ὑπονοεῖται δὲ ἀνατετράφθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν τῶν περιοικούντων ἀσέβειαν.

Extant hæc apud Georgium Syncell. pag. 100. *Chronograph.*

dollagomor rex Elam bellum intulerunt, et ad mare salis, nunc mortuum, manus conseruerunt. In isto mari quamplurima portenta visu digna observavi. Nul- lum animans nutrit ejus aqua; et mortua quidem cadavera in eam cito merguntur, viva vero corpora enatant, nec imum facile petunt: Faces ardentes in ea sursum feruntur, extinctæ merguntur. In eadem bituminis origo et officina: producit alumen, et paucum salem, nonnihil a reliquis discrepantia, amara sunt enim et pellucida. Ubi-

cumque circa eam fructus enascitur turbido tantum fumo turget. Aqua hæc utentibus admodum salubris est, ac more cuilibet aquæ contrario exsiccatur: et nisi Jordanem ad instar conchæ nutritium et continuum humorem subministrantem haberet, ac velut exsiccationis periculo obsistentem, citius quam videatur, defecisset. Circumquaque non minima balsami plantæ copia est, quam quidem ob vicinorum incolarum improbitatem a Deo dicunt profligatam penitus et extirpatam.

XIV.

^b Παρουκήσας δὲ (Abraham) ἐν Γεράροις, τὴν νῦν Ἀσ-
 κάλωνα λεγομένην (for. τῇ νῦν Ἀσκάλωνι λεγομένη),
 μετὰ τὴν τῆς Σάρρας τελευτὴν ἔλαβε τὴν Χεττούραν
 5 εἰς γυναῖκα, ἐν τῷ γήρᾳ αὐτοῦ. ἀφ' ἧς ἔσχεν υἱοὺς
 πέντε, Ζεμβρίαν, Ἰεξάν, Μαδάμ, Μαδιάμ, Ἰεσβών.
 Hæc extant in Georgii Cedreni *Historiarum Compendio* pag. 28. ed.
 Paris.

Interprete Gul. Xylandro.

- 10 Postea Abrahamus Geraris, ex qua filios habuit quinque,
 quæ nunc Ascalon dicitur, in Zembriam, Iexanum, Madamum,
 quilinum egit, et a morte Saræ Madiamum, ac Iesbonem.
 15 Cheturam uxorem senex duxit.

XV.

5 Ἑβδομήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν λέγεται ἐλθεῖν τὸν Ἰακώβ
 εἰς Μεσσοποταμίαν. Hoc assert Georgius Syncellus in *Chrono-*
graphia pag. 105.

Jacob septuaginta septem annos natus in Mesopotamiam pro-
 fectus fuisse dicitur.

XVI.

10 Οὔτε κατὰ τὸν Ἀφρικανόν μοι δοκεῖ δυνατόν εἶναι τὸν Λεὺν
 γεννηθῆναι τῷ πς'. ἔτει τοῦ Ἰακώβ, οὔτε κατὰ τὸν Εὐσέβιον τῷ
 αὐτῷ πς'. (legendum τῷ αὐτοῦ πς'. vid. notam). Hæc Georgius
 ipse, pag. 106. *Chronograph.*

- 25 Nec secundum Africanum pu- que secundum Eusebium annum
 taverim fieri posse, ut Jacobo an- ejus 86.
 num 87. agenti natus sit Levi, ne-

^b Gen. xx. 1. et xxv. 1. et deinc.

XVII.

Ἡ ποιμενικὴ σκηνὴ τοῦ Ἰακώβ ἐν Ἐδέσσει σωζόμενη
κατὰ τοὺς χρόνους Ἀντωνίνου βασιλέως Ῥωμαίων διεφ-
θάρη κεραυνῷ, ὡς φησὶν ὁ Ἀφρικανὸς, ἕως τῶν χρόνων αὐτοῦ
(for. τοῦ αὐτοῦ) Ἀντωνίνου ἱστορήσας. Hæc idem Georgius 5
pag. 107.

Interprete Goaro.

Pastorale Jacob tentorium E-
dessæ usque ad Antonini Ro-
manorum Imperatoris tempora
servatum fulmine dejectum est,

ut testis est Africanus, qui ad im-
perium usque Antonini deduxit his-
toriam.

10

XVIII.

——ταύτης (scil. τῆς τερεβίνθου) παρὰ τὸ πρέμνον
βωμὸς ἦν, ὡς φησὶν ὁ Ἀφρικανὸς, ἐφ' ὃν τὰς ἐκτενὰς (ἐκα-
τόμβας Eustathius) ἀνέφερον ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῆς χώ- 15
ρας ἔνοικοι· ἡ δ' οὐ κατεκαίετο δοκοῦσα πιπρᾶσθαι.
Hoc affert Georgius *ibidem*.

—Juxta terebinthi hujus sti-
pitem situm est altare, ut ait Afri-
canus, super quod hecatombas
obtulerunt in publicis conven-

tibus regionis incolæ; hæc au-
tem terebinthus, quamvis incen-
di videretur, haud combureba- 20
tur.

XIX.

Ὡς δὲ λέγει ὁ Ἀφρικανὸς, Ὅτι ἐκ τοῦ Ἡσαῦ, ἄλλοι τε
πολλοὶ καὶ Ῥαγουήλ γεννᾶται· ἀφ' οὗ Ζαρὲθ, ἐξ οὗ

Interprete Gul. Xylandro.

25

Africanus tradit, Esau cum alios
multos fuisse filios, tum Ra-

guelem Zarethi patrem. Zarethi
filius fuit Iobus, is qui permissu

Ἰὼβ, ὃς κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ ὑπὸ διαβόλου ἐπει-
 ράσθη, καὶ ἐνίκησε τὸν πειράζοντα. Attulit hæc Georgius
 Cedrenus *Hist. Compend.* p. 43. ed. Paris.

Dei a diabolo tentatus est, ac tentatorem vicit.

5

XX.

Ἰωσήφ δὲ ἦν ἐτῶν μ'. τῷ αὐτῷ ρλ'. ἔτει τοῦ
 Ἰακώβ, διότι, ὡς φασὶν οἱ περὶ τὸν Ἀφρικανόν, ο'. ἔζησεν ὁ
 Ἰωσήφ ἔτη μετὰ τὸ παροικῆσαι τὸν Ἰακώβ ἐν Αἰγύπτῳ.
 Hoc refert Georgius Syncellus ad pag. 110. *Chronographiæ.*

10 Joseph autem erat annorum 70. vixit Joseph post commo-
 40. eodem anno Jacobi 130. rationem Jacobi in Ægypto.
 quoniam, ut ait Africanus, annis

XXI.

Ἀπὸ Ἀδὰμ τοίνυν ἐπὶ τὴν τελευταίην Ἰωσήφ καὶ
 15 τῇσδε τῆς βίβλου, γενεαὶ μὲν κγ'. ἔτη δὲ γφξγ'.
 Hoc Africani idem Georgius posuit ad pag. 106. *Chronographiæ.*

. Ab Adamo igitur usque ad generationes 23, anni vero 3563.
 finem Josephi et hujusce libri,

XXII.

20

Ex Libro Tertio, sub initium.

Ἀπὸ τοῦ Τρίτου τῶν Ἀφρικανοῦ Χρονογραφικῶν.

Μέχρι μὲν τῶν Ὀλυμπιάδων, οὐδὲν ἀκριβὲς ἱστό-
 ρηται τοῖς Ἑλλήσι, πάντων συγκεχυμένων, καὶ κατὰ

Interprete F. Vigerō.

25 Ante Olympiadum seriem, exploratique reperias : usque ad-
 Græcorum in historia certi nihil eo perturbata sunt omnia, nec

μηδὲν αὐτοῖς τῶν προτοῦ συμφωνούντων· αἱ δὲ ἡκρί-
βωντο πολλοῖς (for. ἡκρίβουν τὰ πολλὰ), τῷ μὴ ἐκ
πλείστου διαστήματος, διὰ τετραετίας δὲ, τὰς ἀνα-
γραφὰς αὐτῶν ποιῆσθαι τοὺς Ἑλληνας. οὐ δὲ χάριν
τὰς ἐνδοξοτάτας, καὶ μυθώδεις ἐπιλεξάμενος ἱστορίας,⁵
μέχρι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπιδραμοῦμαι· τὰς δὲ
μετὰ ταῦτα, συζεύξας κατὰ χρόνον ἐκάστας, εἴ τινες ἐπί-
σημοι, ταῖς Ἑλληνικαῖς τὰς Ἑβραϊκὰς, ἐξῆστορων μὲν
τὰς Ἑβραίων, ἐφαπτόμενος δὲ τῶν Ἑλληνικῶν, ἐφαρ-
μόσω τόνδε τὸν τρόπον· λαβόμενος μᾶς πράξεως Ἑβ-¹⁰
ραϊκῆς ὁμοχρόνου πράξει ὑφ' Ἑλλήνων ἱστορηθείσῃ, καὶ
ταύτης ἐχόμενος, ἀφαιρῶν τε καὶ προστιθεὶς, τίς τε
Ἑλλην, ἢ Πέρσης, ἢ καὶ ὅστισιν τῇ Ἑβραίων συν-
εχρόνισεν, ἐπισημειούμενος, ἵσως ἂν τοῦ σκοποῦ τύχοιμι.

Ἑβραίων μὲν οὖν ἡ μετοικία ἐπισημοτάτη, αἰχμαλω-¹⁵
τισθέντων ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος,
παρέτεινεν ἔτη ὅ, καθὰ προεφήτευσεν Ἱερεμίας. τοῦ δὲ

ulla secum ex parte consentiunt, quæ antea contigisse memorantur. At in Olympiadibus digerendis accurate multi diligenterque versati sunt, quod non longo intervallo, sed tantum suo cuiusque res quadriennio definitas Græci comprehensasque perscripserint. Quamobrem ex fabulosis illis, quæ ad primam usque Olympiadem fama cæteris et hominum opinione præstiterint, breviter cursimque libatis; quæ postea contigerint, ea si modo insignia videbuntur, ita cum Græcis Hebræa contexam, ut Græcis obiter duntaxat perstrictis, historici more fusius Hebræa pertexam. In quo ejus-

modi futura mea ratio est; ut quoties Hebraicam historiam, quæ cum Græca aliqua tempore²⁰ conveniat, tractandam suscepero, toties in ea constanter hærens, detractis, ubi res tulerit, adjectivis nonnullis, quinam aut Græcorum, aut Persarum, aut po-²⁵puli cuiusvis alterius, ejusdem tempore floruerit, aperiam: sic enim ejus me demum quod propositum mihi est, compotem futurum existimo.³⁰

Primum igitur celebratissima illa Hebræorum migratio, cum a Nabuchodonosore Babylonis rege in servitutem abducti sunt, annos tenuit septuaginta, uti fu-³⁵turum Hieremias ante prædix-

Ναβουχοδονόσορ μνημονεύει Βηρωσσὸς ὁ Βαβυλώνιος.
 μετὰ δὲ τὰ ὀ'. τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη, Κῦρος Περσῶν
 ἐβασίλευεν, ᾧ ἔτει Ὀλυμπιάς ἤχθη νέ', ὥς ἐκ τῶν
 Βιβλιοθηκῶν Διοδώρου, καὶ τῶν Θαλλοῦ, καὶ Κάστορος
 5 ἱστοριῶν, ἔτι δὲ Πολυβίου καὶ Φλέγοντός ἐστιν εὐρεῖν,
 ἀλλὰ καὶ ἐτέρων, οἷς ἐμέλησεν Ὀλυμπιάδων· ἅπασι γὰρ
 συνεφώνησεν ὁ χρόνος. Κῦρος δ' οὖν τῷ πρώτῳ τῆς
 ἀρχῆς ἔτει, ὅπερ ἦν Ὀλυμπιάδος νέ'. ἔτος τὸ πρῶτον,
 διὰ Ζοροβάβελ, καθ' ὃν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ, τὴν
 10 πρῶτην καὶ μερικὴν ἀπόπεμψιν ἐποιήσατο τοῦ λαοῦ,
 πληρωθείσης τῆς ἐβδομηκονταετίας, ^δὥς ἐν τῷ Ἑσδρα
 παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἱστόρηται. αἱ μὲν οὖν ἱστορίαι συν-
 τρέχουσι, Κύρου τε βασιλείας, καὶ αἰχμαλωσίας τέλους·
 καὶ (for. καὶ τὰ) κατὰ τὰς Ὀλυμπιάδας οὕτως εἰς ἡμᾶς
 15 εὐρεθήσεται συμφωνήσαντα· τούτοις γὰρ ἐπόμενοι, καὶ
 τὰς λοιπὰς ἱστορίας κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀλλήλαις
 ἐφαρμόσομεν. Τὰς (for. Τὰ) δὲ πρὸ τούτων, ὧδέ πως

erat. Porro Nabuchodonosoris
 Berosus quoque Babylonius me-
 20 minit. Exactis illis septuaginta
 captivitatis annis, Cyrus Per-
 sicum regnum obtinuit, cum
 Olympias ageretur quinquage-
 25 sima quinta, uti ex Diodori Bib-
 liotheca, Thalli et Castoris, nec
 non Polybii et Phlegontis his-
 toriis, auferre licet; aliisque
 præterea, qui Olympiadum se-
 30 riem texuerunt: omnibus enim
 in eo tempore definiendo con-
 venit. Cyrus igitur anno im-
 perii sui primo, qui Olympiadis
 quinquagesimæ quintæ primus
 35 belem, ejus etiam æqualis idem

et socius erat Jesus Josedeci
 filius, expleta jam septuaginta
 annorum summa, populi Judaici
 partem aliquam primum dimisit,
 ut apud Esdram Hebræum his-
 toricum legimus. Et quoniam
 regni Cyri principium cum Ju-
 daicæ captivitatis fine, histori-
 corum omnium consensione con-
 currit, similis etiam in Olym-
 piadum annis, cum utriusque,
 tum cæterorum deinceps con-
 venientia ad nos usque ducitur,
 quippe qui ab eo veluti cardine
 progressi, consequentes pariter
 historias eadem inter se se ra-
 tione commissuri contexturique
 simus. At in superiorum con-

^d Ezrie cap. i. &c.

τῆς Ἀττικῆς χρονογραφίας ἀριθμουμένης, ἀπὸ Ὠγύγου τοῦ παρ' ἐκείνοις αὐτόχθονος πιστευθέντος, ἐφ' οὗ γέγονεν ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἐν τῇ Ἀττικῇ κατακλυσμός, Φορωνέως Ἀργείων βασιλεύοντος, ὡς Ἀκουσίλαος ἱστορεῖ, μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος, ὅποθεν Ἕλληνες 5 ἀκριβοῦν τοὺς χρόνους ἐνόμισαν, ἔτη συνάγεται χίλια εἴκοσιν. ὡς (for. ὁ) καὶ τοῖς προειρημένοις συμφωνεῖ, (for. συμφωνεῖν) καὶ τοῖς ἐξῆς δειχθήσεται. ταῦτα γὰρ (for. οἱ τὰ addend. vid. not.) Ἀθηναίων ἱστοροῦντες, Ἑλλάνικός τε καὶ Φιλόχορος οἱ (for. ὁ) τὰς Ἀτθίδας, οἳ τε 10 τὰ Σύρια Κάστωρ καὶ Θαλλός, καὶ (for. καὶ ὁ) τὰ πάντων Διόδωρος ὁ τὰς βιβλιοθήκας, Ἀλέξανδρός τε ὁ Πολυῖστωρ, καὶ τινες (for. οἵτινες) τῶν καθ' ἡμᾶς ἀκριβέστερον ἐμνήσθησαν καὶ τῶν Ἀττικῶν ἀπάντων. εἴ τις οὖν ἐν τοῖς χιλίοις εἴκοσιν ἔτεσιν ἐπίσημος ἱστορία τυγ- 15 χάνει, κατὰ τὸ χρήσιμον ἐκλεγθήσεται.

Καὶ μετὰ βραχεῖα ἐπιλέγει· Φαμέν τοίνυν ἕκ γε τοῦδε τοῦ συγγράμματος, Ὠγυγον, ὃς τοῦ πρώτου κατακλυσμοῦ

signandis temporibus, si Atticæ chronographiæ rationem sequi libet; ab Ogyge, quem indidem satum esse credunt, sub quo ingens illud primumque diluvium, regnante Argis Phoroneo, Atticam invasisse Acusilaus auctor est, ad primam usque Olympiadem, unde Græci accuratam sibi temporum seriem ducendam putaverunt, anni colliguntur viginti supra mille; qui numerus et cum superioribus optime congruit, et ex sequentium declaratione constabit. Hæc enim Hellanicus et Philochorus, qui res Atticas, itemque Castor et Thallus, qui Syriacas prosequuti

sunt, quique gentium omnium historiam in bibliothecam suam 20 inclusit Diodorus, et Alexander Polyhistor memoriæ prodiderunt: quorum etiam, e nostris præterea nonnulli, diligentius quam Attici omnes, accuratius 25 que meminere. Itaque, si quæ mille ac viginti annorum spatio paulo insignior occurreret historia, eam commode suo loco dabimus.

Idemque paucis interjectis, Vol- 30 lumus igitur, inquit, scripti etiam hujus auctoritate freti, Ogygem illum, qui quod haustis aquarum vi quamplurimis, salvus et incolumis evaserat, primo diluvio 35 nomen dedit, circa tempus illud,

γέγονεν ἐπάνυμος, πολλῶν διαφθαρέντων διασωθεὶς, κατὰ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου τοῦ λαοῦ μετὰ Μωσέως ἑξόδου γεγενῆσθαι. Τόνδε τὸν τρόπον· ἐπὶ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα τὴν προειρημένην, ἀπὸ Ὠγύγου ἔτη δειχθήσεται 5 ἀκ'. ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τῆς νέ'. ἔτος πρῶτον, τουτέστιν ἐπὶ Κύρου βασιλείας ἔτος πρῶτον, ὅπερ ἦν αἰχμαλωσίας τέλος, ἔτη σιζ'. ἀπὸ Ὠγύγου τοῦνυν ἐπὶ Κῦρον, ἔτη ασλζ'. εἰ δ' ἀναφέροι τις ἐπιλογιζόμενος, ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς αἰχμαλωσίας, τὰ ασλζ'. 10 ἔτη· κατὰ ἀνάλυσιν εὐρίσκεται ταῦτόν διὰστημα, ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἑξόδου Ἰσραὴλ, ὅσον ἀπὸ τῆς πεντηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ Ὠγυγον, ὃς ἔκτισεν Ἐλευσίνα. ὅθεν ἐπισημότερόν ἐστι καταλαβεῖν τὴν Ἀττικὴν χρονογραφίαν.

15 Ὀλίγα δὲ τούτων ἐν Ἀσσυρίοις λόγοις ἀρχαιότερα μυθεύεται (1. μυθεύεται). πρῶτος ἦρξε Νῖνος ἀπάσης τῆς Ἀσίας πλὴν Ἰνδῶν, ἔτεσι τ', (cor. νβ. Goarus) οὐ πολὺ πρότερον Ὠγύγου. τοῦτον διεδέξατο Σεμίραμις ἡ

quo populus ex Ægypto cum
20 Mose migravit, extitisse. Id
quod hunc in modum conficimus.
Ab Ogyge ad primam Olym-
piadem anni putantur viginti su-
pra mille: ab Olympiade prima
25 ad primum quinquagesimæ quin-
tæ annum, qui primus item Cyri
regis annus est, idemque cap-
tivitatis Judaicæ finis, anni sep-
temdecim supra ducentos: ergo
30 ab Ogyge ad Cyrum usque, anni
triginta septem supra mille ac du-
centos omnes colliguntur. Jam,
qui sursum versus ab exitu cap-
tivitatis annos retexere voluerit,
35 is triginta septem supra mille ac
ducentos revolvendo numerabit,

VOL. II.

hoc est idem prorsus intervallum
ad eum usque annum, quo pri-
mum ex Ægypto per Moysem
eductus Israel est, quod abs
quinquagesima quinta Olympi-
ade ad Ogygem, qui Eleusinem
condidit, excurrere dictum est.
Atque inde quidem insignius
Atticæ chronologiæ principium
duci potest.

Ex his rebus pauca, quæ an-
tiquiora sunt, in libris Assyriis
narrantur. Universæ autem A-
siæ exceptis Indis annis 300.
(cor. Goarus 52.) multo ante
Ogygem Ninus imperavit pri-
mus. Huic successit celebris
illa Semiramis, quæ multis locis

N N

διαβόητος, ἡ πολλαχού τῆς γῆς ἤγειρε χώματα προ-
φάσει μὲν διὰ τοὺς κατακλυσμούς· τὰ δ' ἦν ἄρα τῶν
ἐρωμένων ζώντων κατορυσσομένων οἱ τάφοι, ὡς Κτησίας
ἱστορεῖ. ὥστε οὐδὲν ἀξιομνημόνευτον Ἑλλήσιν ἱστο-
ρεῖται πρὸ Ὠγύγου, πλὴν τοῦ Φορωνέως τοῦ συγ-
χρονίσαντος αὐτῷ, καὶ Ἰνάχου τοῦ Φορωνέως πατρὸς
ὃς πρῶτος Ἀργούς ἐβασίλευσεν, ὡς Ἀκουσίλαος ἱστορεῖ.
τούτου θυγάτηρ Ἰοὺς (l. Ἰὼ), ἦν Ἰσιν μετονομάσαστες
σέβουσιν. Καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ὠγύγου. κατὰ δὲ
τοὺς τούτου χρόνους, ἐξῆλθε Μωσῆς ἀπ' Αἰγύπτου. καὶ 10
ὡς οὐκ ἄπιστον τότε ταῦτα συμβῆναι, δείκνυμεν οὕτως.
Ἀπὸ τῆς ἐξόδου Μωσέως ἐπὶ Κῦρον, ὃς ἐβασίλευσε
μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἔτη αςλζ'. Μωσέως γὰρ ἔτη
τὰ λοιπὰ τεσσαράκοντα· Ἰησοῦ τοῦ μετ' ἐκείνων ἡγη-
σαμένου, ἔτη κέ. (for. κζ'. vid. not.) πρεσβυτέρων ἔτη 15
λ', τῶν μετὰ Ἰησοῦν Κριτῶν· τῶν δὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν
Κριτῶν περιεχομένων, ἔτη υζ'. Ἱερέων δὲ Ἡλεὶ καὶ
Σαμουὴλ ἔτη ζ'. τῶν δὲ ἐξῆς βασιλέων Ἑβραίων ἔτη

telluris aggeres diluviorum præ-
texens metum congegit, re ta-
men vera amantium, dum vive-
bant, defossorum fuere monu-
menta, ut tradit Ctesias. Nil
itaque memoria dignum ante O-
gygem scriptis mandatum est a
Græcis, si Phoroneum æqualem
ejus excipias et Inachum ejusdem
patrem, qui primus Argivis reg-
navit, ut tradit Acusilaus. Hu-
jus filia fuit Io, quam mutato no-
mine Isidem appellatam colunt.
Verum de tempore Ogygem an-
tegresso hactenus. Cæterum
illius tempore, excessit ab Æ-
gypto Moses, id quod veri quam
simile sit, hunc in modum os-

tendimus. Ab exitu Mosis ad
Cyrum, qui post captivitatem 20
regnavit, anni putantur mille ac
ducenti cum triginta septem.
Mosis enim reliqui ab egressu
anni quadraginta sunt: Jesu, qui
secundum illum populo dedu- 25
cendo præfuit, quinque ac vi-
ginti: seniorum, qui post Jesum
Judices fuere, triginta: Judicum
omnium, qui proprio ipsorum
libro continentur, nonaginta su- 30
pra quadringentos: Sacerdotum
Eli et Samuel, nonaginta: con-
sequentium Regum Hebræorum,
nonaginta supra quadringentos.
sequuntur captivitatis septua- 35
ginta: cujus postremus annus,

τετρακόσια ἥ'. ἥς τὸ τελευταῖον ἔτος (for. τῆς δ' αἰχ-
μαλωσίας ἐβδομήκοντα, ἥς τὸ τ. ἔ. Vigerus.) ἦν Κύρου
βασιλείας ἔτος πρῶτον, ὡς προειρήκαμεν. ἐπὶ δὲ πρώτην
'Ολυμπιάδα ἀπὸ Μωσέως ἔτη ακ', εἴπερ (for. καὶ εἴπερ)
5 ἐπὶ πεντηκοστῆς πέμπτῃς ἔτος πρῶτον ἔτη ασλζ'. καὶ
τοῖς Ἑλληνικοῖς συνέδραμεν ὁ χρόνος. μετὰ δὲ Ὀγυγον,
διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ πολλὴν φθορὰν, ἀβασί-
λευτος ἔμεινεν ἡ νῦν Ἀττικὴ μέχρι Κέκροπος ἔτη ρπθ'.
Τὸν γὰρ μετὰ Ὀγυγον Ἀκταῖον, ἡ τὰ πλασσόμενα τῶν
10 ὀνομάτων, οὐδὲ γενέσθαι φησὶ Φιλόχορος.

Καὶ αὖθις.

Ἀπὸ Ὀγύγου τοίνυν ἐπὶ Κύρον, ὅποσα ἀπὸ Μωσέως
ἐπὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἔτη ασλζ'. ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων
δέ τινες ἱστοροῦσι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γενέσθαι
15 Μωσέα. Πολέμων μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν
ἱστοριῶν λέγει, ἐπὶ Ἀπιδος τοῦ Φωρωνέως, μοῖρα τοῦ
Αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ ἐξέπεσεν Αἰγύπτου, οἱ ἐν τῇ

regni Cyri primus fuit, ut jam
ante diximus. Jam a Mose ad
20 Olympiadem primam anni fluunt
viginti supra mille, cum ab eo-
dem ad quinquagesimæ quintæ
annum primum, mille ducenti
cum triginta septem numeren-
25 tur, in quo nobis etiam cum
Græcorum temporibus optime
convenit. At vero post Ogygem,
quod ingens ab illo diluvio con-
sequuta vastitas esset, quæ nunc
30 Attica dicitur, ea sine regibus
annos centum et octoginta no-
vem, ad Cecropem usque per-
mansit. Actæum enim illum,
qui post Ogygem recensetur,
35 quæque deinceps finguntur no-
mina, Philochorus ne extitisse

quidem omnino confirmat.

Et rursus.

Ergo ab Ogyge, inquit, ad Cy-
rum usque tantundem numeres,
quantum ad eundem a Mose,
hoc est annos ducentos et tri-
ginta septem supra mille. Et
vero Græcorum sane nonnulli
Mosem sub eadem tempora vix-
isse testantur. Nam Polemo
quidem, libro Græcarum histo-
riarum primo, conceptis verbis
habet, Apidis Phoronei filii tem-
pore, exercitus Ægyptiaci par-
tem sese ab Ægypto subduxisse,
atque in Palæstina, quam Syriam
vocant, haud procul ab Arabia
consedisse: illos nimirum ipsos
intelligens, qui Mose duce pro-

Παλαιστίνῃ καλουμένῃ Συρίᾳ, οὐ πόρρω Ἀραβίας ᾤκησαν, αὐτοὶ δηλονότι οἱ μετὰ Μωσέως. Ἀπίων δὲ ὁ Ποσειδωνίου, περιεργότατος γραμματικῶν, ἐν τῇ κατὰ Ἰουδαίων βίβλῳ, καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν φησὶ, κατὰ Ἰναχον Ἀργους βασιλέα, Ἀμώσιος Αἰγυπτίων βασιλευόντος, ἀποστῆναι Ἰουδαίους, ὧν ἡγείσθαι Μωσέα. μέμνηται δὲ καὶ Ἡρόδοτος τῆς ἀποστασίας ταύτης, καὶ Ἀμώσιος, ἐν τῇ δευτέρᾳ· τρόπῳ δέ τινα καὶ Ἰουδαίων αὐτῶν, ἐν τοῖς περιτεμνομένοις αὐτοὺς καταριθμῶν, καὶ Ἀσσυρίους τοὺς ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἀποκαλῶν, τάχα¹⁰ διὰ τὸν Ἀβραάμ. Πτολεμαῖός τε ὁ Μενδήσιος, τὰ Αἰγυπτίων ἀνέκαθεν ἱστορῶν, ἅπασιν τούτοις συντρέχει ὥστε οὐδ' ἐπίσημος ἐπὶ πλέον ἢ τῶν χρόνων παραλλαγῇ. σημειωτέον δὲ, ὥς ὃ, τί ποτε ἐξαίρετον Ἑλλησι δι' ἀρχαιότητα μυθεύεται, μετὰ γε Μωσέα τοῦθ' εὐρίσκεται,¹⁵ κατακλυσμοὶ τε, καὶ ἐκπυρώσεις, Προμηθεὺς, Ἴω, Εὐρώπη, Σπαρτοὶ, Κόρης ἀρπαγὴ, μυστήρια, νομοθεσίαι, Διονύσου πράξεις, Περσεὺς, ἄθλοι Ἡράκλειοι, Ἀργοναῦται, Κένταυροι, Μινώταυρος, τὰ περὶ Ἴλιον, Ἡρα-

fecti sunt. Apio vero Posidonii filius, idemque grammaticorum omnium curiosissimus, libro adversus Judæos, et historiarum quarto scribit, Inacho Argis regnante, Judæos duce Mose, ab Amosi Ægyptiorum rege defecisse. Cujus etiam defectionis, simulque Amosis, libro secundo Herodotus meminit: imo et ipsorum quoque Judæorum, quos in circumcisorum classem reponit, ac Palæstinæ Assyrios nominat ducta fortassis ex Abrahamo utriusque caussa. Quibus cum omnibus Ptolemæo quoque

Mendesio, qui ab ultimis usque²⁰ temporibus Ægyptiorum ducit historiam, ita convenit, ut inter ipsos nulla fere nisi levissima temporum differentia notari possit. Cæterum, hic observandum²⁵ etiam est, quicquid paulo rarius ob vetustatem Græci fabulantur, id omne Mose posterius inveniri, diluvia, incendia, Prometheus, Io, Europam, *(Spartos) Proser-³⁰pinæ raptum, mysteria, legum sanctiones, Bacchi gesta, Perseum, Argonautas, Centauros, Minotaurum, res Trojanas, Herculis certamina, Heraclidarum³⁵

κλειδῶν κάθοδος, Ἰώνων ἀποικία, καὶ Ὀλυμπιάδες. ἔδοξε δὴ μοι τῆς Ἀττικῆς βασιλείας τὸν προειρημένον ἐκτιθέναι χρόνον, παρατιθέναι μέλλοντι ταῖς Ἑβραϊκαῖς ιστορίαις τὰς Ἑλληνικάς. ἐξέσται γὰρ τῷ βουλομένῳ, 5 παρ' ἐμοῦ τὴν ἀρχὴν κομίζομένῳ, λογίζεσθαι τὸν ἀριθμὸν ὁμοίως ἐμοί.

Οὐκοῦν τῶν χιλίων καὶ εἴκοσι ἐτῶν, τῶν μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος ἀπὸ Μωσέως τε καὶ Ὠγύγου, ἐκκειμένων, πρώτῳ μὲν ἔτει τὸ Πάσχα, καὶ τῶν Ἑβραίων 10 ἔξοδος ἡ ἀπ' Αἰγύπτου, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ ἐπὶ Ὠγύγου γίνεται κατακλυσμός· καὶ κατὰ λόγον. τῶν γὰρ Αἰγυπτίων ὀργῇ Θεοῦ χαλάζαις τε καὶ χειμῶσι μαστιζομένων, εἰκὸς ἦν μέρη τινὰ συμπάσχειν τῆς γῆς, ὅτι (for. ἔτι) τε Ἀθηναίους τῶν αὐτῶν Αἰγυπτίοις ἀπολαύειν 15 εἰκὸς ἦν, ἀποίκους ἐκείνων ὑπονοοούμενους, ὥς φασιν ἄλλοι τε, καὶ ἐν τῷ Τρικαρῆνι Θεόπομπος. ὁ δὲ μεταξὺ χρόνος παραλέλειπται, ἐν ᾧ μηδὲν ἐξαίρετον Ἑλλήσιν ιστόρηται. μετὰ δὲ τέσσαρα καὶ ἐνενήκοντα ἔτη, ἦν

reditum, Ionum migrationem, 20 et Olympiadas. Ac mihi quidem Græcas historias cum Hebraicis committere statuenti, ea potissimum Attici regni tempora describere visum est. Sic enim 25 cuivis omnino liceat, qui modo principium ex meis ducere voluerit, eandem mecum in colligendo numero rationem inire.

Illorum igitur mille ac viginti 30 annorum, quos ab Mose et Ogyge ad primam usque Olympiadem fluxisse diximus, anno primo, uti Hebræorum Pascha, et discessus ab Ægypto, sic O- 35 gygium in Attica diluvium contigit. Et convenienter id qui-

dem. Nam cum Ægyptios grandinibus, ac tempestatibus Dei præpotentis ira percelleret, fieri vix poterat, quin simul in quasdā terræ partes calamitatis inde aliquid redundaret. Ac præsertim Athenienses Ægyptiacæ cladis partem aliquam subire verisimilius erat, quos Ægyptiorum coloniam habitos esse, cum alii, tum vero Theopompus in Tricarenō commemorat. Tempus inde medium prætermissum est, quod in eo nihil a Græcis memoria dignum referatur. Post annos vero quatuor et nonaginta, ut nonnulli tradunt, Prometheus extitit, quem, quod homines ad

Προμηθεὺς, ὥς τινες, ὃς ἑπλάσσειν ἀνθρώπους ἐμν-
θεύετο· σοφὸς γὰρ ὢν, εἰς παιδείαν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς
ἄγαν ἰδιωτείας μετέπλαττε. Hæc fere omnia ex Eusebio in
lib. x. *Præparat. Evang.* cap. 10. p. 487. ed. Vigeri, reliqua Syncello
debentur in *Chronograph.* pag. 63. et alibi. 5

disciplinæ cultum ab nimia sim- traduxerit, homines propterea
plicitate solerter ingenioseque finxisse fabulantur.

XXIII.

Ex libro tertio.

Οὐ μοι δοκεῖ καλῶς ὁ Ἀφρικανὸς τῷ γ'. λόγῳ τῶν ἱστορικῶν¹⁰
αὐτοῦ φάναι, τὴν Ἀργείων βασιλείαν τῷ σ'. ἔτει τῆς
Ἀσσυρίων βασιλείας ἄρξασθαι ἐπὶ Ἀρείου πέμπτου
βασιλέως Ἀσσυρίων. Hoc Georgius Syncellus habet pag. 125.
Chronograph.

Interprete Goaro.

Non placet Africanus tertio his- Arii quinti regis tempore cœ-
toriarum libro scribens Argivorum pisse.
regnum Assyriorum anno 200.

XXIV.

Καλλιθυία Πείραντος ἐν Ἀργεὶ πρῶτον ἱεράτευσε
τῆς Ἥρας (for. τῇ Ἥρᾳ). Τούτοις τοῖς χρόνοις Ἀτλας
ὁ Προμηθέως ἀδελφὸς ἄριστος ἀστρολόγος διέλαμπεν·

Interprete Goaro.

Callithya Pirantis filia, prima poribus istis Atlas peritissimus
sacerdotio functa, et Junoni Ar- astrologus florebat, et ob disci-
gis sacra fecisse traditur. Tem- plinæ præstantiam cælum sus-

ὡς ἐπιστήμης ἔνεκεν τὸν οὐρανὸν αὐτὸν φέρειν πεφή-
 μισται. Εὐριπίδης δὲ τὸν Ἄτλαντα ὅρος εἶναί φησιν
 ὑπερνεφές. Οὗτος κατὰ τοὺς χρόνους Γοθονιῆλ ἤκμαζεν, ὡς
 μαρτυροῦσι πάντες οἱ ἐκ τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου ἱστορικοί, ἐν οἷς καὶ
 5 Ἀφρικανὸς φησιν· Οἱ ἀπὸ τῆς Κουρητείας, τῆς νῦν
 Ἀκαρνανίας, Κουρήτες καὶ Κορύβαντες Κνωσσον ᾤκι-
 σαν, οἱ τὴν ἐν ὅπλοις εὐρυθμον κίνησιν εὐρόντες. Τού-
 τοις τοῖς χρόνοις Σῦρος ἱστορεῖται γεγονέναι γηγενῆς,
 οὐ ἐπώνυμος ἢ Συρία· ἄλλοι δὲ, πρότερον ἔτεσιν ρ'.
 10 καὶ περὶ Προμηθέως δὲ καὶ Ἐπιμηθέως τὸ αὐτὸ δια-
 φόρως ἱστοροῦσιν, καὶ Ἀτλάντος, Ἄργου τε (for. addend.
 τοῦ Πανόπτου) καὶ Ἰοῦς τῆς Προμηθέως θυγατρὸς, καὶ
 Πανόπτου (for. delend. καὶ Π.). οἱ μὲν γὰρ, ὅτι κατὰ
 Κέκροπα τὸν διφυῆ γεγόνασιν, οἱ δὲ, ὅτι πρότερον ἔτεσιν
 15 ξ'. ἄλλοι δὲ ζ'. Hæc Georgius attulit pag. 149. *Chronograph.*

tinere affirmatus est. Euripides
 autem Atlantem nubibus mon-
 tem altiore esse testatur. Ille
 circa Gothoniæ ætatem celebraba-
 20 tur: prout cuncti partium nos-
 trarum historici asserunt, inter quos
 Africanus hæc habet. Curetes,
 Curetia, nunc Acarnania, oriun-
 di, alio nomine Corybantes vulgo
 25 dicti, Cnossum incoluerunt: et
 armatorum hominum ad nume-
 rum compositi motus inventores

extiterunt. Sub idem tempus
 Syrus, a quo Syriæ factum no-
 men, e tellure ortus dicitur: alii
 annis centum priorem asserunt:
 Et de Prometheo quidem, de
 Epimetheo, de Atlante, Argo, et
 Io Promethei filia, et Panopto
 diversa evulgant: et isti quidem
 Cecropi gemina forma conspicuo
 tempore æqualem, illi annis sexa-
 ginta, nonnulli tandem nona-
 ginta antiquiorem memorant.

XXV.

Ἑβδομηκοστῷ ἔτει τοῦ Ἀὐδ, φησὶν Ἀφρικανὸς, (sc. addend. γεγενῆσθαι, vel simile quid) τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμόν. Hoc affert idem Georgius pag. 154.

Interprete Goaro.

5

Anno Aod 70. diluvium, quod sub Deucalione contigit, Africanus assignat.

XXVI.

Τοῦτον τὸν Ἀβιμέλεχ, καὶ τοὺς ο΄. ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἢ βίβλος τῶν Κριτῶν, ^d πρῶτον μὲν τοῦ Γεδεὼν υἱοὺς λέγει τρανῶς, ἔπειτα δὲ τοῦ ¹⁰ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ Ἱεροβαὰλ, ὃς συνήκησε τῷ Γεδεὼν περὶ τὰ τέλη αὐτοῦ, ὡς αὐτόθι γέγραπται. καὶ δοκεῖ πως ἄπορον εἶναι. Ἀφρικανὸς δὲ τοῦ Ἱεροβαὰλ αὐτοὺς λέγει πάντας. Hæc ipse Georgius pag. 159. Quæ sequuntur, extant in pag. 165. Ἀβδὼν κριτῆς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἡ΄. ἔτη. Ἀφρικανὸς ἔτη κ΄ φησὶν, οὐ καλῶς.

Interprete Goaro.

Abimelech istum et septuaginta ejus fratres, liber Judicum, primo quidem Gedeon filios manifeste nuncupat, postmodum fratris ejus Jerobaal, qui circa vitæ illius terminum vicinam sibi habitationem

selegit, ut ibidem scribitur, licet hoc dubium omnino videatur: Africanus vero Jerobaal patrem omnium fuisse testatur.—Abdon judex judicavit Israel annis 8. scribit Africanus 20. verum errans.

XXVII.

Εὐσέβιος δὲ μόνος ὁ Καισαρεὺς τὰ τῶν πρεσβυτέρων (qui Josuam secuti sunt) οὐ παρέλαβεν· ὁ δὲ Ἀφρικανὸς ἔτη λ΄. αὐτοῖς ἀπένευμεν. ᾧ πλείωτα ἐπεγκαλεῖ ὁ Εὐσέβιος ὡς μεγάλα, φησὶ,

Interprete Goaro.

Seniorum annos Eusebius Cæsariensis solus in numerum haud retulit: eisdem vero annos 30, as-

signavit Africanus, quem pluribus insequitur Eusebius, ceu lapsum in errorem, et negotium vires proprias

^d Jud. cap. viii. fine, et ix. i.

διαμαρτάνοντι, καὶ τολμηροτάτῳ πράγματι ἐπικεχειρηκότι· πρὸς
τούτοις ἄλλα ο'. ἔτη, μ'. μὲν τὰ τῆς ἀναρχίας, λ'. δὲ τὰ τῆς εἰ-
ρήνης, οἴκοθεν παρεμβαλόντι, τὰ ὅλα ρ'. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀφρικανὸς
περὶ τούτων ὡς διαφωνουμένων ἐν τέλει τοῦ ε'. λόγου καθομολογεῖ.
5 Hæc ipse Georgius pag. 174.

superans aggredi ausum : quodque
dum annos 70. interregni nimi-
rum 40. et triginta pacis, et uni-
versim centum annorum summam
10 interposuerit, reum omnino tra-

ducit. Africanus certe de istis quasi
plenam consensionem ad invicem
non continentibus rationem reddit,
et oppositionem fatetur ad libri v.
calcem.

XXVIII.

Τὰ κατὰ Ἀφρικανὸν ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τέλους τῶν Κριτῶν καὶ ἀρ-
χῆς Ἡλεὶ τοῦ ἱερέως ἔτη ,δς;β'. κατὰ δὲ Εὐσέβιον τοῦ Παμφίλου
δμδ', κατὰ δὲ τὴν ἀκριβῆ καὶ εὐαγγελικὴν παράδοσιν καὶ τότε τὸ
15 χρονογράφιον ,δτνβ'. τὰ δὲ νν'. ἔτη τῶν Κριτῶν κατὰ τὸν θείον
ἀπόστολον ἀπὸ τοῦ 'γ' λβ'. ἔτους τοῦ κόσμου ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος
'Ηλεὶ πληροῦται ἐνὸς ἔτους ὑπολειπομένου· ὅπερ Ἀφρικανὸς τὸν
Σεμεῖτ' ἀρ λέγει κρατῆσαι τὸν Ἰσραὴλ, τῆς γραφῆς οὐκ εἰ-
πούσης χρόνον. Hæc ipse Georgius pag. 176.

20

Interprete Goaro.

Ab Adamo usque ad Judicum
postremos fines, et ab Heli sacer-
dote potestatem in populum exer-
citam ex Africani computo anni
25 colliguntur 4292. Eusebius Pam-
phili 4044. censet: ex fidelioris
vero rationarii et evangelii norma
chronographicum hocce laterculum
4350. numerandos decernit. Porro

Judicum anni 450. a divino apo-
stolo statuti ab anno conditi orbis
3902. ad annum Heli primum, si
tamen unum, qui excedit, sub-
traxeris, explentur. Samgar in
Israel Judicis officio functum
scribit Africanus, Scriptura nullum
ei potestatis spatium assignante.

XXVIII*.

30

Ἀπὸ Κέκροπος ἐπὶ τὴν Ἰλίου ἄλῳσιν συνάγονται μικροῦ δέοντα
ἔτη ν'. Leo Allatius in Notis ad S. Eustathii *Hexaem.* p. 29.
hoc affert ex Africano in Chronico.

A Cecrope ad Ilii excidium colliguntur anni paulo minus 400.

VOL. II.

O O

XXIX.

De Sicyoniorum Regno.

Africanus quidem dixit sic tenere (καταρχεῖν in marg. posuit Scaliger) eis (scil. Sicyoniis) omnes annos mille vii. (1007) a minuitate autem eorum, (h. e. ab eorum defectu, seu fine) in primam Olympiadam anni cccxxix. Sicut numeratur (numerantur) ab initio Sicyoniorum regna (regni) in primam Olympiadam omnes anni mille cccxxvi. Vicesimo nono autem anno patriarchæ Jacob illum (sic) Sicyoniorum initiavit regnum sic :

I. Egialeus ann. lii.	Anni autem Jacob xxviii.	
II. Europs ann. xlv.	Anni Isaac lxxxviii.	
III. Telchus ann. xx.	Anni Abraham cxiv. (mendose) Initiaverunt regna.	
IV. Amphus ann. xxv.		
V. Thelxius ann. lii.		15
VI. Egydrus ann. xxxiv.		
VII. Thurimachus ann.	Anno quadragesimo tertio Leucippi, egressio Judæorum ex Ægypto.	20
xlvi.		
VIII. Leucippus ann. liii.		
IX. Mesapsus ann. xlvii.		
X. Eratus ann. xvi. (Scal. ad marg. xlv.)		
XI. Plammeus xlviii. Ellada (deest aliquid).		
XII. Orthopolus ann. xlv. Marathus ann. xxx. Echirus ann. lv. Corax ann. xx. Epopeus ann. xxxv. Laomedus ann. xliii. Inachus ann. xlv. Festus ann. l. Adrastus ann. iv. Polifidus ann. xxxi. Pelasgus ann. xx. Xeuxippus ann. xxxv. Polybus ann. xlv. (loco motus). Usque Xeuxippum tenuit (κατέσχε) Sicyoniorum regnum permanens annos quingentos (lego nongentos vid. not.) lxxx. Post Xeuxippum autem reges quidem non fuerunt, sed præibant eis Sacerdotes—Carnii ann. xxviii. (for. xxvi. vid. not.) quem (Scal. ad marg. ὦν non δν) primus Sacerdos Archelaus annum i. Post hunc Automidus ann. i. Post hunc Methudutus ann. i. Post hunc Euneus ann. i. Post hunc Theonomus ann. i. Post hunc Amphycius ann. ix. Post hunc Charidus (Scal. ad marg-		

10

15

20

1

35

Charidemus) ann. 1. Osuch sustinens (ὅς οὐχ ὑποστὰς Scal. ad marg.) cibaria fugiit: a quo in prima Olympiada, ut fertur scriptura (ὡς γραφῇ φέρεται Scal. ad marg.) anni cccxxvii. (supra, cccxxix.). Fiunt vero omnes (sic) Sicyoniorum regna 5 ab Ægialeo, usque in prima Olympiada anni mille cccxxvi.

Hæc attulit Excerptor Eusebii, Africani aliorumque, homine Barbaro Latine vertente, quem edidit Scaliger in Eusebii *Temporum Thesauro*, pag. 75.

XXX.

10 Ἐὰν οὖν *κατὰ τὸν ἀπόστολον, (inquit Georgius Syncell.) τὰ τῶν Κριτῶν νν'. ἔτη, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἐρήμου μ'. ἔτη Μωϋσέως, Ἰησοῦ τε κζ', καὶ τῶν μετὰ Ἰησοῦν πρεσβυτέρων ιη', καὶ ἔτι Ἥλεις τοῦ ἱερέως κ', Σαμουὴλ κ', καὶ Σαούλ μ', Δαβὶδ τε μ', καὶ Σολομῶντος δ', συναριθμήσωμεν, ἔσται ὁ πᾶς ἀπὸ τῆς ἐξόδου χρόνος ἐπὶ 15 τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν ἑτῶν χνθ'. κατὰ δὲ Εὐσέβιον χ'. καὶ κατὰ Ἀφρικανὸν ὑπὲρ τὰ ψμ'. Hæc ipse Georgius pag. 175. *Chronographiæ* suæ.

Interprete Goaro.

Recensitis ergo ex apostoli de-
20 creto Judicium annis 450. aliisque
40. Moyse per desertum duce exactis, si Jesu rectore alios 27. sub Senioribus Jesum sequutis 18. sub Heli sacerdote 20. sub Samuele 20.
25 alios regni Saul 40. David 40. et

Salomonis tandem quatuor priores composuerimus: integrum a perfectione ex Ægypto spatium ad templi instaurationem annis 659. secundum Eusebium 600. ex Africani mente supra 740. conflabitur.

XXXI.

Εἰσὶν οὖν ἀπὸ Ἀδάμ ἕως η'. ἔτους αὐτοῦ (Solomonis) ἔτη ,δνοη'. κατὰ δὲ τὸν Ἀφρικανὸν ,δνκζ'. κατὰ δὲ Εὐσέβιον ,δρο'. Hæc Georgius pag. 181.

30 Ab Adamo igitur ad annum ejus canum 4457, secundum Eusebium (Solomonis) octavum anni numerantur 4478, secundum autem Afri-

* Act. xiii. 20.

o o 2

XXXII.

Τούτοις τοῖς χρόνοις (inquit Georgius Syncellus) προεφήτευσεν (regnante Joas Israelis rege) Ὡσηὲ, Ἀμὼς, Ἰωνᾶς, Ναοῦμ· ἦν καὶ Ἰωνᾶς ἐκπεμφθεὶς εἰς Νινευί, εἰς Θαρσεὶς φεύγει, καὶ ὑπὸ κήτους καταπυθὲς τριήμερος ἀνεμείται. Θαρσεὶς δὲ Ῥόδον καὶ 5 Κύπρον Ἀφρικανὸς λέγει εἶναι. Hæc Georgius pag. 201.

Interprete Goaro.

His temporibus Osee, Amos, Jo- triduanus evomitur. Tharsis porro nas, et Naum prophetæ clarebant. vocabulo Rhodum vel Cyprium in- At ubi Jonas Ninivem mittitur, in- tellectam jubet Africanus. 10 Tharsis fugiens et a cetis devoratus,

XXXIII.

Τοῦ Ἰσραὴλ 15'. ἐβασίλευσεν (inquit Georgius Syncellus) Φα- κεσίας υἱὸς Μαναήμ ἔτη 1'. Ἀφρικανὸς δὲ, ἔτη 3'. Hæc Georgius pag. 202. 15

Interprete Goaro.

Israel rex 16. Phacesias filius Manahem annis 10. ex Africani computo duobus.

XXXIV.

Εἰσὶ μέντοι τινὰ (inquit Georgius Syncellus) τῶν ἀντιγράφων 20 (S. Scripturæ) κ'. ἔχοντα ἔτη τοῦ Φακέε, ὡς καὶ Ἀφρικανὸς καὶ Εὐσέβιος· καὶ ἑτέρα, 17'. Hoc Georgius ibidem.

Interprete Goaro.

Cæterum codices nonnulli, quos sequuntur Africanus et Eusebius annos 20. Phacee assignant, alii 18. 25

XXXV.

——Καὶ κατέσχευεν ἡ βασιλεία Λακεδαιμονίων τὰ πάντα ἔτη τέ. ὡς Ἀφρικανὸς ὁ σοφώτατος συνεγράψατο.
Hæc Joannes Malala in *Chronograph.* lib. iv. p. 111.

5

Interprete *Edm. Chilmeado.*

—Duravit igitur regnum La- sicut scriptum reliquit sapientissi-
cedæmoniorum per annos 325. mus Africanus.

XXXVI.

Τὴν α'. Ὀλυμπιάδα ὁ Ἀφρικανὸς κατὰ Ἰωαθὰμ Ἑβραίων τοῦ
10 Ἰούδα βασιλέα συνάγει. Καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν κατὰ τὸν αὐτὸν
παρίστησιν. Γράφει δὲ ὁ Ἀφρικανὸς ὧδε πρὸς λέξιν.

Αἰσχύλος ὁ Ἀγαμήστορος ἤρξεν τῶν Ἀθηναίων
διὰ βίου ἔτη κγ'. ἐφ' οὗ Ἰωαθὰμ ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερου-
σαλήμ. Καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν, λέγει, ἐπὶ τῆς πρώτης
15 Ὀλυμπιάδος τὸν Ἰωαθὰμ βασιλέα Ἰούδα συνείληφεν.
Hæc ex *Chronico Eusebiano* attulit *Chronici Paschalis*, seu *Alex.*
Auctor pag. 104. ed. Ducangii, p. 193. ed. Dindorf.

Interprete *Ducangio.*

Primam Olympiadem Africanus Atheniensibus imperavit annis
20 ad tempora Joatham Hebræorum 24. (23.) quo regnante regnavit
tribus Juda regis colligit. Noster pariter Hierosolymis Joatham.
etiam canon ad eandem tempe- Noster vero canon, inquit, l. O-
tatem refert. Africanus porro hæclymp. Joatham regem Juda com-
ad verbum scribit. prehendit.

25 Æschylus Agamestoris filius

XXXVII.

Ex libris tertio et quarto.

——ἀναγραφῆναι δὲ πρώτην τὴν τεσσαρεσκαυδεκά-
την (Olympiadem) ἡνίκα καὶ Κόρυβος (for. legend. ἦν ἐνίκα

30 —primam inscriptam fuisse tam, in qua cursu vicit Coroebus.
(Olympiadem) decimam quar- Tunc regnabat Hierosolymæ an-

Κόροιβος) στάδιον. τότε ἐβασίλευσεν Ἀχάζ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἔτος πρῶτον.

Εἶτα ἐν τῷ τετάρτῳ φησὶν·

Ἦν δ' ἄρα τοῦ Ἀχάζ βασιλείας ἔτος πρῶτον, ᾧ συντρέχειν ἀπεδείξαμεν τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα. Hæc Georgius Syncellus attulit pag. 197. *Chronograph.*

no primo Achazus.

Deinde in libro quarto ait:

Itaque is fuit Achazi regni

annus primus, cum quo Olym-

piadem primam convenire de-

monstravimus.

XX XVIII.

10

Αὕτη πρώτη τοῦ Ἰσραὴλ αἰχμαλωσία (inquit Georgius Syncellus) πέφυκεν εἰς Ἀσσυρίους, ἧτις γέγονεν ἀρχομένῳ 5'. ἔτει Ἐζεκίου, κοσμικῷ δὲ ἔτει 890'. πληρουμένῳ. διήρκεσε δὲ ἡ αὕτη τῶν δέκα φυλῶν βασιλεία ἐν Σαμαρείᾳ ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως αὐτῶν Ἱεροβοὰμ δούλου Σολομώντος ἐν βασιλεύσει 17'. ἔτεσι δὲ 55'. (accuratius 155 συνή.) ἀπὸ γὰρ τοῦ κοσμικοῦ 890'. ἀρξαμένη εἰς τὸ τεταγμένον 890'. ἔληξεν. κατὰ δὲ Ἀφρικανὸν 890'. κατὰ δὲ Εὐσέβιον 890'. Εὐσέβιος δὲ ὁ Καισαρεὺς 890'. ἐτη ἐπελογίσαστο, καὶ ἄλλοι συμ'. Hæc Georgius scribit pag. 204.

Interprete Goaro.

20

Hæc captivitas Israel prima et ad Assyrios migratio anno Ezechiæ 6. ineunte, communi vero mundi 4770. completo facta est. Stetit autem tribuum decem regnum per reges 18. sibi succedentes a Hieroboam Salomonis servo earum rege primo annis 260. A mundi

siquidem 4513. initio ducto, præfalo 4771. finem ultimum reperit: qui secundum Africanum 4750. contigit: prout autem scribit Eusebius 4555. Eusebius quidem Cæsariensis annos 250. colligit, alii solos 246.

XXXIX.

Ἔως τοῦ δωα'. ἔτους ἕξ Ἀδὰμ οἱ Ἀθηναίων βασι-
 λεῖς πρῶτοι ιζ'. καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ διὰ βίου λεγόμενοι
 ἄρχοντες ιγ'. ἔπειτα δεκαετῆς ζ'. ὁμοῦ πάντες λζ'.
 5 κρατήσαντες τῆς Ἀθηναίων ἀρχῆς ἀπὸ τοῦ γ' αμέ. κοσ-
 μικοῦ ἔτους ἐπαύσαντο διαρκέσαντες ἐπὶ ἔτη ὅλα ςωνς'.
 μετὰ τούτους ἄρχοντες ἐνιαυσιαῖοι ἡρέθησαν ἕξ εὐπα-
 τρίδων· ἐννέα τε ἀρχόντων Ἀθήνησιν ἀρχὴ κατεστάθη
 ἡ δὲ τῶν ἐνιαυσιαίων ἡρχθη τῷ δωα'. ἔτει τοῦ κόσμου,
 10 Κρέοντος πρώτου ἄρχοντος ἡγησαμένου ἐπὶ τῆς ιθ'.
 Ὀλυμπιάδος, οἱ δὲ ἐπὶ κέ'. ἀφ' οὗ ἐπὶ σν'. Ὀλυμπιάδα
 ἄρχοντες ιγ'. (ιγγ'. Goarus ad marg.) μέχρι Φιλήνου,
 καθ' ὃν ὑπάτευον Γράτος Σαβινιανὸς Ῥωμαίων καὶ Σέ-
 λευκος, ἀπὸ τῶν περὶ Βροῦτον μετὰ τοὺς βασιλεῖς ὑπα-
 15 τευσάντων ψκέ'. καταριθμούμενοι, ἐπὶ τὸ ιψκγ'. ἔτος
 τοῦ κόσμου, κατὰ τὸν Ἀφρικανὸν, ὅπερ ἦν Ἀντωνίνου, τοῦ
 καὶ Αὐείτου, Ῥωμαίων βασιλέως ἔτος γ'. Hæc attulit
 Georgius Syncell. pag. 212.

Interprete Goaro.

20 Ad annum 4801. ab Adam
 creato, Atheniensium reges pri-
 mi fuere 17. in quorum locum
 magistratus tota vita prorogati
 13. quibus decennales septem
 25 suffecti: quorum omnium sum-
 ma est 37. imperium Atheni-
 ensium gesserunt a communi
 mundi anno 3945 extincti sunt
 tandem postquam integros an-
 30 nos 856. stetit eorum potestas.
 Iis sublati annui magistratus
 excogitati sunt, et ex patriciis
 assumpti: novemque magistra-
 tum potestas stabilita. An-
 35 nuorum porro magistratum im-

perium visum est primum anno
 mundi 4801. Creonte primo
 principe instituto circa 19. et ut
 aliis placet circa 25. Olym-
 piadem: a quo ad 250. Olym-
 piadem et Philenum magistra-
 tum, alii medii 923. numerantur.
 Hujus Phileni tempore consu-
 latum Romæ gerebant Gratus
 Severianus et Seleucus, ex iis
 qui circa Bruti ætatem regibus
 exactis, creati sunt consules 725.
 numero usque ad vulgarem mun-
 di annum 5723. ut auctor est A-
 fricanus, qui Antonini Augusti
 fuit annus tertius.

XL.

Ἱστορεῖται παρὰ Ἀφρικανῷ, ὅτι ἐν τῷ λέγειν τὴν ῥῆδὴν τὸν
Μανάσση, τὰ δεσμὰ διερράγη σιδηρὰ ὄντα, καὶ ἔφυγεν.
Hoc refert Joannes Monachus in *Sacr. Parallel.* lit. ε'. tit. 7. p. 463.
ed. Lequien *Op. S. Joan. Damasc.* 5

Apud Africanum traditur, Ma- vincula ferrea disrupta fuisse,
nassæ, dum canticum recitaverit, eumque effugisse.

XLI.

Ἀφρικανὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους Σεδεκίου τὰ ο'. ἔτη ἀριθμεῖ τῆς
αἰχμαλωσίας. Ita Georgius refert Syncellus in *Chronograph.* pag. 10
219.

Interprete Goaro.

A Sedecie anno primo septuaginta captivitatis annos Africanus nume-
rare exorditur.

XLII.

15

— ταῦτα καὶ ὁ Ἀφρικανὸς, μαρτυρῶν, ὅτι ἐκ τῆς β'. αἰχμα-
λωσίας Ἰουδα ἦν ὁ, τε Δαυιὴλ, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες. Hoc ejusdem
Georgii est pag. 223.

Interprete Goaro.

Hæc Africanus, secunda Judæ captivitate Danielelem et socios pueros 20
fuisse delatos testatus.

XLI.III.

— μεθ' οὗ (Cyri) Καμβύσης παῖς κρατεῖ Περσῶν ἔτη η'.
τοῦτον οἶονταί τινες εἶναι Ναβουχοδονόσορ δεύτερον, τὸν κατὰ
Ὀλοφέρνην καὶ τὴν Ἰουδῆθ, ὡς καὶ Ἀφρικανός. Hæc scribit 25
Georgius pag. 236.

Interprete Goaro.

Successor (Cyri) Cambyzes Per- nomine secundum Holopherni Ju-
sarum excepit regnum, et tenuit dithque æqualem nonnulli cum A-
annis octo. Hunc Nabuchodonosor fricano arbitrantur. 30

XLIV.

Ἀφρικανοῦ περὶ τοῦ Ἑσδρα.

Συγχωρήσαντος Ἀρταξέρξου, τοὺς ὑπολοίπους τῆς
 Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας ἤθροισεν Ἑσδρας, τάτε λείψανα
 5 τῶν σκευῶν τοῦ ναοῦ ἦλθεν ἔχων εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ
 τὸν νόμον ἐδίδασκε. ὥς δὲ ἐπύθετο κατ' ἐπιγαμίας
 αὐτοὺς ἀναμεμίχθαι τοῖς ἔθνεσιν, ἠνάγκαζε τοὺς οὐχ
 ὁμοεθνεῖς ἔχοντας ἐξεῶσαι ἕκαστον τὴν γυναῖκα τὴν
 10 ἑαυτοῦ. οἱ δ' ὑπήκουον, καὶ τοῦ χειμῶνος ἐπειγομένου τὸ
 ἔργον ἐπετελείτο. Hæc attulit idem Georgius pag. 248.

Eodem Goaro Interprete.

Esdras, Artaxerxe permit- miscuisse connubia, viros alieni-
 tente, captivitatis reliquias col- genis uxoribus junctos ad di-
 legit, et quæ supererant, sacris vortium ineundum impulit. Illi
 15 vasis in Hierusalem illatis, le- jussis faciles sub veris initium,
 gem publice docebat. Ut vero (hyeme urgente) obsequium ani-
 rescivit Judæos cum Gentilibus mi opere probatum voluerunt.

XLV.

Ἀφρικανοῦ. Ὀλυμπιάς πζ'. ὁ Πελοποννησιων καὶ
 20 Ἀθηναίων πόλεμος ἑπτακαικεκοσαετῆς, ὃν Θουκυδίδης
 συνέγραψεν, δι' Ἀσπασίας πόρνας δύο, καὶ στήλας
 κατὰ Μεγαρεων ἀστυγειτόνων, Ἀθηναίοις συνέστη.
 Hoc posuit Georgius pag. 257.

Ex Africano. Olympias 87. siarum duorum scortorum causa,
 25 Peloponnesiorum et Athenien- et ob decreta in Megarenses
 sium bellum annorum 27. de urbi vicinos, Atheniensibus con-
 quo scripsit Thucydides, Aspa- flatum est.

^f Ezr. capp. ix. et x.

XLVI.

'Αφρικανὸς ἔτη ια'. (for. λα'.) μόνα τοῦ Φιλομήτορος λέγει.
Hoc scripsit idem Georgius pag. 289.

Interprete Goaro.

Annos 11. (31.) solos Philometori assignat Africanus.

5

XLVII.

Refert idem Georgius in ead. pag. Joannem Hyrcanum Simonis filium, Judæorum pontificatu annos 27. potitum esse, secundum Africanum. (κατὰ 'Αφρικανόν).

XLVIII.

10

— καὶ μάλιστα 'Αντιπάτρῳ τιμῇ, (obvenit mæror propter exitum regno Hyrcanum) 'Ηρώδου πατρὶ, τοῦ βασιλεύσαντος ἔπειτα 'Ιουδαίων, ὃς ἦν ἀλλόφυλος, 'Ιδουμαῖος, κατὰ 'Ιώσηππον, κατὰ δὲ 'Αφρικανόν, 'Ασκαλωνίτης, υἱὸς τινος ἱεροδούλου καλουμένου 'Ηρώδου τῷ (for. τοῦ) περὶ τὸν νεὼν τοῦ 'Απόλ-
15 λωνος τεταγμένῳ (for. τεταγμένου) ἐν 'Ασκάλωνι. τοῦτον 'Ιδουμαῖοι λησται τὸν 'Αντίπατρον εἶχον αἰχμαλωτίσαντες ἐν αὐτοῖς ληστεύοντα, λαβεῖν ἐλπίζοντες ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ 'Ηρώδου λύτρα. διὰ δὲ τὸ πτωχὸν εἶναι τὸν αὐτοῦ πατέρα, καὶ λύτρα δοῦναι ἀπορεῖν, ἐχρόνισε
20

Interprete Goaro.

—præ cæteris Antipater Herodis deinde Judæorum regis pater torquebatur: qui cum ex aliena Idumæorum stirpe traheret originem, ut author est Josephus, ex Africani vero dictis, patriam habebat Ascalonem, patrem vero nomine Herodem, ex eorum grege qui Apollinis fano Ascalone serviebant, ædituum. Istum Antipa-

trum prædonum latrociniiis assuetum, prædas ex suis agentem captivum tenuerant Idumæi magno pecuniarum pondere liberta-
25 tis restituendæ causa a patre expectata: patre vero rei familiaris angustia presso, nec libertatis pretium pendente, interim Antipater latrocinia diutius ex-30

συλλησ τεύων, καὶ τοῖς αὐτῶν ἐντρεφόμενος ἦθεσι. οὗτος
ὑστερον Ὑρκανῷ φιλωθεὶς, πλούτῳ καὶ δόξῃ τῶν πολ-
λῶν προεῖχεν ἐντρεχείας χάριν καὶ τῆς περὶ τὰ κοινὰ
πράγματα δεινότητος. Hæc affert idem Georgius pag. 296.

Sercuit, et Idumæorum sese ex et honoribus, ob eam qua ute-
toto assuefecit moribus. Hic de batur in rebus agendis vigilan-
Hyrcano bene meritus, divitiis tiam et dexteritatem auctus est.

XLIX.

ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ, περὶ τῶν Ὑρκανῷ καὶ Ἀντιγόνῳ συμ-
10 βάντων, καὶ περὶ Ἡρώδου, τοῦ τε Σεβαστοῦ, καὶ
Ἀντωνίου, καὶ Κλεοπάτρας, ὡς ἐν ἐπιτόμῳ.

Ὁκταοῦϊος ὁ Σεβαστὸς, ὃν Αὔγουστον καλοῦσιν οἱ
Ῥωμαῖοι, θετὸς ὢν υἱὸς αὐτοῦ (Caii Cæsaris), ἀπὸ Ἀπολ-
λωνιάδος τῆς Ἠπείρου ἔνθα ἐπαιδεύετο, εἰς Ῥώμην ἐπ-
15 ανελθὼν, τῶν ἐν τέλει τῆς ἡγεμονίας εἶχετο. Ἀντώνιος
δὲ ὑστερον τὴν τῆς Ἀσίας καὶ ἐπέκεινα ἀρχὴν ἔλαχεν·
ἐπὶ τούτου, Ἡρώδου κατηγοροῦν Ἰουδαῖοι· ὁ δὲ τοὺς
πρέσβεις ἀποκτείνας, Ἡρώδην ἐπὶ τὴν αὐτοῦ κατῆξεν
ἀρχήν. ὑστερον δὲ ἅμα Ὑρκανῷ καὶ Φασαήλῳ τῷ
20 ἀδελφῷ ἐξεώθη, καὶ προσφυγῶν Ἀντωνίῳ, κατῆλθε.

Interprete Goaro.

*Ex Africano: De iis quæ Hyrcano et Antigono acciderunt: et de
Herode. Augusto, Antonio, et Cleopatra summatim.*

Octavius, (Σεβαστὸς Græcis, obtinuit. Ad ejus judicium
25 Augustus Romanis dictus, Caii Herodem reum egere Judæi,
filius adoptivus, Apolloniade E- quorum legatis morte multatis,
piri urbe, in qua studiorum cau- regnum restituit Herodi: qui
sa morabatur, Romam reversus demum cum Hyrcano et Pha-
in civitatis procures invasit im- saelo fratre ejectus ad Antonium
30 perium. Antonius postmodum fuga se recepit: Judæis rede-
Asiam vicinaque loca regenda untentem non admittentibus cru-

μη δεχομένων δὲ αὐτὸν Ἰουδαίων, μαχὴ γίνεται καρτερα. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Ἀντίγονον κατίοντα ἐκδιώκει μαχῇ Ἀντίγονος δὲ προσφυγὼν Ἡρώδῃ (scilicet Ὁρώδῃ) τῇ τῶν Πάρθων βασιλεῖ διὰ Πακόρου τοῦ υἱοῦ κατῆλθεν ἐπὶ χρυσοῦ ταλάντοις χιλίους. καὶ ὁ μὲν Ἡρώδης φεύγει· Φασαήλος δὲ ἐν τῇ μαχῇ ἀναιρεῖται· Ὑρκανὸς δὲ Ἀντιγόνῳ παρεδόθη ζῶν· ὁ δὲ Πάρθοις αὐτὸν ἔδωκεν ἄγεω, ἀποτεμὼν αὐτοῦ τὰ ὦτα, ὡς μηκέτι ἱερῶτο· ἤδέσθη γὰρ αὐτὸν ὡς οἰκεῖον ἀποκτεῖναι. Ἡρώδης δὲ ἐκπεσὼν, τὸ μὲν πρῶτον Μαλίχῳ τῇ τῶν Ἀράβων βασιλεῖ προσ-¹⁰ φεύγει· ὡς δ' οὐ προσήκατο αὐτὸν φόβῳ τῶν Πάρθων, εἰς Ἀλεξάνδρειαν παρὰ Κλεοπάτραν ἀπῆλθεν. Ἦν Ὀλυμπιάς ρπέ'.

Κλεοπάτρα τὸν συμβασιλεύσαντα αὐτῇ ἀδελφὸν ἀποκτείνασα, πρὸς ἀπολογίαν ὑπ' Ἀντωνίου εἰς Κι-¹⁵ λικίαν μεταπεμφθεῖσα, τὴν τῆς ἀρχῆς ἐπιμέλειαν ἐπέ-
 τρεψεν Ἡρώδῃ· καὶ ὡς οὐδὲν ἡξίου πιστεῦεσθαι, ἐστ' αὖ καταχθῇ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀρχήν, ἔχουσα αὐτὸν ἦε παρὰ Ἀντώνιον. ὡς δ' ἐαλώκει τῆς γυναικὸς ἔρωτι, τὸν

entum committitur praelium, et posthac haud diu superior factus fugat Antigonom. Hic Parthorum regem adit, aurique talenta mille pollicitus, Pacori ejus filii auxiliis regnum recuperat. Herodes versa belli vice in fugam agitur: Phasaelus occumbit in certamine: Hyrcanus Antigono vivus traditur: hic mutilatis ejus auribus ne sacerdotio fungeretur amplius (consanguineum enim perimere veritus est) Parthorum potestati captivum tradit. Herodes amisso regno primum quidem ad

Malichum Arabum principem se²⁰ confert, a quo Parthorum metu repulsus Alexandriam ad Cleopatram tendit. Numerabatur tunc Olympias 185.

Cleopatra fratre regni con-²⁵ sorte occiso ad causam dicendam ab Antonio in Ciliciam vocata, regni curam commendat Herodi, qui ab ea nihil obtinuit quo reduceretur in regnum: eo sub-³⁰ inde viæ comite ad Antonium proficiscitur. Ille mulieris captus illecebris Herodem ad Octavium misit: qui tum Antipatri Herodis parentis tum He-³⁵

Ἡρώδην ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην κατὰ τὸν Σεβαστὸν
 Ὀκταοῦιον, ὃς διὰ τε τὸν Ἀντίπατρον τὸν Ἡρώδου
 πατέρα, καὶ δι' αὐτὸν Ἡρώδην, διὰ τε τὸ ὑπὸ Πάρθων
 καθέσταςθαι τὸν Ἀντίγονον βασιλέα, ἐπέστειλε τοῖς ἐν
 5 Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ στρατηγοῖς, καταγεῖν αὐτὸν ἐπὶ
 τὴν ἀρχήν. καὶ ἅμα Σωσίφ διεπολέμει πρὸς τὸν Ἀντί-
 γονον χρόνῳ πολλῷ, καὶ παντοίαις μάχαις. τότε καὶ
 Ἰώσηπος ἀδελφὸς Ἡρώδου ἀποθνήσκει στρατηγῶν.
 Ἡρώδου δὲ πρὸς Ἀντώνιον ἐλθόντος .....

10 .....
 τρία ἔτη τὸν Ἀντίγονον ἐξεπολιώρκησαν καὶ ζῶντα ἀπε-
 κόμισαν Ἀντωνίῳ. Ἀντώνιος δὲ Ἡρώδην μὲν καὶ
 αὐτὸς ἀνηγόρευσε βασιλέα· προσέθηκε δὲ αὐτῷ πόλεις
 Ἰππον, Γάδαρα, Γάζαν, Ἰόππην, Ἀνθηδόνα· καὶ τῆς
 15 Ἀραβίας, τὸν τε Τράχωνα, καὶ τὴν Αὐρανίτιν, καὶ Σα-
 κίαν, καὶ Γαυλάνην· πρὸς δὲ, καὶ τῆς Συρίας ἐπιτροπήν.
 Ἡρώδης ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ Ὀκταοῦιου τοῦ Σε-
 βαστοῦ βασιλεὺς Ἰουδαίων ἀνηγορεύθη, καὶ ἐβασίλευσεν
 ἔτη λδ'. Ἀντώνιος ἐπὶ Πάρθους στρατεύειν μέλλων

20 rod is ipsius memor, et quod de-
 nique Parthorum armis regnum
 obtineret Antigonus, datis ad
 Syriae Palæstinæque Duces lit-
 teris ut Herodem in regnum re-
 25 ponant, mandat. Exinde Sosio
 junctus Herodes, variis præliis
 ac non exiguo temporis inter-
 vallo, cum Antigono armis de-
 certabat. Per id tempus Jo-
 30 sephus Herodis frater unus e
 copiarum ductoribus occumbit in
 prælio. Herode ad Antonium
 profecto .....

35 ..... annos tres obsidionem

protraxerunt, et ad Antonium
 demum deduxere vivum: An-
 tonius ipse Herodem renunciavit
 regem, ac insuper urbes alias
 gubernandas demandavit Hip-
 pum, Gadara, Gazam, Ioppen,
 Anthedonem, et Arabiæ partem,
 Trachonitim, et Auranitim, Sa-
 ciam, et Gaulanem, ipsamque
 postremo Syriam procurandam
 commisit. Herodes a senatu et
 Octavio Augusto rex declaratus
 annis triginta quatuor regnavit.
 Antonius in Parthos expeditione
 suscepta, Judæorum regem An-
 tigonum interfecit, et Arabiam

Ἀντίγονον τὸν Ἰουδαίων ἀπέκτεινεν βασιλέα, καὶ Ἀραβίαν Κλεοπάτρα παρέδωκεν· διαβάς τε ἐπὶ Πάρθους, ἔπτασε μέγας, τὸ πλείστον ἀποβαλὼν τοῦ στρατοῦ. Ἦν Ὀλυμπιάς ρπς'.

Ὁ Σεβαστὸς Ὀκταοῦιος τὴν ἐξ Ἰταλίας καὶ πάσης ἑσπέρας δύναμιν ἐπ' Ἀντώνιον ἤγεν, οὐ βουλόμενον εἰς Ῥώμην ἐπανελθεῖν, δέει τῶν ἐν Πάρθοις ἐπτασμένων, καὶ Κλεοπάτρας ἔρωτι. Ἀντώνιος δὲ αὐτῷ, τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἔχων δύναμιν, ὑπηντίαξεν. ὁ δὲ Ἡρώδης οἶα δεινὸς, καὶ τῶν ἰσχυόντων θεραπευτὴς, διπλᾶς ἐξέ-¹⁰ πεμπψεν ἐπιστολάς, καὶ νηὶ τὸν (for. legend. νηϊτὸν) στρατὸν, ἐντειλάμενος τοῖς ἡγουμένοις παραδοκεῖν τὰ ἀποβησόμενα. ὥς δὲ ἐκρίθη τε ἡ νίκη, καὶ δυσὶ ναυμαχίαις ἡττηθεὶς ὁ Ἀντώνιος ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ἅμα τῇ Κλεοπάτρᾳ, οἱ κομίζοντες ἀπέδοσαν τὰς πρὸς τὸν¹⁵ Σεβαστὸν ἐπιστολάς· ἃς πρὸς Ἀντώνιον εἶχον ἀποκρύψαντες. ἐπιπίπτει δὲ Ἡρώδῃ ..... (for. excidit ταῦτα, vel τοῦτο). Κλεοπάτρα ἐν τῷ μεσαιολίῳ (μανσωλαίῳ corrigat Goarus) αὐτὴν διεχρήσατο, ἀσπίδι τῷ θηρίῳ καθ

Cleopatrarum commendavit: et in Parthos progressus exercitus parte amissa, non leviter peccasse compertus est. Erat tunc Olympias 186.

Cunctas ex Italia occiduisque regionibus copias contractas Augustus Octavius eduxit in Antonium metu delicti, dum in Parthos praeliaretur, admissi, et Cleopatrarum illecebris detentum, ac Romam se conferre detrecantem: cui collectis Asiaticis viribus Antonius obviam profectus est. Herodes porro velut astutia pollens, ac potentiorum obsequio addici consuetus datis

epistolis duplicibus, et auxiliariis²⁰ copiis mari transmissis, duces ut prius eventum belli, quam confingerent, præstolarentur, admonuit. Adjudicata Augusto victoria Antonius præliis duobus²⁵ fusus, in Ægyptum fugiens cum Cleopatra reversus est. Tunc occultatis, quæ ad Antonium, litteras ad Augustum missas qui deferebant duces reddidere. Im-³⁰ petit Herodem ..... sepulchrali Mausoleo inclusa Cleopatra aspide fera tanquam mortis telo usa seipsam confecit. Eodem tempore Cleopatrarum filios Solem³⁵ Lunamque ab ea vocatos in The-

ἑαυτῆς ὄπλῳ χρησαμένη. τότε Κλεοπάτρας υἱοὺς, Ἡ-
 λιον καὶ Σελήνην, ἐπὶ Θηβαῖδα φευγόντας συνέλαβεν ὁ
 Σέβαστός. Νικόπολις ἡ κατὰ Ἀκτίαν ἐκτίσθη, καὶ
 Ἀκτία ὁ ἀγὼν ἐτέθη. Ἀλεξανδρείας εἰλημμένης πρῶ-
 5 τος ἡγεμῶν Αἰγύπτου πέμπεται Γάλλος Κορινθίος, ὃς
 τῶν ἀποστάντων Αἰγυπτίων καθεῖλε τὰς πόλεις. μέχρι
 τοῦδε οἱ Λαγίδαι· καὶ σύμπας τῆς Μακεδονικῆς ἡγε-
 μονίας χρόνος μετὰ ἔτη τ'. τῆς Περσῶν καθαιρέσεως
 δυοῖν δέοντα. (legendum videtur μετὰ τὴν Περσῶν καθαί-
 10 ρεσιν ἔτη τ'. deleto δυοῖν δέοντα. Vid. notam). συνάγονται
 τοῖνυν οἱ χρόνοι ἀπὸ μὲν τῆς Μακεδόνων ἀρχῆς καὶ (ἔως
 pro καὶ Goarus ad marg. reposuit) καταλύσεως κατὰ Πτο-
 λεμαίους καὶ τὴν τελευταίαν Κλεοπάτραν, ὃ γίνεται τῆς
 Ῥωμαίων μοναρχικῆς ἡγεμονίας ἔτος ιδ'. Ὀλυμπιάδος
 15 δὲ ρπζ'. ἔτος δ'. Τὰ σύμπαντα ἔτη ἀπὸ Ἀδὰμ· εὐοβ'.

Μετὰ Ἀλεξανδρείας ἄλωσιν Ὀλυμπίας ἡχθη ρπη'.

Ἡρώδης ἐπικτίσας τὴν Γαβινίων πόλιν, τὴν ποτε
 Σαμάρειαν, Σεβαστὴν αὐτὴν προσηγόρευσεν· τὸ δὲ
 ἐπίνειον αὐτῆς τοῦ Στράτωνος πυργὸν πολίσας, ἀπὸ τοῦ
 20 αὐτοῦ Καισάρειαν ἐκάλεσεν· ἐφ' ἑκατέρῃ ναὸν ἐγείρας

baidem fugientes Augustus ce-
 pit. Nicopolis ad Actiacum si-
 num constituit; et Actiacus
 ludus institutus. Alexandria
 25 capta primus Ægypti dux Au-
 gustalis Cornelius Gallus missus
 est, qui Ægyptiorum ad per-
 duellionem deflectentium urbes
 subvertit. Hucusque Lagidæ
 30 duraverunt, unaque Macedonii
 imperii series stetit post destruc-
 tum Persarum regnum annos
 duobus minus trecentos. Omne
 35 igitur temporis spatium ab in-
 stituto Macedonum imperio ad
 Ægyptiaci regni finem, ad Cleo-

patram nimirum Ptolemæorum
 postremam concluditur: quod
 Romanorum monarchiæ et im-
 perii anno undecimo contigit,
 Olympiadis vero 187. anno quar-
 to. Annorum summa ab Adam
 creato est 5472.

Post Alexandriam captam cœ-
 pit Olympias 188.

Herodes Gabiniurum urbem,
 Samariam olim dictam a se re-
 paratam appellavit Sebasten:
 ejus quoque navale, Stratonis
 olim turrim nuncupatum in ur-
 bis formam instauratum, Cæ-
 saream vocavit, et in utraque

Ὁκταουίφ. ὕστερον δὲ καὶ Ἀντιπατρίδα κτίζει ἐν τῷ
 Λυδῷ πεδίῳ ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς (for. addend. προσ-
 γορευθεῖσαν)· καὶ τοὺς περὶ τὴν Σεβαστὴν οἰκοῦντας,
 ὧν ἀφείλατο τὴν γῆν, ἐγκατῴκισεν ἐν αὐτῇ. ἔκτισεν δὲ
 καὶ ἐτέρας πόλεις· καὶ τοῖς μὲν Ἰουδαίοις βαρὺς ἦν, τοῖς
 δὲ ἄλλοις ἔθνεσι δεξιώτατος. Ἦν Ὀλυμπιάς ρπθ'.
 ἦτις πρὸς ε'. καλενδῶν Μαρτίων κατὰ Ἀντιοχεῖς κδ'.
 (addendum esse ἔτει censet Scaliger) ἦχθη, δι' ἧς ἐπὶ τῶν
 ἰδίων ὁρίων ἔστη ὁ ἐνιαυτός. Hæc affert Georgius Syncellus
 in *Chronograph.* p. 307.

10

templum Octavio consecrandum
 erexit: Postremam omnium de
 patris nomine Antipatridem in
 Lydo campo condidit; Seba-
 stes- que accolæ, quorum agros oc-
 cupavit, fecit hujus incolæ. Alias
 quoque urbes construxit: ac Ju-
 dæis quidem onerosum, nationi-

bus vero reliquis urbanum et
 amœnum sese exhibuit. Olym-
 pias agebatur 189. quæ bisextum
 diem 6. sexto Cal. Mart. anno
 juxta Antioch. æram 24. apte
 restitutum accepit, cujus bene-
 ficio certis ac propriis sibi ter-
 minis annus cepit consistere.

XLIX.*

Ex Libro Quinto.

20

Περὶ τούτων οὖν τῶν τριῶν βασιλέων (Ochozia, Joas, Azaria)
 φησὶν Ὁ ἈΦΡΙΚΑΝΟΣ ἐν πέμπτῳ βιβλίῳ τῶν Χρονικῶν αὐτοῦ, ὅτι
 διὰ τὴν ἄγαν δυσσέβειαν αὐτῶν παρέδραμε τούτους ὁ
 Εὐαγγελιστής· ἔθος γάρ, φησὶ (Africanus), τῇ γραφῇ τοὺς
 οὐκ ἀξίους μνήμης παραλιμπάνειν, τὸν Συμεὼν, καὶ ἄλ-
 λοτε ἄλλως ἀλλαχόθεν πολλοί. (for. ἀλλαχόθι πολλούς.)

Memorat hæc Africani verba S. Joannes Chrysost. allatus in
Catena in S. Matthæi Evang. a cl. Cramer. edita, pag. 9.

De tribus autem his regibus (O-
 chozia, Joas, Azaria) Africanus ait in
 quarto libro Chronicorum suorum,
 ob nimiam impietatem ipsorum,
 eos præteriit Evangelista (*Mat.*

i. 9.), mos enim Scripturæ est,
 indignos memoria omittere, ut 30
 Symeonem, et alias aliter alibi
 multos.

L.

Ex Libro Quinto.

ἈΦΡΙΚΑΝΟΥ, περὶ τῶν κατὰ τὸ σωτήριον πάθος, καὶ
τὴν ζωοποιὸν ἀνάστασιν.

(ET DE SEPTUAGINTA DANIELIS HEBDOMADIS.)

—Τὸ δὲ (for. Τόδε) καθ' ἕκαστον τῶν πράξεων αὐτοῦ,
(Christi) καὶ θεραπειῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν, καὶ τῶν τῆς
γνώσεως ἀποκρύφων, ἀναστάσεώς τε τῆς ἐκ νεκρῶν,
αὐταρκεστάτως πρὸ ἡμῶν μαθηταῖς τε καὶ ἀποστόλοις
αὐτοῦ δεδήλωται. Καθ' ὅλου τοῦ κοσμοῦ σκότος ἐπή-
γετο φοβερώτατον· σεισμῷ τε αἱ πέτραι διεβρόγγυντο,
καὶ τὰ πολλὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς λοιπῆς γῆς κατέρ-
ρίφθη. τοῦτο τὸ σκότος ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου Θάλλος
ἀποκαλεῖ ἐν τρίτῃ τῶν ἱστοριῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀλόγως.
Ἑβραῖοι γὰρ ἄγουσι τὸ πάσχα κατὰ σελήνης ἰδ'. πρὸ
δὲ τῆς μᾶς τοῦ πάσχα τὰ περὶ τὸν Σωτῆρα συνέβη
ἔκλειψις δὲ ἡλίου σελήνης ὑπελθούσης τὸν ἥλιον γί-
νεται· ἀδύνατον δὲ ἐν ἄλλῳ χρόνῳ, πλὴν ἐν τῷ μεταξὺ

Interprete Goaro.

*Ex Africano: De iis quæ in salutari Christi Passione, et vivifica
Resurrectione contigerunt.*

Gesta sane illius singula, cor-
porum animarumque curationes,
prædicationis resurrectionisque
a mortuis recondita quæque se-
creta discipulis apostolisque illius
nobis antiquioribus satis inno-
tuere. Horribiles tenebræ orbi
universo incubuere: petræ terræ
motu discissæ, pluraque per Ju-
dæam et regiones reliquas, ædes
in solum dejectæ sunt. - Tene-

bras hujusmodi solis defectum
vocat Thallus historiarum libro
tertio, et me quidem iudice, nul-
lo fundamento. Hebræi quippe
luna 14. pascha celebrant: At
certe paschalem solemnitatem
die præeunte quæ passionem
spectant a Salvatore tolerata
fuere: solis vero defectus non-
nisi luna solem subeunte cer-
nitur. Verum cum non alio

νουμηνίας καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς κατὰ τὴν σύνοδον αὐτὴν ἀποβῆναι. πῶς οὖν ἔκλειψις νομισθεῖη κατὰ διάμετρον σχεδὸν ὑπαρχούσης τῆς σελήνης ἡλίου; ἔστω δὴ, συναρπαζέτω τοὺς πολλοὺς τὸ γεγενῆμενον, καὶ τὸ κοσμικὸν τέρας ἡλίου ἔκλειψις ὑπονοείσθω ἔκ γε τῆς κατὰ τὴν ὄψιν πλάνης. [Φλέγων ἱστορεῖ ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος ἐν πανσελήνῳ ἔκλειψιν ἡλίου γεγονέναι τελείαν, ἀπὸ ὥρας ἑκτῆς μέχρις ἑννάτης. δῆλον ὡς ταύτην.] Τίς δὲ ἡ κοινωνία ^εσεισμῶ καὶ ἐκλείψει, πέτραις ῥηγνυμέναις, καὶ ἀναστάσει νεκρῶν, τοσαύτη τε κινήσει ¹⁰ κοσμικῇ; ἐν γοῦν τῷ μακρῷ χρόνῳ τοιοῦτόν τι συμβᾶν οὐ μνημονεύεται. ἀλλ' ἦν σκότος θεοποιήτων, διότι τὸν Κύριον συνέβη παθεῖν.

Καὶ λόγος αἰρεῖ ὅτι ἐβδομήκοντα ἐβδομάδες εἰς τοῦτον συναρροῦνται τὸν χρόνον, ἐν τῷ Δανιήλ . . . . .¹⁵

Ἡ μὲν οὖν περικοπὴ οὕτω πως ἔχουσα (scil. capitulum

temporis momento præterquam eo quod lunæ veteris diem ultimum et renovandæ primum contingit, in ipso nimirum utriusque syderis congressu eclipsim ingruere observemus, qua ratione censebitur eclipsis sole oppositam lunæ cæli partem tenente? Esto tamen. rapiat post se quos volet, et inter alia toti orbi manifesta unum hoc solis deficientis ex oculorum iudicio portentum numeretur: Sane luna toto orbe radiante ab hora diei 6. ad 9. usque integram solis eclipsim Tiberio Cæsare imperante contigisse narrat Phlegon: eam utique de qua nobis sermo. Verumenimvero quæ tanta est cum

terræ motu et eclipsi disruptis saxis et resurrectioni mortuorum tantæque creaturarum omnium perturbationi societas? Certe ²⁰ longa retro annorum serie simile quid nulla reperimus accidisse memoria. Erunt itaque novum Dei opus illæ tenebræ ipso mundi Domino patiente ²⁵ exortæ.

Septuaginta vero hebdomades a Daniele memoratas hoc tempore complendas, et terminum attigisse ratio convincit . . . . .³⁰

Interprete Donato Veronensi.

Ipsa quidem particula, inquit, quæ fere sic se habet, tum mul-

Danielis de LXX. hebdomadis, quod ante hæc adduxerat Africanus)
 πολλά τε καὶ παραδόξα σημαίνει. νῦν δὲ ὧν χρεία
 περί τε τοὺς χρόνους καὶ τὰ τούτοις συντείνοντα τὸν
 λόγον ποιησόμεθα. ὅτι μὲν οὖν περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ
 5 παρουσίας λέγεται ταῦτα, μετὰ ἐβδομάδας ἐβδομήκοντα
 μέλλοντος ἐπιφαίνεσθαι, δῆλον· ἐπὶ γὰρ τοῦ Σωτῆρος,
 ἡ ἀπὸ τούτου, τὰ τε παραπτώματα παλαιούται, καὶ
 αἱ ἁμαρτίαι συντελοῦνται διὰ τὴν ἄφεσιν· αἱ τε
 ἀνομίαι ἐξίλασμῳ μετὰ τῶν ἀδικιῶν ἐξαλείφονται,
 10 δικαιοσύνη τε αἰώνιος καταγγέλλεται παρὰ τὴν ἐκ
 τοῦ νόμου ὁράσεις τε καὶ ^hπροφητείας μέχρις Ἰωάν-
 νου, ⁱχρίεται δὲ ἅγιος ἀγίων. πρὸ γὰρ τῆς τοῦ Σω-
 τῆρος ἡμῶν παρουσίας οὐκ ὄντα ταῦτα προσεδόκατο
 μόνον. ἄρξασθαι δὲ τῶν ἀριθμῶν, τουτέστι τῶν ἐβδο-
 15 μήκοντα ἐβδομάδων, ἃ ἐστὶν ἔτη τετρακόσια ἐννενήκοντα,
 ὁ Ἄγγελος ὑποτίθεται· ^kἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀπο-
 κριθῆναι, καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλήμ. συνέβη δὲ
 ταῦτα ἐπὶ Ἀρταξέρξου τοῦ Περσῶν βασιλεύοντος εἰ-
 κοστῷ ἔτει. Νεεμίας γὰρ ὁ τούτου οἰνοχόος δεηθεὶς

20 ta tum admirabilia significat:
 attamen nunc de iis dumtaxat
 quæ nobis ad rationem tempo-
 rum, et eorum quæ ad tempora
 pertinent conductura sint, ver-
 25 ba faciemus. Quod igitur hæc
 de adventu Christi dicantur, qui
 post hebdomadas LXX. ab ho-
 minibus esset videndus, neuti-
 quam dubium est: tempore e-
 30 nim Salvatoris nostri aut ex illo
 ipso, et antiquantur delicta, et
 peccata consummantur: per re-
 missionem autem, iniquitates cum
 injustitiis expiatione delentur,
 35 justitiaque sempiterna denunti-

atur, præter eam quæ ex lege
 acquirebatur. Visiones autem
 et prophetiæ usque ad Joannem,
 et sanctus sanctorum ungitur:
 nam cum ante Salvatoris nostri
 adventum hæc non essent, ex-
 spectabantur tamen. Numeri ve-
 ro initium accipere, hoc est LXX.
 hebdomadarum, qui sunt anni
 quadringenti nonaginta, Angelus
 præcipit ab exitu sermonis ut
 respondeatur, et ædificetur Hie-
 rusalem. Porro hæc contige-
 runt regni Artaxerxis qui Per-
 sarum rex fuit anno vicesimo:
 hujus enim pincerna Neemias

^h Luc. xvi. 16.ⁱ Dan. ix. 24.^k Dan. v. 25.

ἀποκρίσεώς τε ἔτυχεν, οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλήμ, καὶ λόγος ἐξῆλθε κελεύων ταῦτα· μέχρι μὲν γὰρ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἡ πόλις ἡρήμωτο. Κύρου γὰρ μετὰ τὴν ἐβδομηκονταετίαν τῆς αἰχμαλωσίας τῶν βουλομένων ἕκαστον ἐκουσιαστὶ καταπέμψαντος, οἱ μετὰ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου ἱερέως καὶ Ζοροβάβελ κατελθόντες, καὶ οἱ ἐπὶ τούτοις ἅμα Ἑσρα, τὸν νεῶν οἰκοδομεῖν ἐκωλύοντο τὰ πρῶτα, καὶ τεῖχος τῇ πόλει περιβάλλειν, ὥς οὐ κεκελευσμένου τούτου. ἔμεινεν οὖν (for. addend. οὕτως) ἕως Νεεμίου καὶ βασιλείας Ἀρταξέρξου εἰκοσαετοῦς, καὶ τῆς 10 Περσῶν ἡγεμονίας ἔτους πεντεκαιδεκάτου καὶ ἑκατοστοῦ ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώσεως Ἱερουσαλήμ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε ἔτη γίνεται· καὶ τότε βασιλεὺς Ἀρταξέρξης ἐκέλευσεν οἰκοδομηθῆναι τὴν πόλιν. Νεεμίας δὲ καταπεμφθεὶς τοῦ ἔργου προέστη, ἡ δὲ ὀικοδομήθη πλατεία 15 καὶ περίτειχος, ὥς προεφητεύθη· καὶ κείμεν ἀριθμοῦσιν ἡμῶν ἐβδομήκοντα ἐβδομάδες εἰς τὸν Χριστὸν συντελοῦνται.

Εἰ γὰρ ἄλλοθὲν ποθεν ἀριθμεῖν ἀρξάμεθα, καὶ οὐκ ἐντεῦθεν, οὔτε ὁ χρόνος συνδραμεῖται, καὶ πλείστα ἄτο-

cum eum ipsum rogasset, responsum accepit, ut ædificaretur Hierusalem. Et sermo exivit quo ipsum hoc jubebatur: nam ad illud usque tempus civitas deserta manserat. Cum enim Cyrus post septuagenariam servitatem volentem unumquemque voluntarie emisisset, qui cum Jesu magno sacerdote et Zorobabel, quique post hos ipsos cum Esdra descenderant, ædificare templum et murum civitati circumdare initio prohibebantur, tanquam hoc imperatum non esset. Mansit igitur usque ad Neemiam et regnum Artaxerxis,

annumque imperii Persarum centesimum et quintum decimum: cum vero a capta Hierusalem annus centesimus atque octogesimus ageretur, tum rex Artaxerxes jussit ædificari civitatem, et Neemias unus eorum qui emissi fuerant, operi præfuit: et platea et muri ambitus ædificata sunt, sicut futurum prophetia significaverat. Inde igitur nobis numerare incipientibus, LXX. hebdomades in Christum terminantur.

Nam si ab alio quovis tempore numerandi initium fecerimus, neque tempus ipsum con-

πα ἀπαντήσῃ. εἰάν τε γὰρ ἀπὸ Κύρου καὶ τῆς πρώτης
καταπομπῆς τὴν ἀρχὴν ποιησώμεθα τῆς ἀριθμήσεως
τῶν ἐβδομήκοντα ἐβδομάδων, εἰς ἔτη ἑκατὸν καὶ προσέτι
περισσεύει· πλείων δὲ χρόνος, εἰ ἀφ' ἧς ἡμέρας τῷ
5 Δανιὴλ ὁ Ἀγγελος προεφήτευσεν· πολλῶ δὲ πλείων, εἰ
ἀπ' ἀρχῆς τῆς αἰχμαλωσίας. εὐρίσκομεν γὰρ τὴν Περ-
σῶν βασιλείαν ἔτεσι διακοσίοις τριάκοντα περιγραφο-
μένην, τὴν τε Μακεδόνων εἰς ἔτη τριακόσια [ἐβδομή-
κοντα delend.] παρατείνουσιν, καὶ κεῖθεν ἐπὶ τὸ Τιβερίου

10 Καίσαρος ἑκκαίδέκατον ἔτος εἰς (for. εἰς) ἔτη ἐξήκοντα.
(Legitur apud S. Hieronymum interpretem; atque exinde usque
ad annum quintum decimum Tiberii Cæsaris, quando passus est Chris-
tus, numerantur anni sexaginta, qui simul faciunt annos quingentos
nonaginta, ita ut centum supersint anni.)

15 Ἀπὸ δὲ Ἀρταξέρξου αἱ ἐβδομήκοντα ἐβδομάδες εἰς τὸν
ἐπὶ Χριστοῦ συντελοῦνται χρόνον κατὰ τοὺς Ἰουδαίων
ἀριθμούς. ἀπὸ γὰρ Νεεμίου, ὃς ὑπὸ Ἀρταξέρξου τὴν Ἰε-
ρουσαλὴμ ἀνοικοδομήσων ἐπέμφθη, ἔτι πεντεκαϊδεκάτῳ
καὶ ἑκατοστῷ τῆς Περσῶν βασιλείας, αὐτοῦ δὲ Ἀρτα-
20 ξέρξου βασιλείας εἰκοστῷ ἔτι, καὶ Ὀλυμπιάδος ὀγδοη-

veniet, et multa incommoda sub-
ire necesse erit. Sive enim a
Cyro, primaque emissionē, sep-
tuaginta hebdomadas numerare
25 cœperimus, anni centum et am-
plius supererunt, sive ab eo die
quo Angelus ipsi Daniel ora-
culum reddidit, etiam major fiet
annorum numerus. Multo au-
tem major si ab initio captæ ur-
bis. Invenimus enim regnum
Persarum intra annos cc. atque
xxx. contineri. Deinde Mace-
donum ad annorum numerum
35 continuari trecentorum et sep-
tuaginta. Inde vero ad Tiberii

Cæsaris annum sextumdecimum,
annos sexaginta.

Ab Artaxerxe autem septua-
ginta hebdomades ad Christi
tempus perveniunt, si Judæorum
numeros sequimur. Siquidem
a Neemia, qui ut ædificaret Hie-
rusalem est missus, anno regni
Persarum centesimo et quinto-
decimo, qui fuit ipsius reg-
ni Artaxerxis vicesimus, atque
idem octogesimæ tertię Olym-
piadis quartus, ad illud tempus
qui fuit Olympiadis ducentesi-
mæ secundæ annus secundus,
imperii autem Tiberii Cæsaris

κοστῆς τρίτης ἔτει τετάρτῳ, ἐπὶ τοῦτον τὸν χρόνον ὃς ἦν Ὀλυμπιάδος διακοσιοστῆς δευτέρας ἔτος δεύτερον, Τιβερίου δὲ Καίσαρος ἡγεμονίας ἔτος ἑκαυδέκατον, ἔτη συνάγεται τετρακόσια ἑβδομήκοντα πέντε. ἅπερ Ἑβραϊκὰ τετρακόσια ἑννεήκοντα ἔτη γίνεται, κατὰ τὸν σεληνιαῶν δρόμον τοὺς ἐνιαυτοὺς ἐκείνων ἐξαριθμουμένων, ὃς ἐστίν, ὡς πρόχειρον εἰπεῖν, ἡμερῶν τριακοσίων πεντήκοντα τεσσάρων· τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου ὑπάρχοντος ἡμερῶν τριακοσίων ἐξήκοντα πέντε, τετάρτου, τὴν γὰρ κατὰ σελήνην δωδεκάμηνον παραλλάσσει ἡμέραις ἕνδεκα καὶ τετάρτῳ.¹⁰ διὰ τοῦτο καὶ Ἕλληνες καὶ Ἰουδαῖοι τρεῖς μῆνας ἐμβολίμους ἔτεσιν ὀκτὼ παρεμβάλλουσιν· ὀκτάκις γὰρ τὰ ἕνδεκα καὶ τέταρτον ποιεῖ τρίμηνον. τὰ τοίνυν τετρακόσια ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη, ὀκταετηρίδες γίνονται πεντήκοντα ἑννέα, καὶ μῆνεις τρεῖς (cor. ἔτη τρία vid. ¹⁵ notam). ὡς (for. τοῦ) τριμήνου δὲ ἐμβολίμου τῇ ὀκταετίᾳ γινομένης (cor. γινομένου) ἔτη πεντεκαίδεκα, ὀλίγων ἡμερῶν ἀποδεόντων, γίνονται. ταῦτα δὲ πρὸς (for. εἰ προσθῆς vid. not.) τοῖς τετρακοσίοις ἑβδομήκοντα πέντε ἔτεσιν, αἱ ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συντελοῦνται. 20

sextusdecimus, anni numerantur quadringenti septuaginta quinque, qui Hebraica ratione fiunt quadringenti nonaginta: utpote, cum illi ad cursum lunæ annos computare consueverint, ut hac ratione annus sit; quod dictu facile est, dierum trecentorum quinquaginta quatuor. Cum tamen solaris cursus dies conficiat trecentos sexaginta quinque cum unius diei parte quarta. Ex quo apparet lunares cursus duodecim, ab uno solari cursu, undecim diebus et quarta unius diei su-

perari. Idcirco et Græci et Judæi ternos intercalares menses octavo cuique anno adjiciunt. Etenim si undenos cum unius parte quarta octies repetiveris, ²⁵ trium mensium spatium conficies. Quadringenti igitur septuaginta quinque anni, octennia reddunt quinquaginta novem et annos præterea tres. Cum vero ³⁰ octavo cuique anno terni intercalentur menses, conficitur annorum xv. summa, paucis deductis diebus. Quos si ad quadringentos septuaginta quinque ³⁵

Μὴ δὴ τις ἡμᾶς τῶν (for. legend. τῶ τῶν) κατ' ἄστρο-
νομίαν ἀριθμῶν ἀπείρους εἶναι νομιζέτω τξέ'. ἡμερῶν
καὶ τετάρτου μορίου προτεταχέναι αὐτήν. (for. legend.
ἐνιαυτὸν pro αὐτήν.) οὐδὲ γὰρ ἀγνοίᾳ τ' ἀληθοῦς, διὰ δὲ
5 τὴν λεπτολογίαν τὸ ψηφίζομενον συνετέμομεν. τοῖς δε
ἐπ' ἀκριβὲς πάντα πειρωμένοις ἐξετάζειν, καὶ τοῦθ' ὡς ἐν
γραφῇ παρακείσθω. τὸ μὲν ἔτος ἐπίπαν ἕκαστον ἐστὶν
ἡμερῶν τξέ'. καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς ἐννεακαιδέκατον
διαιρεθείσης, μέρη τούτων τὰ ε'. (for. legend. εἰς ἐννεα-
10 καιδέκατα διαιρεθείσης μέρη, τούτων τῶν ε'.). μεταξὺ δὲ
τοῦ λέγειν τὸν ἐνιαυτὸν ἡμερῶν τξέ'. καὶ τετραμορίου
(for. delend. καὶ τετραμορίου) καὶ τῶν ἀπὸ ιθ'. τῆς νυχ-
θημέρου μερῶν ε' . . . . . εἰς τὰ νοέ'. . . . ἡμέραι τὸ
παράλληλον εἰσὶν ς'. καὶ τετραμόριον. ἔτι γε μὴν τὸν
15 τῆς σελήνης μῆνα κατὰ τὴν ἀκριβῆ λεπτολογίαν εὐ-
ρίσκομεν κθ'. (for. ἡμερῶν addend.) καὶ ἡμισείας, ἡμέρας
καὶ νυκτὸς διαιρεθείσης εἰς μέρη σέ'. τούτων τὰ ο'. καὶ

addideris, hebdomadas LXX.
conficies.

20 *Interprete Goaro.*

Nemo itaque nos ceu præ-
ceptis astronomiæ parum imbu-
tos arguat, qui annum diebus
365. et quadrante componi jam
25 statuimus: non ex veritatis quip-
pe inscitia, quinimmo exquisitas
potius astronomiæ minutias sec-
tati relatum summam in hunc
modum subduximus: accurati-
30 orem vero omnium notitiam con-
sequi cupidis, quod sequitur
etiam tanquam in tabula repræ-
sentetur. Annorum unusquis-
que dierum omnino 365. nume-
35 rum intercipit: diei vero et noc-

tis spatio per decemnovennale
distributo quinarium ejus partem
dividentem esse percipimus. In-
terim vero cum annum diebus
365. et quadrante componi, et
ex decemnovennalis quotientis
partibus quinque . . . . . post an-
nos 475. dies sex cum quadrante
ex æquo respondentem emergunt.
Insuper vero mensem lunarem
dies 29. et medium ad nume-
randi exquisitiorem peritiam in-
cludere reperimus: dieique ac
noctis intervallo in partes 215.
distributo harum 71. cum media
. . . . . quæ nonagesima quar-
ta tria conficiunt habemus. Et
hæc brevi temporis spatio col-
liguntur.

ἡμῖν . . . . . ἃ γίνεται ἐννενηκοστοτέταρτα τρία, καὶ ταῦτα παρ' ὀλίγον χρόνον καταγίνεται.

Συμβαίνει δὲ τῶν (for. τὸ) ἀπὸ Ἀρταξέρξου βασιλείας ἔτους κ', ὡς ἐν τῷ Ἑσδρα παρ' Ἑβραίοις, ὅπερ καθ' Ἑλληνας ἦν Ὀλυμπιάδος ὀγδοηκοστῆς (addend. 5 τρίτης) τέταρτον ἔτος, μέχρις ἑκτου καὶ δεκάτου Τιβερίου Καίσαρος, ὑπὲρ ἦν Ὀλυμπιάδος σβ'. ἔτος δεύτερον, ἐπισυνάγεσθαι τὰ προειρημένα νοέ. ἃ γίνεται κατὰ Ἑβραίους ἔτη υἷ'. ὡς προείρηται. τοῦτ' ἐστὶν ἐβδομάδες 10. καθὰ προεφητεύθη τῷ Δανιὴλ ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ ἡ Χριστοῦ παρουσία. εἰ δέ τῳ δοκεῖ τὰ ιέ'. ἔτη, τὰ Ἑβραϊκὰ, πλάνην ἐγγεννῶν μετ' ἐκεῖνα, εἰς ἡμᾶς ἔτη διακόσια ἐγγυὲς, καὶ οὐδὲν ἐν μέσῳ παράδοξον ἰστόρηται. δύναται δὲ καὶ ἡ μία καὶ ἡμίσεια ἐβδομάς, ἣν ἐπὶ συντελείᾳ (for. τῇ σ.) παραλαμβάνεσθαι δεῖν ὑπονοοῦμεν, 15 παρηγορεῖν τὸν ἐπιζητούμενον τῶν ιέ'. ἐτῶν καὶ κομφίζειν χρόνον. ὅτι τε συμβολικώτερον αἱ προφητεῖαι ἐξενεγεμέναι τυγχάνουσι, δῆλον.

Ὅποσον δὲ ἐφ' ἡμῖν, ὁρθως, οἶμαι, τὴν γραφὴν ἐδεξάμεθα, ἐπεὶ καὶ συναιρεῖσθαι πως ἡγουμένη τῆς 20

Ab Artaxerxis autem imperii anno vigesimo (cujus Esdras Hebræis laudatus author testis est) qui Græcanicæ Olympiadis 84. quartus fuit, ad Tiberii Cæsaris annum decimum sextum, qui Olympiadis 202. anno 4. æqualis est; annos Julianos 475. supra memoratos, qui Hebræos 490. juxta præmissa, componunt, numerantur, id est hebdomades 70. post quas Christi adventus a Gabriele Danieli prænunciatus est. Hebraici vero anni quindecim aliis adjecti annorum sal-

tem 10. errorem licet nonnemini videantur invehere: certe dubium hoc in medium nihil absurdum proferre indubius sum. At quam commodè hebdomas una 21 et altera media (quam ad numeri complementum assumendam conjicimus) de annis 15. quæstioni factæ medeatur, et terminum reddat breviorē uno 31 verbo consummationem abbreviet, quod prophetiæ symbolis involutæ proferri soleant, omnino manifestum puto.

Sane quantum minerva dedit, 31

ὀπτασίας περικοπή δοκεῖ, ἥς ἡ ἀρχή· ¹Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ, ἔνθα περὶ τῆς καθαιρέσεως τῆς Περσῶν ἀρχῆς ὑφ' Ἑλλήνων προδηλοῖ (for. προφητεύει), ἣν διὰ τοῦ κριοῦ καὶ τοῦ τράγου προδηλοῖ.
^mἩ θυσία, φησὶν, ἡ ἀρθεῖσα, καὶ τὰ ἅγια ἐρημωθήσεται εἰς καταπάτημα· ἅπερ εἰς βτ'. ἡμέρας περιγραφήσεται. εἰ γὰρ εἰς μῆνα τὴν ἡμέραν λογισαίμεθα, ὥς ἀλλαχοῦ κατὰ προφητείαν εἰς ἑνιαυτοὺς αἱ ἡμέραι παραλαμβάνονται, καὶ ἄλλως ἀλλαχόθι, ἀναλύσαντες ὁμοίως τοῖς πρὸ τούτου εἰς μῆνας τοὺς Ἑβραϊκοὺς, εὖροιμεν ἂν κ'. (for. legend. ἐν ἔτει κ'.) τῆς Ἀρταξέρξου βασιλείας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως Ἱερουσαλὴμ συντελούμενον τὸν χρόνον. ἔτη γὰρ συνάγονται ρπέ. καὶ ἑνιαυτὸς εἰς ἐν ᾧ τὴν πόλιν ἐτείχισεν ὁ Νεεμίας. τοὺς οὖν ρπς'. ἑνιαυτοὺς, μῆνας εὐρίσκομεν βτ'. Ἑβραϊκοὺς· τῆς ὀκταετίας ἀκολούθως τοὺς πρὸς τούτοις (for. legend. τοῖς πρὸ τούτου) ἐμβολίμους τρεῖς μῆνας προσλαμβάνούσης. ἀπὸ δὲ Ἀρταξέρξου ὅθεν ὁ λόγος ἐξῆλθεν οἰκοδομηθῆναι Ἱερου-

scripturam recte me percepisse arbitror: quandoquidem ipsum de visione dictum præcedens calculos omnes in summam redigere videtur, cujus verbis primis ait. *In anno tertio regni Baltasar: quibus de regni Persarum, Græcorum armis excidio (quorum regnum utrumque arietis et hirci figura designat) vaticinatur: Sacrificium, inquit, tolletur, et sancta in conculcationem deserta fient, quæ diebus 2300. circumscribentur.* Die namque in mensem a nobis reputato, prout prophetarum locis alijs dies annorum vice, et

iterum alibi diversa ab his ratione sumuntur, diebus pariter superius memoratis in menses redactis, a capta Hierusalem ad Artaxerxis annum vigesimum summam omnem consummatam observavimus. Anni siquidem colliguntur 185. quibus alter, quo Neemias urbi murum circumposuit, addendus. Hebraicos itaque menses 2300. annos computamus 186. quorum octoerides singulæ menses tres incalares ad sese ordine derivant. Cæterum ab Artaxerxis tempore quo de reparandis ædibus Hie-

¹ Dan. viii. 1.^m Dan. viii. 19.

σαλήμ, ὅ. ἐβδομάδες συντελοῦνται. ἰδίᾳ δὲ περὶ τούτων καὶ ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ ἐβδομάδων καὶ τῆσδε τῆς προφητείας ἀπεδείξαμεν. θαυμάζω δὲ Ἰουδαίων μὲν μήπω φασκόντων ἐληλυθέναι τὸν Κύριον τοὺς (τοκ. τῶν) ἀπὸ Μαρκίωνος δὲ, ὑπὸ τῶν προφητειῶν μὴ 5 προηγορεῦσθαι, οὕτω γύμνωσ ὑπ' ὅψιν τῶν γραφῶν δεκνυουσῶν.

Καὶ μετ' ὀλίγα·

Συνάγονται δὲ τοῖνυν οἱ χρόνοι ἐπὶ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν ἀπὸ Ἀδάμ, καὶ τῆς ἀναστάσεως (τοκ. καὶ τὴν 10 ἀνάστασιν vid. notam) ἔτη, εἴη, εἴη, ἀφ' οὗ χρόνου ἐπὶ Ὀλυμπιάδα σν'. ἔτη ρήβ', ὥς ἐν τοῖς πρόσθεν ἡμῶν ἀποδέδεικται. Hæc partim extant apud Georgium Syncellum pag. 322. *Chronograph.* partim vero apud Eusebium *Demonstr. Evang.* lib. viii. pag. 389. ed. Gr. et Lat. Paris. 15

rusalem edictum promulgatum est hebdomades 70. complentur. De his vero accuratiorem tractatum de hebdomadum et præfata prophetia opusculo privatim exposuimus. Judæos autem Dominum nondum venisse, Marcionis quoque discipulos nusquam ejus adventum prophetiis enuntiatis asserentes non pos-

sum non mirari.

Et post pauca:

Anni itaque ab Adam condito ad Christi adventum et ejus resurrectionem 5531. colliguntur: 20 a qua temporis epocha ad Olympiadem 250. anni 192. ut in præcedentibus declaratum est, intercurrunt. 25

LI.

Ὁ μὲν οὖν Ἀφρικανὸς συμφώνως τῇ ἀποστολικῇ παραδόσει τῷ εἴη. ἔτει τὴν θείαν χρονολογήσας σάρκωσιν, περὶ τὸ πάθος καὶ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν δυσὶν ἔτεσι διήμαρτεν, κατὰ τὸ εἴη. ἔτος τοῦ κόσμου ταύτην συναγαγών. Hæc Georgius scribit Syncellus pag. 326. 30

Interprete Goaro.

Africanus itaque apostolicæ traditioni concors divinæ incarnat. anno in mundi 5500. relato, circa

passionem et salutis conciliatricem resurrect. eandem in mundi 5531. colligens, 2. annis a vero aberravit.

LII.

Ἀφρικανὸς δὲ φησιν ὁ χρονογράφος, ὅτι ἐπὶ τούτου (sc. tempore Commodi Imp.) Κλήμης ὁ στρωματεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγνωρίζετο. Hoc scribit Cedrenus in *Historiarum Compendio* pag. 251. ed. Paris.

Interprete Xylandro.

Africanus in *Annalibus* autor est, sub hoc Clementem Stromateum Alexandriæ floruisse.

LIII.

Ἦ Αφρικανὸς Ἀβγαρον φησὶν ἱερὸν ἄνδρα, τοῦ πρώην Ἀβγάρου ὁμώνυμον, βασιλεύειν Ἐδέσσης κατὰ τούτους τοὺς χρόνους. (post sæc. tertii initia.) Hoc posuit Georgius Syncellus pag. 359. *Chronograph.*

Abgarum, virum sacrosantum, prioris Abgari cognominem, Edessæ his temporibus regnare, ait Africanus.

LIV.

Τοῦ δ' αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ (inquit Eusebius lib. vi. *Hist. Eccl.* cap. 31.) καὶ ἄλλα τὸν ἀριθμὸν πέντε χρονογραφῶν ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἐπ' ἀκριβὲς πεπονημένα σπονδάσματα· ἐν οἷς φησὶν ἑαυτὸν πορείαν στείλασθαι ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διὰ πολλὴν τοῦ Ἡρακλᾶ φήμην.

Interprete Valesio.

Ejusdem Africani quinque de *Chronographia* libri accuratissime compositi ad nos etiam pervenerunt. In quibus se Alexandriam profectum esse testatur, ob maximam omnium famam atque estimationem de Heracla.

LV.

Ex Libro Quinto.

Ἡμεῖς γὰρ οἱ καὶ κείνων τῶν ῥημάτων τὸ μέτρον ἐπι-
 στάμενοι, καὶ τῆς πίστεως οὐκ ἀγνοοῦντες τὴν χάριν,
 εὐχαριστοῦμεν τῷ παρασχομένῳ ἡμῖν Πατρὶ 5
 τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
 στὸν ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλωσύνη, σὺν Ἀγίῳ Πνεύ-
 ματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Hæc laudat S. Basilius M. *De Spiritu*
Sancto, cap. penult. §. 73. pag. 61. ed. Benedictin.

Nos enim qui et illorum ver- sorum servatorem ac Dominum 10
 borum modum cognoscimus, ne- nostrum Jesum Christum, cui
 que ignoramus fidei gratiam, gloria et majestas cum Sancto
 gratias agimus Patri, qui nobis Spiritu in sæcula.
 propriis suis præbuit univer-

p Joan. xiii. 1.

LVI.

*Ad finem Codicis MS. Chronici Eusebiani, qui in Collegio
Mertonensi Oxonii servatur, hæc subjuncta leguntur.*

Hen. Dodwellus edidit.

5 ITEM SECUNDUM AFRICANUM,

Qui de temporibus et historiis Hebræorum et Græcorum et Persarum et Macedonum cum Alexandrinorum (for. ut infra, Alexandrinis), itemque Romanorum V. libris omnia complexus est. Ab Adam usque ad Cataclysmum Noë anni $\overline{\text{mccc}}\text{xl}\text{ii}$. Item a
10 Cataclysmo (addit Noë *Vallarsius*) usque ad Abraham et transmigrationem in terram Chanaan anni mxxv . Habitatio omnis generis Israhel in terra Chanaan et in terra Ægypti anni ccccxxx . Moyses in heremo anni xl . Hiesus Nave et qui post ipsum Presbyteri an. lv . Judicum, et sine principibus, et pacis
15 tempore, anni ccccxc . Sacerdotum et Judicum anni xc . Regum Hebræorum anni ccccxc . Captivitatis et destructionis Hierusalem anni lxx . Persarum regnum (regnum *Pontacus* et *Vallarsius*) anni ccxxx . Macedonum principatus cum Alexandrinis et Ptolemæis anni ccc . Et imperium Romanorum usque
20 ad Salvatorem et resurrectionem ejus anni lxxiv . In se omnes anni in tempus supra scriptum anni $\overline{\text{v}}\text{dcccxxvi}$. ($\overline{\text{v}}\text{dxxxvi}$). Exinde ad imperium Alexandri, hoc est, Moricaviti, (for. Marci Aviti, vid. not.) qui, (et addit *Vallarsius Op. S. Hieronymi editor.*) Antoninus cognominatus est, anni clxxxiv . Edidit
25 hæc Henricus Dodwellus in *Dissert. de Rom. Pontif. Successione*, cap. vii. p. 98. *Pearsonii Operibus Posthum.* subjuncta. Postea ex Parmensi MS. *Vallarsius* edidit.

**ANNOTATIONES
N AFRICANI RELIQUIAS.**

ANNOTATIONES
IN JULII AFRICANI AD ORIGENEM
EPISTOLAM.

MONITUM.

*Desumptum ex Caroli Delarue Monachi Benedictini Admonitione
in Epistolam Africani de Susannæ Historia ad Origenem,
atque in Origenis ad Africanum Responsum.*

Hisce duabus scriptiunculis nihil fere est apud Veteres celebratius. Eusebius lib. vi. Hist. Eccl. cap. 31. ait: ἐπιστολὴ τοῦτου (Ἀφρικανοῦ) Ὀριγέnei γραφεῖσα φέρεται, ἀποροῦντος ὡς ἂν νόθου καὶ πεπλασμένης οὔσης τῆς ἐν τῷ Δαυιδ κατὰ Σωσάνναν ἱστορίας πρὸς ἣν Ὀριγένης ἀντιγράφει πληρέστατα. *Hujus (Africani) exstat epistola ad Origenem scripta, in qua historiam Susannæ, quæ in Danielis libro legitur, spuriam et commentitiam esse suspicatur. Ad quam epistolam Origenes copiosissime respondit. Rufinus in sua versione hæc pro more suo sic παραφράζει. Per idem tempus erat etiam Africanus, vir in Scripturis ecclesiasticis nobilis. Hujus epistola fertur ad Origenem scripta, obijcientis ei vel proponentis, quod historia Susannæ, quæ in Daniele scripta est, ficta videatur et aliena a scriptura prophetica. Cui Origenes magnificentissime rescribens,*

asserit nequaquam Judæorum commentis et fraudibus auscultandum ; sed hoc solum pro vero habendum in scripturis divinis, quod LXX Interpretes transtulissent : nam id esse solum, quod auctoritate Apostolica confirmatum sit. Ubi obiter notes Hieronymum non oblique perstringi qui Præfatione in Daniele ex Judæi persona loquens, Susannæ historiam commentum seu *fabulam* vocarat. Eusebio addendus est mox præfatus Hieronymus qui libro de Scriptor. Eccles. in Julio Africano ait : *Hujus est epistola ad Origenem super quæstione Susannæ, eo quod dicat in Hebræo hanc fabulam non haberi, nec convenire cum Hebræica etymologia* ἀπὸ τοῦ σχίλου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, *contra quem doctam epistolam scribit Origenes.* His consentit Photius in Biblioth. cod. 34. Οὗτος (Ἀφρικανὸς) καὶ πρὸς Ὀριγένην γράφει περὶ τοῦ κατὰ Σωσάνναν διηγήματος, ὡς οὐκ ἦν αὐτὸ ἐν τοῖς Ἑβραϊκοῖς ἀνεγνωσμένον, καὶ ὡς οὐκ ἀκόλουθον τῇ Ἑβραϊκῇ ἐτυμολογίᾳ, οὔτε τὸ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, οὔτε τὸ ἀπὸ τοῦ σχίλου σχίσαι, ἀ καὶ ἐπιλαβόμενος Ὀριγένης ἀντέγραφεν. Suidas in voce Ἀφρικανὸς, ait : κατὰ τούτου ἔγραψεν Ὀριγένης, ἐνστασις ποιησάμενος περὶ τοῦ τῆς Σωσάννης βιβλίου, τοῦ εἰς τὸν Δανιήλ. Idem in voce Σωσάννα. ὅτι κατὰ τοῦ Ἀφρικανοῦ Σεξτοῦ ἔγραψεν Ὀριγένης, ἐνστασις ποιησάμενος περὶ τοῦ τῆς Σωσάννης βιβλίου, τοῦ εἰς τὸν Δανιήλ. Bene quidem, nisi quod Julium Africanum cum Africano Sexto confundit, uti Josephus Scaliger nos monet in Animadv. Euseb. ad an. MCCCXXXVII. Freulphus in Chronic. tom. ii. lib. iii. cap. 8. *Hujus (Africani) est epistola ad Adamantium super quæstione Susannæ, eo quod dicat eam in Hebræico fabulam haberi (lege, non haberi) nec convenire cum Hebræico ; contra quam, epistolam doctam scripsit Adamantius.* Nicephorus Callistus lib. v. Hist. Eccl. cap. 21. Οὗτος δὲ (Ἀφρικανὸς) ἐπιστολὴν σχεδιάσας ἔπεμπεν Ὀριγένει, τὴν κατὰ Σωσάνναν παρὰ τῷ Δανιὴλ ἱστορίαν, ὡς ἂν νόθον τῆς γραφῆς ἀποσειόμενος σύγγραμμα πρὸς ἣν Ὀριγένης ἀντιγράφων, δείκνυσι μὴ νόθον εἶναι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον γνήσιον τῇ γραφῇ, καὶ πληρεστάτην πραγματευόμενον λυσιτέλειαν. Gobelius Persona in Cosmodromio ætat. 6. cap. 10. *Gordianus, inquit, imperavit annis sex. Hoc tempore Africanus Historicus fuit, qui scripsit ad Origenem unam epistolam de historia Susannæ.* Eam quoque inter opera Julii Africani refert Trithemius lib. de Scriptor. Eccles. *Ad Ori-*

genem, inquit, *de Susanna liber unus*. Denique utraque hæc epistola tam unanimi veterum testimonio asserta, pluribus insuper hodieque consignata reperitur MSS. codicibus, quorum duo præsertim venerandam præ se ferunt antiquitatem. Alter enim e Bibliotheca Coisliniana num. xxi. undecimo Ecclesiæ sæculo est exaratus; alter vero e Bibliotheca Regia num. 1892. scriptus est decimo tertio sæculo.

Certum est Origenem Nicomedis hanc suam ad Africanum epistolam scripsisse; cumque bis in Græciam iter instituerit, primum anno 228. secundum autem duodecim post annos, alterutro itinere Nicomediam petiisse, et inde epistolam dedisse videtur. Huetius secundo itineri id tribuit. Certe in hac epistola Africano narrat Origenes, se ingenti labore Hebraici textus et LXX Interpretum varias lectiones, facta utriusque collatione collegisse, eaque de causa varias omnes editiones examinavisse. Quod si Hexapla sua indicare voluit quibus edendis manum admovit postquam sextam editionem, Epiphanio teste, anno Alexandri Severi septimo, id est Christi 228. reperit, non potuisse videtur hoc eodem anno tam arduum tamque immensum opus Hexaplorum concinnasse et edidisse. Melius ergo epistola ad Africanum ad secundum in Græciam iter remittitur. Tillemontius non censet in hac epistola Hexapla indicari, sed Tetrapla quæ opinatur adornari potuisse ante annum 228. At vero in hac epistola de LXX. cum obelis et asteriscis editione loquitur Origenes num. 4. καὶ ἄλλα δὲ ἔστιν, inquit, εὐρεῖν ἐν τῇ γενέσει οἷς σημεῖα παρεθήκαμεν, τοὺς καλουμένους παρ' Ἑλλήσιν ὀβελοὺς, ἃ ἡμῖν γνώριμον ἢ τὸ τοιοῦτον ὥς πάλιν ἀστερίσκους, τοῖς κεμένους μὲν ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, παρ' ἡμῖν δὲ μὴ εὕρισκομένους. *Alia quoque in Genesi reperiri est, quibus signa apposuimus, verua a Græcis dicta, ut nobis ejusmodi loca innotescant: sicut rursus obeliscos, iis quæ in Hebræo quidem exstant, apud nos autem non inveniuntur.* Quod autem in Tetraplis editionem LXX. non emendaverit Origenes, sed iis manum medicam obelorum et astericorum usu postea admoverit, nempe cum Hexapla et Octapla adornaret, invicte probat R. P. Domnus Bernardus de Montfaucon in Præliminaribus suis ad Hexapla pag. 10. et pag. 38. Non ergo solum post Tetraplorum, sed etiam post Hexaplorum editionem et ad secundum Origenis iter in Græciam epistola ad Afri-

canum remittitur. Quod autem objicit sibi Tillemontius ex epistola Africani, ubi Origenem ille filium appellat, non tanti esse momenti videtur; nam verisimile est ideo filium Origenem fuisse nuncupatum, quia longe minor ætate erat: quæ ratio tam in primo, quam in secundo ejus itinere par haud dubie erat. Nec desunt exempla quibus id confirmetur: Eusebius enim Vercellensis Dionysium Mediolanensem episcopum, ætate jam maturum dignitateque conspicuum, se tamen juniorem, filium compellare solebat. Hæc DELARUÆUS; tum confutare pergit Wetstenium Origenianæ epistolæ primum editorem, qui censuerat, non eo spectare Origenis argumenta, ut ἀποκοπή *Susannæ* pro canonica, θεοπνεύστῳ, veraque et genuina libri Danielis parte recipiatur, sed tantum ut pro vera utilique, ac proinde inter pios et sacros libros legenda historia habeatur.

Idem Carolus Delarue in Præfatione ad Origenis Opera anno 1733. Parisiis ab eo edita tom. I. pag. vi.

Quod ad varias spectat ἀποβαλὼν Africani et Origenis epistolarum editiones; utramque primus Latine tantum edidit Leo Castrius hispanus, præfixitque suis in Isaiam prophetam commentariis Salmanticæ vulgatis anno 1570. Utramque deinde Gilbertus Genebrardus anno 1574. editionis suæ (Origenis) tomo secundo inseruit, Gentiano Herveto Aurelianensi, et canonico Rhemensi interprete ex codice manuscripto Guillelmi Sirleti cardinalis. Postea Africani ad Origenem epistola integra cum initio responsi Origenis ad Africanum Græce dumtaxat edita est Augustæ Vindelicorum anno 1602. cura Davidis Hoeschelii post Adriani Isagogen sacrarum Scripturarum, et Hesychii presbyteri Jerosolymitani στιχηρὸν in Esaiam et duodecim Prophetas. Responsi Origenis ad Africanum fragmentum alterum Græce item edidit Patricius Junius Londini anno 1637. post catenam Græcorum Patrum in Job. Denique utramque epistolam simul Græce et Latine una cum Dialogo contra Marcionitas, et Origenis exhortatione ad Martyrium Basileæ anno 1674. in lucem edidit Joannes Rodolphus Wetsthenius, oratoriæ artis in ejusdem urbis academia professor. DELARUE.

Quæ supra allata sunt Carolo Delarue debentur. Utile

autem, superfluum enim haudquaquam erit, si de fontibus textus epistolæ hujus, quam editurus sum, plus aliquid hic subjungam. Primum in hoc genere sistit se Leonis Castri Versio Latina, deinde Cardinalis Sirleti Codex MStus Græcus, ex quo priorem quidem interpretationem suam confecit Gentianus Hervetus ad Genebrardum Origenis editorem transmissam; nam postea secundam versionem multis locis variantem idem vir doctus composuit, itidem a Genebrardo in editione sua Latina Origenis repositam. In hac autem posteriore Versione contexenda aliis quibusdam scriptis usum fuisse dicerem Hervetum. Sequitur Hæschelii editio Græci contextus, ex codice A. Schotti desumpta. Post edidit textum ex MSto patris sui Wetstenius. Novissime Delarueus duobus usus est codicibus Coisliniano atque Regio. Nunc denique mihi in consilium adhibere licuit alia duo non vetustissima scripta, unum Bodleianum, alterum apud Cantabrigienses in Collegio SS. Trinitatis servatum, quod quidem mihi utendum benevole transcripsit vir eleganti ingenio Henricus Kett, Oxoniensis, qui alia præterea ad promovendum hocce opus prius contulerat. Neque in hac parte negligenda erant Africani verba, quæ Origenes in *Responso* repetivit. Utramque autem epistolam, tam illam Origenis, quam hanc, de qua agimus, Africani typis excudendam curavit post exemplar Delarueum, una cum ejusdem editoris annotationibus, Gallandius in tomo ii. *Bibliothecæ suæ PP.*

P. 225. l. 8. Χαῖρε Κύριέ μου καὶ νῦν] *Have, mi Domine, fili carissime.* Ita pridem scripserat Marcus Cornelius Fronto Arrium Antoninum compellans in Epistola ad eundem. *Reliquiar. Frontonis*, edit. Niebuhr. p. 218.

Ibid. πάντα τιμώτατε] Hoc ex *Hæschelii* editione quæ princeps est, pro πάντων τ. restitui; *MSS. Bodl. et Coll. Trin. Cantabrigiæ* firmantibus, quibuscum consentit *Herceti Versio Posterior.* In hunc vero modum Acacius et Paulus Epiphanius compellant, τῷ Κυρίῳ μου καὶ τιμωτάτῳ κατὰ πάντα, εὐλαβεστάτῳ πατρὶ Ἐπιφανίῳ ἐπισκόπῳ. Epistolâ *Panario S. Epiphani* præmissâ. Latini formulam in epistolis imitati sunt. Hoc vero obiter referendum est, *Leonis Castrii Interpretationem* inscriptionem epistolæ Africani non præstare.

Ibid. l. 10. τὸν ἀγνώμονα] *Sixtus Senensis* videtur legisse

εὐγνώμονα: vertit enim lib. v. Bibl. annot. 205. *cum haberes disputationem cum amico illo tuo.* Fortassis autem non verbum e verbo reddidit, sed ad mentem Origenis qui in responsione ad Africanum, eum quicum disputavit, vocat Bassum amicum suum: ἐφασκες ὅτι ἤνικα διελεγόμεν τῷ ἐταίρῳ ἡμῶν Βάσσῳ. Omnes MSS. aperte habent non εὐγνώμονα, sed ἀγνώμονα. Tillemontius conjicit non esse Bassi alterum nomen, sed merum ἐπὶθετον, quo vel stultus vel ingratus vocatur, quod non diu post habitam hanc disputationem a veritate et ab Origenis amicitia desciverit. Sed si a veritate et ab Origenis amicitia desciverat Bassus, ideoque ἀγνώμων dicitur ab Africano, cur illum Origenes in responsione vocat amicum suum? Quam ob rem alii quibus non fit verisimile hæreticum hominem amici nomine ab Origene vocari, responsionis ejus verba τῷ ἐταίρῳ ἡμῶν Βάσσῳ mutant in ista: τῷ ἑτερογνώμονι Βάσσῳ. Alii sive legatur ἀγνώμονα, sive εὐγνώμονα, Bassi nomen alterum esse arbitrantur. Quis vero Bassus iste fuerit, certo nequit affirmari. Origenes in Epistola ad quosdam charos suos in Alexandria hæc habet: *Quidam auctor hæreseos cum sub præsentia multorum habita inter nos fuisset disputatio, et descriptum accipiens ab his qui descripserant codicem, quæ voluit, addidit, et quæ noluit, abstulit, et quod ei visum est, permutavit: circumferens tanquam ex nomine nostro, insultans, et ostendens ea quæ ipse conscripsit. Pro quibus indignantes fratres qui in Palæstina sunt, miserunt ad me Athenas hominem qui acciperet a me ipsum authenticum exemplar.* Atqui disputatio Origenis cum Basso habita etiam fuisse videtur in Palæstina ubi commorabatur Africanus qui ei interfuit. Conjici ergo potest Bassum esse illum hæreseos auctorem de quo queritur Adamantius in supra memorata epistola, sed mera erit conjectura. Idem sentiendum de Caio Basso quem Philastrius de Hæres. p. 19. inter hæreticos Valentinianos numerat. Illum enim etsi Philastrius inter eos ponit qui Cerdonem præcesserunt, eodem tempore adjungit Heracleoni, Marco, et aliis Valentinianis qui Cerdone mortuo vixerunt. Quamobrem nihil obstat quominus idem habeatur ac ille Bassus quicum disputavit Origenes. Valentinianorum omnium communis error erat esse homines naturâ bonos aut malos. Hunc errorem passim confutat Adamantius et interdum utitur historiæ

Susannæ versu 56. Sic tom. 20. in Johan. non longe ab initio ait: *ὡς δὲ εἰσὶ τινες σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, οὕτως ἄλλοι, ὡς ὁ Δαυὶδ φησι, σπέρμα τοῦ Χαναάν καὶ οὐκ Ἰούδα.* DELARUE. MS. quidem Bodl. in Epistola Origenis ad Africanum ἐτέρῃ ἡμῶν pro ἐταίρῳ ἡμῶν posuit, sed frustra. Attamen propter dissensum ejus de re quapiam ab Origene Bassum illum ἀγρόμωνα appellare Africanus videtur. Ceterum notandum est, Interpretationem epistolæ Africani, quam Sixtus Senensis in *Bibliotheca Sancta* sua reposuit, priorem illam esse ex duabus, quas composuerat Hervetus.

P. 225. l. 11. *ὡς ἐπρεπεν, ἡσπασάμην τότε*] Nimirum ex reverentia erga Origenem suum, ne disputatio sine necessaria causa interPELLARETUR. Perperam enim, ni fallor, Delarueus dixit in *Admonitione* pag. 8. scripsisse Africanum, se, cum Origenem in dialogo cum Agnomone (ita enim quasi proprium nomen fuerit, tam ille, quam Wetstenius, illud Latine vertit) audiisset historiam Susannæ tanquam veram libri Danielis partem commemorantem, primum putasse rem istam ita se habere. Sed de ipso quoque Origene affirmat Joan. Frickius, in *Comment. De Cura Eccles. Vet. Circa Canonem S. Scripturæ*, quidquid ille pro historia Susannæ senserit, et ad Africanum scriptum protulerit, privati hominis fuisse, cum nusquam ille respondeat, se cum ecclesia sentire ita, et opinari; cap. ii. §. 9. pag. 52. *Frickii Meletematum Var.* At vero de hoc libello, qui in versione τῶν 6. extabat, commentatum fuisse alium scriptorem S. Hippolytum video, tanquam si liber sacer fuerit et θεόπνευστος, dum Commentarius Hippolyti non tantum a Combefisio sed et a Fabricio tanquam germanus editus est. Hippolytus autem Origenis et Julii Africani æqualis fuit. Immo nunc liquet mihi ex ipsius Origenis verbis receptum ab eo esse tanquam Scripturæ Divinæ partem Susannæ Librum. Vide Lumperi *Hist. Theologico-Crit.* vol. VII. p. 91.

Ibid. l. 14. *ἄλλως σύγγραμμα, νεωτερικὸν δὲ*] Sic recte codex Regius. Wetsthenius vero: *ἄλλως σύγγραμμα, ἀλλὰ σύγγραμμα νεωτερικὸν δὲ*, &c. nec aliter legit Hæschelius. DELAR. At *Hæschelius* habet *ἄλλως τε γράμμα· ἀλλὰ σύγγραμμα*, tum vero particulam δὲ post vocem νεωτερικὸν omittit, quocum consentiunt *Herveti Versio Prior*, atque *MSS. Bodl. et Trin.*

P. 226. l. 3. *πρῶτον οὖν εἰ Δαυὶδ]* Addidit ex codicibus

suis, ut videtur, Delaruaeus post *πρώτον* particulam *οὖν*, quam ceteri nesciunt. Fortasse *ὅτι* hoc loco pro *ιστέον* *ὅτι* ἔλλειπτικῶς adhibetur.

P. 226. l. 5. ἀλλ' οὐκ ἐπιπνοία προφητικῇ] Ita cum inferiorem prophetiae gradum Danieli tribuerent recentiores quidem Judæi, scripta ejus tertio ordini divinarum scripturarum, sive Hagiographis, adscribere soliti sunt.

Ibid. l. 7. αὐτοὺς ἀπελέγχει] Cum nihil, quo referatur αὐτοὺς, antecedit, αἰτίους nocentes pro αὐτοὺς, reponere velim. Habes apud *Susannam* com. 53. τοὺς μὲν ἀθώους κατακρίνων, ἀπολύων δὲ τοὺς αἰτίους.

Ibid. l. 8. Φιλιστίωνος μῖμος] Genuina certe est hujus loci lectio (Φιλιστίων ὁ μῖμος, quod Delaruaeus in textu posuit) quamvis Hoescheliuss habeat, Φιλιστίωνος μῖμος. Nam vox μῖμος aut actorem fabulae, aut fabulam ipsam significat. Cum de actore Philistione agitur, ut hoc loco, necessario scribendum est Φιλιστίων ὁ μῖμος: cum autem de Philistionis fabula, ὁ Φιλιστίωνος μῖμος. Hoc posteriori sensu Hieronymus lib. ii. adversus Rufinum accipit *mimum Philistionis vel Lentuli, ac Marulli stropham*, nec aliter accipit infra Origenes cum duarum meretricum historiam ait pari jure ab Africano comparari potuisse τῷ Φιλιστίωνος μίμῳ. Verum priori sensu hoc loco sumit Africanus vocem μῖμος, et infra Origenes cum ait: ὡς οὐδὲ Φιλιστίων ὁ μῖμος ἐχρήσατο ἀναπλάσας τὸ συγγραμμάτιον, ubi proculdubio non de fabula Philistionis, sed de ipsomet Philistione mimo agitur. Scaliger ad Euseb. n. MMXXII. quis fuerit hic Philistion, disquirat. DELAR. In Origenis loco a Delaruaeo posterius laudato habet Wetstenius quidem Φιλιστίων ὁ μῖμος, sed Hoescheliuss, qui hanc particulam epistolae Origenis primus edidit, ὡς οὐδὲ ὁ Φιλιστίωνος μῖμος praebebat. Pag. quoque 24. ed. Delaruan. ubi ipsa Africani verba ab Origene plenius adducta sunt, Wetstenius, qui primus Graeca lingua totam Origenis edidit epistolam, eandem praestat scripturam, οὐδ' ὡς Φιλιστίωνος μῖμος, ubi in *MS. Bodl.* scribitur οὐδ' ὡς ὁ Φιλιστίωνος μῖμος. Posuit autem hic quoque Delaruaeus, ὡς οὐδὲ Φιλιστίων ὁ μῖμος. Origenes vero, ut monuit et ipse Delaruaeus, proxime post Africani verba allata, haec habet, ὥρα γὰρ παραβάλλειν ἄλλο τούτῳ παραπλήσιον εἰρημένον ἐν τῇ τρίτῃ τῶν βασιλειῶν, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁμολογήσεις ὑγιῶς ἀναγεγράφθαι,

τῷ Φιλιστίνῳ μίμῳ, atque itidem paulo post. Porro in epistolæ Africani loco, de quo agimus, cum *Hæschelio* faciunt *Herveti Versio Posterior, MSStique Bodl. et Coll. Trin.* ad oram tamen *codicis Trin.* lectio altera Φιλιστίνῳ ὁ μῖμος amplectenda proponitur. Atque eandem quidem exhibet tam *Wetstenii MS.* quam editio, ipso tamen *Wetstenio* eam improbante, tum vero editio *Delarueana* una cum *Leonis Castrii* versione, *Hervetique* illa priore. Sed res aliter statuenda mihi quidem videtur; nec quidquam hoc loco moveri debuisse censeo præter illud οὐδὲ, quod cum οὐδ' ὁ mutavi. Etenim apud *Epiphanium* habes, ταῦτα πάντα ἐπὶ τῆς τοῦ Φιλιστίνῳ μμολογίας (tanquam *Philistionis Mimos ageret*, vertit *Petavius*) ὁ ἀπατεῶν (*Simon Magus*) τὰ ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένα—ἐκ χλεῦν λοιπὸν, καὶ οὐδὲν ἕτερον μεταστρέφων. *Hær. xxi. n. 23. p. 57. ed. Petavii.*

P. 226. l. 10. ἐκάτερον αὐτῶν] Addit αὐτῶν, quod nunc recepi, *Origenes* Africani verba referens in *Responsio*. Idemque oræ *MSSt Bodl.* in epistola Africani adpositum est.

Ibid. τοῦ] Hoc ex *Origene* et *Margine ejusdem MSSt Bodl.* pro οὐ reposui.

Ibid. l. 16. ἐν δὲ τῇ 'Εβραϊκῇ &c.] *Hieronymus* tom. I. novæ edit. Præfat. in *Danielem* pag. 990. *Audivi ego*, inquit, *quemdam de præceptoribus Judæorum, quum Susannæ derideret historiam, et a Græco nescio quo diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias hæc ἀπὸ τοῦ σχίλου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cujus rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: ut verbi gratia dicamus ab arbore ilice dixisse eum, ilico pereas: et a lentisco, in lentem te comminuat Angelus: vel non lente pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem; sive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Idem objiciebat Porphyrius teste eodem Hieronymo præfatione ad explanationem in *Danielem*. Sed et hoc nosse debemus inter cætera, Porphyrium de *Danielis* libro nobis objicere, idcirco illum apparere confictum, nec haberi apud *Hebræos*, sed *Græci sermonis esse commentum, quia in Susannæ fabula contineatur, dicentis Daniele ad Presbyteros, ἀπὸ τοῦ σχίλου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, quam etymologiam magis Græco sermoni convenire, quam Hebræo. Cui et Eusebius et Apollinarius pari sententia**

responderunt, *Susannæ Belisque ac Draconis fabulas non contineri in Hebraico, sed partem esse Prophetiæ Habacuc filii Jesu de tribu Levi: Sicut juxta LXX. Interpretes in titulo ejusdem Belis fabulæ ponitur: Homo quidam erat sacerdos nomine Daniel, filius Abda; conviva regis Babylonis; quum Danielem et tres pueros de tribu Juda fuisse sancta Scriptura testetur.* An vero solida fuerit Eusebii et Apollinarii responsio, infra disquiritur. (Scil. in notis ad Origenem.) DELAR. Super hac paronomasia de sua defensione aliquid remittens ipse quoque Origenes haud male statuit in lib. x. *Stromatum*, prout ab Hieronymo *Comment. in Dan.* cap. xiii. adductus est; nisi si hæc magis ab Hieronymo ipso addita fuisse existimari debeant: *Quia Hebræi reprobant historiam Susannæ, dicentes eam in Danielis volumine non haberi, debemus inquirere nomina σχῖνον καὶ πρίνον quæ Latini ilicem, et lentiscum, interpretantur, si sint apud Hebræos, et quam habeant etymologiam, ut a σχῖνω scissio, et a πρίνω sectio, sive serratio dicatur lingua eorum. Quod si non fuerit inventum, necessitate cogemur et nos eorum acquiescere sententiæ, qui Græci tantum sermonis hanc volunt esse περικοπὴν, quæ Græcam habeat tantum etymologiam, et Hebræicam non habeat. Quod si quis ostenderit, duarum istarum arborum scissionis et sectionis in Hebræo stare etymologiam: tunc poterimus etiam hanc scripturam recipere.* Hæc ille. Et profitetur quidem ipse Origenes in *Responso ad Africanum* §. 6. vereri se hoc dicere, utrum apud Hebræos quoque eadem agnominatio servetur, necne. Sed postea in §. 12. nil mirum esse ait, id curæ fuisse libelli interpretibus Græcis, ut invenirent paronomasiam aliquam, aut consonam Hebræo, aut quæ cum consono Hebræo analogiam servaret; hoc est, prout deinceps scribit, interpretibus vel proprie reddentibus verba, vel excogitantibus, quod cum paronomasia Hebræa analogiam haberet, ut a Græcis intelligerentur. Ita Origenes; verum, etiamsi Hebræi natales hujus opusculi comprobarentur, non statim inde fieret, fatebuntur omnes, ἐκ τῶν ἐνδιαθετῶν.

[Ibid. l. 18. φέρεται] Hæschelius: φέρεται παρὰ Ἰουδαίους, εἴτα αἰχμάλωτοι ὄντες. At codex Regius et Wetsthenianus, ut in nostro textu. DELAR. Hæschelianæ lectioni suffragatur *Herveti Versio Posterior* cum MSS. Bodl. et Trin. Leo

autem *Castrius* alteram, quæ verior est, lectionem invenisse videtur.

P. 227. l. 2. ἡστραγαλωμένοι] Omnes cum editi tum scripti, quos vidi, libri non tantum hoc *Africani* loco, sed etiam apud *Origenem* in *Responso* §. 13. *Africani* verba repetentem, ἀστραγαλωμένοι habent. Primus edidit *Delaruzæus* ἡστραγαλωμένοι. Is autem ad *Origenis* locum hæc annotavit, omnia fere ad verbum ex *Wetstenii* notis, quod quidem et alibi fecit, mutatus. “ *Wetsthenii* codex ἀστραγαλωμένοι. Notum est “ ἀστράγαλον et ἀστραγαλίζω, *Talos*, et *lusum Talorum* significare. Notum etiam, tempore captivitatis, *Judæos* tantum quam abjectissima mancipia habitos, modo sortibus jactis, modo pro vino distractos fuisse. Vide *Joel* iii. 3. et *Abdiam*. ver. 11. Ergo participium istud ἡστραγαλωμένοι non male videtur verti posse: *Talorum lusu distracti*. Verum tamen licet τὸ, ἡστραγαλωμένοι, constanter legatur tum apud *Africanum*, tum apud *Origenem*, dubitandi locus est, ut monet *Wetsthenius*, an potius legendum sit ἐστραγαλωμένοι. *Africani* enim verba *Origenes* paulo infra diserte refert ad *Tobiam*, at *Tobiæ* cap. ii. ver. 3. tam in *Aldi* quam in aliis editis libris legitur: εἰς ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν ἐστραγαλωμένος ἐρίπται ἐν τῇ ἀγορᾷ. Quidam de genere nostro. Vet. Interp. Latin. *jugulatus*, Vulgat. *præfocatus*, *Xantes Pagninus*, *strangulatus projectus est in foro*. Vox tamen, ἡστραγαλωμένοι, nobis videtur retinenda, tum quia altera ἐστραγαλωμένος semel tantum occurrit in *Tobia*, nec alibi legitur in *Bibliis*, tum quia sortis abjectissimæ argumentum est *lusu talorum* distrahi et post mortem insepultum in foro jacere.” *Joeli* quidem verba hæc sunt, Καὶ ἐπὶ τὸν λαόν μου ἐβάλον κλήρους, καὶ ἔδωκαν τὰ παιδάρια πορνᾶς, καὶ τὰ κορασία ἐπώλουν ἀντὶ τοῦ οἴνου, καὶ ἔπινον. Vix autem dubito, rationibus nihil obstantibus, quæ adductæ sint, quin ἡστραγαλωμένοι *Africanus* scripserit proposito sibi *Tobiæ* loco, etsi ibi de tribuum decem captivitate agatur. Neque hoc omittendum est, veterem interpretem *Leonem Castrum* ita vertisse, cumque quotidie per omnia cruciamenta necarentur. Sed et *Herveti* Versionum prior, *jugulati* habet, posterior, *vezabantur*.

Ibid. l. 3. ἀταφοι] *Hæschelius* omisit ἀταφοι. *DELAR.*

Nesciunt *MSS.* quoque *Bodl.* et *Trin.* Sed vox reposita est ad eorundem oras; eademque apud *Origenem* Africani locum repetentem in *Bodleiano* saltem *codice* extat.

Ibid. ἐν τῇ προτέρᾳ αἰχμαλωσίᾳ] Significare Africanus videtur Israelis captivitatem, quæ ante Judæ illas contigit. Respicit enim, ut dixi, ad Tobię verba, quibus captivitas decem tribuum describitur. Danielis vero deportationem tribus Judæ captivitati secundæ in Chronico suo Africanus disertis verbis attribuit. Vide Num. XLII. et notam ibidem. Atque opinatus esse videtur, hunc Joacimum posse regem esse, sub quo evenerit secunda Judæ captivitas.

Ibid. l. 4. ἱστορεῖται] Hoc prætuli τῷ ἱστορήσθαι, suffragantibus *Hæschelio*, *MS.* utroque, *Hervetique Versionibus.* Aliter ceteri libri *Origenis*que *epistola.* Proxime post αὐτῶν pro αὐτοῖς *Hæschel.* iidemque *MSS.* Sed ad oram *cod. Bodl.* αὐτοῖς repositum est.

Ibid. l. 6. οἱ δέ τε καὶ περὶ θανάτου] In *Delaruci* atque *Wetstenii* *editt.* οἱ δὲ περὶ θανάτου hic et apud *Origenem* extat. Cum vero in *MS. Coll. Trin.* οἱ δέ τε καὶ περὶ θ. hic scribatur, itidemque apud *Hæschel.* et in *MS. Bodl.* εἰ (οἱ) δέ τε (*MS. Bodl.* τὶ) καὶ περὶ θ. legendum putaverim οἷον ἔτι καὶ περὶ θ. *Margini* vero *cod. Bodl.* hæc notula addita est: “Deest ali-
“quid. *Herv.* qui legit ἄλλοι δέ τε κ. π. θ. ἐκρίνοντο. sed hiulca
“est oratio, nec sananda, nisi a libris melioribus.” In *Posteriori* quidem *Versione* hæc posuit *Hervetus*, *Alii autem in*
judicio veniebant, prius autem idem ille *interpres* verterat, *hi*
de morte ferunt iudicium. Nec multo aliter *Leo Castrius.*

Ibid. l. 7. περὶ θανάτου ἐκρινον] Eodem argumento deterrebantur plerique Judæorum ab hac recipienda historia, teste *Hieronymo* in *Jerem.* xxix. 22. Unde, inquit, et a plerisque ac pene omnibus *Hebræis ipsa quasi fabula non recipitur, nec legitur in synagogis eorum. Qui enim, inquiunt, fieri poterat, ut captivi lapidandi principes et prophetas suos haberent potestatem?* *DELAR.* Argumento huic ita respondet in *Epistola ad Africanum* *Origenes.* Ἀλλὰ φῆς πῶς περὶ θανάτου ἐκρινον ἐν αἰχμαλωσίᾳ τυγχάνοντες; οὐκ οἶδα πόθεν ἀμφιβάλλων τὸ βασιλέως εἶναι γυναῖκα διὰ τὴν ὁμωνυμίαν τοῦ Ἰσακέμ τὴν Σωσάνναν. λέκτέον δ', ὅτι οὐδὲν παράδοξον, μεγάλων ἐθνῶν ὑποχειρίων γενομένων, πρὸς βασιλέως συγκεχωρήσθαι τοῖς οἰκείοις νόμοις χρῆσθαι

τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τοῖς δικαστηρίοις· καὶ νῦν γοῦν Ῥωμαίων βασιλεύοντων, καὶ Ἰουδαίων τὸ δῶραχμον αὐτοῖς τελούντων, ὅσα συγχωροῦντος Καίσαρος ὁ Ἐθνάρχης παρ' αὐτοῖς δύναται· ἢ μὴδὲν διαφέρει βασιλεύοντος τοῦ ἔθνους· ἴσμεν, οἱ πεπειραμένοι γίνεται δὲ καὶ κριτήρια λεληθότως κατὰ τὸν νόμον, καὶ καταδικάζονται τινες τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ· οὔτε μετὰ τῆς πάντῃ εἰς τοῦτο παβήσας, οὔτε μετὰ τοῦ λανθάνειν τὸν βασιλεύοντα· καὶ τοῦτο ἐν τῇ χώρῃ τοῦ ἔθνους πολὺν διατρίψαντες χρόνον μεμαθήκαμεν καὶ πεπληροφορήμεθα. καίτοιγε ὑπὸ Ῥωμαίοις δύο φυλαὶ μόναι εἶναι ἱστούρηται, ἥτε Ἰούδα καὶ Βενιαμὴν· ἔστω δὲ καὶ Λευιτικὴ ὁ δὲ, παρὰ τὸν λαὸν Ἰούδα, Ἰσραὴλ δέκα ἦσαν φυλαί. καὶ εἰκὸς ἀρκεσθέντας τοὺς Ἀσσυρίους τῷ ὑποχειρίους αὐτοὺς ἔχειν, ἐπιτραφέναι αὐτοῖς τὰ οἰκεία δικαστήρια. Hæc Origenes §. 14. p. 27. ed. Delaruan. Loca insuper veterum, illustrandæ rei causa ad Orig. pp. 228, 229. a Wetstenio allata, qui tamen auctoritatem libri Susannæ labefactare quam maxime studebat, valent ad probandum, lites forenses a Judæis ipsis diremptas fuisse in utraque captivitate, idque fatente Wetstenio ipso. Sed tamen iisdem publice concessum fuisse, ut capitalia judicia secundum legis Mosaicæ præscriptum exercerent, dum agerent Romanorum jugo subjecti, id nequaquam affirmat, immo rem aliter habuisse concedit etiam Origenes Alexandriæ urbis semi-judaicæ incola, potestatem Judaicis magistratibus permissam amplificans. Addam locum ex Archelao in Mesopotamia episcopo, qui vergente ad finem tertio hoc Christi sæculo floruit, de statu Judæorum hæc tradentem; *Nunc videmus, inquit Archelaus, regibus eos principibusque subjectos tributa pendere, nulla sibi potestate vel judicandi vel puniendi concessa, sicut Judas habuit, quia Thamar, posteaquam judicaverat, potuit justificare. Disput. cum Maneto a Zacagnio Romæ edita, cap. xliii. pag. 78.* Hæc tamen non prohibent, quin aliqua ex parte majori libertate sub Babylonio atque Medico imperio Hebræus populus frui potuisset. Ita in S. Hippolyti Scholio quodam ad *Danielis* Prophetiam, seu potius ad librum *Susannæ Danieli* præfixum, quod haud ita pridem editum est a cl. Bandinio in *Catalogo suo Codd. MSS. Biblioth. Mediceæ*, pag. 21. cum hoc oppositum esset, Πῶς αἰχμάλωτοι ὑπάρχοντες καὶ ὑπόδουλοι Βαβυλωνίοις γερόμενοι ἠδύναντο συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὥς αὐτεξούσιοι; eidem re-

spondetur, Δεῖ νοεῖν ὅτι (ὅτε legend.) μετῴκισεν αὐτοὺς Ναβουχοδονόσορ, φιλανθρώπως ἐπεχρήσατο, καὶ ἐπέτρεψεν ὁμοῦ συνερχομένους πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον πράττειν. Istæc vero, quod memoriam meam fugerat, extant in S. Hippolyti *Interpretatione Danielis et Susannæ*, quam diu ante Combesius, denuo autem in S. *Hippolyti Operibus* pag. 274. Fabricius edidit, sed a codice Mediceo aliquanto variantia. Et revera leniorem solito hanc captivitatem expertos fuisse Judæos, satis ostendit Bristolensis episcopus Thomas Newtonus *Dissert. De Prophetiis*, vol. I. num. iv. §. 11. p. 15. Denique res ita comparata fuisse potest, quemadmodum supra innuit Origenes, ut tantum connivente, non plene approbante populo victore, Judæi judicia sua capitalia ex præscripto legis exercere permetterentur.

P. 227. l. 7. τῇ βασιλέως αὐτῶν γενομένου γυναικὶ Ἰωακείμ] Legere malim τὴν τοῦ βασιλέως γενομένην γυναῖκα Ἰωακείμ, Origenem partim secutus, qui Africani verbis adductis articulum τοῦ ante βασιλέως addit, et perinde ac *MSS. Bodl. et Trin.* γενομένη pro γενομένου scribit. Ad hæc apud Africanum γενομένη Hæschelius primus editor habet.

Ibid. l. 8. Ἰωακείμ] Georgius Syncellus in *Chronograph.* pag. 218. Ὁ ἱερὸς Ἰππόλυτος ἐν τῷ κατὰ τὴν Σωσάνναν καὶ τὸν Δανιὴλ γράμματι τρία ἔτη λέγει τὸν υἱὸν Ἰωακείμ Ἰωαχέμ, τὸν καὶ Ἰεχονίαν, μετὰ τὸν πατέρα κρατήσαντα μετακομισθῆναι (hoc reposuit Wetstenius pro μετακοισθῆναι, sed legendum est μετοικισθῆναι, quemadmodum nunc video Fabricium posuisse in edit. sua S. *Hippolyti*, pag. 272.) εἰς Βαβυλῶνα σὺν τοῖς λοιποῖς, ὡς πρόκειται, τὸν δὲ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας τῆς παρουσίας αἰχμαλωσίας λέγει· τοῦτον δὲ λέγει καὶ τῆς Σωσάννης ἄνδρα εἶναι· καὶ πιθανὸς ὁ λόγος, τὴν δὲ Σωσάνναν Χελκίον τοῦ ἀρχιερέως θυγατέρα εἶναι βεβαιοῦνται τοῦ εὐρόντος ἐπὶ Ἰωσίον τὸ βιβλίον. Ταύτης ἀδελφὸς Ἱερεμίας, ὥς φασιν, καὶ εἰκότως. ἐκ τούτων λέγει γεννηθῆναι τὸν Ἰεχονίαν, οὗ μέμνηται ὁ θεὸς εὐαγγελιστῆς Ματθαῖος. Sacer Hippolytus, edito de Susanna et Daniele opere, Joachim, alio nomine Jechoniam, tres annos, patre Joacim amoto, regnum moderantem, in Babylonem cum reliquis, ut præmissum est, translatus asseverat: Daniele vero ac tres pueros captivitatis hujus consortes: eumque Susannæ conjugem scribit: nec aliena est a veritate sententia. Susannam

quoque Chelciae pontificis, qui sub Josia legis reperit librum, filiam, affirmant. Hieremiam Susannæ fratrem asserunt, et merito. Ex eis porro Jechoniam, cujus divinus evangelista Matthæus meminit, natum dicit, &c. Sed errare Hippolytum docet nos illustris Scaliger, in *Emend. Eusebianis*, pag. 80. dum ex mensibus facit annos, et Danielelem cum Joachim, non vero cum Joachin, abductum putat, contra SS. literarum fidem: unde, quid de reliquis sit sentiendum, facile est judicare.

WETSTEN.

P. 227. l. 10. ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς] Articulum τῶν ex edit. Hæschel. atque MS. Coll. Trin. revocavi. ὁ Βαβυλώνιος β. Origenes editus verba Africani repetens, ubi tamen MS. Origenis Bodl. Βαβυλωνίων exhibet.

Ibid. l. 11. πόθεν τοιαύτη κατάλυσις—καὶ παράδεισος ἀμφιλοφῆς] Captivis Judæis hæc præcipit Jeremias cap. xxix. comm. 5. Οἰκοδομήσατε οἴκους καὶ κατοικήσατε, καὶ φυτεύσατε παραδείσους, καὶ φάγετε τοὺς καρποὺς αὐτῶν. Porro Origenes huic Africani argumento respondet res secundas commemorans divitiasque magnas nonnullorum captivorum, qui in Babylonica captivitate abducti fuissent, idque satis feliciter.

Ibid. l. 13. πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων &c.] Hæschelius: πρὸς δὲ τούτοις ἀπασιν, ἥδε ἡ περικοπὴ σὺν ἄλλοις δυοὶ ταῖς ἐπὶ τῷ τέλει τῷ παρὰ τῶν Ἰουδαίων εἰλημμένῳ Δανιὴλ οὐκ ἐμφέρεται. Wetsthenius πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων, ἥδε ἡ περικοπὴ σὺν ἄλλαις δύο ταῖς ἐπὶ τῷ τέλει τῶν παρὰ τῶν Ἰουδαίων εἰλημμένων Δ. οὐκ ἐμφέρεται. Codex Regius ut in nostro textu. Porro Susannæ historiam in Hebræo non haberi, in responso concedit Origenes, et tractatu 31. in Matthæum. *Usi sumus in hoc loco Danielis exemplo, non ignorantes, quoniam in Hebræo positum non est, sed quoniam in ecclesiis tenetur.* Hieronymus sæpius idem inculcat, et maxime Præfat. Explanat. in Danielelem: *Nos, inquit, ante annos plurimos, cum certeremus Danielelem, has visiones obelo prænotavimus, significantes, eas in Hebræo non haberi: et miror quosdam μεμφιμοίρους indignari mihi, quasi ego decurtaverim librum, cum et Origenes et Eusebius, et Apollinarius, alique ecclesiastici viri et doctores Græciæ has, ut dixi, visiones non haberi apud Hebræos fateantur. Nec se debere respondere Porphyrio pro his quæ nullam Scripturæ sanctæ auctoritatem præbeant.* Vide ejusdem præfationem in versio-

nem suam Danielis. Denique ipse Origenes infra in fragmento libri decimi Stromatum ait: *Hebraei reprobant historiam Susannæ, dicentes eam in Danielis volumine non haberi.* Hieronymus iterum præfat. in Daniele: *Apud Hebræos (Daniel) nec Susannæ habes historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis Draconisque fabulas.* (pericopas ab Africano significatas.) Vide ibidem paulo post quibus cavillationibus eas perfundat quidam de præceptoribus Judæorum. DELAR. Concordant cum *Hæschelio MSS. Bodl. et Trin. Hervetique Versio Posterior.* Ceterum Origenes in Fragmento illo lib. x. Stromatum, quale ab Hieronymo præstitum est in *Comm. in Daniele*, ἐνστάσει cuidam suæ ita respondet; *Solvet facile qui hanc historiam (Belis et Draconis) in libro Danielis apud Hebræos dixerit non haberi. Si quis autem potuerit eam approbare esse de canone, tunc quærendum est, quid ei respondere debeamus.* p. 40. ed. Delaruan *Op. Origenis.* Vid. supra pag. 321.

Ibid. l. 16. ἐξῆς οὐδεὶς &c.] Origenes in responso Africani verba aliter refert: τῶντε ἐξῆς οὐδεὶς ἕτερος ἑτέρου κέχρηται ῥητῇ νοήματι. DELAR. Nisi construendum erit ἐξῆς cum antecedentibus, legendum mihi videtur τῶν ἐξῆς, cumque vulgo abesset ἕτερος, hoc ibidem ex *Origene* addendum. Wetstenius autem scribendum monuit ἐτέρων κέχρηται ῥητῶν pro ἐστὶν ἑτέρου κεκλημένος ῥητῇ, sed frustra, etsi lectio extat in MStis nostris *Bodl. et Coll. Trin.* immo ipse vir cl. ad Origenis locum ait, nos legere debere ῥητῇ pro ῥητῶν quod habebat *MS.* Ad hæc firmant lectionem receptam interpretes, præterquam quod scriptam invenit, aut certe scribendam censuit, *Leo Castrius* particulam ἢ ante νοήματι. In verbis superioribus ante προωδοιπορηκότων præfixerunt articulum τῶν *Hæschel.* atque *MSS. nostri*, sed nisi totus locus, quod vix fieri oportet, refingatur, haud commode τῶν præponetur. Ceterum plene satisfacit huic quidem Africani argumento Origenes, adducto ex S. Scriptura consimili jam dictorum apud prophetas usu.

P. 228. l. 3. τούτων] Abest ab *Hæschel. MSS.*isque *Bodl. et Coll. Trin.* In superioribus habet σε post ὑπομνήσκει *Origenes.*

Ibid. προσκεῖσθαι] Hoc est, *adscitum fuisse.* Severus Antioch. seu alius quis, *Concordant. Evangelist. de Sepultura*

Domini finem versus. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀκριβεστέροις τῶν ἀπιγράφων, τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον μέχρι τοῦ, ἐφοβοῦντο γὰρ, ἔχει τὸ τέλος· ἐν δέ τισι ΠΡΟΣΚΕΙΤΑΙ καὶ ταῦτα· Ἀναστὰς δὲ πρῶτ—ad usque vocem δαμόνια, apud *Biblioth. Coislin.* p. 74. Sed προκεῖσθαι *Hæschelius* cum *MSS. Bodl. et Coll. Trin.* ad cuius tamen posterioris codicis oram scribitur. ἵσως προσκεῖσθαι. Vox utraque proba est. Hesychius enim in *Lexica, Προκείμενα. παρακείμενα. et Πρόκειται. παράκειται.* Et in hunc modum voce πρόκειται usus est Epiphanius, *De Ponderibus et Mensuris*, num. 8. πάλιν δὲ ἐν τῷ ἐβδομηκοστῷ πρώτῳ ψαλμῷ, καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ. ἀντὶ δὲ τούτου πρόκειται, καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Ubi Hen. quidem Valesius, sed haud necessario, opinor, pro voce πρόκειται scribere vult παράκειται, *ad marginem ascribitur.* *Epist.* ejus *ad Usseium de Versione LXX. Interp.* post Eusebii *Historias* posita, p. 311. Cons. et Arethæ *Comment. in Apocalypsin.* v. 2.

P. 228. l. 4. ἀλλὰ καὶ τῆς φράσεως &c.] Argumento ex differentia stili ducto Origenes simplici negatione respondet. Πρὸς τούτοις, inquit, ἔφασκες καὶ τὸν τῆς φράσεως χαρακτήρα διαλλάσσειν· ὅπερ ἐμοὶ οὐ πάντ τι ἐφάνη. §. ult.

Ibid. l. 5. σὺ δέ μοι καὶ ἤχησον] Ad hoc adagium alludit Damascenus *De Orth.* fide lib. iv. cap. 18. Κρούσωμεν τοῖνυν εἰς τὸν κάλλιστον παράδεισον τῶν γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὠραιότατον, τὸν παντοίων νοερῶν θεοφόρων ὀρνέων κελαδήμασι περιηχοῦντα ἡμῶν τὰ ὦτα. WETSTEN. Particulam καὶ ante ἤχησον ex *Hæschelii edit.* firmantibus *MSS. Bodl. et Trin.* restitui.

Ibid. l. 7. ἅμα τῇ συνοδίᾳ καὶ κατὰ νοῦν Θεῷ εὐχομαι] Vocem Θεῷ revocavi ex *Hæschelii edit. MSSque Bodl. et Coll. Trin. Leonisque Castrii Versione* et posteriori illa *Versione Heroeti.* Et Latina hæc *Leonis Castrii* secutus, *Et ego Deum precor, ut cum omni comitatu valeas corpore et animo*, verba in hunc nimirum modum refinxerim, ἐβρόῳσθαί σε ἅμα τῇ συνοδίᾳ, σώματι καὶ κατὰ νοῦν Θεῷ εὐχομαι. Sed pro συνοδίᾳ *iidem* habent *MSS* una cum *Hæschelii editione συνουσία.* Hæschelius tamen ad oram pag. posuit, ἵσως, ἅμα τε σώματι, pro ἅμα τῇ συνουσίᾳ, et in *margin. codicis Bodl.* adpositum est, ἵσως, τε σώματι καὶ τῇ οὐσίᾳ.

ANNOTATIONES

IN AFRICANI EPIST. AD ARISTIDEM.

P. 228. l. 24. Οὐκ ἀκριβῶς μέντοι &c.] En tibi, mi lector, particulam non ante, quod sciam, editam epistolæ Africani ad Aristidem de Christi genealogia scriptæ; qua de re propter evangeliorum diaphoniam apud veteres quæri solitum est. Epistolæ hujus aliæ duæ ῥήσεις ab Eusebio in lib. I. *Hist.* cap. 7. allatæ extant, quæ omnium sermone celebrantur. Desumpta est autem nova pars ista ex Cod. MS. Theol. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, numero LXXI, olim XLII, designato. Describendam eam mea causa jusserat, una cum aliis quoque nonnullis auctorum ecclesiasticorum fragmentis, illustris Baro von Swieten Cæsareæ Bibliothecæ præfectus; cui propterea me beneficio obstrictum esse libenter confiteor. Sed ingratus in amicum meum πατρώον merito haberer, nisi occasione data reverendum virum Guillelmum Boycott presbyterum simul commemorarem, cujus rogatu, dum peregre agebat, beneficium a viro nobilissimo collatum est.

Petrus autem Lambecius in lib. iii. *Comment. de eadem Bibliotheca Vindob.* pag. 62. hoc codice commemorato, quæ est *Catena Patrum in Evangelium D. Lucae*, ita scribit. “ Dig-
“ nissima profecto est hæc Catena, ut secundum exemplar hoc
“ manuscriptum sine ulla interpolatione edatur Græce, et cum

" altera illa ejusdem argumenti Catena a R. P. Corderio edita
 " accurate conferatur. Inter alia enim nonnulla veterum
 " Autorum fragmenta, quæ in nostra quidem hac Catena
 " Græca extant, in Corderiana autem Latina non reperiuntur,
 " est etiam insignis et satis prolixus Sexti Julii Africani anti-
 " quissimi Christianorum Chronographi locus de Genealogia
 " Christi, qui folii 251. pagina secunda incipit his verbis:
 " Οὐκ ἀκριβῶς &c." Hic pauca alia verba pergit transcribere
 Lambecius ad usque vocem γενόμενος lin. 3. Porro cum idem
 hoc fragmentum extare deprehendissem in *Nicetæ Catena MS.*
in Lucam, codice Bibliothecæ Coislinianæ, num. cci. signato,
 et xv. sæculo scripto, apographum mihi roganti comparavit
 vir doctus et strenuus Edvardus Ellerton, Socius nostri Col-
 legii, Parisiis tunc agens. Eadem insuper Africani *ῥήσις* in
 bibliotheca Palatina Heidelbergensi, quæ pridem translata in
 Vaticanam nunc restituta est, superesse videtur, prout Ca-
 talogus indicat MS. a Frid. Sylburgio compositus, cujus cata-
 logi exemplar in Cod. Bodl. 2955. conservatur: Lemma est,
 " Ex Africano, De Genealogia in Sacris Literis." Ad MSSos
 quod attinet *Vindob.* et *Coislin.* titulus 'Αφρικάνου in utroque
 codice *ῥήσει* nostræ præfixus est. Ita interea Eusebius in loco
 jam commemorato de partibus istis epistolæ a se omissis men-
 tionem fecit: 'Επειδὴ δὲ, inquit, τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ γενε-
 λογίαν διαφόρως ἡμῖν ὁ, τε Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς εὐαγγελιζόμενοι
 παραδεδώκασιν, διαφωνεῖν τε νομίζονται τοῖς πολλοῖς· τῶν δὲ
 πιστῶν ἕκαστος ἀγνοίᾳ τ' ἀληθοῦς εὐρεσιλογεῖν εἰς τοὺς τόπους
 πεφιλοτιμήται, φέρε καὶ τὴν περὶ τούτων κατελθοῦσαν εἰς ἡμᾶς
 ἱστορίαν παραθώμεθα, ἣν δι' ἐπιστολῆς Ἀριστείδη γράφων περὶ συμ-
 φωνίας τῆς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις γενεαλογίας, ὁ μικρῶ πρόσθεν ἡμῖν
 δηλωθεὶς Ἀφρικανὸς ἐμνημόνευσεν· τὰς μὲν δὲ τῶν λοιπῶν δόξας ὡς
 ἂν βιαίους καὶ διεψευσμένας ἀπελέγξας, ἣν δ' αὐτὸς παρεδίδου
 ἱστορίαν, τοῦτοισι αὐτοῖς ἐκτιθέμενος τοῖς ῥήμασιν. *Sed quoniam*
Matthæus et Lucas in evangeliorum libris Christi genus ac stir-
pem varie nobis tradiderunt, et plurimum inter se dissentire vulgo
existimantur, adeo ut singuli fidelium ob veritatis ignoracionem,
varias eorum locorum explicationes certatim excogitaverint: de
his traditionem quæ ad nos usque deducta est proponamus, quam
is de quo paulo ante diximus Africanus, in epistola ad Aristidem
de consensu evangeliorum in stirpe Christi narranda, commemo-

ravit. Ubi aliorum quidem opiniones tanquam violentas et falso confictas coarguit: ipse vero quam compererat historiam, his refert verbis. Dein apud Eusebium sequuntur duæ ῥήσεις, quas post hanc partem ante non editam allaturus sum. Hæc olim scripsi. Jam vero me adhuc superstitute orbi litterato donavit cl. Angelus Maius *Scriptorum Veterum Novam Collectionem* e Vaticanis codicibus editam. In primo volumine inter Eusebii *Quæstionum ad Stephanum Evangelicarum* fragmenta, Quæst. iv. excerptum extat hujus epistolæ ad Aristidem ex particula illa conflatum a me olim edita atque Eusebiana ῥήσει, sed utraque mutilata atque insigniter interpolata. Desinit autem cum verbis ultimis pag. 237. l. 18.

P. 229. l. 2. ἵνα δειχθῇ δικαίως ὁ Χριστὸς &c.] Propter nomina quædam in genealogia utraque Christi posita colligebant isti sacerdotale ejus munus; quam quidem sententiam inanem esse hic ostendit Africanus. Nihilominus eandem fovisse opinionem Hippolytum illius temporis æqualem nobis persuadet Syncelli locus supra p. 325. adductus.

Ibid. l. 5. ἀρχιερεὺς] ἱερεὺς MS. Coislín.

Ibid. l. 12. τοῦ Ναάσσων ἀδελφὴν τὴν Ἑλισάβετ Ἀαρὼν ἀγαμέμνον] Ostendere vult Africanus, haud opus esse alternatione, ἐναλλαγῇ, nominum, quum alioqui tribus sacerdotalis cum regia connexa sit. Etenim ex fide S. Scripturæ traditum esse, uxorem duxisse Aaronem Elizabetham Naassonis sororem. Hinc Auctor *Glossarum super Exodum* a cl. Mingarelli anno 1756 primum editarum, "Accepit autem Aaron uxorem Elizabeth. Exod. vi. 23. Cur tribui Judæ commixtus est? "Nisi ut Christus, qui de eadem tribum asciturus erat verus "nobis rex et sacerdos ostendatur." Similiter Eusebius quoque in *Catena* adductus *Vaticana* in cl. Maii *Collectione* modo commemorata, Vol. I. p. 83. Πολλοὶ δὲ, inquit, καὶ τῶν δοκίμων λέγουσιν· ἀληθῶς κατὰ συγγένειαν συνήθθαι τὴν ἱερατικὴν φυλὴν τῇ βασιλικῇ καὶ ἄνω ἐπὶ Μωσέως. Epiphanius vero male interpretatus Sacri Scriptoris verba, ita sermonem instituit; ἔνθεν γὰρ ἡ Μαρία κατὰ δύο τρόπους συγγενὴς ἐτύγχανε τῆς Ἑλισάβετ, καὶ ὁ Ἰάκωβος (frater Domini) διέφερε τῇ ἱερωσύνῃ, ἐπειδὴ περ αἱ δύο φυλαὶ συνήπτοντο μόναι πρὸς ἀλλήλας, ἥτε βασιλικῇ τῇ ἱερατικῇ, καὶ ἡ ἱερατικὴ τῇ βασιλικῇ· ὥς καὶ ἄνω ἐν τῇ ἐξόδῳ Ναασσών ὁ ἀπὸ τοῦ Ἰούδα φύλαρχος λαμβάνει τὴν Ἑλι-

σάβητ τὴν ἀρχαίαν θυγατέρα Ἀαρὼν ταυτῇ γυναῖκα. sed vide *Exod.* vi. 23. ὅθεν πολλὰ τῶν αἵρέσεων (pergit scribere Eriphanius) κατὰ σάρκα γενεαλογίαν τοῦ Σωτῆρος ἀγνοοῦσι, καὶ διὰ τὸ ἀπορεῖν αὐτοὺς, ἀπιστοῦσι, καὶ δοκοῦσιν ἀντιλέγειν τῇ ἀληθείᾳ, λέγοντες, πῶς ἢ ἀπὸ φυλῆς Δαβὶδ καὶ Ἰούδα δύναται συγγενὴς εἶναι τῇ Ἑλισάβητ τῆς ἀπὸ τοῦ Λευὶ; *Hæres.* lxxviii. num. 13. p. 1045. ed. Petavii.

At vero ad ostendendum earundem tribuum connexum aliud quiddam γενεαλογικὸν S. Hippolytus attulit in opusculo *De Susanna et Daniele* apud Georgium Syncellum *Chronogr.* pag. 219. Locus a Wetstenio supra p. 325. partim exscriptus est: Syncelli verba sunt, τοῦτον δὲ (Joachim regem Judæ) λέγει (Hippolytus) καὶ τῆς Σωσάννης ἄνδρα εἶναι· καὶ πιθανὸς ὁ λόγος· τὴν δὲ Σωσάνναν Χελκίου τοῦ ἀρχιερέως θυγατέρα εἶναι βεβαιοῦνται τοῦ εὐρόντος ἐπὶ Ἰωσίου τὸ βιβλίον, ταύτης ἀδελφός Ἱερεμίας, ὡς φασιν, καὶ εἰκότως· ἐκ τούτων λέγει γεννηθῆναι τὸν Ἰεχούαν, οὗ μέμνηται ὁ θεῖος εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος. τὸν δὲ Ἰεχούαν υἱὸν, φησὶ, τὸν Σαλαθιήλ, καὶ τοῦ Σαλαθιήλ τὸν Ζωροβάβελ, καὶ οὕτω τὴν γενεαλογίαν τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς ἱερατικῆς καὶ βασιλικῆς καταγενέσθαι φυλῆς μέχρι Ἰωσήφ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀγίας παρθένου καὶ Θεοτόκου. Ubi notabile est Θεοτόκος, *Deipara*, si modo vox Hippolyti sit. Fidem vero fecerit pertinere posse vocem ad Hippolytum ῥῆσις quædam apud *Analecta illa Vet. Patrum*, quæ una cum *Gallandiana PP. Bibliotheca* Venetiis edita sunt anno 81. sæculi jam præteriti. In hac enim ῥῆσει, quæ Origenis esse satis clare probari potest, p. 87. Θεοτόκος extat. Ostendit quoque Pearsonius Origenem eandem vocem adhibuisse; vid. *Symboli Expos.* ad Artic. *Natus ex Maria Virgine*, p. 178. Alius præterea scriptor ejusdem fere temporis adducendus est, Archelaus Carcharensis episcopus, qui in veteri Latina Interpretatione *Disputationis* suæ cum *Mane* cap. xxxiv. p. 59. S. Mariam *Dei geneticem* appellet. Ceterum de simili interpretamento sic scripsit in *Adversariis* suis Is. Casaubonus, “Veteres in eo errasse, quod putarint “duplex Christi genus describi, a Matthæo regium, a Luca “sacerdotale.” *Casauboniana*, pag. 95. a Wolfio edita.

P. 229. l. 14. ἐνθενδε] ἐντεῦθεν *MS. Coislîn.* Mox Σολομώνος cum ο μικρῷ cod. *MS.* uterque pro Σαλομώνος, quod usitatius est. Legi possunt ἐρωτηματικῶς duæ sententiæ proxime sequentes.

P. 230. l. 1. ὁμοίως ἄλλως πατέρα] Pro ἄλλως legendum olim putabam ἄλλοις, ut sensus esset, patrem similiter suppositum fictumque ex istorum hypothesi atque alios patres, μηδὲν καταφέροντα, ut loquitur auctor infra pag. 235. γνήσιον σπέρμα ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ. et infra usum esse Africanum hac constructione admonui, ἀναλύσαντες ὁμοίως τοῖς παρὰ τούτου. Chronici Fragment. num. iv. fin. versus. Nunc vero emendandum esse arbitror ὁμοίως οὐδ' ἄλλως πατέρα. Proxime ante posui Ἥλει non Ἥλ codicem utrumque Vindob. et Coislin. secutus, atque nonnullos Novi Test. codices.

Ibid. l. 4. εἰ γὰρ προφήτης ὁ Νάθαν] Nimis facilis Africanus, qui concedat filium hunc Davidis eundem fuisse atque cognominem prophetam.

Ibid. ἀλλ' ὅμως] MS. Vatic. habet ἀλλ' ὅπως. Post hæc nos monet Africanus, frustra conflatum fore hoc figmentum de sacerdotali ac regia commixtione, propterea quod nulli sacerdotes in alterutra familia extitissent.

Ibid. l. 8. Μὴ δὴ κρατοῖη &c.] Quum bis usus sit deprecandi formula Africanus, cum hic, tum supra, pag. 229. lin. 8. notatu dignum est, simile quid hujus auctoris extare in fragmento Chronici ejus in Georgii Syncelli Chronograph. allato, supra p. 303. Μὴ δὴ τις ἡμᾶς τῶν κατ' ἀστρονομίαν ἀριθμῶν ἀπείρους εἶναι νομιζέτω τέε'. ἡμερῶν καὶ τετάρτου μορίου προτεταχέναι αὐτήν. Ubi tamen inserendum puto τῷ ante τῶν, atque ἐν αὐτὸν pro αὐτὴν esse legendum. Sed hac de re ad locum.

Ibid. l. 9. ὅτι ψεῦδος σύγκειται εἰς αἶνον καὶ δοξολογίαν Χριστοῦ.] Rom. iii. 7. Εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἐπὶ καὶ γὰρ &c.

Ibid. l. 14. μὴ ἐγγεῖρθαι] Quoniam hi resurrectioni mortuorum contradicebant, hoc bene collegit sibi apostolus, negatum fuisse ab iisdem Christum resurrexisse. Omittit particulam μὴ meum codicis Vindob. apographum.

Ibid. l. 18. ὃν οὐκ ἤγειρε] Sequitur in vulgato Apostoli textu clausula istæc, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, quæ tamen abest a nonnullis manuscriptis patribusque, et non nemini visa est explicandi gratia addita, uti Millius notavit. Ita abfuit ab Archelai quoque bibliis, qui ad finem hujus sæculi tertii cum Manete disputavit. vid. c. 49. Disput. Ad hoc apud apostolum fortassis nec clausula necessaria est habenda, neque ad figuram ἀποσιώπησιν si illa abest, statim recurrendum est.

Ipsius vero Africani sermo brevior et contractior videtur esse, quam ut aliqua additione careat. Totus quidem apostoli Pauli locus ita habet: εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν (scil. Christi resurrectionem) καὶ οὕτως ἐπιστεύσαι. Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγέργεται, πῶς λέγουσιν ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγέργεται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγέργεται, κένον ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κένη δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν εὐρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγέργεται. *Totum breviter ita dicitur*, scribit Augustinus de hoc apostoli loco agens, *Si non est resurrectio, neque Christus resurrexit; Christus autem resurrexit, est igitur resurrectio mortuorum. De Doctrina Christiana, L. x. cap. 32.*

P. 230. l. 18. εἰ δὲ οὕτως] νῦν δὲ οὕτως *MS. Vindobonensis*. quo relicto *MStum Coislin.* hic secutus sum. Sed infra minus bene scribitur in *Coislin.* διὰ ψευδολογίαν pro διὰ ψευδολογίας.

P. 231. l. 25. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὀνόματα] Particula γὰρ abest a nostris codicibus Maz. Med. Fuk. et Savil. nec habetur in interpretatione Rufini. Exstat tamen in codice Regio et apud Nicephorum in cap. 11. lib. I. VALESIIUS. Abest itidem hæc particula a codice *MS. Norfolk.* Cui nunc addit Burtonus *Savilianum.* Contra *Eusebii Quæst. Evang. MS. Vaticanum* illam præstare constat. Ad *Rufinum* quod attinet, is non tantum voculam γὰρ non agnovit, sed etiam ἐπειδὴ neglexit. Neque verba illa posuit in *Catena* sua S. Macarius. Ceterum in codice Vaticano post voces illas εἰς αἶνον καὶ δοξολογίαν Χριστοῦ, omissis intercedentibus ante istas, Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὀνόματα, positum est, ἵνα οὖν καὶ τοῦτο μὲν τοῦ εἰρηκότος ἐλέγχωμεν τὴν ἀμαθίαν, παύσωμεν δὲ τοῦ μηδένα ὑπ' ἀγνοίας ὁμίας σκανδαλισθῆναι, τὴν ἀληθὴ τῶν γεγονότων ἱστορίαν ἐκθήσομαι. p. 20. Hæc vero ab Africano profecta esse non puto. Ex hoc tamen codice in verbis proxime sequentibus insertum velim διαδοχῇ pro casu obliquo διαδοχῇ.

P. 232. l. 1. δέδοτο] αὐτοῖς ἐδέδετο *S. Macarii Inedita Catena in Matthæum* in Bibliotheca Bodleiana, ubi pars Eusebiana epistolæ hujus allata est. Nunc addo *MS. Vat.* Vertit et *Rufinus*, *Cum enim resurrectionis inter eos spes necdum fuisset accepta.* Post exstat in hac *Catena* et *MS. Bodl.*

seu *Savil.* τὸ ὄνομα μείνη pro μένη τὸ ὄνομα. Sic et *MS. Vat.* τὸ ὄνομα μένη. *cod. Maz.* et *Niceph.* Addit Burtonus *codd. Norf.* et *Florentinos*, qui lectionem priorem τὸ ὄνομα μείνη in textum recepit.

P. 232. l. 6. κλήσει] τῇ κλήσει *Nicephorus*. Proxime post γενομένη μνήμη pro γέγονεν ἡ μνήμη *MS. Norfolc.*

Ibid. l. 9. συνεπεπλάκη] συνεπλάκη ex codice *Medicæo* edidit *Rob. Stephanus*. In *Regio* exemplari prius scriptum erat ἐπεπλάκη. Postea vero emendatum est paulo recentiore manu συνεπεπλάκη. Priorem illam lectionem ἐπεπλάκη retinuit *Nicephorus*. Et *Joannes Damascenus* in *Orat. 3. de Nativ. B. Mariæ*. Codex autem *Maz.* et *Fuk.* scriptum habent συνεπεπλάκει, ita codex *Maz.* vel quod idem est συνεπεπλάκη. Atque ita legisse videtur *Rufinus*: sic enim vertit. *Recon-junctum namque est sibi invicem genus, et illud quod per Salomonem, et illud quod per Nathan deducitur, &c.* Ubi vides *Rufinum* duas illas præpositiones verbi συνεπεπλάκει totidem *Latinis* exprimere voluisse. In vulgatis quidem *Rufini* editionibus legitur *con-junctum namque est sibi invicem genus, &c.* Verum in duobus manuscriptis codicibus, altero bibliothecæ *Regiæ*, altero *Parisiensis ecclesiæ*, et in vetustissimis editionibus legitur *recon-junctum*. Nec tamen probare possum interpretationem *Rufini*. Nam reconjungi quidem dicuntur duæ familiæ, quæ cum ex eadem gente ortæ sint, mutuis postea conubiis inter se rejununtur. Sed in hoc loco longe alia *Africani* mens est. Non enim dicit *Africanus* *Nathanæos* ac *Salomonios* qui ex eadem gente *Davidica* originem ducebant, mutuis inter se connubiis postea rejunctos fuisse. Verum hoc dicit, generationes illas, tum quæ a *Nathane*, tum quæ a *Salomone* ducuntur, implexas esse atque intricatas, ob secundas scilicet nuptias viduarum et seminum suscitationes, quæ in multis generationum illarum gradibus occurrunt. Proinde præpositio illa ἐπὶ in verbo συνεπεπλάκει, non exponenda erat per *re* ut fecit *Rufinus*, sed potius per præpositionem *super*. Ad verbum συνεπεπλάκει *superimplexum* est. *VALESIIUS*. Contra defendere interpretationem *Rufini* conatus est *Romanus* ejus editor *Petrus Th. Cacciari*. Sed *Valesianæ* loci expositioni favere videtur lectio editionis *Steph.* et *MS. Norfolc.* τὰ γένη καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Σ. καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Ν., idque magis, quam altera

verba, quæ Valesius ipse recepit. Interim extat illud Rufini *reconjunctum* cum in editione illa Romana, tum in duobus codd. scriptis Rufini, qui in hoc Collegio S. Magdalensæ mihi præsto sunt. Denique pro *συνεπελάκει* suffragium addas *codicis Mæ.* sed *ἐπεπλάκει*, quod præstant *codd. Venetus Florentini et Vaticanus*, recepit in textum suum Burtonus.

P. 232. l. 11. ἀναστάσειν ἀρέκνων] Vir doctissimus Joannes Langus qui Nioephorum Latine interpretatus est, hunc locum ita vertit. *Implicata enim inter se sunt genera, et quod a Salomone et quod a Nathan descendit, repræsentatione eorum qui liberos non creassent secundisq[ue] nuptiis ac resurrectione seminum.* Rufinus vero liberius quidem, sed non sine elegantia ita vertit. *Reconjunctum namque sibi est invicem genus, et illud quod per Salomonem, et illud quod per Nathan deducitur, per legales substitutiones quæ fiebant his qui sine liberis decedebant, et per secundas nihilominus nuptias, quibus unus atque idem aliis parentibus progenitus, aliorum esse filius videbatur.* Omisit Rufinus verba illa Africani καὶ ἀναστάσει σπερμάτων, quæ certe superflua videntur. Cum enim jam antea dixerit ἀναστάσειν ἀρέκνων rejunctas fuisse familias, quid opus est addere ἀναστάσειν σπερμάτων, quod unum idemque est teste Africano in hac ipsa ad Aristidem epistola. Damascenus quoque in Orat. 3. de Nativitate B. Mariæ, omisit hæc verba. Ceterum obscurum est quod hic ait Africanus, reparatione scilicet seminis eorum qui sine liberis decessissent, misceri solitas esse familias. Nam quoties frater eodem patre natus relictam fratris sui in conjugium ducebat, nulla erat agnationis mutatio. Sed si forte frater uterinus, viduam fratris sui uxorem duceret, tunc aliqua familiarum permixtio nasci poterat. Itaque merito addidit Africanus καὶ δευτερογαμῆλαις. Hæc enim præcipua fuit causa permixtionis familiarum, quoties mulier susceptis jam liberis ex priore matrimonio, ad secundas nuptias transvolabat, et filios ex posteriore etiam viro pariebat. Quo facto, filium ex priore matrimonio natum, uxorem duxisse, et improlem postea obiisse fingamus. Tunc si frater illius uterinus viduam in conjugium duxerit, et ex ea liberos sustulerit, in persona liberorum erit aliqua familiarum confusio, ita ut natura quidem hujus: lege autem, illius filii dicantur. VALESIIUS. Forsitan verba ἀναστάσειν vel ἀναστάσει σπερμάτων rejiculis adnume-

rare non necesse est, cum vocem ἀνόστασις in superioribus ad substitutionem prolis adoptivæ haud restrinxerit Africanus, sed contra ostenderit, homines placuisse sibi in successione filiorum tam naturalium, quam legalium, quasi nimirum in illis denuo se victuros putaverint, atque immortales futuros.

Haud igitur penitus (ait Lucretius) *pereunt quæcunque videntur,*

Quando alid ex alio reficit Natura.—i. 263.

Porro inter se permixtæ sunt duæ familiæ resuscitatione quoque seminum; et hoc loco distinguitur inter illos qui cum liberis, atque istos qui sine liberis vita decessissent. Tum vero nihil colligendum puto ex omissione hujus clausulæ in *Orat. De Nativitate B. Mariæ* a Valesio commemorata, quippe cum ibidem desiderentur omnia usque ad vocem κατελθεῖν, l. 15.

P. 232. l. 12. ἀναστάσει σπερμάτων] ἀναστάσει σ. Apud Nicephorum legitur ἀναστάσει. atque ita in codice Regio prius scriptum fuerat: postea vero emendatum est alia manu ἀναστάσει. Verum Nicephori lectio magis placet, cum paulo ante positum sit ἀναστάσει. VAL. Præstat hanc lectionem *Macarii* quoque *Catena*. Nunc Burtonus addit, qui eam recte recepit in textum suum, *codd. Florentinos et Vaticanum*.

Ibid. l. 13. ἄλλοτε ἄλλων νομίζεσθαι] Hæc est scriptura Regii codicis, quam Nicephorus etiam confirmat. Nostri tamen codices Med. Maz. Fuk. scriptum habent ἄλλοτε ἄλλως. VALESIIUS. *Cod. Savil. seu Bodl.* addas. Recepitque in textum suum eand. lect. Strothius. Sed ἄλλων, quod rectius retinuit Valesius, exhibet *MS. Norfolk*. Nunc addidit reliquos codices Burtonus.

Ibid. l. 14. διηγῆσεις κυρίως ἀληθεῖς] Κυρίως non extat in *ed. Val.* ejicere tamen hanc vocem non ausus sum. STROTH. Cum teneant hanc principis edit. seu *Steph.* lectionem tres nostri *MSSti, Savil. Norfolk. Macarii*que *Catena*, et faveat ei *Rufini* quoque *Versio*, haud dubito quin invito Valesio vox textu ejus exciderit, etsi omisisset eam *Nicephorus*. Nunc reliquos codices addit eandem præstantes Burtonus. Paulo post πολυτρόπως pro πολυπλόκως *MS. Norfolk.* ubi μὲν a *MSto Savilii* abest.

Ibid. l. 17. τὴν ἐπαλλαγὴν τῶν γενῶν] Τὴν ἀκολουθίαν τῶν γενῶν. Hæc est scriptura codicis Regii quem secutus est Stephanus. Nec aliter legisse videtur Rufinus qui sic vertit;

ipseas generationum consequentias enarrabimus. Reliqui tamen codices Maz. Med. Fuk. ac Savilii præferunt τὴν ἐπαλλαγὴν τῶν γενῶν. Quam quidem lectionem etiam ad latus codicis Regii adscriptam inveni. Nicephorus autem habet ἐναλλαγὴν, id est *commutationem*. Et Christophorsonus quidem vulgatam a Rob. Stephano lectionem secutus est. Ego vero alteram lectionem amplexus sum, quippe quam plures et meliores codices exhiberent. Deinde Africanus hoc loco nequaquam recenset seriem utriusque generationis. Neque enim progreditur ultra Matthan et Melchi. Sed tantum exponit ἐπαλλαγὴν, id est commixtionem seu complicationem duarum familiarum in genealogia Christi. Apud Damascenum in Oratione citata legitur τὴν ἐπιπλοκὴν τῶν γενῶν, quod eandem vim habet. VALESIIUS. Consentunt Valesianæ lectioni *MS. Norfolc. et Margo Exemplaris quod in Bodleiana est Stephanianæ editionis. Sc liger* quoque et *Anonymus in Exemplari ejusd. edit. Leidensi.* Codd. reliquos nunc addit Burtonus vel ἐπαλλαγὴν vel ἐναλλαγὴν præstantes, exceptis *Regio* et *Parisinis*, in margine vero *Paris. 2.* τὴν ἐπαλλαγὴν repositum est. Mox δς καὶ ἐγέννησε pro δς ἐγέν. *Nicephorus.*

P. 233. l. 2. ὁμοίως τρίτος ἀπὸ τέλους Μελχι] Hodierni codices S. Lucæ duo habent nomina, *Matthat* et *Levi*, inter Josephi patrem Heli atque hunc Melchi posita. Vide Valesium infra p. 342. Ad hæc Rufinus pro ὁμοίως legisse videtur, sed minus apte, *δμως*, qui vertit, *nihilominus*.

Ibid. l. 4. Ἰωσήφ γὰρ υἱὸς Ἡλὶ τοῦ Μελχι] Verba desiderantur in prima *Val. edit.* forsan typographi errore. ΣΤΑΘΗ. Immo, cum in utraque Valesii Parisiensi editione defuissent, solus Readingius ex *ed. Steph.* ea revocavit. Eademque, ni fallor, Valesius, propterea quod ea in MSSis suis haud invenerat, prudens ac sciens omisit; resque ita habere videri potest, quoniam codicibus nostris *Savil.* seu *Bodl. Macarii*que *Catenæ ineditæ*, et *Nicephoro* incognita sunt. Omittit interim non hæc verba tantum, sed et octo antecedentia, *Homilia de B. Mariæ Nativitate Joanni Damasceno*, vel *Andrea Cretensi*, vel denique *Germano CP.* in codicibus adscripta. Cum vero verba in *Cod. Norfolc.* extent, eaque ex *Regio MSto* hausisse videatur Stephanus, tum *Rufinus* in *Versione* sua agnoscat, ita scribens, *Dicit enim* (h. e. S. Lucas), *Joseph, qui fuit Heli, qui*

fuit Melchi, retinendum igitur hoc membrum censui. Hæc olim scripseram. Nunc addit Burtonus, "In nonnullis codd. desunt priora verba οὗ υἱὸς ὁ Ἑλὶ ὁ τοῦ Ἰωσήφ πατὴρ, in aliis Ἰωσήφ γὰρ υἱὸς Ἑλεί τοῦ Μελχι. Uberior vero codicum colatio satis persuadet, totum locum ab Africano processisse, et hoc aut illud membrum librariorum rescidisse, quia eadem res in diversis verbis iteratur."

P. 233. l. 6. ἀπὸ Σολομῶντος] Præmittunt ὁ Macarii Catena nondum edita Nicephorusque. Mox οὗτοι δὴ ποτὲ pro ο἗τοι δὴ ὅ, τε MS. Norfolk. Nunc addit Burtonus codd. Venetum et Florentinos.

Ibid. l. 7. καὶ Ἑλὶ] καὶ ὁ Ἑλὶ Macarii Catena, καὶ ὁ Ἑλεί Niceph. apud quem atque in Eusebii MSto Norfolkensi ita semper nomen scribitur. Ad hæc apud Eusebium lib. x. Præp. Evang. c. 10. p. 448. ed. Vigeri, Africani Chronica transcribentem summi sacerdotis Heli nomen cum εἰ positum est. Nunc addit Burtonus cod. Venetum. Variatur de hac re in S. Lucae codicibus. Mox nomini Μελχι in verbis ὅ τε Μαρθὰν καὶ Μελχι præfixus est articulus ὁ in MS. Bodl. Macarii Catena, Orationeque de Nativ. B. Mariæ. Addit Burtonus ceteros omnes præter codd. Reg. et Paris. 1. recepitque illum, ut nunc ego, admonetque, semper scribi Μελχει in codd. Norf. et Veneto.

Ibid. l. 14. χηρεύουσιν—γυναῖκα] Hoc loco Africanus χηρεύειν promiscue dixit tam de mulieribus repudiatis, quam de iis quarum viri fato functi sunt. VALESIIUS.

Ibid. l. 15. ἐκ δὲ τῆς Ἑσθᾶ] δὴ pro δὲ Macarius. Nunc addit Burtonus codd. Reg. et Maz. Hujus mulieris nomen derivatum esse volunt Casaubonus, Adv. Baronii Annales. Exercit. I. cap. 17. et Petrus Possinus Diallact. Theogenealog. cap. xlix. p. 537. ex voce Escheth non proprio feminae nomine, sed communi omnium atque totius sexus. Esto; nec propterea cum Possino ea de causa Africani narrationem falsis ego adnumerarem, quippe quum probe sciam, etiam in lingua nostra vernacula inveniri posse multas hujusmodi ὁμωνυμίας. Joan. autem Langius in Libello De Genealogia Christi cap. xiv. §. 8. reprobata hac vocis etymologia Africani Estham statuit, an recte, viderit ille, famosam illam esse Judæorum Stadam, seu Satda, quo cognomine appellatam esse matrem Jesu Mariam nefanda cum impudentia Talmudistæ narrant. Interea Com-

mentarius in Hexaemeron Eustathio Antiocheno adscriptus, in quo evangelistarum discrepantia ope narrationis Africani conciliatur, Matthani viduam Αἰθὰν pro Ἑσθὰ appellat. p. 69. ed. Allatii.

P. 234. l. 2. ὡς προείπον] Vulgo προείπομεν. Sed προείπον MS. Bodl. Niceph. Macarii Catena, Oratioque de Nativ. S. Mariæ. Jamque idem recepi post Burtonum, qui προείπον invenit in codd. omnibus præter Regium et Parisinos. Dein habent Oratio illa et Niceph. ἀγόμενος pro ἀγαγόμενος, cujus loco ἀγαγόμενον extat in Lectt. Var. Stephani, Jonesiano et Bodleiano Stephani Edit. Exemplaribus, Genevensique Edit. qui quidem posteriores testes, ut jam monui, in unum fortasse recidunt.

Ibid. l. 3. οὕτω ἐκ διαφόρων] Præpositionem ἐκ pro vulgato δὴ reposui ex Oratione de Nativ. S. Mariæ sumptam. Abest utrumque a Macarii Catena Nicephoroque et codd. Florentinis. Opposuit hoc mihi Burtonus, legi supra διαφόρων ὄντες γενῶν. p. 233. l. 10. Rufinus vetus interpres habet, per quod ex diverso &c.

Ibid. l. 4. διαφόρων δύο γενῶν] Hoc loco γένος sumitur pro familia. Gens enim dividitur in familias. Sic gens Cornelia verbi gratia, in plures erat divisa familias, puta Scipionum, Sullarum, Lentulorum; qui omnes ex diversa quidem familia, sed ex una eademque erant gente; ac proinde gentiles dicebantur. Eodem modo Matthan et Melchi ex diversa erant familia; ambo tamen ex eadem gente Davidica quæ in duas familias erat divisa, Salomoniorum scilicet et Nathanæorum. VALESIIUS.

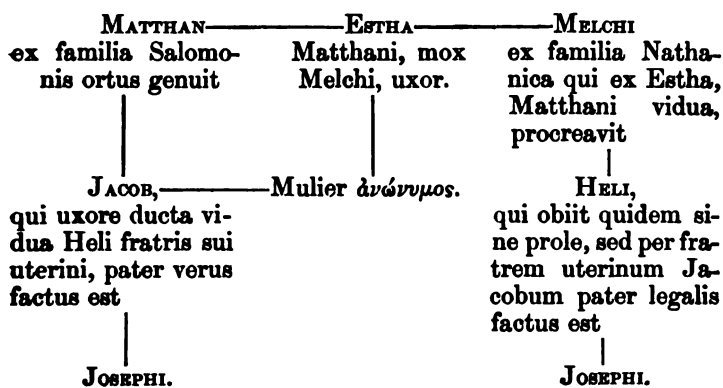
Ibid. l. 5. ὦν ὁ ἕτερος Ἰακώβ] ὁ νεότερος pro ὁ ἕτερος MS. Norfolk. Scribitur ὦν θάτερος ὁ Ἰακώβ in Orat. sæpius jam commemorata. ὦν ὁ ἕτερος ὁ Ἰακώβ Macarii Catena. ὦν ὁ ἕτερος ἀδελφὸς Niceph. Huic varietati nunc addit Burtonus φ̄ pro ὦν scriptum esse in cod. Veneto.

Ibid. ἀρέκνου τοῦ ἀδελφοῦ τελευτήσαντος Ἑλὶ] Contra tradit S. Ambrosius Comment. in S. Lucam; obiisse Jacobum ante Heli fratrem, et Heli Jacobi uxore ducta generasse filium Joseph, qui juxta legem Jacobi filius dicitur, quoniam semen fratris defuncti frater juxta legis veteris seriem suscitabat. tom. v Op. p. 38. ed. Basil. Sed forsitan fallente memoria alium fratrem pro alio posuit.

P. 234. l. 7. *τρίτον τὸν Ἰωσήφ*] Hinc argumentum nectere conatus est adversus historiolæ veritatem Edv. Yardley in Libro Anglice scripto *De Christi Genealogiis* part. iii. sect. ult. p. 342. quippe cum lex Mosaica de nuptiis cum fratris vidua contrahendis, si modo lex ea huc trahenda fuerit, *primogenitum* tantum, quem mulier pareret, *succedere* jubeat in nomen *defuncti*, (vide *Deuteron.* xxv. 6.) Josephus autem ab Africano hoc loco filius natu tertius fuisse dicatur. Videndum autem, annon *tertius* Josephus dicatur numerando et a Melchi et a Matthan, quemadmodum supra pag. 233. lin. 3. Melchi juxta ac Matthan tertius inveniri statuitur, *ὁμοίως τρίτος ἀπὸ τέλους*, si a gradibus inferioribus ascendendo computes. Ne addam, abesse vocem *τρίτον* a *Macarii Catena* nondum edita, quam tamen agnoscunt alii libri omnes præter veterem Interpretem *Rufinum*.

Ibid. l. 8. *κατὰ λόγον*] *κατὰ νόμον* Var. Lectt. Steph. Marg. Jones. Marg. ed. Genev. male. STROTH. Adponas cod. *Norfolc.* Nunc addit Burtonus *codd. Reg. et Paris. priorem*. Itidem Scaliger et Anonymus *exemplo edit. Steph. νόμον* adscripserunt. Et in Gronoviana penes me codicum Florentinorum collatione monet ipse vir cl. Jacobus Gronovius, fortasse reponendum esse *καὶ οὐ κατὰ νόμον*. Sin *λόγον* retinendum, quod malim, illud interpretari licet, *prout vulgo loquuntur*.

Ibid. l. 10. *ἀνέστησε σπέρμα*] Haud inutiliter, opinor, oculis subjectum habebis, lector, schema genealogicum ad Africani rationes accommodatum.

P. 234. l. 14. *ὁς ἦν υἱὸς*] *ὁς ἦν ὁ υἱὸς* *MS. Bodl.* Mox ab eodem abest particula *καὶ* ante *τοῦτο*, sicut a *Nicophoro*, *Macario*, *Oratione*que. Nunc ait Burtonus quidem, omittere codd. *Paris.* 1. et *Florentinos* vocem *υἱὸς*, et quamvis septem codices eandem habeant, sicut legitur apud Lucam, suspicari se tamen, hanc vocem Africanum omisisse, et scripsisse tantum, *ὁς ἦν*, *ὡς ἐνομιζέτο*.

Ibid. l. 16. *τὴν γὰρ κατὰ νόμον γένεσιν*] Hic vero nimium argutari videtur Africanus. Cum enim Lucas de Christo dixerit *ὡς ἐνομιζέτο υἱὸς Ἰωσήφ τοῦ Ἑλλ, τοῦ Μελλχ, &c.* Africanus voces illas *ὡς ἐνομιζέτο* referri vult non solum ad illa verba *υἱὸς Ἰωσήφ*, sed etiam ad illa quæ sequuntur *τοῦ Ἑλλ*. Quod etsi acutum videtur, est tamen ineptum atque insulsum. Nam si Lucas evangelista his vocibus *ὡς ἐνομιζέτο*, legalem illam generationem seu adoptionem intelligit, ut vult Africanus, sequeretur Christum filium fuisse Josephi per adoptionem legalem, eodem plane modo quo Josephus filius fuit Heli. Ita dicendum esset Mariam post mortem Josephi nupsisse ejus fratri, atque ex eo Christum peperisse, quod impium est et absurdum. Id tamen necessario sequitur ex verbis Africani. Præterea si voces illæ, *ὡς ἐνομιζέτο* extenduntur ad ea verba *τοῦ Ἑλλ*, eadem ratione extendi etiam poterunt ad omnes generationum gradus qui sequuntur. Nulla enim ratio est, cur in secundo gradu subaudiantur potius quam in reliquis lineis. Hoc igitur primo improbandum est in explicatione Africani. Secundo loco notandum est quod ait in generatione illa Christi quam refert Lucas, tertium esse Melchi, atque in evangelio Lucæ tertius nominatur Mathat, avus scilicet Josephi. Itaque aut Africanum memoria lapsum esse dicendum est; aut certe in codice Evangelii quo usus est Africanus Melchi scriptum fuisse pro Mathat: quæ est conjectura Bedæ in caput iii. Lucæ. Certe Gregorius Nazianzenus in carmine 38. de Christi genealogia, Africanum sequens Melchi pro Mathat posuit. Et Ambrosius in lib. iii. Commentariorum in Lucam. VALESIIUS. Ergone illud evangelistæ, *ὡς ἐνομιζέτο*, sensu proprio, ut lege sancitum est, auctor interpretatus est! Ad lectionis varietatem a Valesio memoratam quod spectat, Joannes Millius ad loc. S. Lucæ, inque *Prolegomenis* suis, nos monuit, obstare universalem codicum in hodierna lectione con-

sensum, quo minus videantur primitus abfuisse hæ *γενεαί*, quas solus Africanus, aut etiam Irenæus, fortasse in codicibus suis non invenerint; illos enim Gregorium utrumque, Ambrosium, Augustinum quoque in *Retract.* lib. ii. cap. 7. Africanum tantum secutos esse. Cons. et Edvardi Yardley opus Anglice script. *De Genealogiis Jesu Christi*, part. ii. sect. 6. Attamen censet Bernardus Lamy in *Harmon.* pagg. 28. et 31. quem attulit ad h. l. Gallandius, in tomo ii. *Bibliothecæ* suæ *PP.* hanc epistolæ partem ex Eusebio præstans, easdem *γενεαί* in codicem sacrum nondum insertas fuisse, ea qua Africanus vixerit ætate. Porro eadem prorsus nomina, τοῦ Ματθαῖ, τοῦ Λευὶ, in comm. quoque 29. ejusd. cap. post comparere, monet Gul. Wall. V. D. *Notis Criticis in Test. Nov.* Anglica lingua scriptis, pag. 64. Utcunque res habet, prætermissa sunt in Africani codicibus et *Matthat* et *Levi*, non ut Valesius Bedæ conjecturam secutus ait, *Melchi* scriptum fuit pro *Matthat*.

P. 234. l. 18. ἀχρι τέλους ἐσιώπησε] ἀχρι γὰρ τ. ἐ. *MS. Norfolk.* fortasse pro ἀχρι γε τ. ἐ. ἀνεσιώπησε *Niceph.* mendose pro ἀπεσιώπησε, quod *Oratio* habet *De Nativ. B. Mariæ.*

P. 235. l. 1. ἕως τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Θεοῦ] Nostri codices Maz. ac Med. cum Fuk. ac Savil. particulam interserunt hoc modo ἕως τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Θεοῦ, quod quidem mihi videtur elegantius. Atque ita legit Rufinus ut ex versione ejus apparet. VALESIIUS. *Regium* secuta *codicem* Stephani editio particulam καὶ omiserat, consentientibus libris nostris *MS. Norfolk. Macarii Catena inedita, Nicephoro, Orationeque* sæpe commemorata. S. Lucam vel librarii vel ipse Africanus imitatus est. Jamque omittit Burtonus particulam, memoratis præterea *codd. Parisinis, Veneto et Florentinis.*

Ibid. l. 3. Οὐδὲ μὴν] οὐδὲ μὲν *Margo ed. Genev.* οὐδὲν μὲν *Margo Jonesiani Exemp. Lectionesque Steph.* STROTH. οὐδὲ μὲν *Margo Bodleiani Exemp. impressi.* et *Scaliger* atque *Anonymus* idem adscripserunt. Burtonus addit *cod. Paris. 1.* sed οὐδὲν a sec. manu. οὐδὲν μὲν *Cod. Savil.* seu *Bodl.* in quo γὰρ pro γοῦν statim post scribitur. Addit Burtonus οὐδὲν μὲν *codd. Reg. Par. et Maz.* in ejus marg. μὴν a prima manu sed in marg. *Par. 2.* οὐδὲ μὴν.

Ibid. l. 8. Ἀντίπατρον Ἡρώδου τινὸς] Hæc narratio prorsus fabulosa est et commenticia. Nam Antipater patrem habuit non Herodem Hierodulum templi Apollinis, sed Antipatrum

P. 234. l. 14. $\delta\epsilon\ \eta\upsilon\ \nu\lambda\delta\varsigma\]$ $\delta\epsilon\]$ in lib. xiv. cap. 2. Quem Antiochodem abest particula $\kappa\alpha\iota\ \alpha\upsilon\tau\iota\varsigma$ rex Præfectum totius Idumææ *oario, Orationeque*. Nunc hic Antipater auctor fuisse videtur *Paris. 1. et Florenti*. quam posteri ipsius postea pervenerunt. eandem habeant Idumææ gessit Alexandro et Alexandra hanc vocem $\omega\varsigma\ \epsilon\upsilon\omicron\mu\iota\zeta\epsilon\tau$ hospitio atque amicitia cum Ascalonitis et $\omega\varsigma\ \epsilon\upsilon\omicron\mu\iota\zeta\epsilon\tau$ tribus inita, maximas sibi opes comparavit. Ibidem. *Ibidem* doctissimus Prideauxius in *Hist. Vet. et argu'* *Idumææ*, &c. part. ii. lib. 6. cum Josephum tanquam *Idumææ* gestarum scientissimum malit sequi, Antipatro *Idumææ* M. parenti patrem dat cognominem Antipatrum *Idumææ*, non Herodem Ascalonitam. Et, ut Casaubonum in *Exercit. ad Baronium* omittam, Scaliger, Prolegomenis in *Eusebii Chron.* fol. 4. et 5. contra Africanum hac de re disserens, ipsum ex Hegesippo hæc de Herode sumpsisse statuit, quia auctores historię fecerit cognatos Christi, quos solus ille Hegesippus memorarat. Et Epiphaniū quidem locus, quem infra indicabo p. 353. nonnihil huc facere videtur: Ipsius Africani verba sunt apud Eusebium in superiore capite Herodis res gestas jam narraturi, $\omega\varsigma\ \phi\alpha\sigma\iota\nu\ \omicron\iota\ \tau\grave{\alpha}\ \kappa\alpha\tau'\ \alpha\upsilon\tau\omicron\nu\ \eta\epsilon\tau\epsilon\tau$ (Herodem) $\acute{\alpha}\kappa\epsilon\iota\beta\omicron\upsilon\nu\tau\epsilon\varsigma$. Sed hac tamen de re aliquatenus dubitare licet, quia ita potuisset Eusebius conciliationis evangelistarum alium præterea testem adducere Hegesippum, eumque Africano antiquiorem; qui et illa de Herode a Desposynis accepisset. Plenum autem odii atque invidiæ cum maxime fuisse, ut quisquam natales suos Ascalonitis deberet, verba suadent Philonis Judæi in *Legatione ad Caium*. $\text{Ἀσκαλωνίταις δὲ ἀσύμβητος τις καὶ ἀκατάλλακτος δυσμένεια πρὸς τοὺς τῆς ἱερᾶς χώρας οἰκήτορας Ἰουδαίους ἐστὶν οὖσιν ὁμόροις.}$ p. 702. ed. Turnebi.

P. 235. l. 9. $\iota\epsilon\omicron\delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\nu\]$ Rufinus et Christophorsonus *aditus* vertunt, (scil. in cap. 6. Eusebii proxime antecedente, et similiter hoc quoque loco, ibi vero Africani historia de Herodis patre Antipatro brevitur) quod non probo. Nam $\iota\epsilon\omicron\delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\nu$ sunt servi templorum. Varro in lib. vii. de lingua Latina, *ut societatum, ut fanorum servi*. Tales erant Veneri in Sicilia, servi templi Veneris Erycinæ, de quibus Cicero in Divinatione, et in 3. Verrina. Tales etiam apud Larentinates servi Martiales teste Cicerone pro Cluontio. Hujusmodi item erant Corinthi Veneræ meretrices, quas $\iota\epsilon\omicron\delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\nu\varsigma$ vocat Strabo in lib. viii. quæ a dominis Veneri erant mancipatæ.

et Comanis Bellonæ servi erant quam plurimi, teste rabone in lib. xii. Firmicus quoque in libro viii. hierodulos distinguit ab ædituis. Porro ut servi, liberti fanorum erant, qui pecunia libertatem sibi paraverant. Quare et liberta Veneris Erycinæ dicitur a Cicerone in Divinatione. *ιερόδουλοι* nominantur etiam Esdræ cap. viii. VALESIIUS. ad cap. vi.

P. 235. l. 10. *σύλοις*] *ιεροσύλοις* ed. Steph. STROTH. *σύλοις*, quod recepit Valesius, codd. nostris *Bodl.* et *Norfolc.* firmatur, et in *Christoph. Lectt.* atque ad *oram exemplaris impressi in Bodleiana biblioth.* exaratum est, et a *Scaligero* atque *Anonymo in marg. exempl. suorum.* Solum testimonium pro voce *ιεροσύλοις* adducit Burtonus *cod. Regium* a secunda manu.

Ibid. l. 11. *τὸν ιερέα*] Improprie sacerdotem vocat qui erat hierodulus. Longe enim hæc inter se differunt ut supra notavi. Fieri tamen potuit, ut idem esset sacerdos et Hierodulus; puta si hæc erat conditio sacerdotii, ut non nisi exuta libertate sacerdotes caperentur. VALESIIUS.

Ibid. *ὁ Ἀντίπατρος*] De Antipatro, Hyrcano et Aristobulo multa Josephus Antiquit. lib. xiv. Fuere quidem Hyrcanus et Aristobulus filii Aristobuli cognomento *Φιλέλληρος*, summi Judæorum sacerdotis, qui primus sacerdotium in regnum mutavit. Fratres autem, mortuo patre, contra se de imperio dimicantes, urbes seditionibus agitabant, et occasionem Romanis præbebant, ut Judæam invaderent. Itaque Pompeius Hierosolymam veniens, capta urbe et templo reserato, usque ad Sancta Sanctorum accedit: Aristobulum vinctum secum adducit: pontificatum confirmat Hyrcano: deinde Antipatrum Herodis Ascalonitæ filium procuratorem Palæstinæ facit. *Eusebii Chron. edit. per Pontacum*, pag. 143. conferantur *Dio Cassius* lib. xxxvii. in M. Ciceronis et C. Antonii Consulatu. *Strabo* Geog. lib. xvi. pag. 1106. edit. Amst. 1707. Hæc *Antonius Pagi* Appar. Chron. Sect. xlv. lxi. a *READING.* allatus. Eadem atque hæc de Herode in Armeniana Interpretatione Chronici Eusebiani nunc reperta sunt.

Ibid. l. 13. *φιλοῦται*] Hoc quoque in loco (perinde ac supra cap. 6.) nostri codices Regius, Mazarinus, Medicæus ac Fugketianus constanter scriptum habent *φιλοῦται*. Quam scripturam nescio cur Robertus Stephanus repudiavit. *φιλοῦται*

enim dicitur ut ἐκθροῦται. VALESIIUS. φιλοῦται utroque loco edidit Stephanus, sed φιλοῦται, quod præstat *MS.* quoque *Savil.* seu *Bodl.* in textum præeunte Strothio recepi. Idem quoque scriptum inveni in Athanasii *Interp. in Mat.* apud Montfaucon. *Collect. Nov. PP.* tom. ii. p. 26. qui quidem pater locum priorem Eusebii suum fecit. Porro Ὑρκάνῃ φιλοῦται habet Georgius quoque Syncellus in *Chronograph.* p. 296. ubi de Antipatri ortu Africanum secutus agit; quæ quidem fortasse Georgius ille descripsit, non ex hac epistola, sed ex *Chronicis* Africani, nam in illo quoque opere Africanum huius rei mentionem fecisse est verisimillimum, cum de Herode filio multa, ut ex Syncello constat, posuerit. Vid. Num. XLIX. Ex iisdem quoque Africani *Chronicis* historiolum suum de Herodis natalibus Epiphanius mutuatus esse videtur, qui quidem in *Hæres.* xx. inter alia de Antipatro patre ait, ἐφιλιώθη Δημετρίῳ, in nomine tamen errans. n. 10. p. 45. ed. Petavii. Nunc testatur Burtonus legi φιλοῦται in Eusebii *codd.* præter *Venetum* suum omnibus.

P. 235. l. 16. ἐπιμελητὴς τῆς Παλαιστίνης χρηματίσαι] Antipater Herodis parens, sub Hyrcano Judæorum rege procuratorem totius regni gessit, et negotia tam civilia quam militaria administravit. Itaque ἐπιμελητὴς τῆς Ἰουδαίας et ἐπίτροπος vocatur a Josepho in dicto libro. Porro codex *Med.* et *Savil.* χρηματίσας scriptum habent, non προκόψας. In *Maz.* autem et *Fuk.* legitur χρηματίσαι. Quam scripturam confirmat Nicephorus. Sic enim habet cap. 9. lib. primi πτόύχησεν οὗτος ἐπιμελητὴς τῆς Παλαιστίνης γενέσθαι. Eleganter Græci dicunt εὐτυχεῖν τὸ γενέσθαι. VALESIIUS. χρηματίσαι *Jonesiani exemp. Marg.* προκόψας *Cod. Reg.* et *ed. Steph.* quam lectionem scholion esse puto, quo quis vocem χρηματίσας explicabat. Nostram lectionem χρηματίσας habent *Med.* *Savil.* *Stephani* et *Christoph. Lectt.* STROTH. Retinendam ego censeo Valesii lectionem χρηματίσαι, quam revera præ se fert *cod. MS.* *Savil.* seu *Bodl.* (de Valesii enim codice impresso variis lectionibus aucto, quem Savilianum appellat, sæpius dictum est). Bodleiano illi addas non tantum *MS. Norfolk.* sed et *Marg. Stephanianæ edit.* in bibliotheca Bodl. servatæ. Nunc vero alteram lectionem χρηματίσας præfert Burtonus, additis pro ea testibus *codd. Florentinis Venetoque*; cui tamen non consentit Heinichenus in *Supplementis Notarum.*

P. 236. l. 5. τῶν ἄχρι προσηλύτων] Mirum est in codicibus nostris Maz. Med. Fuk. ac Savil. scribi τῶν ἀρχιπροσηλύτων. Unde conjicere quis posset legendum esse τῶν ἄχρι τῶν ἀρχιπροσηλύτων, &c. ut ἀρχιπροσήλυτοι sint principes et quasi patriarchæ proselytorum; cujusmodi fuit Achior Ammanites, et Convenæ illi qui Israelitis ex Ægypto egredientibus sese adjunxerunt. Quæ quidem interpretatio mihi certe non displicet. In codice Regio scriptum est ut in editis ἄχρι προσηλύτων. Nicephorus quoque vulgatam lectionem tuetur. Paulo ante nostri codices Maz. Med. ac Fuk. scriptum habent εἰς τὸ τότε, cum articulo præpositivo. VALESIIUS. Nostram lectionem τῶν ἀρχιπροσηλύτων exhibent Maz. Med. Fuk. et Sav. Unde Valesius forte legendum esse ἄχρι ἀρχιπροσηλύτων putabat. Male! namque lectio ἄχρι a librario verbi ἀναφέρεισθαι vim non intelligente profecta est, quam quoque Valesius pariter ac auctor lectionis ἀναφαιρομένων, quæ est in Marg. Genev. non intellexisse videtur. Sunt autem ἀναφερόμενοι h. l. in numerum Judæorum relati eorumque jura ac privilegia adepti, quos nos dicimus *naturalisirte*. Similis huic ejusdem vocis significatio infra occurrit lib. vi. cap. 5. εἰς τις ὧν τῶν ἐν στρατείαις ἀναφερομένων. Eo vero sensu quo Valesius h. l. vocem accipit, supra in hoc capite occurrebat, Μελεχὶ ὁ ἐπὶ τὸν Νάθαν κατὰ γένος ἀναφερόμενος et paulo post de Luca τὴν ἀναφορὰν ποιησάμενος ἕως τοῦ Ἀδάμ. Veram autem esse nostram vocis ἀναφερομένων explicationem, atque adeo ipsam lectionem ἀρχιπροσηλύτων, ex variis rationibus patet. 1. Triplex hominum genus commemoratur, quorum quodque nomine sibi conveniente notatur; unum κατ' ἐξοχὴν γένῃ, alterum ἀναφερόμενοι, tertium ἐπίμικτοι vocatur. 2. Ex verbis τῶν ἀπ' Αἰγύπτου συνεκπεσόντων particula τε cum præcedentibus junctis apparet, Africanum de antiquioribus hominibus et eorum genere deorsum ducto, non de recentioribus ac genere horum sursum ducto seu ad antiquiores relato loqui. 3. Denique ipsa auctoris explicatio hoc manifestum reddit, cum dicit per ἀρχιπροσηλύτους ἀναφερομένους intelligi ejusmodi homines ut Achior et Ruth; cum alias ipsi dicendum fuisset ὡς τῶν ἄχρι τοῦ Ἀχιώρ. Facile nunc quoque apparet quinam sint ἀρχιπροσήλυτοι, nimirum ii proselyti quorum in sacris et aliis Judæorum libris mentio fit, quique horum librorum testimonio illustres

facti sunt. Denique dubium non est, quin plane rejiciendum sit ἄχρι, utpote librarii errore ex ἀρχι ortum. ΣΤΡΟΘΗ. Haud adeo valent hæc argumenta, ut mihi quidem lectio præsens displiceat, verba enim τῶν ἀχρι προσηλύτων, optime conveniunt cum mox sequentibus lin. 11. τῷ μηδὲ ἄλλον ἔχειν ἐκ δημοσίου συγγραφῆς τὸ γένος ἀνάγειν ἐπὶ τοὺς πατριάρχας, ἣ προσηλύτους, τοὺς τε καλουμένους Γειώρας τοὺς ἐπιμίκτους. Immo vero scribi potest, si mavis, ἕως pro ὡς ante Ἀχιὼρ ex eodem *MS. Savil.* atque *Nicephoro*. Sed *Rufinus* ὡς invenisse videtur, nec mutandum quid censeo, si hoc modo verba interpreteris: *Cum descriptæ essent Hebræorum familiæ, ac familiæ quæ genus suum referebant ad proselytas, ut Achior Ammanitem, et Ruth Moabitidem, et ad eos qui ex Ægypto simul egressi sunt Israelitis permixti, &c.* Ceterum illud in superioribus, eis τὸ τότε, quod *codices nostri* quoque habent, Strothius in textum recepit. Hæc olim scripsi lectione ἀχρι προσηλύτων servata, nisi quod αὐτῶν cum πάντων præeunte Rufini veteri interpretatione mutare vellem. Cum vero in alia omnia jam iverit Burtonus, neque cum Valesio, nec cum Strothio, aut mecum convenientia, annotationem ejus, in qua sita est scripturæ varietas, lectori proponam. “ Ἀρχιπροσηλύτων. Ita dedi post Strothium, Zimmernum et Heinichen. uti legunt diserte *Med. Maz. Fuket. Savil.* quibus addo *cod. Norf.* qui legit ἀρχι προσηλύτων (sic) ubi notandum est alteram lineam cum v. ἀρχι terminari, alteram cum προσηλύτων incipere. ἀχρι προσηλύτων. *Steph. Val. codd. Reg. Paris. Venet. Florentin. Niceph.* Conjecit Valesius τῶν ἀχρι τῶν ἀρχιπροσ. sed ἀχρι librariis debetur. ἕως. Ita *Sav. Venet. Flor. Niceph.* ὡς edd. *Reg. Maz. Paris. Norf.* et forsitan *Med. Fuket.* Legimus supra ἀναφορὰν ποιησάμενος ἕως τοῦ Αδάμ uti scripsit in h. l. Africanus ἀναφερομένων ἕως Ἀχιὼρ, mutato ἀρχιπροσηλύτων in ἀχρι προσηλύτων, substituebant librarii ὡς pro ἕως.”

P. 236. l. 8. δὲ Ἠρώδης] Articulum ex *MS. Bodl. Nicephoro* que recepi. Nunc admisit eundem Burtonus, quem invenit in *codd. omnibus* præter *Reg.* et *Parisiensem*. Mox μηδὲ ἄλλον per synalæpham *Niceph.*

Ibid. l. 10. ἐνέπηρσεν αὐτῶν τὰς ἀναγραφὰς] Hanc etiam narrationem parum certam existimo. Nam Josephus in libro de vita sua originem et antiquitatem stirpis suæ commemorans,

ex publicis archivis eam repetit. Igitur restabant adhuc ætate Josephi publica tabularia, in quibus Judaicarum familiarum origines continebantur. Ac proinde falsum est Herodem ea combussisse. Porro hæc tabularia erant in templo Hierosolymitano sub custodia scribarum, ut equidem existimo. Itaque optime Rufinus verba Africani ita vertit: *omnes Hebræorum generationes descriptæ, in archivis templi secretioribus habebantur.*

VALESIUS.

P. 236. l. 13. ἡ προσηλύτους] Mallem scribere ἀρχιπροσηλύτους ut supra. Neque enim de noviciis ac recentibus proselytis hic loquitur Africanus, sed de nobilissimis quibusque et antiquissimis, quorum nomen in sacris libris commemoratum est; ejusmodi fuit Achior, de quo in libro Judith sæpe fit mentio. Quippe hoc loco agit Africanus de nobilitate; ejus præcipuum insigne est antiquitas generis. Ait enim Herodem origines familiarum ideo concremasse, ne quis ex publicis monumentis probare posset, se ab ipsis patriarchis aut a prophetis originem generis sui ducere. Quod si novellos proselytos intelligamus, perit omnis hujus loci sententia: cum Herodis ætate innumerabiles essent in Judæa, qui genus suum ad novellos proselytos referrent, utpote avo nati proselyto. Qui profecto archivorum suffragio opus non habebant, ut se ex proselytis oriundos esse approbarent. Huc accedit, quod ex proselytis originem ducere, ignobile potius quam splendidum apud Judæos habebatur; exceptis ut dixi antiquis illis proselytis, quorum fides ac religio sacris literis nobilitata est. VALESIUS. Sine ullo dubio legendum est ἀρχιπροσηλύτους, uti jam Valesius animadvertit; quod reposuissem, nisi legem mihi sanxissem, ut nihil sine ullo testimonio in textum inferrem. Illud ἀρχας quod præcedebat, fefellit librarios, et syllabas mox sequentes ἀρχι sustulit. STROTH. At vidend. not. supra ad voces τῶν ἀρχι προσηλύτων. l. 9. Nihil hic opis præstat vetus interpretatio Rufini. Sed vero Græci codices omnes, qui adhuc collati sunt, præferunt ἡ προσηλύτους. Videndum præterea, an isti alibi vocentur ἀρχιπροσήλυτοι.

Ibid. τοὺς τε καλουμένους Γειώρας] Id verbum legitur in cap. xii. Exodi, ubi Deus Mosi in Ægypto adhuc consistenti loquitur his verbis. πᾶς ὃς ἂν φάγη ζυμωτὸν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκεῖνη ἐκ συναγωγῆς Ἰσραὴλ ἐν τε τοῖς Γειώραις, καὶ αὐτόχθοσι τῆς

γῆς. Africanus Γειώρας interpretatur τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου συνεπείσοντας ἐπιμίκτους. Id est convenas qui ex Ægypto simul cum Israëlitis egressi fuerant. Duplex enim hominum genus Judæis ab Ægypto egredientibus sese adjunxit. Alterum Ægyptiorum indigenarum, quos Moses αὐτόχθονας vocat: alterum convenarum, id est promiscuæ multitudinis qui Γειώραι dicebantur. Hesychius Γέωρες, γεωφύλακες, μέτοικοι, πάροικοι. Georæ ergo apud Ægyptios dicebantur homines extranei, qui terram colendam acceperant sub certa pensione: quales erant in Ægypto Judæi antequam exiissent. Eos cum indigenis Ægyptiis confudisse videtur Africanus; quem tamen refellit Moses in dicto loco. Utrosque vero, tam Georas quam indigenas Ægyptios, uno ἐπιμίκτων nomine comprehendit sacra Scriptura in dicto cap. versu 38. καὶ ἐπίμικτος πολλὸς συναρέβη αὐτοῖς, id est promiscua turba, συμμιγῆς λαός. (et Num. xi. 4.) Origenes tamen libro iii. de principiis, ἐπιμίκτων nomine Ægyptios solos intellexisse videtur, qui Hebræis permixti ex Ægypto egressi sunt. σκληρυσμὸν μὲν ἤλεγχε τὸν τοῦ Φαραὼ, διὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ· πειθὼ δὲ τὴν τῶν ἐπιμίκτων Αἰγυπτίων συνεφορμησάντων τοῖς Ἑβραίοις. Drusius in lib. ii. de tribus sectis Judæorum, agens de proselytis, vocem γειώρα Hebræicæ originis esse dicit, eaque significari proselytum seu advenam. Idem scribit Hesychius, γείωρας, γείτονας ἐξ ἄλλου γένους, καλουμένους τῷ Ἰσραὴλ προσηλύτους. VALESIIUS. At pro Africano id dicendum, in pericope *Exodi* vocem τῆς γῆς de terra Cainan interpretari criticos, quam quidem terram mox possessuri Israelitæ essent. Interea in sua ad hanc Africani epistolam adnotatione ait Gallandius, hac voce γήραν usum esse Justinum M. in *Dial. cum Tryphone* §. 122. Ibi autem Justinus γειώρας et προσηλύτους de non Judæis posuit, sicut fecit in sect. proxime sequente, ubi et αὐτόχθονα Judæum hominem appellat.

P. 236. l. 16. τῶν ὀνομάτων] Ad vocem ὀνομάτων in *exemplari Stephanianæ edit.* quod tenere bibliothecam Bodleianam sæpius commemoravi, scribitur istud. “κατεῖχον v. in margine:” quod indicat, ni fallor, κατεῖχον oræ adscriptum fuisse codicis scripti alicujus. Nunc autem mihi constat, et Scaligerum et Anonymum ad exempla sua edit. Steph. κατεῖχον adscripsisse. Quo tamen verbo non opus videtur, cum in oratione interpre-

tanda voces ἢ ἄλλως ἔχοντες cum illis ἰδιωτικὰς ἐαυτοῖς ἀπογραφὰς construi debeant.

P. 236. l. 16. ἐναβρύνονται] Posuit in Schedis penes me MSSis ad Eusebium pertinentibus Jacobus Gronovius, "Pro ἐναβρύνονται ἐνηβρύνοντο Scaliger." Et tempore præterito pro præsentī Latine vertens usus est Rufinus.

Ibid. l. 18. δεσπόσυννοι] δεσποτικοὶ *Curterii Lectt.* STROTH. Hæ lectiones Curterianæ, monente Strothio in *Præfat.* p. xviii. in libris *Hist. Eccl.* Eusebii duobus tantum locis in margine editionis Genevensis, pluribus vero locis in libris *de Vita Constantini* reperiuntur. Istud vero δεσποτικοὶ ex *Rufini Interpretatione* desumptum est, ubi vox extat, atque a Rufino ita exponitur, δεσποτικοὶ id est heriles vel dominici appellati. Voces δεσποτικοὶ ac δεσπόσυννοι adleverant margini Scaliger et Anonymus ille, teste exemplo penes me edit. Steph. in quod lectt. istæ ex exemplari Leidensi descriptæ sunt.

P. 237. l. 2. Ναζάρων καὶ Κωχαβὰ] Cochaba vicus fuit in Basanitide juxta Decapolim, ut tradit Epiphanius in hæresi Ebionæorum cap. 2. et 18. VALESIIUS. Ναζάρων *MS. Bodl.* mendose. Eusebius *Onomastico*; Χωβὰ, ἣ ἐστὶν ἐν ἀριστέρῃ Δαμασκοῦ. ἔστι δὲ καὶ Χωβὰ κώμη ἐν αὐτοῖς μέρισιν, ἐν ἣ εἰσιν Ἑβραῖοι, οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες, Ἑβιωναῖοι καλούμενοι. p. 56. edit. Amst.

P. 237. l. 3. τὴν προειρημένην] Nicephorus habet τὴν προκειμένην, et sic in codice Regio prius scriptum fuit, sed recentiore manu emendatum est προειρημένην. VALESIIUS. Ita rem se habere in *cod. Paris.* altero refert Burtonus, et προκειμένην extare in *codd. Paris.* 1. *Veneto* et *Florentinis.*

Ibid. l. 5. ἔκ τε τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν] Per librum dierum intelligit Africanus Ephemeridas, quas paulo ante ἰδιωτικὰς ἀπογραφὰς appellavit. Plerique enim apud Judæos originum suarum studiosi, privatos generis sui commentarios ex archivis publicis descriptos penes se habebant; quemadmodum apud nos etiamnum a nobilioribus fieri videmus. Porro hoc in loco aliquid deesse apparet ex particula τε, quæ in omnibus nostris codicibus et apud Nicephorum habetur. Quare supplenda videntur hæc verba καὶ ἀπὸ μνήμης ἐς ὅσον ἐξικροῦντο. Ita certe legisse videtur Rufinus, qui sic vertit. *Ordinem supradictæ generationis partim memoriter, partim etiam ex dierum libris, in quantum erat possibile, perdocebant.* VALESIIUS. Repone

ἐκ μνήμης ante ἐκ τε. Valesius volebat ἀπὸ μνήμης post ἡμερῶν, sed cum Rufinus alium verborum ordinem servavit, tum etiam verosimilius est lectum esse ἐκ quam ἀπὸ. duplex enim ἐκ librarium sat antiquum fefellit. ἐκ μνήμης vero Græce dici posse nemo inficiabitur. Similiter apud Herodianum est ἐκ συνειδήσεως et quamplurimæ aliæ hujus generis locutiones. STROTH. Recepit voces in textum suum nuper Heinichenus. Ceterum *Verba Dierum* Hebraice nominantur libri sacri vulgo τὰ Παραλειπόμενα sive *Chronica* vocata.

P. 237. l. 5. εἰς ὅσον] ἐξ ὅσων *MS. Norfolk.* ἐς ἴσον mendose *Niceph.* Nunc refert Burtonus habere ἐς ὅσον *codd. Maz. et Florentinus.* Mox ἔχοι pro ἔχει *MSS. Bodl. et Norfolk.* Cum recepisset in textum suum Burtonus ἔχοι ex aliis præterea *codd. Maz. Paris. 1. Florentinisque et forsan Med. et Fuld.* nunc ego idem feci.

Ibid. l. 7. ἄλλος] ἄλλως *ed. Steph.* STROTH. Ita et *Niceph.* Nunc refert Burtonus extare ἄλλως in *Reg. et Flor. priorē* a secunda manu.

Ibid. l. 8. πᾶς τε] παντὶ τε *Jonesiani exemplaris et ed. Genovensis Margines.* ἄλλως τε ὁs *Christoph. Lectiones* non male. STROTH. πάντες *MS. Bodl.* πᾶς γε *Niceph.*

Ibid. αὕτη μελέτω] αὐτῆς μ. *Margines edit. Genov. et exemplaris Jones. Stephaniq. Lectt.* STROTH. Qui quidem testes, ut dixi, in unum fortasse recidunt.

Ibid. l. 9. εἰ καὶ μὴ ἐμάρτυρός ἐστι] In codice Regio et apud Nicephorum legitur εἰ καὶ ἀμάρτυρος, quod idem est. Ceterum quanti facienda sit hæc evangelici loci explicatio, patet ex his Africani verbis; quippe qui fatetur eam nullo testimonio fulciri veterum scriptorum. Admitti tamen eam vult a nobis, eo quod nulla melior afferri possit. Quæ cum ita sint, nollem Eusebium nostrum in vestibulo historiæ suæ, mentionem hujus rei fecisse. Satius profecto fuisset ac consultius, hanc evangeliorum dissonantiam silentio involvere, ne lectoribus a fide nostra alienis, cujusmodi tunc temporis erant quamplurimi, occasio subministraretur de evangeliorum veritate dubitandi. Certe Julianus Augustus in libro contra Christianos, hanc evangelistarum dissentionem nobis objicit, teste Hieronymo in Commentariis in Matthæum. Locus Juliani extat apud Cyrillum in libro octavo contra Julianum. Auctor questionum Veteris et Novi Testamenti cap. 56. de hac disso-

nantia loquens, Africani opinionem improbat. Sed ipse aliam affert minus probabilem. VALESIIUS. In *MS.* quoque *Norfolc.* scribitur *ἐὶ καὶ ἀμάρτυρος*. Nunc vero refert Burtonus scribi *ἐὶ καὶ ἀμάρτυρος* in *codd. Paris.* 1. *Veneto* et *Florentinis*, in *Paris.* autem 2. *ἐὶ καὶ ἀμάρτυρος ἔστω*, sed in *marg.* ut in editis; in *cod. Regio*, ut videtur, ut in *marg. edit. Genev.* *μὴ ἀμάρτυρος*. Sed hoc misso, supra quidem dixerat Africanus, hanc narrationem οὐκ ἀναπόδεικτον εἶναι *haud probatione destitutam* esse p. 235. l. 3. hoc autem loco confitetur eandem esse *μὴ ἐμάρτυρον*, nullius scriptoris testimonio confirmatam, aut saltem, nullius testis auctoritate primitus fultam, de cujus nomine nunc constat; neque vero hoc quidem prohibet, quin censeatur Africanus Hegesippum exscripsisse, sive, hujus rei auctorem habuisse, ejus quidem narrationem de Jacobo Domini fratre cum paucis quibusdam rebus apud Africanum hic commemoratis Epiphanius in *Hæres.* lxxviii. num. 13. simul positam atque conjunctam exhibuit. Confer supra notas ad pp. 344. et 346. Atque amplexi sunt hanc Africani solutionem, non tantum Eusebius in *Quæstionibus* suis *ad Stephanum Ecangelicis*, quarum quidem *Breviationem* primus edidit Maius, sed veteres plerique omnes, et nonnulli ex recentioribus *haud infimi subsellii* eruditiss. Immo usitatior opinio ipsa olim fuit, ut ex veteribus Catenis, Glossis, Scholiisque constat. Ita adducta hac solutione sibi colligit auctor *Catenæ in S. Lucam*, a cl. Cramero nuper editæ, τῶν δύο πατέρων εἰς τὸν Δαβὶδ ἀνατρεχόντων, καὶ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων πᾶσα περιήρηται ἀμφισβήτησις καὶ ἅπαν σκάνδαλον c. 6. p. 32. Et magnus quoque Casaubonus, etsi in *Exercitt. Baronianis*, Desposynorum narrationem de Herodis ortu valde irridet, in sect. tamen 17. ejusdem primæ Exere. de traditione, quatenus ista ad Domini genealogiam pertinet, hoc scribit, “Non puto extare aliquid aut antiquius aut fide dignius.” p. 96. ed. Genev. Neque aliter censuerunt alii nonnulli auctores Casaubono recentiores. Denique pertinere ad Josephum utramque genealogiam, etiam multi ex sacræ Scripturæ interpretibus hisce temporibus statuunt.

Ac revera, si extitissent narratores ipsi ἀπὸ γένους τοῦ Κυρίου, perinde atque Judæ nepotes ab Hegesippo supra vol. I. p. 212. commemorati, magna inde historiæ conciliaretur auctoritas; sed suspecta multis est, ut Dodwello *Dissert.* I. in

Irenæum sect. xx. p. 38. ipsorum cum Domino cognatio. Certe explicatio ista genealogica in suspicionem venit propter loca, in quibus homines incolebant, iis enim in sedibus sectæ hæreticorum vigeant, quæ Jesum Josephi verum esse filium et tantummodo hominem statuebant. Quid, quod teste in loco supra indicato Epiphanio, multæ hæreses fuerunt, quæ non simul constare posse affirmarent Mariæ atque Elizabet ex Levitico genere haud dubie oriundæ cognationem cum Mariæ ortu ex Davidis ac Judæ stirpe? Male, sed idcirco hi quidem neutram genealogiam, sive Lucæ sive Matthæi, si modo in canonem Scripturæ eas admiserint, ad Mariam pertinere existimare possent, sed utramque potius ad Josephum referrent.

Attamen si haud eo valet hæretica fortasse origo, ut in suspicionem adducatur narrationis veritas, minus profecto metuendum est, ne eâ quidem Mariæ virginis ortus ex tribu Judæ propterea elevetur ac tollatur, cum prorsus contrarium quid sibi ex ipsa illa collegerint Eusebius, innumerique alii.

P. 237. l. 12. Σολομῶνος] Mira est varietas accentus in hoc nomine. Maz. quidem et Fuk. codex accentum habent in antepenultima. Nicephorus vero et Fuk. codex paulo ante penultimam circumflectunt. In Regio ac Med. duplex est accentus, tum in penultima tum in antepenultima syllaba. Idque in aliis etiam nominibus supradicti codices observant, quoties ambiguum est quonam accentu notanda sint vocabula; ut denotetur in aliis quidem exemplaribus hunc accentum, in aliis vero illum reperiri. Quinetiam nostri codices paulo ante scriptum habent ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ διὰ Σολομῶντος τὰς γενεὰς καταριθμουμένοις. (p. 232. l. 18.) Sic enim omnes nostri codices, excepto Regio qui Σολόμωνος illic habet. VALESII. Eo quidem loco habent *Cod.* quoque *Savil.* seu *Boll.* et *Macarii Catena* Σολομῶνος, sed alibi in iisdem scriptura variatur. Hoc quidem loco videntur omnes MSSi nomen ita scribere. Et usitatiorem esse hanc scripturam sine τ in codicibus in usum suum collatis supra dixerat Burtonus. Mox αὐτοῦ pro αὐτῆς *Nicoph.*

Ibid. l. 14. ὁμομήτριοι ἄρα ἀδελφοὶ &c.] In hac conciliatione quam refert Africanus, duo sunt quæ nonnihil difficultatis habere videntur. Primum enim dubito, an licuerit uterino fratri viduam fratris sui uxorem ducere, et ex ea liberos procreare in nomen ac familiam fratris sui transituros. Lex

enim Deuteronomii cap. xxv. loquitur de fratre qui habitat in eadem domo, et qui est συγγενής. Quod quidem solis germanis aut consanguineis competit. Nam uterinus frater non est ex eadem domo neque ex eodem genere; cum genus præsertim apud Judæos ex paterna stirpe ducatur. Certe Africanus diserte testatur, Jacobum et Heli fratres uterinos contritribules quidem fuisse, ex diverso tamen genere ἐκ διαφορῶν δύο γενῶν. Secundo loco dubitare quis non immerito possit, utrum in generationibus recensendis ratio a Judæis habita sit patrum adoptivorum. Exemplum habemus illustre in Obed, ejus in genealogia Christi fit mentio. Nam cum Maalon mortuus fuisset in Moabitide, et Ruth viduam absque liberis reliquisset, Booz agnatus Maalonis, proximior agnato jus suum ipsi concedente, Ruth uxorem accepit, quo semen Maaloni suscitaret. Ex ea tamen genitus Obedus, non Maalonis sed Boosi filius dicitur ab evangelistis, qui Christi prosapiam texuerunt; et in libro qui inscribitur Ruth. Scio quid responderi possit: Moysem scilicet de fratre duntaxat locutum: Boosum vero fratrem non fuisse Maalonis, ac proinde legem qua jubebatur, ut filius ex fratris vidua susceptus ejus nomine appellaretur, ad Boosum non pertinuisse. Deinde dici potest Boosum idcirco nominari in generatione Christi, quod illustrior extitisset quam Maalon. VALESIUS. Prius argumentum ex uterinorum fratrum conditione ductum, quod fortius stringit, mea quidem sententia, adversarium, Rabbiorum effata confirmant apud Joan. Langium, *Dissertatione de Geneal. Christi*, iv. 49. Sed potuit contingere, ait Joan. Richardsonus *Prælect. Ecclesiast.* I. cui tit. *Christi Genealogia* vol. I. p. 10. Grotio se opponens, "ut Estha Jacobi et Heli mater esset ἐπίκλητος sive patris sui hæres ex integro, quo in casu, vel "Grotio agnoscente, præceptum legale illius filios, quamvis "fratres tantum uterinos existentes, necessario obligabat." Sic ille. Quinetiam de hac re consulere nunc licet Joannis Oxlei viri doctissimi *Epistolas ad archiepiscopum Cassaliensem*, p. 141—143. vernacula lingua scriptas.

P. 237. l. 18. Eusebius addit, Τοσαῦτα δὴ ὁ Ἀφρικανός. Καὶ δὴ τοῦ Ἰωσήφ ὡδέπως γενεαλογουμένου, δυνάμει καὶ ἡ Μαρία σὺν αὐτῷ πέφηνεν ἐκ τῆς αὐτῆς οὔσα φυλῆς, εἶγε κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον οὐκ ἐξῆν ἐτέρας ἐπιμίγνυσθαι φυλαῖς ἐνὶ γὰρ τῶν ἐκ τοῦ

αὐτοῦ δήμου καὶ πατριᾶς τῆς αὐτῆς ζεύγνυσθαι πρὸς γάμον παρα-
 κελεύεται, ὡς ἂν μὴ περιστρέφουτο τοῦ γένους ὁ κλῆρος ἀπὸ φυλῆς
 ἐπὶ φυλὴν. *Hæc Africanus. Porro recensita hoc modo Josephi*
stirps, simul etiam Mariæ genus quæ ex eadem tribu erat ori-
unda, tacite expositum est. Lege siquidem Moysi inter diversæ
tribus homines erant vetita connubia. Uni enim ex eodem populo
eademque gente mulier nubere præcipitur, ne sors patrimonii in
aliam tribum transferatur. Argumento omnium, quotquot in
 traditionem Africani torquentur, gravissimo, quod ducitur ex
 omissione stemmatis veræ parentis Christi, qui ipse erat, ait
 apostolus, ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, satisfaceret hæc
 Eusebii appendicula, si modo certum illud fuisset, quod Ri-
 chardsonus V. D. de Estha quidem docebat, virginem Mariam
 ἐπίκληρον fuisse, sive hæredem ex asse, vel cohæredem, nam
 de his solis præceptum quod indicat Eusebius, Mosaicæ legis
 in cap. xxxvi. *Numeror.* intelligendum esse clarissime constat.
 Et notavisse jam video ad *S. Lucæ* cap. ii. 4, 5. cl. Rosen-
 muller, “ aperte satis ostendere Lucam Mariam ex genere
 “ Davidis fuisse. Nam alioqui in familiæ suæ urbe profiteri
 “ debuisset. Videtur autem Maria fuisse hæres patris filio
 “ destituti, nam alias sceminæ non relatæ sunt in tabulas pub-
 “ licas.” Hæc ille. Parentes Mariam habuisse Joacim et An-
 nam perhibent veteres scriptores, e quibus Epiphanius, sæculo
 quarto scribens, Mariam ait extitisse, καὶ ἐκ μητρὸς Ἀννης καὶ
 ἐκ πατρὸς Ἰωακείμ· συγγένισσαν δὲ τῆς Ἑλισάβετ, ἐξ οἴκου καὶ
 πατριᾶς τοῦ Δαβὶδ, *Hæres. LXXVIII. cap. 17.* Extant qui-
 dem verba quædam obscurissima apud Talmudem, quibus
 significari censet *Mariam filiam Heli* Lightfootus, *Horis in*
Lucam xii. 23. Ceterum in libris quoque suis *Διαφωνίας*
εὐαγγελίων Eusebium quondam protulisse alia quædam similia
 explicationum harum nobis significavit S. Hieronymus *Com-*
ment. in S. Mat. cap. i. Et quo loco Africanum memorat Cæ-
 sariensis episcopus in *Hist.* suæ lib. vi. cap. 31. eo demum de
 istac narratione ita locutus est ; Καὶ ἑτέρα δὲ τοῦ αὐτοῦ Ἀφρι-
 κανοῦ φέρεται ἐπιστολὴ πρὸς Ἀριστείδην, περὶ τῆς νομιζομένης δια-
 φωνίας τῶν παρὰ Ματθαῖον τε καὶ Λουκᾶ τοῦ Χριστοῦ γενεαλογιών.
 ἐν ᾗ σαφέστατα τὴν συμφωνίαν τῶν εὐαγγελιστῶν παρίστησιν ἐξ
 ἱστορίας εἰς αὐτὸν κατελθούσης· ἣν κατὰ καιρὸν ἐν τῷ πρώτῳ τῆς
 μετὰ χεῖρας ὑποθέσεως προλαβὼν ἐξεθέμην.

ANNOTATIONES

IN AFRICANI CHRONICA.

QUÆ Fragmenta sequuntur celeberrimi Operis Julii Africani, in libros quinque digesti, ea maxime ex Georgii Syncelli *Chronographia*, sed partim ex Eusebii *Præparatione* et *Demonstratione Evangelii*, Cedreni *Historiarum Compendio*, aliisque auctoribus, collegi. Quum vero liber ille Georgii Syncelli perquam mendosus extiterit, in consilium igitur frequentissime adhibui Africani excerpta plurima ex Syncello tunc delitescente a viro summo Josepho Scaligero deprompta, atque in *Collectanea* sua *Græca*, quæ ad *Chronica* Eusebii olim pertinuisse statuit, relata. Etenim Scaliger non ex conjectura tantum, sed etiam ope interdum usus aliorum librorum præter Syncelli cod. a Goaro postea typis mandatum, loca plurima multo variata præstitit; quorum nonnulla quasi a Scaligero vitiata memoravit Goarus, sed injuria quidem sæpissime, alia vero neglexit, dum idem ille Syncelli editor plures earundem lectionum ad oram editionis suæ reposuit, nulla mentione facta Scaligeri. Huic autem illustri viro nonnulla Georgii Syncelli excerpta præ manibus fuisse, antequam Georgium ipsum ex bibliotheca Regia Parisiensi nactus esset, constat ex *Epistolis* ejus 151. et 159. inter se collatis. Vide et Marci Velseri Op. p. 799.—802. de Syncelli codice Italico ad Scaligerum ab Hoe-

schelio misso. Ad hæc Goarum quoque in editione Parisiensi alia quædam adhibuisse præter MStum suum ac Scaligeriana, id colligendum videtur ex multis lectionibus, quæ oræ Syncelli ab eo adlita sunt. Certiora autem nonnunquam de his variationibus attulissem, si vir eruditus Parisiis nuper degens Syncellum, quem parabat, cum orbe litterato communicasset. Attamen rem benevole procurante viro nobili Ricardo Heber, cui multum bonæ literæ debent, plus etiam postea debituræ, collationem duorum MSSorum vetustissimorum τῶν ῥήσεων Africani apud Syncellum in eadem Parisiensi bibliotheca asservatorum accepi. Illorum prior indicem habet num. 1711, (antea 713. ac 2217.) de quo nonnihil Montfauconius in *Biblioth. Bibliothecarum* tom. ii. p. 1151. alter numero 1764. signatur. Neuter vero, quantum ex Africani quidem variis lectionibus mihi licuit judicare, archetypus fuit Goarinæ editionis, saltem posterior illorum non fuit; prior quidem ab ea propius abest, eoque sæpe usus fortasse est Goarus. Conferas vero notam ad Dynast. xvi, aliosque locos. Ad alterum MS. quod attinet, etsi initio et fine et aliquot aliis quoque foliis mutilus est, tamen copiam egregiarum lectionum suppeditavit. Immo præstitit uterque sæpenumero veram scripturam, quam interdum ex conjectura tantum reponere mihi visum fuerat, multasque Scaligeri lectiones confirmavit. Confer cl. Bredovii *Epistolas Parisienses* anno 1812 editas pp. 153, 154. Locis igitur paucis quibusdam omissis, quæ diserto destituta testimonio Scaliger aliique post eum Africano attribuerunt, reliqua omnia, quam emendatissime potui, edenda curavi; Cedreno quoque chronographo in hac re adhibito, qui in *Historiarum Compendio* suo, præter alia pauca, nonnulla eorum produxit, quæ ante eum attulerat Georgius ille Syncellus. Loca insuper insignia, quæ Eusebius in *Præparatione* atque *Demonstratione Evang.* adducit, non tantum emendatiora, sed et auctiora ope Syncelli et aliorum auctorum, necnon codicum Eusebii MSS. præstiti. Hæc olim scripsi. Nunc nuperrime anno 1829 Bonnæ editus est Syncellus a viro cl. Guilielmo Dindorfio, qui in auctore suo emendando ipsis illis duobus libris Parisinis modo dictis usus est; quam quidem *editionem* ad Africani ῥήσεις sæpe memoravi.

Sed hæc hactenus. In celeberrimo Eusebii Chronico, cujus ipsum initium cum Africani verbis incipere infra ostendam, sc. Num. xxii. p. 273. insertum fuisse totum Africani fere opus Scaliger censebat, dum tamen Eusebius vix tandem illius meminisset, nisi in iis, in quibus ab ejus sententia discedit. Vid. Scaligeri Prolegom. in *Chronica* Eusebii, fol. iii. Immo haud dubitavit vir illustris cum ibi, tum in Epistolis suis, affirmare, nihil luculentum, vetustum, excellens in eo esse, quod non ex Africano Eusebius deprompserit. Nec sine causa fortasse dictum. Verumtamen nihil alienum usu veterum scriptorum, præcipue chronologorum, ab episcopo Cæsariensi factum esse novimus. Neque vero omittendum hoc est, Eusebium ipsum omnia se debere cum Africano tum aliis, quæ post Nehemiam apud Hebræos gesta sunt, in *Chronico* suo professum esse ad an. Abrahæ MDLXXXIV. p. 132. ed. Amst. anni 1658. Nunc quoque aliud quid simile apparet de Hebræorum chronologia in Armenia ejusdem *Chronici Interpretatione*, Tomi i. pag. 106. edit. Ancher. Certe idem Eusebius in *Demonstr. Evang.* lib. viii. p. 38. postquam Africani locum quendam nomine auctoris commemorato adduxit, προσήκει, pulchre ait, συγχρῆσθαι μὲν εὐγνωμοῦντας τοῖς καλῶς ὑφ' ἐτέρων εἰρημένους μὴ μὴν ἀποστερεῖν τοὺς πατέρας τῶν ἐγγόνων, μηδὲ τοὺς πρώτους φυτεύσαντας τῶν οἰκείων σπερμάτων. Docet præterea Scaliger *Animadv. in idem Eusebii Chronicon* p. 4. duas in partes divisum fuisse Africani opus, quarum posterior Canon appellata est; et, quod tamen minus certum est, duplicem ejusdem fuisse editionem ab ipso auctore profectam. Vid. et *Notas* ejus in *Græca* Eusebii, sub init. Sed de his rebus postea ad loca, quibus nititur opinio Scaligeri. Vid. Num. xxxvi. et Num. xi. ad finem Dynastiæ II. Denique de alia re paucis te, lector, morabor. Opere meo ad Africanum quod attinet, prorsus finito, nonnulla fragmentorum hujusce Chronici collecta a Gallandio fuisse in Tomo *Bibliothecæ* suæ PP. secundo inveni. Cum vero nihil ipse mendoso textui annotationis addiderit, tantum notas aliquot Goari in *Syncellum* Vigerique in *Eusebii Præp. Evang.* subjecerit, dictum sat erit, si omnia, quæ collegit, Excerpta hic memoraverim. Sunt autem secundum numeros meos, Excerpt. VI, VII, VIII, IX, XIII, XVII, XVIII, XXI, XXII, fere totum, XXXVI, XXXVII, XLIX, L, LV.

P. 238. l. 5. Τὴν πρώτην ἡμέραν—νοητὴν λέγει, διὰ τὸ ἀδιοργανιστὸν εἶναι &c.] Ediderat Scaliger in *Animadv. in Eusebii Chronologica* p. 10. ἃ διοργανισθῆναι pro ἀδιοργανιστὸν εἶναι. Et MS. *Parisinus* in gratiam meam collatus, quem Goarus in edendo Syncello adhibuisse dicitur, α' διοργανιστὸν εἶναι habet. Sed alteram lectionem Goarinam firmatam a Cedreno video, qui in *Historiæ Compendio* locum inseruit pag. 3. ed. Par. ubi tamen ἀδιάνυστον scribitur. Luminaria autem coelestia, ut ex principio *Genesis* constat, ante diem quartum non facta sunt; lux vero primigenia indigesta, necdum collecta, extitit. "Per inane," ait Goarus in *Notis*, "diffusa et extensa (κεχυμένη,) non ex lucido corpore, sole puta vel stellis, tanquam "a proprio fonte micans." Similia de primigenia hac luce disserentes multos alios adduxit patres in *Epist.* sua xiv. p. 40. et deinceps, Glycas, quam quidem epistolam una cum tribus aliis primus edidit Florentiæ anno 1785. Fr. Fontanus in tomo I. *Nov. Eruditorum Deliciarum*. Vide et Grabium *Spicil. PP.* vol. ii. p. 202. ejusdem Glycæ *Annales* adducentem. Interea νοητὸς, hoc est, *spiritualis* vel *mysticus*, primus ille dies ab Africano habitus est. Scaliger aliud quid agens in *Prolegomenis ad Chronologica Eusebii*, fol. 4. ait: "Omnes illi veteres (scil. Tertullianus, Africanus, alii) magnum honorem "habuerunt diei xxv. Aprilis, (Martii) qui mundum in ea conditum, Christum conceptum, et passum memorant; ab eoque "πρωτόκτιστον ἡμέραν eam vocant, quod fuerit, ut quidem ipsi "putabant, princeps hebdomadis in conditu rerum; quasi "semper in ea hæserit æquinotium ex sententia Sosigenis, "qui προήγησιν ἰσημερινὴν ignoravit." Hæc Scaliger, quibuscum conferas Syncelliani operis initium, et pag. 321. Forsitan ergo ex Africani mente ἡ πρωτόκτιστος ἡμέρα ideo mystica, seu typica (quo sensu vocem νοητὸς multi usurpant patres) erat habenda, quod τὸ φῶς ἀδιοργανιστὸν primam conceptionem in utero Beatissimæ Virginis similitudine quadam refert. Etenim in Fragmento quodam nomine Diodori inscripto, quod quidem ex Catenis quibusdam attulit Delarueus ad Origenis *Homiliam I. in Genesin*, p. 52. ostenditur Origenes, qui Africani fuit æqualis, τὸ πρωτόκτιστον φῶς de ipso Christo mystice interpretatus esse. Eἰ δὲ τὸ σκότος (Diodorus contra disserens ait) οὐχ ἡ τῶν σωμάτων σκιά εἴρηται, ἀλλὰ νοητὸν τι, τουτέστιν ὁ διάβολος,

τὸ, γενηθήτω φῶς, πῶς νοήσω; ἄρα τὸ ἀληθινόν, τὸν νῖόν; τί οὖν ἂν εἴπῃς; μετὰ τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν ἄβυσσον, καὶ τὸ νοητὸν σκότος τὸν διάβολον, ὁ Θεὸς λόγος; καὶ τίς ἂν τοῦτο συγχωρήσειε, ἕως ἂν τὸν νοῦν ἔχει; Ad quæ Catensæ auctor notavit istud, ἰστέον ὅτι τὴν Ὠριγένους δόξαν ἐλέγχει οὕτως ἐρμηνεύοντος. Videsis tamen Clementem Alexandrinum ante Origenem simile quid in *Strom.* vi. pag. 615. edit. Potteri asserentem.

II.

P. 238. l. 10. Ἀφρικανὸς καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος] Quid scripserit de Adami sepultura, vel Africanus, vel Athanasius, juxta cum ignarissimis scio. Et vero, donec istud e tenebris proferatur, recte dubites, postquam narrationem legeris de Joanne apostolo subducente se e conspectu omnium, a Malala in *Chronographia* sua Africano atque Irenæo, ineunte lib. xi. p. 351. adscriptam, an quidquam omnino de Adami exequiis revera reliquerint post se noster ille Africanus et Athanasius. Conferas nonnulla, quæ ad Fragmentorum horum finem de *pseudepigraphis* Africani commemoratus sum. Hæc olim notavi. Haud ita pridem prodiit Julii Pollucis *Historia Physica seu Chronicon*, in quo vetustiore aliquem auctorem fortasse excerpens posuit; Τοῦτον (Adamum) λέγεται πρῶτον εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, ταφῆναι· καὶ μνῆμα αὐτῷ κατὰ τὴν Ἱεροσολύμων γεγονέναι γῆν Ἑβραϊκῇ τις ἱστορεῖ παράδοσις. ἦν δὲ ἄρα πρὸ πάντων ἀκόλουθον εἰς τὴν γῆν τὸν Ἀδὰμ ταφῆναι, ὅτι πρῶτος ἀκούει παρὰ Θεοῦ γῆ εἰ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. p. 58. edit. Hardt. In medio quasi orbe Hierosolymæ sepultus esse Adam dictus est a nonnullis. Sed satis superque de fabulis istis.

III.

Ibid. l. 15. Ἐνὼς ἥλπισεν &c.] Verba sunt τῶν LXX. in *Gen.* iv. comm. ult. Καὶ τῷ Σὴθ ἐγένετο νῖός· ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἐνὼς· οὗτος ἥλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ.

P. 239. l. 1. ἐρμηνεύεται γὰρ ὁ Ἐνὼς ὡσανεὶ ἄνθρωπος] Glas-vol. II.

sus *Onomatologia Messiae*, pag. 99. vocem hanc Hebraeam, quæ *arumnoeum, miserum, ægrotabilem*, significat, cum alibi tum in *Psal.* viii. 5. *hominem* notare dicit, eoque Psalmorum loco de Messia ait agi. Porro in Hebraicorum nominum interpretationibus, quæ bibliis Latinis solent adjici, hoc positum est: *Enos. Homo vel vir.*

P. 239. l. 2. οὕτω δὲ καὶ ὁ Σωτὴρ υἱὸς ὄντως ἀνθρώπου] Addidi particulam καὶ ex *MSto priore Parisino*, et pro υἱὸς τοῦ ὄντος ἀνθρώπου quod habet *Syncellus*, verba altera ex *Cedreni Hist. Compendio* posui, totum locum sic exhibente Cedreno: Ὅτι τὸ Ἐνὼς ἡλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ πρῶτος, προσαγορεύεσθαι ὀνόματι Θεοῦ ἐστίν. Ἐνὼς γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνθρώπος κατὰ τὸν Ἑβραϊκὸν νοῦν· οὕτως ὁ Σωτὴρ, υἱὸς ὄντως ἀνθρώπου κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον Ἀφρικανοῦ. p. 9. Ubi et interpres postrema verba minus recte vertit, ut *Africanus in naturali oratione auctor est*. Et apud *Syncellum* quoque vox ultima Ἀφρικανοῦ cum antecedentibus verbis conjungitur; sed Goarus in Latina interpretatione sua rem melius administravit, et præterea prius illud vertit, *ita et Salvator veri hominis filius*. Rectius tamen fuerit *vere, ὄντως*; hoc subaudito, Θεὸς προσαγορεύεται.

IV.

Ibid. l. 8. Λέγεται γὰρ ὁμωνύμως ὁ Θεὸς &c.] Dixerat de Christo auctor *Epistolæ ad Caium quartæ* inter *Opera S. Dionysio Areop. adscripta*; οὐ γὰρ ὡς αἷτιος ἀνθρώπων ἐνθάδε λέγεται ἀνθρώπος, ἀλλ' ὡς αὐτὸ (corr. αὐτὸς), κατ' οὐσίαν ὄλην ἀληθῶς ἀνθρώπος ὢν. p. 74. ed. Corderii. Ubi Maximus in *Scholiis* τὸ ἐνθάδε per illud ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, seu *Divina dispensatione*, interpretatus, ad verba illa auctoris sui, οὐ γὰρ ὡς αἷτιος ἀνθρώπων, hoc notavit, τοῦτο φησὶ καὶ Ἀφρικανὸς ἐν ταῖς χρονογραφίαις ΛΕΓΕΤΑΙ γὰρ ὁμωνύμως ὁ Θεὸς &c. Nempe hæc monuerat, ut opinor, Africanus de quodam ex illis Veteris Testamenti locis agens, in quibus Deus Filius ante incarnationem ejus Homo appellatur. Atque hanc τῆς ῥήσεως partem ad Africanum pertinere putem; utrum vero posteriora illa, ἐν δὲ τῇ οἰκονομίᾳ κ. τ. λ. ei assignanda sint, aliorum sit judicium. Tantum

notabo, vocem *οικονομίαν* hoc sensu adhibitam, Tertulliano, qui Africano antiquior est, familiarem esse; et cognata hæc verba esse prioribus illis proxime ante ex Syncelli *Chronographia* allatis.

V.

P. 240. l. 2. τάχα τι σημαίνει &c.] Hæ voces, τάχα τι (vel τάχα τε, quæ quidem particula hoc modo jungi solet) σημαίνει τὸ πολυχρόνιον αὐτοῦ videntur regere vocabulum Κυριακὴν ἡμέραν, etsi postea idem Africanus fine Num. vii. hoc habet, τούτων μὲν οὖν ἕκαστον τῶν διαφερόντων τι σημαίνει.

Ibid. l. 3. διὰ τὴν ὑπερκόσμιον ὀγδοάδα] H. e. propter ogdoadem super-mundialem, quæ existit. Irenæus lib. v. *Adv. Hæreses*, cap. 28. *Quotquot enim diebus hic factus est mundus, tot et millibus annis consummatur.* Ita ille; his autem sex millibus Irenæi annis, si regnum Christi addas in terris per mille annos, ut idem voluit auctor, mansurum, ad *super-mundialem ogdoadem* perveneris, sive ad *diem Dominicum*. — *Futuri illius judicii* (inquit Victorinus *De Fabrica Cali* a Cavo in *Hist. Lit.* tom. I. p. 148. primo editus) *dies octavus, qui extra ordinem septimanæ dispositionis excessurus est.* Octavus autem a primo homine Mathusala fuit.

Ibid. l. 5. πάντων ὑπάρχων πλήρωμα] Πάντων pro πρώτων ex *priore MSto Syncelli Parisino* reposui. Sed sic antea emendare statueram propter illud *S. Joannis* i. 16. καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Confer et *Ephes.* i. 23. Incisum post verbum ὑστερεῖ recte addidit Dindorfius nuperus editor Syncelli.

Ibid. l. 6. ἀνεπλήρωσεν ὁ Σωτήρ] Anno ætatis 31. crucis mortem Christum subiisse Africanus asserit Georgio teste pag. 325. Istos idecirco annos 31. aliis Mathusalæ 969. additis, chiliados integræ complementum, et mysticum numerum arbitratur reserare. GOARUS.

Ibid. l. 7. Εἰς τρεῖς ὁμωνύμῃ] Seth posterius fuerunt Enoch, Mathusala, Lamech. Totidem posteros fratris ejus Cain fuisse cognomines illis ait. Sed fallitur in Mathusala. Imposuit illi septuaginta interpretum editio, quæ pro Mathusael

posuit Mathusala. Jos. SCALIGER, qui in *Reliquiis Græcis Eusebiani Chronici* posteriora hæc ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ &c. edidit, in pag. 4. sicut partem illorum, ΟΥΤΟΣ ΔΕ ΠΑΝΤΩΝ &c. usque ad vocem ἐννέα.

P. 240. l. 7. τῶν ἀπὸ Κατ] Ita ediderat Scaliger. Habet autem πῶς pro τῶν Goarina Syncelli editio. Nunc adde Dindorfianam.

VI.

Ibid. l. 15. Ἀδὰμ γεγόμενος ἐτῶν σλ' &c.] Præmisit Africanus istis verba quæ sequuntur Georgius Syncellus — Οὕτως ἐποδεδειγμένου τοῦ χρόνου καθ' ὃν δ' Ἐβερ τὸν Φαλὲκ ἐγέννησε δέκατον καὶ πέμπτον ὄντα ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ· ἄξιον οἶμαι ἐκ παραλλήλων τῶν ἡμῶν ἐπιλογισθέντων ἐν δευτέρῳ κανονίῳ παραθέσθαι καὶ τὰ παρὰ τῷ Ἀφρικανῷ ἔτη ἕως τοῦδε χρόνου, καὶ ἀπὸ τοῦδε μέχρι Ἀβραάμ· καὶ γὰρ προγενέστερος ὁ ἀνὴρ ὑπάρχει τοῦ Εὐσεβίου ἔτεσι πρὸς ἑκατόν.—*Demonstrato tempore, quo Heber genuit Phalec ab Adamo quintum et decimum; ex adverso seriei jam positæ ac in propriam summam contractæ, aliam deinceps tabulam ex Africano; hic namque Eusebio annis circiter centum prior dignoscitur.* Interpretum LXX. computationem secutus est Africanus; cuius nomen huic ῥήσει cum Scaliger tum Goarus præfixit.

Ibid. l. 18. ἦτοι δεύτερον θάνατον] Edidit Scaliger, qui transtulit hæc in *Eusebium* suum pag. 4. ἦτοι τὸν δ. θ. Mors Adami dicta est secunda ob priorem illam mortem, sive delictum ejus, unde jam ante mortalis fieri cœperat.

Ibid. l. 20. Ἀπὸ Ἀδάμ] Hoc ab Adami natalibus.

Ibid. l. 23. ἐτῶν ργ'.] Ita Goarus ad marg. Syncelli posuit pro ργ'. versionem τῶν ο'. secutus; jam enim monuerat Scaliger in *Notis in Eusebii Chron. Gr.* pag. 4. ubi hæc ab eo posita sunt, emendanda esse, quæ hic vitiosa sunt, ex chronographio septuaginta seniorum. In numeris enim Scaligerianis vitiose legitur supra lin. 20. σνέ'. pro σέ'. sicut in *Cod. Paris. pr.* erratum est, et infra l. 2. ρξδ'. pro ρξβ'. Et, ut obiter id notem, haud dubito, quin in Enos ætate Julius Hilarianus sæculi quarti auctor in libello suo *De Mundi Duratione*, quem

Petrus Pithæus primus edidit, ubi nunc legitur, *Enos anno 170. genuit Cainan*, §. 4. revera scripserit *anno 190*, quemadmodum res se habet apud Africanum, quippe cum Hilarianus ab Adami natalibus usque ad diluvium annos computaverit 2257. hosque non cum annotatore ejus in annos 2237. convertendos. vid. p. 235. tom. viii. *Biblioth. PP. Gallandianæ*. In sequentibus Μαλεεήλ pro Μαλαεήλ *Codex uterque Parisinus*.

P. 241. l. 6. Μαθουσάλα γενόμενος ἑτῶν ρπζ'. ἐγέννησεν τὸν Λάμεχ.] Hoc ἑτῶν ρπζ'. Goarus ad *marg.* reposuit ex ipsius Syncelli testimonio pag. 20. pro ρπη', atque ego ex *codice altero Parisino* in textum idem vocavi; idque nunc fecit Dindorfius. Conferas et *Chronici Alexandrini* locum, quem ad Num. viii. exscripsi. Verba Syncelli hæc sunt p. 20. Τῷ χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ πεντηκοστῷ τετάρτῳ ἔτει τοῦ κόσμου, τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων τῷ ἑκατοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἐβδόμῳ ἔτει αὐτοῦ Μαθουσάλα φέρουσιν τὴν γέννησιν Λάμεχ' οἷς καὶ ὁ Ἀφρικανὸς ἀκολουθήσας &c. h. e. in annis Mathusalæ, non mundi, computandis, quippe quia Africano is fuit A. M. 1474, non 1454. Verum in pagg. illis 20, et 53. Syncellus pro numeris ρξζ'. quos in codicibus suis τῶν σ'. non autem ρπζ'. invenit, contra Africanum pugnat; variant enim de hac re horum interpretum exemplaria cum edita tum manuscripta. Antiqua autem et celebris est quæstio de Mathusalæ annis, quam ita proposuit Scaliger loco modo memorato. "Ab Adam ad natum Mathusala, secundum editionem LXX. Seniorum, colliguntur anni 1287. Accedant anni vitæ Mathusala 969. componentur anni 2256. De quibus deductis annis ab Adam ad Diluvium 2242, supersunt anni 14, quos post diluvium vixerit Mathusala. Quod est absurdum." p. 403. Notarum. Hæc Scaliger; atque idcirco plerique omnes breviorē adeunt chronologiam Hebræorum, qua vitetur hæc difficultas. Attamen eidem ἐναντιώτῃ medentur computationes Africani atque Eusebii, etsi diversis viis insistentium. Rem vero optime exposuit vir cl. Hieronymus de Prato in Dissert. cui tit. *De Chronicis Libris Duobus ab Eusebio Cæsariensi scriptis et editis*; Veronæ 1750. "Plerique ac pervulgati codices" (τῶν LXX. intelligit De Prato) "annos Mathusalæ ante generationem 167. post illam 802. tribuebant. at hæc computatio defendi non poterat, quin diceretur eum 14. vel 15. annis superstitem

“ fuisse diluvio. Nonnulli codices, quos Africanus sequitur
 “ est, annos 187. ante generationem, at 782. post illam eidem
 “ tribuebant: ex quo computo sequebatur, ut diluvium anno
 “ demum ab O. C. 2262. acciderit, sex nempe post mortuum
 “ Mathusalem annis. De hujusmodi codicibus Syncellus scri-
 “ bit pag. 83. eos *raros nec fide dignos* fuisse: ‘Ο μέντοι Ἀφρι-
 “ κανὸς βσφβ’. ἐπελογίσατο ἐκ τινῶν σπανίων ἀντιγράφων οὕτως
 “ περιέχοντων, οἷς οὐ χρὴ πεῖθεσθαι: ex his tamen codicibus
 “ superest adhuc Alexandrinus antiquissimus et celeberrimus,
 “ cui etiam consentit Aldina editio, atque aliæ. præterea hæc
 “ lectio conformis omnino est Hebraico textui: itaque a Ca-
 “ pello, Pezronio, et aliis nonnullis recentioribus, qui calculum
 “ Græcorum codicum aut edisserunt, aut potiorē habent
 “ Hebraico, approbatur. Verum Eusebius inivit viam quam-
 “ dam mediā inter utramque jam expressam; nam Mathu-
 “ salæ ante Lamech natum annos 167. tribuit, juxta quidem
 “ prioris generis codices, post autem annos 782. juxta alteros
 “ ab Africano usurpatos. ex qua quidem ratione sequebatur,
 “ ut Mathusalem sex ante diluvium annis obierit, itidem ut
 “ ex computo Africani; diluvium autem ex receptissima apud
 “ Græcos sententia inciderit in annum 2242. At enim illud
 “ inde sequebatur incommodum, ut idem Mathusala annis
 “ tantum 949. in universum vixerit: qua de causa eam Syn-
 “ cellus explodit.” Ita vir cl. cap. ii. §. 4. p. 518. Vide et
 eund. §. 6. p. 523. Prosper quidem Aquitanus in *Chronico*
Integro Mathusalæ annos 187. ante natales Lamechi attribuit,
 dum inconsequenter prorsus annos 2242. ab Adamo ad di-
 luvium recenset, sed illinc istud fortasse colligendum est,
 vitiose ibi legi annos 187. pro 167. p. 520. *Vetust. Lat. Chron.*
 a Roncallio editorum Patavii an. 1787. Et Quintus Julius
 Hilarianus, *De Mundi Duratione*, quem superius memoravi,
 primos Mathusalæ annos 167. invenit, pro quibus tamen sub-
 stituendos vult annos 182, adnumeratis annis posterioribus
 Mathusalæ 787, ut vixisse diceretur universos 969, et jam
 ante diluvium mortuus fuisse. Patrocinatus denique est Afri-
 cani numeris 187, dum τὰ ἀκριβῆ τῆς Γενέσεως βιβλία testem
 citat, *Chronici Alexandrini* Auctor, quem initio hujus notæ
 memoravi. In pag. quidem operis sui 114. Syncellus asserit,
 Africanum 989. annos pro 969. Mathusalæ assignasse, quanto

autem errore implicatus Syncellus Africano illud objecerit, ostendit Goarus ad locum. Et nunc demum de anno, quo Mathusala filium Lamech genuerit cum Africano contra Syncellum consentit cl. Bredovius in *Dissertatione de Georgii Syncelli Chronologia*, quæ nuperæ Syncelli editioni adjecta est, p. 20.

VII.

P. 241. l. 16. Πλήθους ἀνθρώπων &c.] Huic ῥήσει titulus præfixus est apud Georgium Syncellum in *Chronographia* p. 19. Ἀφρικανοῦ περὶ τῶν Ἑγρηγόρων. Qua de voce hæc scribit Scaliger *Notis in Græca Eusebiani Chronici*, ubi p. 403. primam hanc fragmenti sententiam attulit, πλήθους ἀνθρώπων voce συνήλθον finitam lin. 17. “ — Hujusmodi Angelos ἑγρηγόρους vocarunt, ut est apud Cedrenum. vii. 11. 52. Et omnis “ angelus ἑγρηγόρος dictus est. Clemens παιδαγωγῷ β’. Μακάριοι γὰρ οἱ ἑγρηγόροτες εἰς αὐτὸν, σφᾶς αὐτοὺς ἀπεικάζοντες “ ἀγγέλοις, οὓς ἑγρηγόρους καλοῦμεν. Quare ita ab illis videntur carentur, ansam eis præbuit unicus Danielis locus iv. 10: “ ubi pro Angelo textus habet γῶ EIP, id est vigil. Scholion: “ τὸ δὲ Εἶρ, οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἑγρηγόρως, καὶ ἄγρυπνος, ἐρμηνεύεται. “ Aliud: ἀντὶ τοῦ Εἶρ οἱ ὁ. ἄγγελον ἡρμήνευσαν. οἱ δὲ λοιποὶ “ ἑγρηγόρον.” Hæc Scaliger p. 404. *Notar*. Ex voce autem Εἶρ deducta est a nonnullis Iris Deorum ἄγγελος apud poetas. Vid. not. ad Hesychii glossam, Ἴρις ἢ Θεός. ἄγγελος. Tantum addam, titulum esse *Versionis Theodotioneæ libri Danielis* in Codice Chisiano, Romæ anno 1772 typis impresso, τὸ Εἶρ ἄγρυπνος Δανιὴλ, p. 124. de quo quidem titulo atque his egregoris multa præmisit editor ejusdem clarissimus.

Ibid. l. 17. ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις εὗρον, οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ] Sic in comm. 2. cap. vi. *Genes*. τῶν ὁ. edd. legunt omnes præter illas ex codice Alexandrino expressas; is enim codex consentientibus aliis quoque libris, nonnullisque patribus, οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ habet. Atque in hunc modum interpretatos esse locum patres omnes Antenicænos, qui hæc verba adduxerint, notissimum est; illa, ni fallor, secutos in comm. 6. et 7. epistolæ Judæ ab apostolo aliunde producta. Solus mihi

excipiendus videtur Africanus in hoc loco, et fortasse Origenes lib. v. *Contra Celsum*, cap. 55. qui verba ad animum vitæ corporeæ cupidum Philonem secutus traxit, sed hoc more suo faciens, sicut in tomo vi. *Comment. in Joan.* cap. 25. nam in tomo xiii. *ejusd. Comm.* cap. 37. communem sententiam amplexus hæc scripsit; οὐ μόνος δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐξέπεσεν ἐκ τελείου ἐπὶ τὸ ἀτελές, ἀλλὰ καὶ ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας.

P. 241. l. 19. *μυθεύεται δὲ, ὡς οἶμαι, ἀπὸ τοῦ Σῆθ &c.*] Verba quæ sequuntur a Goaro in *marginē Syncelli*, undecunque ab eo desumpta, posita sunt, *μυθεύεται δὲ ὡς οἶμαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ὅτι οἱ υἱοὶ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ Σῆθ προσαγορεύονται.* Quæ in versione sua idem ille secutus est; mihi vero nihil hoc loco mutandum videtur, si post *οἶμαι* plene distinguatur, et οἱ μὲν, verbo *οἶμαι* nunc absorptum, vocibus ἀπὸ τοῦ Σῆθ præfigatur. Ceterum eleganter Africanus scripsit *μυθεύεται*, hoc, opinor, sensu, *involuturo mysticæ appellationis veritas occultitur.* Similemque interdum subjectam esse notionem substantivo *μῦθος*, ad Platonis *Gorgiam* §. 60. notavi.

Ibid. l. 23. *ἀποκαλεῖ*] Pro *ἀποκαλεῖν* Goarus ad marg. *Syncelli* *ἀποκαλεῖ* habet, quod constructione verborum postulari videtur; suadere tamen videntur infinitivi modi qui sequuntur, hæc sisti ad modum quo ab aliquo literatore ex opere Africani olim excerpta fuerant. Nunc *ἀποκαλεῖ* nupera Syncelli editio recepit, perinde ac τὸ articulum sequentem.

P. 242. l. 1. τὸ τῆς φύσεως ἀνόμοιον] Articulum τὸ addidi ex *MSto* priore *Parisino* desumptum.

Ibid. l. 2. τὴν ἀγανάκτησιν ποιήσασθαι τὸν Θεόν] Dixerat Africanus tradere S. Scripturam, τὴν ἀγανάκτησιν ποιήσασθαι τὸν Θεόν, h. e. ni fallor, *Deum indignatum esse, seu, iram intra se concepissee.* Spectatur *Genesis* vi. 6 καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεός, ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διενόηθη. Goarus autem ad marg. *Syncelli* posuit: *eis ἀγανάκτησιν κινήσασθαι τὸν Θεόν.*

Ibid. l. 3. εἰ δὲ ἐπ' ἀγγέλων νοοῖτο ἔχειν τούτους] Modo loci sensus sit, *sin vero de angelis hoc dictum esse intelligitur*, et τοῦτο pro τούτους legatur, nulla præterea mutatione hic opus esse videtur, etsi in sequentibus τῶν pro τοὺς scribi in *Syncelli Cod. Paris. priori* dicatur.

Ibid. l. 4. ἔτι δέ] Goarus ad marg. posuit, unde accepta,

ignoro ἐσχολακότας συνιέναι χρή οὗς τῶν ἄστρον κινήσεως, καὶ τῶν μετεώρων τὴν γνῶσιν ταῖς γυναῖξι παραδεδωκέναι λέγει, ἀφ' ὧν &c. Sed eorundem ope suppleri debere voces ἐσχολακότας συνιέναι χρή, ante illas τῶν μετεώρων ponendas, nunc arbitror. Similia autem istorum Africani dictorum protulit Julius Pollux in *Hist. Phys.* p. 22. ed. Biancon. p. 61. ed. *Hardt.*

P. 242. l. 4. ἀριθμῶν κινήσεως] Habet Olympiodorus *Præfatione Scholiis in Gorgiam Platonis* præmissa, κακείσε γίνονται ἐντεύξεις καὶ θεωρημάτων κινήσεις. §. 2. Hoc igitur Africani loco significari puto *numerorum investigationem*. Atque huc pertinent Ciceronis illa in Lib. ii. *De Divinatione* cap. 6. *Solis defectiones itemque lunæ, prædicuntur in multos annos ab iis, qui siderum cursum et motus numeris persequuntur.*

Ibid. l. 6. τῶν μετεώρων ταῖς γυναῖξι τὴν γνῶσιν παραδεδωκέναι] Clemens Alex. *Strom.* v. cap. 1. οἱ ἄγγελοι ἐκεῖνοι οἱ τὸν ἄνω κλῆρον εἰληχότες, κατολισθήσαντες εἰς ἡδονὰς, ἐξεύπον τὰ ἀπόρρητα ταῖς γυναῖξιν, ὅσα τε εἰς γνῶσιν αὐτῶν ἀφίκτο, κρυπτόντων τῶν ἄλλων ἀγγέλων, μᾶλλον δὲ τηρούντων εἰς τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν ἐκεῖθεν ἢ τῆς προνοίας διδασκαλία ἐρρήν, καὶ ἡ τῶν μετεώρων ἀποκάλυψις. p. 650. ed. Potteri. Similia habet Tertullianus *De Cultu Fæm.* lib. I. cap. 1. et *Apologet.* fine cap. 35. et *de Idololatria*, c. 9. Cyprianusque *De Habitu Virginum* p. 90. Sed omnia hæc, atque plura hujusmodi, ex apocrypho libro Enochî desumpta videntur esse, ejus nobile fragmentum, quod servaverat Syncellus, a Scaligero in *Notis* editum est ad *Græca Eusebii Chron.* p. 404. &c. Longe vero lateque per orientem sparsa sunt hoc genus deliria. Ipse autem Enochî liber tamdiu perditus nunc demum opera viri reverendissimi orbi restitutus est. Nuperrime enim versionem ejus Æthiopicam, tum vero aliam ex ea in Anglicam linguam interpretationem, edidit Ricardus Laurence, ultimus, pro pudor! archiepiscopus Casseliensis. Alterum vero librum apocryphum, *Ascensionem Isaïæ*, ab eodem præsule publici juris factum supra commemoravi sub finem Notarum in HEGESIPPUM.

Ibid. l. 7. ἐποίησαντο παῖδας] Ita ex *MSto Parisiensi* pro ἐποίησαν τοὺς παῖδας edidi. Quod et nunc fecit Dindorfius in nupera editione Syncelli.

Ibid. l. 9. ἐν κατακλυσμῷ] Additur apud *Syncellum* pag. 20.

vox ἀπιστον, qua ibidem concluditur hoc fragmentum. Quam vero augenda sit hæc ῥήσις accessione alterius excerpti in p. 21. quod sic incipit, Ἐγὼ πᾶν ὃ Θεὸς ἀφάνισαι ζώων γένος ἐν κατακλυσμῷ, ἀπειλήσας κ. τ. λ. ubi vox abest ἀπιστον, eandem tanquam huic loco minus commodam, et ex margine fortasse olim advectam, rejiciendam putavi. Confer *Genes.* vi. 7.

P. 243. l. 2. ἐπὶ τὰ ὄρη Ἀραράτ] *Genesis* viii. 3. καὶ ἐκάθισεν ἡ κιβωτὸς — ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Ἀραράτ. Ubicunque apud S. Scripturam commemoretur Ararat, ibi Armeniam intelligendam esse, alii fere omnes consentiunt.

Ibid. l. 3. ἐν Παρθίᾳ εἶναι] Imo in Armenia: nisi librarius cunctis authoribus certior vaticinetur. Cedrenus ex Georgio; τὰ ὄρη Ἀραράτ ἴσμεν ἐν Παρθίᾳ τῆς Ἀρμενίας εἶναι, τινὲς δὲ φασὶν ἐν Κελαυναῖς τῆς Φρυγίας. [p. 10. *ed. Paris.*] Author ipse (scil. Georgius postea p. 73.) ἐπὶ τὰ ὄρη τοῦ Ἀραράτ, τοῦτ' ἐστὶ τῆς Ἀρμενίας. GOLL. At vero *Parthiam* scribere Africano licebat, nam locum arcæ impulsu celebrem, Mediæque conterminum, illis temporibus Parthico imperio paruisse constat. Ita regiones omnes a flumine Indo usque ad Tigrim *generaliter Parthiam dici*, tradit Orosius, *Hist.* lib. I. cap. ii. p. 14. *ed. Hævercamp.* Habet porro Epiphanius *Adv. Hær.* lib. I. t. I. c. iv. p. 5. post *Genesis* locum allatum — ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἀραράτ, ἀναμέσον Ἀρμενίων καὶ Καρδύων ἐν τῷ Λουβάρ ὄρει καλουμένῳ. — Et paulo post, — ἐπεκτεινόμενοι δὲ καὶ πρόσω βαίνοντες ἀπὸ τοῦ Λουβάρ ὄρους καὶ ὀρίων τῆς Ἀρμενίας, τοῦτεστιν Ἀραράτ τῆς χώρας, γίνονται ἐν πεδίῳ Σεναάρ ἐνθά που ἐπελέξαντο κείται δὲ αὕτη ἡ Σεναάρ νυνὶ ἐν χώρᾳ τῇ Περσικῇ. p. 6. Eusebiusque ait in *Chronico*, isti montes in Armenia superiore sunt secus Persas; ad quos jam translatus fuerat Parthicum imperium. Et de eorum situ Chardini ac Thevenoti *itineraria* consulenda sunt. De monte vero Ararat, et ciboti ad illum impulsu, ita Philostorgius *Hist. Eccl.* lib. iii. cap. 8. Ὁ δὲ Εὐφράτης πόταμος ἐξ Ἀρμενίων κατὰ τὸ προφανὲς ἀνατέλλει ἐνθα τὸ ὄρος ἐστὶ τὸ Ἀραράτ, ἐτι καὶ πρὸς Ἀρμενίων οὕτω καλούμενον. ἐφ' οὗ καὶ τὴν κιβωτὸν ἰδρυθῆναι φησὶν ἡ γραφή ἥ ἄχρι καὶ νῦν εἶναι φασὶν οὐ μικρὰ λείψανα τῶν τε ξύλων, καὶ τῶν ἡλων ἐκεῖσε σωζόμενα. Credat, qui volet; etsi simile quid Eusebius ex Josepho aliisque scriptoribus in *Onomastico* suo *Urbium et Loc. S. Scripturæ* retulit, p. 20. *ed. Amst.* illique

auctores a Grotio ad lib. suum *De Veritate Rel. Christ.* I. 16. p. 58. ed. Clerici allati; nec multum me movet testimonium ab eremita illo montis Ararat incola conscriptum, quod cum ab eo Joanni Struyesio datum esset anno sæculi decimi septimi septuagesimo, postea ab hoc viro in *Itinerario* suo repositum est in cap. xviii. p. 216. Anglicæ Versionis. Ceterum id, quod refert Africanus de Celænis, cl. Bryantii firmat opinionem in *Analysi Mythol. Antiquæ* vol. ii. p. 232. prolatam, qui ex solis oraculis Sibyllinis colligit, olim traditum fuisse, arcam Noachi prope Apameam, minoris Phrygiæ urbem, ante appellatam Celænas, deinde Ciboton, substitisse; qua quidem re satis explicari posse putat figuras illas aversa parte numi Apameensis insculptas. Verbum interim εἶναι post vocem Παρθίων lin. 3. ex Cedreno addidi.

P. 243. l. 6. οἱ δὲ ἐξήλθον] Ex *MSto Parisiensi* ἐξήλθον pro ἐξεληθόντες reposui, quod et nunc fecit Dindorfius. Goarus vero redundare τε putaverat post εὐλογοῦνται lin. 8.

Ibid. κατὰ συζυγίας—καὶ οὐχ—κατὰ γένη] Nihil hinc mysticum cum Africano erue, nam ex S. Scriptura constat, arcam ingressa esse animalia non tantum κατὰ γένη, sed etiam δύο καὶ δύο, ἄρσεν καὶ θῆλυ, sive κατὰ συζυγίας: immo vero eadem egressa esse κατὰ γένος, notum est ex comm. 19. cap. viii. *Genesis*; hoc tamen κατὰ γένος a codicibus nonnullis abesse, memoravit cl. Holmesius ad loc. Conf. cap. vii. comm. 9, 15, 16.

VIII.

Ibid. l. 23. Νῶε ἦν ἐτῶν χ'. &c.] Idem in priore quoque ῥήσει ex S. Scriptura refert Africanus hujus pag. lin. 1. Vox autem Ἀφρικανοῦ huic ῥήσει apud *Georgium* præfixa est.

Ibid. l. 25. βσξβ'. εἴτη] Paulo ante Georgius ipse dixerat; Ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ εἴτη βσμβ'. Dum discrepant Eusebiana ista annis 20. ab Africani numeris, orta est hæc differentia ex annis, quos Mathusala jam vixisse dicitur, quo tempore genuit Lamechum. Vid. not. ad Num. vi. p. 242. Idem quoque placitum Africano attribuit *Chronici Paschalis* seu *Alexandrini* auctor his verbis: Ἐν τῷ ἑκατοστῷ ἔτει τοῦ

Σὴμ, ἐξακοσιοστῷ δὲ τοῦ Νῶε, καὶ βσξβ'. ἔτει γενέσεως κόσμου ἐγένετο ὁ κατακλυσμὸς ἐπὶ τῆς γῆς. τοσαῦτα δὲ μέχρι τὸν (for. τοῦδε) ἐνταῦθα καὶ ὁ Ἀφρικανὸς συνήγαγεν, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἀκριβῆ τῆς Γενέσεως βιβλία ρπξ'. φαίνει τοῦ Μαθουσάλα ἔτη, καὶ οὕτως αὐτὸν γεννῆσαι τὸν Λάμεχ. p. 21. ed. Ducangii, p. 36. ed. nov. Similiter Epiphanius, *Adv. Hæres.* I. 1. postquam narravit, in arca servatum Noë fuisse, hæc habet, καὶ οὕτω παρήλθε δεκάτῃ γενεᾷ δι' ἐτῶν δισχιλίων διακοσίων ἑξηκονταδύο. καὶ ὁ κατακλυσμὸς πέπανται. n. 4. p. 5. ed. Petavii. Josephus itidem, sæculi quinti, vel sexti fortasse, scriptor in *Libello* suo *Memoriali* a J. A. Fabricio primum edito in *Bibliotheca Græca*, deinde a Venetis *Appendici Bibliothecæ Patrum Gallandianæ* addito, capite ejus 150, (ubi cum periodo Alexandrina, cumque Græcis hanc Africani chronologiam sequentibus, signantur anni ad incarnationem Christi a condito mundo 5500.) itidem annos 2262. ab Adam ad Noë computat.

IX.

P. 244. l. 2. Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν &c.] Præfixum est Ἀφρικανοῦ nomen apud *Georgium Syncellum* p. 86. Hæc autem ante Syncellum editum a Scaligero in *Eusebiana sua* pag. 9. partim relata fuerant.

Ibid. l. 3. Ἀρφαζὰδ δὲ γενόμενος] Particulam δὲ a Goaro omissam præstabat Scaliger, quem tumentur *MSSi Parisini*, eandemque nunc recepit Dindorfius.

Ibid. γεννᾷ τὸν Σαλὰ] Neque Africanus neque Eusebius τὸν δεύτερον Καϊνὰν recensent in posteritate Sem, quem præter auctoritatem Hebraici tam Judæorum, quam Samaritarum, codicis editio septuaginta Seniorum posuit: quod nemo æcire neque unde hauserint potuit, neque cur posuerint, hactenus causam reddere. Extat quoque in genealogia Messiae apud Lucam. Quare est locus, qui valde interpretes tum veteres, tum novos torsit.—Atqui neque Africanus neque Eusebius soli hoc fecerunt; exemplo enim vel eorum, vel antiquiorum, chronologi hunc Καϊναν, quem Judæi et Samaritæ ignorant, omiserunt, neque Epiphanius agnoscit hæresi Melchisedicarum p. 205. *SCALIGER in Græca Eusebii*, p. 409. Recte

dubites, an Cainan istum ipsi interpretes Græci in versione sua ab initio habuerint. Certe neque Africanus, nec fortasse Eusebius, in codicibus suis τῶν ο'. eundem invenisse videntur. Consulas præter alios cl. virum Hieron. De Prato in *Dissert.* supra laudata p. 365. *De Duobus Libris Chronicis Euseb.* ubi in cap. iii. *Observatt.* de Cainan secundo fuse disputavit. Merentur autem, ut conferantur de additamento isto Grabijs in *Opusc. De Vitiis LXX. Interp. ante Origenis æcum illatis* p. 25. et p. 40. atque Usserius *De Chronol. Sacr.* c. vi. Ad Eusebium tamen quod attinet, illum non omisisse annos Cainanis, ait se adhuc putare, nec Syncelli verbis sæpius hoc Eusebio objicientis moveri, eruditissimus Pearsonius in *Epistola ad Edm. Bernardum* a cl. Hearnio edita in *Præfat.* sua ante *Thomæ Sprotti Chronicon*, p. xlviii. Saltem in Hieronymiana *Chronici Eusebiani* Versione hujus Cainan annos extare videbis. At vero in archetypo Græco nullum olim extitisse hoc loco Cainan, nunc demonstrat Armenia Chronici hujus interpretatio. Immo vero inde constat, neque in codice τῶν ο'. hunc Cainan repertum esse, quo usus est Eusebius, cum tota nominum series secundum eorum versionem posita esse dicatur. Cons. edit. ejus Aucherianam Venetijs an. 1818. typis impressam, Vol. I. pag. 181.

P. 244. l. 3. βτλζ'.] Numeri huic loco atque nominibus Sala, Heber, Phaleco subjecti annum a mundo condito pro Africani rationibus designant.

Ibid. l. 8. Φαλέκ—οὕτως ἐπικληθέντα διὰ τὸ &c.] *Genes.* x. 25. Καὶ τῷ Ἐβερ (quem Epiphanius lib. I. i. *Adv. Hæres.* n. 4. ἐν-λαβῇ καὶ θεοσεβῇ appellat) ἐγεννήθησαν δύο υἱοί, ὄνομα τῷ ἑνὶ, Φαλέγ· ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ διεμερίσθη ἡ γῆ &c. τὸν pro τὸ mendose Syncellus, quem corrigunt Scaliger et *MSSSti Parisienses*. Mox Παγαῦ quod habent *LXX. Interp.* bis posui ex *MS. Paris. posteriore* pro Παγάμ.

Ibid. l. 11. ἔτη γ'.] Georgius addidit: κατὰ δὲ Εὐσέβιον β' ἡ. e. secundum Eusebium 2980. demptis nimirum viginti annis quos addunt, cum Africanus, tum vero editiones quædam codicesque scripti τῶν ο'. temporī τῆς παιδοποιίας Mathusalæ. Attamen veri numeri Eusebiani sunt 2982, unde fit, ut ab Africani illis 3000. differant annis tantum 18; suppressit autem Africanus duos illos ante natum Arphaxad annos causa

latet. Prorsus vero convenienter cum Africani summa 3000, aliisque ejusdem chronologi rationibus a plerisque omnibus olim receptis, hæc scribit Eustathius *Comment. in Hesiodum*. Γίγεται οὖν ἀπὸ 'Αδὰμ ἐπὶ τὴν τελευτὴν Φαλὲκ ἔτη τρισχίλια· ἐπὶ δὲ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καὶ ἀνάστασιν ἔτη πεντακισχίλια, καὶ πεντακόσια τριάκοντα ξν. p. 55. ed. Allatii. Vid. Num. x. fin. p. 246. et Num. L. p. 306.

P. 244. l. 14. Θάρα ο'. ἐτῶν δν] Goarus hic et supra posuit ad marg. Θάρρα. Sed Θάρα cum simplici ρ præstant plurima exemplaria τῶν ο'. cum edita tum scripta. Ceterum, etsi aliter sensit Africanus, ut ex his Syncelli verbis patet in pag. 92. 'Αφρικανὸς ἀπὸ 'Αδὰμ ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος 'Αβραὰμ ἔτη γσβ'. ἐπελογίσαστο, Thara tamen Abrahamum filiorum suorum nata minimum genuisse anno ætatis suæ 130. non 70. videtur. Vide Usserii *Chronol. Sacr.* c. vii.

Ibid. l. 17. Ἀρράν] Ita plerique τῶν ο'. codices editi scriptique, *MS. Syncellus posterior Parisinus*, Scaliger in *Eusebianis*, Goarusque ad marg. *Syncelli*, in cujus tamen textu extat Ἀράμ, quod habent nonnulli τῶν ο'. codices, plures autem Ἀρράμ, quemadmodum *MS. Syncellus prior Parisinus*. Ἀρράν nunc edidit Dindorfius.

Ibid. l. 15. Τῷ γσοζ'. ἔρει — γῆς] Hoc Africani ex p. 93. *Syncelli* huc transferendum duxi, quia desiderabatur hoc loco aliquid de Abrahami profectione, cum annos vixisset 75. Præfixus autem hic titulus est, Κατὰ Ἀφρικανόν. Et liquido ostendit istæc Africani esse verba Prosper Aquitanus in *Chronico Integro*, qui annos 3387. ab Adam ad usque primum promissionis annum computat, non autem Africani istos 3277. quia annos 130. τοῦ δευτέρου Cainan, quos reliquit Africanus, in computo suo addidit, contra neglectis viginti illis Mathusalæ de quibus ad Num. vi. p. 365. ubi dixi eundem Prosperum annos 2242, non, ut statuerat Africanus, 2262, ab Adamo ad diluvium signasse. Itaque reliqui numeri 110, si modo Africani illis 3277. addantur, Prosperi summam annorum 3387. conficient.

Ibid. l. 17. Ἐνθεν ἀρχεται — τοῦ προειρημένου.] Apud *Syncellum* pag. 99. hæc verba extant proxime ante illa, Συνάγεται τολύνη &c. quæ non solum ibi, sed et hic in pag. 86. posita sunt. Eodem igitur ordine edenda illa curavi, contra quam

fecit Scaliger, qui hæc verba *ἐνθεν ἄρχεται* &c. alteri loco *Συνάγεται τοῖνυν* &c. subjunxit. Præfixus autem titulus est istis, *Ἀφρικανοῦ περὶ Ἀβραάμ.*

P. 244. l. 17. *Ἐβραῖοι γὰρ οἱ περάται ἐρμηνεύονται*] Et hæc quoque aliorum veterum opinio fuit, Hebræos non ab Eber filio Saladictos, quod sane locum non habet, sed a verbo Hebræo, quod significat *περᾶσαι*, aut a præpositione *רַבָּעַ* vel *רַבֵּעַ* *πέρα*, unde Hebræi, tanquam *περάται*, quod nimirum Abraham patriarcha Hebræorum transeuphratensis fuerit. Aliter *Περαῖται* dici possunt, ἀπὸ τῆς *Περάας*, ut *περάται ἀπὸ τοῦ πέρα*. Nam utraque regio tam ea, quæ trans Jordanem, quam quæ trans Euphratem, *περάα* dicebatur, et homines utriusque *περαῖται*. Apud Josephum *ἀλώσ.* lib. ii. cap. 42. τῷ δὲ ἄρχοντι τότε τῆς *Ἰδουμαίας Νίγερ*· γένος δὲ ἦν ἐκ τῆς περὶ *Ἰορδάνην περάας*. διὸ καὶ *Περαῖτης* ἐπεκαλεῖτο. Pseudohegesippus hunc locum Josephi vertens inepte transeuphratensem intellexit, quum transjordanensem, Josephus intellexerit. De transeuphratensibus Ezra lib. iv. 11. Num. xxiv. 24. ubi *רַבָּעַ* *πέρας*, ἀντὶ τῆς *περάας*, SCALIGER. p. 410. Favent huic interpretationi οἱ ὅ. qui *Genes.* xiv. 13. ita verterunt, *Παραγενόμενος δὲ τῶν ἀνασωθέντων τις ἀπήγγειλεν Ἀβραὰμ τῷ περάτῃ*, &c. Vide autem Bochartum contra disputantem in *Phaleg.* lib. ii. cap. 14. et Montfauc. ad *Hexapl.* ad locum.

Ibid. l. 18. *διαπεράσαντος*] Ita *Syncelli MSS. Parisini*, atque ita ediderat Scaliger. Sed in *Syncelli textu* legitur *διαπεράσαντο*, ubi ad *marg.* emendavit Goarus οἱ διαπεράσαντο addito μετ' ante *Ἀβραάμ*. Cedrenus vero *Hist. Compend.* p. 27. ed. nov. p. 49. loci sensum ita dedit; *διαπεράσας δὲ (Abraham) τὸν Εὐφράτην, τὴν προσωινμίαν ἔλαβεν*, *Ἐβραῖοι γὰρ περάται λέγονται*. οἱ δὲ, ἀπὸ *Ἐβερ* λέγουσιν αὐτοὺς καλεῖσθαι *Ἐβραῖους*.

P. 245. l. 3. *τῆς κατηγγελμένης*] Edidit Scaliger *τῆς κατεπηγγελμένης*. Syncellus quidem priore loco pag. 86. habet *ἐπηγγελμένης*, ut supra in lin. 16. Sed *κατηγγελμένης* illo Syncelli loco *MSS. Parisienses*.

Ibid. l. 5. *ἐτη αἰέ.*] Scaliger posuit annos *᾿Αιέ.* 915. sed eos perperam collectos fuisse, ex numerorum collatione facile apparet. Ostendere id quoque supersedeo, quum longa esset expositio quæ factum sit, ut in *Notis* vir summus affirmaret,

Africani rationes ab Eusebianis superari annis 7, dum contra illæ Africani alteras excedunt annis 18.

P. 245. l. 5. ἐτὶ γοῦζ.] Testatus est Syncellus pagg. 54. et 92. Africanum a mundo condito ad primum annum vitæ Abrahami annos 3202. computasse, quibus si ætatem addas patriarchæ vocati in terram Canaan, cum annos natus esset 75. summa conficietur annorum hic memorata 3277. Et huic quidem summæ omnes ac singuli numeri in hoc laterculo positi quam optime conveniunt. Eadem porro computatio Josepho illi olim placuit, cujus opusculum ad Num. viii. p. 372. commemoravi. Conveniunt et numeri Epiphanii, loco ibidem indicato, in quo annos 3332. ad usque Abrami natales computat, additis nimirum annis illis τοῦ δευτέρου Cainan, quos omittere solet Africanus. Confer et Epiphanii cap. 8. De annis interea sexaginta, quos perdidisse Africanus, pariter atque alii veteres, censetur, propter Abrahami natales, citius quam oportebat, ab eo constitutos, hoc est anno patris Tharæ 70, pro 130, consulendi sunt chronologi; magis enim quinam fuerint Africani numeri, quam qui debuissent esse, mihi curæ fuit exponere.

X.

Ibid. l. 14. Αἰγύπτιοι μὲν οὖν &c.] Apud *Syncellum* præfixus est titulus: Ἀφρικανοῦ. Περὶ τῆς τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων μυθώδους χρονολογίας. Scaliger in pag. 8. *Eusebiani* sui *Chronici* eandem hanc Africani ῥῆσιν posuerat.

Ibid. ἐπὶ τὸ κομπωδέστερον χρόνων περιττὰς περιόδους] Ita ediderat Scaliger, sed τῶν pro τὸ, et περὶ τὰς pro περιττὰς, mendose habet *Syncelli textus Goarini*, ubi in *marg.* positum est, ἐπὶ τῶν χρόνων κομπωδέστερον φλυαροῦντες.

Ibid. l. 16. ἄς τινες τῶν ταῦτα ἀκριβοῦν δοξάντων συστήλλοντες] Confer *Syncell.* pag. 18. Et narrasse olim nonnullos annum antiquissimum Ægyptiis unius tantum fuisse mensis, seu ἐν-αυτοὺς σεληναίους, ex Diodoro Siculo, Plinio, Varrone, Proclo in *Timæum Platonis*, ostendit vir doctissimus Jacobus Perizonius *Ægypt. Orig.* cap. ii. p. 20. &c. Nunc rescire licet, quæ de convenientia horum lunarium apud Ægyptios annorum cum Hebræa ante diluvium Chronologia sibi collegerit Eu-

sebius, disertam hac de re mentionem faciente *Armenia Chronici Eusebiani Interpretatione* in Vol. I. p. 201. edit. Aucher. aliisque locis. Denique breviam quædam de numeris ac periodis Ægyptiorum et Chaldæorum præstantissimus Pearsonius annotavit ad *Expositionem* suam *Symboli*, Artic. I. p. 59.

P. 245. l. 20. οἱ παρὰ Πλάτωνα ἱερεῖς εἰς Σόλωνα &c.] Locus est in *Timæo* Platonis. Τῆς δὲ ἐνθάδε διακοσμήσεως παρ' ἡμῖν (de Ægypto sacerdotes hæc narrant Atheniensi Soloni) ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ὀκτάκις χιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς γέγραπται, περὶ δὲ τῶν ἐννακισχιλίων ἐτη γεγονότων πολιτῶν σοὶ δηλώσω διὰ βραχείων, νόμους τε, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῖς δὲ κάλλιστον ἐπράχθη. p. 23. ed. H. Steph. De septem vero et decem annorum millibus usque ad Amasim regem post Herculem unum de Diis duodecim crepasse Ægyptios, refert Herodotus, L. ii. *Hist.* cap. 43.

P. 246. l. 1. τί δεῖ καὶ λέγειν] Particulam καὶ ex *MSto Syncelli Parisiensi* addidi. Supra Scaliger habet καὶ τὸν pro ἡ τόν. De re ipsa adi Ciceronis Lib. I. *De Divinat.* c. 19. atque Davisium ad loc.

Ibid. τὸ ἀνέκαθεν γεγονότες, ἀπὸ Ἀβραὰμ ἀρξάμενοι] Habet Goarus ad *marg.* sed minus bene, γεγονότες ἀπὸ Ἀβραὰμ, τὸ ἀνέκαθεν ἀρξάμενοι.

Ibid. l. 3. μετὰ τοῦ ἀληθοῦς] Legend. opinor. κατὰ τοῦ ἀλ.

Ibid. l. 8. παραδεδώκασιν] Sequitur apud *Syncellum* laterculum decem regum Chaldæorum, quod quidem in *Africani Chronici* olim extitisse viri docti quidam opinantur; neque vero id pro certo statuendum esse videtur, cum potuerit ipse Eusebius, in cujus *Chronici* idem existit vel ex Apollodoro, vel aliunde, illud depromere. Cons. *Chron.* ejus Lib. priorem cap. 1. pag. 5. edit. Maianæ ed. Rom. 1833.

XI.

Ibid. l. 17. DYNASTIÆ ÆGYPTIÆ] Magni habendæ essent regum Ægyptiorum Dynastiæ, quæ ex historia Manethonis sacerdotis Ægyptii ab Africano Eusebioque olim collectæ sunt, præsertim si aut certæ fidei illas esse sinerent argumenta contraria ex ipsis Dynastiis petenda, aut satis sani superessent numeri cum in singulorum regum annis, tum in summis om-

nium annorum collectis, inventi. Præstantissimum et nunquam satis laudatum monumentum eadem appellat Scaliger Prolegom. in Eusebii *Chronica* fol. 3. Aitque vir cl. Joannes Marshamus initio ipso *Chronici* sui *Canonis*, "quicquid supellectilis hodie superest ad instaurandas Ægyptiorum origines, id fere totum deberi Syncello." Syncellus nempe, postquam nonnulla ex veteri quodam Chronico desumpta, Eratosthenis Catalogum Thebanorum regum, seriemque regum Ægypti, unde unde istam hauserit, dedit, Dynastias hæc Ægyptias ex Africani Eusebiique operibus exhibuit. Verum luculenter ostendit cl. Perizonius in *Investigatione Ægyptiarum Originum*, quam fere omnia in his catalogis occurrant turbata, confusa, corrupta, et sæpissime a se ipsis et invicem discrepantia, cum in regum nominibus et serie et annis, tum in annorum collectorum summis; idque per magnam operis sui partem persecutus, potissimum in capite quarto rem ob oculos lectoribus clare proposuit. Sed de his rebus multa erudite atque subtiliter causâ eruendarum Ægyptiarum antiquitatum vel hodie disputari solet. Mihi vero id maxime in animo fuit, ut Manethonis Dynastias, quales ab Africano olim in Chronico suo exhibitæ fuissent, ceteris ejusdem Chronici fragmentis adicerem. Cumque ad Manethonem Dynastiæ illæ ab Eusebio collectæ pariter pertinerent, eas cum his Africani conferendas esse censi, ut ex alteris alteræ, si fieri potest, emendentur ac corrigantur, quippe quæ apud Georgium illum Syncellum alteræ alteris succedunt, et a Scaligero utræque ex Syncelliano opere, antequam id typis a Goaro mandatum erat, in *Thesaur*o suo *Temporum Eusebiano* non uno tantum loco collocatæ sunt. MSSos Parisienses Syncelli taceo, de quibus supra in notis egi ad initium hujus Chronici p. 358. Ad hæc neque Eusebii *Chronica* a S. Hieronymo Latine versa neglexi, in quibus nonnullæ quidem harum Dynastiæ sitæ sunt; neque fragmenta posthabui Manethonis, quæ servavit Josephus in lib. primo Operis sui *Contra Apionem* res Dynastiæ decimæ octavæ complectentia, cumque Africani nominibus atque annis singulorum regum satis bene convenientia. Quæ quidem nomina atque annos sistit ex Josepho lectoribus suis S. Theophilus Antiochenus in lib. iii. *ad Autolycum*, sed mendose admodum ibi nunc existentia. Quæ autem regum series apud Syncellum

præterea extant, eas variæ lectionis eruendæ causâ conferre cum Dynastiis istis omisi, utpote quæ aliis præter Manethonem scriptoribus debentur.

P. 246. l. 23. μετὰ τὸν κατακλυσμὸν] Sic se habet titulus apud Syncellum. Quamquam Africanus Dynastias hasce in Ægypto extitisse post Noachi diluvium procul omni dubio intellexit; regum tamen in singulis ejus Dynastiis anni, prout nunc habentur numeri, duplo fere superant computationem temporis ab ipso Africano constitutam inter diluvium et Persicam, quæ ultima est, Dynastiam. Nec tamen ille, qui annorum summas simul collegit, sive Africanus fuerit, sive alius quispiam, aliquas Dynastias simul extitisse affirmavit, nam de tempore omni Dynastiarum a Manethone computato contrarium quid scribit Syncellus pag. 52. (quod tamen verum possit esse, saltem a multis chronologis idem statutum est) sed unam alteri fecit ordine temporis successisse, ita ut una annorum summa ex annis omnium Dynastiarum conficiatur. Porro haud olim existimatum esse Dynastias συγχρόνους fuisse, id vero ex Dynastia xvii. cum aliis collata fortasse colligendum est. Constat Eusebium, postquam in *Chronicorum* suorum priorem partem omnes has Dynastias retulisset, in canone quoque, quæ pars altera Chronici est, computo quidem incepto cum Dynastia, quam sextam decimam et σύγχρονον Abrahamo vocat, hanc sextam decimam ceterasque subsequentes exhibuisse, regibus omnibus sibi invicem ordine succedentibus. Et simile quid fecisse a fine diluvii arbitror Africanum, re ita tractata, ut multas harum Dynastiarum vel prætermiserit, vel breviaverit, quas ex Manethone collectas prius exhibuerat; si modo Africanus, quemadmodum postea fecit Eusebius, in tabula aliqua annos mundi omnes quasi expansos posuisse censeatur. Vide infra not. ad Dyn. xv. et Num. xxxvi. Ecce vero nunc prodeunte in orbem Eusebiani Chronici veteri Armeniana interpretatione, hujus pretiosi thesauri ope constat, Eusebium de vetustioribus Dynastiis hæc inter alia scripsisse: *Forte iisdem temporibus reges Ægyptiorum simul fuisse contigerit—alios hic, aliosque illic regnare* (oportuisse), *et ideo tot annorum multitudo, ut hoc modo colligeretur, accidit.* Vol. i. pag. 202. ed. Aucheri. Hæc in priori parte Chronici sui scribit Eusebius, qui Dynastias

posterarum in Canonem suum digestas exhibet. Interea contra Manethonis fidem atque auctoritatem alii multi multa disputarunt, præter cl. Bryantium in *Antiquæ Mythologiæ Analysi*, quem monentem habes, obelo figendas esse omnes omnino Dynastias, quæ ante Pastorum illam xv. positæ sunt, quasi per errorem Græcorum invectas; id vero mea minus refert. Dum autem in Larcheri *Chronologia Herodotea* apud Borheckii *Apparatum ad Herodotum* Vol. I. p. 23. hoc positum est, Georgium Syncellum sæculo post Christum natum octavo scribentem maximam Ægyptiorum regum partem, seu Dynastias, resequeisse, Africani computationi subvenientem, nec plures ideo, quam octoginta sex reges retinentem, quorum Menes primus, ultimus Amosis, pagg. Syncelli 91. 210. mihi nihilominus videtur Syncellus omnia fere ad res Ægyptias pertinentia, quo ordine et modo cum apud Eusebium, tum apud Africanum, prius conservata essent, repræsentasse

DYNASTIA I.

P. 246. l. 26. Μετὰ νεκύας καὶ τοὺς ἡμιθέους] Sic *Eusebiana Dynastia* Manethonis, quam hic sequendam puto, cumque Græcis Eusebii nunc video consentire versionem Armeniam. Hic tamen in eadem legi posse censet Scaliger, τοὺς καὶ ἡμιθέους. *Not. in Græca Eusebii* p. 411. Similiter quidem *Africani* editio ejusdem Dynastiæ, Μετὰ νεκύας τοὺς ἡμιθέους. Cum vero scripserit de Manethonis opere istæc, quæ sequuntur, Georgius Syncellus p. 40. *Chronograph.* Eusebii lectionem præferendam esse duxi: Μετὰ δὲ ταῦτα (epistolam ad Ptolomæum Philadelphum a Manethone operi suo præmissam Georgius ante descripserat) καὶ περὶ ἐθνῶν Αἰγυπτιακῶν πέντε ἐν τριάκοντα δυναστείαις ἱστορεῖ, τῶν λεγομένων παρ' αὐτοῖς θεῶν, καὶ ἡμιθέων, καὶ νεκῶν, καὶ θνητῶν, ὧν καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου μνησθεὶς ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτοῦ φησὶν οὕτω· Αἰγύπτιοι δὲ θεῶν, καὶ ἡμιθέων, καὶ παρὰ τούτους νεκῶν καὶ θνητῶν ἐτέρων βασιλέων πολλὴν καὶ φλόγαρον συνείρουσι μυθολογίαν. p. 40. In *Chronico* quoque ex *Eusebianis Abbreviato*, quod nuperrime edidit cl. Angelus Maius, regnum Ægyptiacum mortalibus antecedens trifariam divisum extat, nimirum in sex Deorum regna, in regna Semideorum, ac postea νεκῶν seu manium. *Vet. Scriptorum Collectio e Vaticanis Codicibus edita*, Tom. III. P. 11.

p. 140. Quæ quidem conferenda sunt cum parte priori *Chronici Eusebiani* ex Armenia lingua a cl. Aucher. Latine versa pag. 200, seu cum cap. 20. nuperæ editionis Maianæ *Eusebii Chron.* p. 94. Certe Eusebio auctore distinguendum est inter νεκίας, defunctorum manes, et ἡμιθέους. Statuit vero cl. Bryantius in operis jam supra memorati vol. iii. p. 243. ab interpretibus Græcis hic poni oportuisse μετὰ νέχους ἡμιθέους, post reges semideos, cum antiquissima sit vox *nechus* cum significatione regis, et apud plurimas gentes recepta. Hoc viderit ille. Nunc accipe epistolam Manethonis modo commemoratam, quam Syncellus exscribendo nobis servavit.

Ἐπιστολὴ Μανεθῶ τοῦ Σεβεννύτου πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλαδέλφον.

Βασιλεῖ μεγάλῳ Πτολεμαίῳ Φιλαδέλφῳ σεβαστῷ, Μανεθῶς ἀρχιερεὺς καὶ γραμματεὺς τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱερῶν ἀδύτων, γένει Σεβεννύτης ὑπάρχων, Ἡλιουπόλιτης, τῷ δεσπότηι μου Πτολεμαίῳ, χαίρειν.

Ἡμᾶς δεῖ λογίζεσθαι, μέγιστε βασιλεῦ, περὶ πάντων ὧν ἐὰν βούλῃ ἡμᾶς ἐξετάσαι πραγμάτων. ἐπιζητοῦντί σοι περὶ τῶν μελλόντων τῷ κόσμῳ γίνεσθαι, καθὼς ἐκέλευσάς μοι παραφανήσεται σοι ἃ ἔμαθον ἱερὰ βιβλία γραφέντα ὑπὸ τοῦ προπάτορος Τρισμεγίστου Ἑρμοῦ. Ἐρῶσό μοι, δέσποτά μου βασιλεῦ.

Ταῦτα, inquit Syncellus, περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν ὑπὸ τοῦ δευτέρου Ἑρμοῦ γραφέντων βιβλίων λέγει μετὰ δὲ ταῦτα καὶ περὶ ἐθνῶν Αἰγυπτιακῶν εἰ. ἐν τριάκοντα δυναστείαις ἱστορεῖ κ. τ. λ. quæ verba jam attuli, p. 40. ed. Goar. p. 73. ed. Dindorf.

P. 246. l. 26. Δυναστεία] Ita pro βασιλείᾳ edidi post Scaligerum in Ἱστοριῶν Συναγωγῇ p. 351. in *Thesauro Temporum Eusebiano* posita, in qua exhibentur Africani Dynastiae. Is interea ex *Eusebiana Dynastia* Africanum correxisse videtur.

P. 247. l. 1. Θεωρίης] Ita Scaliger edidit. *Syncelli textus* Goarinus Θεωρίης. *Eusebius* apud eund. Θεωρίης. Similiter hunc Menam primum hominum Ægyptiis regnasse scribit Herodotus, lib. ii. cap. 4. primum post Deos ait Diodorus Siculus, lib. i. cap. 45.

Ibid. ἐτη ξβ'.] *Dynastia Eusebiana* apud Syncellum huic regi annos tantum 60. attribuit. Armenia Eusebii Versio haud plures quam triginta.

P. 247. l. 1. ὑπὸ ἱπποποτάμου διαρπαγείς διεφθάρη] *Eusebium apud Syncell.* ὑπὸ Ἰσπου δὲ ἱπποποτάμου ἡρπάσθη, edidit autem Scaliger in *Eusebianis* suis p. 14. ὑπὸ δὲ ἱπποποτάμου ἡρπάσθη. Consentit Versio Armenia. Idem Scaliger *Africanum* lectori sistens ἀρπαγείς pro διαρπαγείς posuit. Mendose Ἰπποτάμου *Syncelli textus*, quod tamen correxit ad marg. Goarus.

Ibid. l. 3. νζ.] Annos tantum 27. *Eusebii Dynast.* habet.

Ibid. l. 6. Κενκένης] *Κενικένης* in *Africano* suo Scaliger, in *Eusebio* suo *Κερκένης*. Sed *Κενκένης* *Syncellus* et *Armenia Chronioi Eusebiani Interpretatio*.

Ibid. l. 6. ἔτη λα΄.] ἔτη λθ΄. *Euseb.* mox *idem* μβ΄. pro κ΄.

Ibid. l. 8. τὰς περὶ Κωχώμην ἤγειρε πυραμίδας] Male abest τὰς a *textu Syncelli Goarino*, in quo extat παρὰ pro περὶ, sed locum edidi secutus Scaligerum, firmantibus tam *MSto utroque Parisiensi* quam *Eusebio*. *Κωχώμην* cum ν habet *Eusebii Dynastia*. Ait cl. Jabbonski in *Dissertatione de terra Gosen* vi. i. 3. p. 193. "Postquam Marshamus De Canone Chronico p. 46. monuisset, a Syncello commemorari Cochomen, addebat, "Vox Cochome, vel ut Eusebius, *Κωχώμην* vix alibi legitur, neque liquet quisnam sit iste Ægypti locus." Mihi vero certum est, *Κωχώμην* esse *Gosen*, penes quam auctor ille antiquus, cujus verba exscripsit Manetho, pyramidas locat, non secus ac Plinius qui Lib. V. cap. 9. fine *inter Memphim*, inquit, *et Arsinoiten nomon in Libyco turres, quæ pyramides vocantur.*" Urbis Cochome seu Cochone nomen invenire nusquam potui, sed multæ in deserto pyramides manent adhuc præter tres illas, quæ, ut ait Plinius xxxvi. 12. *orbem terrarum implevere fama*.

Ibid. l. 10. Ούσαφαῖδος] *Σαφαῖδος Scaligeri Africanus*, sed *Ούσαφαῖς Eusebiana Dynastia*, ubi *Ούσαφαῖς MS. Syncelli Parisinus alter*.

Ibid. ἔτη κ΄.] ἔτη ε΄. *Scaligeri Eusebius*.

Ibid. l. 11. Μιεβές] Ita *MS. Paris. prior* et *Euseb. apud Syncell.* sed edidit Scaliger in *Eusebio* suo *Μιεβής*. *Μιεβὰς MS. Paris. alter*, nunc consentiente *Versione Armeniaca*. Sed *Syncelli textus*, quem mutavi, et Scaliger in *Africano* *Μιεβιδός*.

Ibid. l. 14. Βινηχής] Ita *Scal.* et *MSSi Parisini*, *Βινηχίς* olim *Syncelli textus*, nunc vero *Βινηχής*. *Ούβιένθης Euseb. Syncelli*, sed edidit ibi *Scal.* *Ούβιέντης*. *Vibethis Versio Armenia*.

P. 247. l. 15. *συγ'.*] Scaliger et Goarus colligi debere annos *σξγ'*. monuerunt. Collecti anni sunt apud Eusebium *σνβ'*. In Armenia vero versione summæ annorum non colliguntur.

DYNASTIA II.

Ibid. l. 27. *Δευτέρα Δυναστεία &c.*] Statuit Goarus in *Notis ad Syncellum*, confusas inter se fuisse Africani atque Eusebii Dynastias istas, ac potius Dynastiam illam ad Africanum pertinere, quæ Eusebio tribuitur. "Africani mentio," ait ille ad verba huic Dynastiæ subjuncta, de quibus verbis infra, "et numerorum concordia Dynastiam hanc ab Africano scriptam convincunt." At vero omissis argumentis aliis omnibus quæ probent, quam recte rem administrasset Scaliger in *Ἱστοριῶν Συναγωγῇ* sua, nunc temporis id ipsum evidenter ostendit Interpretatio Chronicorum Eusebii Armeniaca, in qua Dynastia illa extat, quæ in pag. 55. Syncelli *Chronograph.* Eusebio locata est. Ceterum Africani hæc Dynastia in titulo habet *Δευτέρα δυναστεία Θερινῶν βασιλέων ἐννέα' ὧν πρῶτος Βοηθός*, additque *ἔτη λή'*, quod fortasse excidit ex Eusebiana. Versio Armenia non habet. *Βῶχος* pro *Βοηθός* recte reponit Goarus in marg. ex Eusebio sumptum, quem secutus sum.

Ibid. l. 28. *κατὰ Βούβαστιν*] Notat Goarus, Bubastim urbem esse ad Pelusiacum Nili ostium memoratum *Herodoto* in *Euterpe*. In hac *Dynastia*, ubi legitur *φάσμα* pro *χάσμα*, *MS. Paris. alter* *χάσμα* habet, sicut Eusebius atque Scaliger.

P. 248. l. 1. *Καιαχῶς*] *Altera Dynastia* habet *μεθ' ὧν καὶ δεύτερος Χνός*. Scal. *Κατέχως*.

Ibid. l. 4. *Βινωθρίς*] *Βλοφίς* sine annis *altera Dynast.*

Ibid. l. 5. *ἔχειν*] Additur in altera Dynastia, *καὶ μετὰ τοὺς ἄλλοι τρεῖς, ἐφ' ὧν οὐδὲν παράσημον ἐγένετο*. Et hoc quidem Eusebium contrahentem narrationem magis sapit quam Africanum. *Σημειωτέον*, ait post Dynastias quinque Syncellus pag. 59. *ὅπόσον Εὐσέβιος Ἀφρικανοῦ λείπεται ἀκριβείας ἐν τῇ τῶν βασιλέων ποσότητι, καὶ ταῖς τῶν ὀνομάτων ὑφαιρέσει, καὶ τοῖς χρόνοις, σχεδὸν τὰ Ἀφρικανοῦ αὐταῖς λέξεσι γράφων*.

Ibid. l. 10. *ἡμέραις*] Ex *MSSis Parisinis* *ἡμέραις* pro *ἡμέρας* eorundem jussu reposui. Idem nunc fecit Dindorfius.

Ibid. l. 11. *ὃς ὕψος εἶχε πηχῶν ε'*.] *Herodotus* L. 7. cap. 117. virum memorat *μέγεθος μέγιστον ἔοντα Περσέων' ἀπὸ γὰρ πέντε*

πηχέων βασιλῆων ἀπέλιπε τέσσαρας δακτύλους. De alio homine etiam proceriori hoc habet Philostorgius in *Hist. Eccl.* L. x. c. ii. ὁ μὲν Σύρος πενταπήχυς ἦν τὸ μέγεθος, καὶ σπιθαμὴν ἔφερε προσθήκην. Goliath Palæstino in Hebraicis exemplaribus primi libri *Samuelis* cap. xvii. comm. 4. attribuitur sex cubitorum et unius spithamæ altitudo.

P. 248. l. 13. Χενερός, ἔτη λ'.] Ceterum post vocem πλάτος addidi ex altera Dynastia παλαιστῶν. Censet Goarus posuisse *Eusebium* ad hoc nomen ἔτη κθ'. at numeri priores poscerent ibi ἔτη κέ', si cum summa annorum in eadem pag. 57. Eusebio attributa convenire deberent. Duos autem ultimos reges cum verbis sequentibus ad Africani Dynastiam pertinere, non modo constat ex numero annorum, quos collegisse fertur Africanus, sed et ex differentia inter Africani illam et alteram Eusebii computationem annorum dynastiæ primæ et secundæ, quæ in pag. 51. a Syncello commemoratar.

Ibid. l. 12. ἔτη τβ'.] In altera Dynastia recensentur anni tantum σζ'. 297, non autem τβ'. 302.

Ibid. l. 16. φνέ'.] Reponendum est φξέ', monente Scaligero; conferas enim Dynastiæ primæ clausulam. Ceterum apud *Syncellum* proxime post additur, κατὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν Ἀφρικανοῦ. Hoc autem nixus, opinor, loco Scaliger verba hæc lemmati a se Dynastiis Africani præfixo adiecit. Vid. Ἱστορίων Συναγωγ. p. 351. et *Canon. Isagog.* lib. ii. c. 2. p. 128. Ait enim in *Animadv. in Chron. Eusebii* p. 4. Africanum bis sua edidisse, unde posteriorem editionem *Chronici* vocavit δευτέραν ἔκδοσιν. Sed Goaro videtur vox δευτέραν superflua esse. Et vereor equidem, ut satis firmo tibicine fulciatur ista *Chronicorum* Africani editio, si nullum præterea adminiculum habeat; cum illo significari hoc possit, dynastiæ tantum recensitionem quandam ab Africano iterum fuisse factam. Apud *Syncellum* pag. 57. post *Eusebii Dynastiam* additum est κατὰ τὴν ἔκδοσιν Εὐσεβίου. Postquam hæc scripsi, virum cl. Hieron. De Prato vidi in *Dissert. sua De Chronicis Libris Duobus Eusebii Cæsariensis* &c. anno 1750. Veronæ edita de hac re similiter dubitantem. "Utrum," inquit, "ex hoc uno loco, "nemine id antiquorum attestante, bis Africanum *Chronica* "sua edidisse, satis constet, aliorum sit iudicium." p. 320.

DYNASTIA III.

P. 248. l. 32. Νεχερόφης] Edidit Scaliger Ἐχερόφης. Νεχερωφής *MS. alter Paris.* Ναχέρωχis *Eusebii apud Syncel. Dynastia*, sed edidit in ea Scaliger Νεχέρωχis, firmantibus *MSS. Paris. et Versione Chronici Armenia.*

P. 249. l. 3. Τόσορθρος] *Eusebii Dynast.* Σέσορθος.

Ibid. l. 5. οἰκοδομίαν] Scal. οἰκοδομὴν ex *Eusebii Dynast.*

Ibid. l. 5. ἀλλὰ καὶ γραφῆς ἐπιμελήθη] Scaliger de pictura locum interpretatus est.

Ibid. l. 7. Μέσωχρις] Μέσοχρις Scal. in *Africani Dyn.* Visum autem Eusebio est Tyrus et regum sequentium nomina omittere; οἱ δὲ λοιποὶ ἕξ, inquit ille, οὐδὲν ἀξιωματιμώμενον ἐπραξαν. οἱ καὶ ἐβασίλευσαν ἔτεσιν ῥή'. 198. vel 197. secundum versionem Armeniam. Immo tantum 157. ἔτεσιν ρνζ', si Africano credendum, qui septem reges posuit.

Ibid. l. 8. Σώϋφis] Ita *MSS. Paris.* Σώϋφis *Syncelli Textus vulgatus*, sed Ζώϋφis Scaliger.

Ibid. l. 10. Ἀχης] Ita Scal. *MSS. Paris.* firmantibus. sed Ἀχis *Syncellus a Goaro editus.* Nunc mutavit Dindorfius.

Ibid. l. 11. ἔτη] Hoc addidit Scaliger. Mox post ὁμοῦ pro ἔστιν ex *MSS. Paris.* ἔτη reposui, ubi et Scaliger edidit ὁμοῦ τῆς τρίτης δυναστείας ἔτη σδ'.

Ibid. l. 14. κατὰ τὸν Ἀφρικανὸν] Hoc a Syncello hic et alibi additum est. Edidit Scaliger τῶν δὲ τριῶν δυναστειῶν ἔτη ψξθ'. (ψοθ'.)

DYNASTIA IV.

P. 250. l. 1. ὑπὸ Χέοπος] Ὑποχέοπτον mendose *Syncelli textus Goarini*, emendante Goaro ad marg. quod ex *Eusebio* prius fecerat Scaliger; Eusebius vero Suphi regi in tertio loco memorato hæc attribuit. ὑπὸ Χέοττος habet *MS. prior Paris.* ὑπὸ Χέοττον *MS. alter.* Herodoti de Cheope locus est in lib. ii. cap. 124. Diodorus vero Siculus lib. I. cap. 63. hæc habet, Χέμμις (vel Χέμβης) ὁ Μεμφίτης ἤρξε μὲν ἔτη πεντήκοντα, κατεσκεύασε δὲ τὴν μεγίστην τῶν τριῶν πυραμίδων, τῶν ἐν τοῖς ἑπτὰ τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἔργοις ἀριθμουμένων.

Ibid. οὗτος δὲ καὶ ὑπερόπτης εἰς Θεοὺς ἐγένετο] Ita edidit Scaliger post *Eusebii Dynastiam*, ubi hæc extant, ὃς καὶ ὑπερόπτης εἰς Θεοὺς γέγονεν, ὥς μετανοήσαντα αὐτὸν τὴν ἱερὰν συγγράφαι

βίβλον, ἦν ὡς μέγα χρήμα Αἰγύπτιοι περιέπουσι. Præstante nunc Armeniæ Versionis interpretatione Latina, *qui et superbus in Deos inventus est. Syncellianus* Africani textus habet ὁ Περόπτης pro ὑπερόπτης, et Goarus vertit, *idem Peroptes dictus*. Hinc Joannes Marshamus, vir eruditissimus, in *Chronico Canone* suo pag. 51. locum ita attulit, οὗτος δὲ καὶ περιόπτης εἰς Θεοὺς ἐγένετο, *hic etiam contemplator in Deos fuit*, prælato hoc Eusebiana lectioni, utpote quæ posterior est Africano, qui hausit sua ex Manethone. Propter id vero cum voce sua nihili περιόπτης idem Marshamus vapulat a Perizonio in *Ægypt. Orig. Investig.* cap. xiv. p. 272. Qua quidem re fortasse ignorata, huc attulit Manethonis locum apud Josephum *Contra Apionem* lib. I. cap. 26. cl. Warburtonus in *Div. Legat. Mosis* lib. ii. sect. 4. p. 263. vol. I. de Amenophe rege item Ægyptio, qui ultimum locum habet Dynastiæ decimæ octavæ, vel potius decimæ nonæ tertium, Φησὶ (Manetho) τοῦτον ἐπιθυμήσαι Θεῶν γεγονέναι ΘΕΑΤΗΝ, ὥσπερ Ὡρος εἰς τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευκότων &c. quæ quidem vox θεατὴν apud Josephum, sicut infra, exponitur per τὸ Θεοὺς ἰδεῖν. Addit ille, quod vero haud absimile est, Eusebium, cum vocem ὑπερόπτης invenisset, loci sibi ipsi conciliandi ergo respiscentiam regis, de qua nihil Africanus, commemorasse. Esto, accipe vero nunc demum alterum *MS-tum Parisinum* Africano quoque ὑπερόπτης suppeditantem.

P. 250. l. 2. καὶ τὴν ἱερὰν συνέγραψε βίβλον]. Etiam ἱερὸν λόγον scripsit Hermes Trismegistus, cujus χρήσεις non paucas producit Stobæus in *Physicis*. Præterea Dialogus ille ab Apuleio Latinus factus præferebat titulum ἱεροῦ λόγου in manuscriptis. *SCAL. Notis in Græca Eusebii* p. 412.

Ibid. l. 3. ἦν ὡς μέγα χρήμα ἐν Αἰγύπτῳ γενόμενος ἐκτισάμην] Hoc saltem ex manu Africani, non Manethonis, profectum videtur. Illud vero de Herodoti loco, scribere Manetho poterat, qui, teste Josepho lib. I. *Contra Apionem* cap. iv. p. 1336. ed. Hudson. τῆς Ἑλληνικῆς ἦν μετεσχηκῶς παιδείας. Ceterum de Eusebii verbis, βίβλον ἦν ὡς μέγα χρήμα Αἰγύπτιοι περιέπουσι, quæ loco horum Africani posuit, ita Scaliger l. c. “Non “dubium est, quin Ægyptii ὡς μέγα χρήμα illum habeant, sed “falsum est hoc voluisse Africanum, qui ἑρμαῖον loco dicit, se “hoc volumen nactum fuisse. Sed solennia hallucinatur Eusebius.” Ita ille, forsitan vero rectius dixeris, verba de in-

dustria refinxisse Eusebium, ne id quod Africano contigerat, sibi assumere videretur.

P. 250. l. 11. *ἐτη σοδ'.*] *σπδ'.* Scaliger reponendum esse significat. Eusebius autem post memoratum solum ex regibus hujus Dynastiæ Suthim, hoc ait; *τῶν δὲ λοιπῶν οὐδὲν ἀξιομνημόνευτον ἀνεγράφη. οἱ δὲ ἐβασίλευσαν ἐτη νμη'.*

Ibid. l. 13. *ἐτη αμς'.*] *αξγ'.* indicat scribendum esse Scal.

DYNASTIA V.

Ibid. l. 14. *βασιλέων ἐξ Ἐλεφαντίνης*] Scaliger edidit *ἐξ Ἐλεφαντίνων, βασιλέων θ'.* *MS. prior Parisinus βασιλέων η'.*

Ibid. l. 25. *Οὐσερχέρης*] Ita Scaliger, firmantibus *MSS. Paris.* pro *Οὐσερχεῖς Syncellini textus.* Eusebius autem regibus omnibus hujus Dynastiæ omissis illam, quæ proxime sequitur, bifariam partitus est.

Ibid. l. 27. *Νεφερχέρης*] Scal. *Νερχεφέρης* in *Ἱστορ. Συναγωγῇ.* sed in *Chron. Isagog. Nephcheres* imprimendum curavit.

Ibid. l. 28. *Σίσυρις*] Scal. *Σίσιχτις* in *Ἱστορ. Συναγ.* sed Sisiris in *Chron. Isagog. Σισίρης MS. alter Paris.* quod, ut infra *Ῥαθούρης*, nunc Syncello reponit ex eod. *MS. Dindorfius.*

Ibid. l. 29. *Χέρης*] Scal. *Ἐχέρης.*

P. 251. l. 1. *Ῥαθουρίς ἐτη μδ'.*] Scaliger characterum *α'*. et *δ'*. similitudine deceptus *μα'*. vice *μδ'*. reddit in Excerpt. Errorem arguit summa 218. ex regum 9. istorum ætatibus alteri 1046. annorum summæ componenda, quæ solos licet 1264. reddat, non in monadibus sed in decadibus pravitate admissam fateri cogit. Ubi vero error locandus sit, incertum penitus, nec otiose inquirere judicio dignum censet Scaliger. *Animad. p. 250. GOARUS. Ῥαθούρης MS. alter Paris.*

Ibid. l. 2. *Μερχέρης*] *Μενχέρης MSS. Parisini.* ut nunc edidit Dindorfius.

Ibid. l. 3. *Ταρχέρης*] Scal. *Ταχάρης. MSS. Paris. Ταυχάρης.*

Ibid. l. 4. *Ὀβνος*] Scal. *Ὀῦνος. MS. alter Paris. Ὀννος.*

Ibid. l. 5. *Ὁμοῦ ἐτη σμη'.*] At non *ση'.* ex numeris præcedentibus summa colligitur? *GOARUS.*

Ibid. l. 7. *ασγδ'.*] Fit annorum summa ex prioribus numeris regum nomina subsequentibus 1281, non autem 1294.

DYNASTIA VI.

P. 251. l. 15. 'Οθώης ἔτη λ'.] Addit Scaliger ἔτη λ'. Haud inepte. Succedentes enim reges quinque annorum 173. suis ætatibus explentes primum hunc Othoem annis 30. regnasse significant. Sex tamen supra 30. mallet assignari. Nam cum Phiops sexennis regnum assequutus ad annos centum pervenerit, non nisi 94. regnum tenuisse deprehenditur; ex quo anni sex alii Othoi regno desiderari conjiciuntur. GOARUS. Ipsum hoc ἔτη λ'. præstant *MSSSti Parisienses*; atque hinc de Phiopsi colligitur, βασιλεύειν non ζῆν post verbum διεγένετο esse subaudiendum.

Ibid. l. 15. τῶν δορυφόρων] Vox ἰδίων, quam addidit hoc loco Scaliger, neque in *MSSStis Parisinis* neque in *Eusebii Dynastia* comparet. Fortasse vero vocem invenit *interpres Armenius*, et habes infra in *Dynast. XII.* de Ammaneme rege, ὅς ὑπὸ τῶν ἰδίων εὐνούχων ἀνῆρέθη.

Ibid. l. 16. Φῶς ἔτη νγ'.] Scaligeri typographum errare censerem, ubi Scaligerum ἔτη γ'. Authoris summam σγ'. repONENTEM animadverto. Scaligeri tamen emendationem ργ'. conspicatus, Scaligerum ipsum annis totis 50. aberrasse de crevi. GOARUS.

Ibid. l. 18. Φῶψ] 'Αφῶψ interdum *Eusebius*.

Ibid. διεγένετο] Scal. ἐγένετο, sed minus bene.

Ibid. l. 21. Νίτωκρῖς] Ita Scal. post *Eusebium*. Νίτρωκρῖς mendose *Syncelli textus Goarinus*, ubi de hac Ægyptia Nitocri agere Herodotum lib. ii. cap. 100. notat Goarus, *Nitocris* in versione habens.

DYNASTIA VII.

P. 252. l. 8. 'Εβδόμη Δυναστεία] Hujus, atque illius quæ sequitur, Dynastiæ nulla extant nomina regum apud *Syncellum*. Ceterum ibidem *Eusebius* ait, quinque tantum reges extitisse, quibus assignat dies 75. Ab *Africano* reges septuaginta revera hic commemoratos esse, ostendit totalis regum omnium numerus pro illius rationibus collectus post *Dynastiam XI*, si modo eadem collectio ab eo profecta fuerit.

DYNASTIA VIII.

Ibid. l. 14. ρμς'.] *Eusebius* ἔτη ρ'.

P. 252. Γίνονται σὺν τοῖς προτεταγμένοις ἔτη ,αχλθ'. τῶν ὀκτῶ Δυναστειῶν] Edidit Scaliger Γίνονται οὖν σὺν κ. τ. λ. Si vere colliguntur anni 1497. Dynastiarum priorum, ut supra statutum est l. 3. tum vero post additos annos hujus Dynastiae 146, fieret annorum numerus 1643. non autem 1639. Sin vero numerari debent anni 1484, quæ quidem summa est omnium regnorum, quemadmodum nunc singuli se habent numeri, ex hac summa atque hujus Dynastiae annis 146. fieret summa totalis 1630. non 1639.

DYNASTIA IX.

Ibid. l. 21. 'Ηρακλεοπολιτῶν] Mutat Scaliger in 'Ηρακλεοπολιτῶν, non male, (*Goarinus Syncelli textus* habet 'Ηρακλεωτικῶν) sed neque necessario. Non, inquam, male; 'Ηρακλεοπολιτῶν enim, etiam emendatius, successura pag. (p. 139.) scribet Author; at superflue; cum Heracleotica Ægypti regio sit quæ Heracleopolim includit. Est ostium Nili Heracleoticum, idem quod Canopicum: ad illud est Heracleopolis civitas, ut et nominis ejusdem altera ad Pelusium. Consule Stephanum, Plinium, Ptolemæum, Strabonem, et ex his Ortelium. De Heracleote Nomo privatim Ptolemæum. GOARUS. At vero non tantum *Eusebii Dynastia*, sed etiam *MStus uterque Parisiensis* hic et infra præstant 'Ηρακλεοπολιτῶν.

Ibid. l. 23. 'Ο πρῶτος Ἀχθόης] Hic solus ex regibus novemdecim Dynastiae hujus ab Africano Eusebiove nominatus est. Nec porro ulla regum nomina, sed tantum anni 228, quibus quidem regnarunt triginta et quinque reges, in duabus Dynastiis, quæ proxime post sequuntur, sunt signati.

Ibid. δεινότατος τῶν πρὸ αὐτοῦ γενόμενος] Similiter supra in *Dynast. vi. εὐμορφοτάτη τῶν κατ' αὐτὴν γενομένη.*

Ibid. l. 24. ὕστερον δὲ] Hæc verba addidi ex *MStis Parisinis*, sed et ὕστερον *Dynastia Eusebiana* habet.

DYNASTIA X.

P. 253. l. 2. 'Ηρακλεοπολιτῶν] 'Ηρακλεωτικῶν *Syncellus Goarinus*, sed vid. not. ad *Dynast. ix.*

DYNASTIA XI.

Ibid. l. 11. βασιλεῖς ρζβ'.] Etiamsi addantur reges illi sep-

tuaginta ad Dynastiam septimam pertinentes, collecta tamen omnium regum nomina ad numerum tantum 200, modicum quid supra hoc 192, assurgent.

P. 253. l. 11. βτη'.] Numerus iste βτη'. 2308. nulla omnino ratione cum prioribus consentire videtur. Computatio mea est 2283. annis 25. ab altera discrepans. *MS.* autem *Parisiensis* alter habet βτ'. 2300. quod nunc reposuit Dindorfius.

DYNASTIA XII.

Ibid. l. 20. Δωδεκάτη Δυναστεία] Cum hac Dynastia incepit tomus Manethonis secundus.

Ibid. l. 21. Σεσόγχωσις] *Textus Syncelli* in *Africani* quidem verbis Γέσων Γώσης, sed γεσονγώσις *MS. alter Parisinus. Eusebii Dynastia* Σεσόγχωρις, idque Goarus *ad marg.* Africano reposuit. Quem quidem ego, sed litera σ servata secutus sum, jamque invenio *Armeniam Eusebiani Chronici Interpretationem Sesonchosis* præstare. Scaliger vero, ubi *Africani Dynastias* sistit, Γεσονγώσης posuit. Similes autem existunt variationes in nomine regis primi Dynastiæ xii.

Ibid. l. 24. Σέσωστρις] In varia abeunt chronologi atque historici de tempore ac nomine magni Sesostris. Sed vasto huic pelago ratem meam committere a meis consiliis abhorret. Sufficit nobis dicere, annos numerari 2146 inter Menem primum regem atque Sesostrem; cum harum Dynastiarum summa annorum sit 2284.

P. 254. l. 2. τῆς τῶν ἐθνῶν κατασχέσεως] *Syncelli textus* ἔθνος σχέσεως pro ἐθνῶν κατασχέσεως. Correxerunt ex *Eusebii Dynastia* Scaliger et *ad marg.* Goarus. Habet quidem ἐθνῶν *MS. uterque Parisinus.*

Ibid. l. 4. ταῖς στήλαις ἐγχαράσσω] De Sesostri et gestis ejus hic memoratis Herodotus lib. ii. cap. 102. 'Οτέοις μὲν νῦν ἐθνέων ἀλκίμοισιν ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχομένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστη ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τό, τε ἐωῦτοῦ οὖνομα καὶ τῆς πάτρης, καὶ ὡς οὐνάμῃ τῇ ἐωῦτοῦ κατεστρέψατό σφεας· ὅτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ ἐπιπέτῳ παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρητοῖσι τῶν ἐθνέων γενομένοις· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσανέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν, ὡς εἴησαν ἀνάλκιδες. Ejusmodi oippos in Syria se vidisse fidem

facit idem Herodotus cap. 106. De Sesostris pyramidibus et virilium muliebriumque tum in Hieroglyphicis tum in somniis significatu, plura Joannes Pierius Valerius Hierog. lib. xxxiv. cap. 20. GOARUS. De cippis istis ita impressis mentionem facit Diodorus quoque Siculus L. I. cap. 55.

P. 254. l. 8. λαβύρινθον] Quem vidisse se prodit, et ample describit Herodotus in Euterpe cap. 148. GOARUS. Ait Eusebius in Dynastia sua, omissis regum trium proxime sequentium nominibus, Οἱ δὲ τοῦτου (Labaris, sic vocat eum Euseb. apud Syncellum, Lambaris in *Chronico Armenio* pro Lachari.) διάδοχοι ἐπὶ μβ'.

DYNASTIA XIII.

Ibid. l. 24. ννγ'.] Ita *MS. alter Paris.* et Scaliger post *Eusebii Dynastiam* pro ρπδ'. quem numerum habet *Goarinus Syncelli textus*. Nunc repositus est ννγ'. in editione nupera Syncelli.

DYNASTIA XIV.

Ibid. l. 28. Τεσσαρεσκαίδεκάτη &c.] Ex *MSto Syncelli altero Parisino* hanc Dynastiam, *Eusebianæ* similem, desumpsi. Desideratur in *Goarino textu*, atque *MSto priori Paris.* qui quidem λέγει habet manu recentiori scriptum sine ulla lacuna in textu. Hæc olim scripsi. Nunc vero recepit Dynastiam istam editio nupera Syncelli.

DYNASTIA XV.

P. 255. l. 2. Ποιμένων] Nonnullis etiam magni nominis auctoribus reges pastores hujus Dynastiæ, et duarum proxime sequentium, iidem fuisse atque Israelitæ videntur, sed pluribus aliter sentientibus. Attamen cl. Bryantio in *Analyti Mythologiæ Antiq.* vol. iii. p. 347. et seq. duplex est istorum pastorum genus, unum Cuthæorum ex Ægypto ferro viribusque pulsum, alterum Israelitarum diu postea Mose duce exeuntium. Dynastias autem, quæ hanc pastorum antecedunt, omnes ὑποβολιμαίους esse, multis argumentis probare aggreditur, ut jam dixi, Bryantius. Tantum ego notabo, hos pastores ab Hebræis distinguere voluisse ipsum Dynastiologum Manethonem apud Josephum lib. I. *Contra Apion.* quippe qui Hebrææ gentis originem ad leprosum colluviem mendaciter refert; dum ab Amenophi rege Hebræos expulsos esse, non a Tethmosi

pastorum victore, tradit. Quem quidem pastorum sub Tethmosi exodum 518. annis prius evenisse, quam alterum Hebræorum, retulit Manetho, teste ibidem Josepho cap. 26. Ad Africanum vero quod attinet, is tum infra in Dynast. xviii, tum apud Eusebium lib. x. *Præp. Evang.* cap. 10. ex auctoribus prodidit, Mosem exiisse Ægypto regnante Amosi; hic autem auctore Syncello idem est atque Tethmosis, quem Manetho apud Josephum pastores, non autem Hebræos, expulisse ait. Africanus itaque, perinde ut alii quidam ex patribus, de Hebræis regna istæc pastorum interpretatus esse videtur. Cum vero mille prope anni tribus his Dynastiis Pastorum attribuantur, necesse est existimasse Africanum, cui notum tempus Israeliticæ in Ægypto habitationis, si modo ipse summas annorum collegerit, nonnullos ex regibus istis octoginta et uno connumeratis συγχρόνους extitisse, vel potius plane omittendos.

P. 255. l. 3. οἱ καὶ Μέμφιν—ἐχειρώσαντο] Omnia hæc Scaliger in *Ἱστοριῶν Συγγ.* *Eusebium* secutus post verba ὁ Σαῖης νομὸς l. 7. posuit. Consentiant his *MS. uterque Paris.* Saltem prior secundum Dindorfium, qui verba hoc ordine nunc collocavit. Aliter vero rem administrat idem Scaliger in *Canonum Isagog.* lib. ii. ubi hæ Dynastiæ Latine extant.

Ibid. l. 4. ἐν τῷ Σεθροτῇ νομῷ] Plinius lib. v. cap. 9. *Dividitur Ægyptus in præfecturas oppidorum, quas nomos vocant.* Et infra. *Quæ juxta Pelusium est regio nomos habet Phariatem, Bubastiten, Setroiten, &c.* Strabo Geog. lib. xvii. ἐστὶ δὲ καὶ νομὸς Σεθρεῖτης (ita legit ille) παρὰ τὴν ἐτέραν λίμνην. *Est quoque nomus Sethreites ad alium lacum.* De nomis Ægyptiis passim Herodotus lib. ii. c. 164. et seqq. κατὰ γὰρ ἡ νομοὺς Αἴγυπτος ἀπασα διαβαίρηται. *In nomos Ægyptus tota dividitur.* Heliodorus statim sub Æthiopic. exordium legendus. GOARUS. Summatim Epiphanius *Hær.* xxiv. sub init. νομὸν γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι φασὶ τὴν ἐκάστης πόλεως περιρικῖδα, ἥτοι περίχωρον.

Ibid. l. 6. ὁ Σαῖης νομὸς] Habet verba de illo relatius Herodotus, et ab urbe Saï toti tractui nomen imponente nuncupatur. Principem hujus nomi primum vocat Josephus *Salatim* lib. I. Contr. Apionem pag. mihi 1039. (cap. xiv. p. 1337. ed. Hudson.) GOARUS. Potius dicendum fuit, principem hunc Salatim nominasse Manethonem in Fragmento Ægyptiacorum ejus, quod Josephus ibi servavit.

P. 255. l. 8. Βῶν] Ita *Eusebii Dynastia* et *MS. alter Paris.* Βῶν *Goarini Syncelli textus*, sed Βῆν *Manetho* apud *Josephum* l. c. idque *Goarus* ad *marg.* *Syncelli* reposuit. Ἀῶν *Scaliger* in Ἰστορ. Συναγ. et *Chronicorum Isag.* Vult autem cl. *Bryant.* in opere supra adducto, *chronologos*, cum regis hujus nomen ignoraverint, posuisse β'. ἁῶν. vol. iii. p. 357. Ceterum *Eusebius* annos tantum 43, pro 44. huic regi attribuit. *Interpretatio* autem *Chronici Armenia* haud plures quam 40. Confer ibi cl. *Aucheri* notam. Βῶν nunc recepit nuperus *Syncelli* editor *Dindorfius*.

Ibid. l. 9. Παχῶν ἔτη ξα'.] Ἀπαχῶν *Manetho* apud *Josephum*. *Goaro* item ad *marg. Syncelli* hoc apponente. Huic regi apud eundem *Josephum* anni tantum 36. et menses 7. attribuuntur. *Eusebius* autem, qui hujus *Dynastiae* nomina ad decimam septimam transtulit, hunc regem et *Staan* successorem ejus omisit.

Ibid. l. 10. Σταῶν ἔτη ν'.] *Manetho* apud *Josephum*: Ἰαῖας (vel ut nonnulli ibi legunt Ἰανῶν) πεντήκοντα καὶ μῆνα ἔνα, sed ibidem rex iste loco ultimo sistitur. Male ergo *Scaliger* ἔτη η'. pro ἔτη ν'. habet.

Ibid. l. 11. Ἀρχῆς ἔτη μθ'.] Ἀσσις *Manetho* apud *Josephum*, μῆναςque δύο addit, dum annos 19. *Eusebius* dempsit.

Ibid. l. 12. Ἀφωβίς] Ita cum ω *Scaliger*, firmante *MSto altero Parisiensi*. Sed *Syncelli textus* editus Ἀφοβίς, ubi *Goarus* ad *marg.* reposuit Ἀφωφίς, quod, vel Ἀπωφίς, exhibet *Manetho* apud *Eusebium* et *Josephum*, qui quidem regem hunc loco penultimo, non ultimo, collocavit. Cum *Africano* tamen facit *Interpretatio Eusebiani Chron. Armeniaca*. *Eusebius* interea annos tantum 14. pro 61. attribuit; de qua re agit *Syncellus*.

DYNASTIA XVI.

Ibid. l. 24. ἄλλοι] Ita post *Scaligerum* edidi pro Ἑλλήνες apud *Syncellum*, ubi ait de *Scaligero Goarus*, "Ille nescio ubi legerit ἄλλοι." Sed eadem verba cum voce ἄλλοι, non cum isto Ἑλλήνες, *Dynastia* proxime sequens exhibet, nec dubito, quin vox Ἑλλήνες vitiosa sit. Nihil opis interim, si quis id desideret, ex *Eusebio* quærendum est, qui istic per omnia *Africanum* reliquit. Jam vero certior factus sum, extare ἄλλοι non Ἑλλήνες in *MS. Parisino utroque*. Idemque nuper recepit *Dindorfius*.

DYNASTIA XVII.

P. 256. l. 2. βασιλεῖς μγ'.] βασιλεῖς λγ'. Scaliger.

Ibid. l. 3. Θηβαῖοι Διοσπολίται] Vetera Homeri Scholia: Θῆβαι πόλις Αἰγύπτου, ἣ νῦν καλουμένη Διόσπολις. Vide Diosdorum. GOAR. Urbs de qua Goarus, in Ægypto superiore, sive Thebaide, sita est. Alia quoque fuit Diospolis inferioris Ægypti, ad quam quidem urbem Dynastias Diospolitānorum, simpliciter ita vocatorum, referendas esse censet Perizonius cap. 6. *Ægypt. Originum Investig.* Sed hac de re quaerant alii.

Ibid. l. 4. ἐτη ρνα'.] Pastorum regnum in Ægypto per tres hasce Dynastias summam efficit 953. sed vero in hac Dynastia XVII. Thebanorum Diospolitānorum regna censentur σύγχρονα fuisse pastoribus in eadem memoratis. Hos autem numeros consentire cum narratione Josephi, quæ ex Manethone sumpta in lib. I. *Contra Apionem* cap. 14. p. 1338. ed. Hudsoni extat, difficile erit ostendere. In ea tamen fit mentio de sex illis Dynastiæ Decimæquintæ principibus, quibus ibidem Manetho annos tantum 260. non, ut hoc loco 284. attribuit.

DYNASTIA XVIII.

Ibid. l. 13. Ἄμωσ] Syncellus Goarinus Ἀμῶς. Sed Ἄμωσ paroxytonum MSS. ambo Paris. Ἀμώσης non Ἄμωσ exhibet Eusebius, et Amasis in Chronico ejus extat a cl. Roncallio anno 1787. Patavii edito. Tethmosis vocatur a Manethone apud Josephum. Audi vero Georgium Syncellum pag. 63. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτον τὸν Ἀμώσην τὸν πρῶτον ἐπὶ τῆς ιη'. δυναστείας Αἰγύπτου βασιλεύσαντα ὃ Ἀφρικανὸς Ἀμωσιν ὀνομάζει, ὅτι δυνάμωμος ἦν Ἀμωσις, ὃ αὐτὸς καὶ Τέθμωσις καλούμενος, υἱὸς Ἀσὴθ. Ἄμωσ nunc recepit in Syncellum Dindorfius.

Ibid. ἐφ' οὗ ὃ Μωσὴς ἐξῆλθεν &c.] Plane liquet verba de Mosis sub Amosi exitu ad Africanum pertinere, qui idem statuit, num. xxii. p. 276. non Manethonis fuisse, cum Manetho tradiderit, ut ostendi supra ad Dynast. xv. *Judæos* ex Ægypto pulsos ab Amenophe seu Ammenephthe Rampsis, seu Ramesis, patre, qui quidem tertius Dynastiæ xix. rex fuisse videtur; et contra prius accidisse *Pastorum* exitum sub Tethmosi, sive Amosi hujus Dynastiæ rege primo, quod quidem temporis spatium fuisse annorum 518 ait Josephus,

sed annos tantum 375 hae Dynastiae suppeditant. Præterea viri summi monuerunt, dixisse diu ante Mosem fratribus suis Josephum patriarcham in *Genesi* xli. 39. *quod detestantur Aegyptii omnes Pastores ovium*. Attamen Eusebius, etsi ducentis annis posterius, quam fecerat Africanus, Mosis exodum collocavit, multo prius quam Manetho apud Josephum eundem exodum sub regibus hujus Dynastiae xviii. Horum regem nonum succedentibus contigisse statuit. Et notatu dignum est, Epiphanium in *Hæresi* lxxvii. num. 23. p. 1055. ed. Petavii, Amenophis filiam Thermutem Mosem educavisse referre.

P. 256. l. 14. ἀποδείκνυμεν] Ita MSS. duo Paris. pro editi Syncelli lectione ἐπιδείκνυμεν p. 69. ubi legitur ἀπ' Αἰγύπτου pro ἐξ Αἰγύπτου. Dum P. 62. iidem MSS. ἀποδείκνύομεν pro δεικνύομεν. Sed hæc de Mosis exitu Scaliger omisit, qui huic regi annos 25. ex *Eusebii Dynastia* et *Chronico* ejus *Latino* attribuit. Τοῦ γὰρ Ἀμῶς οὐδ' ὅλως εἶπεν ἔτη Africanus, inquit Syncellus pag. 70. Etenim anni isti 25. in summa finali 263. haud inclusi sunt. Ait vero Manetho apud Josephum, μετὰ τὸ ἐλθεῖν ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαὸν τῶν Ποιμένων εἰς Ἱεροσόλυμα, ὃ ἐκβαλὼν αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου βασιλεὺς Τέθμωσις, ἐβασίλευσεν μετὰ ταῦτα ἔτη κέ. καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἐτελεύτησεν, καὶ παρέλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ υἱὸς Χέβρων ἔτη δεκατρία. *Contra Apionem* lib. I. c. 15. p. 1338. ed. Hudsoni. Hierosolymam urbem ante Mosem extitisse Sacra Scriptura ostendit. Consentit de regni annis Theophilus Antiochenus, qui in lib. iii. *ad Autolycum* cap. 19. p. 342. ed. Wolfii hujus Dynastiae reges et annos sistit. Habet *Eusebius* cum Josepho et Theophilo Χέβρων pro Χεβρώς. Ceterum Eusebium omnia hæc, ac plura Manethoniana ex Josepho in librum priorem Chronici sui post Dynastias transluisse, Interpretatio ejus Armenia nunc ostendit. Vide Vol. I. p. 222—235. edit. Aucher.

Ibid. l. 18. Ἀμενωφθὺς ἔτη κδ'.] Reposuit ad marg. Goarus κα'. Ita enim *Eusebius*; et *Manetho* quoque apud Josephum atque Theophilum habet, Ἀμένωφθις εἴκοσι καὶ μῆνας ἑπτά. At numerum κδ' summa collecta firmat. *Eusebius Syncellinus* nomen præ se fert Ἀμμενωφθις cum duplici μ'. Variatur autem in *Chronici Latini* exemplaribus. Ἀμένουφθος Scaligeri *Eusebius*. Amophis cum simplici μ *Versio Chronici Armenia*.

Ibid. l. 19. Ἀμερσὺς ἔτη κβ'.] Ἀμερσὺς MS. alter Paris.

Eusebius omisit. Sed Manetho apud *Josephum* habet, τοῦ δὲ (Amenophis) ἀδελφῇ Ἀμεσση εἰκοσιὲν καὶ μῆνας ἑννέα. Quasi rex femina fuerit. Et apud *Theophilum*, ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀμέσση ἔτη κα'. μῆνα α'.

P. 256. l. 20. Μίσαφρις] Μίσφρις Scal. Μιφρίς *Euseb.* sed in Latinis *Mephres*. In *Versione Armen. Memphres*. Itidem *Manetho* apud *Josephum* Μήφρης. Proxime post pro ἔτη γ' habet ἔτη ιβ'. *Eusebius*; *Manethoque* apud *Josephum* et *Theophilum* ἔτη ιβ'. καὶ μῆνας ἑννέα.

Ibid. l. 21. Μισφραγμούθωσις ἔτη κς'.] Μηφραμούθωσις κ'. καὶ μῆνας δέκα *Manetho* apud *Joseph.* sed apud *Theophilum* Μηθραμμουθώσις ἔτη κ'. μῆνας ι'.

Ibid. ἐφ' οὗ δ' ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμός.] Haud additum ab Eusebio, neque a Scaligero editum est, Africanus istud. Contradicitque Chronologo nostro Syncellus pag. 70. ubi Africanus vult loco Ogygii diluvii posterius hoc Deucalionis perperam consignasse, ex ipsius Africanus scriptis eum confutari. Adisi ejus argumenta, quibus hoc addendum videtur contra σφάλμα istud de diluvio Deucalionis, nimis longum revera interesse tempus inter Mosis exodum, quam quidem Ogygiano diluvio et Amosi regi mox facit σύγχρονον Africanus in Num. xxii. et annum septuagesimum Aud judicis Hebraei, quo Deucalionis aquas ipse, ut ex Num. xxv. constat, collocaturus est, quam ut eadem aquæ cum regno hujus Mispfragmu-thesis sextum post Amosin locum occupantis conveniant.

Ibid. l. 23. Τούθμωσις ἔτη θ'.] Θούθμωσις a Scaligero editum est. Θμώσις θ'. καὶ μῆνας η'. *Manetho* apud *Joseph.* sed apud *Theophilum* Τυθμώσις nomen scribitur.

P. 257. l. 2. φθεγγόμενος λίθος] Nota cuique historia est de Memnonis Æthiopis statua sub ortum solis vocali. Lemma autem diversi esse scriptoris a Manethone probat silentium Josephi, ideoque ad Africanum adscribendum. Δαμφενόφης nomen Theophilo est pro Ἀμενῶφης.

Ibid. l. 3. ἔτη λς'.] *Eusebius* ἔτη λς'. ἐν ἄλλῳ λη'. *Eusebius* Latinus ann. 38. *Armenius* 23. *Manetho* apud *Joseph.* et fortasse *Theoph.* λς'. μῆνας ε'.

Ibid. l. 4. Ἀχερρής] *Eusebius* Ἀχενχέρσης. *Euseb. Lat.* *Aencheres*, vel *Acencriis*. *Euseb. Armen.* *Achencheres* annis 16. Et *Manetho* apud *Josephum* habet τοῦδε (Hori) θυγάτηρ Ἀκεγ-

χρῆς. Confer pag. 251. lin. 21. Idemque pro ἔτη λβ'. habet ιβ'. καὶ μῆνα ἕνα, prout Eusebius Syncellianus ἔτη ιβ'. assignat huic reginæ, quod tamen Africano reponendum esse summa annorum totalis negat. Apud *Theophilum* τοῦτον δὲ θυγάτηρ ἔτη ι', μῆνας γ'.

P. 257. l. 5. 'Πάθως ἔτη ξξ.] *Eusebius* 'Αθωρις ἔτη λθ'. *Euseb. Lat.* Athoris vel Achoris ann. 9, *edit.* autem Scaligeri, Achoris ann. 7. Sed *Manetho apud Joseph.* τῆς δὲ (Acenchris) 'Πάθωρις ἀδελφὸς θ'. *apud Theoph.* 'Αθωρις ἔτη ιβ'. μῆνας γ'. Ita ed. Wolfii, sed *Μερχερῆς* vulgo *Theophilus*.

Ibid. l. 6. Χεβρῆς ἔτη ιβ'.] *Eusebius* Χενχέρης ἔτη ις'. *Euseb. Chron. Lat.* Chenchres ann. 10. sed *MSS. Coll. Magd. et Merton.* ann. 16. atque Arnaldi Pontaci *editio Chron. Lat. Edit.* autem Scaligeri, Cenchres ann. 18. *Manetho apud Joseph.* 'Ακεγχήρης ιβ'. καὶ μῆνας πέντε, sed *apud Theoph.* confusa nomina fuerunt.

Ibid. l. 7. 'Αχερῆς ἔτη ιβ'.] *Eusebius* Χερῆς ἔτη ιε'. *Manetho apud Joseph.* 'Ακεγχήρης ἕτερος ιβ'. καὶ μῆνας γ'. sed *apud Theoph.* reges confusi sunt. Sub hoc rege Mosis exodum collocat Eusebius in *Chronico Latino*, sed *Versio* ejus *Armenia* sub rege Orum sequenti, *Achencherem* quem vocat, at Euseb. Syncelli sub *Chencheri* tertio rege post Orum.

Ibid. l. 8. 'Αρμεσῆς ἔτη ε'.] 'Αρμεσῆς edidit Scaliger. 'Αρμὲς habet *Euseb. Syncellianus*, 'Αρμαῖς *Euseb. Scaligeri*. Ita et *Manetho apud Joseph.* 'Αρμαῖς δ'. καὶ μῆνα ἕνα, *apud Theophilum* vero lectio variata, et confusa nomina fuerunt. Hunc regem Danaum quoque appellavit in *Dynastia* sua Eusebius, ('Αρμὲς ὁ Δαναὸς,) et 'Αρμεσῆν seu 'Ραμεσσῆν fratrem ejus et successorem nominavit *Ægyptum*; 'Αρμὲς ὁ Δαναὸς ἔτη ε'. μεθ' ἃ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐκπεσὼν καὶ φεύγων τὸν ἀδελφὸν Αἰγυπτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικνεῖται, κρατήσας τε τοῦ Ἀργεῶν βασιλεύει Ἀργεῶν. Sed *Manethonem* dixisse *Josephus* refert, *Sethosin* seu *Ramessem*, qui *Amenophi* successit, appellatum esse *Ægyptum*, et fratri hujus *Armain* nomen Danaum impositum. Hic autem *Sethosis*, idem qui *Sesostris* pluribus ita referentibus, primus *Dynastiæ* proxime sequentis rex est. Vid. et *Eusebii Chron. Lat.* ad an. DCXLII.

Ibid. l. 9. 'Ραμμεσσῆς ἔτος ἕν.] Cum simplici σ Scaliger et una μ *MS. alter Parisinus*. Eusebius habet 'Αρμεσῆς, ὁ καὶ

Αἴγυπτος, ἐτη ξη'. Sed *Chron.* ejus *Lat.* *Rameses* hunc appellat. *Versio Armenia* *Rameses* seu *Rampses*. Et *Manetho* apud *Josephum* habet, 'Ραμεσσῆς ἐν καὶ μῆνας δ'.

P. 257. l. 10. 'Αμενώφ ἐτη ιθ'.] 'Αμενώφδδ *MS. alter Parisinus*, et *Eusebius Syncell.* habet Μέμωφίς ἐτη μ'. *Euseb.* Scaligeri Μέμωφίς cum ν., *Latinumque Chron.* ejus *Menophis*, vel *Menophes*, vel *Menophus*. *Versio Armenia* *Amenophis* seu *Ameniphthis*. *Manetho* apud *Josephum* habet 'Αμένωφίς ιθ. καὶ μῆνας ς'. Addita sunt in vet. edd. Theophili, quas quidem inter hæc contuli, post Amenophim regem, τοῦ δὲ Θεοῖστος καὶ 'Ραμέσσης ἐτη ι', quæ corrupta fuisse ostendunt alia quædam *Manethonis* apud *Josephum*, magisque pertinere ad *Dynastiam* proxime sequentem.

Ibid. l. 11. 'Ομοῦ ἐτη σξγ'.] Hujus *Dynastiae* regum omnium anni sunt 262, excluso tempore regis primi Amosis, cui *Eusebius*, ut dixi, annos 25. attribuit, perinde atque apud *Josephum* *Manetho* additis quatuor mensibus.

DYNASTIA XIX.

Ibid. l. 20. Σέθως ἐτη να'.] νέ'. *Euseb.* et *Chron.* ejus *Lat.* vulgo *Zethus*, sed edit. *Scal.* et *MS. Coll. Merton.* *Sethus*. Σέθωσις, quod idem nomen est, appellat hunc *Manetho* apud *Josephum*, sed regni tacet annos. *Sethos* an. 55 *Chron. Eusebii Armen.*

Ibid. l. 21. 'Ραψάκης ἐτη ξα'.] *Eusebii Dyn.* 'Ράψης ἐτη ξς'. Sed *Chron.* ejus *Latinum* *Ramses* hunc regem vocat. *Rampses* ann. 66. *Chron. Armen.* et *Josephus*.

Ibid. l. 22. 'Αμμενεφθῆς] Cum simpliciori μ *MS. alter Paris. Eusebii Dyn.* ex ed. *Scal.* 'Αμένωφθίς. In *Chron. Lat.* ita variatum est, *Amenophites*, *Amenophes*, *Amenophis*, *Amnenopis*. Pro ἐτη κ'. *Euseb.* habet ἐτη μ'. *Chron.* ejus *Armen.* *Amenephthis* an. 8. De hoc rege supra aliquid annotavi, p. 394.

Ibid. l. 23. 'Ραμεσῆς ἐτη ξ'.] *Eusebii Dyn.* omisit. *Ibidem Chron. Armenium.*

Ibid. l. 24. 'Αμμενεμνῆς ἐτη ε'.] Nomen scribit *Scaliger* 'Αμμενεμνῆς. *Euseb.* habet 'Αμμενεμνῆς ἐτη κς'. *Chron. Armen.* *Amnenemes* an. 26.

Ibid. l. 25. Θουωρίς, δ παρ' 'Ομήρω &c.] Hæc verba in *Eusebiana* pariter atque *Africani Dynastiae* adeo partita et luxata

sunt, ut duo reges Thuoris et Ἀλκάνδρος ex uno Thuori, qui Ἀλκάνδρος maritus fuit, efficerentur, quippe cum vox ἀνὴρ post Ἀλκάνδρος male esset omissa. Correxit ea vel ex Syncelli *Chronograph.* pag. 169. vel ex Eusebii *Chronico Latino* Scaliger, ubi ad an. cccxxxv. hæc extant: *Thuoris rex Ægypti ab Homero Polybus vocatur, maritus Alcandra, cujus meminit in Odyssea (δ'. v. 126.) dicens, post Troje captivitatem Menelaum et Helenam ad eum divertisse, repetentes Græciam post bellum Trojæ.* Postea certior factus sum extare in utroque *Parisiensi MS.* Ἀλκάνδρος (Ἀλκάνδρας) ἀνὴρ. Jamque recepit Ἀλκάνδρας in nuperam Syncelli editionem cl. Dindorf. qui refert lectorem ad pag. Syncelli Goarini p. 169. Ceterum pro ἐτη ζ'. edidit Scaliger ἐτη ς'. per incogitantiam, opinor, eo quod voci Πολύβους numerus ς'. additus esset in *Africani Eusebii*que Dynastiis apud Syncellum quandoque corruptum, non item in *Parisiensibus* ejus scriptis. Verum aliter ipse quoque Scaliger in *Eusebianis* suis, unde plus semel Goarus inconstantie crimine eum arcessivit. Consentit in annis *Chron. Euseb. Armen.* notatque cl. Aucher. interpretem Armenium certe legisse in suo apographo Græco ἀνὴρ Ἀλκάνδρος, vel quid simile. Verum refert ille, habere *Armen. Interp.* in Canone Eusebii *maritum Alcandra.*

P. 258. l. 2. βασιλεῖς 45'.] Immo conversis numeralibus reges 47. 290. in antecedentibus præstantur. *Chronicon Armen.* agnoscit reges 92. annos 2121.

Ibid. l. 3. ἐτη βρκα'.] At fit summa ex numeris antecedentibus 2216. absque Amosis regis annis 25.

DYNASTIA XX.

Ibid. l. 10. ἐτη ρλε'.] Scal. ρκε'. *Euseb. Dynast. ροη'. Euseb. Chron. Armen.* 172.

DYNASTIA XXI.

Ibid. l. 15. ζ'.] *Syncelli textus* νζ'. quem Scaliger ante Goarum ex *Eusebii Dynast.* correxerat. Itidem emendate ζ'. *Syncelli MS. alter Parisinus*, et nunc *Chron. Armenium.*

Ibid. l. 16. Σμενδῆς] Ita *MS. alter Paris.* et *Scaligeri Euseb. Σμενδῆς Euseb. Syncelli*, et *Euseb. Armen. Euseb. Latinus Semendis* vel *Smendis.* Σμεδῆς *Goarinus Syncelli textus*, Σμερδῆς *Scal. in Africani Dyn.* Nunc et *Dindorfius Σμενδῆς* recepit.

Ibid. l. 17. Ψουσένης ἢ Ψουνέσης] Ita *Syncelli MS. Paris.*

prior textum Goarinum firmans. Ψουσέννης cum duplici, Scaliger in Africani Dyn. Eusebiana Dyn. et MStus alter Paris. Solum Ψουσέννης nunc posuit Dindorfius. Psosennes Euseb. Chron. Armen. Pro ἐτη μς'. Scal. edidit μβ'. Euseb. habet μα'.

P. 258. l. 18. Νεφελερής] *Eusebius Syncelli Νεφερχέρης. Euseb. Scaligeri Νεφερχένης. Variant Chronici Latini Exemplaria in literis istis l et r. Firmat Nephercheres Versio Armenia.*

Ibid. l. 20. Ὀσοχώρ] *Ita MS. Syncelli Paris. alter et Eusebii Dynast. Ὀσοχώρ textus Syncelli Goarinus. Ὀσόχων Scal. in Ἱστορ. Συναγωγ. sed in Canon. Isagog. Osochor. Ὀσοχώρ nunc posuit Dindorfius, et Osochor. Chron. Armen.*

Ibid. l. 21. Ψιναχῆς] *Ita MS. uterque Paris. atque Eusebii Dynast. Euseb. Latinus Psinaches, vel, Psinaces. Sed Pinaces MS in Coll. S. Magdal. Oxon. quemadmodum Πιναχῆς textus Syncelli Goarinus. Ψιναχῆς nunc Dindorfius. Psinnaches cum duplici n Chron. Armen.*

P. 259. l. 1. Σουσέννης ἐτη ιδ'.] *Goarus quidem ad marg. atque in notis reposuit ἐτη λ'. ut confici summa posset annorum 130, quæ huic Dynastiæ infra attribuitur. Eusebii autem Dynastia habet Ψουσέννης cum MSto altero Parisino, et ἐτη λε'. Ὁμοῦ ἐτη ρλ'. Eusebius enim Psusenni regi huius Dynastiæ secundo annos tantum 41. pro 46. apposit. Nunc Ψουσέννης Dindorfius Syncello reposuit. Chron. Euseb. Armen. præstat Psosennes annis 35. Summa ann. 130.*

DYNASTIA XXII.

Ibid. l. 5. βασιλέων θ.] *Eusebio tres tantum reges sunt in hac Dynastia.*

Ibid. l. 6. Σέσσηγχις] *Σεσώγγις MS. alter Paris. Scaliger in Canon. Isagog. posuit Sesonchis vel Sesochis. Eusebius habet Σεσέγγωσις, sed in Chronico Latino suo, Sysonchosis, vel Sesoncoris, vel Senscoris. Chron. Armen. præstat Sesonchusis.*

Ibid. l. 7. Ὀσορθῶν] *Ita edidi ex MS. utroque Parisiensi et Eusebio Scaligeri pro Goarini textus Ὀσωρῶθ. Euseb. Syncell. Ὀσωρθῶν. et Scaligeri Africanus Οὐσόρθων. Nunc et Dindorfius Ὀσορθῶν recepit, sed Osoorthos præbet Chron. Eusebii Armen.*

Ibid. l. 11. ἐτη ρις'.] *Ita convenienter cum numeris prioribus edidit Scaliger, sed habet ρκ'. Syncellus editus.*

DYNASTIA XXIII.

P. 259. l. 18. Περουβάσσης] Scal. et *Eusebii Dynast.* *Petubastes Chron. Lat. et Armen.* Περσουβάτης vero *Africani Dynastia.* Pro ἔτη μ'. *Eusebius* cum apud *Syncell.* tum in *Chronico Latino* annos 25. huic regi ascripsit. Nunc vero præstat ann. 26. *Chron. Eusebii Armen.*

Ibid. ἐφ' οὗ Ὀλυμπιάς &c.] Hunc igitur Ægypti regem σύγχρονον fuisse Joatham et Achaz Judææ regibus Africanus statuebat, si modo hoc lemma ipsius fuerit. Conf. Num. xxxvi. et xxxvii.

Ibid. l. 20. Ὁσορχῶ ἔτη η'.] Ita et περισπώμενον, pro edito Ὁσορθῶν *MS. uterque Parisinus.* Ὁσορθῶν ἔτη θ'. *Eusebius.* δὲ Ἡρακλέα Αἰγύπτιοι καλοῦσιν. An sensus verborum est, quem cum Hercule Græcorum Ægyptii comparant? Conferas Num. xii. Ὁ καὶ Ἀρης κληθεὶς, ὡς πολεμικώτατος.

Ibid. l. 23. Ζῆτ ἔτη λα'.] λδ'. *MS. alter Parisiensis.* Omisit hunc regem *Eusebius*, et in titulo Dynastiæ exhibet βασιλέων τριῶν. In *Canonum* autem *Isagog.* Scaliger posuit istud. "Ze.....xxxi." quasi nomen mutilatum fuisse censuerit.

DYNASTIA XXIV.

P. 260. l. 3. Βόκχορις] Ita edidit Scaliger pro illo Βόχχωρις in *Syncelli textu.* Βόχχωρις *MS. alter Paris.* Pro ἔτη 5'. habent Scaliger et *Eusebii Dynastia* ἔτη μδ'. *Eusebius*que in *Chron. Latino*, annos 44. sed interdum 42. vel 46. *Chron. Armen.* 44. Hunc regem sapientiæ laude ornat Diodorus Siculus lib. I. *Hist.* cap. 65. vid. et capp. 45. et 94.

Ibid. ἐφ' οὗ ἀρνίον ἐφθέγγατο] *Ælian.* lib. xii. cap. 13. De animalibus. Λέγουσιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐμὲ μὲν ἦκιστα πείθουσι, λέγουσι δ' οὖν, ἄρνα καὶ ὀκτάπουν καὶ δίκερκον κατὰ τὸν Βόκχοριν τὸν ἀδόμενον ἐκείνον γενέσθαι, καὶ ῥῆξαι φωνήν. Vide cetera. *SCALIGER. Animadv. in Chron. Eusebii*, pag. 68. ubi ad an. Abrahæ mcccxxxvi. hæc posita extant; *Bocchoris Ægyptiis jura constituit, sub quo et agnus locutus est.* Memoratur Τέχναρις ὁ Βοκχόρεως πατήρ a Plutarcho *De Iside et Osiride*, cap. 8.

Ibid. l. 4. ἔτη 34'.] Redundant hæc, aut alia desunt. *GOARUS.* In summa totali quæ sequitur numerorum hujus libri, hæc non includi videntur.

DYNASTIA XXV.

P. 260. l. 12. ἐτη η΄.] *Eusebius* præbet ἐτη ιβ΄. Huic autem *Sabao* Æthiopum regi annos regni Ægyptiaci quinquaginta, antequam abdicaverat se illo, Herodotus attribuit lib. ii. *Hist.* cap. 139. De rebus gestis ejus videndus Diodorus Siculus Lib. I.

Ibid. l. 13. ἐτη ιδ΄.] *Eusebius* ιβ΄.

Ibid. l. 14. Ταράδος ἐτη ιη΄.] Ταράδος ἐτη κ΄. *Eusebius* in *Dynast.* sed in *Chronico Latino Tarachus*, quod posuit Scaliger in *Canonum Isagog.* Taracus Armenii *Chron. Interp. Latina.*

DYNASTIA XXVI.

Ibid. l. 22. Σαῖρῶν] Ita *MS. alter Paris.* et emendante ad marg. Goaro post *Eusebii Dynast.* pro 'Ασαῖρῶν. Nunc ita et Syncellus nuper editus.

Ibid. l. 24. Στεφάντης] Ab Eusebio Στεφανῆς vocatur. Ceterum ante hunc regem posuit *Eusebius* Ἀμμαρῆς Αἰθιοπῆς ἐτη ιβ΄. omisso rege ultimo Dynastiæ hujus Psammecherite. In *Chron. Lat.* Merres. sed in *Armenio*, *Ammores*, *Æthiops annis* 18. In eod. *Chron. Armenio* extat *Stephinathis*. in *Latino Stephinatis*, cujus quidem chronici Manuscripti libri in hoc nomine inter se multum variant.

Ibid. l. 24. Νεχεψῶς] Ita *MSus uterque Paris.* Scaligerque n 'Ιστορ. Ἰσαγωγ. et *Canonum Isagog.* pro Νερεψῶς *Syncellini textus*. quem nunc correxit Dindorfius. Νεχεψῶς habet *Eusebii Dynastia*, atque ita variatur in *Chronici Latini Exemplaribus*, Nechepsos, Niehepsos, Niehepsus, Nochepsos. In *Chron. Armen.* extat *Nichepsus*.

Ibid. l. 25. Νεχαὼ ἐτη η΄.] In *Canon.* autem *Isagog.* omittit hunc regem Scaliger, verbaque hæc ponenda curavit; "Hæc tenus Manetho. Reliqua ex Herodoto." Tum postea Dynastiæ proxime sequenti lemma hoc ab eo præpositum est; "Rursus ex Manetho."

Ibid. l. 26. Ψαμμίτιχος ἐτη νδ΄.] Ita edidit Scal. post *Eusebii Dynastiam*, et *MS. alter Syncelli Parisinus* habet Ψαμμίτιχος pro edito Ψαμμίτικός. Atque ita nunc edidit Dindorfius, consentiente *Chron. Armen.* *Eusebii Chron. Lat.* habet Psammitichus, vel, Psammeticus. in quo, prout in *Armenio*, ap-

ponuntur anni 44. pro 54. atque sic Scaliger in *Chron. Isagog.* sed Eusebius in *Dynastia Syncellina* habet annos 45. minus accurate quam Africanus, cujus numeros confirmat Herodotus in lib. ii. cap. 157. Hunc autem regem Ægyptium sæpius quam alium quemvis memoravit Herodotus; cujus tradit naves tota Africa triennio circumnavigata per mare Mediterraneum ad Ægyptum rediisse. Ei patrem atque filium Νεκῶν historicus attribuit, capp. 152. et 158. ejusd. lib. et Psammetichum *Saitem* ab urbe vel nomo appellat Diodorus Siculus lib. I. *Hist.* cap. 66.

P. 261. l. 1. Νεχᾶὸν δεύτερος ἔτη 5'.] Nechao propter priorem regem cognominem, et hujus Dynastiæ regem tertium, Nechao secundus dictus, hic statuitur idem fuisse atque Pharaon Necho, qui, postquam Josiam regem optimum superaverat, successorem ejus Joachas in Ægyptum abduxit. Vid. 2 *Paralipom.* capitibus penult. et ult. De eo Herodotus—καὶ Σύροισι περὶ ὃ Νεκῶς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε. μετὰ δὲ τὴν μάχην Καδύτιν πόλιν τῆς Συρίας ἐοῦσαν μεγάλην εἴλε. lib. ii. cap. 159. Qua quidem appellatione Hierosolymam designari putant. Huic autem regi annos 17. pro 6. quos Africanus et Eusebius ei assignant, Scaliger in *Canonum Isagog.* attribuit, Herodotum, ut videtur, secutus, qui tamen annos tantum 16. commemorat: Μετὰ δὲ, ἑκατὶδεκα ἔτεα τὰ πάντα ἄρξας, τελευτᾷ τῷ παιδὶ Φάμμι παραδόντος τὴν ἀρχήν. *ibid.*

Ibid. l. 2. ἀλχμάλωτον] Supplevi istud ex *MSStis Parisinis*, *Eusebiique Dynastia.* quodque nunc Syncello suo restituit Dindorfius.

Ibid. l. 4. Ψάμμουθις ἕτερος ἔτη ἕξ] *Euseb.* ἔτη 17. Atque Scaliger in *Canon. Isagog.* annos 16. Sed vulgo *Eusebii Latinum Chron.* ann. tantum 6. quibuscum atque Africano ipse quoque Herodotus consentit. lib. ii. cap. 161. Pontaci tamen et Roncalliana Chronici hujus editiones, immo et nuperrima Maiiana, annos præstant 12. consentiente MS. Collegii S. Magdal. Oxon. In *Chron.* vero *Armenio* hoc extat, *Psammuthes alter, qui est Psammetichus, annis 17.* Ad lectionem quod attinet Ψάμμουθις ὁ ἕτερος, hæc scribit cl. Schurzfleichius in *Castigatt. et Animadv. ad Chron. Euseb. et Paschal.* “Ego malim “una voce legere Ψάμμουθισέτερος non enim alius Psammuthi “precedit, et si vel maxime præcessisset, scriberetur tunc potius

“Ψάμμουθις ὁ δεύτερος.” p. 248. *Notitia Biblioth. Vinar.* At fortasse, cum habeat Eusebii *Dynastia* Ψάμμουθις ἕτερος, ὁ καὶ Ψαμμυτικός, Africano reponendum foret Ψάμμουθις, ἑτέρως Ψαμμίτιχος. Adi alium regem cognominem, qui tertius est *Dynastiae* xxix, et notam ad loc.

P. 261. l. 6. Οὐαφρις ἔτη ιθ'.] Eusebius in *Dynastia*, quem secutus est Scaliger in *Canon. Isagog.* annos 25. similiter atque Herodotus. Vaphri seu Apriei ibidem attribuit. Sed Diodorus Siculus lib. I. cap. 68. annos tantum 22. Eusebius interdum in *Chron. Lat.* 30.

Ibid. φ προσέφυγον] Rex iste dictus *Vaphres* est itidem a LXX. Interpretibus in *Jeremiae* cap. xlv. comm. ult. sed *Ephree* vel *Hophra* scribunt, qui Hebræum codicem sequuntur.

Ibid. l. 8. Ἀμοσις ἔτη μδ'.] Eusebius in *Chronici* exemplaribus exhibet vel *Amasis*, quemadmodum apud auctores frequenter nomen scribitur, vel, *Anamasis*, vel denique *Amassis*. In *Dynastia* quoque et *Chronico* Eusebius annos adposuit 42, vel in edit. Pontaci ann. 43. firmat vero Herodotus Africani numeros 44. cap. 10. libri tertii. Diodorus tamen Siculus annos eidem regi 55. attribuens, Βασιλεύσας δ' ἔτη, inquit, πέντε πρὸς τοῖς πεντήκοντα, κατέστρεψε τὸν βίον, καθ' ὃν χρόνον Καμβύσης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐξηκοστῆς καὶ τρίτης Ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Παρμενίδης Κιμαριναῖος. lib. I. cap. 68. Ad hunc regem, quem ob sapientiam, justitiam, clementiamque, laudat Diodorus c. 95. Solon, teste Herodoto, adiit. vid. lib. I. cap. 30. Ad hæc nunc vidi nomen *Amasis* habere *Chron. Eusebii Armen.* Variant inter se chronographi vel *Amosis* vel *Amasis* scribentes.

Ibid. l. 9. Ψαμμεχερίτης] Ita *MSSSti Paris.* et Scaliger. Ψαμμεχερίτης editus *Syncellus*. Nescit hunc regem *Eusebius*, quem Cambyses devicit mortuo Amasi patre hujusce *Psammacheritis*, seu *Psammeniti*, prout appellat eum Herodotus. vid. lib. iii. capp. 10. et 14. ubi idem sex mensium spatium regno ejus tribuitur.

DYNASTIA XXVII.

Ibid. l. 21. ἔτη 5'.] Eusebius in *Dynast.* ἔτη γ', qui post hunc istud addidit, Μάγοι μῆνας ζ'. Et annos 4. Cambysi attribuit Scaliger in *Canonum Isagog.* Meliusque hæc Eusebii atque

Scaligeri cum *Ptolemæi Canone* conveniunt, in quo quidem anni tantum octo universo, sive Persico, Cambysis regno adpositi sunt. Vid. et Num. XLIII. Vulgo ἐαυτοῦ, sed αὐτοῦ reposui, prout fere scribitur in codicibus.

P. 261. l. 22. ἐτη λς'.] Dario Hystaspi iidem anni attribuantur ab Herodoto lib. vii. *Hist.* cap. 4.

Ibid. l. 23. ἐτη κα'.] Euseb. in *Chronico Lat.* ann. 20. Sed in *Armen.* ut in *Græcis*, ann. 21.

Ibid. l. 24. Ἀραβαρὸς μῆνας ζ'.] Omisit Eusebius in *Dynast.* sed in *Chronici Canone* habet.

Ibid. l. 25. ἐτη μα'.] Euseb. ἐτη μ'. Atque ita Scaliger in *Canonum Isagogicorum Libris*.

P. 262. l. 2. ἐτη ιθ'.] Scaliger, ubi supra, notam istam adposuit, "Iste (Darius Xerxis) in Perside annos XIX. imperavit, "anno XII. imperii sui Ægyptum amisit." Vocem ἐτη ex *MSSis Paris.* atque *Eusebio* addidi.

DYNASTIA XXVIII.

Ibid. l. 9. Ἀμύρπεως] Ἀμυρταῖος Scaliger ubique. Ἀμύρπεος *MS. alter Paris.* Ἀμύρταρος Euseb. in hac *Dynastia*, ubi Ἀμυρταῖος *MS. uterque Paris.* ut nunc edidit Dindorfius. Eusebius autem in *Chronico Lat.* Amarteus vel Amanteus. Ceterum Usserio in *Annalibus* p. 111. ed. Genev. Amyrteus Saïtes rex ille fuisse videtur, cujus nominis mentionem facit Herodotus, tum lib. iii. cap. 140. tum lib. iii. cap. 15. ubi plurimis malis Persas ab eo affectos significat. Alii præterea duo reges Pausiris et Psammenitus ab Herodoto et Diodoro Siculo commemorantur, qui Amyrteo successerint.

DYNASTIA XXIX.

Ibid. l. 13. Μενδησίων βασιλέων] Μενδήσιοι βασιλεῖς *MSS. Paris.* atque *Eusebii Dynastia*. Sed supra in his titulis casus genitivus semper adhibitus est. Et *regum Mendesiorum Chronici Armen. Versio Latina* exhibet.

Ibid. l. 14. Νεφερίτης] Νεχερίτης Scaliger in *Ἱστορ.* Ἰσαγωγῇ, sed in *Can. Isagog.* Nephertites posuit. Νεφερίτης cum ι pro ει Eusebius et *MS. alter Parisinus*; sed in *Chronici Eusebiani*

MSto codice vidi nomen *Thinestas* pro Nepherte extans. Olim ego cum Syncello Goarino Νεφερίτης. Correxuit Dindorfius.

P. 262. l. 15. ἔτη ιγ'.] Euseb. in *Chron. Lat.* an. 12. quem secutus est Scaliger in *Canon. Isagog.* Verum aliter Euseb. apud Syncellum, et *Chron. Armen.*

Ibid. l. 16. Ψαμμουθίς] Psammetichum hunc regem nomine appellare videtur Diodorus Siculus lib. xiv. cap. 35. ἀπόγονον δὲ τα, inquit, τοῦ Ψαμμητίχου, regis quarti Dynastiæ xxvi.

Ibid. l. 17. Νεφορότης μῆνας δ'.] Scaliger ubique Νεφερίτης, et Eusebius, etsi in *Dynast.* Ἀνεφερίτης notante Goaro mendose scriptum est, præstat *Nepherites* in *Chroniciis Latino et Armenio.* Habet *MS. prior Parisinus* Νεφορότης, *MS. alter* Νεφερίτης, quod nunc reposuit Dindorfius. Pro mensibus quatuor duos tantum præbet *Nepheriti* suo Scaliger in *Canon. Isagog.* *Nepherea* hoc nomen posuit Diodorus Siculus lib. xiv. cap. 79. Ceterum addidit *Eusebii* Dynastia post hunc regem Μοῦθις ἔτος α'. Cum vero nullum *Muthum* exhibeat ejusdem Eusebii Chronicon, ex posteriori parte vocis *Psammuthis* fictum esse hoc regnum videtur.

DYNASTIA XXX.

Ibid. l. 25. Νεκτανέβης ἔτη ιη'.] *Eusebii* Dynastia annos tantum quinque præbet, sed *Chron.* ejus *Latinum* 18. et *Chron. Armen.* *Nectanebus* ann. 10.

Ibid. l. 26. Τέως] De rebus hujus regis, quem *Tachum* appellat Diodorus Siculus, contra filium suum Nectanebum gessis videndus est idem scriptor in *Biblioth. suæ Hist.* Libro 15.

P. 263. l. 1. Νεκτανεβος ἔτη ιη'.] Ita Scaliger ubique, firmantibus *MSStis Syncelli Parisinis*, pro Νεκτανέβης ἔτη ιη'. lectione *editi Syncelli*, nunc vero mutata. Hoc autem loco, ut fit supra, etsi *Eusebii Chronica Lat.* et *Armen.* annos eosdem adposuerunt, sed præstat annos tantum octo *Dynastia* ejus. Præterea propter numerorum convenientiam in Eusebiano Chronico cum Africani quæ vocata est Dynastia, hanc Dynastiam cum altera Eusebiana commutandam esse opinatur Goarus. Utcunque res se habet, annos trium harum penultimarum Dynastiarum qui colliguntur 64, defectioni Ægyptiæ a Persico imperio attribuendos esse, quamdiu separatio illa duraverit ostendentes, censuit eruditissimus Usserius in *An-*

nalibus, veteri historico Diodoro Siculo in consilium adhibito. Verum annos tantum 47 Dynastiæ Eusebianæ supplent. Ceterum de ultimo isto rege Ægyptio hoc tradit Cornelius Nepos in Vit Chabriæ Atheniensis, *Nectanebum adjutum profectus* (Chabrias) *regnum ei constituit.* cap. 2.

DYNASTIA XXXI.

P. 263. l. 7. εικοστῷ ἔτει] Scaliger ait in *Canonum Isagog. Libris*, "Hic decimo septimo anno regni sui Ægyptum re-
"cepit." *Ptolemæi Regum Canon.* annos tantum 21. Ocho attribuit. Habent *MSSSti Parisini*, τῆς αὐτῶν Περσῶν βασιλείας, pro τῆς αὐτοῦ Π. β. ex Dynastia Eusebii reposui αὐτοῦ.

Ibid. l. 8. ἔτη 5'.] Ita *MS. alter Paris.* et Scaliger ubique præterquam quod in *Canon. Isagog.* posuit ann. 10. Syncelli vero textus habet ἔτη β'. *Chron. Armen. annis* 6.

Ibid. l. 8. ἔτη γ'.] Sed Scaliger ubique et *Eusebii Dynastia* Ἀρσῆς Ὠχοῦ ἔτη δ'. Consentientibus *Chron. Lat. et Armen.*

Ibid. l. 10. Δαρείος ἔτη δ'.] Scaliger ubique et *Euseb.* ἔτη 5'.

Ibid. l. 11. Ὀμοῦ ἔτη γ'. Τόμου ,αν'.] Ita post Manethonis libros primum et secundum numeri recensentur, nec *MSSSti Parisienses*, habent 5'. pro γ'. et Ὀμοῦ pro τόμου, prout Goarus ad Syncelli *marginem* et in Latina Interpretatione posuit. Itaque correxi γ'. γ'. τόμου ,αν'. Omnium vero hujusce libri numerorum summa est anni 862. et menses duo, exclusis annis illis Dynastiæ vicesimæ quartæ 990. nam summa annorum non est, quæ hoc loco collecta est, 1050.

Ibid. l. 18. Μέχρι τῶνδε Μανεθῶς &c.] Addidit verbum παρίσταται ante συγγραφέων *Eusebius*. Sed in *Chronico* ejus extat istud, *Huc usque Manetho*, post Nectanebum ultimum Ægyptium, non post ultimum Persam. Præterea Scaliger in Ἰστορ. Συναγωγ. post eandem Dynastiam Africani tricesimam hæc edidit, Ἐως ὧδε Μανεθῶς τὰς λα'. δυναστείας Αἰγύπτου περιέγραψεν ἐξ ἱερῶν βιβλίων· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἐξ Ἑλληνικῶν συγγραφέων. At vero hæc potius ad hanc Dynastiam pertinent, ubi Scaliger ipse addidit, Ταῦτα τοῦ τρίτου τόμου Μανεθῶ. Illa insuper, Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα κ. τ. λ. Africanus fortasse de opere suo dixit.

XII.

P. 263. l. 24. 'Εκ τῆς φυλῆς τοῦ Σῆμ &c.] In Schedis Grabianis, de quibus in Præfatione dixi, hoc Africani descriptum est fragmentum, cui quidem præmisit, quæ sequuntur, Grabius; "In Chronico Symeonis Logothetæ, quod modo typis mandatur ex Regio Cod. cum translatione Latina Combefisii, hunc Africani locum reperi, qui apud Syncellum non occurrat." Ita quidem Grabius, qui nullam interpretationem hujus ὁήσεως Latinam adjecit; vehementerque dubito, utrum hoc ipsum Chronicon, vel saltem pars istæc operis, ad hunc usque diem typis excusum fuerit, quippe quod idem videtur esse atque Annales illi a Fabricio in *Biblioth. Gr.* vol. vi. p. 158. primæ edit. his verbis commemorati: "Simeonis Magistri et Logothetæ Chronicon collectum ex variis Chronicis et Historiis, ab Adamo usque ad Constantinum Porphyrogenitum. — Codex MS. Regis Christianissimi, quo usus est Cangius in Glossario Græco notisque ad Zonaram et aliis in scriptis; desinit in Leone Armenio cum Theophane, cui in multis consonat." Porro ex iis quæ postea scripsit Fabricius p. 352. ejusd. vol. constat partem tantum posteriorem istius Chronici, quod Grabius commemorat, a Combefisio fuisse inter Scriptores post Theophanem anno 1685. editam. Videtur ergo Grabius hoc tantum velle dicere, se in Chronico Symeonis Africani locum reperisse. Ceterum plurima hujus ὁήσεως, sed mixta aliis, exhibet cum *Chronicon Paschale* seu *Alexandrinum* p. 36. et seqq. ed. Ducangii, tum Cedrenus in *Historiarum Compendio* p. 15. ed. Paris. qui ad verbum majorem ejus partem produxit, nomine itidem *Africani* adjecto. Adi et *Eclogam Chronicorum* p. 234—236. quam e codice MS. Paris. nuper edidit Cramerus. Hoc vero Africani fragmentum, in Chronicum suum Eusebium haud desumpsisse, nunc tandem nobis liquet ex Armenia ejusdem Chronici Interpretatione, quæ opera virorum doctissimorum nuper prodiit.

Ibid. l. 25. ὑπὸ τοῦ πατρὸς] Hunc *Donnum* appellat *Chronici Paschalis* auctor; *Ὁὐρανὸν* vero Anon. Scriptor ante Mallelam, referente nunc cl. Bekkero in nupera editione Cedreni.

P. 263. l. 25. εἰς τὴν ἐπωνυμίαν] Hoc ex *Chron. Paschal.* et *Cedreno* pro εἰς ἐπώνυμα edidi.

Ibid. l. 26. ὁς πρῶτος ἦρξε τῶν Ἀσσυρίων] Assyriorum reges primi hoc ordine fere recensentur, primus Belus, secundus Ninus, qui Beli fuit progenies, testibus plurimis scriptoribus, maritusque Semiramis, non filius; tertia Semiramis, quartus demum Ninyas filius Nini atque Semiramis. Porro hunc ordinem succedendi ipsi Africano attribuit Josephus Scaliger *Notis in Græca Eusebii* p. 413. et alibi. At dubium hoc facit ῥήσις istæc, nisi dubiæ fidei sit ipsa, in qua quidem Belus Nino successisse, non rex primus fuisse dicitur.

P. 264. l. 2. ὁ καὶ Πῖκος] Ita nomen scribo cum post Dionysium Hal. *Antiq.* lib. I. p. 11. ed. R. Steph. ubi πῖκος avis commemoratur, tum post Cedrenum. Corrupte enim legitur Πῆκον in hac Symeonis ῥήσει, olimque ita in *Chronico Paschali*, etsi interdum Πῖκος et περισπώμενον ibi positum est, sicut semper apud Cedrenum. Et *Picus* Latine scribitur;

—Fauno *Picus* pater, isque parentem

Te, Saturne, refert, tu sanguinis ultimus auctor.

Virg. *Æn.* vii. 48.

Ibid. l. 3. ἔσχε δὲ Κρόνος καὶ ἑτέροισι δύο &c.] Cedrenus qui Belum Saturni filium retulerat fuisse, hæc habet; ὡς δὲ Ἀφρικανὸς φησι, καὶ ἕτερον υἱὸν ἔσχευ ὁ Κρόνος τὸν Ἀφρον, ἐξ οὗ Ἀφρο, ὁς γήμας Ἀστυνόμην ἐποίησε &c. atque sic deinceps ad usque finem τῆς ῥήσεως.

Ibid. l. 7. κατίων ἐν τῇ δύσει] κατελθὼν ἐν τῇ δ. *Cedrenus*.

Ibid. l. 11. ἐν τῇ Κρήτῃ] Addidi articulum ex *Cedreno*, sicut in l. 8. ante Ἀσσυρίων.

Ibid. l. 12. Θεῦρας, ὁ καὶ Ἀρης] Θεούρας nomen scribitur in *Chron. Paschal.* Θεῦρος habet *Cedrenus*. Θεῦρος Ἀρης apud Homerum frequenter positum est, θεῦριος Ἀρης Sophocli aliisque sollemnis. Θεούρας denique cum simplici ρ, et paroxytonum, Suidas in voce, qui, perinde atque auctor *Breviaris Chronologici* MS. Barocciani a Joanne Gregorio pagg. 222, et 229. et alibi *Operum ejus* commemoratus, tradit de viro similia illis quæ apud Cedrenum, Malalamque in *Chronograph.* pag. 17. extant. Θεύρας nomen scribitur in *Eclogis* p. 235 a Cramero editis Thor Septentrionalium Mars est. Positus est loco quinto regum Assyriorum Arius a Syncello in pag. 103. *Chrono-*

graphiae. In Chronico vero Eusebiano, alibique, post Ninum regem primum Assyriorum Arius rex quartus et Belochus et Balæus, ordine octavus nonusque recensentur; sed tanquam si Belus primus rex fuerit, qui Nino pater fuit, Arium regem quintum appellasse alibi refertur Africanus, hoc est Num. xxiii. dum in hoc fragmento Arius seu Thuras, rex tertius, aut maxime quartus est.

P. 264. l. 14. Βάalon, ἢ Βήλ, μετονομάσαντες] Βάαλ Θεὸν, ἦτοι Βήλ μετονομάσαντες *Cedrenus*. Baal Hebraice *Dominus*. Scribit *Thallus* in *historia sua*, *Belum regem Assyriorum, quem Babylonii colunt, quique Saturni fuerit æqualis et amicus, antiquiorem fuisse Trōico bello annis 322.* Lactantius in *Epitome*, cap. 24. Sed omnino discrepare ab his numeris Africanum Series Chronologica fine Adnotatt. posita ostendit.

Ibid. ἀναστηλώσαντες σέβονται] Auctor *Chronici Paschalis*, p. 38 vel 69. ed. nov.—ὅτι τινι Ἀρεὶ ἀνέστησαν πρῶτον στήλην οἱ Ἀσσύριοι, καὶ ὡς Θεὸν προσεκύνουν αὐτόν. Eadem et *Cedrenus* quoque pag. 13.

Ibid. l. 16. ὃς μετωνομάσθη Ἑρμῆς] μετωνομάσθη pro μετονομασθεὶς ex *Cedreno* recepi. Georgius Syncellus p. 237. Τινὲς βούλονται Κρόνον πρῶτον Ἀλβανον (habet Syncellus pag. 171. —καλούμενον Ἀλβανον ἀπὸ τοῦ Ἀλβάνου Κρόνου τῶν πάντων κατὰ τὴν Ἰταλίαν βασιλέων πρῶτον λεγομένου) κρατῆσαι τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν τόπων, μεθ' ὃν φασὶ Πείκον υἱὸν αὐτοῦ, τὸν καὶ Δία, βασιλεῦσαι. εἶτα Φαῦνον Διὸς υἱὸν, τὸν καὶ Ἑρμῆν· ἐφ' οἷς Ἡρακλῆς ἐπανελθὼν ἀπὸ Σπανίας, καὶ μετ' αὐτὸν Λατῖνος, ἐφ' οὗ Αἰνείας μετὰ τὴν ἄλωσιν Τροίας ἐλθὼν &c. Vid. et pag. 171. Φαῦνος vero Ἀρεος, ὥς φασιν, ἀπόγονος, ἀνὴρ μετὰ τοῦ δραστηρίου καὶ συνετὸς, scribit Dionysius Halicarnassensis libro primo *Antiquitatum Roman.* p. 20. Multi tamen ferunt, quem admodum Africanus in ῥήσει istac, Faunum filium Pici, sive Jovis, in Italia regnasse. Sed vero Picum Fauni patrem, seu, ut tradit Lactantius in *Epitome* c. 22. fratrem, atque avum Latini, Saturnii Jovis fratrem fuisse, non eundem atque Jovem, tradit Arnobius lib. I. *Advers. Gentes* p. 94. ed. Lugd. Bat. Proxime post λογικώτατος pro λογιώτατος *Cedrenus*.

Ibid. l. 18. τὴν τοῦ χρυσοῦ πόλιν ἐφευρεν &c.] τοῦ χρυσοῦ τὴν φύσιν *Cedrenus*, sed ad marg. ejus τὴν πόλιν. et auri fabricatio ἐκ μετάλλων hic significatur. Auctor tamen *Chro-*

nici Paschal. de hoc Fauno pag. 44. vel 8vo. ed. nov. ait, ἦν ἀνὴρ πανούργος καὶ μαθηματικὸς, ὅστις ἐφεῦρε τὸ μέταλλον τοῦ χρυσοῦ ἐν τῇ δύσει πρῶτος καὶ τὸ χωνεύειν. ἐξεῦρεν litera φ superscript. in Grabii *Apographo.* ἐξεῦρεν Cedrenus.

P. 264. l. 19. ποικίλη] Hesychius, Ποικίλον, ἀπαλόν. πυκνόν. συνετόν. Ita apud Platonem in *Gorgia*, Οὐδὲν ποικίλον, nihil exquisitum vel insolitum. Invenit λεγομένη pro γενομένη *Cedrenus.*

XIII.

P. 265. l. 9. Λιμοῦ κατασχόντος &c.] Huic ῥῆσει apud Syncellum titulus Ἀφρικανοῦ præfixus est. Historia extat in *Gen.* xii. 10. et seqq.

Ibid. l. 7. δεδιὼς δὲ μὴ &c.] Ita post Scaligerum edidi, qui hæc Africani verba *Chron.* suo *Eusebiano* inseruit pag. 20. Nam abest a Syncelli textu particula δὲ, ubi καὶ ante δεδιὼς Goarus ad marg. posuit. Sed Scaligerum tuetur *MS. alter Parisinus.* Nunc quoque ita edidit Dindorfius. Proxime post recte σκήπτεται pro σκέπτεται idem Scaliger.

Ibid. l. 15. διεπληκτίσαντο] Scaliger habet διεπληκτίζοντο. Sed *MS. Paris. alter.* διαπληκτίσαντο. De re ipsa adi *Genes.* xxii. 7. et seqq.

Ibid. l. 19. Σεβωείμ] Ita ediderat Scaliger ante Goarum pro Σεβοείμ cum o, editos quidem LXX. ut opinor, in *Gen.* xiv. 2. et alibi, secutus, sed codices nonnulli eorundem interpretum, quos commemorat cl. Holmesius, per o nomen scribunt. Habet quoque Cedrenus Σεβόιν, qui in *Hist. Compend.* p. 28. ed. Paris. hæc Africani, sed nulla facta nominis ejus mentione, attulit a vocibus δι' ἀρετὴν usque ad finem τῆς ῥήσεως. Attamen disertim legi in utrisque *MSSis Syncelli Parisinis* Σεβωείμ cum ω postea certior factus sum, idque nunc recepit Dindorfius. Mox vero pro voce Αἰλάμ habet Αἰλώμ Scaliger, et Ἐλάμ τῶν ο'. edd. pleræque, sed Αἰλάμ aliæ edd. et plurimi codices scripti ab Holmesio memorati. *Cedrenus* mendose ὁ Ἰλάμ.

P. 266. l. 2. τὴν ἀλυκὴν] Ita Scaliger pro τὴν ἀλικὴν cum ι, quod exhibent *Syncellus* et *Cedrenus.*

Ibid. l. 3. θάλασσα νεκρά:] Beda *De Locis Sanctis* cap. xi. *Mortuum autem mare appellatur, quod nihil recipiat generum viventium, neque pisces, neque assuetas aquis aves; tauri camelique*

fluitant. p. 321. ed. Smithi *Operum Bedæ*. Similiterque scripserat de hoc lacu Tacitus; *Neque pisces aut suetas aquis volucres patitur.* *Hist.* v. 6. Ultima vero Bedæ verba de tauris camelisque fluitantibus Pliniana sunt, quæ post afferam. Mox sequitur ζῶν τε γὰρ οὐδὲν ἐκείνο τὸ ὕδωρ φέρει, ubi ζῶν pro ζῶων habet Cedrenus, et vox φέρει cum vi *produendi* vel *pariendi* adhibetur, sicut infra in l. 7. Narrat autem Maundrellus idoneus auctor in *Itinerario* suo pag. 84. visas a se ipso fuisse inter calculos super maris hujus arenam duas tresve conchas testis ostreariis consimiles, quum undis ejectæ essent, idque intervallo itineris duarum horarum ab eo loco, quo Jordanes rivus ad mare mortuum accedit; quod quidem a se commemoratum ait, ut ne flumine advectæ in mare fuisse hæ conchæ cuiquam viderentur. Hæc Maundrellus, dubitans, an vere traditum sit, hisce aquis nullos innutriri pisces; sed vero cl. Volneius in nupera *Peregrinatione Syriaca et Ægypt.* vol. I. cap. 20. sect. 6. antiquam famam veram esse confirmat; quodque nimium habeant salis hæ aquæ, causam rei esse putat. Addidit Beda, loco modo allato, *Denique si Jordanes auctus imbris pisces illuc influens rapuerit, statim moriuntur, et pinguibus aquis supernatant.*

P. 266. l. 4. καὶ νεκροὶ μὲν—βαπτίζονται] *Cedrenus* elegantius, καὶ νεκρὰ μὲν σώματα ὑποβρύχια γίνεται, ζῶν δὲ τις οὐδ' ἂν ράδιος βαπτίζονται. Rem hic memoratam firmat Maundrellus in loco jam allato, narrans se corpus sensisse suum inter nandum in hoc mari vi insolita sustentum, sed tamen rem ait exaggerasse auctores. Firmant et alii duo scriptores, Lusignanus vol. II. p. 185. *Itin.* et Leghus Anglus, anno 1818 harum aquarum vim ipse expertus, quod ante Lusignano contigerat. Ait Tacitus, l. c. *Incertæ* (inerti corrigit Freinshem.) *unda superjecta ut solido feruntur, periti imperitique nandi perinde atolluntur.* Pliniusque *Nat. Hist.* lib. ii. cap. 106. *Nihil in Asphaltite*, ait, *Judeæ lacu, qui bitumen gignit, mergi potest.* Post vero re melius perpensa posuit, lib. v. cap. 15. *Tauri camelique fluitant; inde fama nihil in eo mergi.*

Ibid. l. 6. λύχνοι δὲ μὲν καίόμενοι ἐπιφέρονται] *Syncellus* *Goarinus* habet λύχνοι μὲν καίόμενοι δὲ ἐπιφέρονται, ubi δὲ redundare ait Goarus, posuitque καὶ pro illo ante ἐπιφέρονται Scaliger. Ex MS. altero Parisino, ut olim ego, nunc Din-

dorfius correxit. Hanc tamen particulam καὶ haud male exhibet ante λύχνοι Cedrenus. Ceterum in *Notis* pag. 414. scribit Scaliger; "In fragmento Africani est egregia lacus Asphaltitis descriptio ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ αὐτοψίας auctoris; in quo notabis λύχνοι μὲν καίόμενοι καὶ ἐπιφέρονται. Quod et apud Hegesippum reperies lib. iv. cap. 18. (*De Bello Judaico*) "Lucernam accensam ferunt aquis supernatare, sine ulla conversione extincto demergi lumine. Quod ab Africano, non a Josepho accepit. Tertullianus in poemate de Gomorris et Sodomis,

"—————si denique testæ

"*Luciferam narem insistes, qua spiritus igni est,*

"*Velificabit apex flammæ. Si flamma perempta est,*

"*Ibit subter aquas destructio naufraga lucis.*"

P. 266. l. 7. ἐνταῦθα εἰσὶν αἱ τῆς ἀσφάλτου πηγαί] Particulam δὲ post ἐνταῦθα fide nixus *MSti alterius Paris.* atque *Cedreni* omisi. Nunc itidem Dindorfius. Abest τῆς a Scaligeri *Eusebianis*. Habet *Genes.* xiv. 10. de loco, ubi Sodomitæ a Syris victi; Ἡ δὲ κοιλὰς ἡ ἄλκῃ ΦΡΕΑΤΑ ἈΣΦΑΛΤΟΥ. Tradit Maundrellus nostras, quem quidem bis ante memoravi, colligi solere affatim bitumen prope montes, quibus cingitur ab oriente et occidente mare mortuum, idque picem maxima similitudine referre, nec facile ab ea distingui posse, nisi ex sulphureo ejus odore ac sapore. Immo vero alius auctor celebris Shawius *Observatt. in Syriam* &c. cap. iii. p. 374. postquam certiores se factum esse narravit, bitumen hoc certis quibusdam temporibus ex imo mari sub forma magnorum hemisphaeriorum efferri solitum esse, et reperiri in littore gagatis instar nigerrimi nitoris, pergit scribere, tribui debere hujusmodi eruptionibus puteos et cavos prope lacum sitos, qui a Maundrello cum locis, in quibus prius fuerant calcareæ fornaces, conferuntur. Tacitus *Hist.* v. 6. loco ante allato, *Sed gnari locorum tradunt, undantes bitumine moles pelli, manuque trahi ad litus; mox ubi vapore terræ, vi solis inaruerint, securibus cuneisque ut trabes aut saxa discindi.*

Ibid. l. 8. στυπτηρίαν καὶ ἄλα] ἄλας *MSt. alter Syncelli et Cedrenus*, quod reposuit nunc Dindorfius suo Syncello. Quod ad salem attinet, narrat Georgius Sandysius in *Itinerario* suo, init. lib. iii. vicium populum inde salem sibi comparare so-

litum. Ad hæc cl. Volneius, quem modo attuli, docet abundare sale fossili montes juxta sitos. Hinc vana fuisse videtur Jacobi Palmerii super lacu Asphaltite animadversio in *Miscell. Observ.* vol. x. tom. i. p. 254. ubi sales his locis negat.

P. 266. l. 10. ἐνθα δ' ἂν καρπὸς εὐρεθῇ, κάπνου πλέον εὐρίσκειται θολερωτάτου] αὖ pro ἂν, et οὐδὲν, id quod abest a Syncello, post πλέον, edidit Scaliger. Apud *Cedrenum* οὐδὲν extat sine θολερωτάτου. De fructibus istis Josephus *Bell. Jud.* lib. v. Tacitusque *Hist.* lib. v. quorum narrationes Maundrellus l. c. profert ridetque. Attamen conferri meretur Lassignanus modo adductus, qui mentione facta de malis malisque puniciis juxta hoc mare consitis ait. opinari se fructus eorum, antequam maturescant, flatibus austri præfervidi corrupti solitos.

Ibid. l. 12. λήγει τε] Habet δὲ pro τὲ Scaliger, qui et paulo post omittit τὰ ante ἐναντία. Exhalentur vero subsideantque ocius solito hæ aquæ necesse est, aut occultis quibusdam effluant mentibus, quippe quæ nihil augentur accessu tum Jordanis magni rapidissimique interdum fluvii, tum plurimorum item torrentium, quos commemoratos habes a Relando in *Palastina* sua cap. 44. Et Shawius, in loco modo adducto, ad nihil aliud recurrendum esse in hac re explicanda censet, præter vaporis e mari mortuo exhalationem, quæ quotidie fit; cujus quantitatem computare ibidem aggreditur, vindicatis postea rationibus suis in vol. Operis sui secundo. Vide et Volneium idem ipsum statuentem in libro supra commemorato, vol. I. cap. 20. sect. 6. Paulo post ὁ τόπος pro τὸν ποταμὸν habet *Cedrenus*, cui quidem adversatur illud παρ' αὐτῇ infra lin. 14. ubi intelligatur oportet ἡ θάλασσα.

Ibid. l. 13. εἰ δὲ μὴ Ἰορδάνην εἶχε τὸν ποταμὸν τροφήν, ὡς πορφύραν διατρέχοντα] Goarus in enumerandis locis Syncelli textus, quos ait a Scaligero fuisse vitiatos et corruptos, hæc scribit; "Expungit Scaliger τροφήν necessariam dictionem pag. textus Euseb. 20. ibid. διατρέφοντα pervertit in δια-τρέχοντα." Quod vero ad posteriorem vocem διατρέχοντα attinet, extat illa apud *Cedrenum* atque in *MSto altero Parisiensi*, atque ita correctus fuit prior *MStus*. Goarus quidem vertit, et nisi Jordanem ad instar conchæ nutritium et continuum humorem subministrantem haberet. Ego interea verbo διατρέ-

χοντα alteri διατρέφοντα praelato, istud ὡς πορφύραν διατρέχοντα ita interpretor, quasi dixerit Africanus, Jordanem fluvium cum turbidis aquis suis purpuram colore referentem per mare currere. Ita apud Homerum legitur sæpenumero κῦμα πορφύρεον, habetque Hesychius, Πορφύρει. ταραττεται. φροντίζει. μελανίζει. Et Πορφύρεος θάνατος. ὁ μέλας. καὶ βαθύς. καὶ ταραχώδης. De Jordane, ut post vidi, hæc scribit Daniel metropolitae Ephesius, in Διηγήσει sua, quam Mingarellus in *Catalogo Codd. Græc. Naniarum* protulit, "Ἐστι δὲ ὁ Ἰορδάνης οὐ τοσοῦτον μέγας πόταμος, ὅσον ρεῖ τάχος· ἀλσώδης δὲ ἐστὶ ὡς ἐπίπαν ἐκατέραις ταῖς ὀχθοῖς αὐτοῦ, καὶ καλαμώδης, ΚΑΤΑΘΩΛΟΝ ἔχων πάντοτε τὸ ὕδωρ. p. 296. Denique de ipso *hoc amne*, ait Tacitus, ubi supra, *nec Jordanes pelago accipitur; sed unum atque alterum lacum integer perfluit, tertio retinetur.*

P. 266. l. 15. θάπτον ἢ φαίνεται] Lucidius esset, θάπτον ἢ νῦν φ. Sed nihil adderem.

Ibid. τοῦ βαλσάμου φυτόν.] τὸ pro τοῦ Cedrenus. Eusebius in *Onomastico Urb. et Loc. S. Script.* Βαβλὰ, καὶ ἐστὶ ἡ Σίγωρ, νῦν Ζωαρὰ καλουμένη, μόνη διασωθεῖσα ἀπὸ τῆς τῶν Σοδομιτῶν χώρας, ἣ καὶ εἰς ἔτι νῦν οἰκεῖται, τῇ νεκρᾷ παρακειμένη θαλάσση· καὶ φρούριόν ἐστι στρατιωτῶν. καὶ φύεται γε παρ' αὐτῇ βάλσαμον, καὶ ὁ φοῖνιξ, δείγμα τῆς παλαιᾶς τῶν τόπων εὐφορίας. p. 32. ed. Clerici. Eademne sit planta hic commemorata atque balsamum celebre Judaicum seu Gileaditicum, an altera arbuscula, quæ hodie ibi gignitur, cujusque laudat fructum oleumque ex nucleo tractum Maundrellus pag. 86. *Itinerarii* sui, ignarus sum. Παρ' αὐτὴν pro παρ' αὐτῇ ex *MS. Paris.* altero nunc posuit Dindorfius.

Ibid. l. 16. ὑπονοεῖται δὲ ἀνατετράφθαι] Quid subversum fuisse putabant? Non balsamum quidem plantam, ut Goarus interpretatus est, etiam Africani temporibus in iis locis manentem, sed terram mari mortuo occultatam, atque a Deo propter incolarum scelus ab imis sedibus eversam.

XIV.

P. 267. l. 2. Παροικήσας δὲ &c.] Cum margini esset Cedreni adlitum pag. 28. lemma istud, Ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀφρικανοῦ, hæc Africano asserere visum est. Ibi in notis ait Xylander, "Mu-

“ tilate hæc Cedrenus; in margine est, esse ex Africano poetita. Incertum hæc ne an quæ sequuntur de Loto et mari mortuo. Posterius puto verum esse: neque ejus miracula Cedrenum sed Africanum sibi visa referre.” Satis recta hæc Xylander, pro eo quod ipse tum scire potuit, cum nondum editus esset Georgius Syncellus, apud quem quidem pag. 100. proxime ante ῥῆσιν illam de Loto et mari mortuo jam adductam hæc quæ sequuntur, extant; Ἀβραὰμ παρῴκησεν ἐν Γεράροις. ἦν τινας Ἀσκάλωνά φασιν εἶναι, ὡς καὶ Ἀφρικανός. Ἀβραὰμ ἔλαβεν τὴν Χετούραν γυναῖκα μετὰ τελευτὴν Σάρας, ἐν τῇ γήρει αὐτοῦ, ἐξ ἧς ἔσχεν υἱὸς εἰς Σεμωριάμ, Ἰεκτὰν, Μαδὰμ, Μαδιὰμ, Ἰεσβώκ. Cum ergo ex solo isto Syncelli loco, nisi accessisset Cedreni testimonium, non sequeretur id quod nunc palam est, Africani omnia hæc esse, hinc constat multa ad eundem Africanum pertinere posse apud hos chronologos, quæ haud licet pro certo ei tribuere.

P. 267. l. 1. τὴν νῦν Ἀσκάλωνα λεγομένην] Legendum puto τῇ νῦν Ἀσκάλωνι λεγομένην. At vero urbes Gerara et Ascalon semper diversæ inter se fuisse videntur, neque enim Gerara urbs maritima. Aliter vero de hac re statuisset videtur Africanus, qui Palæstinæ incola fuit.

Ibid. l. 5. υἱὸς πέντε] Biblia in *Genesi* xxv. 2. sex filios recensent. In nominibus autem ipsorum scribendis variant cum exempla Græca et Latina, tum auctores, qui hunc S. Scripturæ locum adduxerunt.

XV.

Ibid. l. 15. Ἑβδομήκοντα ἔπτα &c.] Confer *Gen.* capp. xxix. et xxx. et cap. xli. comm. 46. et capp. xlvii. comm. 9. ex quibus locis idem ipsum de Jacobi ætate colligunt vel præstantissimi chronologi. Sed opponit se Africano Syncellus statuens, Jacobum anno ætatis suæ 73. paternam reliquisse domum, cujus rationes tueri Goarus in notis aggreditur. Cum Africano autem consentit Prosper Aquitanus in *Chronico Integro*, quod Labbæus primus edidit, p. 526. *Vetustiorum Lat. Chronic.* a Roncallio anno 1787. Patavii typis impress. Posuit hanc ῥῆσιν Scaliger in *Eusebianis* pag. 22. additis verbis, ὡς ἐκ

τῆς γραφῆς, quæ quidem Georgii Syncelli esse videntur, qui huic ῥήσει, titulo δ' Ἀφρικανὸς insignitæ, verba subjunxit, ὡς ἐκ τῆς γραφῆς· ἡ δὲ γραφή οὐδαμῶς φαίνεται τοῦτο λέγουσα &c.

XVI.

P. 267. l. 21. Οὔτε κατὰ τὸν Ἀφρικανὸν &c.] Scaliger quidem pag. 22. *Eusebianor.* cum ea quæ sequuntur, tum alia quædam de Crete primo insulæ Cretæ rege, Africano attribuit. Ἀφρικανοῦ. τῷ πζ'. ἔτει τοῦ Ἰακῶβ ἐγεννήθη Λευί. Τινὲς τὸν αὐτόχθονα Κρήτα &c. At vero tam apud Syncellum, ex quo sumpsit sua Scaliger, servantur ea de Crete in pag. 105. quam apud Eusebium in *Chronico Latino* ad ann. Abrahæ lvi, sed Africano haud adscripta. Pertinere eadem ad *Chronicon Eusebianum*, nisi ad Africanum, firmat nobis *Interpretatio* ejus *Armenia*.

Ibid. l. 22. τῷ πζ'. ἔτει] Conf. loca SS. Scripturæ ad Num. xv. proxime ante commemorata. Infra vero pro verbis τῷ αὐτῷ πζ'. legendum esse τῷ αὐτοῦ πζ'. ostendunt Georgii ipsius verba pag. 116. οὔτε τῷ Ἀφρικανῷ πιστευτέον πζ'. ἔτει τοῦ Ἰακῶβ λέγουσι γεννηθῆναι τὸν Λευί, οὔτε τῷ Εὐσεβίῳ λέγουσι, τῷ πζ'. ἔτει.

XVII.

P. 268. l. 2. Ἡ ποιμενικὴ σκηνὴ &c.] Exhibet eadem usque ad vocem κεραυνῷ Scaliger quoque in *Eusebianis* pag. 22.

Ibid. ἐν Ἑδέσση] Urbe celebri in Mesopotamia sita; et beata semper prædicanda, quod reges ejus Christiani facti diu ante imperatores Romanos Christum colerent. Emen-date Ἑδέσση Scaliger pro Ἑδέση, quod habet *Syncelli textus*; sicut infra Ἑδέσης in Num. li. et recte Scaliger cum *MS'to altero Parisino* κεραυνῷ pro κεραυνῶν præstat.

Ibid. l. 3. Ἀντωνίνου] Antoninum intellige hic Elagabalum, sub quo Chronica sua scribebat Africanus. SCALIG. Dubitare vero quemque permittimus de reliquiis istis hujus tentorii arborisque mox dicti supra duos mille annos, ut ferebant, conservatis; etsi de quercu, quæ plus mille annos in sylva regum nostrorum, Nova appellata Foresta, servata fuerat, me adolescente narratio verisimilis percrebuerit.

XVIII.

P. 268. I. 13. — ταύτης παρὰ τὸ πρέμνον ὡς φησὶν ὁ Ἀφρικανὸς &c.] Totus locus apud Syncellum ita se habet pag. 107. Ἰακώβ ἀπαρεσθελὶς τοῖς ὑπὸ Συμεὼν καὶ Λευὶ πραχθείσιν ἐν Σικίμοις, διὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς φθορὰν, εἰς τοὺς ἐπιχωρίους, θάψας ἐν Σικίμοις οὗς ἐφέρετο θεοὺς παρὰ τὴν πέτραν ὑπὸ τὴν θαυμασίαν τερεβινθον, ἣτις μέχρι νῦν εἰς τιμὴν τῶν πατριαρχῶν ὑπὸ τῶν πλησιωχῶν τιμᾶται μετῆρεν εἰς Βεθὴλ· ΤΑΥΤΗΣ παρὰ τὸ πρέμνον κ. τ. λ. παρὰ ταύτην ὁ τάφος Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ. φασὶ δὲ τινες ῥάβδον εἶναι τιτὸς τῶν ἐπιφενωθέντων ἀγγέλων τῇ Ἀβραὰμ φυτευθεῖσαν αὐτόθι. *Tristatus Jacob de caede Sichimorum a Symeone et Levi sororis Dinæ stuprum ulturis perpetrata, cum sepelivisset in Sicimis Deos, quos tulerat, ad petram sub mirabili terebintho, quæ usque in hunc diem ab incolis in honore est, inde migravit in Bethel.* ANTE terebinthi istius stipitem &c. &c. *Ad eam Abraham et Isaac sepulchra posita. Baculum unius ex angelis hospitio receptis ab Abraham, ejus ibi manu plantatum quidam esse affirmant.* Scaliger Africano omnia attribuens usque ad vocem ἐνοικοι l. 14. istæc in *Eusebianis* suis p. 22. reposuit, verbis omissis, ὡς φησὶν ὁ Ἀφρικανός. Cum vero ex Syncello solo transtulerit hæc Scaliger, haud necesse est omnia Africani esse, etsi res ita habere possit. Totam quidem χρῆτιν ei fidentius tribuerem, si modo *Commentarius in Hexameron* a Leone Allatio editus Eustathio Antiocheno quarti sæculi præsulī proculdubio esset adscribendus. Locus enim, quem paulo infra ex eo Goarus affert, omnia apud Syncellum hic posita spectat exprimitque. Sed fabulæ in eodem opere extantes atque etiam ipsa pars illa ejus, ex qua locus a Goaro desumptus est, universum opus suspectum fecerunt. Cons. Cavii *Hist. Lit.* vol. I. p. 188. Mox exhibet *Goarinus Syncellus* τῆς τερεβίνθου post ὁ Ἀφρικανός, Scaliger vero post τὸ πρέμνον, sed ego quidem illud τῆς τερεβίνθου ex margine primitus irrepsisse suspicatus sum. Nunc delevit τὸ ante πρέμνον Dindorfius *Cod. alterum Paris.* secutus.

Ibid. — ταύτης (scil. τῆς τερεβίνθου)] Vallis Terebinthi hactenus vocatur locus ille, peregrinis Ierosolyma voti causa proficiscentibus notissimus. Vide quæ ad numerum Canonis

MMCCXIV. notavimus. Ceterum eam Terebinthum esse, de qua agitur in editione Septuaginta Genes. xxxv. 4. palam est. Hebraice est תְּרֵבִינִי, quod diverse interpretantur Hebræi. Peregrini Ierosolymitani dicunt unam Terebinthum adhuc superesse duobus M. P. ab Ierosolymis, eamque esse hanc, de qua nunc loquimur. SCALIGER. Versio *Bibliorum* Anglica, sicut aliae, hanc arborem quercum esse statuit, non terebinthum, ut Græci et Latini. Immo vero Septuaginta interpretes Hebræam vocem interdum δρῦν verterunt. Nec distinguitur quidem inter ipsas arbores a nonnullis auctoribus. At vero terebinthus, quam ex narratione aliorum posuit Scaliger duobus mille passuum ab Hierosolymis distantem, diversa videtur fuisse a patriarcharum arbore terebintho prope Hebron, de qua ita Eusebius in *Onomastico De Urb. et Locis*: *Arbo* sive *Hebron*, inquit, ἀπὸ Αἰλίας (Hierosolymæ) ἐν νότῳ, διεστῶσα σημείοις β'. πρὸς εἴκοσιν, ἡ δρῦς Ἀβραὰμ καὶ τὸ μνήμα αὐτόθι θεωρεῖται, καὶ θρησκειέται ἐπιφανῶς πρὸς τῶν ἐχθρῶν (l. ἐθνῶν) ἡ τερέβινθος, ὅτι ὑπ' αὐτῆς πάλαι τῷ Ἀβραὰμ ἐπιγενωθέντες οἱ ἄγγελοι. p. 21. ed. Clerici. Confer et v. Δρυσμαβρῆ. Itidem in itinerariis suis Sandysius et Maundrellus nostrates terebinthum alteram illam prope Hierusalem memorantes, ita de ea loquuntur, ac si propter id solum celebrata sit, quod Beatissima Virgo ante presentatum in templo Christum sub umbra ejus recubuerit. Notat Goarus disserere de terebintho oculatos testes Fr. Quaresmum in *Elucidatione terræ sanctæ*, et Eugenium Rogerium, et alios de sacris peregrinationibus auctores.

P. 268. l. 14. τὰς ἐκτενὰς] Quid pro illo nihili ἐκτενὰς substituendum sit, quærant studiosi. SCAL. Ἐκτενὰς se ignorare fatetur Scaliger. Usitat Ecclesia Orientalis: *Preces* videlicet *protensiores* a Diacono pronunciandæ, quibus pro cunctis hominum generibus variisque humanæ vitæ necessitatibus Ecclesia diserte et explicate Deum Optimum Maximum exorat. Quanti faciendæ ab omni vere Christiano homine vetustas earum a quatuordecim jam sæculis probata commonet. De illis abunde in nostris Euchologicis. GOAR. Hæc ille. Mihi vero locus ab ipso Goaro ex Eustathio in *Hexaemeron* in Notis allatus aliud quid suggerere videtur;—ἐστὶ γὰρ ἄχρι τοῦ δεῦρο (ait Eustathius verba Africani secutus) παρὰ τὸ πρέμνον αὐτῆς βωμὸς, ἐφ' ὃν τὰ τε ὀλοκαυτώματα καὶ τὰς ἐκατόμβας ἀνέφερον.

p. 77. ed. Lugd. Hinc constat, τὰς ἐκατόμβας pro τὰς ἐκτενὰς hoc loco legi debere; nihil enim hic agitur de Christianorum ritibus, sed de sacrificiis incolarum ethnicorum, qui patriarcharum memoriam maxima reverentia prosequabantur. Ad hæc cum alii historici, tum vero Sozomenus lib. ii. *Hist. Eccl.* c. 4. mercatu hoc atque festo, ad quod quidem celebrandum undique confluere solebant Judæi, Christiani, Ethnici, commemorato, aram dirutam fuisse a Constantino M. tradit, super quam lautissima immolabantur sacrificia. Ipse quoque Constantini literæ propterea missæ apud Eusebium lib. iii. *De Vit. Constant.* capp. 53. et 54. extant. Postquam hæc scripsi, Leonem Allatium, qui Eustathii opus ex scripto ediderat, vidi ex auctore suo Africani verba sic restituisse; cujus quidem emendationem non tantum silentio transmisit Goarus, sed eidem oppugnat etiam Gallandius in *Bibliotheca* sua *PP.* tom. ii. pag. 366. qui Goari verbis hæc addidit, "Suicerum adi, si placet, in *Thes. Eccl.* tom. I. pag. 1073. v. 'Εκτενής. II. "Ceterum Allatius notis ad Eustathium pag. 293. hæc Africani verba corrupta censet, atque ita ex suo Eustathio restituenta: ἐφ' ὃν τὰ τε ὀλοκαυτώματα καὶ τὰς ἐκατόμβας ἀνέφερον. Quod minime admittendum videtur. Verba enim "Africani παραφράζειν auctor perhibetur, ut mox patebit." Ita ille; sed iudicet lector.

P. 268. l. 15. ἐν ταῖς πανηγύρεσι] Hieronymus Commentario in cap. xi. Zachariæ: PASCE GREGEM OCCISIONIS: *Hoc est: Nunc interim nutriatur, et crescat, qui postea ab hostibus occidendus est: quas oves et pecora Principes Romanorum, qui possidebant ea et obtinebant jure victoriæ, interficiebant, et non miserabantur: sive immolabant, et non sentiebant dolorem. Id est: nihil mali pro tanta crudelitate patiebantur. Et vendebant ea, quæ non propter clementiam, sed propter precium reserebant. Legamus veteres historias et traditiones plangentium Judæorum: quod in Tabernaculo Abrahæ, ubi nunc per annos singulos mercatus celeberrimus exercetur, post ultimam eversionem, quam sustinuerunt ab Hadriano, multa hominum millia venundata sunt: et quæ vendi non potuerunt, translata in Ægyptum: et tam naufragio et fame, quam gentium cæde truncata. Hæc ille: ubi Tabernaculum Abrahæ est Terebinthus illa celeberrima, et mercatus, πανήγυρις Ἀδριάνεος. A Tabernaculo Abrahæ *Mansio* dicta*

est ad *Terebinthum* in Itinere Burdegalensi. Pseudohegesippus lib. iv. cap. 23. *Terebinthus illis magna arbor a constitutione mundi fuisse asseveratur, nunc tamen utrum maneat, incertum nobis est. Quæ quidem terebinthus a Christianis summo in cultu fuit.* Eusebius: ὅθεν εἰσέτι νῦν παρὰ τοῖς πλησιοχώροις, ὡς ἂν θεῖος, ὁ τόπος εἰς τιμὴν τῶν αὐτόθι τῷ Ἀβραὰμ ἐπιφανέντων θρησκευέται, καὶ θεωρεῖται γε εἰς δεῦρο διαμένουσα ἡ Τερέβινθος, οἱ τε τῷ Ἀβραὰμ ἐπιγενομένοις ἐπὶ γραφῆς ἀνακείμενοι, δύο μὲν ἐκατέρωθεν, μέσος δὲ ὁ κρείττων ὑπερέχων τῇ τιμῇ. lib. v. Ἀποδείξ. 147. SCALIG. *Animadv. in Chron. Eusebii*, ad an. mmcxxxiv. pag. 209. qui in antecedentibus aliud præterea Hieronymi testimonium huc pertinens ex *Comment. in xxxi. cap. Jeremiæ* adduxerat, et *Chronici quoque Paschalis* locum ad secundum Hadriani Imp. annum.

Ibid. l. 16. ἡ δ' οὐ κατεκαίετο &c.] Cum indicet Eustathii locus modo memoratus sæpe ostensum fuisse hoc portentum, inde fit verisimile per singulas periodos populo imperito fucum factum fuisse a nebulonibus; post illa enim de angeli baculo ab Abrahamo terræ infixio, quæ attulit Syncellus, hæc pergit scribere Eustathius, καὶ ἐξ αὐτῆς (ράβδου) ἡ ἀξιάγαστος ἐνεφύη τερέβινθος. ὑπαφθεῖσα γὰρ ὅλη πῦρ γίνεται. καὶ νομίζεται τοῖς πᾶσι εἰς κόνην ἐκ τῆς φλογὸς ἀναλύεσθαι, κατασβεσθεῖσα μέντοι ἄσινῃς ὅλη καὶ ἀκέραιος δείκνται. p. 78.

XIX.

Ibid. l. 24. ἐξ οὗ Ἰὼβ] Jobab, qui inter posteros Esau in *Genesi* cap. xxxvi. comm. 33. recensetur, eundem fuisse atque Job τὸν πᾶν, multi affirmant. Sed contra hanc pugnat opinionem Usserius *Chronol. Sacr.* cap. xi.

XX.

P. 269. l. 6. Ἰωσήφ δὲ ἦν ἐτῶν μ'.] Cum hæc verba a sequentibus perperam omnino disjuncta essent apud Syncellum, inde corrupta omnia Goaro interpreti evaserunt. Josephus vero triginta annos natus Ægypti præfectus constitutus fuerat (*Gen.* xlii. 46.); inde secuti sunt septem anni fertilitatis

et duo famia. Descendit in Ægyptum Jacobus annos, fortasse solidos, natus 130. (Gen. xlv. 6. 11. et xlvii. 9.), cum quinque alteri famis anni superessent. Josephus autem annis exactis 110. mortuus esse dicitur. (Gen. L. comm. ult.) Propterea duo hæc consequi videntur, et Josephum annorum fuisse 39. non 40. quo tempore Jacobus pater annum agens 131. in Ægyptum descenderet, et Josephum huic patris descendui, annos 71. non 70. supervixisse.

XXI.

P. 269. l. 'Απὸ Ἀδάμ τοῦτον &c.] Hoc a Syncello in pag. quoque iii. positum, addidit *Eusebiana* suis Scaliger pag. 22. Titulus Ἀφρικανοῦ utrique Syncelli loco præfixus est.

Ibid. καὶ] Mavult ἐκ Goarus, sed indicatur vel finis libri *Genesis*, qui morte Josephi clauditur, vel, quod tamen minus probabile est, tomi alicujus hujusce operis, *De Temporibus*, conclusio. Receptum est ἐκ in Syncellum recens editum.

Ibid. l. 15. γενεαὶ μὲν κγ'.] Excluso nimirum Cainan, quem Africanum præterisse novimus.

Ibid. ἐτη δὲ γφξγ'.] Africano fere conveniunt, dignum hoc notatu est, Demetrii apud Eusebium *Preparat. Evang.* lib. ix. cap. 21. ante Christum natum initæ rationes. Is enim alatus ab Eusebio ex Alexandro Polyhistore annos colligit ab Adamo usque ad Jacobi *descensum* 3624. inclusis, ut videtur, annis illis 130. Cainan secundi, quos Africanus solet rejicere; hos autem si dempseris, restabunt anni 3494, quibus additis annis 70. vel 71. Josephi paterno descensui superstitis, colligentur anni 3564. vel 3565, loco horum Africani 3563. Sin vero Africani summæ addideris duos annos, quos ille omisisse videtur statim post diluvium, numeri optime convenient. Vid. notam ad Num. ix. p. 373. Ait quidem hic Goarus, "ὀβ-
"σέρβα γέννησις, haud τελευτήν apud Africanum legendum." S-d huic correctioni, etsi a Gallandio repetitæ, minime consentiendum est. Confitendum tamen est, quidquid ex S. Scriptura in superioribus posuerim, colligere me posse annos tantum *secundum Africani rationes* 3562. pro 3563. ab orbe condito ad Josephi τελευτήν.

Ante Abrahæ nati annos 75, pro-			
fectionem, anni ab orbe con-			
dito sunt	-	-	- 3277. Excerpt. ix.
Abraham, cum esset annorum			
100, genuit Isaac.	-	-	25. Genes. xxi. 5.
Isaac, cum esset annorum 60. ge-			
nuit Jacob.	-	-	60. Genes. xxv. 26.
Jacob annos natus 130, vel annos			
solidos 129, Ægyptum adiit.			130. Excerpt. xx.
Josephus patris descensui super-			
stes fuit ann.	-	-	- 70. Idem Excerpt.

3562.

Forsitan illud in Num. xx. de annis Josephi ac Jacobi, quo tempore descendebat hic in Ægyptum, collegit sibi Syncellus tantummodo ex verbis, quæ Africani sequuntur.

XXII.

P. 269. l. 21. Ἀπὸ τοῦ Τρίτου τῶν Ἀφρικανοῦ Χρονογραφιῶν] Quæ sequuntur, Eusebius cum hoc titulo adduxit in lib. x. *Præparat. Evang.* cap. 10. p. 487. ed. Vigeri; sed auctiora a me multis locis reddita ex Syncelli *Chronographia* pag. 63. et alibi, ubi a verbis φαμὲν τοίνυν pag. 272. lin. 16. ad usque finem nonnullæ partes ejusdem ῥήσεως extant, sed plurimis omissis. Præterea ex eodem Syncello constat, extitisse Africani istæc sub libri tertii initium, quod pauca ex his afferens pag. 70. *Chronograph.* ita scribit, ὡς αὐτὸς Ἀφρικανὸς μεμαρτύρηκεν ἐν ἀρχῇ τοῦ τρίτου λόγου.

Ibid. l. 22. Μέχρι μὲν τῶν Ὀλυμπιάδων, οὐδὲν ἀκριβὲς ἱστορηται τοῖς Ἕλλησι,] Extat hoc frustulum in *Cohortations* quoque *ad Græcos*, S. Justino Martyri quæ vulgo tributa est cap. 12. ed. Benedictin. οὐδὲν Ἕλλησι, inquit auctor, πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἀκριβῶς ἱστορηται. Atque ideo vir, regnante in Britannia Anna et duobus successoribus ejus, pietate atque doctrina præstans Carolus Ashton, tum ex his Africani verbis, tum ex aliis vel manifestioribus indiciis mox afferendis, collegit sibi, *Cohortationem ad Græcos* alicui scriptori Justini ætate

posteriori adjudicari debere. Vid. postumam ejus edit. *Utriusque Apol. Justini* Cantabrigiæ 1768. p. 293. Interea ostendit Hen. Dodwellus in *Prælect. Inaug. De Historiæ Græcæ Antiquitate*, quam *Prælectionibus Camdenianis* suis præmisit, nimis liberaliter cum Græcis egisse Varronem et patres ecclesiæ antiquissimos, qui ab ipsis Olympiadibus certam eorum inchoarent historiam. §. xi. p. 23. Varro scilicet, Censorino teste, tria discrimina temporum esse tradidit. Primum ab hominum principio ad priorem cataclysmum vocabat ἀδελον, secundum inde ad Olympiadem primam μυθικόν, tertium a prima Olympiade ad se ιστορικόν. *De Die Natali* cap. xxi. p. 111. ed. Havercamp. Mox προτοῦ, haud πρὸ τοῦ divisim, etsi in hac re variatur, curavi imprimendum.

P. 270. l. 1. αἱ δὲ ἡκρίβωντο πολλοῖς] Scribendum puto, αἱ δὲ ἡκρίβουν τὰ πολλὰ, hæc vero (Olympiades) *pleraque accurata reddebant*. Infra legitur ὅποθεν Ἕλληνες ἀκριβοῦν τοὺς χρόνους ἐνόμισαν, habet τὰ πολλὰ *pleraque* Africanus initio num. 1. p. 297. l. 12. et ἡκρίβωνται scriptum est in MSto Coll. S. Joan. pro ἡκρίβωντο. Nunc adde sex alios codices, qui in usum cl. Gaisfordi in nupera editione *Præp. Evang. Eusebii* collati sunt.

Ibid. l. 9. τὰς Ἑβραίων] τὰ Ἑ. in editis, sed τὰς subaudito ιστορίας MS. Eusebii in Coll. S. Joan. Oxon. servatus, quod nunc reposui. Præstant lectionem *tres codd. Gaisfordiani*.

Ibid. l. 11. καὶ ταύτης ἐχόμενος, ἀφαίρων τε καὶ προστιθεῖς, &c.] Africanus istis multam perfudit lucem magnus ille Scaliger in *Prolegomenis* suis in *Chronica Eusebii*: “Quia (inquit) ignorantio unius intervalli reliqua ignorari necesse est, quemadmodum uno deprehenso, ceterorum cognitio expeditissima est, ut in iis rebus, quæ veris demonstrationibus nituntur, contingere solet: Africanus id sibi negotii proposuit, ut uno intervallo ad aliquem certum historiæ exoticæ titulum relato, tam antecedentium, quam consequentium veritatem erueret. Quod igitur apud exoticæ historiæ auctores reperit, quod proposito suo maxime consentaneum esse arbitratum est, id ille pro titulo et termino operis sui arripuit. Legerat itaque apud Josephum ex Polemone, Apione, et Ptolemæo Mendesio, Hebræos ex Ægypto, duce Mose, migrasse circiter initium regni Argivorum, hoc est annis mxx. ante primam Olympiadem: quod tempus alii ad Inachum,

“ alii ad Phoroneum referunt: idque tanquam sepem ac fun-
 “ damentum Chronologiæ suæ sibi constituit, ad quod præ-
 “ terita tempora, et a quo sequentia deduceret, κατὰ προσθα-
 “ φαίρεισιν, ut ipse loquitur; κατὰ μὲν τὴν ἀφαίρεισιν, εἰς τὰ
 “ προηγούμενα· κατὰ δὲ τὴν πρόσθεσιν εἰς τὰ ἐπόμενα. Fiduciæ
 “ cumulus accessit auctoritas Tatiani, et post eum Clementis,
 “ qui Mosem plusquam mille annis ante primam Olympiadem
 “ fuisse prodiderunt. Hac epocha firmata, quinque libros
 “ Chronologicos contexit.” fol. 1. Iterum f. 3. “ Neque Eu-
 “ sebius neque Africanus ad scribendum se contulerunt, nisi
 “ prius instructi aliquo gesto Hebraico, quod in tempus cer-
 “ tum historiæ Græcæ inciderit, λαβόμενος, inquit Africanus,
 “ μῖα πρᾶξεως Ἑβραϊκῆς ὁμοχρόνου πρᾶξει ὑφ’ Ἑλλήνων ἱστορη-
 “ θείσῃ. Omnis enim quæ de temporum ratione instituitur,
 “ disputatio munimentum habet tempus certum et definitum,
 “ quod Græcis dicitur παράπηγμα, Censorino *Titulus*. Id au-
 “ tem duplex est, ἀφ’ οὗ, ἐφ’ οὗ. Unde, et quo. Hoc est, unde
 “ rationes temporum deducuntur et quo referuntur. Ii sunt
 “ termini intervallorum, uno enim tantum posito, nullum est
 “ intervallum, non magis quam punctum est linea. Sed quod
 “ duo puncta interjacet, id linea est: et quod inter duos ter-
 “ minos, intervallum. Hæc commutantur; τὸ ἀφ’ οὗ enim
 “ potest fieri τὸ ἐφ’ οὗ, quando vetustior epocha antecedit: et
 “ contra, τὸ ἐφ’ οὗ potest esse τὸ ἀφ’ οὗ, si posterior epocha alia
 “ ab eo deducatur. A prima Olympiade, exempli gratia, ad
 “ hunc annum Christi Dionysianum mdcvi. fluxerunt anni
 “ mccccxxxi. Hujus anni prior terminus, sive παράπηγμα τὸ
 “ ἀφ’ οὗ, est prima Olympias, τὸ ἐφ’ οὗ annus Christi propositus:
 “ Africano igitur τὸ ἀφ’ οὗ est Exodus, ad quam, ab Adam,
 “ rationes suas deducit. τὸ ἐφ’ οὗ est primus annus Cyri, Olym-
 “ piade lv. ineunte, a qua, ad se, tempora deduxit. Itaque
 “ ut operi suo fundamenta jaceret, primum apprehendendum
 “ fuit aliquod intervallum, cujus unus terminus vel demon-
 “ strandus esset, vel pro demonstrato assumendus, ut est
 “ Exodus, cujus tempus ipse satis demonstratum esse putavit
 “ ex eo, quod Apion, Josephus, Ptolemæus Mendesius, et alii
 “ veteres, illud in initium Inachi contulerunt. Inachum vero
 “ mxx. annis ante primam Olympiadem floruisse ex Philochoro
 “ didicerat. Sed Eusebio nostro intervallum παραπήγματος

“ sunt anni septuaginta captivitatis. τὸ ἀφ’ οὗ statuit in capto
 “ Sedekia, τὸ ἐφ’ ὃ in secundo anno Darii Hystaspidae. De
 “ initio illius intervalli, a casu Sedekiae, et templi excidio,
 “ multos auctores habuit, quos sequeretur. de fine ipse pri-
 “ mus, et solus vaticinatus est : quemadmodum et de laxatione
 “ captivitatis joculariter hallucinatus, quam trigesimo anno
 “ post excidium templi statuit, ut primam Olympiadem in
 “ tempus Joatham conjiceret, auctorem Africanum secutus.”
 (Sed vero, dum Africanus primum annum Achazi regis, qui
 Joatham secutus est, cum prima Olympiade comparabat, ut
 ipse ostendit Scaliger, Eusebius annum 50 prioris regis Azariae
 praetulit, primo tamen Joatham in quadriennio Olympico in-
 cluso. Hic Joatham annis 16 regnavit.) “ Quare alterius
 “ intervalli primus annus Joatham est τὸ ἀφ’ οὗ, annus secun-
 “ dus Darii τὸ ἐφ’ ὃ, in quo septuagesimum, ut diximus, annum
 “ captivitatis statuit, Olympiadis LXV. anno secundo. Quia igitur
 “ intervallum ab Exodo ad conditum templi, et inde ad
 “ ad Joatham regem, perspicue conceptum extat in sacra his-
 “ toria, inde quantum intersit ab Exodio, ad primam Olympi-
 “ dem ignorari non potest.” Hæc Scaliger. De errore autem
 Africani in eo quod conclusionem captivitatis Babylonicæ cum
 certissimo tempore instituti a Cyro regni super Persas con-
 jungere soleret, mox dicendum.

P. 270. l. 13. συνεχρόνισεν] Ita *MS. Vigeri* et codex ille
S. Joan. Oxon. pro συνεχρόνησεν. Adde quinque *codices Gaisfordianos*.

P. 271. l. 2. Κύρος Περσῶν ἐβασίλευεν, ᾧ ἔτει Ὀλυμπιάς ἦχθη
 νεί.] ἐβασίλευσε *MS. Coll. S. Joan.* et alii *quatuor Gaisfordiani*.
 De regno Cyri post Astyagen superatum hoc verum est. “ A
 Medis ad Persas,” ait Petavius in *Rationario Temp.* part. I.
 lib. ii. cap. 11. “ post annos 317. dominatus transiit, ineunte
 “ Olympiade 55. ut antiquorum omnium consensus habet, qui
 “ est ante Christum 559.”

Ibid. l. 12. αἱ μὲν οὖν ἱστορίαι συντρέχουσι, Κύρου τε &c.]
 Vereor, ut hæc veritatis fulcro nitantur. Usque ad imperii
 Persici initium, quod ab omnibus Olympiadis 55. anno primo
 assignatum est, numerantur tantum quadraginta circiter anni
 ab initio regni Zedeciae, unde, ut diserte ait Syncellus in Num.
 xli. captivitatem orditus est septuaginta annorum Africanus.
 Propterea Babylónico Cyri imperio, quod multos annos post

illud Persicum constitutum est, finem captivitatis, seu *annum primum* Cyri et fine libri *Chronic.* et ab Ezra commemoratum, affigas necesse erit. Hoc autem tempus cum Olymp. 55. 1. minime convenit. Ad hæc, quoniam omnes Cyri regis anni intra triginta sistuntur, atque idcirco inter initium illud regni Zedeciae, quod, ut dixi, Persico regno Cyri annos circiter quadraginta prævit, et inter ipsum etiam *finem*, non initium, regni Cyri, anni intercessisse tantum septuaginta queunt, verior videtur illa cum veterum tum recentiorum opinio, qua septuaginta anni coepisse statuuntur a priore parte regni Joachimi, quando captivitatem istam prædixit Hieremias, et multi nobiles captivi ad Babylonem ducti sunt, stipendiariusque factus est Joachimus. Saltem computatis regum Judæorum annis non potest non retractari servitus ad tempora ante Zedeciam, si altera epocha Babylonici Cyri imperii, Olymp. 60. 3. cum fine captivitatis conveniat, illa enim morti Cyri novem quoque annis præcedit. Hinc illi, qui perinde atque Africanus, captivitatem ab initio regni Zedeciae, quando regis prioris filius Jechonias captivus abductus est, ordiuntur, Babylonem ipsam a Cyro captam fuisse volunt, diu postquam invaderet ille Babylonicum imperium. Nil interea opus est, ut aliis quorundam opinionibus hic insistam de captivitatis fine, cum Africanus palam, de cujus placitis hic solum agimus, anno primo Cyri eum plus semel assignaverit.

P. 271. l. 14. καὶ κατὰ τὰς Ὀλυμπιάδας] Fortasse legendum καὶ τὰ κατὰ τ. Ὁ. Mox τὰ δὲ πρὸ τούτων pro τὰς δὲ π. τ. scribi sequentia postulant.

P. 272. l. 6. ἔτη συνάγεται χίλια εἰκοσι] Hanc Acusilai, uti vocatur a Scaligero et Petavio, computationem inseruit *Rationario suo Temp.* Petavio part. I. lib. i. cap. 4. Posuit καὶ ante εἰκοσι Scaliger pag. 359. *Thesauri Temp. Eusebiani*, ubi in Ἱστορ. Συναγωγῇ, pauca hæc de diluvio Ogygiano reposuit; sed et paulo inferius lin. 14. hi numeri ἀσυνδέτως afferuntur.

Ibid. l. 8. ταῦτα γὰρ Ἀθηναίων ἱστοροῦντες &c.] Malim ταῦτα γὰρ ἱστοροῦσι, delete Ἀθηναίων. VIGERUS. Cum plura extent, ut supra dixi, in *Cohortations ad Græcos*, Justino M. vulgo tributa unde, additis aliis argumentis, inductus est in Notis ad Justinum M. *Apologias* p. 293. doctissimus Ashtonius, ut librum a Justino abjudicaret, jam ex his locis unum adducam, ut

Africano sanitas inde præbeatur. In §. 9. ed. Benedictin. hæc leguntur: καὶ οἱ τὰ Ἀθηναίων δὲ ἱστοροῦντες, Ἑλλάνικός τε καὶ Φιλόχορος ὁ τὰς Ἀθῆνας, Κάστωρ τε καὶ Θαλλός, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Πολυίστωρ, ἔτι δὲ καὶ οἱ σοφώτατοι Φίλων τε καὶ Ἰώσηπος, οἱ τὰ κατὰ Ἰουδαίους ἱστορήσαντες, ὡς σφόδρα ἀρχαῖον καὶ παλαιὸν τῶν Ἰουδαίων ἀρχοντος Μωϋσέως μέμνηται. Hinc legendum esse apud Africanum puto, ταῦτα γὰρ οἱ τὰ Ἀθηναίων, et postea lin. 10. ὁ τὰς Ἀθῆνας, neque enim hæc emendatio Hellenicum excluderet a descriptione rerum Atheniensium, cujus Ἀττικὴ συγγραφὴ ab auctoribus commemoratur. Etsi vero lin. 12. habes post vocem Διόδωρος istud, ὁ τὰς βιβλιοθήκας, atque *Collocationis* auctor Diodorum sic memorat, καὶ ὁ ἐνδοξότατος δὲ παρ' ὑμῖν τῶν ἱστοριογράφων Διόδωρος, ὁ τὰς βιβλιοθήκας ἐπιτεμὼν ἐν τριάκοντα ὅλοις ἔτεσιν &c. nihil tamen idcirco apud Africanum addendum est. Legerim autem paulo ante καὶ ὁ τὰ πάντων, et infra, οἵτινες pro καὶ τινες.

P. 272. l. 17. ἐκ γε τοῦδε τοῦ συγγράμματος] Scriptum alicujus auctoris ante laudaverat Africanus. Particulam autem γε pro τε tam ex *Georgio Syncello* pauca horum verborum afferente pag. 148. quam ex Scaligero in *Eusebianis* pag. 25. reposui. Legitur quidem ibi apud Syncellum, ἐκ γε τοῦδε σ. omisso articulo τοῦ: sed apud eund. p. 63. ubi omnia fere hujus ῥήσεως, ut dixi, hinc usque ad finem ejus comparent, sic se verba habent, ἐκ τοῦδε τοῦ σ. Vigerus autem in *Notis* ad Eusebium h. l. particulam τε monuit aut expungendam esse, aut aliquid aliud postulari.

P. 273. l. 2. ἀπ' Αἰγύπτου] Ita *Syncellus* pag. 63. Scaligerque in *Eusebianis*. Nam Αἴγυπτον solum præstat *Syncellus* pag. 148. atque *Eusebius editus*, ubi tamen in *MS. Coll. S. Joan. duobusque codd. Gaisford.* et in *Syncelli MS. priore Parisino*, legitur Αἰγύπτου. Habetque Georgius Trapezuntius qui ante Græca edita *Præp. Evang.* Eusebii interpretatus est, ab *Ægypto*. Dixerat ad Eusebium Vigerus, “Dele hanc vocem Αἴγυπτον, aut repone ἀπ' Αἰγύπτου.” Ita ille. Mox articulum addidi ex *MS. Eusebii* jam dicto et ex *Syncello* ante πρῶτην. Nunc firmant *codd. tres Gaisfordiani*.

Ibid. l. 4. δειχθήσεται] Mavult legere δέκνυται Vigerus. Proxime post vocē πρῶτης addidi articulum ex *Eusebii MS. S. Joan.* Firmant *codd. tres Gaisfordiani*.

P. 273. l. 6. βασιλείας] Ex *Syncello* atque *Eusebii MS.* pro βασιλείας hoc posui. Infra simili in loco p. 272. l. 3. βασιλείας extat. Firmant *codd. quinque Gaisfordiani.*

Ibid. l. 7. ἐτη σιζ'.] Exhibet *Syncellus* σιέ'. ac semper deinceps σολέ'. pro numeris σολζ'. Pauca hæc verba *Eusebianis* suis nusquam, quod sciam, *Scaliger* inseruit, sed in alteris numeris σολζ'. variant ipsius *Syncelliana* excerpta. Vide *Chronica Euseb.* p. 25. et *Animadv.* pp. 20. et 22. Nata autem varietas est ex enumeratione quæ sequitur annorum singulorum inter Mosen et captivitatis finem.

Ibid. l. 8. ἀναφέρει] Vulgo ἀναφέρει, sed *Eusebii MS.* et *Syncellus* ἀνάφεροι, qui quidem *Syncellus* præstat postea εὐρήσει pro εὐρίσκειται. Firmant *quinque codd. Gaisfordiani.*

Ibid. ἐπιλογιζόμενος] Habet *Syncellus* ἀναλογιζόμενος, et mox ἀναλογίαν pro ἀνάλυσιν. Sed rectius *Eusebius.*

Ibid. l. 9. τὰ σολζ'.] Articulum addidi ex *Syncello*, qui ut modo dixi, numeros σολέ'. habet.

Ibid. l. 13. δς ἐκτισεν Ἐλευσίνα] Scripsisse *Pausaniam* non ab Ogyge, sed ab Eleusine Ogygis filio, conditam esse Eleusinam, notat *Scaliger* ad *Chronica Euseb.* p. 20.

Ibid. l. 15. Ὀλίγα δὲ τούτων ἐν Ἀσσυρίοις &c.] Hæc desumpsi usque ad illa, Καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ὠγύγον &c. pag. 274. l. 9. ex *Syncelli Chronographia* pag. 64. cum præterita hæc ab *Eusebio* fuissent in *Præp. Evang.* qui posuit post verba τὴν Ἀττικὴν χρονογραφίαν istud, Καὶ μεθ' ἕτερα, resumpta oratione cum illis, καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ὠγύγον. *Gallandius* vero in *Bibliotheca* sua *Patrum* istæc *Syncelli* neglexit.

Ibid. l. 16. πρῶτος ἦρξε Νῖνος &c.] *Eusebius* initio *Chronici* sui *Canonis* proprie sic dicti: *Primus Assyriorum rex Ninus Belii filius regnavit omni Asia, exceptis Indis annos LII.* Et recte *Goarus* ad marg. *Syncelli*, pro ἔτεσι τ'. reposuit numeros νβ'. Confer not. supra p. 409. de Nino.

Ibid. Νῖνος—οὐ πολὺ πρότερον Ὠγύγον] Οὐ πολὺ πρότερον, (nam optime nunc addidit particulam οὐ ex *MSto priore Paris. Syncelliano* *Dindorfius*.) h. est, annos circiter 150, secundum *Africani* rationes, qui libro hoc tertio operis sui statuerat, regnum cœpisse *Argivorum* anno ducentesimo *Assyriorum*. Vid. Num. proxime sequentem. *Phoroneus* autem rex *Argivorum* secundus, quem quidem æqualem *Africanus* supra dixit *Ogygis*, patri *Inacho* post regnum annorum 50. successit; sicut

Ninus Assyriorum rex vulgo habitus successor Beli, qui annis 55. regnasse fertur, ipse annis 52. imperium tenuit. De Belo autem vid. supra Not. ad Num. xii. Itaque primus annus Phoronei, qui σύγχρονος Ogygis fuit, post Ninum regno defunctum annos 143. contigisse videbitur, si dēmpseris hos Beli et Nini annos 107. ab illis regni Assyriaci 250, quibus finitis, vel mox finiendis, regnare cœpit rex Argivorum secundus Phoroneus. Rem habes in tabella comprehensam.

Assyriorum rex primus Belus annos regnavit 55.

Rex secundus *Ninus* an. regn. 52.

107.

Anno 200. Assyriaci imperii, 93. autem post *Ninum* mortuum, Argivorum rex primus fuit Inachus, qui regnavit an. 50.—Anno 250. ejusdem Assyriaci imp. 143. autem post mortuum *Ninum*, Argivorum rex secundus extitit Phoroneus, qui *Ogygis* σύγχρονος fuit.

P. 274. l. 1. ἡ πολλαχού τῆς γῆς ἔγειρε &c.] Eusebius in *Chron. Latino* ad an. Abrahami x: *Semiramis uxor Nini Assyrii imperavit annos XLII: de qua innumerabilia narrantur: quæ et Asiam tenuit, et propter inundationem aggeres construxit, plurimas Babylonie urbes instaurans.* Ubi hæc Scaliger, “Euphratis inundationem intellige. Ad verbum ex Herodoto, (L. i. cap. 180.) αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίων ἔοντα ἀξιοθέητα, πρότερον δὲ ἔωθεε ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίων πᾶν πελαγίζειν. In nostra συναγωγῇ legimus: αὕτη διὰ ῥεύματα τοῖς ποταμοῖς περιέβαλε στόμια. Et Cedrenus habet. Ubi nove στόμια ἀντὶ τῶν χωμάτων, quum στόμιον sit primum ἐκβολὴ ποταμοῦ εἰς θάλασσαν, deinde ἀνατροπὴ τοῦ ποταμοῦ, ut diserte extat in Æthiopis Heliodori de obsidione Syenes, ubi simul ponuntur et distinguuntur χώματα καὶ στόμια. Sed illa χώματα a Semiramide excitata, et Babylonem ab ea constructam negat Berosus. Africanus vero ἐν τρίτῃ χρονογραφίῳ scribit illos aggeres &c.” p. 16. *Animadv.*

Ibid. l. 8. τούτου θυγάτηρ Ἰοῦς] Corrige Ἰὼ, cujus genitivus quidem est Ἰοῦς. Io et ab Herodoto lib. I. cap. 1. et a plerisque Inachi filia dicitur; sed tamen ab Acusilao, cujus hic meminit Africanus, et ab Hesiodo, alii patri tributa fuerat, si Apollodori Epitomatori credendum est init. lib. ii. Κάστωρ δὲ, inquit, ὁ συγγράψας τὰ χρονικὰ ἀγνοήματα, καὶ πολλοὶ τῶν

τραγικῶν, Ἰνάχου τὴν Ἰὼ λέγουσιν. Ἡσίοδος δὲ καὶ Ἀκουσίλαος Πειρήνος αὐτὴν φασὶν Ἰὼ γενέσθαι. p. 75. ed. Tan. Fabri. Immo vero infra in Num. xxiv. p. 279. eandem, credo, feminam filiam Promethei ipse appellavit Africanus.

P. 274. l. 9. κατὰ δὲ τοὺς τούτου χρόνους, ἐξήλθε &c.] Quamquam Mosem horum temporum æqualem fuisse affirmabant præter Africanum alii quoque nobiles scriptores, tamen egres- sos fuisse Hebræos ex Ægypto ducentos circiter annos post Inachum atque Ogygem, persuasit chronologis plerisque recentioribus Eusebius, qui interea ostendit, ait Scaliger *Prolegomm. in Ejusd. Chronica*, “majorem quidem vetustatem “Mosis esse, quam omnem fere memoriam intervalli gentium “mythici, sed tamen non tantam, quanta Africano visa est.” fol. 2. Sed vero ab aliis viris eruditis prælata sunt rationibus Eusebianis testimonia veterum de Mosis atque Inachi et filii ejus Phoronei synchronismo; inter quos recensendus est Perizonius in *Origin. Ægypt.* cap. iii. p. 35. et alibi. Plura hac de re vide in nota ad Num. xxiii. Falso autem narrat Syncellus p. 121. *Chronographiæ* suæ, Africanum cum multis aliis ex veteribus adscripsisse Mosis natales ad Inachi tempus, propterea a Scaligero plus semel vapulans, cum Mosis quidem exodus, non natales, temporibus illis ab his veteribus alligaretur. Neque in istac re defendi posse Syncellum puto, etiamsi secundum Africani rationes (uti exposuit illas Scaliger pag. 22. *Animadv. in Eusebii Chronica*) Ogygium diluvium, cui Mosis exodum σύγχρονον Africanus facit, ad numerum Eusebianum ccxx, hoc est annum x. Phoronei filii Inachi contigerit; nam vel ita Mosis natales, qui annorum fuit octoginta, quum ex Ægypto exivit, ad Inachi tempus pertinere non possent, sed ei antecederent, qui quidem rex annos tantum 50. regnasse fertur. Sed Syncelli error inde ortus esse videtur, quod quadraginta et duos post annos collocasset diluvium Ogygium Eusebius, hoc est ad numerum cclxii, sive Phoronei annum penultimum.

Ibid. l. 10. ἀπ’ Αἰγύπτου] Redierat, ut dixi, Eusebius cum verbis Καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ὠγύγου, supra l. 9. sed hoc loco vicissim nos deserit Syncellus post hæc verba ἀπ’ Αἰγύπτου usque ad illa, Ἀπὸ Ὠγύγου τοίνυν. p. 275. l. 12.

Ibid. l. 15. ἔτη κέ.] Legendum est ἔτη κζ’. saltem ad com-

plendam summam ϩλζ'. 1237. et non tantum Clemens Alex. in *Strom.* I. p. 384. ed. Potteri annos 27. Josuæ attribuit, verum etiam affirmat Syncellus p. 174. omnes fere auctores traditioni non scriptæ annorum 27. Jesu filii Naue consentira. Conferas et Num. xxx. Excipiendus autem est Josephus, qui annos 25. ei tribuit, *Antiquit. Jud.* lib. iv. cap. i. fine. Veteremque esse hanc lectionem annorum 25. ostendit, cum Syncelli lectio ϩλϵ', quæ commemorata supra est pag. 429. tum brevis quidam Chronologiæ Africani Recensus, quem ad finem harum ῥήσεων collocavi. Nunc quoque addendus est Anonymus Scriptor *Hist. Physicæ*, seu Julius Pollux, nuper editus, p. 35. Idem vero ibidem, ut obiter id notem, cum Africano de tempore Inachi, Phoronei, Ogygiæque diluvii consentit. At mihi quidem uterque numerus, tam ille toties hic repetitus 1237, quam alter 27. firmari videbatur, cum ex illis, quæ mox sequuntur p. 275. tum vero ex collatione annorum, qui in Excerpt. xlix. pag. 295. commemorantur, cum illis qui signant Mosis exodum, Heli finem, annumque Olympiadicum morti Christi ab Africano attributum; etsi inde illud sequeretur, annos tantum 428. a vocatione Abraham usque ad Mosis exodum collegisse Africanum, non, ut refert de eo vetus ille Recensus, annos 430. Aliam vero originem summæ annorum 1237. pro 1235 positæ. Vigerus dabit, de qua lector judicet.

P. 274. l. 15. πρεσβυτέρων ἔτη λ'.] Confer Num. xxvii. Ἰησοῦν pro Ἰησοῦ ex *Eusebii M.S. Coll. S. Joan.* posui, atque ita vertit Vigerus, qui post Jesum judices fuere. Vide et Num. xxx. p. 283. l. 10. Nunc video Clintonum virum cl. in *Fastis Hellenicis* Vol. I. p. 300. cui placet numerorum κζ'. substitutio, non sine causa censuisse, proxime post legendum esse, μετὰ Ἰησοῦν. Κριτῶν δὲ τῶν ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν περιεχομένων. Præstant Ἰησοῦν pro Ἰησοῦ tres MSS. Gaisfordiani.

P. 275. l. 1. ἡς τὸ τελευταῖον ἔτος] Deest hic aliquid. Quo enim τὸ ἡς referatur? Forte ante hunc articulum, scripserit Africanus, τῆς δ' αἰχμαλωσίας ἐβδομήκοντα. Certo ὁμὰς illa mille ducentorum ac triginta septem annorum, quos ab Exodo ad Cyrum usque numerat, ex consequentium annorum collectione non existet, nisi hos septuaginta insuper addideris: tametsi ut deesset omnino nihil, duobus et septuaginta opus esset. Nam detractis septuaginta, confiunt modo mille cen-

tum et sexaginta quinque, quibus septuaginta si addideris, 1235. habiturus es. Sed (opinor) anni Mosis octogesimi partem adnumerat, et annum captivitatis septuagesimum ultra Cyri primum mensib. aliquot excurrisset putat. Eam enim summam non ex librariorum errore, sed Africani ex mente conflata esse, constat ex sequentib. ubi sæpius eadem inculcatur. VIGERUS. Vide supra not. ad lin. 15. pag. 274.

P. 275. l. 3. ἐπὶ δὲ πρώτῃν Ὀλυμπιάδα] Ita emendavi ex *Eusebii MS. Coll. S. Joan.* pro ἐπὶ δὲ πρώτης Ὀλυμπιάδος. Mox habet καὶ pro καὶν *idem MS.* Excidisse mihi quidem videtur particula καὶ post notas numerales ακ'. ante illa εἴπερ ἐπὶ. Præstant πρώτῃν Ὀλυμπιάδα *codd. quinque Gaisford.* in nupera Eusebii edit. et καὶ pro καὶν de illis *unus.*

Ibid. l. 6. μετὰ δὲ Ὠγγον — μέχρι Κέκροπος — καταριθμῶν] Verba hæc usque ad pag. 276. lin. 9. attulit Syncellus quoque, cum alibi tum in pag. 148. unde sumpta sunt a Scaligero in *Chronica Eusebiana* pag. 25. et in *Συναγωγὴν Ἱστοριῶν* iisdem annexam pag. 361. Sed apud Malalam in *Chronographia*, ubi pag. 74. eadem hæc partim laudantur, per annos 270. desertam jacuisse Atticam Africanus dicit. Cum vero alterum numerum 189. Africano attribuat Eusebius in *Præparatione* sua, atque duobus locis Syncellus, is enim in pag. quoque 70. operis sui hæc de Attica deserta adduxit, addam hoc præterea pro numero isto minori 189. computasse annos ferme 400. a Cereope Atticæ restitutore ad Trojam captam Africanum, uti constat ex paucis verbis a Leone Allatio in *Notis ad Eustathii Hexaëmeron* p. 19. adductis, quæ jam posui in horum fragmentorum num. xxviii*. Quod vero rem conficere videtur, ex aliis Africani numeris colligitur eadem circiter summa 189. Sunt enim anni Mosis in Deserto 40. Josuæ anni 25. vel 27. Seniorum post Josuam anni 30. anni denique 95. inter Prometheum, qui Gothonielis iudicis vixit tempore, atque Cereopem, qui omnes fiunt 190. Vid. hanc ῥῆσιν infra, et notas ad Num. xxiv. et xxx. Annos autem 199. apud Eusebium Georgius Trapezuntius interpretes ejus memoratos invenit. Interea constat ex eo quod Africanus, teste Syncello, ipsa hæc ad libri tertii initium scripserit, satis magnæ molis fuisse Chronica ejus.

Ibid. l. 9. Τὸν γὰρ μετὰ Ὠγγον Ἀκταῖον] *Syncellus*, et ex eo

Scaliger, Τὸν μὲν γὰρ Ὀγυγον Ἀκταῖον. Stephanus Byzant. *De Urbibus et Populis* v. Ἀκτή. Ἀκτὴ, οὕτως ἢ Ἀττικὴ ἐκαλεῖτο, ἀπὸ Ἀκταίου τινός. Ἀνὴρ δὲ ἦν αὐτόχθων, ὡς Φαβωρίνος, ὃς ἐβασίλευσεν ἐκεῖ, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ οὕτω τὴν χώραν ὠνόμασε, καὶ τοὺς λαούς. Ἀπολλόδωρος δὲ τὰναντία φησὶν οὕτω γὰρ ἐκλήθη, διὰ τὸ πολὺ μέρος αὐτῆς καθικνεῖσθαι εἰς θάλασσαν. Τριγώνον γὰρ οὔσης, αἱ συνεύουσαι ὑπὸ τὸ Σούνιον ἐκατέρωθεν δύο πλευραὶ παράλαιοι τυγχάνουσι. Δι' ἧς τῶν ἐπὶ Κέκροπος φυλῶν τεττάρων οὐσῶν, δύο προσηγόρευσαν, Ἀκταίαν καὶ Παραλίαν. p. 55. ed. Pined. Ogygem vero in Attica Eleusinam condidisse, quæ antiquitus vocabatur *Acta*, et alias plurimas civitates, refert Eusebius in *Chronico* ad ann. ccxxxvi. Vid. supra not. p. 429.

P. 275. l. 12. Ἀπὸ Ὀγύγου τοῖνον &c.] Cum his verbis denno incepit Syncelli excerptum pag. 64. *Chronographiæ*, quod cum verbis ὡς τινες prope finem τῆς ῥήσεως concluditur. Mox ἀλλὰ inde suppletum ante καὶ addidi.

Ibid. l. 15. Πολέμων μὲν — λέγει] Ex *Syncello* λέγει pro λέγων posui. Pro numeris *ασλζ'* habet *ασλέ'* Syncellus, de quo sumpsit in superioribus *Αἰγυπτιακοῦ* pro *Αἰγυπτίου*. Ceterum de Apide Phoronei filio cons. Car. Stephani *Dictionary* a Lloydio editum.

P. 276. l. 2. αὐτοὶ] οὗτοι *Syncellus* pro αὐτοί.

Ibid. l. 3. περιεργότατος γραμματικῶν] Habet *Eusebii* MS. *S. Joan.* vocem nihili συγγραμμικῶν.

Ibid. l. 5. Ἀμώσιος] Hunc primum in regum Ægyptiorum Dynastia xviii. posuit Africanus. Πρῶτος Ἀμῶς, inquit, ἐφ' οὗ ὁ Μωσὴς ἐξῆλθεν ἀπ' Αἰγύπτου, ὡς ἡμεῖς ἀποδείκνυμεν. Vid. supra pag. 256. Jacobus autem Perizonius in *Ægypt. Orig. Invest.* cap. 18. huic testimonio Apionis de exodo adversatus, quod Africanum Justino in *Cohort. ad Græcos* debuisse minus recte opinatur, hæc scribit, “Valde mihi hic suspecta est “fides Justini et Africani; nam Josephus, qui ex professo “contra Apionem hunc scripsit, longe aliam tribuit ei sententiam de Judæorum origine ex Ægypto. Nimirum pulso “fuisse Ægypto propter lepram et alios corporis morbos “anno 1. Olympiadis vii. qua et Pæni Carthaginem condiderint. “Ducem autem eos tunc habuisse Mosen quendam *Heliopoli-* “*tanum*, qui leges eis dein dederit. pp. 1061, 1062. Mani- “feste hæc quidem falsi arguuntur, vel ex sola temporis ra-

“ tione quod incidit in extinctum jam ferme ab Assyriis Israël-
 “ itarum regnum, atque ideo alienissimum est a primis gentis
 “ Israëliticæ seu Judaicæ initiis. Sed vel sic ab Apione, Ju-
 “ dæorum et eorum antiquitatis adversario, quin fuerint tra-
 “ dita, nullum potest esse dubium, si Josephi responsionem
 “ consideramus. At si ea tradidit, tum vero neutiquam cre-
 “ dibile est, illum alibi retulisse originem Judæorum et ipsum
 “ Mosem ad tempora Inachi. Sed et, si hoc fecisset, haud
 “ dubie id illi ipse Josephus objecisset, quippe quo nihil magis
 “ erat idoneum ad labefactandam ejus fidem arguendamque
 “ lepræ calumniam. Quid ergo? Nullus dubito, quin Apion
 “ æque ac Manetho, ut mox videbimus, ad tempora Amosios
 “ retulerit ejectionem *Pastorum* ex Ægypto, et hoc Justinus
 “ de Judæis fuerit interpretatus, atque ita Apioni tribuerit
 “ *Judæorum* et *Mosis* mentionem, quam ille tamen nullam istie
 “ fecerat.” Hæc Perizonius p. 364. Conferas quæ supra
 annotata sunt ad Dynast. xv. et xviii.

P. 276. l. 7. μέμνηται δὲ καὶ Ἡρόδοτος &c.] Idem vir cl.
 Perizonius capite 19. ejusd. Operis: “ Quod vero Africanus
 “ ait apud Euseb. *Præpar. Evang.* x. 10. et Syncellum pag. 64.
 “ etiam Herodotum lib. ii. meminisse istius *Defectionis*, Ju-
 “ dæorum scil. ab Ægyptiis, et ipsius *Amoseos*; *Aliquo Modo*
 “ etiam ipsorum *Judæorum* in illis, qui circumcidi solent, eos con-
 “ numerantem, et Assyrios *Palæstinæ* vocantem, forte propter
 “ *Abrahamum*; in eo errat, nec Herodotum, qui nusquam isto
 “ in libro, nec alibi, *Defectionis* Judæorum ab hoc Amosi, nec
 “ ipsius *Amoseos* meminit, inspexisse videtur, sed tantum
 “ verba Josephi satis oscitanter respexisse; qui lib. I. *Contra*
 “ *Ap.* p. 1047. illud modo tradidit, designari ab Herodoto Ju-
 “ dæos, ubi agit de gentibus, quæ circumciduntur. Ait enim
 “ neque Herodotum ignorasse *Judæorum* gentem, sed *Aliquo Modo*
 “ meminisse eorum, quia de *Colchis* in l. ii. (c. 104.) scribens ita
 “ loquatur, *Phænices* autem et *Syri* in *Palæstina*, fatentur etiam
 “ ipsi, ab Ægyptiis se circumcisionem didicisse; subjicit jam
 “ his Herodoti verbis denuo Josephus, *Ergo dixit Syros* in
 “ *Palæstina* habitantes circumcidi. Eorum autem qui *Palæ-*
 “ *stinam* incolunt soli id faciunt *Judæi*. Hoc igitur sciens, de iis
 “ hæc dixit. Manifestum hinc, et vel maxime ex illo, τρόπον τινὲ,
 “ *Aliquo Modo*, Africanum ante oculos habuisse hunc Josephi

“locum, satis licet negligenter inspectum; quum neque Josephus, neque Herodotus, *Assyrios*, quos ille ab Abrahamo arcessit, sed *Syros*, Palæstinæ memorent. At *defectionem Judæorum* et hunc *Amosin* de suo addidit Africanus, quum nusquam Herodotus ullum de iis verbum fecerit.” p. 39.

P. 276. l. 11. Πτολεμαῖος τε ὁ Μενδήσιος &c.] Rectius fortasse τε pro δὲ *Syncellus*, idque nunc recepi. Tatianus in *Oratione ad Græcos* §. 59, vel 38, hæc scribit: Αἰγυπτίων δὲ εἰσιν αἱ ἐπ’ ἀκριβὲς χρόνων ἀναγραφαὶ, καὶ τῶν κατ’ αὐτοὺς πραγμάτων ἐρμηνεύς ἐστι Πτολεμαῖος, οὐχ ὁ βασιλεὺς, ἱερεὺς δὲ Μένδης. οὗτος τὰς τῶν βασιλέων πράξεις ἐκτιθέμενος, κατ’ Ἀμωσιν βασιλεία Αἰγύπτου γεγενῆσθαι Ἰουδαίων φησὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν, εἰς ἃπερ ἦλθον χωρία, Μωϋσέως ἡγουμένου. λέγει δὲ οὕτως. ὁ δὲ Ἀμωσις ἐγένετο κατ’ Ἰναχον βασιλεία.

Ibid. l. 15. μετὰ γε Μωσέα] Addidi γε ex *Syncello*, qui præterea habet ὡς εἰ τίποτε.

Ibid. l. 17. Σπαρτοῖ] Supplendum credo, vel ὀδόντες, vel στρατιῶται, vel aliquid simile. omnino enim post Europam, de Cadmo, Cadmique militibus ex Draconis dentibus repente satis, loquutus videtur. VIGERUS. Agitur de Cadmi Europæ fratris sociis, ipsi enim, ut docent fabulæ, a verbo σπείρω *Spartorum* nomen habent. Stephanus Byzant. *De Urbibus*: Σπάρτη Λακωνικὸν χωρίον, ἀπὸ τῶν μετὰ Κάδμου Σπαρτῶν· περὶ ὧν Τιμαγόρας φησὶν, Ἐκπεσόντας δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν Λακωνικὴν, Σπάρτην ἀφ’ ἐαυτῶν ὀνομάσαι. pag. 615. ed. Pined. De hac re nos mittit cl. Jortinus in *Observatt. ad Hist. Eccl.* Vol. III. p. 468. ad *Hygini Fab.* p. 178.

Ibid. l. 18. ἄθλοι Ἡράκλειοι] Dum apud editum Eusebium post voces τὰ περὶ Ἰλίου exstat de Hercule istud, idem huc retraxi, temporis rationibus consulens, et fide nixus *Eusebii MSti* ac *Syncelli*. Nunc addas sex alios *codd. Gaisfordianos*.

P. 277. l. 1. Ὀλυμπιάδες.] Conferri merentur ea, quæ ipso quoque Eusebius scribit lib. x. *Præp. suæ Eccl.* cap. 9. de ætate Mosis vel antiquissimis Graiorum fabulis priore, quem tamen tantum Cecropis æqualem statuit:—εὖροις ἂν κατὰ μὲν Ἑβραίους Μωσέα, κατὰ δὲ Ἕλληνας Κέκροπα τὸν γηγενῆ. κατὰ τερα δὲ τῶν Κέκροπος ἱστορεῖται χρόνων τὰ παρ’ Ἕλλησι θαυμάζόμενα· γίνεταί γάρ μετὰ Κέκροπα ὁ κατὰ Δευκαλῶνα κατακλυσμός, καὶ ἡ ἐπὶ Φαέθοντος ἐκπύρωσις, Ἐριχθονίου τε γένεσις, Κόρης

τε ἀρπαγή, καὶ Δήμητρος μυστήρια, Ἑλευσινίων Ὀρυσίς, Τριπτολέμου γεωργία, Εὐρώπης ὑπὸ Διὸς ἀρπαγή, Ἀπόλλωνος γένεσις, Κάδμου ἐπὶ Θήβας παρουσία· καὶ ἔτι τούτων νεώτεροι, Διόνυσος, Μίνως, Περσεὺς, Ἀσκληπιὸς, Διόσκουροι, Ἡρακλῆς. τούτων δ' ἀπάντων πρεσβύτερος γεγυνώς συνίσταται Μωσῆς, ὡς ἂν κατὰ Κέκροπα τὴν ἡλικίαν ἀκμάσας. p. 484. ed. Vigeri. His similia proferunt, sed Inacho æqualem Mosem facientes, Tatianus et Clemens Alex., qui ante Africanum scripserunt, ab Eusebio in capp. 11. et 12. ejusd. libri adducti. Confer fin. Num. xxiv.

P. 277. l. 2. ἔδοξε δὴ μοι] δὴ pro δὲ *Eusebii MS. S. Joan. et Syncellus.* quod nunc reposui. Firmant *codd. quatuor Gaisfordiani.* Ogygis spectatur tempus τῷ Μωσὶς æquale.

Ibid. l. 13. ὅτι τε Ἀθηναίους] Mavult Vigerus τοὺς τε Ἀ. et Goarus ad *Syncell.* ubi legitur ὅτε Ἀ. censet scribendum ὥστε. Ego potius, modo quid mutandum sit, ἔτι τε, quæ quidem vocalæ conjunctæ alibi nobis occurrunt.

Ibid. l. 16. ἐν τῷ Τρικάρῳ Θεόπομπος] E fabulis Theopompi, qui veteris comœdiæ poeta fuit, *Tricarenum* istud fuisse olim censui; verum, referente cl. Gaisfordo in nupera edit. *Præp. Evang.* monuit Augustus Meineke in *Hist. Crit. Comitorum Gr.* p. 243. advocatis pluribus scriptoribus eruditis, *Tricarenum* non fabulæ titulum, sed historici operis inscriptionem esse, cujus auctor Theopompus Chius ferebatur.

Ibid. l. 18. ἦν Προμηθεὺς &c.] Confer Num. Africani xxiv. S. Hieronymus in Eusebii *Chron.* hæc Africani ita vertit: *His temporibus secundum quorundam opinionem Prometheus fuit, a quo homines factos commemorant: et re vera, quum sapiens esset, feritatem eorum, et nimiam imperitiam, ad humanitatem et scientiam transfigurabat.* ad an. Abrahæ cccxxxi. Ceterum Africani verba Græca ad imam paginam editionis suæ posuit *Armenicæ Interpretationis* editor Aucherus, quod neglexit facere in nupera editione *Chronicorum Eusebii* Maius.

XXIII.

P. 278. l. 10. Ὅ μοι δοκεῖ καλῶς &c.] Pergit Georgius scribere; ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο Μωσῆς πρὸς τῷ τέλει τῆς ζωῆς Ἀβραὰμ τεχθεὶς· εἰ γε πάντες ὁμολογοῦσιν τὸ πρῶτον ἔτος Ἀβραὰμ κατὰ τὸ μδ'. ἔτος Νίνου τοῦ δευτέρου βασιλεύοντος μετὰ Βῆλον Ἀσ-

συρίων. Βήλον (cor. Βήλου) γὰρ νε'. Νίνου μδ'. Ἀβραὰμ ρά'. Ἔσται ἄρα Μωσῆς κατὰ τὸ ρά'. ἔτος Ἀβραὰμ· ὅπερ ἀδύνατον. ὁμολογεῖ δὲ αὐτὸν κατὰ Ἰναχον.

P. 278. l. 10. ὅς μοι δοκεῖ καλῶς &c.] *Hoc certe vere collectum est a Georgio*, scribit Scaliger, hanc pericopen referens. *Animado.* pagin. 17, 18, 253, &c. Ratio hæc est. Si ad Africani mentem Assyriorum regnum aliud, quod Argivorum, annis solis ducentis præcedat; ut spatii hujusmodi terminus ad Inachi Argivorum regis primi annum primum attingit, ita quoque ad Mosis natalem diem circa Inachi primordia incurrentem accedit: idem vero annorum ducentorum terminus Abrahæ annus supra centesimum primus statuitur. Moses itaque anno Abrahæ eodem ad lucis et mundi consortium ingressus est. Demonstrativam confutationem hanc vocat Scaliger loco primo relato. Hæc GOARUS. At vero quidquid Eusebius aliique de Abrahami natali die statuerunt, haud facile mihimet persuadeo, Africanum ipsum rem ita administrasse, ut ejusdem ortum ad ann. 43. vel. 44. Nini regis differret, qui plus ducentos annos citius Eusebiana computatione Mosis exodum collocasset. Certe constat constituisse Africanum Abrahami natales ferme annos 190. ante Sicyonium imperium, cujus regni initia Eusebius Abrahamo vetustiora facit annis 75. Confer enim Fragmentorum horum Num. xxix. cum *Chronici Eusebiani* principio. Immo vero palam est, plus ducentos et quinquaginta annos ante ipsa initia Assyriaci regni patriarchæ natales ab Africano positos fuisse. Conf. Num. xxii. et notas supra pp. 431. et 432. Ab aliis quoque auctoribus ad longe posteriora tempora quam solitum est, relatum fuisse Nini imperium novimus. Georgius autem, dum pariter atque Africanus Mosis et Inachi συγχρονισμόν raturum habebat, quod ex *Chronographia* ejus p. 150. alibique constat, nec tamen cum eo sentiens de natalibus Abrahami diu ante Ninum constituendis, existimasse videtur Argivorum illud ab Inacho fundatum regnum non ducentesimo anno regum Assyriorum sed postea collocari debere, contra quam statuisset Africanus.

XXIV.

P. 278. l. 20. Καλλιθύια Πείραντος &c.] Extant hæc apud Syncellum pag. 149. titulo Ἀφρικανοῦ præfixo, relata autem sunt in *Eusebiana* sua a Scaligero pag. 26. Pleraque porro eorum ab *Eusebio* in *Chron. Lat.* pag. 13. et 75. reposita sunt. Et ad ann. cccclxxiii, ubi hæc de Callithya repetuntur, Scaliger in *Animadv.* ita scribit: “Omnes libri tam scripti, quam editi: “*In Argis primus sacerdotio functus est Callicias Perantis filius.* “Nobis primo oculorum conjectu vitium oboluit, qui sciremus “Argivæ Junonis sacerdotium non viris, sed feminis mandari “solitum. Itaque statim legebamus: *prima sacerdotio functa “est Callithya Piranti filia.* Conjecturam nostram confirmarunt biennio post Græca Eusebii, in quibus ita plane est, “ut emendavimus; nisi quod Σπείραντος non Πειράνθου habet, “qui erat frater ipsius Criasi, quanquam et Πείραντα vocat “Eusebius ipse, de hac Callithya scribens lib. iii. προπαρασκ. “ex Plutarcho: Λέγεται δὲ Πείρας ὁ πρῶτος Ἀργολίδος Ἡρας “ιερόν εισάμενος τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Καλλιθυίαν ἱερείαν κατα- “στήσας, ἐκ τῶν περὶ Τίρυνθα δένδρων ὄχνην τεμὼν εὐκτέανον “Ἡρας ἄγαλμα μορφῶσαι. Hanc sacerdotem Callithoën vocat “Hyginus fabula cxlv, ubi perperam excusum Callirhoë. Sed “Callithoën legendum esse constat ex Phoronidis auctore. “—Ab hac Callithya tempora sua putare instituerunt Argivi, quum hæc prima omnium Junonis Argivæ sacerdos “fuerit, ab annis autem earum Fastos signare solebant, illo “et illo anno Callithyæ, &c. Thucydides initio libri ii. τῷ δὲ “πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει ἐστὶ, Χρυσίδος ἐν Ἀργεῖ. Glossæ: ἡ “Χρυσὶς ἱερεία ἦν ἐν Ἀργεῖ. ἠρίθμουν δὲ τοὺς χρόνους οἱ Ἀργεῖοι “ἀπὸ τῶν ἱερείων.” pag. 24. Syncelli textus habet Καλλιθυσία Σπείραντος, ubi Scaligeri emendationem Καλλιθύια Πείραντος Goarus in marg. reposuit. Sed et ante Scaligerum verba ita emendaverat Arnaldus Pontacus Chronicorum Eusebii editor, *In Argis prima sacerdotio functa est Callithya filia Pirantis.* Immo eodem Pontaco teste, *Callitheam* (sic) *Pirantis filiam* et Fronto Duceus in Clementem Al. et Leopardus in *Emendatt.* adduxerunt.

Ibid. ἱεράτευσε τῆς Ἡρας] ἱεράτευσαι Syncel. et ad marg.

Goarus φασὶν addit, sed Scaligerum ego secutus sum, τῆς Ἡρας tamen pro τῇ Ἡρα mutans.

P. 279. l. 1. ὡς ἐπιστήμης ἔνεκεν] Habet ὡς pro τῆς Syncelli *MS. prior Paris.* id nunc recipiente Dindorfio, quem in hac altera editione secutus sum. Goarus ad *marg.* καὶ pro τῆς posuit, et Scaliger in *Eusebianis* suis δς habet, Hieronymum fortasse secutus, qui in Interpretatione *Eusebiani Chronici* ad pag. 13. hoc scribit: *Atlas frater Promethei præcipuus astrologus fuit: qui ob eruditionem disciplinæ etiam cælum sustinere dictus est.* Ait Arnobius *Adv. Gentes* lib. ii. *Quando siderum motus, aut ratio cæpta est genethliaca sciri? Non post Theutim Ægyptium, aut post Atlantem, ut quidam ferunt, gestatorem, bajulum, tibicinem illum ac destinam cæli?* p. 92. ed. Lugd. Bat. Interea cl. Schurzfleisch, quem supra ad *Dynast. Ægypt.* xxvi. adduxi, legendum monet διέλαμπε τῆς δὲ (τῆςδε) ἐπιστήμης ἔνεκεν &c. *Num.* 379. p. 124. *Notitiæ Biblioth. Vinar.* Ei vero non puto assentiendum, etiamsi in *MSto* ab eo commemorato, et in Pontaci edit. *Chronicorum* Eusebii positum sit *istius* ante vocem *disciplinæ*, quod tamen a multis *MSSis* abesse idem Pontacus notavit.

Ibid. l. 6. Κουρήτες] Goarus in *marg.* habet Κουρίται. Sed Κούρητες Steph. Byzant. *De Urbibus*, voce Κούρης. quod et Syncelli *MS. Paris. posterior*, sed Κουρήτες paroxytonum.

Ibid. l. 7. οἱ τὴν ἐν ὅπλοις εὐρυθμον κίνησιν] Articulum τῇ ex *MS. Syncelli Paris.* altero olim addidi, ut nunc similiter fecit Dindorfius, exhibetque τῆς prior codicum illorum.

Ibid. l. 10. τὸ αὐτὸ] H. e. κατὰ τὸ αὐτὸ, vel ὡσαύτως.

Ibid. l. 11. Ἄργου τε] Addendum videtur ex Hieronymo, qui vertit, *et Argum cuncta cernentem*, Ἄργου τε τοῦ πανόπτου, vel τοῦ καὶ Πανόπτου, deletis illis καὶ Πανόπτου in sequentibus. Ceterum nonnulla his affinia de Atlante, Prometheo, Epimetheo, Argo, tibi dabit Cedrenus *Hist. Compend.* pag. 66. et 67. ed. Basil. in pag. vero 81. et 82. ed. Paris.

Ibid. l. 13. οἱ μὲν γὰρ, ὅτι κατὰ Κέκροπα &c.] Verbum aliquod hic deest, vel fortasse supplendum est ex superioribus Ἰσοροῦσιν. Necesse autem est, ut ex Africani ipsius sententia vetustiores fuerint Prometheus et frater Atlas, quam Cecropis imperium. Quum enim hos fratres Gothonielis temporibus, qui statim post Josuam et Seniores Israelitis præfuit, Afri-

canus Syncello teste attribuerit, idemque Mosem Ogygi æqualem fecerit, non poterat ille censere floruisse eos regnante Cecrope, qui ex ejus sententia ferme ducentis post Mosem annis vixerit. Proxime post scribit Africanus, dictum fuisse a nonnullis, illos antiquiores fuisse Cecrope annis 60. ab aliis vero 90. Sed vero anni 95. colliguntur ex ætatibus Cecropis atque Promethei supra in Num. xxii. pagg. 275. et 278. commemoratis. Cecropem quidem istorum fratrum æqualem ex Tatiano facit Petavius *Rat. Temp.* lib. I. cap. 4. prout statuunt scriptores ab Africano hic significati, e quibus fortasse Tatianus est.

XXV.

P. 280. l. 4. κατακλυσμόν.] Subjecit Georgius, nisi forte horum verborum partem addidit ipse quoque Africanus, qui simile quid de temporibus ante Olympiadas monet in Num. xxii. pag. 155. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο ἀκριβῶς ἀποδείξαι, τῶν παρ' Ἑλλήσι πάντων χρόνων διασφαλλομένων, ὅσοι πρὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἱστορήνται· πλὴν ὅτι τοῦ ἀληθοῦς ἐγγὺς ἐστοχάσατο (Africanus), ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς παραπλησίως, μὴ ἔχοντες ἄλλό τι περισσοτέρως δεῖξαι. Confer not. supra ad Dynastiam Ægyptiacam xviii. p. 269.

XXVI.

Ibid. l. 9. Τοῦτον τὸν Ἀβιμέλεχ &c.] Hæc Georgii profert Scaliger in *Animadv. in Chronica Eusebii* pag. 49. ubi verbis ultimis, αὐτοὺς λέγει πάντας, hoc minus recte adjecit, πλὴν Ἰωνάθου τοῦ νεωτέρου, quod factum est ex omissione verborum, quæ interveniunt; Ἀβιμέλεχ ὁ ἐκ τῆς παλλακῆς υἱὸς Γεδεὼν ἀποκτείνας πάντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, πλὴν Ἰωναθοῦ &c. Confer Georg. Syncellum a Goaro post Scaligeri tempora editum.

Ibid. l. 11. Ἀφρικανὸς δὲ τοῦ Ἱεροβαὰλ &c.] Cons. *Jud.* cap. viii. sub finem, et cap. ix. comm. 1. et 16. et 1 *Reg.* xii. 11. Cum Scaligero affirmare necesse fuerit, insignem hanc esse hallucinationem, vel potius, ut ille ait, delirationem, quod Jerobaal vocaverit Georgius fratrem Gideonis. Verum haud sequitur, in eodem versatum esse errore Africanum existimandum, nam bene interrogat Goarus, Serrario in *Jud.* cap. vi. quæst. 1.

sese opponens, " At cum idem Gideon, qui Ierobaal, nonne " filii Gideonis qui Ierobaalis?" τοῦ pro τοῦ ex *MSSis Parisinis* reposui, quod Scaliger prior præstiterat.

P. 180. l. 13. Αὐδῶν κριτῆς &c.] *Jud.* xii. 14. Errorem Africani a Syncello indicatum monuit Usserius fine operis *Chronol. Sacr.* ex Græcorum numeralium κ' et η' similitudine facillime esse ortum.

XXVII.

Ibid. l. 23. Εὐσέβιος δὲ &c.] Cum horum partem *Eusebii* suis inseruisset Scaliger pag. 34. ait ibidem, " objecisse Eusebium Africano, illum septuaginta annos addidisse de historia, xl. τῆς ἀναρχίας, xxx. τῆς εἰρήνης, et præterea c. α' κοθεῖν, de suo, quæ simul fiunt clxx." Hæc vir magnus festinantius; nihil enim clarius, quam centum tantum annorum additionem Africano hoc quidem loco exprobratam fuisse, scil. xxx. τῶν πρεσβυτέρων, xl. τῆς ἀναρχίας, xxx. τῆς εἰρήνης, itaque, ut hic dicitur, τὰ δλα ρ'. sive c. Contra Eusebius in *Chronico* hos annos omittebat. Postquam vero hæc scripseram, Goarum vidi alibi, nempe pag. 49. *Notarum*, Scaligerum super hac re acriter culpantem. Videsis etiam quæ annotata sunt infra ad Num. xxx. Nunc demum beneficio *Armenie Interpretationis Chronicorum* ipsis Eusebii verbis Africanum de hac re reprehendentis hodie fruimur. *Primum vero* (inquit Eusebius) *illud quoque haud licebit absque examine præterisse; quomodo nempe et Africanus ipse in quinque Chronologiæ libros disposuerit. Et quidem, ut mihi videtur, quam maxime in his rebus, quæ adsunt, hallucinatus est; etenim ab exodo Moysis usque ad Salomonem et templi Hierosolymitani ædificationem colligit juxta suum privatum calculum dccxliv. Atque ex majori parte sine auctoritate procedens aberrat; non eo tantum quod contra divinam Scripturam loquitur, sed quod temeritatis quidpiam adhibet, centum utique annos de suo intrudens. Siquidem plus annorum inseruit, pro Senioribus, qui post Josue extiterunt annos (nempe) xxx. Necnon post Samsonem, pro democratia annos xl. Et rursum pacis annos xxv. Tot quidem annos abundantiores sine auctoritate clanculum insinuat multorum annorum frequentiam semetipso interserit; adeoque inter Moysis tempora et Salomonis regnum plusquam septingentos et xl. annos*

esse dicit. Oportet igitur serio animadvertere generationes præcedentes, quotnam fuerint; ex eoque deprehendere invalidorum verborum commenta. Si enim ab Abrahamoque ad David quatuordecim sunt generationes, et tempore ipsius quidem Moysis undecima generatio jam finita erat, sub quo Naasson filius Aminidab princeps tribus Judæ agnoscebatur; &c.—Quomodo ergo congruum erit dicere, quod inferius, postque Moysen tantum temporis quisque invenire potuerit, quantum superius narravimus (sc. an. 140.) Africanus igitur in hac parte ita erravit. Hæc ex Armeniaca lingua vertit Jo. Baptista Aucher. Vol. I. p. 156. Confer cap. xvi. §. 22. nuperæ edit. *Chronicorum Eusebii* a Maio adornatæ. Confudisse interim, ut obiter hoc notem, inter se tempora τῆς ἀναρχίας atque τῆς εἰρήνης Anianus chronologus videtur a Syncello interdum commemoratus, dum hæc in pag. 36. *Syncelliani operis* cum reprehensione Eusebii scribit: ἔτι δὲ μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Σαμψὼν τοῦ κριτοῦ, τῆς ἀναρχίας, ἤτοι εἰρήνης, τοῦ λαοῦ μ'. ἔτη ἐν τῷ κατὰ πλάτος οὐκ ἔθηκεν. ὁ δὲ Ἀφρικανὸς αὐτῶν ἐμνημόνευσεν, καὶ τῇ τοῦ χρονολογίου αὐτοῦ ὁμάδι συμψηφισάμενος ἤνωσεν, hoc est in priore parte operis, ut optime hujusmodi loca exposuit Scaliger. Vid. infra Num. xxxvi.

P. 281. l. 4. ὡς διαφωνοῦμένων] *Veritas, De hisce rebus disputari, Africanus in fine operis sui confitebatur.*

XXVIII.

Ibid. l. 12. τὰ κατὰ Ἀφρικανὸν &c.] Hæc usque ad numeros δτνβ'. lin. 12. adduxit Scaliger in *Notis ad Eusebii Græca* p. 416.

Ibid. l. 15. δτνβ'.] Numeros δτν'. 4350. Syncelli *MS.* quem adhibuit Goarus, exhibuisse videtur, etsi hanc codicis sui lectionem ad marginem editionis præter morem suum ille rejecit. Ait enim in *Notis* "numerasse authorem emendatum 4352. "annos;" quos quidem in textu Græco posuit Goarus, itidemque ante eum in *Notis ad Eusebium* Scaliger. Ceterum Pauli apostoli verba in *Actis* hæc sunt, Καὶ μετὰ ταῦτα (post peregrinationem in deserto) ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. xiii. 20. Hanc autem

ρήσιν eo citius dimitto, quod ea ad Syncellum magis quam ad Africanum pertinet.

P. 281. l. 17. *ὑπερ Ἀφρικανὸς τὸν Σεμεῖγάρ*] Posuit Goarus in marg. *ὁ δὲ Ἀφρικανὸς τὸν Σεμεγάρ*, *Syncelli* enim *textus* τὸν Σεμετ γὰρ pro Σεμεῖγάρ exhibet. LXX. quidem Interpretes *libro Judicum* cap. iii. comm. ult. Σεμεγάρ vulgo habent, sed nonnullis in codicibus, quos commemorat cl. Jacobus Parsons, Σεμεγάρ. Ego, ut vides, lectionem Syncellianam præstiti.

XXVIII*.

Ibid. l. 31. *Ἀπὸ Κέκροπος &c.*] Hoc scripsit ex libro fortasse MSto quodam Leo Allatius. Confer notas ejus ad S. Eustathii Antiocheni in *Hexahemeron Commentarium*, pag. 19. Ad tempus quod attinet hic memoratum, in Eusebii *Chronico* anni computantur a primo anno Cecropis 378 vel 376 inter Cecropem Trojamque captam. Habet *Chron. Armeniacum* annos 376. Extant præterea in *Eclogis Ecclesiasticæ Historiæ* a cl. Cramer primum editis verba, quæ sequuntur *Ἀπὸ δὲ Κέκροπος ἐπὶ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν ἔτη καταριθμοῦνται τοῦ*. (378). *ἀπὸ δὲ Ἰλίου ἄλώσεως ἐπὶ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα ἔτη ζ'. καὶ ν'.* (407). *τοῦτο γὰρ καὶ Πορφύριος δοκεῖ.* pag. 158. *Anecdott. Græc. e codd. MSS. Paris.*

XXIX.

P. 282. l. 8. Vicesimo nono autem anno patriarchæ Jacob] Africanus, qui, ut supra dixi, Mosis exodum multo prius contigisse statuit, quam ferebant Eusebius alique post eum chronologi, Jacobum patriarcham æqualem fecit Sicyoniorum initiis, quæ quidem regna Eusebius annos 73. ante Abrahæ collocat natales, hoc est, annos 262. ante Jacobi vicesimum nonum.

Ibid. l. 11. Anni autem Jacob xxviii. &c.] Sensus, ni fallor, est; Ante incepta Sicyoniorum regna collecti fuerant a natalibus Jacobi anni xxviii. a natalibus autem Isaaci, cui sexagenario natus est Jacob, lxxxviii. denique ab ortu Abrahæ, qui, quum centenarius esset, genuit Isaac, anni clxxxviii, non ut hic cxiv. Nisi si hoc loco anni post Abrahæ profectionem, non post natales ejus, designentur. Conf. Num. ix. et notas, notamque ad Num. xxi.

P. 282. l. 13. Telchus ann. xx.] Syncellus, qui in *Chronographia* laterculum suppeditavit regum Sicyoniorum, annos attribuit 29. Telchini, nam ita eum Syncellus, pariter atque Eusebius, appellat. Deficiunt autem tertii regis hujusce nomen et anni in alio quodam catalogo, quem Castoris vocat Scaliger, in *Eusebianis* pag. 19. *Armenia Chron. Euseb. Interp.* habet *Tertius Telchus*, ann. xx. Ceterum in hac Castoris regum serie, Pelops pro Ampho rege quarto positus est, additumque fuit, 'Η Πελοπόννησος ἐκλήθη. Namque exhibet eadem *Armenia Interp. Apis annis xxvi. A quo Apis, quæ nunc Peloponnesus appellatur.* Vol. I. p. 257. ed. Aucher. *Chron. Lat. Apis. xxvi. a quo Apia, quæ nunc Peloponnesus, prius Ægineta nuncupata.*

Ibid. l. 17. Anno quadragesimo tertio Leucippi, egressio Judæorum] Lemma hoc revera Africani esse facile probatu est, eo quod inter Jacobi ann. 29, quo Sicyoniorum regnum ex ejus sententia fundatum est, atque Mosis exodum tot ab eo colliguntur anni, quot regibus istis ab initio usque ad annum hunc 43. Leucippi assignantur, hi autem anni sunt 315. Videsis Chronotaxin Africani nostram ad harum Adnotatt. fin. positam.

Ibid. l. 21. Eratus ann. xvi.] Scaliger ad marg. ann. xlvi. reposuit; totidem enim Eusebius, Syncellus ipse, Castorque regi huic attribuunt.

Ibid. l. 23. Marathus ann. xxx.] Eusebius in *Chronico* duos Marathos, hunc alteri præcedentem, commemorat, posteriori annos 20. apponens. Syncellus quoque, sed ordine mutato, scribit; *Echireus ann. lv, Marathionius ann. xxx. Marathus ann. xx.* Castoris autem Catalogus habet, *Marathionius ann. xxx. Marasus viii. Echyreus lv.* Mox Coraci dant annos xxx. pro xx. Eusebius, Castor, Syncellusque. Dein Epopeo annos xxxii. pro xxxv. Syncellus.

Ibid. l. 24. Laomedus ann. xliii.] Eusebius Castorque ann. tantum xl. attribuunt. Post hunc autem regem sequuntur apud Eusebium, Castorem, Syncellumque duo alii Sicyon et Polybus, quorum alteri ann. xlv. alteri ann. xl. affigunt Eusebius et Castor. Syncellus autem Sicyoni ann. xlii. Polyboque ann. xliii. assignavit, cui quidem Polybo Sicyone omisso Africanus extra ordinem stanti suum ann. xlv. vel xl. adnumerat.

P. 282. l. 25. Inachus ann. xlv.] Eusebius ann. xlii. Castor ann. xl. Proxime pro *Festus* ann. l. Euseb. et Castor Phæstus ann. viii. Syncellusque Hephæstus ann. x. Pro *Pelasgus* ann. xi. Castor habet Πελαργὸν ἐτη γ'.

Ibid. l. 25. Xeuxippus ann. xxxv.] Euseb. ann. xxxii. vel xxxi. Castor ann. xxxi. Syncell. ann. xxx vel xxxi.

Ibid. l. 27. Polybus ann. xlv.] Ordine motum, ut dixi, hunc regem fuisse verba ostendunt, *Uagus Xeuxippum* &c. Confer et Herodotum l. v. c. 67. ubi Adrastus Polybi ex filio nepos fuisse dicitur, in regnoque ei successisse.

Ibid. l. 28. Sicyoniorum regnum permanens annos quingentos lxxxv.] Dubio procul reponendum est *nongentos* pro *quinquecentos*, nam præterquam quod universa hoc postulat computatio, anni regum hic commemoratorum ad numerum 924. assurgunt, inclusis Erati regis decimi annis 46. quibus si ex Eusebio Syncelloque regum omissorum annos addideris, hi sunt Marathi ann. 20, Sicyonisque ann. 45. vel 42. colliguntur 989. vel 986. Jam vero Joannes Malala in *Chronico* initio lib. iv. p. 83. hæc scribit: Καὶ κατέσχευ ἡ βασιλεία αὐτῶν (Sicyoniorum) ἐτη 985. (985.) καθὼς Ἀφρικανὸς ὁ σοφώτατος συγγράψας. An vero Sacerdotes Carnii infra dicti hic a Malala excludantur, incertum videtur. Eorundem regum annos *Chronico* in *Latino* digressit Eusebius 962, Syncellus 979. pag. vero ejus 152. regibus his anni 966. tribuuntur, Carniisque anni 33. Castor autem posuit 935. annis 20. Telchi regis tertii, quem ille omiserat, adnumeratis. Sed tamen Eusebius ad an. Abrahamæ dcccxxxix. Castorem ipsum ita affert: "Castoris Chronographia de Sicyoniorum regno: *Exponemus Sicyoniorum reges ab Egiæleo usque ad Xeuxippum, qui omnes regnaverunt ann. nongentis lxxii. et Sacerdotes Carnii, qui præfuerunt ann. xxxiii. Post quos Sacerdos constitutus est Charidemus, qui impensas non sustinens fugit.*" Ubi vero attulit hæc Græce ex Syncello Scaliger, regum anni 959, non ut in Latinis 962, numerantur. Eusebii *Chron. Armenium* simul regum et sacerdotum annos collegit 1000. Confer ed. Aucher. Vol. I. p. 141. et Maï *Chron. Eusebiani* edit. Rom. p. 303. Ceterum Joannes Malala proxime ante illa, quæ modo adduxi, hæc posuit; Τῶν δὲ Σικωνίων, τῶν νυνὶ λεγομένων Ἐλλαδικῶν, ἐβασίλευσε πρῶτος ὁ Αἰγιαλεὺς ἐτη νβ'. καὶ λοιπὸν ἄλλοι βασιλεῖς κς'. ἕως Ξευξίππου τοῦ βασιλεύσαντος αὐτῶν ἐτη λβ'. καὶ

λοιπὸν οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐδιώκουν τὴν χώραν καὶ κατέσχευεν ἡ βασι-
 λεία &c. At vero post Ægialeum plures reges quam 25. a
 nullis auctoribus commemorati sunt.

P. 282. l. 30. Sacerdotes Carnii] Scaliger *Animadv. in Eu-
 sebi Chronica* p. 56: "Sacerdotes Carnii. οἱ ἱερεῖς τοῦ Καρ-
 "νείου. Sacerdotes Karnei Apollinis de quorum sacerdotio,
 "vel περὶ ἱερατείας ἀνεπευθύονον nihil legimus apud ullum eorum,
 "qui hodie extant, scriptorem. Nomina septem sacerdotum
 "supersunt in Excerptis Barbarolatinis Africani. — Hi di-
 "cuntur summam potestatem obtinuisse annos xxviii, hoc est
 "minus quinque, quam ponit Eusebius. Sed in priore libro
 "ex Porphyrio plures anni colliguntur." Vide notam paulo
 infra; hic indicatur Castoris Catalogus, quem in *Eusebianis*
 suis Scaliger reposuit. At vero vir cl. Joannes Marshamus in
Chronico Canon. Sec. xiii. postquam ex Apollodoro lib. ii. et
 Euseb. *Præp.* lib. v. c. 20. ostendit, Carnum vatem quendam
 (a cujus sacris Apollinem censet Marshamus Κάρνειον nuncu-
 patum) occisum fuisse a Doriensibus, dum Heraclidæ in Æ-
 tolia expeditionem parabant, ita scribit, "Eusebius Castorem
 "auctorem laudat, et Sacerdotibus istis initium attribuit anno
 "post casum Trojæ 55; ante Heraclidarum reditum 25.
 "Jamdudum totam Sicyoniorum regum seriem suspectam
 "habeo. Primi nimia vetustate peccant; medii auctoritate
 "destituuntur; qui agmen cogunt, Ἀρχοντες ἱερεῖς τοῦ Καρ-
 "νείου, in dubium vocari merentur. Quid enim ad Sicyonios
 "ἱερατεία Doriensis? Quid ad Carnum cultus divinus, dum
 "is adhuc in vivis erat, et Heraclidis ignotus? Quid ad Apol-
 "linem Καρνείου nomen, cum Κάρνεια nondum essent cele-
 "brata?" p. 336. Perizonius interim *Ægypt. Orig.* c. iii. p. 35.
 Marshamum plane repudiare ait regum Sicyoniorum seriem,
 sed neque illud recte, quum debuisset potius ad seriora eam
 referre tempora. Ita ille. Secundum Africani quidem ratio-
 nes, qui annos 355. ante Olympiadem primam constitutos fu-
 isse tradit sacerdotes istos, hi Carnii aliquot annis ante He-
 raclidarum descensum inceperunt, sicut statuerat Castor.

Ibid. l. 31. ann xxviii.] Annos tantum xv. in sequentibus
 sacerdotibus vitiose signatos invenies; sin vero annos regum
 981, simul atque annos 329, hoc est temporis spatium initio
 Excerpti memoratum, ad usque Olympiadas, postquam Sic-

onii defecerant, a tota summa annorum 1336. quæ ibidem quoque memorata est, deduxeris, restabunt anni xxvi. His autem Sacerdotibus Castor cum apud Eusebium in *Chronico*, tum apud *Syncellum* p. 97. annorum spatium xxxiii. assignavit. Confer et p. 152. Ad hæc in laterculo, quod tributum Castori Scaliger attulit in *Græcis Eusebian.* pag. 19. anni xl. hoc modo colliguntur. Archelaus ann. 1. Automedon. ann. 1. Theoclytus ann. 4. Euneus ann. 6. Theonomus ann. 9. Amphigyes ann. 18. Charidemus ann. 1.

P. 283. l. 3. anni cccxxvii.] Stabilitur numerus initio memoratus cccxxix. ex computatione ibidem inita. Ceterum ait Scaliger *Animadv. in Eusebii Chronica* p. 56; "A fuga Charidemi ad primam Olympiadem, sunt anni ccclii. Quare Excerpta Barbarolatina male concipiunt ann. cccxxvii." Sed vero, si Eusebii rationibus attenderis in *Chronico*, a fuga Charidemi ad usque Azariæ regis annum 37, quo ipse posuit Scaliger Olympiadem primam, anni circiter 300, non 350, colliguntur. Eusebius quidem, dum initium Olympiadum 13. annis posterius statuit, paulo plures annos inter Charidemi fugam atque Olympiadas computasse videtur. Sed ita propius abest Eusebius ab Africani apud Excerptorem numeris, quocum in summa omnium annorum, quibus stabat Sicyonium regnum, consentit.

Ibid. l. 5. anni mille cccxxxvi.] Satis convenienter cum Africani rationibus. Positis enim rebus singulis quas statuit Africanus in hac *ῥήσιν* et in Num. xxi. et xxxi. et xxxvii. nimirum, inceptum fuisse anno Jacob patriarchæ 29. Sicyoniorum regnum, Josephique obitum cum annis Mundi 3563. conjungi debere, ad Salomonis autem annum octavum numerandos esse annos Mundi 4457, denique prima Olympiade primum annum Achazi regis comprehendi, satis superque constabit cuique calculum ponenti inde emergere summam circiter annorum mcccxxxvi. ab inito Sicyoniorum regno ad usque Olympiadem primam.

XXX.

Ibid. l. 10. 'Εάν οὖν κατὰ τὸν Ἀπόστολον &c.] Hæc Georgii Syncelli protulit Scaliger in *Animadv. in Chronica Eusebii* pag. 60. Spectant autem ad *Act. Apost.* xiii. 20.

P. 283. l. 12. μετὰ Ἰησοῦν] Ita ediderat Scal. sed male μετὰ Ἰησοῦ Syncellus Goarinus, quod nunc in nupera edit. correctum est. Mox perperam deest apud Scaligerum Σαμουήλ κ'. ut monuit Goarus.

Ibid. l. 15. κατὰ δὲ Εὐσέβιον χ'.] Eusebii *Chron. Lat.* ad ann. Abrahæ DCCCCLXXXIV. annum quartum Salomonis. *Colligitur autem omne tempus a Mose, et egressu Israel ex Ægypto usque ad præsentem annum, annis CCCCLXXX. ut Regnorum lib. tertius in testimonium est.* h. e. in cap. vi. comm. 1. Confer nuperam editionem *Eusebii Chronicorum* ab Angelo Maio adornatam p. 317. *Interpretationisque Armeniæ* editionem Aucher. V. II. p. 149. Alteram autem annorum 600. computationem Syncellum Eusebio attribuisse, non propter Cæsariensis episcopi tantum dicta, sed etiam propria sua simul admiscentem argumenta Goarus pluribus vult ostendere. Satis vero apte convenire computationem hanc video cum accusatione contra Africanum, qui annos collegit, teste Syncello, 740. ab Eusebio, ut refert idem Syncellus pag. 79. *Chronograph.* instituta, quasi ille nimirum a Josuæ Seniorumque temporibus ad Heli et Samuelem annos circiter 140. perperam addidisset. Hi autem anni 140. centum illos continent in Num. xxvii. memoratos, aliosque præterea bene multos, quibus superat (ut ex Numeris xxviii. et xxix. et hoc ipso Num. inter se collatis mox constabit) ceteras computationes calculus Africani de tempore inter Heli initia Salomonisque annum quartum initus. Quod vero caput est, adhibente discrepantes inter se computandi rationes in diversis suis operibus nonnunquam Eusebio, idem ipse in cap. 14. lib. x. *Præparat. Evang.* annos singulorum ducum sigillatim recensens summam annorum 610, non quod fecit in *Chronici Canone*, 480. collegit inter Exodum annosque Salomonis. Quin, cum jam tandem licuerit Eusebii scita proferre in priore *Chronicorum* libro posita, ea huic loco apponam, quippe quæ in *Armenia Interpretatione* edita et Latine conversa ab Auchero extant. Dicit Eusebius post culpatum Africanum de annis pluribus quam 740. inter Exodum et Salomonem ab eo collectis; *At divinus apostolus Paulus in Actis Apostolorum publicum ad Judæos sermonem habens ait, quod 'Destruit Jesu gentes septem in terra Chananæorum, et præbuit eis terram ipsam possidendam; postquæ CCCCL. annos de-*

dit ipsis Iudices usque ad Samuel prophetam. Et exinde postulerunt regem; et dedit illis Saul filium Cis virum de tribu Benjamin annis XL. et demutavit eum, et suscitavit illis David.' Hæc Apostolus ait. (Act. xiii. 19.) Et juxta ipsum colligitur summa temporis post Josue ad annos DXXXIV, Judicium (nempe) annos CCCCL. usque ad Samuel, uti ipse (Apostolus) integre refert. Quum autem iis addantur anni Saul XL, cum (annis) Samuel annumerati, atque assimilitur etiam (anni) David XL et Salomonis IV. usque ad templi ædificationem: summam insimul juxta Apostolum, post Josue Moysis successorem usque ad Salomonem sunt anni DXXXIV. Quod si etiam pro Moyse addas annos quadraginta in deserto, atque pro Josue filio Nave XXVII. omnes simul juxta Apostoli supputationem erant anni DC. Neque id tantum, sed etiam Judicium Liber cum Apostolo consonus erit: etenim Judicium tempora ille etiam textus in CCCV annos colligit usque ad Samuel; nam et inibi singillatim ita habetur. Vol. I. p. 159. Tum pergit Eusebius chronotaxin ex Libro Judicium adjicere. In canone suo Chronico annos minus 500, non 600, reposuit.

P. 283. l. 15. κατὰ Ἀφρικανὸν ὑπὲρ τὰ ψμ'.] Hanc computationem Syncellum sibi inconstanter exprobrasse Africano retulit Jacobus Goarus. Hunc audi. "Quod ad Africani computum, nil in eo portenti est, quam quod Author (Georgius Syncellus) finxit, etiam propriis ad ejus exemplar digestis calculis. Illi vero ab Israelis sub Mose profectione ad primum templi positum lapidem 659. exhibent hoc ordine. "Mosis 40. Josue 27. Seniorum 30. Judicium 450. Heli 20. "Samuel 20. Saul 40. David 40. Salomonis 4. summa est "671. Huic adde 70. quos Africano superfluos exprobrat "Eusebius, quadraginta quidem ἀναρχίας, et εἰρήνης triginta, "summam 741. quam vere ὑπὲρ τὰ ψμ'. ἔτη collegisse Africanum, hoc est annos 741. Georgius scripserit, etiam numerorum inexpertus constabit. Suo tamen more, id est in adversarium paulo iniquius Georgium agere, et ex propriis alienisque conglobatum aliquod argumentum objicere adverto. Septuaginta siquidem anni, ἀναρχίας quadraginta, et εἰρήνης triginta, quos οἰκοθεῖν de suo addidisse Africanum causatur Eusebius, aliis 450. Judicibus attributis continentur: qui licet ab Eusebii computo sint alieni adeoque

“redundantes judicet Eusebius, Africani tamen computo sunt intimi, et ut pars ejus totam subeunt molem: adeoque semel numerati ceu propriis Judicum contenti, non debuerant priori numero annecti.” Hæc Goarus. Sed, ut omittam, exprobrare Africano Eusebium additos esse ab eo annos vel 130. vel 140. non septuaginta tantum, istud præterea alia ac veriori ratione facile probatu est, Africanum ab exodo Mosis ad usque annum quartum Salomonis, quum jacta fuerint templi fundamenta, annos plus 740. enumerasse. Quam recte id fecerit, quærant alii.

In ipsa autem Africani *ῥήσιν*, quam ante in Num. xxii. p. 274. ex Eusebii *Præparatione* adduxi, Mosi attribuuntur anni 40. post exodum ejus, Josuæ vero 25, (vel, ut haud ἀλόγως placet, 27.) Senioribus 30. Judicibus in libro cognomine memoratis 490. Heli et Samueli Sacerdotibus 90; quibus summis collectis anni universi commemorantur 675. ad Samuelis finem. Quapropter restant anni tantum 65, vel 63, qui distribuuntur ad complendam summam annorum 740. ad Salomonis annum quartum; atque ita post annos illos 40. ab omnibus Davidis regno attributos, et quadriennium Salomonis, assignandi reliqui anni erint 19. vel 21. regi Saul, cujus annos 40. in *Actis Apostolorum* commemoratos cum parte annorum Samuelis connecti debere vulgo notum est. Confer Hugonis Grotii Annotatt. ad loc. Obiter nunc notandum est extare istud in *Eclogis Historicis*, quas ex codice Parisino nuper edidit cl. Joannes Cramer. Ἀφρικανὸς δὲ λ'. ἐνιαυτοὺς λέγει κρατῆσαι πρεσβυτέρους μετὰ τὸν Ἰησοῦν. p. 167.

Ad hæc utile fuerit Africani numeros, qui in dicto libro *Præparationis* ab Eusebio nobis servantur, satis sanos atque integros esse, ex multis aliis inter se locis collatis ostendere. Nempe quum aiat ipse Africanus in Num. xxi. signari debere a Mundo Condito ad Josephi mortem annos 3563, atque insuper in Num. xxviii. numerare se ab eodem Mundi principio ad Heli initia annos 4292, si ideirco prior ille numerus 3563. annis 585. jungatur, quos ab Exodo Mosis ad Heli initia ipse ait in Num. xxii. collegisse sibi Africanus, summa efficietur 4148, quo numero deducto ab universis annis 4292. a Mundo Condito ad Heli initium computatis, summa annorum relinquetur 144, quæ quidem summa temporis optime convenerit inter Jo-

sephi obitum Mosisque exodum. Immo postquam hæc scripsi, tot ad unum annos, qui sunt 144, huic temporis intervallo tribuere vidi cum veterem scriptorem Eusebium, tum Usserium in *Chronologia* sua *Sacra* sub init. cap. xi. Attamen si anni Josuæ fuerint 27, non 25, biennium deducatur oportet. Videsis quæ supra annotavi pag. 432. Jam vero, ut rem absolvam; numeratis annis illis 3563. ad Josephi obitum, exinde 144. ad Mosis egressum, tum annis 675, ad Samuelis finem, quos ipse collegit auctor noster in Num. xxii. postremo additis annis 65. quos, vel plures, numerare jam ostendimus Africanum a Samuelis fine ad usque Salomonis annum *quartum*, conficietur ex his numeris simul conjunctis summa annorum 4447. a Mundo Condito ad eundem Salomonis annum. Ipse autem noster ille Africanus, si fides Georgio Syncello habenda est in ῥήσει proxime post a me allata, annos colligebat 4457. ad annum *octavum* regni Salomonis, hoc est, annos 4453. ad annum ejusdem regni quartum. Solo ergo sexennio hæc summa ab altera 4447. discrepare videtur. Quinetiam modo iterum illos numeraveris annos 3563. ab Orbe Condito ad Josephi obitum, tum illos 144. ad Mosis egressum, deinde hos annos 740, de quibus hic agitur, colligetur quidem eadem summa 4447. sed re sic se habente, nobis licebit plures annos quam istos 4447. colligere, nisi ipsos 4453. eo quod refert Syncellus statuisset Africanum ὑπὲρ τὰ ψμ'. sive annos *supra* 740. ab Exodo Mosis ad hoc tempus computari.

Facile porro poterit eadem ostendi convenientia numerorum ex annorum summa, singulisque ejus partibus, quam collegit Africanus a Mundo Condito ad Christi D. N. resurrectionem. Neque hoc omittam, multa eorum quæ supra statuta sunt, firmari veteri quodam epocharum Africano tributarum Recensu, quem quidem post hæc Fragmenta p. 309. collocavi.

Interea me fugit, quomodo sibi consentire censeris possit Syncellus, dum pag. 79. *Chronographiæ* suæ scribit, non potuisse non Africanum, propterea quod annos 130 Cainan post diluvium omisisset, a Josuæ Seniorumque tempore usque ad Heli et Samuelem annos prope 140. perperam addere; hujus enim ipsius Syncelli computatio ab eodem tempore Josuæ Seniorumque ad Samuelis finem perducta ab Africani numeris

spatio annorum tantum *nonaginta* discrepat, sin vero ad initia Heli numeraveris, annis tantum 40. vel denique ad eadem initia, incluso Josuæ Seniorumque tempore, annis 50. aut 52. Sed eadem de causa accusavit Africanum, etsi haud similiter secum dissentiens, Scaliger in *Prolegomenis* ad *Eusebii Chronica*, fol. 2. " — annos," inquit, " ab Adam ad annum primum Christi Dionysianum Africanus tot putat, quot ex LXX. Seniorum rationibus colliguntur 5500, quum tamen aperte ab iisdem dissentiat in altero Kainan, quem ipsi adversus fidem Hebraici codicis tam Judæorum quam Samaritarum inter Arphaxad et Sela inseruerunt. Hoc igitur institutio Kainan omisso, quum dissimulandi fuerint 130. anni, quot Septuaginta Seniores illi attribuunt, quum Sela generaret, hanc lacunam ut expleret, placuit eos chronographio Judicum infundere." Ita Scaliger. Interea, etsi mearum partium est, id tantum ostendere, quid scripserit, non quid scribere debuisset in hoc dissensu veterum chronologorum Africanus, qui in codice suo τῶν ο'. Cainan haud invenit, tamen non defuisse eos notabo, qui hanc Africani temporis computationem inter Mosis exodum atque Salomonis templum stabilire conati sint; id enim aggressus est Robertus Cary in opere suo Anglica lingua scripto, quod *Palæologiam Chronicam* appellavit, part. ii. lib. ii. capp. 8—11.

XXXI.

P. 283. l. 27. Εἰσὶν οὖν ἀπὸ Ἀδὰμ &c.] Paulo ante scripserat nomine suo Syncellus; Σαλομῶν υἱὸς Δαβὶδ ἐβασίλευσεν τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη μ. τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος δνο'. Itaque numeravit hoc altero loco a Condito Mundo usque ad annum Salomonis octavum annos δνοη'. Porro satis superque confirmaturæ sunt numeros illos cum Africani Eusebiique, tum vero Syncelli ipsius, qui in hac ῥήσει sequuntur, computationes annorum captivitatis Israelis, ad Num. xxxviii. mox afferendæ, si modo eæ cum ipsis his numeris atque insuper secum invicem conferantur. Ad Syncelli illa quod attinet in ead. pag. 181. de templi ædificatione, etiamsi non anno regni Salomonis quarto, quod statui videtur in ῥήσει proxime ante allata, sed anno ejus secundo Georgius cœptam illam existi-

maverit, parum tamen lædetur computatio temporis ibi instituta.

P. 283. l. 28. κατὰ δὲ Εἰσόδου ἡρο΄.] Subdit Scaliger, “Imo “*ἡρο΄*” (fortasse scripserat *ἡρο΄*.) biennio minus.” *Animadv. in Eusebii Chronica*, p. 61. ubi hæc Georgii adduxit. Sed in Chronico Latino ad an. *quartum* Solomonis hoc extat. *Fiant omnes etiam anni* (scil. ab Adam) *mmmmclxix*. Audi Goarus; “Errantem Eusebii calculum admittit Scaliger pag. textus “Eusebii 34. Post Abraham enim anno mundi 3184. natum, “aliis 984. exactis, Salomonis quartus apud Eusebium Latinum “occurrit: is ergo a mundi conditu 4168. duntaxat numerus.” Hæc Goarus. Qui quidem Eusebii Latini calculus præbet annos 4172. cum illo octavo anno Salomonis finiendos, quod est biennio plus, quam hæc præstat *ῥῆσις*.

XXXII.

P. 284. l. 5. καὶ Κύπρον] Scripsit fortasse Syncell. ἡ Κύπρον, atque ita vertit Jacobus Goarus. Sed vero res incerta videtur. Diverse enim auctores veteres de Tharsi, quid nomen velit, statuerunt. Nunc reposuit *Θαρσις* pro illo *Θαρσεις* Syncello Dindorfius.

XXXIII.

Ibid. l. 14. Ἀφρικανὸς δὲ, ἔτη β΄.] Eusebius quidem in *Chronici* cum Georgio hac de re consentit, sed Africanum *Biblia* tuentur in 4 *Reg.* cap. xv. comm. 23. Ita et Scaliger in *Græcis Eusebianis* edidit pag. 46. Utrumque numerum affert *Historia Physicæ* Anonymus Scriptor a Bianconio haud ita pridem primum editus, *Φαλκείας*, inquit, ὁ τοῦ Μανασίου υἱὸς τὸν πατέρα διαδεξάμενος ἐβασίλευσεν ἔτη β΄. ἐν ἄλλῳ ι΄. p. 51. ed. Hardt. p. 132.

XXXIV.

Ibid. l. 22. ιη΄.] At pro annis κη΄. pluribus contendit Syncellus, quem vide, si lubet. *Biblia nostra* cum Africano atque Eusebio consentiunt. Ita et ibidem scriptor modo allatus; Julius Pollux fortasse nominandus.

XXXV.

P. 285. l. 2. Καὶ κατέσχευεν ἡ βασιλεία &c.] Præmisit Malala : Ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς χρόνοις ἐβασίλευσε τῶν Λακεδαιμονίων πρῶτος Εὐρύσθευς ἔτη μβ'. καὶ ἄλλοι βασιλεῖς μετ' αὐτὸν ἡ'. ὁμοῦ ἐβασίλευσαν ἔτη σμς'. καὶ ὁ Ἀλκμαῖνος ἔτη λζ'. ΚΑΙ κατέσχευεν ἡ βασιλεία &c. *Circa illa tempora Lacedæmoniis regnavit primus Eurystheus per annos xlii. et post eum reges alii viii, per cclvi. annorum spatium, deinde Alcæmus annos xxxvii. DURAVIT igitur regnum &c. Posuit Eusebius ad ann. Abrahæ mccxi, qui annus est 49. Azariæ regis Judæ, hæc verba, Lacedæmoniorum reges defecerunt ; quæ quidem ad rei-publicæ formam a Lycurgo mutatam pertinent, is enim Ephoros super reges in Lacedæmone constituit. Cum Africani calculo annorum consentit Eusebius. Confer cl. Schurzfleisch. post *Notitiam Biblioth. Vinar.* p. 376. Anonymus Scriptor modo memoratus annos 324 pro 325. Lacedæmoniorum regno attribuit. p. 38 vel 102. edit. Hardt.*

Ibid. l. 9. τὴν α'. Ὀλυμπιάδα &c.] Hæc verba, cum olim desumpta essent ex *Eusebianis Chronicis* ab Auctore *Chronici*, quod *Alexandrinum* appellatur, seu *Paschale*, Scaliger vicissim *Eusebianis* suis reposuit pag. 38. Conferas *Chron. Lat.* ad ann. mccxi. ubi ex interpretatione Hieronymiana posita sunt.

Ibid. l. 13. διὰ βίον] Scaligero, qui istud διὰ βίον post voces τῶν Ἀθηναίων addit, in edit. *Chronici Alexandrini* Ducangiana omissum, patrocinator *Armenia Eusebiani Chronici Interpretatio*, in qua etiam hæc verba extant, Latine reddita ; *Scribit itaque Africanus his verbis ; Æschylus Agamestoris, quamdiu vixit, imperavit Atheniensibus annis xxiii. sub quo Joatham regnavit in Jerusalem. Et noster quoque canon sub prima Olympiade Joatham includit.* p. 178. Vol. II. edit. Aucher.

Ibid. l. 14. Καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν, λέγει, &c.] Quum hæc Africani verba esse videantur, confirmatur inde Josephi Scaligeri de hujusce *Chronici* divisione sententia. Hoc enim, perinde atque Eusebianum, in duas olim partes divisum fuisse censebat, quarum posterior *Canon* vocata “ ea quæ in priore “ parte per demonstrationes, argumentorum necessitates, historiarum testimonia, intervallorum notationes in genere collecta sunt, sigillatim (ait ille pag. 4. *Animadoers. in Euseb.*)

“ et per annos expansos, ac series suas digere, annos cum
 “ annis comparat. Archontes cum Consulibus, Reges cum Cæ-
 “ saribus, externa cum vernaculis confert :” (nempe omnibus
 fere in tabulas parallelas relatis) “ — Bis Georgius Syncellus
 “ alteram Eusebii partem τὸ κατὰ πλάτος appellavit, hoc est,
 “ expansum opus, quod in hac parte anni omnes κατὰ πλάτος
 “ et expansi ponuntur, qui in priorē parte καθ’ ὁμάδα καὶ ἀνα-
 “ κεφαλαιωδῶς comprehendebantur.” Hæc Scaliger. Ita
 Chaucerus nostras, Petrarchæ atque Boccacii æqualis, de ta-
 bulis quibusdam Toletanis dictis, sed astronomicis, hæc cecinit;

His tables Toletanes forth he brought

Ful wrel corrected, that ther lacked nought,

Nother his collect, ne his expans yeres.

Fabular. Cantuar. v. 11585. ed. Tyrwhitt.

Conferas et not. supra ad Num. xxvii. p. 443. ubi de ipso quo-
 que Africani opere ita locutus est Anianus chronologus apud
 Syncellum; ὁ δὲ Ἀφρικανὸς αὐτῶν ἐμνημόνευσε, καὶ τῇ τοῦ χρονο-
 γραφίου αὐτοῦ ἑκάστῃ συμπληρωσάμενος ἤνωσεν. De Eusebio ante
 scripserat idem Anianus, ἐν τῷ κατὰ πλάτος οὐκ ἔθηκεν. Jam
 vero video virum cl. Hieron. De Prato in *Dissert.* quam supra
 commemoravi, *De Chronicis Libris Duobus Eusebianis*, p.
 291. Scaligerum reprehendentem eo quod designari in altero
Chronici Paschalis loco Africani *canonem* crediderit, cum in
 utroque Eusebius de suo ipsius canone loquatur; nec de al-
 terius canone per annos expansos digesto uspiam mentionem
 factam esse ait. Censet ille voculam λέγει auctorem *Chronici*
Paschalis posuisse, ut significaret se Eusebii verba describere,
 nam in *Chronico Latino* non habetur, quod ipsi respondeat.
 Hæc ille pp. 291, 292. Quæ si statuuntur, mera ταυτολογία
 Eusebio tribuetur atque adnectetur, qui proxime ante scrip-
 serat, καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν [τὴν Ὀλυμπιάδα] κατὰ τὸν αὐτὸν
 [Joatham] παρίστησιν. Quapropter omisit Scaliger in *Canone*
Chron. Eusebii, verba post illa ἐν Ἱερουσαλὴμ posita, ea vero
 agnovit, ut vidisti, Armenia Chronici Eusebiani Interpretatio.
 Confer et Chron. Latinum; quod periinde atque Armenium,
 cum auctore convenit Chronici Paschalis. Satis certa ergo
 hue usque fortasse posuerat Scaliger; cum vero scribere per-
 git, “ Africanum priora illa magnum thesaurum priscae tem-
 “ porum et historiarum memoriae, in tres libros sui operis

“ priores conguessisse,—posteriorem autem partem *καρόνος* titulo proscriptam, et in annos expansos digestam, duobus “ libris ultimis conclusisse;” vereor ne huic opinioni de tali quidem operis distinctione, nullo, quod sciam, veteri nixæ testimonio adversetur longissima *ρήσις* ex quinto et ultimo Africani libro ab Eusebio in *Demonstrationem* suam *Εεαγγελικαμ* desumpta. Quæ enim historica in priorem partem operis relata esse vir summus docet, ea tractata fuisse in illa *ρήσει* videntur. Vid. infra Num. XLIX.

Sed hæc hactenus. Ex fragmento Syncelliano proxime post allato constat, Africanum primum annum Achazi regis Judæ, qui huic Joatham successit, cum prima Olympiade comparasse. Quin notissimum est, Eusebium ipsum, saltem Chronico in suo, initia Olympiadum non sub Joatham, sed in anno quinquagesimo Azariæ regis prioris, cui quidem anni 52. attribuuntur, statuuisse. Ait quidem Scaliger *Prolegom.* fol. 4. Africanum in hac quoque *ρήσει* *Achaz* non *Joatham* quod nunc extat, posuisse, neque enim veritum esse Eusebium verba Africani interpolare atque invertere. Vid. et *Animadv.* ejus p. 69. Ejusdem porro criminis Eusebium arcessit Syncellus pag. 197. *Chronol.* Attamen scribere poterat Africanus se prima Olympiade Joatham comprehendisse, quippe cum primus annus Achazi ultimus fuerit Joatham, penultimus autem Æschyli Atheniensis. *Primo* enim anno Joatham, qui sedecim regnavit annos, primam Olympiadem Africanum assignasse nusquam disertim scribit Eusebius. Ceterum Eusebius ipse in *Præparat.* sua *Εεαγγ.* lib. x. cap. 14. a se dissentiens, sicut ei contigit in alia re quadam in Num. xxx. supra posita, et cum Africano faciens, Achazo regnante ait primam Olympiadem cœpisse. Verum aliter, ut dixi, in *Chronico* egit.

XXXVII.

P. 285. l. 28. ἀναγραφῆναι δὲ &c.] Georgius hæc præmisit: Εὐσέβιος δὲ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα ἐπὶ Ἰωάναν συνάγει, τοῦ μετὰ ἧ'. ἔτη βασιλεύσαντος τοῦ Ἰούδα (h. e. post Azariæ annum XLV.), καὶ τὸν Ἀφρικανὸν προφέρει συνάδοντα αὐτῷ ἐν τούτῳ. ὁ δὲ Ἀφρικανὸς μᾶλλον ἐναντιοῦται τῷ Εὐσεβίῳ κατὰ τοῦ Ἀχὰζ πρώτου ἔτος τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα φάσκων ἤρχθαι. ἐν τε (sic MSS. Paris.

pro ἐν δὲ) τῷ τρίτῳ καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ τρανῶς, ἐν οἷς ὧδε γράφει· ἈΝΑΓΡΑΦΗΝΑΙ δὲ &c. Eusebius, *Africano teste sibi consentiente producto, sub Joatham cujus in Juda regnum annis octo Ozia quinto et quadragesimo posterius agnoscitur, Olympiadem primam colligit: Africanus autem Eusebii sententiam opposita destruit autoritate, ad Achaz an. primum Olympiadem primam tertio et quarto Historicorum libro apertis hisce verbis initium habuisse affirmans: OLYMPIADEM primam &c.*

P. 285. l. 28. ἀναγραφῆναι δὲ πρῶτην τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην] Consentiebat de hac re Callimachus. Sic enim Georgius Syncel. p. 196. Καλλίμαχος δὲ φησιν Ὀλυμπιάδας ιγ'. παρῆσθαι μὴ ἀναγραφείσας, τῇ δὲ ιδ'. Κόροιβον Ἡλείων νικῆσαι. Sed vero Aristodemus et Polybius scripserunt, ut refert ibi Georgius, Corcebum hunc vicisse Olymp. 28. quæ omnium prima deinceps habita fuit; et vir cl. Edv. Corsinus in *Dissert. Agonist. sect. 2.* Phlegontis testimonio innixus docet palmam retulisse eum 112. post annos, hoc est 28. Olympiadum totum spatium post ludos Olympicos ab Iphito restitutos, a qua quidem victoria Olympiades numerare cœperint. Quantopere autem displiceret illustri Newtono omnis hæc Olympiadum ante Corcebum series, ostendit *Chronologia* ejus *Restituta* pag. 57. et seqq. Attamen nonnulla ex Africano fortasse sumpta Joannes Malala attulit fine lib. quarti *Chronographiæ* suæ, quæ ad horum agonum initia h. e. annos plus trecenos ante victoriam Corcebi pertinent; sed enim vel longe altius quam ab hoc quoque tempore repetita est certaminum Olympicorum origo; Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σαοῦλ, αἰτ Malala, ἐπενόησαν πρῶτον ἀγῶνα οἱ Πεισαῖοι Ὀλυμπίων, τότε τὴν ἑορτὴν ἐπιτελέσαντες τὴν κοσμικὴν Διὶ Ὀλυμπίῳ· περὶ ᾧν ὁ σοφώτατος Ἀφρικανὸς ἐχρονογράφησε.

Ibid. l. 29. ἦν καὶ Κόροιβος στάδιον] Addendum ἐνίκα post στάδιον monet Goarus ad *marginem*. Scaliger autem, ubi in *Animadvers.* suis verba profert, ita edidit, ἐνίκα Κόροιβος στάδιον. p. 69. Cum vero in loco ab ipso Scaligero laudato Eusebius in *Præp. Evangelica* dixisset, κατὰ τοῦτον (Achaz) ἡ πρώτη Ὀλυμπίας ἤχθη, ἣν ἐνίκα στάδιον Κόροιβος Ἡλείος, hoc scripsisse Africanus videretur, ἣν ἐνίκα Κόροιβος στάδιον. Similiter habet Diodorus Siculus L. i. c. 68. in superioribus adductus, p. 400. κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ξγ' Ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα

στάδιον Παρμενίδης Καμαριναῖος. Confer et Dionysium Hal. in Lib. i. *Antiquit. Rom.* p. 44. edit. R. Steph.

P. 286. l. 4. Ἦν ἄρα τοῦ Ἀχάζ βασιλείας ἔτος πρῶτον] τῆς pro τοῦ habet *MS. Syncelli prior*. De re ipsa vid. not. supra. Etsi enim erravit Scaliger de substituto ab Eusebio nomine Joatham pro Achazo in Africani verbis, quæ ab Auctore *Chronici Paschalis* allata sunt, satis id constat, ex collatione duarum, quæ proxime sequuntur, ῥήσεων in Num. xxxviii. et xxxix, computasse numeros suos Olympiadumque sequelam ab hoc anno Achazi Africanum. Sed et *Historiæ Physicæ Anonymus Scriptor* habet istud, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς τοῦτον (Achaz.) βασιλείας Ἰφίτος τὰς Ὀλυμπιάδας συνέστησεν. p. 114. Ceterum elegans quiddam est de Olympiadibus scriptum et a Syncello in hac pag. 197. servatum, quod quidem cum titulo Ἀφρικανοῦ *Eusebiana*s posuit Scaliger, attulitque in *Rationar. Temp.* part. I. lib. ii. cap. 5. Petavius. Quum vero nullo hujusmodi indice apud editum Syncellum aut apud alium quemvis veterem auctorem, quod sciam, excerptum signetur, illud præteritii; etiamsi Africano idem deberi possit, sicut vetus quoque recens Olympionicarum, quem Scaliger iisdem *Eusebiana*s interseruit. Sed de his Excerptis alibi.

XXXVIII.

Ibid. l. 13. διήρκεσε δὲ &c.] Cum his Syncelli verbis incipit locum describere Scaliger in *Animadvers.* pag. 74. ubi relegat lectorem ad librum tertium *Canonum suorum Isagogicorum*.

Ibid. l. 15. ἔτεσι δὲ σξ.] Annos σνη'. 258, non autem σξ'. 260, numerabis, si Syncelli numeros alterum ab altero, nempe 4513. ab 4771. deduxeris. Ad hæc Syncelliani anni 4478. a Mundo Condito ad usque annum octavum Salomonis supra in Num. xxxi. commemorati simul cum reliquis Salomonis annis 32, tribusque annis Rehoboam, cujus tertio anno conditum est regnum Israeliticum, ad illos 4513. assurgunt. Similiter res habet Africani quoque in numeris, ex quibus fit summa annorum 258. regno Israelitico assignatorum. Itidem ex collatione numerorum Eusebii hoc atque priore loco commemoratorum summa illa annorum 250. colligitur, cujus Georgius hic infra meminit.

P. 286. l. 17. κατὰ δὲ Ἀφρικανὸν δψν'.] Ipse hic numerus emergit, si anno octavo regni Salomonis, qui quidem auctore Africano annus erat mundi 4457. annos addas 293, quos præbet Eusebii Canon ad usque Ezechiae sextum. His enim numeris simul sumptis anni fiunt 4750. δψν'. Ab hac autem Israelis captivitate ad annum mundi 5500, quo posuit Africanus Christi natales, computabat is annos 750. Epiphanius vero annos 742. ad eundem annum mundi 5500, quod quidem patet ex duobus locis inter se collatis, quorum prior extat in *Hæres.* xxx. num. 30. alter autem in *Hæres.* lxvi. num. 50. Interea hic scriptor annum natalem Christi mundi esse annum 5479. statuebat.

XXXIX.

P. 287. l. 2. Ἔως τοῦ δωα'. ἔτους ἐξ Ἀδάμ &c.] Pleraque hæc de regimine Atheniensi Africano debuisse Syncellum, etsi disertis verbis haud dixerit, suadent cum alia, tum vero potissimum Archontum ad Africani tempora deductio, sive ad Olympiadem ducentesimam quinquagintesimam, atque Elagabali regnum. Et Scaliger quidem in *Eusebianis* suis pag. 47. et in *Animado.* p. 232. titulo præfixo Ἀφρικανοῦ eorum partem inseruit; quem in vindicando illa Africano secutus esse videtur Pearsonius *Op. Post. Dissert.* ii. c. 10. p. 261. Goarus vero Syncelli editor hæc notavit. "Ad Africani mentem hæc Georgius se scripsisse testatur; eisdem nihilo secius quasi ab Africano decerptis titulum præfigit Scaliger Ἀφρικανοῦ. At cum Africani Georgiique rationes in præsentī epocha convenient, hæc Georgio detractus et Eusebio accommodatus daturus temporis calculum non debuit Scaliger expungere, et solerter edere, ἔως τοῦδε οἱ Ἀθηναῖοι βασιλεῖς πρῶτοι." Hæc ille, verba designans istæc, Ἔως τοῦ δωα'. ἔτους ἐξ Ἀδάμ. Et illa altera quoque omisit Scaliger lin. 9. τῷ δωα'. ἔτει τοῦ κόσμου, quo loco *MSSi Parisini* habent δωδ'. Quod nunc recepit Dindorfius novus editor Syncelli. In Eusebii *Chronico Latino* ad an. Abrahæ mcccxxxiii. hæc leguntur. *Athenis annui Principes constituti sunt, cessantibus Regibus. Nove Principes ex nobilibus urbis electi præfuerunt annuo imperio Republicæ.* Sin vero accurati numeri sint Malalæ in *Chrono-*

graphia p. 88. tribuentis tamquam ex Africano annos 907. regno Atheniensi, καὶ κατέλυθη, inquit ille, ἡ βασιλεία τῶν Ἀθηναίων κρατήσασα ἔτη ᾗς' .(907) καθὼς Ἀφρικανὸς ὁ σοφώτατος χρονογράφος ἐξέθετο· nonnulla ex istis ab Africano abjudicanda forent, cum omnes anni Atheniensium ante annuos archontas hic memorati numerum 856. haud excedant. Præterea retulit ipse Syncellus pag. 185. *Chronol.* Africanum annos Ariphronis regis Athenarum vicesimi sexti 31. pro signatis a se 20. computasse. Et maxime ab hujus ῥήσεως auctoritate in hac re detrectat illud de Cecropis primi Athenarum regis ætate ab Africano statutum in Excerpto xxii. pag. 275. ex quo sequeretur conditum esse secundum Africanum regnum Atticum anno Mundi 3894. non, ut hic positum est, anno 3945. Immo mire stabilitur cum Africani illud de Cecropis post Mosem annis 189, tum vero Malakæ numeri, ex eo quod anni illi 3894. et 907. simul conjuncti ipsum illum hujus ῥήσεως numerum 4801. efficiunt, quo quidem anno regnum Atheniense in annum regimen conversum est. Itidem si ipsas summas 189. et 907. simul junctas ab hac 4801. deduxeris, restabit numerus annorum 3705. quem Mosis exodo aliis de causis prius apposueram.

P. 287. l. 7. ἡρέθησαν] Hoc imprimendum curavi, quod pro Syncelli lectione εὔρέθησαν ex Eusebii *Chron.* Latino emendaverat Pearsonius, quem audi; “ Pro εὔρέθησαν legendum “ fuit ἡρέθησαν, vertendumque, non *excogitati* sed *electi sunt*. “ Pergit Syncellus ex Africano, ἐννέα τε ἀρχόντων Ἀθήνησιν “ ἀρχὴ κατεστάθη. Ad quæ verba Goar, *Qui novem isti magistratus, incognitum. Planior lectio ἡ νέα τε ἀρχόντων, Nova magistratuum potestas Athenis instituta.* Perperam omnino. “ Qui fuerint novem illi Magistratus, omnibus notum. Archon “ scilicet, et βασιλεὺς, et πολέμαρχος, et 6. θεσμοθέται. ἐκ τούτων δὲ οἱ ἐννέα ἄρχοντες συμπληροῦνται, *Ex his autem novem “ Archontes complentur*, inquit Pollux. Eusebius in Canone. “ *Novem Principes ex nobilibus urbis electi prafuerunt annuo imperio Reipub.* Ex his novem unus vetus nomen Archontis “ retinuit, et quia quotannis ut reliqui electus, non tantum “ ἐνιαύσιος, sed et signanter ἐπώνυμος dictus est, nec eo sensu, “ quo alii apud Athenienses ἐπώνυμοι dicebantur, sed restricte “ ἐνιαυτοῦ ἐπώνυμος, ut loquitur Pollux, qui a Philone Judæo

“ sic describitur, Ἀρχων Ἀθήνησιν ὁ ἐπώνυμος καὶ τῶν ἐννέα
 “ ἀρχόντων ἄριστος, ἀφ’ οὗ οἱ χρόνοι καταριθμοῦνται. Cujus no-
 “ minis ratio sic explicatur in Argumento secundo Orationis
 “ Demosthenis adversus Androtionem, εἰς ἐπώνυμος ἐξ οὗ καὶ ὁ
 “ ἐνιαυτὸς ἐπωνομάζετο, ejus nomine annus in Fastis signa-
 “ batur. Sic sub quo Archonte idem Atheniensibus, quod
 “ quo anno. Clare Æschines contra Ctesiphontem, καὶ μοι
 “ ἀνάγνωθι, ἐπὶ τίνος ἀρχοντος, καὶ πόσον μηνὸς, καὶ ἐν τίνι ἡμέρᾳ,
 “ ac si dixisset, quo anno, quo anni mense, quo mensis die.”
 p. 261. *Dissert.* supra memoratæ.

P. 287. l. 9. ἤρχθη] Ita ediderat Scaliger, quod firmant
MSSi Parisienses. Sed ἠνέχθη *Syncellus Goarinus*. Post hæc
 in lin. 12. Φιλίων pro Φιλίων Scal.

Ibid. l. 13. ὑπάτερον Γράτος Σαβινιανὸς Ῥωμαίων καὶ Σέ-
 λευκος] Olymp. 250. ann. primo, quarto autem imperii Ela-
 gabali (secundum usitatiorem quidem regni ejus computatio-
 nem) Gratus *Sabinianus* et Claudius Seleucus Consules appo-
 nuntur. Cognomen autem Sabinianus, uti ostendit Pet. Ro-
 landus in *Fast. Cons.* p. 142. confirmatur ex *Fastis Florentinis*
Minoribus, et Fragmentis *Dionis Cassii*. pag. 991. Censet
 idem Relandus *Servianum* dici Latine, qui Græcis Σευεριανὸς,
 non *Secerianum*; pro Σευεριανὸς enim Syncelli Goarini lec-
 tione Scaliger, idque nunc confirmantibus *Parisinis Syncelli*
scriptis, imprimendum curaverat Σαβινιανός. Hoc autem anno
 terminavisse opus suum De Temporibus monuit Scaliger accu-
 ratissimum, ut ait, temporum observatorem Julium Africanum.
 Confer et Num. l. ad fin.

Ibid. l. 15. ἐπὶ τὸ ἐψλγ’, ἔτος τοῦ κόσμου] Ita in hac altera
 editione nunc mutavi, Dindorfium secutus ex *MS. altero Paris.*
 corrigentem ἐπὶ τῷ et ἔτει, quæ insunt Goari Syncello.

Ibid. l. 16. τοῦ καὶ Αὐείρου] *MS.* τοῦ καὶ Αὐγέντου (ita et
MS. uterque Parisinus, quorum prior fortasse est hic Goarinus
MS.). Scaliger idem reponit in textu, (Scaliger habet καὶ
 Αὐγέντου) in Animad. Αὐείρου: usitatus ego τοῦ καὶ Αὐγούστου.
 Non Augustus enim, nec Avitus, sed Marcus Aur. Antoninus
 Augustus audiebat, qui Heliogabalus vel Alagabalus. GOARUS.
 Sed fallitur Goarus, nam Xiphilinus Dionis Epitomator Aviti
 (Αβείρου) nomen Elagabalo in *Vita* ejus attribuit, p. 347. ed.
 R. Steph. Vid. et *Imperatorum Seriem Chronol.* a Sylburgio

primum editam in fine *Romance Hist. Scriptorum Græc. Minorum*. Ad hæc pestis ista nomen Moricaviti gerit in brevi quadam chronologiæ Africani *Summa*, quam his Fragmentis subjunxi, ubi cl. Vallarsium S. Hieronymi novissimum editorem hoc nomen *Moricavium* Marcum Aurelium Avitum interpretatum esse, notat Roncallius pag. 71. tom. I. *Vetust. Lat. Chronicorum*. Neque ita miranda foret permutatio *Αἰέλτον* in manuscriptis in *Αὐγέλτον*. Adventus enim, Græce *Ἀδούεντος*, et Autius, corrigente Salmasio, *Avitus*, in Solini exemplaribus inter se mutari solent. Vide Salmasii *Plinianas Exercitatt. in Solinum* in Prolegomenis fol. viii. His rationibus inductus *Aviti* nomen (*Αἰέλτον*) post Scaligerum in *Animadv.* hoc loco reposui.

XL.

P. 288. l. 2. *Ἰστορεῖται παρὰ Ἀφρικανῶ ὅτι ἐν τῷ λέγειν τὴν φῶδην τὸν Μανάσση &c.*] Eadem *ῥῆσις* extat in Cod. Theol. Gr. Bibliothecæ Vindobonensis num. 25. a Lambecio notato, apud Nesselium autem num. 238. qui codex inter alia continet *Γνωμικὰ διαφόρων*. Legitur in eo articulus ante *φῶδην*, quem recepi, et *διεῤῥάγησαν* pro *διεῤῥάγη*. Sed et eandem extare *ῥῆσιν* ad marginem MSti Georgii Hamartoli in Bibliotheca Regia Parisina nos certiores fecit Cotelerius ad *Constit. Apost.* lib. ii. cap. 22. ubi tamen *ᾄδειν* pro *λέγειν* scriptum fuit. Is quoque monuit, similia illis, quæ de Manasse liberato Georgius Syncellus habet pag. 214. reperiri apud Anastasium in Psalm. vi. Adi et *Anonymum Scriptorem Hist. Physicæ*, sive Julium Pollucem, consimilia narrantem. Illa vero Syncelli, pariter ac pauca istæc, desumpta fuisse ex Africani Chronicis suspicarer, nisi fabula narrasset Manassem in æream statuam conclusum fuisse, atque ruptâ statuâ evasisse salvum. De quibus narratiunculis optime Cotelerius, “ Ut mendacia “ instabilitate ac portentis gaudent, variis mirisque modis “ narratur Manassis liberatio, contra simplicitatem Scripturæ, “ et auctoritatem Josephi Historiæ.”

XLI.

Ibid. l. 9. *Ἀφρικανὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους Σεδεκίου τὰ ὀ. ἔτη &c.*] *Τὰ ὀ.* reposuerat Goarus in *marg.* Syncelli pro *τῷ ὀ.* Et τὰ

ἐτη afferens istud ipse *Syncellus* habet in pag. 223. De re hic memorata cons. not. supra ad Num. xxii. p. 426.

XLII.

P. 288. l. 16. Ταῦτα καὶ ὁ Ἀφρικανὸς, μαρτυρῶν &c.] Post nonnulla de annis utriusque captivitatis tribus Judæ scripserat proxime ante *Syncellus*, ἐκ ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας (secundæ) ἦν Δαυὶλ ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ Ἀνανία, Ἀζαρία, Μιζαήλ. οὗτος ὁ Δαυὶλ παιδευθεὶς τὴν παιδείαν εὐαρέστος ἐγένετο τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ. ΤΑΥΤΑ καὶ ὁ Ἀφρικανὸς &c. *Captivitate ista Daniel cum sociis Anania, Azaria, et Mizael, abductus est. Daniel omni scientiarum cultu exornatus regis Nabuchodonosor animum sibi conciliavit. HÆC Africanus, secunda &c.* Ait Scaliger *Animadv. in Eusebii Chronica*, “De Daniele veteres “Ecclesiastici Chronologi inter se velitati sunt, utrum priore “captivitate, id est Jechonizæ; an posteriore, Ierosolymis et “templo deletis, contigerit. Hippolytus priore, Africanus posteriore, Panodorus vetus monachus portentose desolatione “Samarizæ, et deportatione x. Tribuum. Georgius *Syncellus* “Ταῦτα καὶ ὁ Ἀφρικανὸς μαρτυρεῖ, ὅτι ἐκ τῆς δευτέρας αἰχμαλωσίας Ἰούδα ἦν ὁ, τε Δαυὶλ, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες. Πανόδωρος δὲ καὶ ἕτεροι τῶν ἱστορικῶν ἐκ τῆς ἐν Σαμαρείᾳ ὑπὸ Σαλμανασσάρ αἰχμαλωσίας. Item: ὁ ἅγιος Ἰππόλυτος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας Ἰούδα καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας λέγει τῆς ἐπὶ Ἰωακείμ. ἄλλοι δὲ ἐκ τῆς ἐν Σαμαρείᾳ. De Jechonia imposuit illis confusio τοῦ Ἰωακείμ καὶ Ἰωαχέμ vel potius ὁμωνυμία. Diserte “ipse Daniel tertio regni Joiakim filii Amon se deportatum “fuisse scribit statim initio libri sui.” Hæc Scaliger pag. 87. Itidem Prideauxius in *Hist. Vet. et Nov. Test. Connexa*, part. I. lib. i. p. 88. illo circiter anno in captivitate, quam priorem appellant, Judæ, Daniele cum sociis abductum fuisse ostendit. Scriptor quoque *Historiæ Physicæ* priori Judæ captivitati Danielelem suosque adscribit, pp. 122. 134.

XLIII.

Ibid. l. 24. τοῦτον οἴονται τινες εἶναι Ναβουχοδόνσορ &c.] Vocem παῖς post Καμβύσης addidi ex *MSSis Parisiensibus*. Ridicule prorsus scriptor quidam apud Suidam v. Ἰουδίθ: Ἰούλιος δὲ Ἀφρικανὸς λέγει ὅτι Ναβουχοδόνσορ, ὁ καὶ Καμβούσης, ἀναί-

ρεύται ὑπ' αὐτῆς (Ἰουδίθ). Ceterum merito argueretur erroris Africanus a Georgio Syncello, propterea quod Cambysen, qui octo solum regnavit annos, Nabuchodonosorem fecisset, si recte se haberent numeri hujus regni in libro Judith. Fallitur vero ipse Syncellus una cum aliis auctoribus, in eo quod, dum historia Judithæ ad tempora captivitate Babylonica antiquiora revera pertinet, regem istum Xerxen fuisse statuit. Consulas Prideauxii *Hist. modo laudatam. part. I. lib. i. pag. 50. et seqq.*

XLIV.

P. 289. l. 2. Ἀφρικανοῦ περὶ τοῦ Ἑσδρά] Lemma hoc extat in marg. Syncelli. Initio fragmenti τῆς Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας pro τῶν Ἰ. ἄ. ex utroque *MSto Parisino* reposui. Quod et nunc fecit Dindorfius.

Ibid. l. 8. ἕκαστον τὴν γυναῖκα τὴν ἑαυτοῦ] Ex *iisdem MSSis* hoc olim posui pro ἕκαστον τὰς γυναῖκας ἑαυτοῦ. Et in nupera Syncelli editione sic emendavit Dindorfius. Mox in *Esdræ* cap. x. comm. 13. hæc extant, Ἀλλὰ ὁ λαὸς πολὺς, καὶ ὁ καιρὸς χειμερινὸς, καὶ οὐκ ἔστι δύναμις στήναι ἕξω.

XLV.

Ibid. l. 21. στήλας] Scribendum στήλας pro στεῖλας. (Emendate στήλας Syncelli *cod. MS. alter Paris.*) Duas Aspasia rapuerunt Megarenses. στήλας autem intelligit τὰ ψηφίσματα Atheniensium in Megareas, quibus aditu Athenarum et portubus Atheniensium interdicebatur. SCALIGER. Qui Africani istæ in *Eusebianis* suis reposuit pag. 55. et versus hos Aristophanis in Ἀχαρνέσι adduxit,

Πόρνην δὲ Σιμαίθαν ἰόντες Μεγάραδε
Νεανίαι κλέπτουσι μεθυσοκότταβοι
Κᾶθ' οἱ Μεγαρῆς ὀδύναις πεφνσιγγωμένοι
Ἀντεξέκλεψαν Ἀσπασίας πόρνα δύο.
Κᾶντεῦθεν ἀρχὴ τοῦ πολέμου κατεβράγη
Ἑλλησι πᾶσι ἐκ τριῶν λαικαστριῶν. v. 524.

XLVI.

P. 290. l. 1. ἐτη ια΄.] Haud censendus est Africanus annos tantum undecim huic Ptolemæo attribuisse. Eusebius Syncellusque Canonem Ptolemæi secuti annos 35. Philometori assignant. Itaque λα΄. pro ια΄. Africano reponas, qui quidem ipse numerus extat in latereulo quodam temporum Ptolemæorum a Scaliger in *Eusebianis* posito pag. 61.

XLVII.

Ibid. l. 8. secundum Africanum] Joanni Hyrcano annos 30. tribuit Syncellus, dum Eusebii *Chronica* annum unum minus quam Africanus agnoscunt. Sed Scaliger, ut Goarus notat, Africanum secutus 27. annos in *Eusebianis* suis posuit pag. 70.

XLVIII.

Ibid. l. 11. καὶ μάλιστα Ἀντιπάτρω &c.] Verba, quæ hoc loco et mox sequuntur, potius ex Africani *Chronicis*, quam ex *Epistola* ejus *ad Aristidem* de Christi D. N. genealogia, in qua nonnulla huc pertinentia extant, desumpta fuisse a Syncello putem; eo quod de rebus Judaicis, et maxime de Herode Antipatri filio, in *Chronicis* suis plurimum egerit auctor. Similia vero superius monui pag. 346. Et pleniora quidem sunt istæ, si modo omnia ad Africanum pertinent, quam ut in illa epistola extitisse censi debeant. Tamen illa in Chronicum suum Eusebium haud transtulisse, nunc demum ostendit Armenia ejus Interpretatio. Cetera autem a Syncello de Hyrcano atque Antipatro in *Chronographia* ejus narrata, decerpsit ex Josephi libro primo *de Judaico Bello* cap. 6. et seqq. mutatis mutandis idem Syncellus, vel nescio quis ante eum.

Ibid. l. 13. δὲ ἢν ἀλλόφυλος &c.] Eusebius quidem ἀλλόφυλον vocat Antipatrum lib. I. *Hist. Eccl.* cap. 6. Haud ita Josephus, qui, ut ipse refert Eusebius, Idumæum genere eum fuisse scribit; Idumæos autem post Joannis Hyrcani victoriam Judæos appellatos esse Scaliger et Casaubonus in scriptis suis sæpenumero monuerunt. Sin vero origine Ascalonita contra fuerit Antipater, ut refert Africanus, hoc qui-

dem supra ex Philone Judæo admonui, Ascalonitis fuisse perpetuam et inveteratam cum finitimis Judæis simultatem. Vid. p. 344.

P. 290. l. 15. 'Ηρώδου τῷ (for. τοῦ) περὶ τὸν νεὼν τοῦ 'Απόλλωνος τεταγμένῳ (for. τεταγμένου) ἐν 'Ασκάλωνι] Ita olim verba emendanda existimavi; cum vero τῶν et τεταγμένων Goarus ad marg. Syncelli posuisset, hunc secutus est novus editor Dindorfius.

Ibid. l. 17. λησταὶ] Hoc ex *MSS'tis Syncelli Parisiensibus* reposui pro ληστῆν, et nomen 'Ηρώδου ex *uisdem* mox addidi post verba τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, quem tamen nominatum fuisse Antipatrum Josephus tradit. Idem nunc fecit Dindorfius.

P. 291. l. 1. συλληστεύων, καὶ τοῖς αὐτῶν ἐντρεφόμενος ἤθεσι &c.] συλληστεύων ex *altero MS'to Paris.* posui pro συλητεύων. quod et nunc Dindorfius. Ceterum similiter rem narrat *epistola Africani ad Aristidem*, τοῖς τῶν 'Ιδουμαίων ἔθεσιν ἐντραφεῖς ὕστερον Ἔρκανῷ φιλοῦται. p. 235. Ex quibus aliisque verbis constat Africano istæc deberi.

Ibid. l. 3. τῆς περὶ τὰ κοινὰ πράγματα δεινότητος] Hoc posui ex *eodem MS.* pro τὴν—δεινότητα. quod et nunc præ se fert editus a Dindorfio Syncellus.

XLIX.

Ibid. l. 9. 'ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ, περὶ τῶν Ἔρκανῷ &c.] Extant hæc apud Georgium Syncellum pagg. 307. et 308. quæ a Scaligero in *Eusebiana* sua pag. 74. relata fuerant. At vero in *Chronico Eusebii*, ut modo dixi, haud inventa sunt.

Ibid. l. 10. τοῦ τε Σεβαστοῦ, καὶ Ἀντωνίου] Ita edidi ex *MS. altero Syncelli Parisino.* Habet *Syncellus* Goarinus τοῦ Σεβαστοῦ, sicut *MS. prior*; sed καὶ Σ. Scaliger et Goarus ad marg. *Syncelli.* Abest καὶ ante Ἀντωνίου ab edito *Syncello*, quod *MS. uterque* et Scaliger præstant. Denique illud ὥς ante ἐν ἐπιτόμῳ dedit Scaliger.

Ibid. l. 13. υἱὸς αὐτοῦ] Γαλον ad marg. pro αὐτοῦ reposuit Goarus, quod interpretandi causa uncis inclusum addiderat in textu Scaliger.

Ibid. l. 19. Φασαήλῳ] Rectius fortasse pro Φασαίλῳ Φασα-

ἦλφ hic et infra l. 8. legendum, quod nomen indidit huic Herodis fratri Scaliger, firmante scripturam Josepho in *Antiquitat.* et *Bello Judaico*. Ubi tamen de morte ejus aliud quid narratur. Ita mutavit et nupera editio Syncelli.

P. 292. l. 3. 'Ἡρώδης τῷ τῶν Πάρθων βασιλεῖ] Cum Pacorus Orodem patrem habuerit Parthorum regem, nil dubium, quin 'Ορώδης hic legendum sit. Similiter erratum est in pag. 304. et 305. *Syncelli*. De Pacoro autem, rebusque ab eo gestis, Theoph. Bayerus in *Hist. Osrhoena et Edessena*, L. 2. p. 87. —90. Verba sunt Trogi Pompeii in Prologo Libri *xlii*. *Orodes, quo Crassum delevit, et Syriam per filium Pacorum occupavit*. Interfectus vero postea est Pacorus, vivo patre Orode, a Romanis.

Ibid. l. 4. ἐπὶ χρυσοῦ ταλάντοις χιλίοις] Deesse aliquid inter hæc verba videtur, quod supplevit Goarus in Interpretatione Latina. Ad rem ipsam quod attinet, ait Josephus *Antiq. Jud.* lib. xiv. cap. 13. 'Αντίγονος δ' ὑπισχνεῖτο χίλια τάλαντα καὶ πεντακοσίας γυναῖκας δώσειν Πάρθοις, εἰ τὴν ἀρχὴν 'Γρκανὸν ἀφελόμενοι παραδώσουσιν αὐτῷ, καὶ τοὺς περὶ τὸν 'Ἡρώδην ἀνέλοιεν οὐ μὴν ἔδωκεν. ἀλλ' οἱ μὲν Πάρθοι, διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν 'Ιουδαίαν ἐστράτευσαν, κατὰγοντες 'Αντίγονον· Πάκορος μὲν διὰ τῆς παραθαλαττίου, ὃ δὲ σατράπης Βαρζαφάρνης διὰ τῆς μεσογείου. §. iii. p. 643. ed. Hudson. Minus bene Πακῶρον pro Πακόρου *Syncelli textus*, quod corrigunt Goarus Scaligerque. Mox deesse in Scaligeri *Eusebio* vocem 'Ἡρώδης notavit Goarus.

Ibid. l. 7. αὐτὸν ἔδωκεν ἄγειν] Addidi αὐτὸν ex *MS. altero Parisiensi*. Idem nunc fecit Dindorfius.

Ibid. l. 12. 'Ἦν 'Ολυμπίας ρπέ'.] Olympiadis notatio tum hic tum post hæc ad antecedentia potissimum spectat.

Ibid. l. 17. καὶ ὥς οὐδὲν ἡξίου πιστεύεσθαι] Vertendum, *cui cum haud visum esset commissum accipere imperium, usque dum reduceretur in suum*; &c. Loci enim sensum paulo ante ostendit Syncellus scribens p. 306. οὐ προσδεχθεῖς δὲ φόβῳ τῶν Πάρθων (Herodes a Malicho, seu Malcho, rege Arabum) εἰς 'Αλεξάνδρειαν ἔρχεται πρὸς Κλεοπάτραν. δεξιωθεὶς οὖν παρ' αὐτῆς, καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ὑπ' αὐτὴν ἔχειν ἀρχῆς ἀνεβάλλετο, διὰ τὴν πρὸς 'Αντωνίου ἐπὶ 'Ρώμην καὶ Αὔγουστον πόρειαν, ὥς 'Ιώσηπος, ὥς δὲ 'Αφρικανὸς, σὺν αὐτῇ πρὸς 'Αντώνιον ἦλθε· κἀκεῖνος περὶ (l. παρὰ) τὸν Σεβαστὸν 'Οκταοῦιον εἰς 'Ρώμην αὐτὸν ἔστειλεν. Antonius

ipse, auctore Josepho, tunc temporis Romæ fuit, in qua quidem urbe ex Ægypto profectus Herodes eum invenit. Cons. lib. xiv. *Antiq.* c. 14. et *De Bello Jud.* lib. I. c. 14. "Antonius
"autem" (ut rem narrat ex Josepho cl. Pagius *Apparat. ad Baronii Annales* p. 17.) "amici vicem dolens, simulque indig-
"natus, Antigonom Parthorum copiis instructum Judæam
"invasisse, re cum collega Triumviro communicata, communi
"consilio decreverunt Herodem Judæorum regem per Senatum
"designare. Itaque convocatis patribus regnum Palæstinæ
"Herodi SC. delatum est." Ceterum in *margin. Syncelli* post hæc verba, ὡς οὐδὲν ἤξιον &c. notatum est istud, τὰ λοιπὰ Ἀφρικανοῦ, sed in epigraphe τῆς ῥήσεως omnia Africano diserte vindicantur. Paulo ante pro ταύτης ἀρχῆς posui τῆς ἀρχῆς, quod habent *Scaliger* et *MS. alter Parisiensis*. Nunc ita locum edidit Dindorfius.

P. 293. l. 9. ἐλθόντος] Post hanc vocem deesse nonnulla recte notat, qui edidit Syncellum, Goarus. Attamen ex historiis constat, C. Sosium cum Herode conjunctum Antigonom vicisse, ac vivum cepisse.

Ibid. l. 11. ἐξεπολιόρκησαν] Ex *MSto utroque Parisino* hoc reposui pro ἐπολιόρκησαν. Ita nunc Dindorfius.

Ibid. l. 14. τῆς Ἀραβίας] Addidit Goarus in *margin.* τὸ μέρος, quod non necessarium videtur.

Ibid. l. 15. τὸν τε Τράχωνα, καὶ τὴν Αὐρανίτιν, καὶ Σακίαν καὶ Γαυλάνην] Urbes omnes, quæ ante has regiones nominatæ ac recensitæ sunt, Josephus ait a Cæsare Augusto Herodi donatas fuisse, et postero quoque tempore *Trachonem*, et *Auranitin*, et regionem inter Trachonem et Galilæam sitam, cujus pars fuit *Gaulonitis*. Eusebius in *Onomastico*, voce Γαυλὼν, habet ὁμωνυμεῖ δὲ τῇ κώμῃ καὶ ἡ περίχωρος. p. 82. ed. Amst. Ad Saciam quod attinet, Ptolemæus hæc habet in *Geograph.* Lib. v. cap. 15. Βατανεῖας χώρας. ἥς ἀπ' ἀνατολῶν ἡ Σάκκαια, καὶ γὰρ ταύτης ὑπὸ τὸ Ἀλσάδαμον ὄρος οἱ Τραχωνῖται Ἀραβες. p. 161. edit. Bertii. Batanea enim alia præterea regio est, cum *Trachone* et *Auraniti* a Josepho ibidem *Antiqu.* xv. 10. inter Augustæa dona commemorata. Hunc autem Josephi locum Africano ob oculos versatum fuisse, satis superque constat, tradente et ibi Josepho, totius Syriæ procuratorem constitutum fuisse Herodem. De Sacis populo meminit idem auctor. Libb. 18. et 20. Ceterum Ἀβρανίτην et Γαβλάνην

soleni permutatione literarum β et ν exhibet *Syncelli textus*, refragantibus Goaro *ad marg.* et Scaligero, scriptisque *Parisiensibus*.

P. 293. l. 19. ἐτη λδ'.] Reprehensus est in eo Africanus pag. 309. a Syncello, quod tres annos Herodis regno subtraxerat. Sed duas epochas initii hujus regni memorant ex Josepho Petavius in *Rationar. Temp.* part. I. lib. iv. cap. 22. et Pagius *Apparat. ad Annal. Baronii* pag. 17. unam, postquam rex Herodes a Romanis renunciatus est, qua ratione dicitur a Josepho lib. I. *De Bello Jud.* cap. ult. regnasse annos 37; alteram vero post Antigonom interfectum, qua dicitur ibidem ab eodem auctore annos 34. ab interfecto Antigono regno suo esse potitus.

P. 294. l. 1. Ἀντίγονον] Male Ἀντώνιον *Syncelli textus*, sed emendate Goarus in *marg.* et Scaliger, *codexque alter Parisinus*. Nunc correxit Dindorfius.

Ibid. l. 3. τὸ πλεῖστον ἀποβαλὼν τοῦ στρατοῦ] Confirmat Florus lib. iv. cap. 10. sed rem nonnihil minuit Valerius Paterculus lib. ii. cap. 82. ut ostendit Prideauxius *Hist. V. et N. Test. Connexa*, part. ii. lib. viii. p. 793.

Ibid. l. 6. οὐ βουλόμενον] Ita Goarus in *marg.* *codexque alter Parisinus* pro οὐ βουλόμενος. Et Scaliger in *Eusebianis* exhibet Ἀιτώνιος δὲ οὐ βουλόμενος, dum paulo infra omittit voces easdem Ἀιτώνιος δὲ ante αὐτῷ. Nunc habet, quod prius recepi, nupera Syncelli editio οὐ βουλόμενον.

Ibid. l. 8. αὐτῷ τὴν] Ita ediderat Scaliger pro αὐτὴν quod habet Goari *Syncellus*. Mox διττὰς pro διπλὰς idem Scaliger. Nunc reposuit Syncello αὐτὴν Dindorfius.

Ibid. l. 11. νηὶ τὸν στρατὸν] For. legend. νηϊτὸν στρατὸν. Mox τὸ ἀποβησόμενον pro τὰ ἀποβησόμενα *MS. alter Paris.* quod nunc recepit et Dindorfius.

Ibid. l. 13. δυὸς ναυμαχίας] Ita ediderat Scaliger, nunc firmante idem *utroque scripto Parisino*, pro δυὸν συμμαχίας, quod exhibet Goari *Syncellus*. Ita et nunc emendavit Dindorf. qui proxime ante ὡς δ' ἐκρίθη pro ὡς δὲ ἐ. cum *MS. altero Paris.* posuit.

Ibid. l. 15. ἀπέδωσαν] Ita Scal. et nostri *duo Parisienses*, pro ἀπέδωσαν, quod mutavit in *marg.* Goarus in ἀπέδωκαν. Nunc ἀπέδωσαν reposuit et Dindorfius.

P. 294. l. 17. ἐπιπίπτει δὲ Ἡρώδῃ] Tria hæc verba Scaligerum expunxisse notat Goarus, qui locum mutilum esse recte ait. Fortasse legendum ἐπιπίπτει δὲ Ἡρώδῃ τοῦτο, vel ταῦτα. Sed nulla lacuna est in *Parisinis codicibus*.

Ibid. l. 18. ἐν τῷ μεσαιόλῳ] Scribit Scaliger ἐν τῷ μαισαιόλῳ, ubi MSS. (Inter hæc verba Goarus aliorum duorum MSS. præter Regium ope usus est, Card. Barberini et Vaticani) μεσαιόλιον legunt. Mihi præsens locus mutilus est, et in eo de Actiaca victoria mentio desideratur, et τὸ μαισαιόλιον in μανσωλαῖον commutatur. Cleopatra quippe sepulchri, Mausolei nonnunquam ob fabricæ molem vocati, clausa præsidio seipsam confecit. GOARUS. Plutarchus in *Antonio*: αὕτη δὲ (Cleopatra) θήκας ἔχουσα καὶ ΜΝΗΜΑΤΑ κατεσκευασμένα περιττῶς εἰς τε κάλλος καὶ ὕψος, ἃ προσφοκοδόμησε τῷ ναφί τῆς Ἰσιδος, ἐνταῦθα τῶν βασιλικῶν συνεφέρει τὰ πλείστης ἄξια σπουδῆς, χρυσὸν, ἄργυρον &c. p. 1739. ed. H. Steph. et in sequentibus locus ὁ τάφος appellatur.

Ibid. l. 19. ἀσπίδι τῷ θηρίῳ] Ita a S. Luca in *Act. Apost.* xxviii. ἐχίδνα θήριον appellatur. conf. comm. 3. et 4. et 5.

P. 295. l. 2. ἐπὶ Θηβαῖδα] Ita *MS. alter Paris.* Et nunc Dindorfius, cæteri ἐπὶ Θηβαῖδι. Proxime ante τοὺς τε pro τότε Scaligeri *Eusebius*.

Ibid. l. 3. ἡ κατὰ Ἀκτίαν] Corrigit ex Stephano Byzantino *De Urbibus*. Ἡ κατὰ Ἀκτιον et Ἀκτια pro Ἀκτία, cl. Schurzfleisch. in *Castigatt.* post *Notitiam Biblioth. Vinar.* p. 276.

Ibid. l. 8. χρόνος] Vocem addidit Scaligeri *Euseb. Margini* vero *Syncelli* adlitum est a Goaro, χρόνος ἢ σύλλογος.

Ibid. μετὰ ἔτη τ'. τῆς Περσῶν καθαιρέσεως δυοῖν δέοντα] Loco suo motæ videntur voces ἔτη τ'. atque legendum, prout vertit Goarus, μετὰ τὴν Πέρσων καθάρσειν ἔτη τ'. Etenim a victoria Alexandri Magni apud Arbelam, seu fine Persici imperii, usque ad interitum Cleopatრæ ultimæ Lagidarum Macedonicorum, secundum Ptolemæi Canonem numerantur anni 300, non, ut hoc loco, δυοῖν δέοντα, seu 298. Eosdemque annos 300. habent S. Hippolytus *Comment. in Daniele* Romæ anno 1772. primum edito §. vii. pag. 101. atque Joseppus, vetus auctor de quo dixi ad Num. viii. In Africani quoque *Summa Temporum* in Num. lvi. collocata totidem anni Macedonico principatui attribuuntur. At vero computatis illis anni etiam plures

colligendi mihi videbantur pro Africani rationibus. Cum enim a Cyri regni initio, quod, ut constat ex Num. xxii. p. 271. anno primo Olymp. 55, Africanus statuebat, usque ad Olymp. 187. 4. quo anno imperii Macedonici finem contigisse paulo infra ait, anni 531. computentur, ab his si deduxeris annos 230. Persico regno in Num. l. p. 301. attributos manebunt anni 301. Idemque ex aliis numeris Africani colligo. Fortasse igitur annos solidos 300. ante inceptum Olymp. 187. annum quartum contigisse signavit hoc loco Africanus; et superfluum est istud *δvoῖν δέοντα*.

P. 295. l. 11. ἀπὸ μὲν τῆς] Ita Scaligeri *Euseb.* et *MS. uterque Parisinus*. Sed in *Syncello edito* ἀπὸ μὲν τοι. Nunc corripuit et Dindorfius.

Ibid. l. 14. μοναρχικῆς ἡγεμονίας] Ita Scaligeri *Euseb.* sed *μοναρχίας ἡγ.* *Syncelli textus*, atque ad *oram* ejus a Goaro additur καὶ post *μοναρχίας*.

Ibid. ἔτος ιδ'.] Goarus in *Syncello* suo edidit ἔτος ια'. "Cum "undecimus," inquit ille, "Augusti ex Regio nostro, Barb. et "Perez. attente inspectis, iisque cum Palat. collatis, sit qui "mundi 5472. et Olympiadis 187. quartus recensetur ab "Africano: ex ejus calculis anno 5461. duntaxat imperium "adiisse necesse est, ante Christi ortum 40. vel 41, prout "Christus 5500. vel 5501. natus ab eo asseritur. Suspi- "cionem tamen meam ne subiceam, ια'. vice ιδ'. a primis "librariis lectum arbitror, et 11. Augusti annum, 14. vice "redditum. Author enim ex Africano, ut reor, scribit pag. "311. C. οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπὸ τοῦ ιδ'. ἔτους ἀριθμοῦσι Ἀν- "γούστου χρόνους, ab Augusti, inquam, 14. qui capta Alex- "andria signatur in Fastis." Hæc Goarus. Scaliger ante ediderat ιδ'. in *Eusebianis*, quem ego secutus sum. Nec pro rationibus chronologorum poterat annus Alexandriæ captæ haberi annus xi. regni Cæsaris Augusti; si quis enim differat hujus regni initium etiam ad Triumviratum, sive annum urbis 711, censeatur oportet annus ejusdem æræ 724. quo perit Cleopatra et Alexandria capta est, annus fuisse 14. imperii Augusti. Ad annum autem quod attinet Olympiadicum, qui hic memoratur, siquis annos omnes inter hoc tempus annumque Mundi Conditi 5531. ad calculum duxerit, quem quidem

annum, ut infra visurus es in Num. L. et LI. convenire cum Olymp. 202. 2. censebat Africanus, cuique assignabat Christi D. N. resurrectionem, is deprehendet, mundi annos 5472. jam completos fuisse pro Africani quidem rationibus Olymp. 187. anno quarto. Mox ἡχθη, quod recepi pro ἡρχθη, Scaligeri *Euseb.* et *Codd. Parisienses*. Nunc idem posuit Dindorfius, qui ἔτος ια'. retinuit.

P. 295. l. 17. τὴν Γαβινίων πόλιν] Lepide Scaliger Not. in Eusebiana pag. 259. *Quare Outhari sive Samaritæ Γαβίνοι vocentur, dicere fortasse possem, nisi corruptus esset locus.* Nihil hic a corruptione Scaligero timendum: integer est Africani locus, iisdem omnino verbis tribus in MSS. digestus. Subindicat, quod ille veretur exponere, Josephus lib. xiv. Ant. cap. 10. a Gabinio Syriæ Proconsule, altero Samaritæ ante Herodem reparatore sic nuncupatam. Gabinus, inquit, Judæam perlustrabat; et quotquot inveniebat urbes dirutas, ædificari jubebat: atque hoc pacto instauratæ sunt Samaria, Azotus, Scythopolis, Antedon, Raphia, Dora, Marissa, et aliæ non paucæ: idque mandante Gabinio, quarum posthac habitatio tuta permansit, cum ante longo tempore desertæ fuissent: ut itaque sine civibus et ædificiis urbs Samaria, ita sine nomine jacuit ad primam usque a Gabinio susceptam ejus reparationem, qua Γαβινίων πόλις appellari meruit: ac sequutis demum annis ab Herode ἐπικτισθεῖσα, Sebastes in Augusti honorem accepit appellationem. Hæc GOARUS. Qui *Gabiniorum urbem* in Versione Latina habet. Nec dissentit cl. Prideauxius *Hist. V. et N. Test. Connexa*, part. ii. lib. viii. p. 850. ubi sic scribit “—propter Gabinium urbs interdum “vocabatur urbs Gabiniorum, h. e. eorum, quos Gabinus in “ea collocaverat.” Sed fortasse urbs ipsa vocitata est Γαβινίων, dum τὴν Γαβινίων πόλιν edidit Scaliger, non τῶν Γ. π. quod habet Syncellus, nec τὴν τῶν Γ. π. ut apud Cedrenum, qui in *Hist. Compend.* p. 184. pauca ex istis ad usque vocem κτίζει l. 6. adduxit. Ita ductum esse fertur *Lavinium*, Græce Λαβίνιον, urbs Italiæ, a Lavinio seu Lavino Latini regis fratre, ab hoc, vel a Lavinia filia ejus, nomine accepto. Vid. not. ad Steph. Byzant. in *voc.* Multa quoque oppidorum Palæstinæ nomina in ων finita commemorat Eusebius in *Ono-*

mastico de Urbibus. Nunc vero didici malle cl. Schurzfleischum legere τὴν Γαβριὸν πόλιν pro τῶν Γαβριῶν πόλιν. *Castigatt. ad Chron. Eusebii et Paschale*, post *Biblioth. Vinar.* p. 277.

P. 295. l. 24. ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ] *Kaisaros* addit *Cedrenus*. Gregorii Abulpharagii *Hist. Dynastiarum*, ex versione Pocockii, Dyn. p. 70. *Eo imperante* (Augusto Cæsare) *restauravit Herodes urbem* Neapolin, et Stratonis arcem *auctam* Cæsaream *appellavit, quæ jam Nicopolis audit*; *urbem etiam Jabalam condidit.* Pro τοῦ Στράτωνος πύργον habet τὸν Σ. π. *MS. alter Parisinus.* Quod recepit in Syncellum suum Dindorfius.

P. 296. l. 1. καὶ Ἀντιπατρίδα] Ita Scaligeri *Euseb.* et *MS. uterque Paris.* Abest particula καὶ a Syncello. Nunc eandem ei restituit Dindorfius, quod ego feceram. Antipatris urbs fuit Samarise, quam ædificavit Herodes, ut narrat Josephus *Antiq.* lib. xvi. cap. 5. in campo Capharsaba; qui fortasse campus Lydus hic appellatus est propter vicinam urbem Lyddam, sive Diospolin, ibi sitam.

Ibid. l. 11. Ἦν Ὀλυμπιάς ρηθ'. ἥτις πρὸ στ'. καλενδῶν Μαρτίων &c.] Brevis hæc sententia plura ad temporum mensuram spectantia continet. Hujusmodi est clarior ejus expositio. Olympiadis 189. primus annus is fuit, qui ante Kal. Martias diem sextum dies alios rite compositeque intercalandos excepit, cum prius nonnihil extra ordinem exorbitassent, et in æræ Antiochenæ vigesimum quartum jam completum et absolutum incidit; verius certe reponerem vigesimum quintum; quo etiam Ægyptiacus annus prius vagus et incertus, vel certus quidem, at non magis Romano a confusione liber et immunis fixus constitit, et omni menda castigatus. GOARUS. Qui longam interpretationem hujus loci pariter atque suorum verborum subjunxit. Ante adnotaverat Scaliger ad voces, δι' ἧς ἐπὶ τῶν ἰδίων ὁρίων ἔσται ὁ ἐνιαυτός; " *Per quam Olympiadem Julianam intra suos fines annus cogitur et sistitur.* " Nam dies intercalatitius, quod bisextum dicitur, cohibet " annum intra fines suos, ne in antecedentia vagetur, ut Ægyptiacus, Armeniacus, et Jezdegirdicus." *Not. in Græca Euseb.* p. 422. Quarto quoque anno additus est a Cæsare Augusto dies intercalarius in Ægyptiaco anno, quemadmodum in Juliano jam factum.

XLIX.*

P. 296. l. 21. Περὶ τούτων οὖν &c.] Præmissa sunt in *Catena in S. Matt.* Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Διατί εἰς τρεῖς διεῖλε μερίδας τὰς γενεὰς πάσας; βουλόμενος δεῖξαι, ὅτι οὔτε τῶν πολιτειῶν μεταβληθεισῶν ἐγένοντο βελτίους Ἰουδαῖοι· ἀλλὰ καὶ ἀριστοκρατούμενοι, καὶ βασιλευόμενοι, καὶ ὀλιγαρχούμενοι, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν κακοῖς· καὶ οὔτε δημαγωγῶν, οὔτε ἱερέων, οὔτε βασιλέων αὐτοὺς διεπόντων ἔσχον τι πλεον εἰς ἀρετῆς λόγον. τίνος δὲ χάριν ἐν μὲν τῇ μεσιμερίδι τρεῖς παρέδραμεν βασιλεῖς. ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ δώδεκα θεῖς γενεὰς, δεκατέσσαρας ἔφησεν αὐτάς; τοὺς τρεῖς μὲν παρέδραμεν βασιλεῖς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτῶν ἀσεβείαν· καὶ γὰρ Ὁχοζίας, γαμβρὸς ὑπάρχων τοῦ Ἀχάβ βασιλέως Ἰσραὴλ, ζηλωτὴς γέγονε τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ, ὥς φασιν αἱ κατὰ πλάτος Βασιλείαι· καὶ ὁ Ἰωᾶς μετὰ τὸ εὐαρεστήσθαι τῷ Θεῷ, ὕστερον εὐδωλολάτρησεν· ὅστις καὶ τὸν ὀνειδίσαντα αὐτῷ τὴν ἀσεβείαν Ἀζαρίαν υἱὸν Ἰωδαὲ τοῦ ἱερέως ἐκέλευσεν καταλευσθῆναι, ὥς ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Παραλειπομένων γέγραπται· καὶ ὁ Ἀμεσίας μετὰ τὸ εὐαρεστήσθαι τῷ Θεῷ, ἐλὼν τὴν Ἰδουμαίαν, ἔθυσεν ἐν τοῖς εὐρεθεῖσι σκύλοις, εἰδῶλοις τῆς Ἰδουμαίας, ὥς καὶ περὶ τούτου ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Παραλειπομένων γέγραπται. ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΩΝ οὖν &c. Horum verborum nonnulla extant apud S. Joannem Chrysostomum in Homilia iv. in S. Matt. pag. 45. tom. vii. *Op. S. Chrysostomi* edit. Montfaucon. Sequuntur in *Catena* istæc. Τούτους μὲν οὖν τοὺς τρεῖς βασιλεῖς διὰ τοῦτο παρέδραμεν ὁ Εὐαγγελιστὴς· ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ μερίδι καθεῖς (δῶδεκα θεῖς habet *Homilia*) γενεὰς δεκατέσσαρας αὐτὰς εἶναι ἔφησεν, ὅτι τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας εἰς γενεὰν ἔταξεν· ἔτι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν πανταχόθεν συνάπτων ἡμῖν αὐτόν. Apud ipsum quoque Chrysostomum alia quædam de his rebus scripta reperias.

Ibid. l. 23. διὰ μὲν τὴν ἄγαν δυσσέβειαν αὐτῶν] Dum vix patet causa omissionis trium istorum regum in Christi genealogia, eaque apud librorum sacrorum interpretes quærenda est; certe omissione eorum argumenta quæcunque chronologica ducta olim ex numero quatuordecim generationum labefactantur.

Ibid. l. 25. τὸν Συμεὼν] Omissus est in Mosis benedictionibus, quæ in *Deuteronomii* cap. 33 extant, patriarcha Symeon, cujus quidem posteros inter cæteras tribus dispersos fore, minatus erat pater ejus Jacob in *Gen.* xlix. 7.

P. 296. l. 25. καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἀλλαχόθεν πολλοί] Corrigendum videtur καὶ ἄλλοτε ἄλλους ἀλλαχόθεν, vel ἀλλαχότι, πολλούς.

L.

P. 297. l. 3. ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ, περὶ τῶν κατὰ τὸ σωτήριον πάθος &c.] Hæc partim, ad usque nimirum verba τῷ Δανιὴλ pag. 184. lin. 14. suppeditavit Georgius Syncellus pag. 323. et seqq. quæ in *Eusebianis* quoque ex Georgio desumpta posuit Scaliger pag. 77. Reliqua partim ex Eusebio in *Demonstrat. Evang.* et *Eclogis Propheticiis*, partim ex eodem *Syncello* desumpta sunt.

Ibid. l. 6. Τὸ δὲ καθ' ἑκαστον &c.] Fortasse scribendum τὸδε, hoc est ἡ θεία δύναμις, *divina potestas*, quod colligo ex sequentibus.

Ibid. l. 9. αὐταρκεστάτως] Ita edidit Scaliger, sed αὐταρκεστὰ τοῖς *Syncellus* *Goarinius*, αὐταρκεστάτοις *MSSi Paris.* quod nunc recepit Dindorfius.

Ibid. l. 11. σεισμῷ τε] τε pro δὲ ex *MSto altero Paris.* olim recepi; et nunc Dindorfius.

Ibid. l. 12. καὶ τῆς λοιπῆς γῆς κατεβρίφη] Conferas Eusebii *Chron.* ex Syncello a me allatum infra p. 478. Κατεβρίφη *cæteri* præter *MS. alterum Paris.* et Dindorfium nunc corrigentem.

Ibid. l. 13. Θάλλος ἀποκαλεῖ &c.] Pro his verbis inepte Cedrenus in *Historiarum Compend.* οἱ Ἰουδαῖοι καλοῦσιν, ἀλόγως, ὡς ἐμοὶ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ. p. 189. ed. Paris. p. 331. ed. nov. qui partim adduxit hæc Africani, usque ad illud συνέβη παθεῖν l. 12. p. 184. Thallum autem Syriacam historiam conscripsisse tradit supra Africanus Num. xxii. pag. 272. De eo mentionem fecit primus, quod sciam, Theophilus Antiochenus, qui ante finitum sæculum secundum floruit, libro tertio sub finem. Pseudo-Justini enim *Cohortationem ad Græcos* recentiore esse dixi. Scripsit igitur Thallus inter Christi mortem atque Theophili tempus. De eo silent Historiæ Litterariæ scriptores.

Ibid. l. 15. κατὰ σελήνης ἰδ'.] Ita ediderat Scaliger. Habent *Syncellus* et *Cedrenus* κατὰ σελήνην.

Ibid. πρὸ δὲ τῆς μιᾶς—συνέβη] Ita ex *Cedreno* edidi. Deest τῆς, ac legitur συμβαίνει, apud *Syncel.* et Scaligeri *Eusebium*. Πρὸ δὲ τῆς μιᾶς τοῦ πάσχα; ante postridie[m] paschæ. Confer not. supra ad S. APOLLINAREM. p. 168.

P. 248. l. 1. *νουμηνίας*] Ita ex *Cedreno* restitui pro *μιάς*, quod *Syncellus* et Scaligeri *Eusebius* exhibent. Mox edidit αὐτῶν pro αὐτῇν Scaliger, sed fortasse αὐτῶν αὐτῇν legendum est.

Ibid. l. 5. *ἐκ γε τῆς κατὰ τὴν ὄψιν πλάνης*] Hoc item ex *Cedreno* restitui. Apud *Syncellum* enim tantum extat ἐν τι κατὰ τὴν ὄψιν. Sed τῇ pro τι *MS. alter Paris.* quod nunc restituit Dindorfius. In Scaligeri *Eusebianis* a voce ἡλίου usque ad γεγυέναι omnia propter τὸ ὁμοιοτελευτὸν deficiunt. Proxime ante habebat *Cedrenus*, quod diversum præbet sensum, ἔστω δὲ συναρμόζον πολλοῖς τὸ γεγενημένον, pro ἔστω δὲ, συναρπαζέτω τοὺς πολλοὺς τὸ γ.

Ibid. l. 6. *Φλέγων ἱστορεῖ ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος ἐν πανσελήνῳ &c.*] Verba ipsius Phlegontis celebria apponam, prout in *Eusebii Chronico* Latine expressa sunt, ubi ad ann. *MMXLVII. Olymp. 202. 3.* hæc scribuntur: *Jesus Christus Filius Dei secundum prophetias quæ de eo fuerant prælocutæ, ad passionem venit anno Tiberii XVIII: quo tempore etiam in aliis Ethnicorum commentariis hæc ad verbum scripta reperimus.* Solis facta defectio: Bithynia terræ motu concussa, et in urbe Nicæa ædes plurimæ corruerunt. *Quæ omnia his congruunt, quæ in passione Salvatoris acciderunt.* Scribit vero super his et Phlegon, qui *Olympiadarum egregius supputator est, in tertio decimo libro ita dicens:* (Autumat Meursius in *Notis in Phlegontis Fragmenta* pag. 170. duos ex Origene locos afferens, libro quarto decimo Phlegontis testimonium hoc contentum fuisse.) Quarto autem anno *ccii. Olympiadis* magna et excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio solis est facta: Dies hora sexta in tenebrosam noctem versus, ut stellæ in cælo visæ sint: terræque motus in Bithynia Nicææ urbis multas ædes subvertit. *Hæc supradictus vir. Argumentum autem huius rei, quod Salvator isto anno passus sit, Evangelium præbet Joannis, in quo scribitur, post xv. annum Tiberii Cæsaris tribus annis Dominum prædicasse.* Sic Eusebius, Hieronymo in Latinum vertente. Eadem vero Græco sermone primitus conscripta nobis servavit *Syncellus in Chronograph.* pag. 324. *Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν, κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας ἐπὶ τὸ πάθος προῆει ἔτους ιθ'.* (Notavit Goarus in marg. ιη'. At vero alteram lectionem ιθ'. firmat *Armenia Chronici Eusebiani Interpretatio* Vol. I. p. 265: edit. Aucher. In qua

tamen hic locus ad Olymp. cciii. an. 1. positus est. Convenientius cum Chron. Lat. ait Joannes Philoponus *De Mundi Creatione* II. 21. anno imperii Tiberii decimo nono, atque Olympiadis ccii. anno ult. evenisse Christi crucifixionem.) τῆς Τιβερίου βασιλείας. καθ' ὃν καιρὸν καὶ ἐν ἄλλοις μὲν Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν εὐρομεν ἱστορούμενα κατὰ λέξιν ταῦτα. “Ὁ ἥλιος ἐξέλειπεν, Βιθυνία ἐσεισθη. Νικαίας τὰ πολλὰ ἔπесεν.” ἃ καὶ συνάδει τοῖς περὶ τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συμβεβηκόσιν. γράφει δὲ καὶ Φλέγων ὁ τὰς Ὀλυμπιάδας..... (Lacunam sic supplet Chron. Armenium, Qui de Olympiadibus verba fecit jam inde ex primordio, tertio decimo (libro) hac narrans.) περὶ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ ιγ'. ῥήμασιν αὐτοῖς τάδε. “Τῷ δ'. ἔτει τῆς σβ'. “Ὀλυμπιάδος ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίου μεγίστη τῶν ἐγνωσμένων “πρότερον” καὶ νύξ ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας ἐγένετο, ὥστε καὶ ἀστέρας “ἐν οὐρανῷ φανῆναι. σεισμός τε μέγας κατὰ Βιθυνίαν γενόμενος “τὰ πολλὰ Νικαίας κατεστρέψατο.” καὶ ταῦτα μὲν ὁ δηλωθεὶς ἀνὴρ τεκμήριον δ' ἂν γένοιτο τοῦ κατὰ τόδε τὸ ἔτος πεπονθέναι τὸν Σωτῆρα ἢ τοῦ Κυρίου (delend. Κυρίου) κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου μαρτυρία, ἣτις μετὰ τὸ ιε'. ἔτος Τιβερίου τριετὴ χρόνον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ διαγένεσθαι μαρτυρεῖ. De hac Phlegontis ῥήσει id dicendum erit, quod sæpe jam ab aliis dictum, nihil in Phlegonte representando de *plenilunio* hic scripsisse Eusebium; immo palam esse nihil hujusmodi a Phlegonte, qui, opinor, eclipsin veram esse credidit, reapse fuisse memoratum. Quinetiam testem alium omissionis *plenilunii* habes Origenem in *Tractat.* ejus 35. in *Matthæum*, ubi inducuntur infideles quidam contra tenebras illas patiente Christo divinitus missas inter alia istud objicientes: *Et Phlegon quidem in Chronicis suis scripsit, in principatu Tiberii Cæsaris factum* (de eclipsi dicunt), *sed non significavit in luna plena hoc factum.* p. 923. ed. Benedictin. Cum vero res ita se habeat, haud satis accurate quidem scripsisse videtur Africanus, sed verba sua illis Phlegonteis miscuisse. Sin autem licet mihi quæ sentio proferre, dixerim, non tantum famæ Africani, sed etiam veritatis eruendæ, causa, totum istud de Phlegontis testimonio additamentum esse a Georgio Syncello, aut ab alio quopiam, Africani verbis illatum, quippe quod orationem interrompere videtur, aut saltem sine dispendio sensûs abesse possit. Quin illud præcipue observandum, haud convenire cum Africani

rationibus, quæ unum tantum prædicationis Dominicæ annum statuunt, mortemque Christi anno secundo, Olymp. 202. affigunt, illum profecto apud Phlegontem annum Olympiadicum 202. 4. quem, teste Eusebio, signaverat Phlegon. Quodque Cedrenus vetus chronographus in Africani loco afferendo hæc de Phlegonte prætermiserit, id quidem sententiam meam adjuvaret, nisi dici posset hoc idcirco accidisse, quia Eusebianam Phlegontis ῥῆσιν Cedrenus ante adduxisset. Idem vero olim censuisse de Africani interpolatione cel. Whistonum in *Dissert. de Phlegontis eclipsi* nunc tandem comperi. Cons. Whistoni *Sæx Dissertationes* p. 177. Anglice scriptas. Idem quoque statuuisse Bayerum virum doctissimum constat in *Libello De Eclipsi Sinaca.* p. 33.

Sed ut, Africano parumper relicto, ad Origenem redeam, pro sententia mea testem modo adductum, nunc vero contrarium quid ei afferentem, is non tantum in Libro ii. *Contra Celsum* Phlegonteam illam eclipsin ad tenebras Θεοπέμπτas pertinere posse statuit; verum etiam in *Origenianis* nuper primum editis, verbis hujusmodi usus est, quibus affirmatum videtur, tradidisse Phlegontem hanc solis obscurationem *decimo quarto die lunæ* contigisse. Ita saltem se habent *Fragmenta amplissima Commentarii ejus in Matthæum* Venediis anno 1780. in postuma *Appendice Bibliothecæ Gallandianæ* collocata: "ἵνα γὰρ μὴ εἴπωσιν ἐκλείψιν εἶναι τὸ γεγενημένον, διὰ τοῦτο τῇ ιδ'. γίνεται, ὅτε ἐκλείψιν συμβῆναι ἀμήχανον. ἐν μέσῃ δὲ ἡμέρᾳ, ἵνα πάντες οἱ τὴν γῆν οἰκοῦντες μάθωσιν, ὅτι πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἡμέρα ἦν. καὶ Φλέγων δὲ τις παρ' Ἑλλήσιν φιλόσοφος μέμνηται τούτου τοῦ σκότους, ὡς παραδόξως γεγενημένου, ἐν τῇ ιδ'. τῆς σελήνης, ὅτε οὐ πέφυκεν ἐκλείψις γίνεσθαι, ὅτι πολὺν ἀπέχει τὸ τοῦ ἡλίου διάστημα, ὅσον ἀπ' ἀρχῆς τοῦ οὐρανοῦ ἕως τέλους. τότε γὰρ γίνονται ἐκλείψεις ὅταν πλησιάζωσιν ἀλλήλοις οἱ δύο οὗτοι φωστῆρες. p. 82. Fateor hunc locum, si modo Origenis sit censendus, superiori illi ejusdem Origenis ῥήσει in *Tractatu super Matthæum* derogare videri. At vero quis credat, si priora illa Origenis atque Eusebianum Phlegontis excerptum secum perpendat, vexatissimum istud de decimo quarto die lunæ aperte ac directe, ut ita loquar, a Phlegonte fuisse scriptum? Hoc olim monui. Jamque opportune eadem nobis occurrit ῥῆσις in *Catena super S. Matthæi*

Evangelium a cl. Joanne Cramer recens edita, in qua quidem haud positum est, mentionem fecisse de *plenilunio* ipsum, qui affertur, Phlegontem, 'Εξ 'Ανεπιγράφου.—Καὶ μετ' ὀλίγα. Φλέγων δέ τις ὀνόματι φιλόσοφος παρ' Ἑλλήσι μέμνηται τοῦ σκότους τούτου παραδόξως γεγόνως. γέγονε δὲ ἐν τῇ ιδ'. ἡμέρᾳ τῆς σελήνης, ὅτε ἀπέχει πολὺ τοῦ ἡλίου διάστημα, ὅσον ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ οὐράνου ἕως τέλους, καὶ αἱ ἐκλείψεις τότε εἰώθασε γένεσθαι, ὅταν πλησιάζωσιν οἱ δύο οὗτοι φωστῆρες. p. 237. Sed hæc haotenus. Missis omnibus loci Phlegontei, qualis in Eusebii *Chronicis* extat, tum interpretamentis, tum correctionibus, quibus quidem enarrandis justus tractatus opus esset, hoc tantum dicam, si revera chronologus noster Africanus, id quod ego non puto, hæc de Phlegonte protulerit, debere omnes, qui in hanc arenam descenderint, probe tenere, quid de annis Dominicæ prædicationis mortisque senserit idem auctor, quatenus nimirum ipsi conveniunt cum annis Mundi, Olympiadum, Urbisque, quippe cum primus omnium Africanus Phlegontem testem in re omnium gravissima nominatim citaverit.

P. 298. l. 8. δῆλον ὡς ταύτην.] Subaud. Phlegontem hanc eclipsim designasse, vel intellexisse. Habent δηλῶν ὡς ταύτην *MSSi Paris.* quod nunc receptum est apud Syncellum.

Ibid. l. 12. διότι τὸν Κύριον συνέβη παθεῖν] Habet *Cedrenus*, διότι τῇδε τῇ ἡμέρᾳ τὸν K. σ. π. et supra lin. 10. τοσαύτη τε κίνησις κοσμικὴ πρὸ τοσαύτη τε κινήσει κοσμικῇ.

Ibid. l. 16. Ἡ μὲν οὖν περικοπὴ &c.] Bene est post finitam cum verbis ἐν τῷ Δανιὴλ Syncelli ῥῆσιν, occurrere nobis aliud quoddam Eusebianum fragmentum illi forsitan proxime conjunctum. Ea enim, quæ hic sequuntur de Danielis hebdomadis, partim ex Eusebii *Demonstratione Evang.* lib. viii. p. 389. ed. Paris. partim vero finem versus ex eodem Syncelli opere desumpsi. Extat quoque Eusebianum hoc excerptum in ejusdem Eusebii *Propheticis Eclogis* Cod. MS. Bibliothecæ Vindobonensis, cujus apographo ex favore illustris bibliothecarii mihi uti permissum est. Penes insuper magnum Bentleium olim fuit fragmenti Vindobonensis exemplar, ut ex epistola ejus octava constat ad Edvardum Bernardum scripta. Adi *Richardi Bentley et Doctorum Virorum Epistolas*, quas nuper vir cl. Carolus Burnei S. T. P. pro merito ipsarum splendissime edidit. Ad verbum hæc Africani vertit S. Hie-

ronymus in cap. 9. *Comment. sui in Daniel.* Ceterum nunc afferam, quæ Africani huic ῥήσει præmissa sunt cum ab Eusebio in duobus operibus suis, tum ab Hieronymo in *Commentario.* Post Danielis verba istæc, καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι, καὶ τοῦ οἰκοδομήσαι Ἱερουσαλὴμ, ἐβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἐβδομάδες ἐξηκονταδύο, καὶ ἐπιστρέψει, καὶ οἰκοδομηθήσεται πλατεία καὶ τείχος, cap. ix. comm. 25. ita scribit in *Demonstr. Evang.* Eusebius;—ἐν οἷς δοκεῖ μοι καλῶς ἔχειν καὶ τὴν τοῦ πρὸ ἡμῶν εἰς τοὺς τόπους θεωρίαν μὴ ἀποκρίνασθαι, παραθεῖναι δὲ καὶ ταύτην ὡς οἰκείαν τοῖς ἐντευξομένοις. κοινὰ γοῦν καλῶς ἔρηται, τὰ τῶν φίλων· καὶ ἐπειδὴ προσήκει συγχρῆσθαι μὲν εὐγνωμονοῦντας τοῖς καλῶς ὑφ' ἐτέρων εἰρημένοις, μὴ μὴν ἀποστερεῖν τοὺς πατέρας τῶν ἐγγόνων, μηδὲ τοὺς πρώτους φντεύσαντας τῶν οἰκείων σπερμάτων, τὰς αὐτοῦ παραθήσομαι λέξεις. φέρονται δὲ αὐταὶ Ἀφρικανοῦ ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν χρονογραφιῶν, τοῦτον ἔχουσαι τὸν τρόπον· Ἡ ΜΕΝ οὖν περικοπὴ &c. Hæc etiam, quæ sequuntur, idem ille Eusebius præmisit Africani verbis in *Eclogis* suis *Propheticis*; τῶν εἰς τὰς προκειμένας ἐβδομάδας ἐπιβεβληκότων μόνον ἴσμεν Ἀφρικανὸν ἀκριβέστατα καὶ μᾶλλον παρὰ τοὺς λοιποὺς ἐπιτετευγμένως τεθεωρηκότα· καὶ δὴ μοι δοκεῖ ἀναγκαῖον εἶναι, πρῶτον αὐτοῦ τὴν εἰς τοὺς τόπους διήγησιν εἰς μέσον ἀγαγεῖν, εἰθ' οὕτως ἐπισκέψασθαι, εἴτι ἄρα καὶ αὐτοὶ δυνάμεθα συμβαλέσθαι τῷ λόγῳ. γράφει δὴ οὖν ἐν πέμπτῳ τῶν χρονογραφιῶν κατὰ λέξιν οὕτως. Ἡ ΜΕΝ οὖν περικοπὴ &c. Quæ nobis præbuit Petrus Lambecius V. D. *Comment. in Biblioth. Vindob.* lib. I. pag. 141. ubi Africani verba, sed tantum ad voces ἐπὶ γὰρ τοῦ Σωτήρος l. 6. p. 185. ex MSto ab eo afferuntur. Nunc demum duobus abhinc annis diu post prius edita mea Volumina *Eclogus* Eusebii ex MSto Vindobonensi protulit vir clarissimus Thomas Gaisford Ædis Christi decanus. Hieronymus denique, ubi supra, de eadem Africani ῥήσει loquitur his verbis. *Scio de hac quæstione ab eruditissimis viris varie disputatum: et unumquemque pro captu ingenii sui dixisse quod senserat. Quia igitur periculosum est de magistrorum ecclesiæ judicare sentiis, et alterum præferre alteri, dicam quid unusquisque senserit, lectoris arbitrio derelinquens, cujus expositionem sequi debeat.* Africanus in quinto temporum volumine de septuaginta hebdomadibus hæc locutus ad verbum est: CAPITULUM quod &c. Tum post versam in Latinam linguam Africani explicationem cetera

Eusebii, Apollinarii, aliorumque interpretamenta huic tantæ rei connexa posuit doctissimus pater.

P. 299. l. 3. *περὶ τε τοὺς χρόνους*] Particula *τε* nunc addita est ex editis a cl. Gaisford. *Eclogis Eusebianis*, et voces *διὰ τὴν ἀφεσιν* cum antecedentibus conjunctæ, omisso δὲ post *διὰ*, quod ceteri habent.

Ibid. l. 16. *τοῦ ἀποκριθῆναι*] Ita LXX. Seniores.

P. 300. l. 9. *ἔμεινεν οὖν ἕως Νεεμίου καὶ βασιλείας Ἀρταξέρξου*] Sed ab Artaxerxe rege Hierosolymam missus et Ezra fuerat, ut liber canonicus ejus docet, unde illa de Artaxerxe et Esdra narravit Africanus in Num. xlv. p. 289. Forsan excidit οὕτως ante *ἕως*. Vocem *εἰκοσαετούς* post *βασιλείας* nobis præstant Ἐκλογαὶ nunc editæ.

Ibid. l. 10. *καὶ τῆς Περσῶν ἡγεμονίας ἔτους ριέ.*] Usitata est hæc annorum computatio ab inito Persico imperio ad annum Artaxerxis Longimani vicesimum, post quem quidem annum numerare pergit septuaginta illas hebdomadas Africanus.

Ibid. l. 12. *ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώσεως Ἱερουσαλὴμ ρπέ. ἔτη γίνεται*] At consentientibus aliis omnibus, Hierosolymæ expugnatio, non septuaginta, prout hic præsumptum est, sed tantum triginta circiter annos ante Persicum Cyri imperium contigit. Error autem ex eo ortus est, quod Cyri annum primum in 2 *Chron.* cap. ult. et *Ezra* cap. i. memoratum, initium esse Persici regiminis Cyri, non regni ejus Babylonici quod posterius fuit, credidit Africanus. Ineunte enim Babylonico Cyri imperio, finiti esse videntur septuaginta servitutis anni, quos Hieremias propheta prædixerat, etsi etiam tunc totidem anni haud exacti essent a captis atque deletis Hierosolymis, sed ab anno Jechoniæ regis quarto, ut supra notatum est ad Num. xxii. p. 426.

P. 301. l. 8. *εἰς ἔτη τριακόσια [ἐβδομήκοντα]* Delendum est istud *ἐβδομήκοντα*, quod abest a *MSto Eusebii Vindobonensi*, neque ab Hieronymo inventum est; nisi illud *δυοῖν δεόντα*, in *ρήσει* xlix. p. 295. l. 10. positum, quod tamen non putem, ejus loco sufficiens sit. Certe respuit hoc *ἐβδομήκοντα* tum collatio horum annorum cum aliis infra posita, tum computatio temporis a fine Persici imperii, primordioque Macedonici, sive Græci Orientalis, ad usque Cleopatrarum mortem, quacum desiit Græcorum regnum.

P. 301. l. 9. ἐπὶ τὸ Τιβερίον Καίσαρος ἑκκαίδέκατον ἔτος] Annum *quintumdecimum*, cum hoc loco, tum infra Hieronymus. Et bene quidem congrueret hic numerus Africano Christi mortem paulo infra ponenti ad ann. 2. Olympiadis 202. qui quidem annus conveniret cum quinto decimo Augustei imperii Tiberii, si verum illud quod docuit Antonius Pagi *Crit. Hist. Chron. in Baronii Annales*, ad ann. 32. tom. I. pag. 26. citius biennio primam Olympiadem numerasse chronologum nostrum. Sed ipse quoque vir doctissimus duos alios locos non ita multo post profert, quibus Africanus modo communi et ordinario Olympiadas numeravisse videtur. Ad lectionem hujusce loci quod attinet, quoniam hic apud Eusebium, et infra apud Syncellum, qui postremam partem hujusce βήσεως in pag. Op. sui 324. adduxit, ἑκκαίδέκατον constanter legitur, nihil temere mutandum censeo; præsertim, si recte dixerit idem ille Pagius, "Julium Africanum apud Syncellum pag. 308. "passum dicere Christum modo anno xv. modo xvi. Tiberii, "ut scilicet secundum Orientalium et Occidentalium loquendi "modum annum mortis Christi magis exprimeret." At vero nihil Africani de Christi morte in pagina illa Syncelli a Pagio designata nobis occurrit; nec usquam alibi apud hunc scriptorem inveni Africanum sic disertis verbis a se variantem. Nihilominus differentia Africanum inter atque interpretem suum Hieronymum in eo fortasse vertitur, quod eundem Tiberii annum alii ab alio tempore incipere consueverint. Ad hæc si Africani inconcussæ rationes fuissent unum tantum annum prædicationis Dominicæ statuentis, S. Lucas fortasse anno decimo sexto Tiberii Cæsaris alligare videretur Christi mortem, cum anno decimo quinto ejusdem imperii baptismum ejus posuerit. Et Julium Hilarionem video in Opusculo, quod sæpius memoravi, *De Mundi Duratione* §. 16. mortem Domini ad annum decimum sextum imperii Tiberii Cæsaris collocavisse. Necnon idem Hilario et in Tractatu a Paffio primum edito, *De Die Paschæ*, sexto decimo illo Tiberii anno pro nobis Dominum immolatum esse Christum scribit §. 14. apud *Gallandianam PP. Bibliothec.* tom. viii. pag. 748. Dum vero tradit Julianus Pomerius lib. I. *Contra Judæos* Africanum retulisse Christum passum esse Olymp. 202. 2. Tiberii autem Cæsaris anno xviii. rem si minus secum, at cum Africani rati-

onibus dissidentem statuit. p. 558. *Micropresbytici* Basileæ typis impressi 1550.

P. 301. l. 10. εἰς ἕτη ἐξήκοντα] Legendum videtur εἰς pro εἰς, prout locum vertit Hieronymus. At vero pro Africani rationibus, qui Cleopatrarum mortem contigisse statuit Olymp. 187. 4. in Num. XLIX. p. 298. anni tantummodo quinquaginta et octo exacti fuerant adveniente Olymp. 202. 2. Quæ Hieronymiana sequuntur, aut Eusebio Græco exciderant, aut supplevit ea de suo Hieronymus; et hoc quidem verisimilius videtur, quod in neutro Eusebii opere, nec in *Demonstratione* ejus *Evang.* neque in *Eclogis Prophetis* verba extant.

Ibid. l. 14. ita ut centum supersint anni] H. e. excedunt tot annis annos istos 490, qui 70 hebdomadis assignantur.

Ibid. l. 16. ἐπὶ Χριστοῦ] Ita emendate *Eusebii MSS. Coll. S. Joan. Ozon. et Vindob.* pro ἐπὶ Χριστὸν quod *edd.* exhibent. Nunc correxit verba Dindorfius apud Syncellum.

Ibid. κατὰ τοὺς Ἰουδαίων ἀριθμούς.] Vertit Hieronymus, *juxta lunarem Hebræorum supputationem, qui menses non juxta solis, sed juxta lunæ cursum numerant.* Decem autem verba quæ sequuntur ad Neemiam spectantia, neglexit addere Hieronymus.

Ibid. l. 18. ἀνοικοδομήσων] Variatum hic est; ἀνοικήσων vel ἀνοικίσων Eusebii *Eclog. Prophet. MS. Vindob. Syncellique MSS. Paris.* et οἰκήσων Syncell. editus, qui pag. 323. *Chronograph.* resumpta τῇ ῥήσει a verbis Ἀπὸ δὲ Ἀρταξέρξου lin. 17. usque ad finem ejus pergit. Sed ἐνοικίζων habet Scaliger, qui eadem in *Chron. Euseb.* pag. 77. reposuit. Mox αὐτοῦ τε pro αὐτοῦ δὲ *Eusebii MSS. Coll. S. Joan. et Vindob.* Mendose ἐπὶ τὸ pro ἔτει et τούτων τῶν χρόνων Syncellus.

Ibid. l. 19. αὐτοῦ δὲ Ἀρταξέρξου βασιλείας εἰκοστῷ ἔτει] Ab hoc Artaxerxis regis anno hebdomadas septuaginta numerare pergunt, perinde atque Irenæus, recentiores Usserius, Petavius, Lloydius. Sin cum aliis, inter quos censetur Prideauxius in *Hist. Vet. N. Test. Connexa* &c. P. 1. Lib. V. ab ejusdem Artaxerxis anno septimo, quando Ezra a rege missus est Hierosolymam, tempus computare per annos Julianos malueris; inde colligetur secundum chronologiam Africani ipse quoque numerus annorum 490. sive hebdomadum 70. ad usque mortem Christi; modo ut, refragante quidem Africano, sed pro compu-

tatione Eusebii et Philoponi *De Mundi Creatione*, ad annum quartum Dominica prædicatio producat, morsque Christi cum anno imperii Tiberii decimo nono jungatur, quod quidem et Pagio placet. Mirum, nisi consolatio Israel et lux gentium hoc circiter tempus a Judæis expectata esset.

P. 302. l. 3. ἔτος ἑκαυδέκατον] Habet Hieronymus, annum quintumdecimum, ut superius pag. 301.

Ibid. ἔτη συνάγεται τετρακόσια ἑβδομήκοντα πέντε] Minus ergo accurate scripsit pag. 249. *Chronograph.* Syncellus, ubi posito istoc, septuaginta Danielis hebdomadas ad Christum usque a Neemiæ legatione numerari debere, hoc ait temporis spatium ex Africani calculo annorum esse 490. Immo 475. Scilicet oblitus is fuit, Africanum in sequentibus de annis loqui lunaribus, dum annos computat 490. Mox ἔτη post ἑννεήκοντα habent omnes præter *Eusebii Demonstr.*

Ibid. l. 5. κατὰ τὸν σεληνιαῖον δρόμον] μῆνα pro δρόμον *Eusebii MS. Vindob. Hieron. in Interp. Syncellus*, Scaligerque, quod reliquæ varietati occasionem præbuit. Mox enim *idem* auctores in lin. 9. perinde ac ferme *Cedrenus, Hist. Compend.* p. 195. hæc ponunt, ἡμερῶν εἴκοσι ἑννέα καὶ ἡμισείας τοῦ κυκλικοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ καθ' ἡλίον ὑπάρχοντος pro ἡμερῶν τριακοσίων &c. Sed *MS.* quidem *Vindob.* habet ἡμῶν, οὕτως τοῦ κύκλου ὑπάρχοντος pro καὶ ἡμισείας &c. Hieronymusque in hunc modum vertit—*justa lunares, ut diximus, menses. Qui secundum illorum supputationem possunt facere per singulos menses dies viginti novem et semis, ita ut solis circulus &c.* Itaque Eusebius ex duabus scripturis aliam in *Eclogas* suas *Propheticas* admisisse videtur, alteram in *Demonstrationem Evangelicam*, cujus operis editio utraque simul atque *Cod. MS. Coll. S. Joan.* ea quæ in textu habes, suppeditarunt. Proxime post pro illis ὥς ἐστι πρόχειρον εἰπεῖν habet *MS. Vindob. Eclogarum Prophet.* ὥς ἐστιν ὦ (sic) πρόχειρον εἰπεῖν. quasi ita locus legendus fuerit, ὥς ἐστιν, ὥς π. εἶπ. Id quod præbente editione Gaisfordiana nunc edidi. Ad rem vero ipsam quod pertinet, ait Macrobius *Saturn.* lib. I. cap. 14. *C. Cæsar imitatus Ægyptios, solos divinarum rerum conscios, ad numerum solis, qui diebus CCCLXV. et quadrante cursum conficit, annum dirigere contendit.* Adi *Censorinum De Die Natali*, cap. 8.

Ibid. l. 9. τὴν γὰρ κατὰ σελήνην δωδεκάμηνον παραλλάσσει] Abest γὰρ a *Syncello*, Scaligero, *Cedrenoque.* Pro παραλλάσ-

σει habent παραλλάσσειν *Syncellus* et *Cedrenus*, παραλλάσσοις Scaliger. Sed retinent τὴν *MSS*ti *Syncelli Parisini* cum *Cedreno* et Scaligero, quod abest ab edito *Syncello*. Nunc recepit illud Dindorfius.

P. 302. l. 11. καὶ Ἕλληνες καὶ Ἰουδαῖοι] Ita addiderunt καὶ ante Ἕλληνες *Eusebii MS. Vindob. Syncellus*, Scaligerque, sed omisit istud καὶ Ἕλληνες *Cedrenus*. De celebri autem trium mensium in octaeteride intercalatione cons. illustrem Newtonum *De Chronol. Vet.* p. 75. et seqq. De hoc ipso quoque Africani loco agit Bucherius *De Doctrina Temp.* p. 25. apud *Fabricianam Hippolyti editionem*.

Ibid. l. 13. καὶ τέταρτον] Ita addunt καὶ *Eusebii MS. Vindob. Syncellus* Scaligerque. Mox habent hi duo posteriores ὀκταεταίριαι pro ὀκταετηρίδες.

Ibid. l. 15. μῆνες τρεῖς] Vetus error, pro ἔτη τρία, omnibus advectus, quem tamen in interpretatione sua *Demonstrationis Evang.* correxerat, qui idem opus ante Græca edita vertit, Donatus Veronensis.

Ibid. l. 16. τριμήνου δὲ] Vulgo ὡς τριμήνου δὲ, sed, expungente δὲ Scaligero; olim particulam ὡς omittere mihi quidem magis visum est. Sed δὲ nunc omisit Dindorfius.

Ibid. l. 17. γινομένης] For. legendum γινομένου, et Goarus ad oram *Syncelli* προσγινομένου posuit. Mendose γίνονται *Eusebii MS. Vindob.* Proxime post *Syncellus* Scaligerque exhibent ἔτη συνάγεται ιε'. pro ἔτη ιε'. ὀλίγων ἡμερῶν ἀποδεόντων γίνονται, ubi γίνεται in eodem *MS. Vindob.* scribitur.

Ibid. l. 18. ταῦτα δὲ πρὸς τοῖς νοέ'. ἔτεσιν αἱ ο'. ἑβδομάδες συντελοῦνται] *Syncellus* editus Scaligerque ταῦτά τε πρὸς τοῖς νοέ'. ἔτεσιν ο'. ἑβδομάδες. Reddit Africani verba hoc modo Hieronymus, *Quod si quadringenta septuaginta quinque annis volueris addere septuaginta annorum hebdomadas, hoc est, si simul annos quadringentos nonaginta. Hæc Africanus iisdem verbis, quibus expressimus, locutus est. Transeamus ad Eusebium Pamphili &c.* Fortasse in Græcis reponendum est, ταῦτα δὲ εἰ προσθῆς, pro ταῦτα δὲ πρὸς &c. quomodo Latine vertit vetus interpres Donatus Veronensis. Ad rem ipsam quod attinet, quanquam multis sacrarum literarum interpretibus placuit hæc septuaginta hebdomadum per annos solares in lunares conversos explicatio, ab aliis tamen, ut dixi, eadem est reprobata, idcirco potissimum quod quæ quidem gentes

annis utebantur lunaribus, eadem annos præterea intercalares ad supplendos lunarium defectus recipere solitæ sunt. Unde factum est, ut cujuscunque fuerint formæ anni earundem gentium seorsum et singillatim positi, in collectis quidem ipsorum summis semper ac perpetuo solares essent. Vid. Prideauxii *Hist. Vet. et Nov. Test. Connexam* part. I. lib. v. p. 406. Attamen hoc notandum est, Africani expositionem 70 hebdomadarum summæ auctoritatis olim habitam fuisse, unde ita scribere non dubitat Auctor Anonymus apud Bedam p. 538. tom. ii. Op. ejus. *Julius Africanus, cujus vestigia omnes australes et orientales diligenter unanimiterque in Danielis hebdomadis investigant, universa temporum &c.* Ceterum hic finitur Africani ῥήσις in Eusebii *Dem. Evang.* et *Eclogis Prophetis*, Hieronymique *Commentario in Daniele*. Reliqua, misere tamen corrupta, et maxime illa, quæ proxime his subjecta sunt, Syncello soli debentur.

P. 303. l. 1. Μὴ δὴ τις ἡμᾶς τῶν κατ' ἀστρονομίαν &c.] Legendum puto, sicut ante dixi pag. 333. μὴ δὴ τις ἡμᾶς τῶν κατ' ἀ. sed aliter rem administravit Petavius, verba pauca hæc proferens in opere *De Doctrina Temp.* lib. ii. cap. 60. p. 211. vel 109. qui εἶναι quasi delendum, uncis inclusit. A *Syncelli* vero *textu Goarino* etiam illud τῶν abest, non itidem vel a *MSS-tis Paris.* vel a Scaligero; et nunc a Dindorfio quoque est receptum.

Ibid. l. 3. προτεταχέναι αὐτήν] Quo referendum sit pronomen αὐτήν, ignoro. Facilis et concinna emendatio esset προτεταχέναι ἐνιαυτόν. Mox τ' ἀληθοῦς, pro τοῦ ἀληθοῦς, Scaliger et *MSS-ti Parisienses*, quod recepi. Nunc et Dindorfius.

Ibid. l. 6. ὡς ἐν γραφῇ παρακείσθω] Ita παρακείσθω *MS. Barberin.* ad oram *Syncelli* allatus, atque alter ille ex *Parisinis scriptis*, pro παραθέσθαι in *textu Syncelli*, edito tamen παρατιθέσθω a Scaligero in *Eusebianis*. Habet βραχεῖ pro ἐν γραφῇ idem *MS. Parisinus*. Spectari tamen videtur appendicula scripti. Nunc recepit παρακείσθω ἐν βραχεῖ in Syncellum suum Dindorfius. Quod attinet ad codicem a Goaro hic memoratum, idem ex codice Vaticano seu Palatino Syncelli jussu Cardinalis Barbarini exscriptus est, referente J. M. Suaresio Vasionensi episcopo in *Diatribæ* Paris. 1650 edita.

Ibid. l. 8. εἰς ἐννεακαδέκατον διαίρεθεις, μέρη τούτων τὰ ε'.]

For. legend. *εἰς ἑννεακαίδεκα διαμεθελος μέρη, τούτων, τῶν ε'.*
 Conferas enim quæ proxime post adduntur. Petavius autem,
 qui locum exscripsit, de verbis silet.

P. 303. l. 9. *τούτων τὰ ε'.*] Pro *πέντε* perperam exhibebat
πάντα teste Goaro *MS. Barberin.* Hic autem apponenda sunt
 Petavii quædam in loco modo commemorato. “ Epiphanius
 “ Hæresi illa LXX. adversus Audianos Ἰουδαζοντας disserens,
 “ Paschatis methodum, cujusmodi apud Catholicos esset, ac
 “ lunaris cycli, atque Epactarum rationem exposuit. In qua
 “ horariæ quidem appendices, ac minutiae locum habent: neque
 “ hoc Epiphanius ignorare potuit: sed facilitatis gratia, et ad
 “ vulgi captum accommodata oratione prætereuntur. Quod
 “ Africanus apud Eusebium in fragmentis Scalig. declarat,
 “ ubi Danielis hebdomadas interpretans, meros lunares annos
 “ esse dicit. Nam cum Octaeteridem exponens tres in ea
 “ menses intercalari dixisset; propterea quod solaris annus
 “ diebus constat 365 $\frac{1}{4}$, lunaris vero 354, statim ista subjicit.
 “ Μὴ δὴ τις ἡμᾶς τῶν κατὰ ἀστρονομίαν &c.—συνετέμμεν. Tum
 “ subjicit accuratorem anni utriusque descriptionem. quan-
 “ quam ea minime cum Sole congruit. Scribit enim: τοῖς δὲ
 “ ἐν' ἀκριβὲς—διαμεθελος, μέρη τούτων τὰ ε'. Porro in eorum
 “ gratiam qui singula subtilius inquirunt, illud quoque per-
 “ scribemus. Annus igitur quilibet diebus fere constat cccclxv,
 “ et partium quinque, quot dies ac nox simul novemdecim con-
 “ tinent. Annum ait constare diebus 365 $\frac{1}{5}$. Qua ratione
 “ sequitur habere præterea horas 6, 18 $\frac{1}{5}$. ita ut Tropicus
 “ annus Juliano sit major. quod haud scio, an Africanus sibi
 “ persuaserit.” p. 211. vel 109.

Ibid. l. 12. *καὶ τετραμορίον*] Voces a loco alienæ sunt, neque
 agnoscuntur a Scaligero in *Eusebianis*.

Ibid. l. 13. *μερῶν ε'.*] Desideratur *ε'*. in Scaligeri *Eusebianis*
 Fit vero propter lacunam, quam post *εἰς τὰ νοε'*. signat Sca-
 liger, cujus autem nulla ratio habita est in Parisinis scriptis,
 ut verba, quæ proxime post sequuntur, intelligere nequeam.
 Neque ea prorsus intelligi possunt, si Scaligerum audis; qui
 de omnibus, quæ inter hæc scripsit Africanus, in hunc modum
 “ loquitur. “ Quæ hic demonstrantur,” inquit, “ si modo
 “ hoc demonstrare est, de mensibus et annis lunaribus, jam-
 “ dudum a nobis diluta sunt. Reliqua melius explodere, quam

“confutare possumus. Neque enim ego ea assequor, neque
 “is, qui hæc somniabat, intelligebat.” Iterumque ait ibidem,
 “Omnino hæc, ut hic extant, nemo assequitur.”

P. 301. l. 16. καθ' ἡμισείας ἡμέρας καὶ νυκτὸς διαιρεθείσης] Ita se habet Syncelli textus. Scaliger edidit, καθ' ἡμερῶν, ἡμισείας, καὶ νυκτὸς διαιρεθείσης. Velim ego legere καθ' ἡμερῶν, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς δ'. Petavius porro scribendum putabat ἡμέρας καὶ νυκτὸς, qui, quod sciam, fragmenta tantum Scaligeri præ manibus habebat. Ita ille *De Doctr. Temp.* in loco jam memorato, “Similiter et lunarem mensem ἀκριβῆ constare
 “dicit 29. diebus, et nocte divisa in 105. partes, partibus 70,
 “quæ nimirum octo horas efficiunt. Ita mensis lunaris ab
 “Africano quatuor horis minor statuatur vulgari ac popu-
 “lari, qui est 29½. Itaque haud scio an in Græco legendum sit,
 “ἡμέρας καὶ νυκτὸς διαιρεθείσης εἰς μέρη σέ. (ρέ.) τούτων τὰ ό.
 “ut diem noctemque perinde ut in solari anno jubeat in 105.
 “partes dividi. Sed hoc modo lunaris mensis justo major
 “fuerit, nempe dierum 29. hor. 16. Ideo mendosum hunc in
 “fragmentis Africani locum esse suspicor. Ex quo illud
 “nihilominus, quod ad institutum satis est, efficitur; Octa-
 “ëteridis, ex illorum, qui illa sunt usi, sententia, non eum
 “præcise modum fuisse, qui populari usu ac methodo conti-
 “netur; ita ut lunaris annus 354. dumtaxat dies colligeret:
 “sed exactiorem penes peritos illius methodum reservatam;
 “cum interim facilitati consulentes sic illam explicarent, et
 “appendices dissimularent.” p. 212. vel p. 109.

Ibid. l. 17. καὶ ἡμισυν.....ἃ γίνεταί ἐννενηκοστοτέταρτα τρία] Scal. in *Eusebianis*, posthabito καὶ ἡμισυν, posuit, ἃ γίνεταί ἐν-
 νειηκοστὰ τέταρτα τρία.

P. 304. l. 2. παρ' ὀλίγον χρόνον καταγίνεται] περὶ ὀλίγων χρό-
 νων κ. MSS. Paris. περὶ Syncell. ed. sed παρ' et γίνεταί in Sca-
 ligeri *Eusebianis* extant. Veritas, et hæc colliguntur toto fere
 temporis spatio concluso.

Ibid. l. 4. ὡς ἐν τῷ Ἑσδρά παρ' Ἑβραίοις] In *Esdrae* libro
 canonico memoratur quidem Artaxerxis illud decretum anno
 septimo regni ejus concessum, apud *Neemiam* vero hoc al-
 terum, quod ad annum vicesimum ejus pertinebat. Memi-
 nisse autem debemus comprehensos olim fuisse a nonnullis sub
Ezrae, sive *Esdrae*, nomine libros quoque *Nehemiae* et *Estherae*,

For. legend. *eis ἐννεακαίδεκα διαπεθ-*

Conferas enim quæ proxime post
qui locum exscripsit, de verbis s.

P. 303. l. 9. *τούτων τὰ ε΄.*

πάντα teste Goaro *MS. Bar*

Petavii quædam in loco

" Hæresi illa LXX. ad

" Paschatis methodo

" lunaris cycli, atq̃

" horariæ quidem

" hoc Epiphani

" vulgi captiv *μένα νοέ΄.*] Hoc est cum termino incluso,

" Africanus am 474. colligerentur.

" ubi Dani *δέ τῃ δοκεῖ τὰ ιε΄. εἴη, τὰ Ἑβραϊκά, πλάτην ἐγ-*

" esse dⁱ Verba in hunc modum interpretor. Quum chro-

" *mon* noster suspicaretur, haud probatam fore omnibus

" *dis* prophetiæ per annos Hebræos seu lunares expositionem;

" *W* que videret temporis intervallum inter annum vicesimum

" *Artaxerxis* et Christum Dominum contractius extare,

" *am* ut contineantur in eo septuaginta Danielis hebdomadæ,

" *seu* anni solares 490. hoc demum ei, haud profecto exemplis

" destituto, in mentem venit, breviari posse tempus septuaginta

" hebdomadum, si ab iis sejungeretur una et dimidia hebdomas,

" quæ in fine prophetiæ memoratur; ita enim exposuisse Da-

" nielis verba Africanus videtur, *in cuius dimidio deficit hostia*

" *et sacrificium*, etsi de una tantum hebdomade angelus lo-

" quatur. Immo Auctor *Chronici Paschalis* sive *Alex.* p. 164

" ed. Ducangii aperte Africano hanc tribuit sententiam, ut

" hebdomades 69. completæ esso censeri debeant anno primo

" Olymp. 202. quando ex Africani mento Christus venerit ad

" baptismum. Ita tamen una tantum hebdomas restaret, non

" una et dimidia. Sed hac re missa, eo consilio, ut dixi, rejecit

" ad sæculi, seu mundi, finem ultimam hanc hebdomadam sep-

" tuaginta partem Africanus, ut argumentis ac dubitationi non-

" nullorum satisfaceret. Hoc *τὸν χρόνον* quidem *κουφίζει*, ut ipse

" ait chronologus, non vero totos annos quindecim, qui satis

" superque sunt, removet. Quod autem fecerat Africanus, id

" Apollinario Laodicensi postea causa fuit, ut universum hujus

" vaticinii spatium de temporibus post Christum interpretaretur.

Ita enim Hieronymus cap. 9. *Comm. in Dan.* *Asserit autem*

136.
erea ad
quo rex
isti occisionem
ist. Test. Vet. d

[τον ἔτος] Adden-
pag. 302. lin. 1. An-
xerxis, qui hic nominatur,
confirmat illustris Newtonus

idem Apollinarius hanc se temporum capere conjecturam, quia Africanus scriptor temporum, cujus supra expositionem posui, ultimam hebdomadam fine mundi esse testetur: nec posse fieri ut junctæ dividantur ætates; sed omnia sibi juxta prophetiam Danielis esse tempora copulanda. Hæc de Apollinarii sententia Hieronymus; ut recte exponenda esse Africani nostri verba de fine mundi videantur. Quin et scriptor Africani æqualis, Auctor *Computi de Pascha* ad calcem *Cypriani* in edit. Felli collocatus, cum eo consentiens docet, hebdomadam unam segregatam esse ab angelo de septuaginta, et positam in novissima sæculi tempora. p. 68. Eadem quoque sententia placuisse S. Hippolyto videtur. Vid. Libell. ejus *De Antichristo* cum alibi, tum §. 43. Sed et ante Africanum Clemens Alex., cum ultima hujus prophetiæ tempora a præcedentibus similiter sejunxisset, pertinere ea statuit, idque rectius, ad annos posteros Neronis, atque tempus ex proximo sequens ad usque Hierosolymam eversam. Vid. lib. I. *Strom.* pag. 394. ed. Potteri. Similia habet Auctor supra memoratus *Chronici Paschalis* p. 165. Cons. et Eusebii *Eclogas Prophet.* III. 26. p. 164. a cl. Gaisfordo nunc primum editas; ubi quoque, aliter quam Africanus, a Cyri temporibus hebdomadas septuaginta numerare instituit Eusebius. Interea notat Africanus, qui ad ipsum mundi finem ultima hæc trahit, nihil fere mirabile, quo verisimiliter referri possit prophetia, in temporis post Christum spatio usque ad suum tempus contigisse. Ita enim verba interpungo et intelligo, μετ' ἐκείνα, εἰς ἡμᾶς ἔτη διακόσια ἑγγὺς, καὶ οὐδὲν ἐν μέσῳ παράδοξον ἰστέρηται, quæ haud cepit Goarus interpretres.

Ceterum cum in Syncelli textu et Scaligeri *Eusebianis* ἰ. pro διακόσια perperam scriptum esset, *Schedarum Barberinarum* lectio διακόσια a Goaro in versione sua Latina præstari debuerat; quæ in altero quoque ex *Parisinis scriptis* in gratiam meam collatis extat. Nam hoc fere temporis spatium computare solitus est Africanus a morte Christi ad ætatem suam; ut constat tam ex hujusce *ρήσεως* fine, quam ex Num. xxxix. ubi annus ille a mundo condito 5723. Elagabalo tunc regnante, commemoratur, a quo quidem anno deductis illis 5531. quos Christi mortem præcedere idem Africanus signavit, reliqui anni erint 192.

P. 304. l. 14. δύναται δὲ καὶ ἡ μὲν &c.] Particulam καὶ, quæ abest a Syncelli textu, addiderat Scaliger, firmante nunc utroque *Parisiensi MSto*, sed δὲ ille omisit. Mox articulum τὸν nobis præstiterunt ante ἐπιζητούμενον idem Scaliger atque *MStus* alter *Parisiensis*. Nunc et καὶ et τὸν addidit Syncello Dindorfius.

Ibid. l. 17. χρόνον] χρόνους ad oram *Syncelli* Goarus. Mox ediderat ἀμφιβολικώτερον pro συμβολικώτερον in *Eusebianis* suis Scaliger.

Ibid. l. 20. ἐπεὶ καὶ συναρεῖσθαι &c.] Sensus verborum est, quoniam pericope, quæ visioni præmissa est, interpretationem nostram aliquanto adjuvare videtur.

P. 305. l. 5. Ἡ θυσία, φησὶν &c.] Textui τῶν ο'. qualis in Codice extat Chisiano Romæ haud ita pridem edito, et postea a cl. Holmesio repetito, hæc conveniunt. Sed vero verba illa ante prolata lin. 1. Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ, præstat altera, quam Theodotianam vocant, Interpretatio; Chisiano illo Codice exhibente, Ἐτους τρίτου βασιλεύοντος Βαλτάσαρ. Consentit autem in diebus 2300. representandis hæc Africani ῥήσις cum eodem codice atque Hebraicis exemplaribus, quos tamen dies vult esse 2400. non 2300, Theodotianæ versionis exemplar Vaticanum, haud itidem Aldinum et Alex.

Ibid. l. 7. εἰ γὰρ εἰς μῆνα τὴν ἡμέραν λογιζαίμεθα—ὥς ἄλλα-χοῦ—εἰς ἐνιαυτοὺς αἱ ἡμέραι παραλαμβάνονται] Adi *Levit.* xxv. 8. Respicit auctor ad expositionem suam 70. hebdomadum.

Ibid. l. 13. ἔτη γὰρ συνάγονται ρπέ.] Erroris in recensendis Hierosolymitani excidii ante Persas annis, quem sæpius admisit Africanus, jam prius originem detexi. Hinc igitur corruat jaceatque necesse est ipsa quidem dierum 2300. per Hebraicos menses expositio; præterea quod in tempora templi restitutione longe posteriora pars ista vaticinii fere semper confertur. Exhibent mendose Scaligeri *Eusebiana* ρφέ. a quibus tamen recte abest εἰς ante τὴν πόλιν, lin. 1. idem quoque Goaro ablegare volente; quod nunc fecit Dindorfius.

Ibid. l. 15. ἀκολουθῶς τοὺς πρὸς τούτοις] Legendum, ut supra lin. 10. τοὺς πρὸ τούτου. Quippe respicitur ad intercalationem illam mensium trium in octaeteride quaque supra pag. 302. et seqq. commemoratam; nam hic quoque deprehendes, si modo annos 191. menses 8, quæ summa est men-

sium 2300, per menses intercalares minuere velis, restare annos circiter 186.

P. 306. l. 1. ἰδίᾳ δὲ περὶ τούτων &c.] Vide quæ de hoc opere supra notavimus p. 223.

Ibid. l. 4. τοὺς ἀπὸ Μαρκίωνος δὲ &c.] For. τῶν pro τοὺς legendum est, ut verba pendeant illo θαυμάζω subintellecta præpositione περὶ, quemadmodum Goarus vertit locum. Statim post προηγορεῦσθαι et ὑπ' ὄψιν præbuerunt idem Goarus in *marg.* atque *MS. alter Paris.* pro προηγορεῦσαι et ὑπόψιν. Quæ nunc recepit Dindorfius. Scaliger quoque in *Eusebianis* ita ediderat, τοὺς δὲ ἀπὸ Μαρκίωνος ὑπὸ τῶν προφητειῶν μὴ προηγορῆσθαι, οὕτω γυμνῶς ὑπ' ὄψιν &c.

Ibid. l. 9. Συνάγονται δὲ τολῖνν οἱ χρόνοι ἐπὶ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν—ἐτη ,εφλα'. &c.] Africanus supra in Num. x. p. 246. —ἀριθμὸν ἐτῶν πεντάκις χιλίων πεντακοσίων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτηρίου Λόγου τὴν ἐπὶ τῆς μοναρχίας τῶν Καيسάρων κηρυσσομένην παραδεδώκασιν, (Judæi ex historiis sacris.) Hæc de Christi natalibus Africanus. In hoc autem altero loco, ubi particulam δὲ ex utroque scripto *Parisino* supplevi, scribendum esse κτίσεως pro ἀναστάσεως censet Goarus; sed lenior ac certior emendatio esset ἀνάστασιν, atque ita locum repræsentasse Scaligerum post vidi in *Animadvers. in Eusebii Chron.* pag. 131. etsi ἀναστάσεως posuisset in *Eusebianis* suis. Confirmatur quoque hæc scriptura ex eo quod ad ῥῆσιν proxime post secuturam habes Georgium Syncellum de Africano ita loquentem: Ὁ μὲν οὖν Ἀφρικανὸς συμφώνως τῇ ἀποστολικῇ παραδόσει τῷ ,εφ'. ἔτει τὴν θείαν χρονολογήσας σάρκωσιν, περὶ τὸ πάθος καὶ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν δυσὶν ἔτεσι διήμαρτεν, κατὰ τὸ ,εφλα'. ἔτος τοῦ κόσμου ταύτην συναγαγών. Atque propter hæc loca nil dubii superesse videtur, quin Africanus, sicut multi alii veteres scriptores, natum Christum ex B. Virgine fuisse statuerit anno mundi 5500, et passum esse anno sequente 5531.—Ad hæc, quoniam hic chronologus, ut ex verbis ejus colligitur in ῥήσει hac l. pagg. 301. et 302. et 304. secum invicem collatis, mortem resurrectionemque Christi ad ann. secundum Olymp. 202. apposuit, quod quidem confirmat Georgius in loco modo adducto, ostendens hic agere de anno Dominicæ mortis Africanum, inde consequens est, eum collocasse incarnationem Domini anno tertio Olymp. 194. an-

nis ante mortem ejus triginta et uno. Nihilominus tamen fatendum hoc est, si modo veram sententiam verborum ejus præstent alii veteres scriptores, videri Africanum in annis Olympiadicis ad mundi annos accommodandis a semetipso aliquantum sensisse. Vide Syncelli *Chronograph.* pag. 212. et Num. Africani xxxix. et xlix. Probe scio, fere omnia hæc loca varie exposuisse viros doctissimos.

Interea cum ipsæ quoque interpretationes eorundem virorum Africanum modo hac modo illa computandi ratione usum esse fingant, nihil profecto inde præjudicii fieri debere putem aliis claris ac disertis locis sententiam ejus indicantibus, quibus incarnationem mortemque Christi certis annis Mundi atque Olympiadum ipse quoque attribuit, etiamsi in accommodatione annorum ad annos quandoque errare potuerit.

Sed ut ad Africani verba redeam, ἐπὶ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καὶ τὴν ἀνάστασιν, in quibus conjungitur Christi D. N. adventus resurrectioni ejus, idem habet Joannes quoque Malala in *Chronograph.* sua lib. x. pag. 294. ὥς γίνεσθαι ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως καὶ σταυρώσεως ἔτη ,εφλγ'. Itidem in Exordio *Chronicorum Euseb.* hoc positum est: *et quo tempore fuit adventus Salvatoris nostri Jesu Christi, sive passio ejus.* Immo prorsus convenienter tam re quam verbis Eustathius Antiochenus in loco *Commentarii in Hexaem.* a me supra ad Num. ix. allato: Γίνεται οὖν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐπὶ τὴν τελευτὴν Φαλὲκ ἔτη ,γ'. ἐπὶ δὲ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καὶ ἀνάστασιν ἔτη ,εφλα'. De hac re tantum. Jam vero, ad Christi natales quod pertinet, præter Joseppum illum in *Libro Memoriali*, de quo supra ad Num. viii. tam Q. J. Hilario ad hunc Num. pag. 340. commemoratus, quam S. Hippolytus in *Interp.* sua in *Danielem* §. 4. Romæ primum edita anno 1772. Anonymusque Scriptor *Historiæ Physicæ* haud ita pridem publici juris factus, annos 5500. a mundo condito collegerunt ad Christum; e quibus Hippolytus ait, ἡ γὰρ πρώτη παρουσία τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἡ ἔνσαρκος ἐν Βηθλεὲμ, ἐπὶ Αὐγούστου γεγένηται πεντακισχιλιοστῷ καὶ πεντακοσιοστῷ ἔτει. Ex his igitur omnibus testimoniis ac rationibus id pro certo atque evidenti statuas, male repræsentatos esse Africani numeros apud Prosperum Aquitanum in *Chronico Integro*, quod primus edidit Labbæus, cujus hæc sunt,—*sunt ergo om-*

nes anni ab Adam usque in annum xv. Tiberii Caesaris 5360. (ita Julianus Pomerius annos fere computat Christi fine operis sui) aut 5228. Anni vero secundum Geneseos scripturam et Africani Historici supputationem amplius inveniuntur 129. pag. 558. *Vetust. Lat. Chronicorum* edit. Roncallii.

P. 306. l. 12. ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἡμῖν ἀποδέδεικται] Confer Num. xxxix. Ex utroque loco collegit Scaliger *Animadv. in Eusebii Chron.* p. 232. Africanum primo anno Olymp. 250. absolvisse hoc celebre opus suum.

LI.

Ibid. l. 27. Ὁ μὲν οὖν Ἀφρικανὸς &c.] Confer not. ad Num. l. proxime ante positam, p. 493. His autem similia sunt Syncelli illa p. 325. *Chronograph.* tres annos Dominicæ prædicationi attribuentis, Ὅτι μὲν ςφλα'. οὐχὶ δὲ ςφλγ'. ὁ Ἀφρικανὸς λέγων, δύο σφάλλεται ἔτη, κατὰ τὴν ἀψευδῆ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ὑφήγησιν. πρόδηλον γὰρ ὅτι τῷ λ'. ἔτει—καὶ ἐδίδαξε, καὶ ἐθεράπευσε πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐπὶ τρία ἔτη.

Ibid. l. 29. ἔτος] Hoc pro ἔτει ex *MSSis Parisinis* reposui. Sed Scaliger in *Notis ad Græca Eusebii* p. 423. locum ediderat κατὰ τὰ ςφλα'. ἔτη τοῦ κόσμου. Supra pro περὶ habebat Syncelli textus facili errore παρὰ, quem emendant Goarus, Scaliger, librique scripti.

Ibid. l. 30. συναγαγών.] Ait Scaliger in loco jam indicato; "Causam hujus sententiæ Africani reddidimus in *Notis* ad "Canonem (p. 174.), ubi ostendimus, quomodo alii eodem "anno quo baptisatus fuit, passum fuisse dicunt, alii anno "sequente propter duo ἔτη, τὸ μὲν δεκτὸν, τὸ δὲ ἀντιλεγόμενον. "quæ frivola et puerilia alibi confutavimus." Ita Scaliger. De hac autem quæstione, cum aliquid huc pertinens ad MELITONEM vol. I. p. 146. notaverim, tantum hoc loco addam, opponi posse τῷ ἔτει δεκτῷ, apud S. Lucam, iv. 19. ex quo unum tantum prædicationis annum colligebant, τὰ τρία ἔτη Dominicæ vineæ ab eodem commemorata, cap. xiii. comm. 7.

LII.

P. 307. l. 2. ὅτι ἐπὶ τούτου] Hic paulo vetustior statuitur

Clemens, quam aut Cavius censuit, qui in *Hist. Lit.* floruisse eum ait ab ann. 192; quo anno Commodus occisus est; aut scribit S. Hieronymus, qui in *Lib. De Illustr. Viris.* similiter posuit, floruisse Clementem Severi et Antonini filii ejus temporibus; qui quidem Severus Commодо in imperio successit. Vulgo περὶ τούτου Cedrenus, pro quo ἐπὶ τούτου in nova sua editione a cl. Bekkero nunc positum est. Itidem in *Eclogis Historiarum* a cl. Cramero editis verba hæc sic se habent: Κλήμης ὁ Στρωματεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγνωρίζετο, ὡς φησιν Ἀφρικανὸς ὁ σοφώτατος, ἐπὶ Κομμοδου, pag. 285. Hunc scriptorem atque ipsum Africanum una cum Origene, ἀνδρας πάσης σοφίας ἐπιστήμονας dicit fuisse Socrates in *Hist. Eccl.* II. 35.

LIII.

P. 307. l. 10. Ἀφρικανὸς Ἀβγαρον &c.] Hoc non solum Georgius Syncellus servavit, sed et Eusebius in *Chronico*, in quo ad Olymp. 249. hæc adposita sunt: *Abgarus vir sanctus regnavit Edessæ, ut vult Africanus.* Opinatur quidem vir doctissimus Theoph. Bayerus in *Hist. sua Osrhoena et Edessena*, lib. iii. p. 166. excerptum a Georgio hunc locum fuisse ex Cestorum libris, quos Africanus composuit; siquidem statim post idem Georgius hos Cestorum libros ab Africano Imp. Alexandro nuncupatos commemorat. Tum vero alium præterea locum, vir cl. protulit inventum apud *Excerpta τῶν Κεστῶν* Græce edita a Melchisedeco Theveneto e duobus MSSis Regiis et uno Colbertino, in quo Abgarus cum filio suo Manno commemorari videtur. At, si concedatur composuisse hos Cestos Africanum chronologum, tamen et hoc loco Georgius mentionem fecit Africani τοῦ τὰς ιστορίας ἐν πενταβίβλῳ συγγραμμένου; quod vero præcipuum est, Eusebius, qui in *Chronica* sua totum fere Africani opus de Temporibus desumpsisse censetur, hanc eandem Africani de Abgaro ῥῆσιν, ut ostendi, in eodem opere protulit. Quapropter *Chronicis* Africani potius quam *Cestis* deberi eam opinor.

Ibid. Ἀβγαρον] Ἀὔγαρον ad marg. *Syncelli* Goarus, idque nunc recepit ex *MS. priori Paris.* Dindorfus, atque ita edidit Scaliger in *Eusebianis* in pag. 84. Ita iterum proxime post Syncelli textus, et ante in p. 329. *Chronogr.* solennis enim

literarum β et ν inter se permutatio est. Sed neque Ἀβγάρος neque Ἀβγάρος , sed Ἀβγάρος probat Valesius ad Euseb. *Hist. Eccl.* lib. I. cap. 13. Ubi figmenta illa falsarii cujusdam vetustissimi de Abgaro et Christo ab Eusebio sistuntur. Videndus autem Fabricius in *Cod. Apoc. Nov. Test.* vol. I. p. 316. de hoc nomine Edessenorum regulis communi. Et vero cl. Bayerus in *Hist. Osrhoena et Edessena* jam commemorata, lib. ii. pag. 74. tutius esse scribit numos et Syriaca monumenta sequi, quæ Ἀβγάρος et Ἀβγάρος præ se ferunt. Cumque aliis interdum formis *Abgarus*, vel *Augarus*, Eusebii præstat Chronicon; *Abgarius* Interp. Armenia. Ceterum hic Abgarus, quem statuit Bayerus lib. iii. pag. 169. ejusd. op. anno Christi 200. regnare cœpisse, per insidias Imp. Caracallæ regno est exutus anno 217. qui erat ipsius Caracallæ extremus.

P. 307. l. 10. ἱερὸν ἄνδρα] Cl. Bayerus pag. 173. "Abgarum hunc Christianum professione fuisse, etiam numi testantur, in quibus tiaræ non superstitionis fœtorem præ se ferunt, Beli et ceterorum deorum astra, sed insigne devoti Christo animi, crucem." Ita vir. cl. Contra statuit Franciscus Wise V. D. in *Epistola De Numo Abgari regis ad Missorium* p. 16. crucem in Abgari tiara ex decore tantum unionum constructam videri; quin etiam istiusmodi figuram ornamenti gratia ait sæpius a regibus Orientalibus institutam esse, appellato hujus rei teste Vaillantio, *Num. Arsacid.* p. 63 et 351. Verum tamen oportet eum Christianum fuisse, quem ἱερὸν ἄνδρα Africanus, *virumque sanctum* Hieronymus dixerit. Hunc quoque esse Abgarum illum ὁσιώτατον ἄνδρα apud Epiphanium *Hær. lvi. Bardesianistarum*, num. 1. censet Græbius tom. I. *Spicil. PP.* p. 317. qui nonnulla memoratu digna de hoc Abgaro ex auctoribus refert. Itidem ex verbis sequentibus, τοῦ πρώην Ἀβγάρον , colligit sibi vir cl. pag. 314. Africanum notissimam illam de Servatore nostro et vetustiore Abgaro historiam in *Chronico* suo protulisse. Quod dubio non vacare mihi quidem videtur. Primum ad Epiphanii Abgarum quod attinet, is, qui ante tempora Antonini Veri, seu Philosophi, ut ex eodem Epiphanio constat, vita defunctus est, idem esse atque Abgarus hic Africani nequit esse. Deinde prior ille, ὁ πρώην a chronologo nostro dictus, diversus esse videtur a celebratissimo Abgaro, qui Christo apud homines agente floruit;

et potius ex cognominibus regulis fuisse, qui proxime ante Africani Abgarum regnaverat. Verum diversum quid attulisse cl. Wise in *Epistola* sua p. 15—27. nunc video, ubi Antoninum Caracallam pro Antonino Vero apud Epiphanium vult intelligi debere, tum vero Epiphanii auctoritatem ab aliis testibus labefactatam ostendit; quod si ita sit, stare poterit sententia quidem Grabiana, qua habentur iidem esse reges commemorati ab Epiphanio et Africano.

LIV.

P. 307. l. 20. διὰ πολλὴν τοῦ Ἡρακλᾶ φήμην] Addit Eusebius, δν (Heraclam) ἐπὶ λόγοις φιλοσόφοις καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήνων μαθήμασιν εὖ μάλα διαπρέψαντα, τὴν ἐπισκοπὴν τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας ἐγχειρισθῆναι ἐδηλωσάμην, h. e. supra in eodem sexto *Historiæ* libro. In *Chronico* An. Christi 235. posuit, *Alexandrinæ ecclesiæ duodecimus episcopus ordinatur Heraclas, an. xvi.*

LV.

P. 308. l. 3. Ἡμεῖς γὰρ οἱ καὶ κείνων &c.] Huic ῥῆσει, postquam Origenem atque alios Origene antiquiores commemoravit, verba præmisit S. Basilius M. istæc; ἀλλ' οὐδὲ Ἀφρικανὸν τὸν ἱστοριογράφον τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς δοξολογίας παρέλαθε (h. e. in quo præpositio σὺν cum voce Πνεύματι jungitur). φαίνεται γὰρ ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς τῶν χρόνων ἐπιτομῆς, οὕτω καὶ αὐτὸς λέγων ἩΜΕΙΣ γὰρ &c. *At nec Africanum talis glorificandi forma præteriit. Siquidem palam est in libro quinto Temporum Epitomes, et ipsum ad hunc loqui modum: NOS vero &c. Ait Gallandius, qui posuit hanc Africani ῥῆσιν ultimum fragmentorum, quæ ipse collegerat, existimasse Tillemontium in Mem. Eccles. tom. iii. p. 256. (p. 111. ed. Bruxel.) Africanum quinto suo Chronographiæ libro his verbis finem imposuisse.*

Ibid. καὶ κείνων τῶν ῥημάτων τὸ μέτρον ἐπιστάμενοι] Locum aliquem S. Scripturæ ante adduxerat auctor. Ait editor Benedictinus in tribus MSS. extare τῶν ῥητῶν.

Ibid. l. 5. τοῖς ἰδίοις ἡμῶν] *Joan. i. 12. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.* et xiii. 1. ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ.

P. 308. l. 5. ἡμῶν Πατρὶ] Sic MSS. quinque. Editi ἡμῶν πατράσι. *Qui præbuit nostris patribus omnium servatorem* &c. Ibidem hæ voces καὶ κύριον ἡμῶν desunt in tribus MSS. Mox editi καὶ ἡ μεγαλωσύνη. Codices MSS. ut in textu. (sine illis καὶ ἡ, quæ tamen fortasse restituenda sunt.) S. BASILII EDITOR BENEDICTIN.

LVI.

P. 309. l. 5. ITEM SECUNDUM AFRICANUM] "Erant apud "Latinos," ait Dodwellus, qui hæc edidit in *Dissert. sua De Rom. Pontificum Successione*, "antequam Eusebianum Chroni-
"cum verteret Hieronymus, qui Africani Chronicon Latine
"verterant, Fastisque Consularibus aptarant, et diversis de-
"inde temporibus ad suam cujusque, quâ vixit, ætatem con-
"tinuârunt. Hoc e prædicto bonæ notæ Chronici Eusebiani
"Codice Mertonensi discimus, ad cuius finem ista subjuncta
"legimus." Tantum Dodwellus. Atque de excerptis hujus-
modi satius fore silere olim dixi, donec ad has oras appulerit
Eusebiani Chronici integri Versio Armeniaca a monachis S. Lazari Venetiis jam jam, ut fama ferebat, edenda cum inter-
pretatione Latina adjecta. Sed postquam huc appulit magno
bono publico opus eximium, nihil tamen, quod pertineat ad
hujus fragmenti illustrationem, ei inesse apparebat. Plurima
interea video, quæ jam antea in superioribus a me statuta
fuerant de Africani calculis, ex veteri isto Africano excerpto
firmari. Porro præfixum idem fuisse Vallarsianæ atque Ron-
callianæ *Chronici Eusebiani* editionibus, nunc certior factus
sum. Ita enim pag. 70. Roncallius; "Hæc quæ sequuntur
"habentur in Parmensi MS. quæ licet non sint Eusebii, aut
"Hieronymi, tamen cum in aliis quoque libris viderit Ponta-
"cus, et hic habeantur emendatiora, placuit Vallarsio (pag. 86)
"subdere. *Continet itaque omnis Canon secundum Hieronymum*
"an. MMCCXCV. *Item secundum Veteres. Ab Adam usque ad*
"Diluvium an. MLXX. (sic) *A Diluvio usque ad* &c. &c. ITEM
"secundum Africanum, qui de temporibus &c."—Nimirum
ante Dodwellum Arnaldus Pontacus in præclara sua *Euse-
biani Chronici* editione anno 1604 typis impressa chronolo-
gicum istud, licet ignorasse a Pontaco hoc factum Dodwellus

videtur, in Notis col. 236. adduxerat, sed finitum verbis illis, *In se omnes anni—anni v̄dcccxxvi.*

P. 309. l. 9. Cataclysmo] Post *Cataclysmo* habet *Nos Vallarsius*, sed convenit cum Mertonensi Pontacus.

Ibid. anni π̄ccxlii.] At minime dubium est, quin Africanus annos 2262. a Mundo Condito ad Cataclysmum collegerit, cujus verba attuli in ῥήσει viii. pag. 243. Et causam additi vicennii ita exposuit Georgius Syncellus p. 20. *Chronograph.* Μαθουσάλα γενόμενος ἑκατὸν ἐξήκοντα ἐπὶ τῶν ἐγέννησεν τὸν Λάμεχ τῷ χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ πεντεκοστῷ τετάρτῳ ἔτει τοῦ κόσμου. τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων τῷ ἑκατοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἐβδόμῃ ἔτει αὐτοῦ Μαθουσάλα φέρουσιν τὴν γέννησιν Λάμεχ· οἷς καὶ ὁ Ἀφρικανὸς ἀκολουθήσας τῷ δισχιλιοστῷ διακοσιοστῷ ἐξηκοστῷ δευτέρῳ ἔτει τοῦ κόσμου τὸν ἐπὶ Νῶε κατακλυσμὸν ἐστοιχείωσεν. Confer item not. ad Num. vi. p. 365. Sed de numeris plerisque, qui sequuntur, veræ Africani chronologiæ atque huic fragmento bene convenit.

Ibid. l. 12. anni ccccxxx.] Confer Num. ix. et not. ad Num. xxii. p. 432.

Ibid. l. 13. an. lv.] Vide not. ad Num. xxii. pag. 432.

Ibid. l. 18. anni cccxx.] Ita quidem et alibi Africanus; annos tamen 233. collegit Augustinus lib. xii. *De Civitate Dei* cap. 10. a Persici regni initio usque ad Alexandri victoriam.

Ibid. l. 20. anni lxxiv.] At vero ex Num. xlix. p. 293. certum esse videtur interfuisse pro Africani rationibus annos tantum 58. mensibus aliquot fortasse excurrentibus, inter Ptolemæorum occasum et Christi resurrectionem.

Ibid. in se omnes anni] Itidem in Adjunctis post Africani tempora habet hic Recensus—*qui facient in se menses 12511.*

Ibid. l. 21. v̄dcccxxvi.] Edidit Vallarsius quoque m̄mm̄md cccxxvi. Ostendit et ipsa quoque annorum, qui supra in hoc Recensu signantur, collecta summa, si modo sani sint numeri, scribendum hoc loco esse v̄dxxvi. Attamen revera collegisse sibi Africanum annos v̄dxxx1. satis superque constat.

Ibid. l. 24. anni clxxxiv.] Ad tempora Africano posteriora, atque Imp. Julianum attigentia, pertinent, quæ hæc sequuntur in MSto. Fragmento autem istoc adducto addit Dodwellus, "Errores ipsos repræsentavimus sane foedissimos imperitis-

“simi librarii. Nec enim vacat impræsentiarum alia anno-
 “tare, quam quæ faciant ad illam, de qua agimus, causam.
 “Illud itaque imprimis constat e Syncello, annum ipsum quo
 “Chronicon suum terminavit Africanus, fuisse primum Ol.
 “250. quo fuerit Archon Philenus, Elagabali III. Coss. Grato
 “et Seleuco, a primis nimirum Coss. pro Africani rationibus,
 “vitiosis tamen illis DCCXXV. Hæ notæ annum Christi de-
 “signant CCXI. pro Ær. Vulg.” (Vid. supra τὴν ῥῆσιν XXXIX.)
 “Hucusque igitur Chronicon suum tam Archontibus quam
 “Coss. a primis usque Archontum et Consulum initiis insig-
 “nitum deduxisse ipse videtur Africanus. Et quidem si pro
 “hac forma et reliqua deduxerit, cum annis etiam Imperato-
 “rum Coss. alios illum conjunxisse consentaneum est, cum
 “hos ipsos Coss. cum III. Antonini Elagabali anno conjunx-
 “erit. Nimirum annum illum intelligit, non quo Monarchiam
 “Alexander adeptus est, sed quo primum adoptatus est ab
 “Elagabalo et Cæsar factus, et socius in imperio.” Huc us-
 “que Dodwellus. Proxime ante habent *Alexandrinorum* pro
Alexandri Pontacus et Vallarsius, particulamque *et* Vallarsius
 ante *Antoninus*. Sed ad hoc nomen quod attinet, designari eo
 videtur Antoninus Elagabalus, cui *Aviti* cognomen inditum
 fuisse supra ostensum est ad Num. XXXIX. *Moracaviti* nomen
 verisimiliter interpretandum est cum cl. Vallarsio *Marci Au-*
relii Aviti, vel potius, ut puto, *Marci Aviti*, absque Aurelii vo-
 cabulo. Certe in hoc viro, cui Alexander successit, finis, teste
 Lampridio c. 33. *Heliogab.* Antoninorum nomini in republica
 fuit. Vid. et cap. 5. et seq. *Alexand. Sev.* Sin vero ad ini-
 tium tantum Elagabali a Christi morte annos computaveris,
 constabit ex Numero XXXIX. ac fine Num. I. inter se collatis,
 Africanum annos pro rationibus suis sibi collegisse 188. vel
 189, non, ut hic scriptum est, 184. Et reponendum erit pro
 annis CLXXXIV anni CLXXXII. ad annum tertium, seu penulti-
 mum, Elagabali post resurrectionem Domini collecti. Deni-
 que hos annos ab Africano collectos fuisse ideo refert hic
 Excerptor, quod finitum est Africani Chronicon brevi ante
 Elagabali mortem, cui Alexander Severus successit. Et ve-
 ram esse hanc hujus clausulæ interpretationem confirmat
 Cassiodorus, quo libentius et fidentius omni mutationi no-
 minis *Alexandri* nuntium nunc mitto; verba enim ejus sunt

in *Chronico*; *Marcus Aurelius Antoninus* xx—*Alexander et Augustus*. *His Coss. in Palæstina Nicopolis, quæ prius Emaus vocabatur, urbs condita est.* Additum in Eusebii *Chronico*, ex quo postrema sumpsit Cassiodorus, *legationis industriam in ea suscipiente Julio Africano scriptore temporum.* Vid. Cassiodori Chron. p. 208, vol. II. *Vetustiorum Lat. Chronicorum*, Roncallio edente.

FINITA collectione Fragmentorum Africani, quorum multa omnes et singulos, quod sciam, historiæ literariæ scriptores hactenus fugerunt, aliquid mihi adjiciendum censeo de nonnullis opusculis ac locis eidem chronologo, immerito, ni fallor, aut saltem ἀμαρτίως, attributis. Misso *Cestorum* libro, quod quidem opus semi-ethnium atque incerti auctoris, mutilum atque interpolatum, de rebusque naturalibus agens, ad nostras certe rationes nihil pertinet; neglecta simul *Passione S. Symphorosæ et septem filiorum ejus*, quam quidem ab Africano scribi posse et Tillemontius et Ruinartus opinantur, quæ vero nullo idoneo nixa testimonio ei abjudicanda videtur; notatu dignum est, Petrum Lambecium tomo v. *Comment. in Biblioth. Vindob.* p. 355. codicis Græci meminisse, in quo extat Africani *Narratio de iis quæ contigerunt in Perside per incarnationem (διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως) Christi.* Hanc narrationem *Chronographiæ* Africani partem fuisse Cavius quidem suspicatus est; postquam vero in meam gratiam descripta esset, ipsam novi continere nil nisi meras nugas ac τερατολογίαν de profectione Magorum ad venerandum Christum. De stella autem a Magis visa, eandem a Zoroastre prædictam fuisse, ex auctoribus Orientalibus refert Prideauxius lib. iv. *Hist. Vet. et Nov. Test. Connex.* p. 329. qui ibidem monuit, omnia hæc sumpta videri ex fabulosis Orientalium Christianorum scriptis. Et postquam hæc scripsi, certior factus sum a cl. Harlesio in *Supplement. ad Introduct. suam in Ling. Gr.* vol. ii. p. 370. editam fuisse hanc *Narrationem* anno 1804. ex binis Codd. Monac. cum Latina Versione et notis criticis a viro docto; qui recte judicaverat, tantum abesse, ut *Narratio* istæ ad scriptorem omnium antiquorum ore celebratum referri possit, ut nihilum quidem habeat

Africani chronographi ingenio dignum. Est autem verisimile, ex una et eadem officina prodiisse tricas istas atque Pseudo-Crotonis historiam de Apostolorum et Judæ in Perside Peregrinationibus, quam Africanus noster, si Diis placet, in Latinam transtulisse linguam dicitur in lib. v. Abdiæ *Apostol. Hist.* cap. 20. apud Fabricii *Cod. Apocryph. Nov. Test.* vol. ii. p. 629. Hanc ipsam quoque Pseudo-Abdiæ historiam, quam ab Abdia viro Apostolico et Babylonis in Persia episcopo sermone Hebræo ferunt scriptam, postea vero a discipulo ejus Eutropio Græce versam, idem ille Africanus Latine interpretatus est, si Africano personato Latina lingua scribenti credimus in Præfatione. In eo tantum differunt istæ fabulæ Pseudo-Abdiæ a *Narratione de iis quæ in Perside contigerunt*, quod illa Narratio, dum adhuc Græco sermone circumferebatur, Africano attributa est. Græbius quidem in *Notis ad Spicil. PP.* vol. I. p. 314. existimare se ait nonnulla apud Abdiæ opus ex Africani *Chronographia* desumpta fuisse. Sed quænam ista fuerint, nemo, opinor, nobis significare poterit. Et de nugis hujusmodi satis.

Testatus quidem est Moses Chorenensis in *Hist. Armeniaca*, quam primi Armeniace ediderunt et Latine verterunt Gul. et Georg. Whistonii, libro ii. cap. 9. ineunte, se suam ipsius historiam “traditurum esse ex quinto libro depromptam” “Africani scriptoris Chronici, cui Josephus et Hippolytus” (auctores affert pseudepigraphos) “multique alii ex Græcis” “testimonium dant. Is enim quæcunque de nostris regibus” “narrat, ea deprompsit universa ex tabulario Edessæ, quæ” “est Urha; cujus quidem tabularii libri de fanorum historiis” “e Nisibi et Sinope Pontica fuere eo advecti.” Hæc secundum Versionem Whistonianam Moses Chorenensis, de quo ipso nonnihil dixi ad ARISTONEM PELLEUM p. 101—105. vol. I. Quot autem historica Africano germano debuerit Moses ille, si modo quidquam debuisse eum concedatur, nec mihi, neque alii cuiquam adhuc, quod sciam, constitit. Aliud quiddam præterea a Joanne Malala in *Chronographia* sua, initio lib. xi. pag. 351. Africano atque Irenæo attributum est, quod tantis viris prorsus indignum videatur. Scilicet de Joanne Apostolo ait Malala, ἀφανῆ ἑαυτὸν ποιήσας οὐκέτι ὤφθη τιwι, καὶ οὐδεὶς ἔγνω τί ἐγένετο (for. addend. περὶ αὐτοῦ) ἕως τοῦ νῦν καθὼς

Ἀφρικανὸς καὶ Ἑλληναῖος οἱ σοφώτατοι συνεγράψαντο, hoc est, ni fallor, aliqui ψευδώνυμοι. Nam Malala tot alia tam aperte aliena Eusebio supposuit, ut existimare induceretur doctissimus editor Humfredus Hodus, Malalam non verum ad-duxisse sive genuinum Eusebii Chronicon, sed chronicon quoddam suppositum sub Eusebii nomine circumferri solitum. *Prolegom.* §. 25.

Sunt etiam nonnulla, quæ a recentioribus sine idoneo testimonio Africano adscripta videntur. Ita exempli causâ affirmat Scaliger *Animadv. in Eusebii Chron.* ad ann. MDCCCXIV. pag. 134. Africanum Bibliorum versionem LXXviralem conjicere in Olympiadem 132. hoc est annum Philadelphi 33. quam in tertio anno ejusdem regis collocat Eusebius. Dubio procul respicit illa, quæ extant apud Georgium Syncellum pag. 273. et in *Excerptis* suis *Eusebianis* pag. 66. Ea quidem scribere poterat Africanus, sed eadem ab ipso scribi, hoc fortasse ex sola conjectura Scaligeri est statutum. Quod eo magis notandum duxi, prout alia nonnulla consimilia in superioribus, quia in re alicujus momenti viris doctissimis Scaligeri auctoritas imposuit. Solet Assyriorum quoque regum tabulam Syncellianam pag. 96. Africano Scaliger adscribere, sed ἀμαρτύπως, ut viri docti ostenderunt. In *Prolegomenis* insuper fol. 3. aliorum regum tabulas nominavit. De Olympionicarum autem Catalogo, quem Scaliger Africano sæpius a se attributum, in *Eusebiana* sua pagg. 39—45. transtulit, an ipsum illum præterire debuerim, eo diutius dubitavi, quod Olympiade 249. eodem circiter tempore conclusa atque finita ista victorum series est, quo Africani Chronicum. Nunc quoque repertus catalogus est in Armenia Chronici Eusebii Interpretatione; ac præterea hæc monuit ad nuperam suam *Chronicorum Eusebii* editionem cel. Cardinalis Maius. “Librum hunc Olympiadum, “quum Græce olim Scaliger in Eusebio edidisset, docti homines alii quidem veteris auctoris lucubrationem, alii vero ipsius “Scaligeri fœtum indicaverunt. Nunc pervetustus Arm. “noster interpres, qui nihil fere præter ipsum Scaligerianum “libellum exhibet, scripturam hanc ab omni rotelas suspicione “liberat, et sine dubio antiquam atque operis Eusebiani partem esse confirmat.” Hæc ille Lib. I. cap. xxxiv. pag. 165. Hinc porro fit verisimile, τῶν νικηφόρων seriem istam aliunde

acceptam ab Africano quoque in Chronico suo fuisse positam. De iis tantum.

Tradit quidem, ut post alios supra ostendi pag. 222. Hebedjesu in *Catalogo Librorum Chaldaeorum* pag. 15. ed. Rom. *Beati Africani episcopi Emaus extare Commentarios Novi Testamenti et Chronicon*. Dionysiusque Bar-Salibi Amidæ episcopus apud Mesopotamiam, Assemano referente in *Bibl. Oriental.* tom. ii. c. 32. p. 138. in *Commentario suo in Evangel.* testem citavit Africanum episcopum. Cons. et *Biblioth. Clem. Vatic.* Vol. I. p. 158. Atque germana hæc scripta Africani fuisse, persuadet nobis Socrates historicus, cum Africanum inter scriptores recenseat, qui in sacras literas commentati essent. lib. ii. c. 35. p. 130. Nihilominus id prorsus incertum videtur, an Julius ille in Catenis super Sacras Scripturas memoratus Julius sit noster Africanus. Laudatur quidem, ut Fabricius docet *Biblioth. Græc.* tom. v. p. 270. Julii *Commentarius in Johannem* a Mose Barcepha Syro: sed quod ego meminero, ubicunque in Catenis Africanus indubitate adducatur, non unum tantum nomen Julius, sed *Julius* cum cognomine *Africanus*, aut *Africanus* solus, exaratum est. Immo Cavius *Hist. Lit.* in voce *Julianus Halicar.* conjecturam fecit, Julium episcopum ab auctore *Catenæ super Joan.* cap. xvii. adductum Julianum esse Halicarnassensem; et quæsit Græbius in tom. ii. *Spicilegii PP.* annon Julius in *Catena MS. Bodleiana super Proverbia* adductus in *Julianum* sit convertendus. Attamen hæc conjecturæ vix necessariae sunt, quoniam si Africanus chronologus istic haud significatur, posset tamen alius quis Julius fuisse, ut exempli causa, Julius, cui adscribitur, ut modo dixi, a Barcepha *Commentarius in Johannem*. Tum præterea, quod quidem animadvertendum est, in ipsis iisdem sæpe Catenis utrumque nomen Julius et Julianus tanquam diversorum auctorum, affertur.

Hoc igitur misso, aliud paucis memorabo. Breve illud *Chronicon* ab Orbe Condito ad annum ultimum Alexandri Severi Imp. perductum, quod quidem Canisius, Labbæus, Ducangius, Fabriciusque ediderunt, a doctis Africano tributum fuisse ait Cavius in *Hist. Lit.*, v. *Hippolytus* p. 109. sed postea a Ducangio in Præfatione ad *Chron. Paschal.* Hippolyto fuisse vindicatum. Ab Africano quidem abjudicandum illud esse

cuius constabit ex plurimis numeris annorum per totum opus collectis, qui ab Africani rationibus toto cœlo discrepant. Fabricius opusculum hoc editioni suæ *S. Hippolyti* addidit p. 49. indice præfixo; "Chronicon Anonymi, quod ad S. Hippolytum "viri docti referunt, certe scriptum illa ætate, atque ante "Caroli M. tempora Latine redditum." Gallandius interea in tomo iii. *Bibliothecæ* suæ *PP.* idem ponendum curavit, sententiæ vero accessit Fr. Blanchini in *Dissertatione* ejus, quam Fabricius denuo ediderat, *De Canone Paschali S. Hippolyti*, ubi ab hoc sancto patre illud abjudicandum censet, quod numeri in eo complures a canone marmoreo Hippolyteo differre noscantur. Attamen, cum in operibus S. Hippolyti a Fabricio opusculum repositum sit, ipsum ibi, et alibi, cum Blanchini *Dissertatione* conjunctum reperiendum erit; idque Hippolyto vindicatum denuo edere jam detrectavi, etsi *Sylloges* meæ auctorum Ante-Nicænorum, qui nunquam seorsum editi sunt, pars esse potuisset. Quæ vero sequitur *Chronotaxis*, ex serie *Fragmentorum* Africani a me confecta, si errores ejus, quorum veniam peto, corrigantur, illam omnibus veterum Christianorum chronologiam investigantibus utilem fore speraverim.

SERIES CHRONOLOGICA

NONNULLARUM RERUM GESTARUM

SECUNDUM AFRICANUM.

		Anni Orbis Condit.
SETH natus	} Excerpt. vi.	230
Enos natus. ἔτη υλϵ'.		435
Cainan natus		625
Malaleel natus		795
Adam mortuus		930
Jared natus		960
Enoch natus		1122
Mathusala natus		1287
Lamech natus		1474
Enoch translatus		1487
Noe natus		1662
Diluvium	{ Excerpt. vii. et viii. }	2262
Sala natus. βρζζ'.	} Excerpt. ix.	2397
Heber natus. βφκζ'.		2527
Phalec natus. βχξα'.		2661
Ragau natus		2791
Seruch natus		2923
Phalec mortuus. ἔτη γ'.		3000
Nachor natus		3053
Thara natus		3132
Abraham natus. Cons. Syncell. pp. 54 et 92.		3202
Abrahami Ingressus. ἔτη γσοξζ'.		3277

	Anni Orbis Condit.
Regnum Sicyoniorum conditum anno	
29. <i>Jacob</i> Patriarchæ	3390
<i>Jacob</i> Mesopotamiam ingressus est,	
οζ'. ἐτῶν, annos natus 77.	3439
Levi natus. ρῖ πζ' ἔτει τοῦ Ἰακώβ.	Conf. Excerpt. xv. } 3448
Imperium Assyriacum conditum cir-	et xvi. et xx. et } 3455
citer ann.	xxi. et xxii. cum } 3455
<i>Jacob</i> Ægyptum ingressus est; quippe	notis, et xxiii. et } 3493
annos 70. in Ægypto post patris in-	xxix. } 3563
gressum filius <i>Josephus</i> vixit.	ann. 3655
<i>Josephus</i> mortuus. ἔτη γφξγ'.	
Regnum Argivum conditum circiter	
Mosis Exodus, et Ogygis Diluvium,	
et Phoroneus rex Argivus, et A-	Conf. Excerpt. xi. } 3705
masis rex Ægypti ex Dynast. xviii.	et xxii. et xxviii. } 3705
annusque 43. Leucippi regis octavi	et xxix. et l. }
Sicyoniorum	
<i>Josua</i> Mosis successor	Excerpt. xxii. 3745
Seniores post <i>Josua</i> m. ἔτη λ'.	Excerpt. xxii. 3772
Prometheus, Atlas, Epimetheus, cæt.	Excerpt. xxii. fine, } 3799
secundum nonnullos	et xxiv. }
Judices in libro cognomine memorati.	Excerpt. xxii. 3802
ἔτη υζ'. ann. 490.	
Deucalionis Diluvium anno 70. Aod	Excerpt. xxv. 3894
judicis Israelis.	
Cecrops rex primus Athenarum. μετὰ	
δὲ Ὠγυγον—μέχρι Κέκροπος ἔτη ρπθ'.	Excerpt. xxii. 3894
Confer Excerpt. xxxix.	
Troja capta, et Thuoris rex Ægyptius	Excerpt. xi. et Leo } 4725
ex Dynast. xix. ἀπὸ Κέκροπος ἐπὶ τὴν	Allatius forsān } 4725
Ἰλίου ἄλωσιν συνάγονται μικροῦ δέοντα	ex MSto quodam. }
ἔτη υ'. paulo minus 400. annos.	
Heli judex Israelis. ἕως τέλους τῶν Κρι-	
τῶν καὶ ἀρχῆς Ἡλεί τοῦ ἱερέως ἔτη	Excerpt. xxviii. 4292
δσ:β'.	
Sicyoniorum regnum finitum. In pri-	Excerpt. xxix. 4396
mam Olympiadem anni 329.	
Salomonis templum ædificatum.	Conf. Excerpt. } 4453
	xxx. et xxxi. }
Prima Olympias. ἐπὶ δὲ πρώτην Ὀλυμ-	Excerpt. xxii. } 4725
πιάδα ἀπὸ Μωσέως ἔτη ακ'.	Conf. Exc. l. }
Captivitas Israelitica. ἔτει δψν'.	Excerpt. xxxviii. } 4750
	anno O. C. }
Creon primus Atheniensium annuus	Excerpt. xxxix. } 4801
Archon. ρῖ δωα'. ἔτει.	et notæ. an. O. C. }
Captivitas Judaica, anno primo Zede-	Excerpt. xli. 4942
ciæ.	
Cyri regni Persici initium, Olymp. 55.	
1. ἀπὸ Μωσέως ἐπὶ Ὀλ. νε'. ἔτος πρῶ-	Excerpt. xxii. 4942
τον ἔτη αςλζ'.	

	Anni Orbis Condit.	
Consules Romæ creati	{ Excerpt. xxxix. anno O. C. }	4998
Artaxerxis Longimani annus 20. a quo computabat initium Hebdomadum Lxx. Africanus, 'Ολ. πγ'. δ'. Olymp. 83. 4.	{ Excerpt. L. }	5057
Bellum Peloponnesiacum, 'Ολ. πζ'. O- lymp. 87. circiter	{ Excerpt. XLV. }	5069
Imperium Macedonicum conditum	{ Excerpt. L. }	5172
Imperium Macedonicum finitum	{ Excerpt. XLIX. Conf. Exc. L. }	5472
Christus natus. ἀριθμὸν ἑτῶν ςφ'. εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτηρίου Λόγου.	{ Excerpt. x. Conf. Exc. L. }	5500
Christus passus est, et resurrexit. ἔτη ςφλδ'. 'Ολ. σβ'. ἔτος β'. Ol. 202. 2.	{ Excerpt. L. }	5531
Imp. Elagabali annus tertius	{ Excerpt. xxxix. Conf. Exc. L. fine, et LII. anno O. C. }	5723

IN superioribus ampliorem chronologiam sacram sequitur Africanus; nec valde discrepat ab Africano in æris illis insignioribus Diluvii ac Natalium Christi constituendis nuperus chronologus Halesius Dubliniensis, qui in *Analysis* sua priorem Diluvii æram anno Mundi 2256 affixit, Africanusque A.M. 2262, posteriorem vero Natalium Christi anno 5411, Africanus autem anno 5500. dum Usserius archiepiscopus brevior, eumque usitatiorem, computum Hebræorum amplexus, Diluvium evenisse statuit anno Mundi 1656, Christi vero Natales A.M. 4000. Hæc hactenus. Volumine hoc denuo prodituro vidi antiquissimam illam Africani de Genealogia Christi Narrationem plenius nunc expositam et sententia viri cl. W. H. Millii comprobata in Dissertatione, quam de *Genere ac Stirpe Servatoris* lingua vernacula nuper edidit. Verum, utcunque se habet istud, quæ existunt inter evangelia discrepantiæ, etsi diversis modis exponi et conciliari possint, hoc interea demonstrant, ipsa illa sine conspiratione conventuque fuisse scripta.

PLURIUM CODICUM MSS. VARIE LECTIONES AD VERBA MAXIMI
SUPRA EMENDATA PERTINENTES; QUÆ EX EDITIONE GAISFORDIANA
PRÆPARATIONIS EVANGELICÆ EUSEBII PAULO POST HOC VOLUMEN
TYPIS IMPRESSUM PROEUNTE, DESUMPTÆ SUNT.

Vol. II. pag. 88. lin. 3. ἀλλ', εἰ. *Præparationis Eusebianæ*
Codices quatuor. Ibid. l. 16. εἰπεῖν ἐθέλοι Codd. duo. P. 89.
l. 7. χωρητὸν Codd. duo. Ibid. l. 13. ἦν ποτε καὶ ὅτε Codd. tres.
P. 90. l. 2. εἰ δὴ Codd. tres. Ibid. l. 12. ἐν αὐτῷ, addunt ἐν
Codd. duo. P. 91. l. 10. ἔρχεσθαι. Codd. tres. Ibid. l. 13.
αὐτῷ Codd. quinque. Ibid. l. 16. τὴν τοῦ κόσμου tres Codd.
P. 92. l. 1. ποιητῆς Codd. duo. Ibid. l. 11. συλλελόγισται ὡς
οὐκ omittunt Codd. quatuor. P. 93. l. 2. αὖ πάλιν Cod. unus.
Ibid. l. 18. τῷ γὰρ Codd. duo. P. 96. l. 6. ἡ δὲ σωματικὴ σύ-
στασις Cod. unus. Ibid. l. 10. κακοῦ (κακὸν duo Codd. Flo-
rentini) δὲ ὁ φόβος οὐσία ἔσται ὁ φόβος, ἀλλὰ μὲν ὁ φόβος ἐνέρ-
γεια Codd. duo Parisienses et Codd. illi Florent. P. 97. l. 12.
εἴτε τινα ἕτερον Cod. unus. P. 98. l. 1. ἔσται Codd. duo. Ibid.
l. 4. τοῦτου Cod. unus. Ibid. l. 16. πεποιήκεναι Cod. unus.
P. 99. l. 5. οὐσίας Codd. duo. P. 100. l. 5. καὶ πρὸς Codd.
quinque. Ibid. l. 7. ὡς οὔτε ἀληθῆ Codd. tres, non malo. Ibid.
l. 14. ἵνα δὲ μὴ ἐμαντῷ κ. Codd. quinque. P. 101. l. 7. ἐφ' ὧν
Cod. unus. ἀφ' ὧν Codd. quatuor. P. 102. l. 6. ὁ Θεὸς Codd.
quinque. Ibid. l. 7. οὐ γὰρ Codd. omnes. P. 104. l. 3. μὴθ'
ἐνὸς tres Codd. Ibid. l. 6. ἐπ' εὐεργεσίᾳ Codd. quatuor.
P. 105. l. 11. τὸ γὰρ Cod. unus. Ibid. l. 18. ἡ ἔλη Codd. qua-
tuor. P. 106. l. 17. τὸ ὕδωρ Codd. quatuor, bene. Ibid. l. 17.
ἔχω Cod. unus.

CORRIGENDA ET ADDENDA IN VOL. II.

Page 30. lin. 22. p. 28 pro p. 127.

P. 53. l. 5. ab ima pag. Codicem quoque Dresdenum *Eusebianæ Hist.* in
singulis verbis cum Valesii editione consentire refert cl. Gersdorf. fine
Epist. Criticæ præmissæ Tomo 3tio edit. Heindorf.

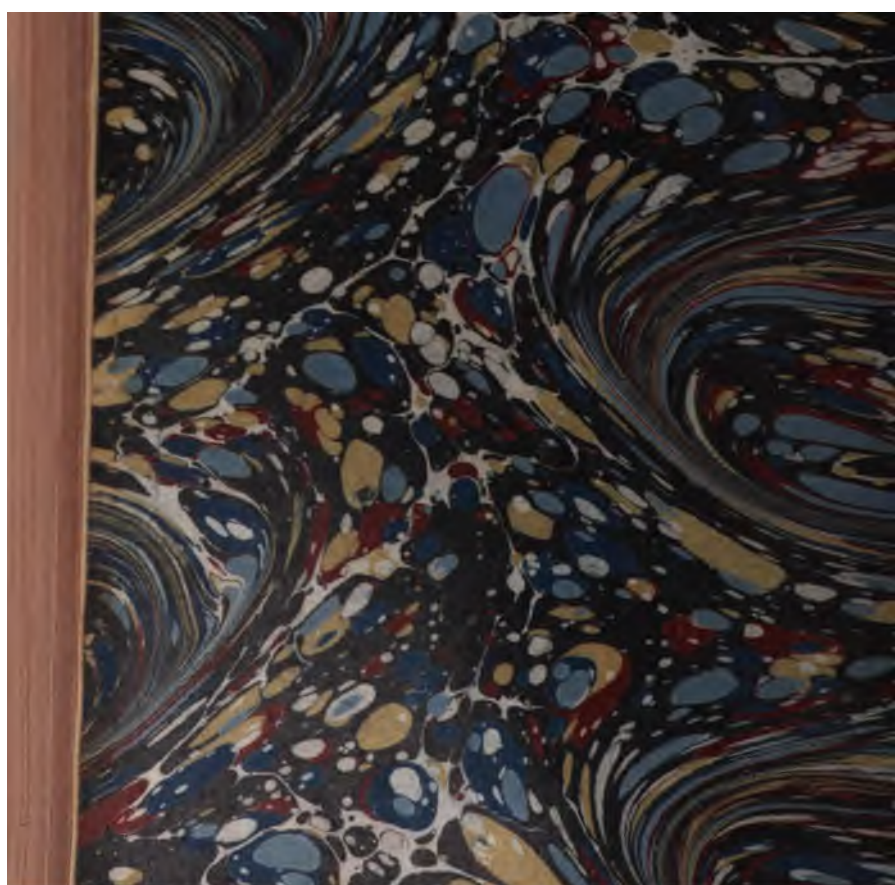
- P. 61. l. 5. ob
P. 70. l. 5. *consecranda*. l. 6. *ἐντροπήν*
P. 90. l. 10. *ζών*
P. 114. l. 25. Pro ibid. l. 16. reponend. P. 96. l. 5.
P. 119. l. 12. Pro l. 15. cor. l. 18. et pro l. 16. cor. l. 13.
P. 126. l. 15. Pro pp. 17. 18. cor. p. 141.
P. 136. l. ult. *Βασικανόν*
P. 150. l. 21. Cantuariensi. l. 29. sciiscitebatur
P. 152. l. 31. depravarunt
P. 163. l. 5. in
P. 196. l. ult. vice a
P. 229. l. 20. Adde τὸ ante *Χριστοῦ* ex MS. Vaticano
P. 247. l. 27. *Θεωρατῶν* omissum ante *βασιλέων*
P. 248. l. 2. *Μνεῦσις*. l. 7. *μά*.
P. 257. l. 22. *Ἀμμωνέφθης*
P. 259. l. 1. *Ψουσέννης*. Ita et p. 400. l. 18. l. 5. *Ὀσορθὼν*
P. 261. l. 4. *ἐτέρας*
P. 272. l. 13. *Καὶ ὄτινες*.
P. 281. l. 13. *Ἥλαεῖ*
P. 302. l. 15. *μήνες*
P. 304. l. 8. *προειρημένα*
P. 326. l. penult. Adde, Vidit scribendum esse κατὰ πάντα pro καὶ πάντα vir eruditissimus episcopus Londinensis in opere supra indicato vol. I. p. 62.
P. 331. l. 12. Adde, Quod non contigisse putabam, id nunc mihi compertum est; prius editum fuerat hoc Africani Excerptum anno 1795 a Simone de Magistris fine Dissertationum, quas Romæ *Actis Martyrum ad Ostia Tiberina* adposuit. Sed fere nihil discrepat codex ejus Vaticanus a duobus illis Vindobonensi et Coislino, quibus ego usus sum.
P. 357. l. 12. multum
P. 358. l. 8. posthac
P. 373. l. 23. p. 161 pro p. 181
P. 378. l. 19. solent
P. 392. l. 1. Quam quidem pastorum sub Tethmosi—quam alteram
P. 395. l. 6. eandem exodum
P. 442. l. antepenult. insinuans
P. 451. l. 21. erunt
P. 478. l. 9. Supplet verbum *συναγὼν Alexandrini Chronici* auctor pag. 21. ed. Ducangii
P. 480. l. 7. *εισβάσει*
P. 481. l. 28. Eclogas
P. 491. l. ult. erunt
P. 494. l. 5. dissensisse
P. 497. l. 4. ab ima pag. dele esse

Stanford University Libraries

3 6105 001 731 244

DATE DUE

DATE DUE			

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004

